

Міністерство культури та інформаційної політики України
Одеська національна наукова бібліотека
Інститут історії України НАН України

ГОЛОДОМОР В УКРАЇНІ 1932–1933 рр.

Бібліографічний покажчик

Випуск четвертий

ГОЛОДОМОР В УКРАЇНІ 1932–1933 рр.

Міністерство культури та інформаційної політики України
Одеська національна наукова бібліотека
Інститут історії України НАН України

ГОЛОДОМОР В УКРАЇНІ 1932–1933 рр.

Бібліографічний покажчик

Випуск четвертий

Упорядник
А.В. Іванченко

Одеса
2022

УДК 016:94(477)''1932-1933''

Г 614

Голодомор в Україні 1932–1933 рр. : бібліогр. покажч. / упоряд. А.В. Іванченко ; редкол.: С.В. Кульчицький (наук. ред.) ; І.О. Бірюкова (відп. ред.) ; ред. І.С. Шелестович ; ОННБ, Ін-т історії України НАН України. – Одеса, 2022. – 560 с.

Четвертий випуск покажчика охоплює 3811 назв публікацій за 2012–2016 рр., які всебічно висвітлюють одну з найтрагічніших сторінок історії України.

Посібник буде корисним науковцям, викладачам вишів і шкіл, студентам, краєзнавцям, широкому загалу читачів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

С.В. Кульчицький (науковий редактор)

І.О. Бірюкова (відповідальний редактор)

РЕДАКТОР

І.С. Шелестович

Переклад статей на англійську мову

Ю.О. Косолап

Редактор англійського тексту

Н.М. Диба

Відбір та опис літератури іноземними мовами

А.В. Іванченко

ISBN

© А.В. Іванченко, упорядкування, 2022

© І.О. Бірюкова, стаття, 2022

© С.В. Кульчицький, стаття, 2022

© ОННБ, 2022

© Інститут історії України НАН України, 2022

© В.О. Франчук, ілюстрації, 2022

© І.М. Свістуніна, обкладинка, 2022

Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine
Odesa National Scientific Library
The Institute of the History of Ukraine of the
National Academy of Sciences of Ukraine

THE GENOCIDE BY FAMINE IN UKRAINE 1932–1933

A Bibliography

4th issue

Compiler
A.V. Ivanchenko

Odesa
2022

УДК 016:94(477)''1932-1933''
Г 614

The Genocide by Famine in Ukraine 1932–1933 : bibliogr. / comp. A.V. Ivanchenko ; ed. board: S.V. Kulchytsky (sci. ed.) ; I.O. Biriukova (execut. ed.), ed. I.S. Shelestovych ; Odesa National Scientific Library, Institute of the History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine. – Odesa, 2022. – 560 p.

4th issue of the bibliography contains 3811 items published during the period of 2012–2016, which thoroughly depict one of the most tragic pages in the history of Ukraine.

The publication will be helpful to researchers, teachers of tertiary institutions and schools, students, local history researchers, and general readership.

EDITORIAL BOARD

S.V. Kulchytsky (Scientific Editor),
I.O. Biriukova (Executive Editor)

EDITOR

I.S. Shelestovych

Translation in English

Yu.O. Kosolap

Editor of English text

N.M.Dyba

Selection and a description of literature in foreign languages

A.V. Ivanchenko

ISBN

© A.V. Ivanchenko, compiler, 2022

© I.O. Biriukova, article, 2022

© S.V. Kulchytsky, article, 2022

© Odesa National Scientific Library, 2022

© Institute of the History of Ukraine of the
National Academy of Sciences of Ukraine, 2022

© V.O. Franchuk, illustrations, 2022

© I.M. Svistunova, cover, 2022

ВІД УПОРЯДНИКА

Одеська національна наукова бібліотека за участі Інституту історії України НАНУ і Фундації українознавчих студій Австралії та за фінансової підтримки члена ради Асоціації дослідників голодоморів в Україні М. Коця (США), Одеської обласної державної адміністрації, Одеської міської ради та Одеського обласного відділення форуму «Інтелектуальне співробітництво – Україна ХХІ ст.» підготувала та видала три випуски фундаментального науково-допоміжного покажчика «Голодомор в Україні 1932–1933 рр.» (2001, 2008, 2014). Вони включають 18 944 назви публікацій за 1932–2011 рр., які всебічно висвітлюють одну з найтрагічніших сторінок з історії України і дають змогу читачам зорієнтуватися у величезному масиві матеріалів, що стосуються Голодомору.

Всі три випуски дістали високу оцінку фахівців, ставши науковою базою для подальших досліджень Голодомору 1932–1933 рр. Перший випуск визнаний кращим у номінації «Бібліографічний посібник року» і нагороджений почесною відзнакою Української бібліотечної асоціації (2002). Відтоді в Україні та зарубіжжі з'явилася величезна кількість публікацій про геноцид українського народу, особливо з нагоди 80-х роковин трагедії. Значна частина цих матеріалів, оприлюднених у 2012–2016 роках, увійшла у четвертий випуск покажчика.

Праця складається з семи розділів: перший охоплює публікації офіційних документів та архівних матеріалів; другий – книжки і статті загального характеру, наукові розвідки, спогади і свідчення очевидців; третій розділ присвячено вшануванню в Україні та діаспорі пам'яті жертв Голодомору. Цей структурний принцип збережено й у кожному з підрозділів четвертого розділу, де зібрано описи літератури по областях, що потерпіли від Голодомору. П'ятий та шостий розділи містять реєстр літературних творів, витворів мистецтва й художніх виставок на цю тему. В останньому розділі зосереджені бібліографічні та методичні матеріали.

Літературу всюди згруповано за прямою хронологією, в межах року – за видами видань (в алфавіті авторів і назв): книги, збірники наукових праць, альманахи, журнали, газети. Матеріа-

ли про увічнення народної трагедії в художніх творах подано в алфавіті авторів, а твори письменників – в алфавіті назв.

Показчик складено відповідно до чинних стандартів опису документів. У заголовках публікацій, виданих за кордоном, збережено особливості написання. Літературу, не переглянуту *de visu*, позначено астериском.

Посібник містить допоміжні показчики: предметний, імен, географічний (за сучасним адміністративно-територіальним поділом України), періодичних видань та аббревіатур, які допоможуть користувачам у пошуку потрібних матеріалів.

При складанні показчика використовувалися фонди Одеської національної наукової бібліотеки, Харківської державної наукової бібліотеки імені В.Г. Короленка, бібліотеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки. Упорядник висловлює глибоку подяку керівництву і працівникам усіх цих бібліотек за надану допомогу. На жаль, через пандемію COVID-19 не вдалося попрацювати з фондами Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського НАНУ, Національної історичної бібліотеки України (м. Київ), Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника НАНУ, Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені І. Франка, бібліотеки Українського католицького університету (м. Львів). Були опрацьовані електронні каталоги цих бібліотек. При складанні показчика використовувалися також електронні каталоги інших бібліотек України та зарубіжжя, інтернет-ресурси. Свої матеріали передали нам і обласні універсальні наукові бібліотеки України. Це свідчить про те, що інтерес до теми не згасає, в областях продовжують досліджувати Голодомор на місцевих краєзнавчих матеріалах, і ми вдячні керівництву і працівникам цих бібліотек за надіслані матеріали.

У попередньому відборі матеріалу брала участь Т.В. Солоненко.

FROM THE COMPILER

Odesa National Scientific Library with the participation of the Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine and the Foundation of Ukrainian Studies of Australia and with the financial support of the board member of the Association of Holodomor Researchers in Ukraine M. Kots' (USA), Odesa Regional State Administration, Odesa City Council and Odesa Regional Branch of the Forum "Intellectual Cooperation – Ukraine of the 21st century" prepared and published three issues of the fundamental scientific auxiliary index "Holodomor in Ukraine 1932-1933". (2001, 2008, 2014). They include 18 944 titles of publications from 1932-2011, which comprehensively cover one of the most tragic pages in the history of Ukraine and enable readers to navigate through a huge array of materials related to the Holodomor.

All three issues were highly appreciated by specialists, becoming a scientific basis for further research on the Holodomor of 1932-1933. The first issue became the winner in the nomination "Bibliographic Guide of the Year" and got the honorary sign of the Ukrainian Library Association (2002). Since then, a huge number of publications about the genocide of the Ukrainian people have appeared in Ukraine and abroad, especially on the 80th anniversary of the tragedy. A significant part of these materials, published in 2012-2016, was included in the fourth issue of the index.

The work consists of seven sections: the first includes the publication of official documents and archival materials; the second – books and articles of a general nature, scientific research, memoirs and eyewitness accounts; the third section is devoted to honoring the memory of the victims of the Holodomor in Ukraine and the Diaspora. We keep this structural principle in each of the divisions of the fourth chapter, which contains descriptions of documents on the regions affected by the Holodomor. The fifth and sixth chapters contain a register of literary works, works of art and art exhibitions on the subject. The last chapter contains bibliographic and methodological materials.

All items are compiled in direct chronology, within a year – by types of publications (in the alphabet of authors and titles): books, collections of scientific papers, almanacs, magazines, newspapers. Mate-

rials about the perpetuation of the nation's tragedy in works of art are presented in the alphabetical order of authors, and the works of writers – in the alphabet of titles.

The index is compiled in accordance with current document description standards. In the titles of publications published abroad, the spelling is preserved. Literature not reviewed *de visu* is indicated by an asterisk.

The bibliography contains auxiliary indexes: subject, names, geographical (according to the modern administrative and territorial division of Ukraine), periodicals and abbreviations that will help users in finding the necessary materials.

While compiling the index we used the collection of Odesa National Scientific Library, Kharkiv Korolenko State Scientific Library, Central Scientific Library of Kharkiv National Karazin University, and Kharkiv Regional Universal Scientific Library. The compiler expresses deep gratitude to the management and employees of all these libraries for the assistance provided. Unfortunately, due to the COVID-19 pandemic, it was impossible to work with the collections of Yaroslav Mudry National Library of Ukraine, Vernadsky National Library of Ukraine, National Historical Library of Ukraine (Kyiv), Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine, Ivan Franko Scientific Library of Lviv National University, Library of Ukrainian Catholic University (Lviv). When compiling the index, electronic catalogs of other libraries of Ukraine and abroad, Internet resources were used. The regional universal scientific libraries of Ukraine also handed over their materials. This shows that the interest in the topic does not fade, the Holodomor keeps on researched in the regions using local history materials, and we are grateful to the management and employees of these libraries for the materials sent.

T.V. Solonenko participated in the preliminary selection of materials for the index.

*Ірина БІРЮКОВА,
генеральний директор Одеської національної
наукової бібліотеки,
заслужений працівник культури України*

ЛИШ ТАМ, ДЕ ПАМ'ЯТЬ НЕ МОВЧИТЬ ПРО ЛИХОЛІТТЯ, ЗВЕДЕМО МИ ЩАСЛИВЕ МАЙБУТТЯ

Щороку в четверту суботу листопада вся Україна в скорботі вшановує пам'ять людей, загиблих під час голодоморів. Традиційно в цей день люди відвідують поминальні богослужіння і запалюють свічки пам'яті про жертви голодоморів, в меморіальних офіційних заходах беруть участь перші особи держави, керівники іноземних країн, дипломати, представники релігійних конфесій, громадські й культурні діячі, свідки тієї страшної трагедії, рідні й близькі закатованих голодом українців.

Нині декому із сучасників, особливо юній генерації українських громадян, може здатися немислимим, що трагедія такого масштабу десятиліттями могла залишатися замовчуваною, а мільйони знищених голодом мешканців України – невідомими світу безіменними мовчазними свідками етнічного та культурно-духовного геноциду українського народу, чий голос ризикував загубитися, розчинитись у забутті. Однак нашим співгромадянам старшого покоління не доводиться нагадувати, якими страшними були причини цієї моторошної тиші. Заперечення та замовчування Голодомору, фальсифікація та приховування його доказів відбувалося в офіційній радянській пропаганді від самого початку і до 1980-х років XX століття. Знадобилися десятиріччя подвижницької праці – від поодиноких громадянських ініціатив і наполегливих спроб актуалізувати цю болючу тему в колах науковців і просвітян до визнання у 2006 році Верховною Радою України Голодомору геноцидом, аби це стало важливим напрямом державної політики національної пам'яті, спрямованої на інтегрування національної історичної пам'яті у загальноєвропейські та світові історичні конструкції. Постали й нові потужні профільні інституції, що займаються відновленням та збереженням національ-

ної пам'яті українського народу, діяльність яких суттєво впливає на підвищення рівня актуальності проблеми в українському суспільстві та за кордоном, – Український інститут національної пам'яті, Інститут дослідження Голодомору, Національний музей Голодомору-геноциду та інші.

Від часу відновлення незалежності України проведено чимало наукових конференцій, круглих столів, у засобах масової інформації надруковано численні свідчення очевидців. У бібліотечних фондах, в архівах України й зарубіжжя нагромаджено чималий документальний, довідково-інформаційний запас.

Не залишалися осторонь цієї болючої теми і фахівці Одеської національної наукової бібліотеки. Тематичні культурно-просвітницькі, науково-комунікаційні, меморіальні заходи на вшанування пам'яті жертв голодоморів не лише розкривають багатство документних фондів найстарішої публічної книгозбірні держави, але й слугують реалізації прав громадян на знання, освіту, користування культурними досягненнями та загальнодоступність інформаційних ресурсів, вихованню освіченої і всебічно розвинутої особистості з критичним, панорамним мисленням, спроможної практично вкладати набуті знання і досвід у розбудову незалежної України.

Важливим внеском стала й копітка робота, що включала пошук та систематизацію публікацій про Голодомор, створення величезного допоміжного апарата, про це красномовно свідчать чотири випуски бібліографічного покажчика «Голодомор в Україні 1932-1933 рр.», підготовлені фахівцями Одеської національної наукової бібліотеки.

Власне, історія проекту, який охопив майже 23 тисячі назв публікацій за 1932 – 2016 рр., починається з першої половини 90-х років минулого століття, коли директор ОННБ (тоді – ОДНБ імені М. Горького) Ольга Ботушанська, перебуваючи у службовому відрядженні в Австралії, натрапила на публікації в пресі спогадів людей, котрі пережили Голодомор, а згодом мала нагоду познайомитися з деякими з них, зокрема з Ольгою Ільків, Євдокією Островською та іншими.

Здобувши підтримку Міністерства культури України, проект щороку ставав потужнішим, отримуючи сприяння партнерів в Україні та за кордоном. Так, у 1994 році ОДНБ (нині ОННБ), Фондація українознавчих студій Австралії (ФУСА) та Сіднейська

стейтова бібліотека Нового Південного Уельсу Австралії підписали тристоронню угоду щодо проекту «Українці Австралії», метою якого було збирання, впорядкування та надійне збереження документальних матеріалів про українську еміграцію в Австралії; а також створення фундаментального бібліографічного покажчика, який би відобразив монографії, праці дослідників, історичні документи, спогади та свідчення очевидців, публікації в пресі про лихоліття 1932-1933 років. Ідею стосовно покажчика, висловлену доктором Володимиром Мотикою, підтримали директори ФУСА, а також Крайова управа Союзу українок Австралії (голова Євдокія Островська), Союз українок НПУ (голова Галина Данько) і вся українська спільнота Австралії. ФУСА не лише надавала фінансову допомогу в підготовці покажчика, а й надсилала інформацію про Голодомор, сприяла в залученні до участі в його підготовці науковців – істориків багатьох країн світу, в т. ч. Станіслава Кульчицького, Дмитра Штогриня, Богдана Ясинського, Мар'яна Коця та інших. Випуск першої книги профінансував член ради Асоціації дослідників голодоморів в Україні, представник ради Асоціації у США Мар'ян Коць (м. Нью-Йорк), у подальшому підтримку проекту надавали Одеська обласна державна адміністрація, Одеська міська рада, Одеське обласне відділення форуму «Інтелектуальне співробітництво – Україна ХХІ ст.» та інші інституції, завдяки яким побачили світ наступні випуски покажчика.

Дієву підтримку проекту в цілому впродовж багаторічної роботи над покажчиками надавав науковий керівник видання, доктор історичних наук, професор Станіслав Кульчицький.

Заслугує на високу оцінку і вдячність сумлінна багаторічна праця упорядників покажчика Лариси Бур'ян, Інни Рікун, Анни Іванченко, заступників директора з наукової роботи Людмили Жирнової, Ерни Жимолостнової, Ліни Арюпіної, редакторів Ірини Шелестович, Марти Десенко, Наталії Майданюк та всіх дотичних у різні роки до підготовки видання фахівців колективу нашої бібліотеки.

Щирі слова подяки ми адресуємо нашим колегам – фахівцям національних, державних, обласних універсальних бібліотек України, а також нашим зарубіжним колегам, які надавали професійну підтримку в роботі упорядників покажчика.

Тож, у цій тісній співпраці й народився результат, який колектив Одеської національної наукової бібліотеки презентує

з пошаною до кожного, хто долучився до появи на світ цього важливого проєкту, схиляючи голови перед пам'яттю безвинно убієнних злочинним голодомором, засуджуючи тих, хто спричинив цю чорну сторінку в історії України, яка стала одним із найважчих випробувань, що випали на долю нашого народу. Спільними зусиллями ми мусимо відновити історичну справедливість, адже правда потрібна не лише тим, хто пережив цю трагедію, а й молодому поколінню змінотворців, у руках якого наше майбутнє.

*Iryna BIRIUKOVA,
General Director
Odesa National Scientific Library,
Honored Worker of Culture of Ukraine*

**ONLY WHERE MEMORY
IS NOT SILENT ABOUT MISFORTUNE
WE WILL CREATE OUR HAPPY FUTURE**

Every year on the fourth Saturday of November, all of Ukraine in mourning honors the memory of the people who died during the famines. Traditionally, on this day, people attend memorial services and light candles in memory of the victims of the Holodomors. The first persons of the state, leaders of foreign countries, diplomats, representatives of religious denominations, public and cultural figures, witnesses of that terrible tragedy, relatives take part in official events commemorating the starved to death Ukrainians.

Today, it may seem unbelievable to some of our contemporaries, especially the younger generation of Ukrainian citizens, that a tragedy of this magnitude could have remained reticent for decades, and millions of Ukrainians killed by hunger – unknown to the world, nameless silent witnesses of the ethnic, cultural and spiritual genocide of the Ukrainian people, whose voices risked being lost and dissolved into oblivion. Our fellow citizens of the older generation do not have to be reminded how terrible the reasons for this eerie silence were. Denial and silencing of the Holodomor, falsification and concealment of its evidence took place in official Soviet propaganda from the very beginning until the 1980s of the 20th century. It took decades of self-sacrificing work – from individual citizen initiatives and persistent attempts to actualize this painful topic in the circles of researchers and intellectuals to the recognition in 2006 by Verkhovna Rada of Ukraine of the Holodomor as genocide, so that it became an important direction of the state policy of national memory, aimed at integrating national historical memory embedded in pan-European and world historical constructions. New powerful specialized institutions have emerged that are engaged in the restoration and preservation of the national memory of the Ukrainian people, whose activities significantly affect the

increase in the level of relevance of the problem in Ukrainian society and abroad – Ukrainian Institute of National Remembrance, Holodomor Research Institute, National Museum of the Holodomor-Genocide and others.

Since the restoration of Ukraine's independence, many scientific conferences, round tables have been held; numerous eyewitness accounts have been published in the media. Library collections, archives of Ukraine and abroad have accumulated a considerable stock of documents, reference and information.

Specialists of Odesa National Scientific Library did not remain aloof from this painful topic. Thematic cultural and educational, scientific and communication events in memory of the victims of the Holodomors not only reveal the richness of the documentary collection of the oldest public library of the state, but also serve to realize the rights of citizens to knowledge, education, the use of cultural achievements and the general availability of information resources as well as the upbringing of a comprehensively developed personality with critical thinking able to practically transform the acquired knowledge and experience into the development of independent Ukraine.

An important contribution was painstaking work, which included the search and systematization of publications about the Holodomor, the creation of a huge auxiliary materials, and this is eloquently evidenced by the four issues of the bibliographic index "Holodomor in Ukraine 1932–1933", prepared by specialists of Odesa National Scientific Library.

The history of the project, which covered almost 23 thousand titles of publications for 1932–2016, starts in the first half of the 90s of the last century, when the director of Odesa National Scientific Library (then – M. Gorky State Library) Olha Botushanska, while on a business trip in Australia came across publications of memoirs of people who survived the Holodomor, and subsequently had the opportunity to meet with some of them personally, in particular with Olha Ilkiv, Yevdokiya Ostrovska and others.

Having obtained the support of the Ministry of Culture of Ukraine, the project became more significant and stronger every year, receiving support from partners in Ukraine and abroad. In 1994, Odesa State Scientific Library (now ONSL), Foundation for Ukrainian Studies of Australia (FUSA) and the Sydney State Library of New South Wales

(Australia), signed a tripartite agreement on the project “Ukrainians of Australia”, the purpose of which was to collect, organize and reliably preserve documentary materials about Ukrainians in Australia as well as the creation of a fundamental bibliographic index that would reflect monographs, works of researchers, historical documents, memories and testimonies of eyewitnesses, publications in the press about the calamities of 1932–1933. Dr. Volodymyr Motyka’s idea of creating the index was supported by the directors of FUSA, as well as the Regional Board of the Union of Ukrainian Women of Australia (Chairwoman Yevdokiya Ostrovska), the Union of Ukrainian Women of NSW (Chairwoman Halyna Danko) and the entire Ukrainian community in Australia. FUSA not only provided financial assistance in the preparation of the index, but also sent information about the Holodomor, contributed to the involvement of researchers – historians from many countries of the world, including Stanislav Kulchytsky, Dmytro Shtogryn, Bohdan Yasynsky, Maryan Kots and others. The publication of the first issue was financed by a member of the Board of the Association of Holodomor Researchers in Ukraine, its representative in the USA Maryan Kots (NYC), further support of the project was provided by Odesa Regional State Administration, Odesa City Council, Odesa Regional Branch of the Forum “Intellectual Cooperation – Ukraine of the 21st century” and other institutions thanks to which the following editions of the index were published.

Effective general support for the project throughout many years of work on indexes was provided by the scientific supervisor of the publication, Doctor of Historical Sciences, Professor Stanislav Kulchytsky.

The scrupulous long-term work of the compilers of the index Larysa Buryan, Inna Rikun, Anna Ivanchenko, Deputy directors for scientific work Lyudmyla Zhyrnova, Erna Zhymolostnova, Lina Arupina, editors Iryna Shelestovych, Marta Desenko, Nataliia Maidaniuk and many others deserves high appreciation and gratitude for the years of the preparation of the publication.

We would like to express our sincere gratitude to our colleagues – librarians of the national, state, regional universal libraries of Ukraine, as well as to our foreign colleagues, who provided professional support in the work of the compilers of the index.

In this close cooperation the result was born, which the staff of Odesa National Scientific Library presents with respect to every-

one who joined the birth of this important project, bowing our heads before the memory of those innocently killed by the criminal famine, condemning those who caused this black page in the history of Ukraine, which has become one of the most difficult tests that have fallen to our people. By joint efforts, we must restore historical justice, because the truth is needed not only to those who survived this tragedy, but also to the young generation of change makers, who hold our future in their hands.

*Станіслав КУЛЬЧИЦЬКИЙ,
доктор історичних наук,
професор*

ТРАГЕДІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ НА ТЛІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ КРЕМЛЯ

Четвертий випуск підготовленого співробітниками Одеської національної наукової бібліотеки бібліографічного покажчика по Голодомору в Україні став доступним для громадськості в електронному і паперовому варіантах. Тепер уже можна твердити з усією переконаністю, що одеські бібліографи здійснювали впродовж чверті століття громадянський подвиг, являючи світу величезний обсяг друкованих праць, у яких відбито цю трагедію українського народу. Як не намагалися замаскувати жахливий злочин його безпосередні виконавці та їх наступники в керівництві Радянського Союзу – аж до грудня 1987 р., їм не вдалося залишити Голодомор «білою плямою» у світовій історії. Навпаки, зареєстровані в чотирьох бібліографічних покажчиках понад 20 тис. публікацій перетворюють проблематику Голодомору на одну з найбільш досліджених тем.

Ми вже знаємо, буквально по тижнях і днях, що відбувалося в Україні в 1932–1933 рр. Проте для розуміння того, що сталося в ті роки, важливі й попередні події, від самого початку більшовицького експерименту, який закінчився цією трагедією. Потрібно знайти причинно-наслідкові зв'язки, які з логічною неминучістю призвели до терору голодом, заподіяного сталінською машиною смерті українському селянству. Треба встановити, як формувалася ця машина смерті, починаючи від експропріації вождями того одламу партії російських соціал-демократів, який пішов за В. Леніним, експропріації держави партією, яка взяла на озброєння марксистську комуністичну доктрину, і експропріації суспільства ленінсько-сталінською державою-комуною.

Комунізм як суспільно-економічний лад, у якому розподіл матеріальних благ має відбуватися за потребами, ніколи не цікавив більшовицьких вождів. Для них це була пропагандистська наліпка, щось на зразок оберемку сіна перед мордами волів, які

тягнули важкий вантаж. Обережок знаходився на довгій голоблі, дотягнутися до нього воли не могли, але ж бачили...

Первинні уявлення в головах вождів про першу фазу комунізму, тобто комуносоціалізм, відрізнялися від матеріальних конструкцій, які їм вдалося реалізувати. Проте вожді переконували, що результат будівництва соціалізму відповідає первинним планам. Тільки тоді, коли різниця між намірами і результатами ставала зрозумілою кожному обивателю, вони визнавали її, але старалися замаскувати власні прорахунки непереборним збігом об'єктивних обставин. Прикладом може бути створений В. Леніним концепт «воєнного комунізму», коли він майстерно поміняв місцями причину та наслідок. Навіть тепер немало людей вважають, що економічна політика 1918-1920 рр. була обумовлена громадянською війною, а не навпаки.

Марксистську ідею першої фази комунізму, тобто комуносоціалізму з розподілом благ «по труду», вожді більшовиків взяли на озброєння з меркантильних причин. Під гаслом «експропріації експропріаторів» ставало можливим перетворення приватної власності членів суспільства на власність винайденної В. Леніним форми державності. Експропріація суспільства державою-комуною давала бажаний результат: політичну та економічну диктатуру вождів створеної ним партії.

Одержавленням (під гаслом націоналізації) «командних висот» економіки держава-комуна брала на себе зобов'язання постачати засобами існування задіяних у них працівників «по труду», тобто за встановленими нею нормативами. Постачання могло відбуватись у безпосередній або опосередкованій товарно-грошовими відносинами формах. Безпосередня форма постачання вимагала одержавлення (під гаслом усупільнення) власності дрібних виробників – селян, ремісників, кустарів. Натомість при існуванні індивідуальних виробників у різних сферах виробництва держава не могла обійтись без товарно-грошових відносин і мусила визнати економічну самостійність дрібних виробників, тобто власну економічну залежність від них, адже їй доводилося в такому разі закуповувати їхні товари з наступним продажем через мережу державної торгівлі працівникам «командних висот» економіки. Купувати доводилося за ринковими цінами, які склалися за законом попиту і пропозиції. Беручи до ува-

ги величезну перевагу в населенні країни соціальних верств, що в більшовицькому лексиконі фігурували як «дрібна буржуазія», про повноцінну економічну диктатуру вождів над суспільством годі було й думати.

К. Маркс розмежовував дві фази комунізму за ознакою розподілу продуктів. За їх виробництвом комуносоціалізм в його уявленні не відрізнявся від повного комунізму, тобто суспільства без приватної власності, товарно-грошових відносин і вільного ринку. За Марксом, соціалізм являв собою природний наслідок історичного розвитку, за Леніним – суспільно-економічний лад, який його партія мала намір побудувати. Уявлення обох про першу фазу комунізму співпадали тільки в одному: йшлося про лад, позбавлений товарно-грошових відносин і вільного ринку.

Щоб завоювати і закріпити за своєю партією політичну владу, Леніну довелося погодитись на селянську вимогу «чорного переділу», внаслідок чого в країні істотно скоротилася кількість пролетаризованих селян, які могли служити більшовицькій партії опорою в «усуспільненні» (тобто одержавленні) аграрного сектору економіки. Силове насадження комун і радгоспів у завоєйованих в 1919 р. Україні, де ще зберігалось поміщицьке землеволодіння, закінчилося крахом радянської влади.

Беручи курс на ліквідацію товарно-грошових відносин і ринку в умовах переважання в аграрному секторі «середняцько-куркульських» (за більшовицьким лексиконом), тобто власницьких, верств селянства, Ленін мусив запровадити продрозверстку, тобто примусову реквізицію селянської продукції в довільній формі. Зворотною реакцією селян на продрозверстку стало скорочення посівів сільськогосподарських культур до їх споживчої норми. Намагаючись відвернути загрозу голоду серед працівників одержавлених «командних висот», Ленін у грудні 1920 р. затвердив рішенням III Всеросійського з'їзду рад закон про посівну розверстку. Щоб встигнути до весняної посівної кампанії 1921 р. довести до кожного селянського двору державний «урок» на посів, у країні шаленими темпами почалося створення мережі установ Центрпосівкому. Державними «уроками» на посів селян ставили у становище, яке існувало до скасування кріпосного права. Не слід забувати, що поряд з Центрпосівкомом існував Головкомтруд, покликаний боротися з «дезертирами трудово-

го фронту» шляхом ув'язнення в таборах ГУЛАГу. Отже, утопічна Марксова ідея комунізму, коли її починала реалізовувати ленінська держава-комуна, оберталася відродженням кріпосництва.

В умовах гострої економічної і політичної кризи В. Ленін припинив будівництво комуносоціалізму і повернувся до нормальної економічної політики, яку назвали новою. Неп він оголосив тимчасовим відступом, маючи на увазі повернутися до комуністичного штурму з «усуспільненням» дрібних товаровиробників через 10-20 років. Однак у статті «Про кооперацію», продиктованій після відходу від державних справ, він розвинув кооперативний план, альтернативний покладений в основу програми РКП(б) марксистській доктрині комунізму. У цій статті Ленін надто обережно формулював свої думки, щоб не відштовхнути комуністів, виховуваних на постулатах програми РКП(б). Слід взяти до уваги й те, що статтю диктувала людина у напівпаралізованому стані, яка формулювала тези безсистемно й іноді губилася в думках. Тим не менш, вождь відмовлявся від своїх попередніх неодноразових тверджень про селянські кооперативи як «капіталістичну» форму господарювання і сільськогосподарські комуни як «соціалістичну» форму.

Уже під час переходу до непу В. Ленін визнав «економічну неможливість» політики, здійснюваної протягом попередніх трьох років у точній відповідності з вимогами Марксової доктрини. За ці роки стала очевидною нереальність спроб налагодити обмін суспільної праці без опосередкування товарно-грошовими відносинами. Це змусило партію повернутись обличчям до ринку, дозволити приватну торгівлю і розпочати розгортання державної торгівлі, щоб пристосувати одержавлений сектор економіки до ринкових умов. За два роки непу вдалося досягти істотних успіхів у господарському відродженні. Чи варто було за цих умов говорити про майбутнє припинення непу і повернення до політики нищення товарно-грошових відносин, чого вимагала комуністична доктрина? Стаття «Про кооперацію» давала на це неясну відповідь. Проте автор сміливо починав з неймовірних для послідовників комуністичної доктрини тверджень: при максимальному кооперуванні населення сама собою досягається соціалістична мета; в непі зроблено поступку принципів приватної торгівлі, але саме з цього випливає (протилежно тому, що думають) гігант-

ське значення кооперації. Лад цивілізованих кооператорів – це і є лад соціалізму¹.

Зміст статті доводив, що автор переосмислив суть нової економічної політики. 20 листопада 1922 р. Ленін заявляв з трибуни Мосради: «З Росії непівської буде Росія соціалістична». Неп і соціалізм були для нього явищами несумісними. А через неповних два місяці, на початку січня 1923 р., він диктував: «Кооперувати в достатній мірі широко і глибоко російське населення при пануванні непу є все, що нам потрібно, бо тепер ми знайшли ту міру поєднання приватного інтересу, приватного торгового інтересу, перевірки і контролю його державою, міру підпорядкування його загальним інтересам, яка раніше була каменем спотикання для багатьох і багатьох соціалістів»².

Новий погляд на кооперацію, яка здатна існувати тільки в умовах ринку, виводив партію з глухого кута, в який більшовики самі себе загнали. Щоб реалізувати програму РКП(б), треба було позбутися традиційного селянства, тобто докорінно змінити соціальну природу селянина, перетворити приватних власників у найману робочу силу в одержавлених колгоспах. Непростим завданням був цей «камінь спотикання», якщо зважати на питому вагу селян у населенні країни! А в статті «Про кооперацію» не знайшлося місця, щоб згадати про колективізацію і колгоспи. Причина зрозуміла: заявою про те, що «просте зростання кооперації для нас тотожне... із зростанням соціалізму»³, Ленін знімав з порядку денного задачу відчуження засобів виробництва у селян. Скільки б більшовики не твердили, що колективізація має бути добровільною, їм не вдавалося знайти людей, готових повірити в те, що селянин-власник здатний добровільно відмовитися від господарства. А в кооперативи селяни охоче йшли з дореволюційних часів. Ленін не випадково попросив стенографістку виділити у статті курсивом найголовнішу думку: кооперація робить перехід до нових порядків якнайбільш «простим, легким і доступним для селянина»⁴.

¹ Ленін В.І. *Останні листи і статті*. Київ, 1989. С. 31, 34-35.

² Там само. С. 31.

³ Там само. С. 37.

⁴ Там само. С. 31.

Зміна точки зору на кооперацію означала зміну точки зору на ринкові відносини і на політику, пов'язану з ними, тобто на неп. Поставити знак рівності між кооперацією і соціалізмом, між непом і соціалізмом означало відмову від Марксового погляду на соціалізм як першу фазу комунізму, тому не випадково стаття містила в собі таку ключову фразу: «Ми змушені визнати докорінну зміну всієї точки зору нашої на соціалізм»¹.

Незважаючи на мільйонні накладі, стаття «Про кооперацію», а точніше, висловлена в ній ідея «кооперативного соціалізму» залишалася в партії «непрочитаною». Ніхто не заперечував необхідності втягування селянських господарств у різні форми сільськогосподарської кооперації – плодоовочевої, молочарської, цукробурякової, насінневої та ін., проте партапаратники і рядові комуністи були переконані, що кооперування є передумовою колективізації сільського господарства. Розглядаючи політику партії на селі, січневий (1925) пленум ЦК КП(б)У заявив: «Єдиний дійовий захід для зміцнення незаможницьких господарств – це організація в широких розмірах товариств спільного обробітку землі, сільгоспартілей, комун»². Перша Всеукраїнська конференція КП(б)У (жовтень 1926) висунула вимогу «посилити роботу по усупільненню праці в сільському господарстві шляхом розвитку колективізації, кооперування селянства, зміцнення радянських господарств»³. Об'єднаний пленум ЦК і ЦКК КП(б)У (липень 1928) вимагав: «Поряд із заходами, що сприяють підвищенню продуктивності індивідуального дрібного і середнього селянського господарства й втягуванню його до кооперативного обороту, вжити заходів до розвитку колгоспного руху»⁴.

Такі настрої компартійно-радянської номенклатури поділялися більшістю колективного керівництва РКП(б)-ВКП(б). Голова Раднаркому СРСР О. Риков у доповіді «Про кооперацію» на XIV Всесоюзній партконференції (квітень 1925) вказував: «Розвиток різних форм колективних об'єднань на селі треба заохочувати, і в майбутньому їхня роль зростатиме. Проте основною формою

¹ Там само. С. 37.

² Комуністична партія України в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. Київ, 1976. Т. 1. С. 311.

³ Там само. С. 417.

⁴ Там само. С. 539.

масового об'єднання селянства, головним шляхом організації сільського господарства у наш час є кооперативна організація багатомільйонного селянства як товаровиробників»¹. Однак резолюцію партконференції по цій доповіді відредагував не О. Риков, а Й. Сталін. Вправною рукою генсека в резолюцію були внесені положення, які перебували у непримиренному протиріччі з ідеєю «кооперативного соціалізму».

Конференція проголошувала, що «кооперативне будівництво набуває тепер надзвичайно важливого значення». Показово, однак, як це твердження аргументувалося: «В умовах свободи товарообороту й панування дрібного товарного виробництва на селі кооперація є основна суспільно-економічна форма зв'язку між державним господарством і дрібним товаровиробником села»². Тут відсутня ключова теза В. Леніна про те, що зростання кооперації тотожне зростанню соціалізму. Кооперація розглядалася не як рівноправна з державною формою власності на засоби виробництва, а як «форма зв'язку» двох протилежних соціально-економічних укладів. Велике виробництво на селі, створення якого було метою партії, пов'язувалося не з кооперуванням селянства, а з колективізацією.

Однодумцем О. Рикова був М. Бухарін. На початку березня 1925 р. він виступив на Всесоюзній нараді представників сільськогосподарських колективів, де заявив: «Ми не можемо почати соціалістичне будівництво на селі з масової організації колективних виробничих підприємств. Ми почнемо з іншого. Стовпова дорога піде кооперативною лінією. Головний шлях – це організація соціалізму через кооперацію»³.

Проте ні Риков, ні Бухарін не розгледіли у статті «Про кооперацію» нової концепції, альтернативної комуністичній доктрині. Як і Сталін, Бухарін вважав неп перехідним до соціалізму періодом. Відмінність полягала лише в тому, що Сталін уже починав готувати партійних функціонерів до нового комуністичного штурму, а Бухарін, як показав його виступ у грудні 1925 р. на Московській губпартконференції, стояв за розтягнутий у часі перехід. Згадавши твердження Леніна про те, що кооперація робить

¹ Рыков А.И. Статьи и речи. Москва ; Ленинград, 1929. Т. 3. 1924. С. 88.

² КПРС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК. Київ, 1979. Т. 3. С. 180.

³ Правда. Москва, 1925. 6 марта.

перехід до нових порядків простим, легким і доступним для селянина, він продовжував: «Раніше ми намагалися селян увігнати у комунізм залізною мітлою продрозверстки і воєнно-комуністичною системою, а нова економічна політика, за визначенням Леніна, є така політика, яка з'єднує інтереси суспільні, інтереси будівництва соціалізму з приватногосподарськими. Суть непу полягає в тому, щоб не примусово тягти селянина у царство комунізму, а в тому, щоб зацепитися за його приватногосподарські інтереси і, взявшись за оцю мотузку, поступово й непомітно для нього самого привести його до комунізму»¹.

На зустрічі з іноземними делегаціями, які прибули до Москви напередодні святкування десятиріччя Жовтневої революції, Сталіна запитали: «Як думаєте Ви здійснювати колективізм у селянському питанні?» Відповідь була такою: «По лінії організації індивідуальних селянських господарств у кооперацію та по лінії організації селянських господарств, головним чином бідняцького типу, у виробничі товариства». Генсек нібито не сказав нічого нового, однак тут же знайшов необхідним заперечити те, чого у нього ніхто не питав: «До всеосяжної колективізації діло не дійшло і не скоро прийде»².

Дарма, що в цій відповіді термін «всеосяжна колективізація» стосувався майбутнього. Незабаром він у дещо зміненому вигляді (масова колективізація, суцільна колективізація) був перенесений в партійно-урядові рішення і став метою державної політики.

Ідею, альтернативну колективізації, В. Ленін виклав настільки замасковано, що не досяг цілковитого розуміння навіть серед найближчих соратників. Та навіть якби партійне керівництво зрозуміло ідею кооперативного соціалізму, навряд чи воно побажало б покласти її в основу економічної політики. Неп, здійснюваний впродовж 10-20 років, змусив би більшовиків встановити рівновагу між промисловістю і сільським господарством шляхом приватизації або, в рамках державної власності, корпоратизації промислових підприємств. В обох випадках це означало б відмову від економічної диктатури, а тому поставило б під сумнів

¹ Новая обстановка и задачи партии : доклад о работе ЦК РКП (б) на XIV Московской губпартконференции А.И. Рыкова ; Прения по докладу. Москва ; Ленинград, 1925. С. 90.

² Сталін Й. Твори. Київ, 1949. Т. 10. С. 219, 233.

політичну диктатуру вождів партії. Такої перспективи згуртовані навколо Сталіна партапаратники допустити не могли. Вони підтримали сталінську ідею «всеосяжної колективізації», яка забезпечувала прискорений розвиток підприємств державного сектору за рахунок перекачування створюваного в сільському господарстві національного доходу і тим самим підводила під існуючий режим надійний економічний фундамент.

У радянській історіографії завжди стверджувалося, що в роки непу «командні висоти» економіки і дрібнотоварне селянське господарство сполучалися між собою через ринок. Це правда, але не вся.

Придбання хліба на ринку різноманітними організаціями, як державними, так і кооперативними (з наступною закупівлею державою більшої частини заготовленої кооператорами продукції), якісно відрізнялося від «заготівлі» за допомогою продзагонів. Це справді були ринкові хлібозаготівлі, що здійснювалися на основі попиту і пропозиції. Якщо селянина або селянський кооператив не влаштовувала ціна на хліб, вони могли утриматися від продажу і залишити державу без хліба. Проте радянська змичка міста і села якісно відрізнялася від нормального ринку. Ця відмінність мала навіть кількісні параметри – так звані «ножиці цін». Чудовий знавець методів, за допомогою яких можна було витиснути з економічно незалежного селянства максимум коштів на індустріалізацію, Й. Сталін у липні 1928 р. говорив так: «Воно (селянство – Авт.) сплачує державі не тільки звичайні податки, прямі й опосередковані, але воно ще переплачує на порівняно високих цінах на товари промисловості – це по-перше, і більш або менш недоодержує на цінах на сільськогосподарські продукти – це по-друге. Це є додатковий податок на селянство в інтересах піднесення індустрії, яка обслуговує всю країну, а також селянство»¹.

Уже взимку 1927/1928 рр. селяни не погодилися на занижені ціни на хліб і відмовилися продавати державі свою продукцію. У країні спалахнула хлібозаготівельна криза, в містах з'явилися черги за хлібом. Покладатися у фінансуванні індустріалізації тільки на «ножиці цін» Сталін не збирався. Так само він не збирався

¹ Сталін Й. Твори. Київ, 1949. Т. 11. С. 157.

підвищити ціну на закуповуваний державою хліб, урізаючи бюджетні витрати на індустріалізацію. Генсек бажав іншого: позбавити селян можливості розпоряджатися вирощеним урожаєм, перетворити їх у найману робочу силу в одержавлених колгоспах. Хлібозаготівельною кризою він скористався, щоб проголосити суцільну колективізацію поточним завданням.

Відразу після XV з'їзду ВКП(б) (грудень 1927 р.) в країні почалися перші зимові хлібозаготівлі, здійснювані за допомогою силових методів. У них взяла участь істотна частина наявного партійно-радянського апарату, в тому числі члени Політбюро ЦК ВКП(б). Перебуваючи в Сибіру у січні 1928 р., Сталін розгорнув таку програму дій центрального керівництва:

- зажадати від куркулів негайної здачі всіх надлишків хліба за державними цінами, а в разі відмови – застосувати надзвичайні заходи і конфіскувати надлишки;

- у найближчі 3-4 роки провести часткову колективізацію сільського господарства;

- услід за частковою провести суцільну колективізацію.

За допомогою грубого тиску на селян у січні-лютому 1928 р. в Україні заготовили 70 млн пудів хліба. Заготівельну кризу було подолано. Однак у зимові місяці 1928–1929 рр. хлібозаготівельна криза повторилася, причому в гострих формах – через неврожай в Україні та на Північному Кавказі. Недорід у поєднанні з хлібозаготівлями, які здійснювалися силовими методами, призвели до загострення продовольчого стану. У багатьох районах України спалахнув замовчуваний владою голод. Тільки недавно в історіографії з'явилося дослідження на цю тему¹.

У 1929 р. склалася система хлібозаготівель, яка проіснувала до кінця 1932 р. Щоб розібратися в її суті (отже, і в обставинах, які призвели до загальносоюзного голоду та Голодомору в Україні у 1932–1933 рр.), треба її проаналізувати.

На об'єднаному пленумі ЦК і ЦКК ВКП(б) у квітні 1929 р. Сталін виступив з обґрунтуванням переваг так званого «уральсько-сибірського методу» хлібозаготівель, який сформувався за результатами його сибірської поїздки в січні 1928 р. «Треба організувати хлібозаготівлі, – повчав він цекістів. – Треба мобілізувати бідняць-

¹ Гриневич Л. Голод 1928-1929 рр. у радянській Україні. Київ, 2013. 435 с.

ко-середняцькі маси проти куркульства і організувати їх громадську підтримку заходам Радянської влади щодо посилення хлібозаготівель. Значення уральсько-сибірського методу хлібозаготівель, здійснюваного за принципом самообкладання, якраз у тому і полягає, що він дає можливість мобілізувати трудящі верстви села проти куркульства, на предмет посилення хлібозаготівель»¹.

28 червня 1929 р. ВЦВК і РНК РСФРР прийняли постанову «Про поширення прав місцевих Рад щодо сприяння виконанню загальнодержавних завдань і планів». 3 липня вона була продубльована ВУЦВК і РНК УСРР. Ці постанови запроваджували обов'язкові планові завдання щодо хлібоздачі з розверсткою на село за принципом самообкладання. Те, що у 1928 р. здійснювалося як надзвичайний захід, ці урядові постанови перетворювали на звичайну практику. Коли заможний господар ухилявся від поставки зерна, визначеної незаможниками на сільському сході, сільраді дозволялося штрафувати його в межах п'ятикратного розміру вартості хліба, який підлягав здачі. Якщо штраф не вносився, майно боржників продавалося з торгів. Груповий опір розверстці або ухилення від продажу хліба після штрафних санкцій тягли за собою обвинувачення за ст. 57 і 58 Кримінального кодексу УСРР, які передбачали ґрунтовніші кари: конфіскацію майна та депортацію у віддалені регіони СРСР.

Новий комуністичний штурм розпочався з виступу Й. Сталіна на конференції аграрників-марксистів 27 грудня 1929 р., де він оголосив про перехід партійного керівництва до політики «ліквідації куркуля як класу». Ліквідуючи господарства заможних селян, яких таврували як куркулів-експлуататорів, партійна верхівка заштовхувала решту в силоміць створювані колгоспи. Оголошуючи «наступ соціалізму по всьому фронту», Сталін нагадав аграрникам-марксистам слова Леніна про те, що неп запроваджено всерйоз і надовго, але додав: «Він ніколи не говорив, що неп запроваджено назавжди..! Якщо ми додержуємося непу, то тому, що вона (тобто нова економічна політика. – Авт.) служить справі соціалізму. А коли вона перестане служити справі соціалізму, то ми її відкинемо до чортів»².

¹ Сталін Й. *Твори*. Київ, 1950. Т. 12. С. 88.

² Там само. С. 170.

Відмова від непу повертала партію до продовження політики, яку В. Ленін маскував концептом «воєнного комунізму». Відроджувалася політика, яку М. Бухарін у згаданій вище цитаті характеризував як намагання увігнати селян у комунізм «залізною мітлою продрозверстки і воєнно-комуністичною системою». Будівники комуносоціалізму не замислювалися над рекомендацією В. Леніна змінити точку зору на соціалізм. Соціалізмом вони вважали соціально-економічний лад з пануванням загальнонародної і колгоспно-кооперативної форм власності, які не уживалися з товарно-грошовими відносинами і вільним ринком. Уявлення про такий соціалізм, які панували під час сталінського штурму, потім постаралися замовчати або замаскувати. Сталін навіть змінював тексти своїх праць під час републікації у повоєнному багатотомному виданні «Творів».

У резолюціях XV з'їзду ВКП(б) передбачалося, що товарообіг у міру успіхів будівництва соціалізму дедалі більше перетворюватиметься на продуктообмін, а торговельний апарат буде замінено апаратом «соціалістичного розподілу продуктів»¹. Мережа державної торгівлі почала перетворюватися на розподільчий апарат, який постачав хліб та інше продовольство лише тим, кому держава дала картки. Базарна торгівля хлібом була заборонена під приводом її негативного впливу на хлібозаготівлі. Призначені для сільського споживача промтовари були передані до фонду «отоварювання» хлібозаготівель.

Опубліковані до 1933 р. тексти теоретиків і практиків «соціалістичного будівництва» говорять самі за себе. У 1931 р. з'явилася книга 28-річного М. Вознесенського, який уже тоді робив стрімку кар'єру в галузі економічного управління. Автор пропонував широко використовувати трудові одиниці, «готуючись до того часу, коли червінці заміняться трудоднями»². Переведений з України на посаду наркома фінансів СРСР Г. Гринько доводив, що категорії грошового господарства після перемоги соціалізму відіміруть: «Чим міцніше ми організуємо в теперішній час нашу грошову систему, чим краще забезпечимо ми прискорення темпів соціалістичного нагромадження в нашій країні, тим швидше забезпечимо

¹ КПРС в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. Київ, 1980. Т. 4. С. 41.

² Вознесенский Н.А. Хозрасчет и планирование на современном этапе // Детское село. 1931. С. 12, 16.

ми побудову соціалістичного суспільства і поховаємо всі і всілякі категорії, які залишилися нам у спадщину від минулого»¹.

Нова продрозверстка набрала форми контракційного договору між державою, колективами та одноосібними господарствами. Договір містив у собі обов'язкові для селян зобов'язання поставити державі певну кількість продовольства або сільськогосподарської сировини. Зобов'язання держави виконувалися в межах наявних товарних фондів. У постанові ЦК ВКП(б) від 26 серпня 1929 р. «Про основні підсумки і чергові завдання в галузі контракції зернових посівів» перемога над ринком, яка здавалася близькою, ознаменувалася непомітною термінологічною революцією: товари стали називати продуктами. Контракційний договір розглядався як «засіб організації планового продуктообміну між містом і селом»².

Уповноважений Наркомземсправ СРСР М. Юхновський так описував процес складання контракційних договорів: «Контракція й метод доведення до двору в своєму практичному застосуванні в деяких селах вилились у бюрократичну суху форму адміністрування. Селяни звуть її розверсткою. Контракція здійснюється таким чином: округ дає контрольну цифру району, район із деяким додатком (страхує себе) дає контрольну цифру сільраді. Сільрада цифру району з додатком (страхує себе), який іноді підвищується на 50%, розкидає по селянських дворах. Селянину дають розписатися в тому, що він повинен здати зазначену кількість продукції, й контракція здійснилася»³. Ремарку про «деякі села» можна залишити поза увагою, становище було однаковим усюди. Якщо урожай виявлявся більшим за очікуваний, надходили додаткові завдання.

Механізм реквізиції був досконаліший, ніж у 1919-1920 рр. Замість робітничих або чекістських загонів продрозверстку здійснював розгалужений партійно-радянський апарат, який в конкретних умовах України спирався на Комнезами. У 1929–1930 рр. Комнезами отримали друге дихання. Розверстка 1929–1932 рр. відрізнялася від ленінської ще одним істотним моментом: хлібо-

¹ *Финансы и социалистическое хозяйство. Москва, 1932. № 8/9**.

² *Коллективизация сельского хозяйства : важнейшие постановления Коммунистической партии и советского правительства, 1927–1935. Москва, 1987. С. 196–197.*

³ *Кульчицький С.В. Ціна «великого перелому». Київ, 1990. С. 85–86.*

заготівельники тепер мали справу не тільки з індивідуальними, але й з колективними господарствами. Колгоспи так само чинили опір реквізіціям, як і селяни-одноосібники.

Примусити селянина-власника вступити до колгоспу вдавалося тільки терористичними засобами. Методом терору виступало розкуркулення. Контури політики «наступу соціалізму по всьому фронту» були визначені постановою ЦК ВКП(б) від 30 січня 1930 р. «Про заходи з ліквідації куркульських господарств у районах суцільної колективізації».

В Україні операція з розкуркулення в 29 округах була здійснена у найкоротший термін – з 18 лютого до 10 березня 1930 р. ДПУ УСРР доповіло про виселення 19 531 господарства загальною кількістю 92 970 осіб. Тут же повідомлялося про закінчення підготовчої роботи з виселення 15 тис. сімей з 11 прикордонних округів («контрреволюційний та антирадянський елемент»). На початок квітня було заплановане виселення ще тисячі «куркульських» господарств¹.

Селяни йшли в колгоспи під шаленим тиском чекістів і компартійно-радянського апарату. Питома вага «усуспільнених» орних земель підвищилася з 8,6% на жовтень 1929 р. до 29,3% у лютому і 70,9% у березні 1930 р.² Колективізація здійснювалася за опублікованим 6 лютого 1930 р. Примірним статутом сільсько-господарської артіль, в якому принципова для селян відмінність між артільною і комунною формами колгоспу була навмисно стерта. Сталін був налаштований на комунізацію селянства, тобто на цілковиту ліквідацію приватної власності на засоби виробництва. Власне, його плани йшли ще далі, до переростання тієї форми власності, яка дістала назву колгоспно-кооперативної, у власність «загальнонародну». Статутна заява про можливість утворення підсобного господарства була декларативною, бо в статуті не визначалися розміри присадибної ділянки, не унормовувалося право колгоспника утримувати корів та дрібну худобу.

26 лютого в ЦК ВКП(б) з Харкова прийшла панічна телеграма від П. Любченка і Г. Петровського. Українські керівники повідомляли про факти «грубого перекручення партійних директив»

¹ *Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание : док. и материалы.* Москва, 2000. Т. 2. С. 338, 342.

² *Украинское село на путях сплошной коллективизации.* Госплан УСРР. Харьков, 1930. С. 69.

на місцях, що викликало «селянський рух» проти колективізації. Ця інформація суперечила усталено-офіційним реляціям про «колгоспний рух». Термінологія телеграми («перекручення», «головотестство») була використана у знаменитій сталінській статті «Запаморочення від успіхів».

Аналогічні повідомлення про хвилювання селян надійшли в наступні кілька днів з російських міст, але Сталіна особливо стривожили повідомлення про селянські хвилювання у прикордонних районах Правобережної України. Опитуванням 28 лютого в протокол засідання Політбюро ЦК ВКП(б) від 5 березня були внесені рішення про негайний перегляд Примірного статуту з тим, щоб переглянутий варіант 2 березня був надрукований у пресі разом зі статтею Сталіна «Запаморочення від успіхів».

У новій редакції статуту перелічувалося все те, що треба «усуспільнювати» при утворенні колгоспу або при вступі селянина в існуючий колгосп. Колгоспникам надавалося право тримати корову з телицею, дрібну худобу і присадибну ділянку. В своїй статті генсек заявляв без обмовок: «Артіль є основною ланкою колгоспного руху, тому що вона є найдоцільнішою формою розв'язання зернової проблеми». У різних формах говорилося про неприпустимість посилення «колгоспного руху» засобами адміністрування. У «перекрученнях» лінії партії обвинувачувалися місцеві органи.

Регіональна статистика селянських заворушень у лютому і березні 1930 р. виглядала таким чином: УСРР – 3145, Центральна чорноземна область – 867, Північний Кавказ – 391, Нижня Волга – 240¹. Україна більше, ніж удвічі перевищувала за масштабами опору комунізації всі три інші регіони, які виробляли товарне зерно. Сукупна сила неорганізованого селянського опору була такою, що Сталін відмовився від ідеї комунізації. Щоправда, на схилі життя генсек наважився на такий прогноз: «Щоб підняти колгоспну власність до рівня загальнонародної власності, треба виключити лишки колгоспного виробництва з системи товарного обігу і включити їх у систему продуктообміну між державною промисловістю і колгоспами»².

¹ Lynne V. Peasant rebels under Stalin. *Collectivisation and the Culture of Peasant Resistance*. New York ; Oxford, 1996. P. 138–139.

² Сталин И. *Экономические проблемы социализма в СССР*. Москва, 1952. С. 93.

Відвойована селянами власність вважалася особистою, але насправді вона була приватною. Цей уламок приватної власності відігравав роль пом'якшувального чинника у відносинах між містом і селом. Певна частка зарплати, одержуваної працівниками державного сектору, могла «отоварюватися» продукцією з присадибної ділянки колгоспника. Колгоспник одержував за продану на вільному ринку продукцію потрібні йому гроші, адже його праця в громадському господарстві колгоспу компенсувалася майже виключно натурою (якщо взагалі компенсувалася). Артільна форма колгоспу могла існувати тільки за наявності товарно-грошових відносин, причому не тільки в обмеженому полі сільськогосподарського виробництва, але й у відносинах між містом і селом. Артіль була своєрідним «дволиким Янусом». Одним «ликом» вона оберталася до одержавлених «командних висот» економіки, які могли функціонувати тільки завдяки директивам іззовні, другим «ликом» – до ринкової економіки, тобто до живого виробництва, яке функціонувало завдяки природній мотивації виробника. Ринковий «лик» колгоспного ладу пом'якшував диспропорції командної економіки.

Марксів соціалізм був утопічною ідеєю. Втілюючи її в життя терористичними засобами, ленінсько-сталінська держава-комуна спромоглася експропріювати суспільство, але не до кінця. Спотворений світ російсько-радянського комуносоціалізму став реальним завдяки тому, що не «дотягував» до Марксового. По-перше, державна власність не була загальнонародною, тобто зберігала ознаки приватної у володінні вождів, які контролювали державу. По-друге, в суспільстві, поглинутому державою, зберігалися скалки приватної власності і вільного ринку. Залишаючись відданим Марксовому баченню комуносоціалізму, партійне керівництво на чолі із Сталіним сподівалося, що зроблену селянам у березні 1930 р. фундаментальну поступку вдасться забрати назад. XI з'їзд ВКП(б), який працював у червні-липні 1930 р., зазначив, що «колгоспний рух може підсилитися до вищої форми – комуни відповідно до підвищення технічної бази, зростання колгоспних кадрів і культурного рівня колгоспників»¹.

¹ КПРС в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. Т.4. С. 431.

Перехід держави від продподатку, що стягувався у певному відсотку від виробленої продукції, до конфіскаційної продрозверстки у формі контрактації викликав той самий наслідок, який спостерігався під час ленінського штурму 1918–1920 рр., – економічну катастрофу. Новоутворені колгоспи занепадали, а держава надолужувала свої втрати за рахунок споживчої норми селян. Останні, щоб не померти з голоду, відповідали на це зосередженням трудових зусиль на присадибному господарстві. Дефіцит хліба у розпорядженні держави призводив до зняття з карткового постачання цілих категорій міського населення, скорочення експорту зерна і, відповідно, до зменшення валютних надходжень. Неповорнення іноземних короткострокових кредитів (довгострокові позики радянському уряду були недоступні) загрожувало конфіскацією зарубіжної власності за судовими позовами.

У червні 1932 р. Й. Сталін у листі до Л. Кагановича зауважив, що Наркомтяжпром «захлинається від грошей» і на наступний квартал йому треба дати менше¹. Тоді ж у листі, адресованому Кагановичу, Молотову й Орджонікідзе, генсек заявив, що «переговорювання» Наркомтяжу створює ненормальне і небезпечне становище у промисловості, не кажучи вже про те, що виникає загроза нових продовольчих утруднень². Отже, Сталін розумів, що існує прямий зв'язок між «переговорюванням» важкої промисловості, хлібозаготівлями і голодом. У кінці липня 1932 р. він дав вказівку скоротити капіталовкладення в народне господарство на 500-700 млн руб.³ Тоді ж військовий бюджет на 1933-й рік було скорочено з 7 до 5-6 млрд руб. Коли К. Ворошилов нагадав попередні проєкти і обіцянки, Сталін зауважив, що тепер інша ситуація⁴.

Одним з проявів економічної катастрофи, що насувалася, став розпачливий стан платіжного балансу СРСР. Тільки важка криза змушувала сталінський уряд скорочувати видатки на «священних корів» державного бюджету – промисловість та армію. Л. Каганович писав Сталіну 14 червня 1932 р., що в Москві посилено працюють над визначенням джерел, які можуть збільшити

¹ *Сталин и Каганович : переписка. 1931–1936 гг. / сост. О.В. Хлевнюк, Р.У. Дэвис, Л.П. Кошелева [и др.]. Москва, 2001. С. 187.*

² *Там само. С. 191.*

³ *Там само. С. 341.*

⁴ *Там само. С. 224.*

валютну виручку і зменшити «наш дефіцит і утруднення»¹. Йшлося про виставлення на продаж творів світового мистецтва та унікальних предметів антикваріату, які зберігалися в державних музеях. Уряд розпочав розпродаж раритетів, але цим тільки обвалив ціни на зарубіжних аукціонах.

Фактичні заготівлі хліба в УСРР у порівнянні з іншими регіонами товарного землеробства (Центральна Чорноземна область, Північний Кавказ, Середня Волга і Нижня Волга) виглядали так (в млн пудів)²:

Рік	Україна	4 регіони європ. частини СРСР
1930	436,7	400,1
1931	415,4	439,1
1932	262,6	432,1

Для порівняння: у 1925/26 господарському році з України було вивезено 122 млн, а в 1926/27 – 139 млн пуд. зерна³.

Питома вага УСРР у загальносоюзних хлібозаготівлях знижувалася з 33,4% у 1930 р. до 30,3% у 1931 р. і 23,5% у 1932 р.⁴ Однак це зниження не можна розглядати як зменшення тиску на Україну, зовсім навпаки.

Планування хлібозаготівель – річ суб'єктивна, і ми не знайдемо документів, які б проливали світло на причини особливого тиску Кремля на Україну. Слід вважати, що накладений Сталіним найтяжчий тягар – це кара за особливо активну участь українського селянства у протестах проти комунізації сільського господарства. Якесь інше пояснення просто неможливо придумати. Адже слід взяти до уваги: ані в царські часи, ані в роки непу, коли товарна частина зерна визначалася умовами ринку, а не волею державних чиновників, Україна не призначала на продаж стільки зерна, скільки всі інші регіони товарного хліба в Європейській Росії, разом узяті.

¹ Там само. С. 166–167.

² Голод в СССР, 1929–1934 : документи / отв. ред. В.В. Кондрашин. Москва, 2012. Т. 2 : (Июль 1932 – июль 1933). С. 19–20.

³ Гриневич Л. Голод 1928–1929 років у радянській Україні. С. 25.

⁴ Там само. С. 20.

Вилучення хліба колгоспів стало простою справою, особливо в господарствах, обслуговуваних державними машино-тракторними станціями: зерно з поля машини МТС одразу вивозили на елеватори або зсипні пункти. У колгоспних коморах залишалося тільки зерно, призначене для насіннєвого і фуражного фондів. Дещиця спрямовувалася для розподілу між колгоспниками.

Проте на полях працювали не чиновники, а селяни. Як вони могли поводити себе, коли розуміли, що працюють на державу майже без компенсації?

На це відповідав генерал Петро Григоренко у своїх спогадах. Ось його картинка з натури:

«Я власними вухами чув, як секретар ЦК КП(б)У Станіслав Косіор – недоросток, одягнений в прекрасний напрасований костюм, з виголеною до полиску, великою круглою головою – влітку 1930 року давав настанови нам, уповноваженим ЦК, які їхали на збирання врожаю: «Селянин вдається до нової тактики. Він відмовляється збирати врожай. Він хоче згноїти хліб, щоб кістлявою рукою голоду задушити радянську владу. Але ворог прорахувався. Ми примусимо його самого скуштувати, що таке голод. Ваше завдання зірвати цю куркульську тактику саботажу збирання врожаю. Зібрати все до єдиного зернятка і збіжжя негайно вивозити як хлібоздачу»¹.

Такими були настанови, що йшли з самого верху, з Москви. А ось такою була відповідь, яку П. Григоренко побачив у селі, куди його відрядили: «Велике, понад 2000 дворів степове село з тодішньою назвою Архангелка на Херсонщині – у гарячу пору збирання врожаю наче вимерло. Працювала одна молотарка в одну зміну (8 осіб). Решта ж трудової армії – чоловіки, жінки, підлітки – сиділи, лежали, напівлежали в холодку. Я пройшовся селом з кінця в кінець, і мені стало моторошно. Я пробував вступати в розмови. Відповідали повільно, з цілковитою байдужістю. Я намагався переконати: «Хліб же у валках лежить, а подекуди ще й на пні стоїть. Ну, цей то вже осипався і пропав, а той, що у валках, він же згниє». – «Ну, звісно, згниє, – з неохотою відповідали мені»².

¹ Григоренко П. Спогади. Київ, 2007. С. 93-94.

² Там само. С. 99.

З року в рік врожайність ставала все меншою. Чому ж благодатні українські чорноземи виявилися неродючими? Знову-таки знаходимо пояснення у тезах доповіді фахівця з визначення урожайності А. Сліпанського. Він зазначав, що в УСРР через забур'яненість полів у 1930 і в 1931 рр. загинуло до 40% врожаю¹.

Чому колгоспи не могли впоратися з бур'янами, як це робили селяни до колективізації? Головну роль відігравало небажання колгоспників працювати на державу безоплатно.

Урожай страждав від бур'янів, зерно осипалося через не своєчасне збирання, зростали втрати зерна при транспортуванні. Під час обмолоту колгоспники пускали частину зерна в солому і полову, тому що в господарстві залишалися тільки відходи. На III конференції КП(б)У (липень 1932 р.) керівники УСРР зробили спробу оцінити втрати врожаю 1931 р. С. Косіор оцінював їх в межах 120–150 млн пуд., О. Шліхтер – в 150 млн, М. Скрипник – до 200 млн пуд.² Не претендуючи на точність, ці цифри давали уявлення про масштаб втрат – до половини річного продовольчого фонду сільського населення.

Зібраний у 1931 р. урожай держава забрала собі майже повністю. Ближче до кінця цього року в центр пішли листи від людей, які стояли на порозі голодної смерті. 26 грудня колгоспники артiлі «Вільний Жовтень» у селі Ерделівка, Новоархангельського району, на Одещині, написали таку скаргу до ВЦВК і ЦК ВКП(б): «Прохаємо звернути увагу на нашу жалобу: умираючих з голоду целую деревню, котра звертається до Вас за допомогою. Проработавши все лето в колгоспі й оддавши все зерно до фунта по распоряженію райкома, котрий тепер не вірить, що у нас начали пухнуть з голоду і їсти коней, котрідохнуть без їжі, і ніхто не зверне уваги на нас»³. В адресованому С. Косіору листі 20-річного студента Г. Ткаченка розповідалося: «Ви уявляєте, що зараз діється на Білоцерківщині, Уманьщині, Київщині і т. ін. Великі площі незасіяної землі, а врожайність посіяного не більше 20-30% відносно тієї, що була в 1925–1928 рр. У колгоспах, в яких

¹ Голод 1932–1933 років в Україні : причини та наслідки. Київ, 2003. С. 398.

² История Украины : науч.-попул. очерки / под ред. В. Смолия. Москва, 2008. С. 643.

³ Колективізація і голод на Україні, 1929-1933 : зб. матеріалів і док. / упоряд.: Г.М. Михайличенко, Є.П. Шаталіна ; відп. ред. С.В. Кульчицький. Київ, 1992. С. 374.

було коней 100–150, зараз 40-50 та й ті такі, що падають. Людство страшенно голодає»¹.

У довідці секретно-політичного відділу ОДПУ, яку склали для ЦК ВКП(б), «продутруднення» в УСРР за першу половину 1932 р. нараховувалися в 127 районах і на всій території Молдавської АСРР. Повідомлялося, що в цих районах є «численні факти уживання в їжу сурогатів і падлини, опухання і смерті від голоду». В деяких районах, як вказувалося, були зареєстровані «випадки людодійства і самовбивств на ґрунті голоду»².

За станом на середину липня 1932 р., як вказувалось у довідці, з окремих сільських районів України виїхало в пошуках продовольства до половини населення. 21 район, за даними чекістів, покинуло 116 тис. біженців³. Ця орієнтовна цифра у перерахунку на всю кількість сільських районів (484) дає майже 3 млн біженців⁴.

У листуванні з Л. Кагановичем 18 червня 1932 р. Сталін роздратовано зауважив: «Кілька десятків тисяч українських колгоспників все ще роз'їжджають по всій Європейській частині СРСР і розкладають нам колгоспи своїми скаргами і скиглінням»⁵. Та за межі УСРР виїхало не «кілька десятків тисяч українських колгоспників...».

Характеризуючи становище в голодуючій Україні, С. Кошіор у листі Сталіну від 26 квітня 1932 р. старався виказувати оптимізм. Применшуючи руйнівні наслідки хлібозаготівель, він звів їх до «неочікуваного» загострення в Київській області, зокрема в районах колишніх Білоцерківського і Уманського округів, після чого обережно зауважив: «За розповідями товаришів, які там побували, в цих районах пригнічений, а місцями дуже гострий настрій»⁶.

Повідомлення про «гострі настрої» стікалися до Кремля звідусіль. Агітмасовий відділ ЦК КП(б)У направив безпосередньо Сталіну підбірку адресованих у Харків скарг і погроз за період між

¹ Голод 1932–1933 років на Україні : очима істориків, мовою док. / керівник кол. упоряд. Р.Я. Пиріг. Київ, 1990. С. 184.

² Трагедия советской деревни. Москва, 2001. Т. 3. С. 420.

³ Там само.

⁴ П. Проценко, упоряд. мемуарів Д. Гойченка, без посилань на джерело вказує : «Уже до літа 1932 р. три мільйони українських селян покинули свої села». Див.: Гойченко Д. Сквозь раскулачивание и Голодомор : свидетельство очевидца. Москва, 2006. С. 311.

⁵ Сталин и Каганович : переписка. 1931–1936 гг. С. 179.

⁶ Голод 1932–1933 років на Україні : очима істориків, мовою док. С. 149–150.

17 і 23 квітня 1932 р. Серед них було повідомлення: «У селян таке враження складається, що страшно навіть говорити: коли б тільки що, так зразу повернули б гвинтівки проти. Повідомляє Вас Тарасюк Іван – учень школи ФЗО, станція Долинська. Зараз я працюю в ГПУ по виявленню антирадянських подій»¹.

Великий матеріал про настрої бійців Червоної армії давала перлюстрація листів, здійснювана політуправлінням Українського військового округу. Настрої людей, які мали зброю, особливо турбували владу. Погрози пов'язаних з селом червоноармійців адресувалися й армійському начальству. Начальник штабу полку Придніпровської дивізії в червні отримав лист без підпису такого змісту: «З'явився ворог усередині країни, що набагато небезпечніший за зовнішнього. З особливою силою він починає працювати на Україні. Ворог цей – голод. Цього ворога породила насильницька колективізація і виростили хлібозаготівлі минулого року, коли примусово у населення вилучили весь хліб майже до фунта»².

Секретно-політичний відділ ОДПУ за період з 1 січня до 15 липня 1932 р. зареєстрував в Україні лише 923 масових виступи проти влади, хоч зробив висновок, що республіка посідає перше місце серед регіонів СРСР за «антирадянськими проявами»³. Чим пояснити, що селянство, у тому числі українське, так пасивно реагувало на неможливо тяжку ситуацію, в якій опинилося внаслідок дій влади? Масштаби виступів проти влади були незіставно меншими, ніж у першому кварталі 1930 р., тоді як дії влади, яка організувала масовий голод, незіставно тяжчими для села. За два роки Кремль розкуркуленням вилучив із села людей, які могли б організувати боротьбу з державою. Протестний потенціал села наростав, але не знаходив виходу.

Сталін вжив деяких заходів, щоб припинити голод в Україні, який загрожував провалом осінньої посівної кампанії. 19 квітня 1932 р. союзні відомства уперше погодилися за вказівкою з центру виділити з своїх резервів 3 тис. тонн проса на харчування українських колгоспників⁴. Наркомат зовнішньої торгівлі СРСР у кінці квітня і на початку травня дістав розпорядження повернути з пор-

¹ Там само. С. 152.

² Там само. С. 642.

³ Там само. С. 421.

⁴ Там само. С. 146.

тів 15 тис. тонн кукурудзи і 2 тис. тонн пшениці для постачання голодуючої України. У Китаї, Персії та Канаді для Комітету заготівель було закуплено 9,5 млн пуд. зерна, що дало можливість припинити вивіз хліба з України в Закавказзя і перекинути 4 млн пуд. зерна з ЦЧО в УСРР¹. У кінці травня до надання проддопомоги підключилися трести і об'єднання союзних відомств (здебільшого розташовані в самій Україні), після чого голодуючі почали одержувати консерви, крупи, рибу та інші продукти.

15 червня Сталін написав Кагановичу: «На мою думку, Україні дали більше, ніж треба. Давати ще хліб не потрібно і нема звідки»². 23 червня Політбюро ЦК ВКП(б) прийняло рішення припинити завіз хліба в Україну³. Визрівав новий урожай, і Кремль готувався до чергової хлібозаготівельної кампанії.

Дискусію щодо засад нового хлібозаготівельного плану розпочав у січні 1932 р. голова ЦК ВКП(б) і нарком Робітничо-селянської інспекції Я. Рудзутак. Він запропонував, щоб колгоспи знали план хлібозаготівель на початку року: тоді вони мали б усі підстави боротися за урожай, якби були впевнені, що вироблена понад державне завдання продукція залишиться в їх розпорядженні. Адже в такому разі всі втрати урожаю припадали б на ту частку, яка залишалася у них⁴. Іншими словами, Рудзутак пропонував перейти у відносинах з колгоспами на засади продовольчого податку, тобто відмовитися від продрозверстки.

Менш радикальну форму взаємовідносин з селом запропонував С. Косіор у записці Сталіну від 15 березня 1932 р.: «Оголосити від імені союзних організацій про порядок хлібозаготівель з майбутнього урожаю, виходячи з того, що чим більшого врожаю досягне колгосп і колгоспник, тим більший фонд повинен бути виділений і розподілений на особисте споживання»⁵. Український генсек від продрозверстки не відмовлявся, але намагався встановити хоч яку-небудь заінтересованість виробника під час вирощування урожаю. Однак Сталін і його найближче оточення

¹ Трагедия советской деревни. Т. 3. С. 362, 363, 365.

² Сталин и Каганович : переписка. 1931-1936. С. 169.

³ Голод 1932-1933 років на Україні : очима істориків, мовою док. С. 190.

⁴ Ивницкий Н.А. Голод 1932-1933 годов : кто виноват? // Судьбы российского крестьянства / отв. ред. Ю.Н. Афанасьев. Москва, 1996. С. 336.

⁵ Там само.

вважали недержавні сільськогосподарські підприємства такими, у яких держава може вилучати будь-яку частку виробленої ними продукції. Союзний генсек, виходячи з катастрофічного досвіду хлібозаготівель урожаю 1931 р. в Україні, турбувався тільки про те, щоб навантаження на колгоспи розподілялося з урахуванням їх реального потенціалу. У листі Кагановичу і Молотову від 18 червня 1932 р. він звинуватив Харківський субцентр влади у тому, що українські цекісти, не знаючи можливостей районів, неправильно розвертали хлібозаготівельний план, викликавши тим самим перенапруження в одних районах і послаблення в інших¹.

Небезпідставно вважаючи продовольчу допомогу голодуючій Україні недостатньою, голова Раднаркому УСРР В. Чубар і голова ВУЦВК Г. Петровський в листах В. Молотову і Й. Сталіну від 10 червня 1932 р. просили збільшити її. Чубар попереджав: «Щоб забезпечити себе на зиму краще, ніж торік, почнуться масові крадіжки хліба. Те, що спостерігається тепер – викопування посадженої картоплі, бурякових висадок, цибулі тощо – буде відтворюватися в набагато більших розмірах у період визрівання озимини, тому що фондів харчування з відпущених ресурсів пізніше, ніж до 1 липня, не вистачить»². Йому вторив Г. Петровський: «Допомогу треба надати ще й тому, що від голоду селяни зніматимуть недозрілий хліб, і його багато може загинути даремно»³.

Натомість 15 червня, як уже зазначалося, Сталін розпорядився припинити завіз хліба в Україну і задумався над тим, як забезпечити збереження визріваючих посівів від голодуючих колгоспників і перешкодити намаганням колгоспів приховати певну частку врожаю від державного обліку.

7 серпня 1932 р. генсек розпорядився опублікувати власноручно написану ним постанову ВЦВК і РНК СРСР «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів і кооперативів і про зміцнення суспільної (соціалістичної) власності». Розкрадання майна колгоспів стало каратися розстрілом, а «за пом'якшувальних обставин» – позбавленням волі на строк не менше

¹ *Сталин и Каганович : переписка. 1931-1936 гг. С. 179.*

² *Командири Великого голоду. Поїздки В. Молотова і Л. Кагановича в Україну та на Північний Кавказ / за ред. В. Васильєва та Ю. Шаповала. Київ, 2001. С. 209.*

³ *Там само. С. 214.*

10 років¹. Газета «Правда» організувала в Україні рейд, у якому з 7 до 17 серпня 1932 р. взяло участь 100 тис. «ударників преси». Метою рейду була боротьба з крадіжками зерна. Проте даремно кореспондент «Правди» по Дніпропетровській області закликав: «Треба шукати, адже існує підземне пшеничне місто!». «Ударники преси» не підтвердили цієї вигадки.

Чому Сталіна у 1932 р., так само як в 1930, особливо непокоїло становище в Україні? Ми знаємо відповідь завдяки тому, що зв'язок між Кремлем і курортами до 1936 р. включно здійснювався через фельд'єгерську пошту. 11 серпня 1932 р. вождь написав своєму заступнику по партійній лінії Л. Кагановичу цілком відвертий лист, аби той зрозумів ситуацію так, як її розумів він сам: «Самое главное сейчас Украина. Дела на Украине из рук вон плохи. Плохо по партийной линии. Говорят, что в двух областях Украины (кажется, в Киевской и Днепропетровской) около 50 райкомов высказались против плана хлебозаготовок, признав его нереальным... Плохо по линии советской. Чубарь – не руководитель... Плохо по линии ГПУ... Если не возьмемся теперь же за выправление положения на Украине, Украину можем потерять. Имейте в виду, что Пилсудский не дремлет, и его агентура на Украине во много раз сильнее, чем думает Реденс (Станіслав Реденс від липня 1931 по січень 1933 р. очолював ДПУ УСРР. – Авт.). Имейте также в виду, что в Украинской компартии (500 тысяч членов, хе-хе) обретаются не мало (да, не мало!) гнилых элементов, сознательных и бес-сознательных петлюровцев, наконец – прямых агентов Пилсудского. Как только дела станут хуже, эти элементы не замедлят открыть фронт внутри (и вне) партии, против партии»².

Справді, Сталін боявся союзу петлюрівців і пілсудчиків. Якби Ю. Пілсудський знайшов спільну мову з багатьма мільйонами громадян Другої Речі Посполитої української національності, то Західна Україна стала б взірцем для УСРР. Якби становище Сталіна і його команди захиталося, а соціально-економічна криза в СРСР до того вела, то комуністичний Харків міг би скористатися ситуацією, згадати права, утверджені за ним в радянських кон-

¹ Трагедия советской деревни. Т. 3. С. 453-454.

² Сталин и Каганович : переписка. 1931-1936. С. 273-274.

ституціях, і перетворитися з червоного на синьо-жовтий. Саме так і відбулося, але набагато пізніше – в 1989–1991 рр.

«Как только дела станут хуже...» У 1932 р. все йшло до того. Під впливом наростаючої кризи ряд діячів російського уряду (О. Смирнов, В. Толмачов, М. Ейсмонт) почали розглядати генеральну лінію ЦК ВКП(б) в її сталінському виконанні як загрозову для партії і країни. Виведений з партійного керівництва М. Рютін підготував звернення до всіх членів ВКП(б), у якому говорилося: «Партія і пролетарська диктатура заведені Сталіним і його клікою в небачений глухий кут і переживають смертельно небезпечну кризу. За допомогою обману, наклепів і обдурювання партійних осіб, за допомогою неймовірного насилля і терору, під прапором боротьби за чистоту принципів більшовизму та єдності партії, спираючись на централізований потужний апарат, Сталін за останні п'ять років відсік і усунув від керівництва всі найкращі, справді більшовицькі кадри партії, встановив у ВКП(б) і всій країні свою особисту диктатуру, розірвав з лєнінізмом, став на шлях найбільш розгнужданого авантюризму і дикої особистої сваволі, чим поставив Радянський Союз на край прірви»¹. Йому вторив 20-річний комсомолец із Брусилівського району на Київщині Г. Ткаченко у листі до С. Косіора від 18 червня 1932 р.: «Мені здається, наскільки партія була авторитетною все ж таки серед широких мас, зараз все менше. І тільки внесеться іскра в селянство, то спалахне всюди. Ми під носом не бачимо, а цілий ряд виголошуємо фраз про пауперизацію і зубожіння по капіталістичних країнах. Зараз набирає силу і авторитету теорія т. Бухаріна»².

Не менш цікавим є датований груднем 1932 р. лист С. Косіору від комуніста, який підписався прізвищем М. Живанов: «Тов. Косиор. Откройте глаза на действительность, что вы делаете своей политикой, безмолвные вы рабы Москвы. Вы за два года угробили Украину, сельское хозяйство. Я выражаю мысль всего здравомыслящего, что есть в нашей партии. Вы не знаете дух и настроения честной, преданной революции части партии, они притиснуты к стенке, не могут рта открыть. Горлохваты, прохвосты и контрреволюционеры правят и ведут в пропасть всю страну»³.

¹ О деле т. н. «Союза марксистов-ленинцев» // Изв. ЦК КПСС. 1989. № 6. С. 106.

² Голодомор 1932-1933 років в Україні : док. і матеріали. Київ, 2007. С. 212.

³ Голод в СССР = Famine in the USSR, 1930-1934. Москва, 2009. С. 75, 76.

Такі висловлювання лягали на стіл всесоюзного генсека, і він мав на них реагувати. Оцінюючи його реакцію, мусимо пам'ятати, що тоді це був не той Сталін, який приборкав власну партію і суспільство, застосовуючи терор голодом і Великий терор 1937–1938 рр., тим більше не той Сталін, який переміг А. Гітлера в Другій світовій війні. На початку 1930-х рр. він надійно контролював вище партійно-радянське керівництво, але не периферійних керівників і не всю багатомільйонну партію (звідси його зловісне «хе-хе» на адресу півмільйонної КП(б)У). Ще слабшими були його політичні позиції в охопленому кризою радянському суспільстві. Провал хлібозаготівель з урожаю 1932 р. і стихійний, але повсюдний саботаж сільськогосподарських робіт українськими селянами загрожував йому втратою найвищої посади в партії і державі.

У ситуації, що склалася, Сталін наслідував лінію поведінки свого попередника – В. Леніна. Той, як вже було показано, скористався посухою 1921 р., щоб застосувати терор голодом щодо українського селянства, яке виступало проти радянської влади з відкритим забралом. У другій половині 1932 р. жахливого голоду як наслідку стихійного лиха не було, проте Сталіну вистачило владних повноважень генсека, щоб створити такий голод штучними засобами.

22 жовтня 1932 р. за рішенням Політбюро ЦК ВКП(б) були створені дві надзвичайні хлібозаготівельні комісії: на чолі з головою Раднаркому СРСР В. Молотовим – для роботи в УСРР, і на чолі з секретарем ЦК ВКП(б) Л. Кагановичем, яка мусила діяти в Північно-Кавказькому краї (передусім на Кубані). 28 листопада було утворено ще одну надзвичайну комісію на чолі з секретарем ЦК ВКП(б) П. Постишевим, якій доручалися дії в Нижньоволзькому краї (передусім в Республіці німців Поволжя). Отже, на чолі надзвичайних органів вищої влади в основних регіонах товарного хлібовиробництва генсек поставив своїх найближчих співробітників.

Вивчивши ситуацію в Харкові, Молотов відпрацював, згідно з раніше одержаними від Сталіна інструкціями, текст партійно-урядових постанов харківського центру щодо посилення хлібозаготівель і надіслав їх на узгодження в Кремль. Вони були оформлені у вигляді секретної постанови ЦК КП(б)У від 18 листо-

пада 1932 р. і опублікованої в пресі постанови РНК УСРР від 20 листопада під однаковою назвою «Про заходи до посилення хлібозаготівель». Після узгодження із Сталіним постанови повернулися в Харків і були підписані: партійна – С. Косіором, радянська – В. Чубарем¹. Ініціатором обох, як підтверджують документи, опубліковані В. Васильєвим і Ю. Шаповалом у книзі «Командири Великого голоду», був Сталін.

Головним в обох постановах були пункти про натуральне штрафування боржників по хлібозаготівлях. «До колгоспів, що допустили розкрадання колгоспного хліба і злісно зривають план хлібозаготівель, – говорилося в них, – потрібно застосувати натуральні штрафи – м'ясом (в обсязі 15-місячної норми м'ясозаготівлі) і картоплею (в розмірі річної норми здачі)»².

Беручи до уваги, що держава встигла до листопада, коли з'явилися ці постанови, вилучити з села поточний урожай зернових культур, пункти про натуральні штрафи створювали законодавчу базу для позбавлення селян іншого продовольства тривалого зберігання як покарання за провал хлібозаготівельного плану.

У постановах йшлося про м'ясо і картоплю. Інші продовольчі продукти, одержані селянами на присадибних ділянках, не згадувалися. Найбільш авторитетний дослідник голоду 1932-1933 рр. в російському селі В. Кондрашин стверджує, розповідаючи про дії комісії Л. Кагановича в Північно-Кавказькому краї, що «є величезна кількість свідчень конфіскації вирощеної на присадибних ділянках колгоспників та одноосібників продукції, а також законсервованих дарів природи як покарання за невиконання державних зобов'язань»³. Водночас учений цитує офіційний документ – рішення Старомінського району ВКП(б) Північно-Кавказького краю щодо санкцій проти населення станиці Новосільської і реакцію на нього з боку Молотова. Райпартком ухвалив: «Застосувати найбільш суворі заходи впливу і примушування, здійснюючи вилучення всіх продуктів харчування». В. Молотов

¹ Командири Великого голоду. Поїздки В. Молотова і Л. Кагановича в Україну та на Північний Кавказ. С. 238.

² Голод 1932-1933 років на Україні : очима істориків, мовою док. / під ред. Ф.М. Рудича. Київ, 1990. С. 254, 257 ; Колективізація і голод на Україні. 1929-1933 : зб. док. і матеріалів / під ред. С.В. Кульчицького. Київ, 1992. С. 549.

³ Кондрашин В. Голод 1932-1933 годов : трагедия рос. деревни. Москва, 2008. С. 216.

у листі до М. Хатаєвича (у листопаді 1932 р.) назвав це рішення «небільшовицьким» і таким, що впливає «з відчаю, до чого ми не маємо жодних підстав, оскільки партія виступає проти практики місцевих властей брати будь-який хліб і де завгодно, не рахуючись і т. п.»¹.

Слід звернути увагу на недовомку «і т. п.», за якою стояв факт голодної смерті вщент пограбованих державою селян. Показово й те, що Молотов замінив вимогу райпарткому про вилучення «усіх продуктів харчування» на практику «брати хліб». Отже, він, як і Сталін, який стояв за ним, не схвалював появи письмових указівок на вилучення у селян посеред зими, що насувалася, всіх запасів продовольства тривалого зберігання. Шукати такий документ за підписом Сталіна або осіб з його оточення в архівних фондах будь-якого ступеня секретності – марна справа. Кому з людей, які виходили на центральну трибуну Мавзолею В. Леніна під час урочистих демонстрацій, хотілося бути звинуваченим у безкровній смерті мільйонів селян (тяжкій, але безкровній, як спалення єретиків у часи Середньовіччя)?

27 листопада Сталін скликав спільне засідання Політбюро ЦК і Президії Центральної контрольної комісії ВКП(б), на якому поставив питання про групу О. Смирнова. Заперечуючи свою особисту відповідальність за провалення хлібозаготівель, на чому загострювали увагу члени цієї групи, він назвав дві причини важкого продовольчого становища, що склалося у містах: а) проникнення в колгоспи і радгоспи антирадянських елементів з метою організації шкідництва і саботажу; б) неправильний підхід значної частини сільських комуністів до колгоспів і радгоспів. «Було б нерозумно, – підкреслив генсек, – якби комуністи, виходячи з того, що колгоспи є соціалістичною формою господарства, не відповіли б на удар цих окремих колгоспників нищівним ударом»².

Зміст «сокрушительного удара», як висловився Сталін на тому засіданні, не був оприлюднений. Проте Молотов і Каганович уже випробовували його в обмежених масштабах на території України і Північно-Кавказького краю. Йшлося про сотні колгоспників і сіл,

¹ Там само. С. 216.

² Трагедия советской деревни. Т. 3. С. 559.

які тривалий час не виконували зобов'язань по хлібозаготівлі і були поставлені на «чорну дошку». Опублікований в газетах статус «чорної дошки» був неповний, про найбільш істотне в палітрі каральних заходів вони не повідомляли. Допитливі дипломати з італійського консульства у Харкові поцікавилися, що відбувалося в таких селах. Віце-консул Л. Сіркана «на основі газетних повідомлень і прямого спостереження» уточнив цей статус, і його висновки доповіли італійському послу в Москві: «Внесення цілих сіл та колективних сільськогосподарських підприємств у так звану «чорну дошку» тягне за собою суворі санкції, наприклад: припинення будь-якого постачання; вилучення навіть тої незначної кількості товарів, яка вже була в кооперативах; абсолютна заборона покидати межі села або сільськогосподарського підприємства; обшуки і конфіскація продуктів»¹.

Отже, поставлений на «чорнодошкових» селах і колгоспах експеримент зводився до трьох елементів: 1) обшуки селянських садиб; 2) конфіскація знайденого під час обшуків продовольства; 3) фізична та інформаційна блокада репресованого населення. В сільській місцевості створювалася ситуація, несумісна з життям. У терорі голодом, коли він поширився на всю територію України і Кубані, був застосований і четвертий елемент: державна допомога продовольством голодуючим селянам. Про заключний елемент сталінського «сокрушительного удара», який маскував попередні три, потрібно говорити окремо.

Щоб перенести кампанію обшуків з конфіскацією всієї знайденої їжі з обмеженої території «чорнодошкових» сіл і колгоспів на всю величезну територію України, потрібний був сигнал. Таким сигналом стала сталінська телеграма українському селянству. 1 січня 1933 р. керівники УСРР в Харкові одержали за підписом Й. Сталіна телеграму такого змісту:

«Повідомляється постанова ЦК від 1 січня 1933 р.:

Запропонувати ЦК КП(б)У і РНК УСРР широко сповістити через сільради колгоспи, колгоспників і трудящих одноосібників, що:

а) ті з них, які добровільно здають державі раніше розкраний і прихований хліб, не репресуватимуться;

¹ Листи з Харкова. Голод в Україні та на Північному Кавказі в повідомленнях італійських дипломатів, 1932-1933 роки / упоряд. А. Граціозі. Харків, 2007*.

б) щодо колгоспників, колгоспів та одноосібників, які вперто продовжують приховувати розкрадений і прихований від обліку хліб, застосовуватимуться найсуворіші заходи покарання, передбачені постановою ЦВК і РНК СРСР від 7 серпня 1932 р. (про охорону майна державних підприємств, колгоспників і кооперації і зміцнення суспільної соціалістичної власності)»¹.

Прагнучи врятуватися від голоду, який знову, як у першій половині року, загрожував їм, селяни намагалися приховати від держави жалюгідні рештки врожаю 1932 р. в ямах і «чорних коморах». Відряджений Сталіним в Україну на початку грудня 1932 р. особоуповноважений ОДПУ СРСР по УСРР В. Балицький доповів на засіданні Політбюро ЦК КП(б)У 20 грудня, що впродовж двох тижнів чекісти обшуками виявили 7 тис. ям і 100 «чорних комор», в яких знайшли 700 тис. пуд. зерна². Обсяг прихованого зерна виявився настільки мізерним, що годі було розраховувати на виконання хлібозаготівельного плану. Посилаючи телеграму українському селянству, Сталін не розраховував одержати хліб, який «розікрали», бо знав, що його нема. У чому тоді полягав її сенс?

Телеграма мала два пункти. Перший з них був попередженням: здавайте хліб! Другий пункт ставав зрозумілим тільки у зіставленні з першим, бо він адресувався тим, хто проігнорував це попередження. Щоб встановити їх, вимагалось здійснити обшук. Отже, сталінська телеграма була сигналом до повсюдних обшуків.

Засоби масової інформації почали активно розпалювати розбрат між міським і сільським населенням, розповідаючи про «підземні пшеничні міста». Під час розкриття схованок зерна чекісти запрошували кінооператорів, які фіксували цю операцію, а потім в кіножурналах, що демонструвалися перед кожним сеансом, городяни могли пересвідчитися, як українські «куркулі» і «буржуазні націоналісти» намагаються гальмувати соціалістичне будівництво в Країні рад. Можна уявити собі ступінь розлюченості міського населення, яке перед новим, 1933-м роком стало одержувати зменшену норму мізерної хлібної пайки внаслідок того, що «українські селяни розікрали урожай». Деякі категорії

¹ Голод 1932-1933 років на Україні : очима істориків, мовою док. С. 308.

² Командири Великого голоду. С. 316.

міського населення взагалі були позбавлені централізованого постачання і опинилися на грані голодної смерті.

У січні-лютому 1933 р. хвиля обшуків огорнула всю сільську місцевість України. У керованих чекістами обшукових бригадах брали участь як відряджені з міст робітники та службовці, так і місцеві незаможники. «Уральсько-сибірський» метод хлібозаготівель вбив клин між незаможниками та їх більш благополучними сусідами. Не маючи добре поставленого присадибного господарства, незаможники починали голодувати першими, а тому з радістю йшли в обшукові бригади, одержували бонус у вигляді незернового продовольства, що вилучалося «на законних підставах» – як натуральне штрафування. Вилучалося не тільки м'ясо (сало) і картопля, а все підряд, для цього навіть усні вказівки часом були непотрібні. За кілька тижнів обшукові бригади перетворили Україну на зону абсолютного голодування.

Немало тих, хто вижив у цій пекельній ситуації, поділився своїми спогадами, коли створилася така можливість. Свідчення окремо взятої людини завжди є суб'єктивними. Коли ж про позбавлення всіх запасів їжі посеред зими розповідали сотні й тисячі свідків Голодомору, вони об'єктивізувалися, тобто перетворювалися на документи. Таким документом стала фундаментальна книга, видана Інститутом історії України НАН України, яка складалася з окремих абзаців або навіть рядків у надрукованих у різні часи спогадах українських громадян. Саме тих абзаців і рядків, де йшлося про вилучення абсолютно всієї їжі¹.

Як зазначалося вище, Сталін на об'єднаному засіданні Політбюро ЦК і Президії ЦКК ВКП(б) 27 листопада 1932 р. однією з причин важкого продовольчого становища у містах назвав «неправильний підхід значної частини сільських комуністів до колгоспів і радгоспів». Відряджаючи в ті дні в Україну заступника голови ОДПУ в Україні В. Балицького, він його належним чином проінструктував. Зміст інструкцій Балицький виклав в оперативному наказі по ДПУ УСРР №1 від 5 грудня 1932 р. Перед чекістами ставилося таке завдання: «нагальний прорив, викриття та розгром контрреволюційного повстанського підпілля, яке пов'язане із закордоном та іноземними розвідками, головним чином поль-

¹ 1933 : «І чого ви ще живі?» / упоряд. Т. Боряк. Київ, 2016. 720 с.

ським генеральним штабом»¹. Йшлося про попередження можливої протидії «сокрушительному удару» з боку периферійних керівників і сільських комуністів. Саме для цього Сталін вирішив ототожнити протидію задуму покарати українських селян за саботаж з контрреволюційною діяльністю на замовлення іноземних розвідок. Апарату ДПУ УСРР наперед видавалася версія (з усіма її відгалуженнями аж до польського генерального штабу), яку він мав не тільки підтвердити слідчими діями, але й матеріалізувати у вигляді контрреволюційних організацій з уже заарештованим членським складом.

Діючи завжди на випередження, чекісти звикли утворювати в своїх кабінетах фантомні контрреволюційні організації, але те, що вони зробили, коли проходила конфіскація всього наявного продовольства в сільській місцевості, виявилось безпрецедентним за масштабами. В існуючій історіографії цю тему майже не розроблено, але підсумки чекістської операції підбиті в оперативному наказі В. Балицького по ДПУ УСРР від 13 лютого 1933 р. за № 2. Створена за наказом Сталіна ударно-оперативна група, як указувалось у преамбулі цього документа, виконала те, чого від неї очікували: «Викрито контрреволюційне повстанське підпілля на Україні, що охопило до 200 районів, близько 30 залізничних станцій і депо, ряд пунктів прикордонної смуги. В процесі ліквідації встановлено зв'язок підпілля із закордонними українськими націоналістичними центрами (УНР, УВО і УНДО та польським Головштабом)... Аналіз ліквідованих за цей час справ говорить за те, що в даному випадку ми зіткнулися з єдиним ретельно розробленим планом організації збройного повстання на Україні навесні 1933 року з метою повалення Радянської влади і встановлення капіталістичної держави – так званої Української незалежної республіки»².

Сталін справді боявся втратити Україну, як він признавався у листі до Кагановича від 11 серпня 1932 р. Серед селян і в Червоній армії, яка в той час мала обмежений кадровий склад з великим прошарком селянських призовників-перемінників, справді

¹ Шаповал Ю.І. Всеволод Балицький. Особа, час, оточення / Ю.І. Шаповал, В.А. Золотарьов. Київ, 2002. С. 189.

² Голод-Геноцид 1932-1933 років в Україні = The Famine-Genocide of 1932-1933 in Ukraine / ed. Yu. Shapoval. Kingston, Ont., 2005. С. 297.

поширювалися незалежницькі настрої. Зокрема, у жовтні 1932 р. особисти зареєстрували такі розмови серед червоноармійців 137-го полку 46-ї стрілецької дивізії: «Якби у нас була петлюрівська влада, а не радянська, то селянам жилось би краще. Петлюра в своїй програмі передбачав приватну власність, щоб кожен селянин мав по 15 га землі і жив самостійно. Петлюра хотів, щоб Україна жила самостійно, а німців і кацапів звідси вислати»¹.

Голодуючи другий рік поспіль, Україна стояла на межі колосального соціального вибуху. Сталін це знав краще за інших, тому що затверджував хлібозаготівельні плани й накладав на українських селян такий самий тягар, як на селян решти регіонів товарного виробництва, разом узятих. Він усвідомлював, що внаслідок соціального вибуху в Україні позбудеться поста генерального секретаря ЦК ВКП(б). Але з попереднього досвіду голоду 1921-1923 рр. у південних губерніях України він знав й інше: ефективно знешкоджувати селянський протест можна шляхом штучного поглиблення голодування – аж до переступу критичної межі. Адже бунтівний потенціал селян визначався ступенем голодування. Маючи певний запас їжі, селянин був готовий протестувати. Коли ж він не знав, що буде їсти завтра, повстанський потенціал знижувався до нуля, селянство перетворювалося на інертну масу. Голова польського розвідувального центру в Києві В. Міхневич доповідав по начальству 2 червня 1933 р. про становище в селах Київської області: «Смерть з голоду є постійним явищем. Канібалізм на порядку денному. Політичні настрої – нема про що говорити, єдине бажання – дістати хліба»².

Паралізуючий вплив на людську волю ситуації абсолютного голодування давно був помічений одним із найбільш глибоких дослідників радянського села І. Зелениним. У 1994 р. він писав: «Поки що не зовсім ясно, чи є голодомор 1932-1933 рр. завчасно запланованою і вміло організованою Сталіним акцією або ж наслідком його злочинної антиселянської політики. Поза сумнівом, однак, що «терор голодом» (термін Конквеста) обумовив значне послаблення і зміну характеру селянського спротиву, що не могло не входи-

¹ Голод 1932-1933 років в Україні : причини та наслідки. Київ, 2003. С. 648.

² Holodomor 1932-1933. Wielki Głód na Ukrainie w dokumentach Polskiej dyplomacji i wywiadu / wybór i oprac. J.J. Bruski. Warszawa, 2008. P. 299.

ти в розрахунки Сталіна та його оточення»¹. І. Зеленін не бачив опублікованих пізніше документів про механізм сталінського «сокрушительного удара», але цілком правильно позначив залежність між ступенем голодування і повстанським потенціалом селянства.

У першій половині 1932 р. мільйон українських селян знявся з місць і кинувся в Росію та Білорусію, щоб купити хліб для своєї родини. Уряд не перешкоджав, хоч сприймав це явище гостро негативно. Тоді у влади не було наміру нищити селян голодом, їм дозволяли повертатися додому з продовольством. Зовсім інша картина спостерігалася в першій половині 1933 р. 22 січня 1933 р. Сталін власноручно написав директивний лист ЦК ВКП(б) і РНК СРСР (автограф зберігся, і тільки у передрукованому примірнику з'явився підпис В. Молотова), у якому говорилося: «До ЦК ВКП и Совнаркома дошли сведения, что на Кубани и Украине начался массовый выезд крестьян «за хлебом» в ЦЧО, на Волгу, Московскую обл., Западную обл., Белоруссию. ЦК ВКП и Совнарком СССР не сомневаются, что этот выезд крестьян, как и выезд из Украины в прошлом году, организован врагами Советской власти, эсерами и агентами Польши с целью агитации «через крестьян» в северных районах СССР против колхозов и вообще против Советской власти. В прошлом году партийные, советские и чекистские органы Украины прозевали эту контрреволюционную затею врагов Советской власти. В этом году не может быть допущено повторение прошлогодней ошибки»².

Цей директивний лист започаткував блокаду України і Кубані. За даними ОДПУ, упродовж 50 днів після появи директиви було затримано 219,5 тис. селян, у тому числі в УСРР – 38 тис., на Північному Кавказі – 47 тис., в ЦЧО – 44 тис., у Західній обл. – 5 тис., на залізницях – 65 тис. З числа затриманих 186,5 тис. були відправлені додому під конвоем, майже 3 тис. – засуджені, а решта чекала суду або перебувала під слідством у фільтраційних таборах³.

¹ Зеленин И.Е. «Революция сверху»: завершение и трагические последствия // *Вопр. истории*. 1994. № 10. С. 38.

² *Трагедия советской деревни*. Т. 3. С. 32, 635.

³ *Ивницкий Н. Хлебозаготовки 1932-1933 годов и голод 1933 года // Голод-Геноцид 1933 року в Україні: іст.-політол. аналіз соц.-демогр. та морально-психол.наслідків: міжнар. наук.-теорет. конф. Київ, 28 листоп. 1998 р.: матеріали. Київ, 2000. С. 114.*

Інформаційна блокада Голодомору була абсолютною. Навіть у листуванні компартійно-радянських органів словосполучення «голод 1933 р.» заборонялося. Колосальні проблеми, які поставали перед органами влади в голодуючій місцевості, знаходили відбиття тільки в «особых папках» з особливим режимом користування. Не йшлося про збереження державної таємниці, адже про голод знали всі, і мільйони громадян гинули голодною смертю. Йшлося тільки про те, щоб жоден функціонер не міг вимовити слово «голод» і тим самим бути змушеним висловити своє ставлення до нього.

Коли повстанський потенціал селян знизився до нуля, сталінська команда почала «рятувати голодуючих». Винищувальна стадія «сокрушительного удара» здійснювалась у суворій таємниці, за показової відстороненості державних органів від дій, спрямованих на створення в сільській місцевості умов, несумісних з фізичним існуванням. Ці дії, коли вони вислизали на поверхню, можна було кваліфікувати як ексцеси голодуючих «активістів» у хлібозаготівельних бригадах або «лівих закрутників» з числа партійно-радянської номенклатури. Натомість кінцева стадія винищувальної акції, тобто державна допомога голодуючим, відбувалась цілком відкрито, під фанфари. Політбюро ЦК ВКП(б) приймало рішення про продовольчу допомогу по кожній окремо взятій області України, після чого ідентичні рішення про розподіл допомоги приймалися обкомами і райкомами партії з широким оповіщенням населення через засоби масової інформації.

8 лютого 1933 р. Політбюро ЦК ВКП(б) уперше прийняло рішення про допомогу Дніпропетровській області в розмірі 200 тис. пуд. жита «на продовольчі потреби робітників радгоспів, МТС, МТМ (машинно-тракторних майстерень. – Авт.), а також партійного і безпартійного активу колгоспів, які потребували такої допомоги». Тоді ж було прийнято постанову аналогічного змісту на клопотання Одеського обкому КП(б)У¹. Через 11 днів після цього рішення у Москві відкрився з'їзд колгоспників-ударників, на якому нарком землеробства СРСР Я. Яковлев заявив, що своєю поганою працею колгоспники «наробили шкоди урядові та са-

¹ Голод в СССР = *Famine in the USSR, 1930-1934*. С. 244.

мим собі». Проте уряд, мовляв, не тримає на них зла і допомагає продовольством¹.

Продовольча допомога надавалася не всім голодуючим, а тільки тим, хто зберігав фізичну здатність працювати на колгоспному полі. Зокрема, Дніпропетровський обком 20 лютого прийняв таку постанову: «З відпущеної позички у першу чергу витратити на надання допомоги колгоспникам, які виробили багато трудоднів і опинилися без хліба, а у випадках голодування і опухання колгоспників, які не мають трудоднів, надавати їм продовольчу допомогу залежно від участі їх в роботі по знищенню бур'янів та ін. роботах, пов'язаних з підготовкою до сівби»².

Р. Девіс і С. Віткрофт в опублікованій у 2004 р. (перевидана російською мовою в Москві в 2011 р.) монографії з історії сільського господарства СРСР в 1931–1933 рр. перелічили 56 партійно-урядових постанов за першу половину 1933 р. про виділення позичок і допомоги зерном голодуючим регіонам. За цими даними, продовольча допомога Україні склала 176,2 тис. тонн, Північному Кавказу – 88,5 тис. тонн, районам Нижньої Волги – 15,5 тис. тонн, а всім іншим, разом узятим – 39,8 тис. тонн³.

Якщо поділити допомогу Україні (176,2 тис. тонн) на загальну кількість сільського населення, то кожній людині припадало б не більше півпуда зернохліба на півроку, тобто до нового врожаю. І це – у середньому. А допомагали насамперед «партійному і безпартійному активу». Переважна більшість селян, у яких посеред зими забрали спочатку хліб, а потім все інше продовольство, залишилися без допомоги, і кількість жертв майстерно відрежисованого сталінською командою голоду зростала з місяця в місяць аж до липня 1933 р.

Прямі (надсмертність) і непрямі (дефіцит народжень) втрати населення України від голоду, за розрахунками проф. О. Воловини (Університет Північної Кароліни, США) і групи фахівців Ін-

¹ Правда. Москва, 1933. 19 февр.

² Голод 1932-1933 років на Україні: очима істориків, мовою док. С. 386-387.

³ Devies R.W., Wheatcroft S.G. *The Years of Hunger: Soviet Agriculture, 1931-1933*. London, 2004. P. 214-224 (текст), 479-485 (табл.).

ституту демографії та соціальних досліджень ім. М. Птухи НАН України, зводяться в таку таблицю (в тис. осіб)¹:

Надсмертність населення	Міське населення	Сільське населення	Все
1932 р.	43,1	207,0	250,1
1933 р.	193,9	3335,3	3529,2
1934 р.	50,6	112,7	3942,5
1932-1934 рр.	287,6	3654,9	3942,5
Дефіцит народження			
1932 р.	...	77,1	67,1
1933 р.	46,2	221,5	267,7
1934 р.	30,7	220,5	251,2
1932-1934 рр.	66,9	519,1	586,0
Сукупні втрати			
1932 р.	43,1	284,	317,1
1933 р.	240,1	3556,8	3796,9
1934 р.	81,3	333,2	414,5
1932-1934 рр.	354,5	4174,0	4528,5

«Сокрушительный удар» не мав на меті знищити голодом все сільське населення України і Кубані. Його першою метою була ліквідація повстанського потенціалу обурених продрозверсткою селян, а другою – прагнення влади примусити їх відмовитися від саботажу неоплачуваної праці у примусово утворених колгоспах. Сталінська каральна акція була своєрідним «вихованням вбивством». Вона цілком відповідала запровадженому Р. Конквестом терміну «терор голодом»: знищувалася у такий нелюдський спосіб частина сільського соціуму, щоб залякати всіх, хто залишався при житті, і змусити їх працювати на державу в колгоспах та радгоспах. Посилаючись на цю «виховну» функцію терору, С. Косіор у довірчому листі до Сталіна від 15 березня 1933 р. бідкався: «Те, що голодування не навчило ще дуже багатьох колгоспників

¹ Втрати міського й сільського населення України внаслідок Голодомору в 1932-1934 рр. : нові оцінки / Н.М. Левчук, Т.Г. Боряк, О. Воловина [та ін.] // Укр. іст. журн. 2015. № 4. С. 100-101.

уму-розуму, показує незадовільна підготовка до сівби саме в найбільш неблагополучних районах»¹.

Сталінська акція була нелюдською, але цілком конституційною. Прийнята в березні 1919 р. Конституція УСРР містила в собі ст. 28, у якій говорилося: «УСРР визнає працю обов'язком усіх громадян Республіки і проголошує лозунг “хто не працює, той не їсть”». Ця стаття була калькою ст. 18 Конституції РСФРР, яку прийняв у липні 1918 р. V Всеросійський з'їзд рад². Виступаючи на вже згаданому Всесоюзному з'їзді колгоспників-ударників 19 лютого 1933 р., тобто тоді, коли на просторах УСРР і Північно-Кавказького краю лютував Голодомор, генсек повчав своїх слухачів: «Ленін, наш великий учитель, говорив: “Хто не працює, той не їсть”. Що це значить, проти кого спрямовані слова Леніна? Проти експлуататорів, проти тих, які самі не працюють, а примушують працювати інших і збагачуються за рахунок інших. А ще проти кого? Проти тих, які самі ледарюють і хочуть за рахунок інших поживитися. Соціалізм вимагає не ледарювання, а того, щоб усі люди працювали чесно, працювали не на інших, не на багатіїв і експлуататорів, а на себе, на суспільство»³.

Навіть не знаючи, в чому конкретно полягала каральна акція, яка призвела до Голодомору, видатний український мислитель ХХ ст. Іван Лисяк-Рудницький дав на диво точну характеристику становища України в роки сталінської диктатури. У статті «Новий Переяслав», яку вперше опублікував у 1956 р. паризький польськокомуністичний журнал «Культура», він писав: «Політика Сталіна відносно України зводилася до гігантської спроби зламати спротив українського народу засобами фізичного насильства. При цьому, мабуть, не йшлося про тотальне вигублення українців, як це зроблено з кримськими татарами, волзькими німцями, калмиками та деякими північнокавказькими народами; для цього українці надто чисельні. Зате Сталін послідовно змагав до того, щоб знищити всі активні українські суспільні групи та щоб таким чином обезголовивши народ, примусити його

¹ Голод 1932-1933 років на Україні : очима істориків, мовою док. С. 443.

² Історія Радянської Конституції в декретах і постановках Радянського уряду, 1917-1936. Київ, 1937. С. 75, 118.

³ Сталін Й. Твори. Київ, 1951. Т. 13. С. 248-249.

до капітуляції та зробити з цього покірне знаряддя в руках кремлівських можновладців»¹.

У сталінському терорі, який тривав чверть століття, І. Лисяк-Рудницький особливо виділяв період становлення колгоспного ладу. «Масовий спротив українського селянства колективізації, – писав він у статті “Новий Переяслав”, – загрожував зірванням амбітних господарських планів Сталіна. Звідси особливий гнів і мстивість Сталіна супроти України. З цим збігалися ресантименти російського чиновництва, обуреного українською “нахабністю”. Сталін та очолена ним російсько-советська бюрократія рішили “навчити хохлів розуму”. Жертви, що їх Україна понесла внаслідок сталінської політики, були жахливі. Голодом виморено кілька мільйонів людських істот та поліційним терором знищено національну еліту двох формацій»².

Вираз «навчити хохлів розуму» парадоксально збігається з виразом С. Косіора «навчити колгоспників уму-розуму», що містився у цитованому вище листі Сталіну і став відомим історикам тільки в 1990 р. Та якщо добре подумати, тут нема парадоксу. Політика «виховання вбивством» навіть у різних людей з різних епох викликала схожі асоціації.

Факти, викладені в тисячах публікацій різного типу, зливаються в цілісну картину, яка засвідчує намір сталінської каральної машини конфіскацією всіх запасів продовольства і фізичною та інформаційною блокадами створити для українських колгоспників умови, несумісні з життям. Аналізуючи завданий селянству «сокрушительный удар» в сукупності з масовими репресіями, спрямованими проти національної інтелігенції, священників і навіть місцевих компартійно-радянських кадрів, можна твердити, що Голодомор відповідає критеріям, покладеним в основу визначення геноциду Конвенцією ООН від 9 грудня 1948 р. «Про запобігання злочину геноциду та покарання за нього».

¹ Лисяк-Рудницький І. *Історичні есе*. Київ, 1994. Т. 2. С. 297.

² Там само. С. 297-298.

*Stanislav KULCHYTSKY,
PhD historical science,
professor*

**TRAGEDY OF THE UKRAINIAN PEOPLE
AGAINST THE BACKGROUND
OF SOCIO-ECONOMIC TRANSFORMATIONS
OF KREMLIN**

The fourth issue of the bibliographic index on the Holodomor in Ukraine prepared by the staff of Odesa National Scientific Library has become available to the public in electronic and paper versions. We can now state that Odesa bibliographers have been performing a civil feat for a quarter of a century, presenting to the world a huge volume of printed works that reflect this tragedy of the Ukrainian people. No matter how hard the main perpetrators and their successors in the Soviet Union tried to disguise the horrific crime – until December 1987, they failed to leave the Holodomor a “white spot” in world history. On the contrary, more than 20,000 publications registered in four bibliographic indexes make the Holodomor one of the most researched topics.

We already know, literally by weeks and days, what happened in Ukraine in 1932-1933. However, previous events from the very beginning of the Bolshevik experiment, which ended in this tragedy, are also important for understanding what happened in those years. It is necessary to find causal links, which logically and inevitably led to the terror of starvation caused by the Stalinist machine of death to the Ukrainian peasantry. It is necessary to establish how this machine of death was formed, starting with the expropriation of the leaders of the Russian Social democrats who followed V. Lenin, the expropriation of the state by the party that adopted the Marxist communist doctrine, and the expropriation of society by the Leninist-Stalinist state-commune.

Communism, as a socio-economic system in which the distribution of material goods should take place according to needs, never interested the Bolshevik leaders. For them, it was a propaganda

sticker, something like a bundle of hay in front of the muzzles of oxen, which were carrying a heavy load. The bundle was on a long shaft, the oxen could not reach it, but they saw it...

The initial ideas in the minds of the leaders about the first phase of communism, that is commune-socialism, differed from the material constructions that they managed to realize. However, the leaders convinced that the result of building socialism was in line with the original plans. Only when the difference between intentions and results became clear to every citizen they admitted it, but tried to disguise their own miscounts by an unavoidable coincidence of objective circumstances. The example is Lenin's concept of "military communism", when he skillfully swapped cause and effect. Even now, many people believe that the economic policy of 1918-1920 was due to the civil war, and not vice versa.

The Marxist idea of the first phase of communism, or commune-socialism with the distribution of goods "by labor," was adopted by the Bolshevik leaders for mercantile reasons. Under the slogan "expropriation of expropriators", it became possible to transform the private property of society members into the property of the statehood invented by Lenin. The expropriation of society by the state-commune gave the desired result: the political and economic dictatorship of the leaders of the party he created.

By nationalizing (under the slogan of nationalization) the "command heights" of the economy, the state-commune committed itself to supply the means of existence of the employed "labor" workers, that is according to the established norms. Supply could take place in direct or indirect forms of commodity-money relations. The direct form of supply required the nationalization (under the slogan of socialization) of the property of small producers – peasants, craftsman, artisans. On the other hand, with the existence of individual producers in various spheres of production, the state could not do without commodity-money relations and had to recognize the economic independence of small producers, that is its own economic dependence on them, because in this case it had to buy their goods with the subsequent sale through the state trade network to employees of the "command heights" of the economy. It had to buy at market prices, which were formed according to the law of supply and demand. Taking into account the huge predominance of social layers in the country's population, which in the Bolshevik lexicon appeared as the

«petite bourgeoisie”, fully functional economic dictatorship of the leaders over society was unthinkable.

K. Marx differentiated the two phases of communism on the basis of the distribution of products. According to their production, communal socialism in his view did not differ from complete communism that is a society without private property, commodity-money relations and free market. According to Marx, socialism was a natural consequence of historical development, according to Lenin – the socio-economic system that his party intended to build. Both ideas about the first phase of communism coincided in only one thing: it was a system without commodity-money relations and free market.

In order to gain and consolidate political power for his party, Lenin had to accept the peasant demand for “black repartition”, which significantly reduced the number of proletarian peasants in the country who could serve as a support for the Bolshevik Party in “socializing” (that is nationalizing) of the agricultural sector. The forcible propagation of communes and state farms in Ukraine, which was conquered in 1919, where landownership preserved, ended in the collapse of Soviet power.

Taking a course on elimination of commodity-money relations and market in the conditions of predominance in the agricultural sector of the “middle kulaks” (according to the Bolshevik lexicon), i.e. possessory layers of peasantry, Lenin had to introduce prodrazvyorstka, i.e. forced confiscation of peasant products in any form. The opposite reaction of the peasants to prodrazvyorstka was the reduction of crops to their consumer norms. Trying to avoid the threat of famine among the workers of the state “command heights”, Lenin in December 1920 approved by a decision of the Third All-Russian Congress of Soviets a law on sowing. In order to have time before the spring sowing campaign of 1921 to bring to every peasant’s yard a state “lesson” for sowing, the country began to create a network of institutions of the Central Sowing Committee. State “lessons” on the sowing put peasants in a position that existed before the abolition of serfdom. It should not be forgotten that next to the Central Sowing Committee there was Golovkomtrud (The main committee on the general labor duty), called to fight the “deserters of the labor front” by imprisonment in the camps of the GULAG. Thus, Marx’s utopian idea of communism, when it began to be implemented by the Leninist commune, turned into a revival of serfdom.

In the midst of an acute economic and political crisis, Lenin stopped building communal socialism and returned to normal economic policy, which he called the new one. He declared the NEP (New Economic Policy) a temporary retreat, meaning to return to the communist assault with the “socialization” of small producers in 10-20 years. However, in the article “On Cooperation”, dictated after his departure from public affairs, he developed a cooperative plan, an alternative to the Marxist doctrine of communism underlying the Soviet Communist Party program. In this article, Lenin formulated his views too carefully so as not to repel the Communists, who were brought up on the postulates of the Soviet Communist Party program. It should be taken into account that the article was dictated by a man in a semi-paralyzed condition, who formulated theses unsystematically and sometimes lost his mind. However, the leader renounced his previous repeated claims of peasant cooperatives as a “capitalist” form of management and agricultural communes as a “socialist” form.

During the transition to the NEP, Lenin accepted the «economic impossibility» of the policy, fulfilled during the previous three years in strict accordance with the requirements of Marx’s doctrine. Over these years, the unreality of attempts to establish an exchange of social labor without the mediation of commodity-money relations has become evident. This forced the party to return to the market, allow private trade and begin to expand public trade to adapt the state-owned sector of the economy to market conditions. In two years, the NEP has managed to achieve significant success in the economic revival. Under these conditions, was it worth talking about the future dissolution of the NEP and a return to the policy of destroying commodity-money relations, as required by communist doctrine? The article «On Cooperation» gave an unclear answer to this. However, the author boldly began with statements that were unbelievable for the followers of the communist doctrine: with maximum cooperation of the population, the socialist goal is achieved by itself; the NEP has made a concession to the principle of private trade, but from this the gigantic importance of cooperation follows (contrary to what is thought). The system of civilized cooperators is the system of socialism¹.

¹ Lenin V.I. *The last letters and articles*. Kyiv, 1989. P. 31, 34-35.

The content of the article proved that the author rethought the point of the new economic policy. On November 20, 1922, Lenin declared from the rostrum of the Mosrad: “NEPian Russia will become socialist Russia”. The NEP and socialism were incompatible things for him. Less than two months later, in early January 1923, he dictated the following. “To cooperate sufficiently broadly and deeply with the Russian population under the NEP is all we need, because now we have found the measure of combination of private interest, private trade interest, verification and control of its state, the measure of subordination to its common interests, that earlier was a stumbling block for many and many socialists”¹.

A new view of cooperation, which can only exist in market conditions, brought the party out of the blind corner into which the Bolsheviks drove themselves. In order to implement the program of the Soviet Communist Party, it was necessary to get rid of the traditional peasantry, i.e. to radically change the social nature of the peasant, to turn private owners into hired labor in state-owned collective farms. This “stumbling block” was a difficult task, taking into account the specific weight of peasants in the country’s population! In the article, “On Cooperation” there was no place to mention collectivization and collective farms. The reason is clear: by stating, “the simple growth of cooperation for us is identical... with the growth of socialism”², Lenin removed from the agenda the task of expropriation the means of production from peasants. No matter how much the Bolsheviks claimed that collectivization should be voluntary, they could not find people willing to believe that the peasant-owner could voluntarily give up farming. Peasants have been willing to join cooperatives since pre-revolutionary times. It is no accident that Lenin asked the stenographer to highlight in italics the most important idea in the article: cooperation makes the transition to new orders as “simple, easy, and available to a peasant as possible”³.

Changing the perspective on cooperation meant changing the perspective on market relations and related policies, i.e. the NEP.

To equate cooperation with socialism, between the NEP and socialism, meant to abandon Marx’s view on socialism as the first

¹ *The same. P. 31.*

² *The same. P. 37.*

³ *The same. P. 31*

phase of communism, so it is no coincidence that the article contained the following key phrase: “We are forced to accept a radical change in our whole point of view on socialism”¹.

Despite the millions of copies, the article “On Cooperation”, or rather, the idea of “cooperative socialism” expressed in it remained “unread” in the party. No one denied the need to involve peasant farms in various forms of agricultural cooperation – fruit and vegetable, dairy, sugar beet, seed, etc., but party members and ordinary communists were convinced that cooperation is a precondition for the collectivization of agriculture. Considering the party’s policy in the countryside, the January (1925) plenum of the Central Committee of the Communist Party of Ukraine declared: “The only effective measure to strengthen low-income farms is the organization of large-scale joint cultivation societies, agricultural parties, communes”². The First All-Ukrainian Conference of the Communist Party of Ukraine (October 1926) demanded, “to intensify work on the socialization of labor in agriculture through the development of collectivization, peasant cooperation, and the strengthening of Soviet economies”³. The Joint Plenum of the Central Committee and the Central Committee of the Communist Party of Ukraine (July 1928) demanded: “Along with measures that are raising the productivity of individual small and medium-sized farms and involving it in the cooperative turnover, to take measures to develop the collective farm movement”⁴.

Such attitude of the Communist Party-Soviet nomenclature was shared by the majority of the collective leadership of the Soviet Communist Party – All-Union Communist Party(b). The chairman of the Soviet People’s Commissar of the USSR O. Rykov in his report “On Cooperation” at the XIV All-Union Party Conference (April 1925) said: “The development of various forms of collective unions in rural areas should be encouraged and their role will grow in the future. However, the main form of mass unification of the peasantry, the main way of organizing agriculture today is the cooperative organization of the

¹ *The same.* P. 37.

² *The Communist Party of Ukraine in resolutions and decisions of congresses, conferences and plenums of the Central Committee.* Kyiv, 1976. V. 1. P. 311.

³ *The same.* P. 417.

⁴ *The same.* P. 539.

multimillion-dollar peasantry as producers of goods”¹. However, the resolution of the party conference on this report was edited not by O. Rykov, but by J. Stalin. With the skillful hand of the General Secretary, the resolution included provisions that were in irreconcilable contradiction with the idea of “cooperative socialism”.

The conference proclaimed “cooperative building is now becoming extremely important”. It is significant, however, as this statement was argued: “In terms of freedom of trade and the dominance of small-scale production in rural areas, cooperation is the main socio-economic form of communication between the state economy and small-scale rural producers”². There is no key thesis of V. Lenin that the growth of cooperation is identical to the growth of socialism. Cooperation was seen not as equal to the state form of ownership of the means of production, but as a “form of communication” between two opposing socio-economic systems. The large-scale production in the countryside, the creation of which was the aim of the party, was associated not with the cooperation of the peasantry, but with collectivization.

O. Rykov’s like-minded person was M. Bukharin. In early March 1925, he addressed the All-Union Meeting of Representatives of Agricultural Collectives, where he stated: “We cannot begin socialist construction in the countryside with the mass organization of collective production enterprises. We will start with another. The pillar road will go through a cooperative line. The main way is the organization of socialism through cooperation”³.

However, neither Rykov nor Bukharin considered a new concept alternative to communist doctrine in the article “On Cooperation.” Like Stalin, Bukharin considered the NEP a period of transition to socialism. The only difference was that Stalin was already beginning to prepare party functionaries for a new communist assault, and Bukharin, as his speech at the Moscow provincial party conference in December 1925 showed, was in favor of a gradual transition over time.

Recalling Lenin’s assertion that cooperation makes the transition to a new order simple, easy, and available to a peasant, he

¹ Rykov A.I. *Articles and speeches*. Moscow ; Leningrad, 1929. V. 3. 1924. P. 88.

² *The CPSU in resolutions and decisions of congresses, conferences and plenums of the Central Committee*. Kyiv, 1979. V. 3. P. 180.

³ *Pravda*. Moscow, 1925. 6 March.

continued: “In the past, we tried to drive the peasants into communism with the iron broom of *prodrazvyorstka* and the military-communist system, and the new economic policy, according to Lenin, is a policy that combines public interests, the interests of building socialism with private. The essence of the NEP is not to forcibly drag the peasant into the kingdom of communism, but to cling to his private interests and, taking up this rope, gradually and unnoticed for himself to bring him to communism”¹.

At a meeting with foreign delegations who arrived in Moscow just before the celebration of the tenth anniversary of the October Revolution, Stalin was asked: “How do you think to carry out collectivism on the peasant question?” The answer was as follows: “Through the organization of individual peasant farms into cooperatives and through the organization of peasant farms, mainly of the poor type, into production societies”. The General Secretary allegedly did not say anything new, but immediately found it necessary to deny what no one asked him: “Comprehensive collectivization has not come and will not come soon”².

It is no wonder that in this answer the term “comprehensive collectivization” referred to the future. Soon it was transferred to party-government decisions in a slightly changed form (mass collectivization, continuous collectivization) and became aim of state policy.

Lenin presented the idea of an alternative to collectivization in such disguise that he did not reach full understanding even among his closest associates. Even if the party leadership understood the idea of cooperative socialism, it is unlikely that it would want to put it into the foundation of economic policy. The NEP, carried out for 10-20 years, would force the Bolsheviks to set a balance between industry and agriculture through the privatization or, within the framework of state ownership, the corporatization of industrial enterprises. In both cases, this would mean abandoning the economic dictatorship and therefore calling into question the political dictatorship of the party leaders. Party members united around Stalin could not allow such a prospect. They supported Stalin’s idea of “comprehensive collectivization”, which

¹ *New situation and tasks of the party : a report on the work of the Central Committee of the RCP (b) at the XIV Moscow gubernial party conference A.I. Rykov ; Debate on the report. Moscow ; Leningrad, 1925. P. 90.*

² *Stalin J. Works. Kyiv, 1949. V. 10. P. 219, 233.*

ensured the accelerated development of public sector enterprises through the pumping of national income generated in agriculture and thus brought under the existing regime a solid economic foundation.

In Soviet historiography, it has always been argued that in the NEP years, the “command heights” of the economy and the small-scale peasant economy were interconnected through the market. This is true, but not all. The purchase of grains on the market by various organizations, both state and cooperative (with the subsequent purchase by the state of most of the products harvested by the cooperators), was qualitatively different from the “provision” by food detachments. These were indeed market purchases based on supply and demand. If a peasant or a peasant cooperative was not satisfied with the price of grains, they could refrain from selling and leave the state without bread. However, the Soviet bond of the city and village was qualitatively different from the normal market. This difference even had quantitative parameters – the so-called “price scissors”. An excellent expert of the methods by which the maximum amount of funds for industrialization could be squeezed out of the economically independent peasantry, J. Stalin said in July 1928: “It (the peasantry – Author) not only pays the state ordinary taxes, direct and indirect, but it also overpays at relatively high prices for industrial goods – on the first hand, and more or less underdeveloped the prices of agricultural products – on the second hand. This is an additional tax on the peasantry in the interests of the rise of industry that serves the whole country, as well as the peasantry”¹.

Already in the winter of 1927/1928, the peasants did not agree to low prices for grains and refused to sell their products to the state. The bread crisis has erupted in the country, and there have been queues for bread in the cities. Stalin was not going to rely only on “price scissors” to finance industrialization. He also did not intend to raise the price of state-bought bread by cutting budget spending on industrialization.

The General Secretary wanted something else: to deprive peasants of the opportunity to dispose of the grown crops, to turn them into hired labor in state-owned collective farms. He took advantage of the grain crisis to declare complete collectivization a current task.

¹ *Stalin J. Works. Kyiv, 1949. V. 11. P. 157.*

Immediately after the XV Congress of the CPSU(b) (December 1927), the first winter grain procurement began in the country, carried out by force. They were attended by a significant part of the existing party-soviet apparatus, including members of the Politburo of the Central Committee of the CPSU (b). While in Siberia in January 1928, Stalin launched the following program of action of the central leadership:

- demand from the kulaks the immediate delivery of all surplus bread at state prices, and in case of refusal – to take emergency measures and confiscate the surplus;
- in the next 3-4 years to carry out partial collectivization of agriculture;
- after partial to carry out continuous collectivization.

In Ukraine 70 million poods of grain were harvested with the help of rough pressure on the peasants in January-February 1928. The provision crisis has been overcome. However, in winter months of 1928-1929, the grain crisis was repeated, and in acute forms – due to crop failures in Ukraine and the North Caucasus. Poor crop in combination with grain procurement, which was carried out by force, led to an aggravation of the food situation. The famine suppressed by the authorities broke out in many parts of Ukraine. The study on this topic only recently appeared in historiography¹.

In 1929, a system of grain procurement was formed, which lasted until the end of 1932. To understand its essence (and hence the circumstances that led to the All-Union famine and Holodomor in Ukraine in 1932-1933), it is necessary to analyze it.

At the joint plenum of the Central Committee and the Central Committee of the CPSU (b) in April 1929, Stalin argued for the benefits of the so-called “Ural-Siberian method” of grain procurement, which was formed because of his Siberian trip in January 1928. “It is necessary to organize grain procurement, – he taught the chekists. – We need to mobilize the poor and middle-class masses against the kulaks and organize their public support for the Soviet government’s measures to increase grain supplies. The significance of the Ural-Siberian method of grain procurement, carried out on the principle of self-taxation, lies in the fact that it provides an opportunity to mobilize the working

¹ Hrynevych L. *The famine of 1928-1929 in Soviet Ukraine*. Kyiv, 2013. 435 p.

class of the village against the kulaks, in order to strengthen grain procurement”¹.

On June 28, 1929, the All-Russian Central Executive Committee and the Council of People’s Commissars of the RSFSR adopted a resolution “On the extension of the rights of local councils to promote the implementation of national tasks and plans”. On July 3, it was duplicated by the All-Ukrainian Central Executive Committee and the Council of People’s Commissars of the USSR. These decrees introduced mandatory tasks of planned grain deliveries to the countryside. What was carried out as an emergency in 1928, these government decrees have made common practice. When a wealthy landlord evaded the supply of grain determined by the poor in the rural east, the village council was allowed to fine it up to five times the value of the bread to be delivered. If no fine was imposed, the debtors’ property was sold at auction. Group resistance to the *prodrazvyorstka* or evasion of bread sale after penalties entailed accusations under the Art. 57 and 58 of the Criminal Code of the USSR, which provided for more severe punishments: confiscation of property and deportation to remote regions of the USSR.

The new communist assault began with Stalin’s speech at a conference of Marxist agrarians on December 27, 1929, in which he announced the transition of the party leadership to a policy of “eliminating the kulaks as a class”. By liquidating the farms of wealthy peasants, who were branded as exploiting kulaks, the party leadership pushed the rest to the collective farms created by force. Announcing the “attack of socialism on the whole front”, Stalin reminded Marxist agrarians of Lenin’s words that the NEP had been introduced seriously and for a long time, but added: “He never said that the NEP had been introduced forever. If we keep to the NEP, it is because it (that is, the new economic policy – Auth.) serves the cause of socialism. When it stops to serve the cause of socialism, we will reject it to hell”².

The rejection of the NEP returned the party to the continuation of the policy that Lenin disguised as the concept of “military communism”. The policy revived, which M. Bukharin described in the above quote as an attempt to drive the peasants into communism

¹ *Stalin J. Works. Kyiv, 1950. Vol. 12. P. 88.*

² *The same. P. 170.*

“with an iron broom of prodrazvyorstka and the military-communist system”. The builders of communist socialism did not think about Lenin’s recommendation to change his point of view on socialism. They considered socialism to be the socio-economic system with the domination of national and collective-farm forms of ownership, which did not get along with commodity-money relations and the free market. The notion of such socialism, which prevailed during the Stalinist assault, later on was silenced or disguised. Stalin even changed the texts of his works during the publication in the postwar multivolume edition of “Works”.

The resolutions of the XV Congress of the CPSU(b) provided that trade would become more and more a commodity exchange as socialism was built, and the trade apparatus would be replaced by an apparatus of “socialist distribution of products”¹. The state trade network began to turn into a distribution apparatus that supplied bread and other food only to those to whom the state gave cards. The market trade in bread was banned due to its negative impact on grain procurement. The manufactured goods intended for the rural consumer were transferred to the fund of “loading” of grain supplies.

The texts of theorists and practitioners of “socialist construction” published before 1933 speak for themselves. In 1931, a book was published by 28-year-old M. Voznesensky, who was already making a rapid career in economic management. The author suggested the widespread use of labor units, “preparing for the time when the coins will be replaced by trudoden”². H. Hrynko, who was transferred from Ukraine to the post of People’s Commissar of Finance of the USSR, argued that the categories of the monetary economy would die out after the victory of socialism: “The stronger we organize our monetary system today, the better we will accelerate the pace of socialist accumulation in our country, the sooner we will build a socialist society and bury all sorts of categories we have inherited from the past”³.

The new prodrazvyorstka took the form of a contractual agreement between the state, collectives and individual farms. The

¹ *The CPSU in resolutions and decisions of congresses, conferences and plenums of the Central Committee*. Kyiv, 1980. V. 4. P. 41.

² Voznesensky N.A. *Self-financing and planning at the present stage*// *Detskoe selo*. 1931. P. 12, 16.

³ *Finance and socialist economy*. Moscow, 1932. № 8/9*.

agreement contained mandatory obligations for peasants to supply the state with a certain amount of food or agricultural raw materials. The obligations of the state were fulfilled within the available commodity funds.

In the resolution of the Central Committee of the CPSU(b) of August 26, 1929 “On the main results and next tasks in the field of contracting grain crops” victory over the market, which seemed close, was marked by an inconspicuous terminological revolution: goods began to be called products. The contract was considered as “a means of organizing a planned product exchange between town and country”¹.

The Commissioner of the People’s Commissariat of Land Affairs of the USSR M. Yukhnovsky described the process of making up contractual agreements as follows: «Contracting and the method of bringing to the yard in their practical application in some villages have resulted in a bureaucratic dry form of administration. Peasants call it *razvyorstka*. Contracting is carried out as follows: the district gives the control figure of the district, the district with some application (insures itself) gives the control figure to the village council. The village council spreads the figure of the district with the application (insures itself), which sometimes increases by 50%, in the peasants’ yards. The peasant is allowed to sign that he must hand over the specified amount of products, and the contracting was carried out»². The remark about “some villages” can be ignored, the situation was the same everywhere. If the harvest was higher than expected, additional tasks were received.

The requisition mechanism was more improved than in 1919–1920. Instead of workers’ or chekist detachments, the *prodrazvyorstka* was carried out by an extensive party-soviet apparatus, which in the specific conditions of Ukraine relied on the *Komnezams* (Committees of Unwealthy Peasants). In 1929–1930 *Komnezams* received a second breath. The *razvyorstka* of 1929–1932 differed from Lenin’s in another important point: grain producers now dealt not only with individual but also with collective farms. Collective farms resisted requisitions in the same way as individual peasants.

Only terrorist means managed to force a peasant owner to join the collective farm. The method of terror was *dekulakization*. The

¹ *The collectivization of agriculture : the most important decrees of the Communist Party and the Soviet government, 1927–1935. Moscow, 1987. P. 196–197.*

² *Kulchytsky S.V. The price of the «big break». Kyiv, 1990. P. 85–86.*

contours of the policy of “the attack of socialism on the whole front” were determined by the resolution of the Central Committee of the CPSU(b) of January 30, 1930 “On measures to eliminate kulak farms in areas of continuous collectivization”.

In Ukraine, the dekulakization operation in 29 districts was carried out in the shortest possible time – from February 18 to March 10, 1930, the State Political Directorate of the USSR reported the eviction of 19,531 farms with total number of people – 92,970. It was also reported that the preparatory work for the eviction of 15,000 families from 11 border districts (“counter-revolutionary and anti-soviet element”) had been completed. At the beginning of April it was planned to evict thousands more “kulak” farms¹.

Peasants went to the collective farms under the insane pressure of the chekists and the Communist party-soviet apparatus. The proportion of “socialized” arable land increased from 8.6% in October 1929 to 29.3% in February and 70.9% in March 1930². Collectivization was carried out according to the Model Charter of the Agricultural Artel, published on February 6, 1930, in which the fundamental difference between the artel and communal forms of the collective farm was deliberately erased. Stalin was determined to communize the peasantry, that is to completely eliminate private ownership of the means of production. In fact, his plans went even further, before the transformation of the form of ownership, which was called the collective farm-cooperative, into “national” property. The statutory statement on the possibility of establishing a subsidiary farm was declarative, because the statute did not specify the size of the allotment, did not regulate the right of the collective farmer to keep cows and small livestock.

On February 26, a panic telegram from P. Lyubchenko and G. Petrovsky arrived in Kharkiv from the Central Committee of the All-Union Communist Party (Bolsheviks). Ukrainian leaders reported about “gross misrepresentation of party directives” in the places, sparking a “peasant movement” against collectivization. This information contradicted the established official reports about

¹ *The tragedy of the Soviet village. Collectivization and dispossession : doc. and materials.* Moscow, 2000. Vol. 2. P. 338, 342.

² *Ukrainian village on the path of complete collectivization. Gosplan of the Ukrainian SSR.* Kharkov, 1930. P. 69.

the “collective farm movement”. The terminology of the telegram (“misrepresentation”, “stupidity”) was used in Stalin’s famous article “Dizzy with Success”.

Similar reports of peasant unrest came in the next few days from Russian cities, but Stalin was especially disturbed by the reports of peasant unrest in the border areas of Right-Bank Ukraine. On February 28, with the help of the survey, records of meeting of March 5 of the Politburo of the Central Committee of the CPSU(b) included a decision to immediately revise the Model Statute so that the revised version would be published in the press on March 2 along with Stalin’s article “Dizzy with Success”.

The new version of the statute listed everything that should be “socialized” in the formation of the collective farm or the entry of the peasant into the existing collective farm. Collective farmers were given the right to keep a cow with a heifer, small cattle and a farmland. In his article, the General Secretary stated without reservation: “Artel is the main link in the collective farm movement, because it is the most appropriate form of solving the grain problem”. Various officials spoke of the inadmissibility of strengthening the “collective farm movement” by means of administration. Local authorities have been accused of “misrepresentation” of the party’s line.

Regional statistics of peasant riots in February and March 1930 were as follows: USSR – 3145, Central Chernozem region – 867, North Caucasus – 391, Lower Volga – 240¹. Ukraine more than twice outreached the resistance of all three other grain-producing regions. The combined strength of the unorganized peasant resistance was so strong that Stalin abandoned the idea of communization. However, at the end of his life, the General Secretary dared to make the following prediction. “In order to raise the collective farm property to the level of national property, it is necessary to exclude the surplus of collective farm production from the system of trade and include them in the system of product exchange between state industry and collective farms”².

The property recaptured by the peasants was considered personal, but in reality, it was private. This fragment of private property acted as a softening factor in urban-rural relations. A certain

¹ Lynne V. *Peasant rebels under Stalin. Collectivisation and the Culture of Peasant Resistance*. New York ; Oxford, 1996. P. 138-139.

² Stalin J. *Economic problems of socialism in the USSR*. Moscow, 1952. P. 93.

part of the salary received by public sector employees could be “purchased” with products from the collective farmland. The collective farmer received the money he needed for the products sold on the free market, because his work in the public economy of the collective farm was compensated almost exclusively in kind exchange (if it was compensated at all). The artel form of the collective farm could exist only in the presence of commodity-money relations, not only in the limited field of agricultural production, but also in relations between urban and rural areas. The artel was a kind of “two-faced Janus”. One “face” it turned to the nationalized “command heights” of the economy, which could function only through external directives, the other “face” – to a market economy, i.e. to live production, which functioned due to the natural motivation of the producer. The market “face” of the collective farm system softened the disparities in the command economy.

Marx’s socialism was a utopian idea. By implementing it with the help of terrorist means, the Leninist-Stalinist state-commune managed to expropriate society, but not to the end. The distorted world of Russian-Soviet communist socialism became real because it did not “catch up” with Marx.

First, state property was not national, i.e. it retained the characteristics of private property in the possession of leaders who controlled the state. Second, in a society absorbed by the state, the rolling pin of private property and the free market remained. Remaining devoted to Marx’s vision of communist socialism, the party leadership, led by Stalin, hoped that the fundamental concession made to peasants in March 1930 could be taken back. The XI Congress of the CPSU(b), which took place in June-July 1930, noted that the “collective farm movement could be strengthened to a higher form – the commune in accordance with improving the technical base, increasing collective farm staff and cultural level of collective farmers”¹.

The transition of the state from prodnalog that was taken on a certain percentage of output to confiscation prodrazvyorstka in the form of contracting caused the same consequence that was observed during the Leninist assault of 1918–1920 – an economic catastrophe.

¹ *The CPSU in resolutions and decisions of congresses, conferences and plenums of the Central Committee. Vol. 4. P. 431.*

The newly formed collective farms declined, and the state made up for its losses at the expense of the consumer norm of peasants. The latter, in order not to die of starvation, responded by concentrating labor on the farmland. The shortage of bread at the disposal of the state led to the removal from the card supply of entire categories of the urban population, reduced grain exports and, consequently, to a decrease in foreign exchange earnings. Failure to repay foreign short-term loans (long-term loans to the Soviet government were not available) threatened to confiscate foreign property in lawsuits.

In June 1932, J. Stalin in a letter to L. Kaganovich noted that the People's Commissariat of Heavy Industry "choked with money" and the next quarter it should be given less¹. At the same time, in a letter addressed to Kaganovich, Molotov and Ordzhonikidze, the General Secretary stated that the "overfeeding" of the People's Commissariat of Heavy Industry creates an abnormal and dangerous situation in the industry, not to mention the threat of new food difficulties². Therefore, Stalin understood that there was a direct link between "overfeeding" heavy industry, grain procurement, and famine. At the end of July 1932, he instructed to reduce investment in the national economy by 500-700 million rubles³. At the same time, the military budget for 1933 was reduced from 7 to 5-6 billion rubles. When K. Voroshilov recalled previous projects and promises, Stalin noted that now the situation is different⁴.

One of the manifestations of the coming economic catastrophe was desperate state of the balance of payments of the USSR. Only a severe crisis forced the Stalinist government to cut spending on the "sacred cows" of the state budget – industry and the army. L. Kaganovich wrote to Stalin on June 14, 1932, that Moscow was working hard to identify sources that could increase foreign exchange earnings and reduce "our deficit and difficulties"⁵. It was about exhibiting works of world art and unique antiques, which were stored in state museums.

¹ *Stalin and Kaganovich : correspondence. 1931-1936 / comp. O.V. Khlevnyuk, R.W. Davies, L.P. Kosheleva [et al.]. Moscow, 2001. P. 187.*

² *The same. P. 191.*

³ *The same. P. 341.*

⁴ *The same. P. 224.*

⁵ *The same. P. 166-167.*

The government has started selling rarities, but this has only brought down prices at foreign auctions.

The actual harvest of grains in the USSR in comparison with other regions of commodity agriculture (Central Chernozem region, North Caucasus, Middle Volga and Lower Volga) looked like this (in millions of poods)¹:

Year	Ukraine	4 regions of europe. parts of the USSR
1930	436,7	400,1
1931	415,4	439,1
1932	262,6	432,1

For comparison: in the 1925/26 financial year, 122 million poods were exported from Ukraine, and in 1926/27 – 139 million poods of grain².

The proportion of the USSR in All-Union grain procurement decreased from 33.4% in 1930 to 30.3% in 1931 and 23.5% in 1932³. However, this decrease cannot be considered as a reduction of pressure on Ukraine, quite the opposite.

Planning grain supplies is a subjective thing, and we will not find documents that shed light on the reasons for the Kremlin's special pressure on Ukraine. It should be considered that the heaviest burden imposed by Stalin is the punishment for the particularly active participation of the Ukrainian peasantry in protests against the communization of agriculture. It is simply impossible to come up with any other explanation. After all, it should be taken into account that neither in tsarist times nor in the NEP years, when the commodity part of grain was determined by market conditions and not by the will of state officials, Ukraine did not sell as much grain as all other regions of commodity bread in European Russia, all together.

Withdrawal of bread from collective farms has become a simple matter, especially in farms serviced by state machine-tractor

¹ *Famine in the USSR, 1929-1934 : documents / chief ed. V.V. Kondrashyn. Moscow, 2012. Vol. 2 : (July 1932 – July 1933). P. 19-20.*

² *Hrynevych L. The famine of 1928-1929 in Soviet Ukraine. P. 25.*

³ *The same. P. 20.*

stations: grain from the field of MTS machines was immediately taken to elevators or storage stations. Only grain intended for seed and fodder stocks remained in the collective farm barns. Some were sent for distribution among collective farmers.

However, it was not officials who worked in the fields, but peasants. How could they behave when they realized that they were working for the state almost without compensation?

The general Petro Hryhorenko answered this in his memoirs. Here is his picture from life:

“I heard with my own ears how the secretary of the Central Committee of the Communist Party of Ukraine, Stanislav Kosior, a short, young man dressed in a beautiful ironed suit with a large round head shaved to shine – in the summer of 1930 gave instructions to us, Central Committee commissioners, who went to harvest: “The peasant resorted to new tactics. He refuses to harvest. He wants to rot bread to strangle Soviet power with a bony hand of hunger. Nevertheless, the enemy miscalculated. We will make him taste hunger himself. Your task is to disrupt this kulak tactics of sabotage of the harvest. Gather everything to a single grain and crop immediately and take out as a bread delivery”¹.

Such were the instructions coming from the top, from Moscow. This was the answer that P. Hryhorenko saw in the village, where he was sent: “A large, more than 2,000-yard steppe village with the then name Arkhangelka in the Kherson region – in the hot season, the harvest seems to be extinct. One thresher worked in one shift (8 people). The rest of the labor army – men, women, teenagers – sat, lay, half-lying in the tree shade. I walked through the village from end to end, and I was scared. I tried to start a conversation. They answered slowly, with complete indifference. I tried to convince: “The crop is lying in rolls, and in some places it is still standing on a stump. Well, this one has already crumbled and spoiled, and the one in the rolls will rot”. – “Well, of course, it will rot – they answered reluctantly”².

From year to year the crop capacity became lower. Why did the fertile Ukrainian chernozems turn out to be barren? Again, we find an explanation in the abstracts of the report of the specialist in

¹ Hryhorenko P. *Memoires*. Kyiv, 2007. P. 93-94.

² *The same*. P. 99.

determining the crop capacity, A. Slipansky. He noted that in the USSR weedy fields in 1930 and 1931 killed up to 40% of the crop¹.

Why couldn't the collective farms cope with the weeds, as peasants did before collectivization? The main role was played by the unwillingness of collective farmers to work for the state for free.

The crop suffered from weeds, grain fell off due to untimely harvesting, and grain losses during transportation increased. During threshing, the collective farmers let some of the grain into straw and chaff, because only waste remained on the farm. At the Third Conference of the Communist Party of Ukraine (July 1932), the leaders of the USSR made an attempt to estimate the losses of the 1931 harvest. S. Kosior estimated them at 120-150 million poods, O. Schlichter – at 150 million, M. Skrypnyk – up to 200 million poods². Without claiming accuracy, these figures gave an idea of the scale of losses – up to half the annual food stock of the rural population.

The state almost completely harvested crop in 1931. Towards the end of this year, the center received letters from people who were on the verge of starvation. On December 26, collective farmers of «Free October» artel in the village of Erdelivka, Novoarkhangelsk district, Odesa region, wrote the following complaint to the Central Executive Committee and the Central Committee of the All-Union Communist Party (Bolsheviks): “Please pay attention to our complaint: a whole village, dying of hunger, is turning to you for help. Having worked all summer on the collective farm and given all the grain to the pound by order of the district committee, which now does not believe that we have started to swell with hunger and eat horses that die without food, and no one will pay attention to us”³. In a letter addressed to S. Kosior, a 20-year-old student H. Tkachenko said: “You can imagine what is happening in Bila Tserkva, Uman, Kyiv and other regions. Large areas of unsown land and the crop capacity of sown area is no more than 20-30% compared to that in 1925-1928. In collective farms, which had 100-150 horses, now 40-50 and those that are falling. People are terribly hungry”⁴.

¹ *The famine of 1932-1933 in Ukraine : causes and consequences*. Kyiv, 2003. P. 398.

² *History of Ukraine : sci.-popul. essays / ed. V. Smoliy*. Moscow, 2008. P. 643.

³ *Collectivization and famine in Ukraine, 1929-1933 : coll. materials and doc. / comp.: G.M. Mykhailychenko, Ye.P. Shatalina ; main ed. S.V. Kulchytsky*. Kyiv, 1992. P. 374.

⁴ *The famine of 1932-1933 in Ukraine : through the eyes of historians, in the language of doc. / head of comp. R.Ya. Pyrih*. Kyiv, 1990. P. 184.

In the certificate of the secret political department of the Joint State Political Directorate, compiled for the Central Committee of the CPSU(b), “production difficulties” in the USSR in the first half of 1932 were counted in 127 districts and throughout the Moldavian Autonomous Soviet Socialist Republic. It was reported that in these areas there are “numerous cases of eating surrogates and carrion, swelling and starvation”. “Cases of cannibalism and suicide due to hunger” were reported in some areas¹.

In the middle of July 1932, according to the certificate, up to half of the population had left some rural areas of Ukraine in search of food. 21 districts, according to the chekists, left 116 thousand refugees². This indicative figure for the total number of rural areas (484) counted almost 3 million refugees³.

In a correspondence with L. Kaganovich on June 18, 1932, Stalin angrily remarked: “Several tens of thousands of Ukrainian collective farmers are still traveling throughout the European part of the USSR and decomposing our collective farms with their complaints and whines”⁴. In reality not “several dozens of thousands of Ukrainian collective farmers left the USSR”.

Describing the situation in starving Ukraine, S. Kosior in a letter to Stalin dated April 26, 1932 tried to express optimism. Minimizing the devastating effects of grain procurement, he reduced it to an “unexpected” aggravation in Kyiv region, particularly in the former Bila Tserkva and Uman districts, after which he cautiously remarked: “According to comrades who visited those places, these areas have depressed, and in some places very sharp temper”⁵.

Reports of “sharp temper” flocked to the Kremlin from everywhere. The agitmass department of the Central Committee of the CP(b)U sent a selection of complaints and threats addressed to Kharkiv directly to Stalin between April 17 and 23, 1932. Among them there was the message: “The peasants have the impression that it is scary to even

¹ *The tragedy of the Soviet village. Moscow, 2001. Vol. 3. P. 420.*

² *The same.*

³ P. Protsenko, compiler of memoirs of D. Hoichenko, without reference to the source indicates : «By the summer of 1932, three million Ukrainian peasants left their villages». See: Hoichenko D. *Through dekulakization and the Holodomor : eyewitness testimony. Moscow, 2006. P. 311.*

⁴ *Stalin and Kaganovich : correspondence. 1931-1936. P. 179.*

⁵ *The famine of 1932-1933 in Ukraine : through the eyes of historians, in the language of doc. P. 149-150.*

say, they would have returned their rifles at once, if anything. Ivan Tarasyuk, a student of the Factory training school, Dolynska station, informs you. I am currently working at the State Political Directorate to identify anti-Soviet events”¹.

Extensive material on the mood of Red Army soldiers was provided by the perustration of letters carried out by the political department of the Ukrainian Military District. The intentions of the people who had weapons were of particular concern to the authorities. Threats of Red Army men related to the village were also addressed to the army authorities. In June, the chief of staff of the regiment of the Dnieper Division received an unsigned letter with the following content: “An enemy has appeared inside the country, which is much more dangerous than outside. He started working in Ukraine with special force. This enemy is hunger. This enemy was born of forced collectivization and increased grain supplies last year, when all the bread was forcibly confiscated from the population to almost a pound”².

During the period from January 1 to July 15, 1932, the secret political department of the State Political Directorate registered only 923 mass demonstrations against the government in Ukraine, although it concluded that the republic ranked first among Soviet regions in “anti-Soviet manifestations”³. How to explain that the peasantry, including the Ukrainian one, reacted so passively to the impossibly difficult situation in which they found themselves as a result of the actions of the authorities? The scale of anti-government protests was incomparably smaller than in the first quarter of 1930, while the actions of the authorities, which organized a mass famine, were incomparably more severe for the village. In two years, the Kremlin dekulakized people who could organize a struggle against the state. The protest potential of the village grew, but found no way out.

Stalin took some measures to end the famine in Ukraine, which threatened the failure of the autumn sowing campaign. On April 19, 1932, the union agencies for the first time agreed on instructions from the center to allocate from their reserves 3 thousand tons of millet to

¹ *The same*. P. 152.

² *The famine of 1932-1933 in Ukraine : through the eyes of historians, in the language of doc*. P. 642.

³ *The same*. P. 421.

feed Ukrainian collective farmers¹. In late April and early May, the People's Commissariat of Foreign Trade of the USSR ordered the return of 15,000 tons of corn and 2,000 tons of wheat from ports to supply starving Ukraine. In China, Persia and Canada, 9.5 million poods of grain were purchased for the Procurement Committee, which made it possible to stop the export of bread from Ukraine to the Caucasus and transfer 4 million poods of grain from the Central-Chernozem region to the USSR². At the end of May, trusts and associations of union agencies (mostly located in Ukraine) joined in providing food aid, after which the starving began to receive canned food, cereals, fish and other products.

On June 15, Stalin wrote to Kaganovych: "In my opinion, Ukraine has been given more than it needs. It is not necessary to give more bread and there is no place to take it from"³. On June 23, the Politburo of the Central Committee of the All-Union Communist Party (Bolsheviks) decided to suspend the delivery of bread to Ukraine⁴. A new harvest was ripening, and the Kremlin was preparing for another grain procurement campaign.

In January 1932, J. Rudzutaks, chairman of the Central Committee of the All-Union Communist Party (Bolsheviks) and People's Commissar of the Workers' and Peasants' Inspectorate, began a discussion on the principles of the new grain procurement plan. He suggested that the collective farms know the plan for grain procurement at the beginning of the year: then they would have every reason to fight for the harvest, if they were sure that the products produced above the state target will remain at their disposal. After all, in this case, all crop losses would fall on the share that remained with them⁵. In other words, Rudzutaks suggested moving in relations with collective farms based on food tax, i.e. to abandon *prodrazverstka*.

A less radical form of relations with the village was suggested by S. Kosior in a note to Stalin dated March 15, 1932. "To declare on behalf of the union organizations the order of grain procurement for the future harvest, based on the fact that the greater the harvest of

¹ *The same*. P. 146.

² *The tragedy of the Soviet village*. V. 3. P. 362, 363, 365.

³ *Stalin and Kaganovich : correspondence. 1931-1936*. P. 169.

⁴ *The famine of 1932-1933 in Ukraine : through the eyes of historians, in the language of doc*. P. 190.

⁵ *Ivnitskii N.A. The famine of 1932-1933 : who is to blame? // The fate of the Russian peasantry / chief ed. Y.N. Afanasyev. Moscow, 1996*. P. 336.

the collective farm and the collective farmer, the greater the stock should be allocated and distributed for personal consumption”¹. The Ukrainian General Secretary did not refuse *prodrozverstka*, but tried to establish at least some interest of the producer during the cultivation. However, Stalin and his inner circle considered non-state agricultural enterprises as those from which the state could seize any share of their products. Based on the catastrophic experience of grain harvesting in 1931 in Ukraine, the Union General Secretary was concerned only with the load on the collective farms being distributed according to their real potential. In a letter to Kaganovych and Molotov dated June 18, 1932, he accused the Kharkiv subcenter of power of misplacing the grain procurement plan of the Ukrainian chekists without knowing the possibilities of the districts, thus causing overstrain in some districts and weakening in others².

Reasonably considering food aid to starving Ukraine insufficient, the chairman of the Soviet People’s Commissar of the USSR V. Chubar and the chairman of the All-Ukrainian Central Executive Committee G. Petrovsky in letters to V. Molotov and J. Stalin dated June 10, 1932 asked to increase it. Chubar warned: “In order to provide for the winter better than last year, mass thefts of bread will begin. What is being observed now – digging up potatoes, beets, onions, etc. – will be reproduced in much larger quantities during the winter crops ripening period, because there will not be enough food from the released resources later than July 1”³. G. Petrovsky echoed him: “Help must also be provided because the peasants will remove unripe crops from hunger, and most of the crops will die in vain”⁴.

Instead, on June 15, as already mentioned, Stalin ordered the stop of grain supplies to Ukraine and considered how to ensure the preservation of ripening crops from starving collective farmers and prevent collective farms from trying to hide some of the harvest from the state register.

The newspaper “Pravda” organized a raid in Ukraine, in which 100,000 “press shock workers” took part from August 7 to 17,

¹ *The same.*

² *Stalin and Kaganovich : correspondence. 1931-1936. P. 179.*

³ *Commanders of the Great Famine. Visits of V. Molotov and L. Kaganovich to Ukraine and the North Caucasus / ed. V. Vasil’ev and Yu. Shapoval. Kyiv, 2001. P. 209.*

⁴ *The same. P. 214.*

1932. The purpose of the raid was to fight grain theft. However, the correspondent of “Pravda” in the Dnipropetrovsk region called in vain: “We need to search, because there is an underground wheat city!” The “press shock workers” did not confirm this fabrication.

On August 7, 1932, the General Secretary ordered the publication of his own resolution “On the Protection of the Property of State Enterprises, Collective Farms, and Cooperatives and on the Strengthening of Public (Socialist) Property.” Theft of collective farm property was punishable by execution, and “under softening circumstances” – imprisonment for at least 10 years¹. The newspaper Pravda organized a raid in Ukraine, in which 100,000 “press strikers” took part from August 7 to 17, 1932. The purpose of the raid was to combat grain theft. However, Pravda’s correspondent in the Dnipropetrovsk region called in vain: “We need to look, because there is an underground wheat city!” The “press shock workers” did not confirm this fabrication.

Why was Stalin in 1932, as in 1930, particularly concerned about the situation in Ukraine? We know the answer is that the connection between the Kremlin and the resorts until 1936 was managed through the courier mail. On August 11, 1932, the leader wrote a very frank letter to his party deputy, L. Kaganovich, so that he would understand the situation as he understood it: “The most important thing now is Ukraine. Things in Ukraine are out of hand. Out of hand on the party line. They say that in two regions of Ukraine (it seems, in Kiev and Dnepropetrovsk) about 50 district committees spoke out against the plan of grain procurement, admitting it unrealistic... Out of hand on the Soviet line. Chubar is not a leader... Out of hand according to the State Political Directorate... If we do not start correcting the situation in Ukraine now, we may lose Ukraine. Keep in mind that Pilsudski is not asleep, and his agency in Ukraine is many times stronger than Redens thinks (Stanislav Redens from July 1931 to January 1933 headed the State Political Directorate of the USSR – Auth.). Also keep in mind that the Ukrainian Communist Party (500,000 members, he-he) has a lot (yes, not a few!) of rotten elements, conscious and unconscious Petliurists, and finally – direct agents of Pilsudski. As soon as things

¹ *The tragedy of the Soviet village*. V. 3. P. 453-454.

get worse, these elements will not slow down to open a front inside (and outside) the party, against the party”¹.

In fact, Stalin feared an alliance of Petliurists and Pilsudskis. If Pilsudski found a common language with many millions of citizens of the Second Commonwealth of Ukrainian nationality, western Ukraine would become a model for the USSR. If the situation of Stalin and his team faltered, and the socio-economic crisis in the USSR led to that, communist Kharkiv could take advantage of the situation, remember the rights enshrined in the Soviet constitutions, and turn from red to blue-yellow. This is exactly what happened, but much later – in 1989-1991.

“As soon as things get worse...” In 1932, everything went to that. Under the influence of the growing crisis, a number of figures in the Russian government (O. Smirnov, V. Tolmachev, and M. Eismont) began to view the general line of the Central Committee of the CPSU(b) in its Stalinist performance as threatening the party and the country. M. Ryutin, who had been expelled from the party leadership, prepared an appeal to all members of the CPSU(b), which stated: “The party and the proletarian dictatorship have been plunged into an unprecedented deadlock by Stalin and his clique and are experiencing a deadly crisis. Through deception, slander and cheating of party members, through incredible violence and terror, under the banner of the struggle for the purity of the principles of Bolshevism and party unity, based on a centralized powerful apparatus, Stalin for the last five years cut off and removed from the leadership the best Bolshevik members of the party, established in the CPSU(b) and throughout the country his personal dictatorship, broke with Leninism, embarked on the path of the most unbridled adventurism and savage personal arbitrariness, which put the Soviet Union on the brink of the abyss”². He was echoed by a 20-year-old Komsomol member from the Brusyliv district in the Kyiv region, H. Tkachenko, in a letter to S. Kosior dated June 18, 1932: “It seems to me that as much as the party was authoritative among the masses, now it is less and less of that kind. As soon as a spark comes in sight of the peasantry, it will ignite everywhere. We do not see under our

¹ *Stalin and Kaganovich : correspondence. 1931–1936. P. 273-274.*

² *About the case of the so-called «Union of Marxists-Leninists» // Izv. of the Central Committee of the CPSU. 1989. № 6. P. 106.*

noses, but we utter a number of phrases about pauperization and impoverishment in capitalist countries. Comrade Bukharin's theory is now gaining strength and authority"¹.

Another interesting letter to S. Kosior, dated December 1932, from a communist, signed by M. Zhivanov. "Comrade Kosior. Open your eyes to the reality that you are making with your policy, you are silent slaves of Moscow. You have ruined Ukraine and agriculture in two years. I express the thought of everything sane that is in our party. You do not know the spirit and mood of an honest part of the party devoted to the revolution; they are squeezed against the wall, cannot open their mouths. Throat-grabbers, scoundrels and counter-revolutionaries rule and lead the whole country to the abyss"².

Such statements fell on the table of the All-Union General Secretary, and he had to respond to them. Evaluating his reaction, we must remember that then it was not that Stalin who tamed his own party and society, using the terror of famine and the Great Terror of 1937-1938, especially not the Stalin who defeated Hitler in World War II. In the early 1930s, he reliably controlled the top party-soviet leadership, but not the peripheral leaders and not the entire multimillion party (hence his sinister "he-he" addressing the half-million CP(b)U). His political position in the crisis-stricken Soviet society was even weaker. The failure of grain supplies from the 1932 harvest and the spontaneous but widespread sabotage of agricultural work by Ukrainian peasants threatened him with the loss of the highest position in the party and the state.

In this situation, Stalin followed the line of conduct of his predecessor – Lenin. As already shown, he took advantage of the drought of 1921 to terrorize the Ukrainian peasantry, who opposed the Soviet government with an open visor. In the second half of 1932, there was no terrible famine as a result of the natural disaster, but Stalin had enough power of the General Secretary to create such famine by artificial means.

On October 22, 1932, by decision of the Politburo of the Central Committee of the CPSU(b), two extraordinary grain procurement commissions were established: headed by the chairman of the USSR

¹ *The Holodomor of 1932-1933 in Ukraine : doc. and materials.* Kyiv, 2007. P. 212.

² *Famine in the USSR, 1930-1934.* Moscow, 2009. P. 75, 76.

People's Commissar V. Molotov to work in the USSR and headed by the secretary of the CPSU(b) Central Committee L. Kaganovich, that worked in the North Caucasus region (especially in Kuban). On November 28, another emergency commission was formed, headed by the secretary of the Central Committee of the CPSU(b) P. Postyshev, which was entrusted with actions in the Lower Volga region (especially in the German Republic of the Volga region). Thus, the General Secretary appointed his closest employees to head the emergency bodies in the main regions of commodity production.

After studying the situation in Kharkiv, Molotov worked out, in accordance with instructions previously received from Stalin, the text of the party-government resolutions of the Kharkiv center on increasing grain supplies and sent them to the Kremlin for approval. They were drawn up in the form of a secret resolution of the Central Committee of the CP(b)U of November 18, 1932, and a resolution of the Council of People's Commissars of the USSR of November 20 published under the same title "On Measures to Strengthen Bread Procurement". After agreement with Stalin, the resolutions returned to Kharkiv and were signed: the party – S. Kosior, Soviet – V. Chubar¹. According to documents published by V. Vasil'ev and Yu. Shapoval in the book "Commanders of the Great Famine", Stalin was the initiator of both.

The main points in both resolutions were the ones about the natural penalty of debtors for grain procurement. "Collective farms that have committed theft of collective farm bread and maliciously disrupt the grain procurement plan", they said, should be fined – meat (in the amount of 15-month rate of meat procurement) and potatoes (in the amount of the annual rate of delivery)².

Taking into account that the state managed to confiscate the current grain harvest from the village by the time the decrees were issued in November, the natural fines provided a legal basis for depriving farmers of other long-term food as punishment for the failure of the grain plan.

¹ *Commanders of the Great Famine. Visits of V. Molotov and L. Kaganovich to Ukraine and the North Caucasus.* P. 238.

² *The famine of 1932-1933 in Ukraine : through the eyes of historians, in the language of doc. / ed. F.M. Rudych. Kyiv, 1990. P. 254, 257 ; Collectivization and famine in Ukraine. 1929-1933 : coll. of doc. and materials / ed. S.V. Kulchytsky. Kyiv, 1992. P. 549.*

The decrees were about meat and potatoes. Other products, obtained by peasants on farmlands, were not mentioned. The most authoritative researcher of the famine of 1932-1933 in the Russian village of V. Kondrashyn says, talking about the actions of the commission of L. Kaganovich in the North Caucasus region, that “there is a huge amount of evidence of confiscation of farmland and individual products nature as a punishment for non-compliance with state obligations”¹. At the same time, the scientist cites an official document – the decision of the Starominsky district of the CPSU(b) of the North Caucasus region on sanctions against the population of the village of Novosilka and the reaction of Molotov. Regional party committee decided: “Apply the most severe measures of influence and forcing, by carrying out the confiscation of all food”. V. Molotov in a letter to M. Khataevych (in November 1932) called this decision “non-Bolshevik” and that it follows from “despair, to which we have no reason, because the party opposes the practice of local authorities to take any bread and anywhere, not counting, etc.”².

It is necessary to pay attention to the omission “etc.”, which was followed by the fact of starvation of the peasants completely robbed by the state. It is also significant that Molotov replaced the demand of the district party committee to confiscate “all food” with the practice of “taking grains”. So he, like Stalin behind him, disapproved of written instructions to confiscate all long-term food supplies from the peasants in the middle of the coming winter. It is useless to look for such a document signed by Stalin or people around him in the archives of any degree of secrecy. Who among the people that came to the central rostrum of Lenin’s Mausoleum during the solemn demonstrations, wanted to be accused of the bloodless death of millions of peasants (severe but bloodless, like the burning of heretics in the Middle Ages)?

On November 27, Stalin convened a joint meeting of the Politburo of the Central Committee and the Presidium of the Central Control Commission of the CPSU(b), at which he raised questions about group of O. Smirnov. Denying his personal responsibility for the failure of grain supplies, which drew the attention of members of this group he named two reasons for the difficult food situation in the

¹ Kondrashyn V. *Hunger of 1932-1933 : the tragedy of Russian villages*. Moscow, 2008. P. 216.

² *The same*. P. 216.

cities – a) penetration of anti-Soviet elements into collective and state farms in order to organize vandalism and sabotage and – b) incorrect approach of a large part of rural communists to collective and state farms. “It would be unreasonable”, the General Secretary stressed, “if the communists, based on the fact that collective farms are a socialist form of economy, did not respond to the blow of these individual collective farmers with a devastating blow”¹.

The content of the “devastating blow”, as Stalin said at the meeting, was not made public. However, Molotov and Kaganovich have already tested it on a limited scale in Ukraine and the North Caucasus region. There were hundreds of collective farmers and villages who did not fulfill their obligations to procure bread for a long time and were put on the “black board”. The status of the “black board” published in the newspapers was incomplete, they did not report on the most significant in the palette of punitive measures. Inquisitive diplomats from the Italian consulate in Kharkiv inquired about what was happening in such villages. Vice-consul L. Sirkana clarified this status “on the basis of newspaper reports and direct observation, and his findings were reported to the Italian ambassador in Moscow: “The inclusion of entire villages and collective agricultural enterprises in the so-called “black board” entails severe sanctions, such as: stop of any supply; confiscation of even a small number of goods that were already in cooperatives; an absolute ban on leaving the village or agricultural enterprise; searches and confiscation of products”².

Thus, the experiment set up on “black-board” villages and collective farms was reduced to three elements: 1) searches of peasant estates; 2) confiscation of food found during searches; 3) physical and information blockade of the repressed population. A situation incompatible with life was created in rural areas. A fourth element was used in the terror of famine, when it spread to the entire territory of Ukraine and Kuban: state food aid to starving peasants. The final element of Stalin’s “devastating blow”, which masked the previous three, must be said separately.

A signal was needed to transfer the search campaign with the confiscation of all food found from the limited territory of “black-

¹ *The tragedy of the Soviet village*. V. 3. P. 559.

² *Letters from Kharkiv. Famine in Ukraine and the North Caucasus in the reports of Italian diplomats, 1932-1933 / comp. A. Graziosi. Kharkiv, 2007**.

board” villages and collective farms to the entire vast territory of Ukraine. Stalin’s telegram to the Ukrainian peasantry was such a signal. On January 1, 1933, the leaders of the USSR in Kharkiv received a telegram signed by J. Stalin:

“The resolution of the Central Committee of January 1, 1933 is reported:

To propose that the Central Committee of the CP(b)U and the Council of People’s Commissars of the USSR widely inform through village councils of collective farms, collective farmers and individuals that:

a) those of them who voluntarily hand over previously stolen and hidden bread to the state will not be repressed;

b) the most severe punishments provided by the resolution of the Central Executive Committee and the Council of People’s Commissars of the USSR of August 7, 1932 (on protection of property of state enterprises, collective farms and cooperatives will be applied to collective farmers, collective farms and individuals who stubbornly continue to hide stolen and concealed bread socialist property)”¹.

Seeking to escape the famine that threatened them again, as in the first half of the year, the peasants tried to hide from the state the pitiful remnants of the 1932 harvest in pits and “black barns.” V. Balytsky, the OGPU’s special envoy to the USSR sent by Stalin to Ukraine in early December 1932, reported at a meeting of the Politburo of the CP(b)U Central Committee on December 20 that within two weeks Chekists had searched 7,000 pits and 100 “black barns”, in which they revealed 700 thousand poods of grain bearing². The amount of hidden grain turned out to be so scanty that one could not count on the implementation of the grain procurement plan. Sending a telegram to the Ukrainian peasantry, Stalin did not expect to receive the bread that had been “stolen” because he knew it was gone. What was the meaning then?

The telegram had two paragraphs. The first of them was a warning: hand over the bread! The second one became clear only in comparison with the first, because it was addressed to those who ignored this warning. A search was required to identify them. Thus, Stalin telegram was a signal for widespread searches.

¹ *The famine of 1932-1933 in Ukraine : through the eyes of historians, in the language of doc. P. 308.*

² *Commanders of the Great Famine. P. 316.*

The media began to actively incite discord between urban and rural populations, talking about “underground wheat cities”. During the opening of the grain hiding-place, the Chekists invited cinematographers to record the operation, and then in the film magazines shown before each screening, citizens could see how Ukrainian “kulaks” and “bourgeois nationalists” were trying to slow down socialist construction in the Soviet Union. One can imagine the degree of anger of the urban population, which before the New Year, 1933, began to receive a reduced rate of scanty bread rations because “Ukrainian peasants stole the harvest”. Some categories of the urban population were deprived of centralized supply altogether and were on the verge of starvation.

In January-February 1933, a wave of searches engulfed the entire countryside of Ukraine. Workers and officials sent from the cities, as well as local poor people, took part in the search brigades led by the Chekists. The “Ural-Siberian” method of grain procurement has killed the wedge between the poor and their more prosperous neighbors. Not having a well-established homestead, the poor were the first to starve, so they happily went to search teams, received a bonus in the form of non-grain food confiscated “legally” – as a natural fine. Not only meat (salo) and potatoes were confiscated, but everything in a row, for which even oral instructions were sometimes unnecessary. In a few weeks, search teams turned Ukraine into a zone of absolute starvation.

Many of the survivors of this infernal situation shared their memories, when they had an opportunity to do this. The testimony of an individual is always subjective. When hundreds and thousands of Holodomor witnesses spoke about the deprivation of all food supplies in the middle of winter, they became objectified, that is, turned into documents. Such a document was a fundamental book published by the Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, which consisted of individual paragraphs or even lines in memoirs of Ukrainian citizens published at different times. There were those paragraphs and lines where it was a question of confiscation of absolutely all food¹.

¹ 1933 : «*And why are you still alive?*» / comp. T. Boryak. Kyiv, 2016. 720 p.

As noted above, at a joint meeting of the Politburo of the Central Committee and the Presidium of the Central Committee of the CPSU(b) on November 27, 1932, Stalin called one of the reasons for the difficult food situation in the cities “the wrong approach of many rural communists to collective and state farms”. Sending the deputy head of the OGPU in Ukraine V. Balytsky to Ukraine in those days, he instructed him properly. Balytsky set out the instructions in an operative order of the State Political Directorate of the USSR № 1 of December 5, 1932. The Chekists had the following task: “urgent breakthrough, exposure and defeat of the counter-revolutionary rebel underground, which is associated with foreign countries and foreign intelligence, mainly the Polish General Staff”¹. It was a matter of preventing possible opposition to the “devastating blow” from peripheral leaders and village communists. That is why Stalin decided to equate the opposition to the idea of punishing Ukrainian peasants for sabotage with counter-revolutionary activities commissioned by foreign intelligence. The State Political Directorate apparatus of the USSR was given a version in advance (with all its branches up to the Polish General Staff), which it had to confirm not only by investigative actions, but also to materialize in the form of counter-revolutionary organizations with already arrested members.

Always acting ahead, the Chekists were accustomed to forming phantom counter-revolutionary organizations in their offices, but what they did when all available food in the countryside was confiscated turned out to be unprecedented in scale. In the existing historiography this topic is almost not developed, but the results of the Chekist operation are summed up in the operative order of V. Balytsky on the State Political Directorate of the USSR of February 13, 1933 for № 2. Created by Stalin’s order the striking-operational group, as was stated in the document, did what was expected of it: “The counter-revolutionary rebel underground in Ukraine was exposed, which covered up to 200 districts, about 30 railway stations and depots, and a number of border checkpoints. In the process of liquidation, the underground was connected with foreign Ukrainian nationalist centers (Ukrainian National Republic, Ukrainian Military Organization

¹ Shapoval Yu.I. Vsevolod Balytsky. *Person, time, environment* / Yu.I. Shapoval, V.A. Zolotar’ov. Kyiv, 2002. P. 189.

and Ukrainian National Democratic Alliance and the Polish General Staff). The analysis of the cases settled during this time shows that in this case we were faced with the only carefully designed plan to organize an armed uprising in Ukraine in the spring of 1933 to overthrow Soviet power and establish a capitalist state – the so-called Ukrainian Independent Republic”¹.

Stalin was afraid of losing Ukraine, as he admitted in a letter to Kaganovich dated August 11, 1932. Independence was indeed spread among the peasants and in the Red Army, which at the time had limited personnel with a large stratum of peasant recruits. In particular, in October 1932, individuals recorded the following conversations among the Red Army of the 137th Regiment of the 46th Rifle Division: “If we had Petliur’s power, not the Soviet one, the peasants would live better. Petliura in his program provided for private property, so that each peasant had 15 hectares of land and lived independently. Petliura wanted Ukraine to live independently, and to send Germans and Katsaps out of here”².

Starving for the second year in a row, Ukraine was on the verge of a colossal social explosion. Stalin knew this better than anyone else, because he approved grain procurement plans and imposed the same burden on Ukrainian peasants as on the peasants of the other regions of commodity production combined. He was aware that as a result of the social explosion in Ukraine he would lose the post of General Secretary of the Central Committee of the CPSU(b). But from the previous experience of the famine of 1921-1923 in the southern provinces of Ukraine, he knew something else: it is possible to effectively neutralize the peasant protest by artificially deepening the hunger strike – up to crossing the critical limit. After all, the rebellious potential of the peasants was determined by the degree of starvation. Having a certain supply of food, the peasant was ready to protest. When he did not know what to eat tomorrow, the rebel potential was reduced to zero, the peasantry turned into an inert mass. On June 2, 1933, the head of the Polish intelligence center in Kyiv, V. Mikhnevych, reported to his superiors on the situation in the villages of the Kyiv region: “Death by starvation is a constant phenomenon. Cannibalism

¹ *The Famine-Genocide of 1932-1933 in Ukraine* / ed. Yu. Shapoval. Kingston, Ont., 2005. P. 297.

² *The famine of 1932-1933 in Ukraine : causes and consequences*. Kyiv, 2003. P. 648.

is on the agenda. Political spirits – nothing to talk about, the only desire – to get bread”¹.

The paralyzing effect on the human will of the situation of absolute starvation has long been noticed by one of the most profound researchers of the Soviet village I. Zelenin. In 1994, he wrote: “It is not yet clear whether the Holodomor of 1932-1933 was a premeditated and cleverly organized action by Stalin or a consequence of his criminal anti-peasant policies. There is no doubt, however, that “terror by famine” (term of Conquest) caused a significant weakening and change in the nature of peasant resistance, which could not but be included in the calculations of Stalin and his entourage”². I. Zelenin did not see later published documents on the mechanism of Stalin’s “devastating blow”, but correctly noted the relationship between hunger and rebel potential of peasantry.

In the first half of 1932, a million Ukrainian peasants left their homes and rushed to Russia and Belarus to buy bread for their families. The government did not interfere, although it perceived this phenomenon sharply negatively. At that time, the authorities did not intend to starve the peasants, they were allowed to return home with food. A completely different picture was observed in the first half of 1933. On January 22, 1933, Stalin personally wrote a directive letter to the Central Committee of the CPSU(b) and the The Council of People’s Commissars of the Soviet Union (autograph preserved, and only a reprint of the signature of V. Molotov), which stated: “The Central Committee of the CPSU and the Council of People’s Commissars received information that in Kuban and Ukraine there began a mass departure of peasants” for bread “to the Central Chernozem, the Volga, the Moscow region, the Western region and Belarus. The Central Committee of the CPSU and the Sovnarkom of the USSR have no doubt that this departure of peasants, like its departure from Ukraine last year, was organized by enemies of the Soviet government, SRs and Polish agents to agitate “through the peasants” in the northern regions against the collective farms and the Soviet government. Last year, the party, Soviet and Chekist bodies of Ukraine called this counter-

¹ *Holodomor 1932-1933. Wielki Głód na Ukrainie w dokumentach Polskiej dyplomacji i wywiadu / wybór i oprac. J.J. Bruski. Warszawa, 2008. P. 299.*

² *Zelenin I.E. «Revolution from above» : completion and tragic consequences // Voprosy istorii. 1994. № 10. P. 38.*

revolutionary idea of the enemies of the Soviet power. Last year's mistake cannot be repeated this year"¹.

This directive letter started the blockade of Ukraine and Kuban. According to the OGPU, within 50 days after the directive was issued, 219.5 thousand peasants were detained, including 38 thousand in the USSR, 47 thousand in the North Caucasus, 44 thousand in the Central Caucasus, and 44,000 in the Western Region – 5 thousand, on the railways – 65 thousand. Among the detainees 186.5 thousand were sent home under escort, almost 3 thousand – convicted, and the rest were awaiting trial or were under investigation in filtration camps².

The information blockade of the Holodomor was absolute. Even in the correspondence of the Communist Party-Soviet bodies the phrase “famine of 1933” it was forbidden. The colossal problems faced by the authorities in the starving area were reflected only in the “special folders” with a special mode of use. It was not about keeping a state secret, because everyone knew about the famine, and millions of citizens died of starvation. It was just a matter of no functionary saying the word “hunger” and thus being forced to express the attitude to it.

When the rebel potential of the peasants fell to zero, Stalin's team began to “save the starving”. The extermination stage of the “devastating blow” was carried out in strict secrecy, with the demonstrative alienation of state bodies from actions aimed at creating conditions in rural areas incompatible with physical existence. These actions, when they came to the surface, could be described as the excesses of starving “activists” in grain brigades or “left-wing spinners” from the party-Soviet nomenclature. Instead, the final stage of the extermination action, i.e. state aid to the starving, took place quite openly, under fanfare. The Politburo of the Central Committee of the CPSU(b) made decisions on food aid for each individual region of Ukraine, after which identical decisions on the distribution of aid were made by regional and district committees of the party with wide publicity through the media.

On February 8, 1933, the Politburo of the Central Committee of the CPSU(b) for the first time decided to help the Dnipropetrovsk

¹ *The tragedy of the Soviet village*. V. 3. P. 32, 635.

² Ivnitskii N. *Bread procurement of 1932-1933 and the famine of 1933 // Famine-Genocide of 1933 in Ukraine : hist.-polit. analysis of socio-demographic and moral-psychol. consequences : intern. sci.-theoretical conf. Kyiv, Nov. 28. 1998 : materials. Kyiv, 2000. P. 114.*

region in the amount of 200,000 poods of rye “for the food needs of workers of state farms, MTS, Ministry of Heavy Machine Building (machine-tractor workshops – Ed.) as well as party and non-party assets of collective farms that needed such assistance”. At the same time, a resolution of similar content was adopted at the request of Odesa regional committee of the CP(b)U¹. Eleven days after the decision, a congress of collective farmers opened in Moscow, at which Yakovlev, the People’s Commissar for Agriculture of the USSR, declared that the collective farmers had “harmed the government and themselves” by their poor work. However, the government does not hold evil against them and helps with food².

Food aid was not provided to all the starving, but only to those who had the physical ability to work on the collective farm field. In particular, the Dnipropetrovsk regional committee adopted the following resolution on February 20: “From their participation in the work of destroying weeds, etc. work related to sowing preparation”³.

R. Devies and S. Wheatcroft in a monograph on the history of agriculture in the USSR published in 2004 (republished in Russian in Moscow in 2011) in 1931-1933 listed 56 party-government decrees for the first half of 1933 on the allocation loans and grain aid to starving regions. According to these data, food aid to Ukraine amounted to 176.2 thousand tons, the North Caucasus – 88.5 thousand tons, the Lower Volga region – 15.5 thousand tons, and all others, combined – 39.8 thousand tons⁴.

If we divide aid to Ukraine (176.2 thousand tons) by the total rural population, then each person would have no more than half a pood of grain bread for six months, i.e. before the new harvest. This is on average. First, they helped “party and non-party assets”. The vast majority of peasants, whose bread and then all their food were taken away in the middle of winter, were left without help, and the number of victims of the skillful Stalinist team of famine grew from month to month until July 1933.

¹ *Famine in the USSR, 1930-1934*. P. 244.

² *Pravda*. Moscow, 1933. 19 Feb.

³ *The famine of 1932-1933 in Ukraine : through the eyes of historians, in the language of doc*. P. 386-387.

⁴ Devies R.W., Wheatcroft S.G. *The Years of Hunger : Soviet Agriculture, 1931-1933*. London, 2004. P. 214-224 (text), 479-485 (tabl.).

Direct (excess mortality) and indirect (birth deficit) losses of the population of Ukraine from hunger, according to the calculations of professor O. Wolowyna (University of North Carolina, USA) and a group of specialists from Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, are summarized in the following table (thousands of people)¹:

Excess mortality	Urban population	Rural population	All population
1932 p.	43,1	207,0	250,1
1933 p.	193,9	3335,3	3529,2
1934 p.	50,6	112,7	3942,5
1932-1934 pp.	287,6	3654,9	3942,5

Birth deficit

1932 p.	...	77,1	67,1
1933 p.	46,2	221,5	267,7
1934 p.	30,7	220,5	251,2
1932-1934 pp.	66,9	519,1	586,0

Total losses

1932 p.	43,1	284,1	317,1
1933 p.	240,1	3556,8	3796,9
1934 p.	81,3	333,2	414,5
1932-1934 pp.	354,5	4174,0	4528,5

The «devastating blow» was not intended to starve the entire rural population of Ukraine and Kuban. His first aim was to eliminate the rebel potential of peasants outraged by the prodrozverstka, and the second – the desire of the authorities to force them to abandon the sabotage of unpaid labor in the forcibly formed collective farms. Stalin's punitive action was a kind of «training by murder». It fully corresponded to the term «famine terror» introduced by R. Conquest: part of rural society was destroyed in such an inhuman way as to

¹ *Losses of urban and rural population of Ukraine as a result of the Holodomor in 1932-1934 : new estimates / N.M. Levchuk, T.G. Boryak, O. Wolowyna [et al.] // Ukr. ist. zhurn. 2015. № 4. P. 100-101.*

intimidate all those who remained alive and force them to work for the state in collective and state farms. Referring to this «educational» function of terror, S. Kosior complained in a letter of credence to Stalin dated March 15, 1933: “The fact that starvation has not yet taught many collective farmers some sense shows unsatisfactory preparation for sowing in the most disadvantaged areas”¹.

Stalin’s action was inhuman, but completely constitutional. Adopted in March 1919, the Constitution of the USSR contained Art. 28, that said: «The USSR recognizes the duty of all citizens of the Republic and proclaims the slogan» he who does not work, he does not eat. «This article was a calque of Art. 18 of the Constitution of the RSFSR, adopted in July 1918 by the V All-Russian Congress of Soviets². Speaking at the mentioned All-Union Congress of Collective farmers-strikers on February 19, 1933, that is, when the Holodomor was raging in the USSR and the North Caucasus, the General Secretary instructed his students: «Lenin, our great teacher, said: “Who does not work, he does not eat”. What does this mean, against whom are Lenin’s words directed? Against the exploiters, against those who do not work themselves, but force others to work and get rich at the expense of others. Against whom else? Against those who are lazy and want to make money at the expense of others. Socialism does not require laziness, but that all people work honestly, work not for others, not for the rich and exploiters, but for themselves, for society³.

Even without knowing what exactly was the punitive action that led to the Holodomor, a prominent Ukrainian thinker of the twentieth century Ivan Lysiak-Rudnytsky gave a surprisingly accurate description of the situation in Ukraine during the Stalinist dictatorship. In his article “New Pereyaslav”, first published in 1956 by the Parisian Polish-language magazine “Kul’tura”, he wrote: “Stalin’s policy toward Ukraine was a gigantic attempt to break the resistance of the Ukrainian people through physical violence. At the same time, it was probably not a question of the total extermination of Ukrainians, as was done with the Crimean Tatars, the Volga Germans, the Kalmyks, and some

¹ *The famine of 1932-1933 in Ukraine : through the eyes of historians, in the language of doc.* P. 443.

² *History of the Soviet Constitution in decrees and resolutions of the Soviet government, 1917-1936.* Kyiv, 1937. P. 75, 118.

³ *Stalin J. Works.* Kyiv, 1951. V. 13. P. 248-249.

of the North Caucasian people; Ukrainians are too numerous for that. Nevertheless, Stalin consistently fought to destroy all active Ukrainian social groups and thus to decapitate the people, force them to capitulate and make it a humble weapon in the hands of the Kremlin authorities»¹.

In Stalin's terror, which lasted a quarter of a century, I. Lysiak-Rudnytsky singled out the period of formation of the collective farm system. «Mass resistance of the Ukrainian peasantry to collectivization», he wrote in the article «New Pereyaslav», «threatened with frustration of Stalin's ambitious economic plans. Hence the special anger and vengeance of Stalin against Ukraine. The resentments of the Russian bureaucracy, outraged by the Ukrainian «impudence», coincided with this. Stalin and the Russian-Soviet bureaucracy he led decided to «teach Ukrainians some sense». The casualties, suffered by Ukraine, because of Stalin's policy, were horrific. Several million human beings were starved to death and police terror destroyed the national elite of the two formations»².

The expression «teach Ukrainians some sense» paradoxically coincides with the expression of S. Kosior «teach collective farmers some sense», which was in the above letter to Stalin and became known to historians only in 1990. When you think about it, there is no paradox. The policy of «training by murder» even in different people from different eras evoked similar associations.

The facts presented in thousands of publications of various types merge into a holistic picture, which confirms Stalin's intention to confiscate all food supplies and physical and information blockades to create conditions incompatible with life for Ukrainian collective farmers. Analyzing the «devastating blow» inflicted on the peasantry in conjunction with mass repressions against the national intelligentsia, priests and even local Communist Party and Soviet members, we can say that the Holodomor meets the criteria underlying the United Nations Convention of December 9, 1948 «On preventing and punishing the crime of genocide».

¹ *Lysiak-Rudnytsky I. Historical essays. Kyiv, 1994. V. 2. P. 297.*

² *The same. P. 297-298.*

ПУБЛІКАЦІЇ ОФІЦІЙНИХ ДОКУМЕНТІВ ТА АРХІВНИХ МАТЕРІАЛІВ

2012

1. **Голод в СССР, 1929–1934.** В 3 т. Т. 2. Июль 1932 – июль 1933 / сост.: В.В. Кондрашин (отв. сост.), Н.Е. Глущенко, Т.М. Голышкина [и др.] ; Федер. арх. агентство [и др.]. – Москва : МФД, 2012. – 912 с. – (Россия, XX век : документы). – Из содерж. : Из протокола № 120 заседания Политбюро ЦК ВКП(б) «О хлебозаготовках на Украине и Северном Кавказе» 23 октября 1932 г. – С. 166. Комиссия В.М. Молотова в УССР. – С. 166–183. Документы о действиях власти против стихийной миграции сельского населения из основных зерновых районов СССР. – С. 380–390. Голод в регионах СССР и реакция на него центральной и региональной власти : Украина. – С. 643–726.
2. **«Голод на Україні» // Україна – Польща 1920–1939 рр. : з історії дипломат. відносин УССР з Другою Річчю Посполитою : док. і матеріали / НАН України, Ін-т історії України ; упоряд., комент., вступ. ст.: Н.С. Рубльова, О.С. Рубльов. – Київ, 2012. – С. 427–436.**
3. **Український голокост, 1932–1933 : свідчення тих, хто вижив.** У 10 т. Т. 8 / упоряд.: Ю.А. Мицик, І.Ю. Тарасенко, Л.В. Іваннікова [та ін.] ; НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського ; Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.». – Київ : Києво-Могилян. акад., 2012. – 466 с. – (Пам'яті жертв голодомору. 1932–1933).
4. **Фонд № 7.** Джеймс Ернест Мейс (18.02.1952–3.05.2004). Науковець, історик-дослідник, громадський діяч, публіцист [Електронний ресурс] : опис №1 документів постійного зберігання за 1914–2008 роки / Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.», Наук. б-ка, Наук. архів. – [Київ], 2012. – 133 с. – Режим доступу : <https://cutt.ly/WOodB7G>. – Дата звернення : 29.09.2022.
5. **Шитюк М.М.** Закон України про Голодомор 1932–1933 років // Повне зібр. наук. пр. : у 35 т. / М.М. Шитюк. – Миколаїв, 2012. – Т. 17. – С. 25.
6. **Holodomor.** The Great Famine in Ukraine 1932–1933 : [док. з архівів секрет. служб про Голодомор] // Poland and Ukraine in the 1930s and 1940s. : Doc. from Archives of the Secret Servies / ed. com.: J. Bednarek [et al]. – Lodz ; Warsaw ; Kiev, 2012. – S. 25–125.
7. **Білан С.** Перепис населення 1937 р. як джерело вивчення історії українського селянства у передвоєнну добу : [зроблено спробу висвітлити соц.-демогр. наслідки Голодомору в Україні на основі аналізу матеріалів Всесоюз. перепису населення 1937 р.] // Наук. зап. з укр. історії : зб. наук.

пр. / Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – Вип. 32. – С. 289-294.

•
8. Матвеев А.Ю. Документи радянської влади щодо здійснення «політики ліквідації куркульства як класу» на Поділлі та Південно-Східній Волині (січень–березень 1930 р.) // Гуманіт. журн. – 2012. – №1. – С. 132–139.

9. Шноре Е. Латвійські та естонські дипломати про Голодомор в Україні / Е. Шноре, І. Паавле ; пер. з англ. У. Немченко // Укр. іст. журн. – 2012. – № 6. – С. 85-95.

10. Finnin R. The Holy See and the Holodomor : Doc. from the Vatican Secret Archives on the Great Famine of 1932-1933 in Soviet Ukraine : [про кн. «Святий Престол і Голодомор : док. таємного архіву Ватикану про Великий голод 1932-1933 рр. в Рад. Україні» А.Д. Маквея та Л. Луцюка (Торонто, 2011)] // J. of European Studies. – 2012. – Vol. 42, № 4. – Р. 391–392.

•
11. «Ми мусимо щось робити», або Архіви Ватикану свідчать... : [про кн. о. А. Маквея та проф. Л. Луцюка «Святий Престол і Голодомор», у якій опубліковано понад 50 док. про Голодомор в Україні] // Чорномор. новини. – 2012. – 4 лют. – С. 3.

12. Сороневич М. Папа Римський плакав за долею українців, померлих від Голодомору : [про кн. А. Маквея та Л. Луцюка «Святий Престол та Голодомор : документи таємного архіву Ватикану про Великий Голод 1932–1933 років в Радянській Україні», презентація якої відбулась у Римі] // Гомін України. – 2012. – 7 січ. – С. 18 : фот.

13. Сюндюков І. 80 років тому було видано Указ «Про три колоски» // День. – 2012. – 8 серп. – С. 1 : фот.

14. Черевко А. Тіні «Заархівованих» предків // День. – 2012. – 27-28 квіт. – С. 14.

15. Kuropas M.B. «Tears in his eyes» : [про кн. А. Маквея та Л. Луцюка «Святий Престол та Голодомор : документи таємного архіву Ватикану про Великий Голод 1932-1933 років в Радянській Україні»] // The Ukrainian weekly. – 2012. – 15 Jan. – Р. 4, 15 : phot.

16. Living and Dealing with Regimes : the Holy See and the Holodomor : [про кн. А. Маквея та Л. Луцюка «Святий Престол та Голодомор : документи таємного архіву Ватикану про Великий Голод 1932-1933 років в Радянській Україні»] // Ukrainian Echo. – 2012. – 3 July. – Р. 2 : phot.

17. The Holodomor Issue in Polish Archives : [про 7-й том із серії «Польща та Україна в 1930-1940-і роки. Невідомі документи з архіву спецслужб»,

у якому зібрані арх. матеріали польс. та укр. спецслужб про ситуацію в Україні того періоду] // Гомін України. – 2012. – 6 берез. – С. 12 : фот.

2013

18. Бондарчук А.І. Знімали у тайзі кіно про хліб. Непокарані вбивці нації : док. і матеріали : [відгомін голодомору на Волині] / А.І. Бондарчук. – Луцьк : Терен, 2013. – 212 с. : іл.

Про кн.: Свідок наслідків Голодомору презентував книжку в Луцьку // Волин. новини. – 2013. – 28 листоп. – Фот.

Герець М. Незабутнє – про голод, про хліб... // Свобода. – 2014. – 20 черв. – С. 12, 16 : фот.

19. Вбивство голодом. Звичайний тоталітаризм... Хроніка видання актів Союзу Радянських Соціалістичних Республік та Української Соціалістичної Радянської Республіки, за якими здійснювався геноцид українського народу (травень 1932 року – травень 1933 року). – Київ : Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні, 2013. – 28 с.

20. Голодомор : людина на межі життя й смерті, 1932-1933 // Настрої та поведінка населення Поділля в умовах сталінської революції «згори», 1928-1940 : зб. док. та матеріалів / авт. вступ. ст.: В. Васильєв, Р. Подкур ; упоряд.: Р. Подкур, В. Васильєв, П. Кравченко [та ін.]. – Київ, 2013. – С. 209–288.

21. Захаров Є.Ю. Засудження злочинів комуністичного режиму СРСР : [кн. складається з 3 ч. : у 1-й – дослідження можливості правової кваліфікації Голодомору 1932-1933 рр. як злочину геноциду та злочину проти людяності, 2-га містить матеріали кримінальної справи, розслідуваної СБУ в 2009 р. за фактом вчинення геноциду в Україні в 1932-1933 рр., і коментар до постанови Апеляційного суду м. Києва від 13 січ. 2010 р. щодо цієї кримінальної справи. У 3-й ч. подаються переклади з англ. мови доповідей, резолюцій, рекомендацій Європарламенту, ПАРЕ, Ком. Міністрів ПАРЕ, ОБСЄ стосовно злочинів комуніст. і тоталітар. режимів] / Є.Ю. Захаров ; Харків. правозахисна група. – Харків : Права людини, 2013. – 320 с.

22. Історія України : хрестоматія / упоряд. В.М. Литвин ; відп. ред. В.А. Смолій. – Київ : Наук. думка, 2013. – 1056 с. – Із змісту : [Документи] : Лист секретаря ЦК КП(б)У С.В. Косіора секретарю ЦК ВКП(б) Й.В. Сталіну про економічне та політичне становище в південній частині степових районів України та продовольчі труднощі (1932 р., квітня 26). – С. 627–629; Постанова ЦВК ВКП(б) та РНК СРСР про хлібозаготівлі в Україні, на Північному Кавказі та у Західній області (1932 р., грудня 14). – С. 630–631; Лист ЦК КП(б)У всім секретарям райкомів, головам райвиконкомів, уповноваженим обкомів про обов'язкове вивезення всіх наявних колгоспних фондів, у тому числі й посівного, в рахунок виконання плану заготівель (1932, грудня 24). – С. 631–632.

23. Ковалівська Л.І. Не згасни, свічко пам'яті : док. свідчення очевидців та розповіді їхніх рідних про голодомори 1921-1922, 1932-1933, 1946-1947 рр. в Україні, що призвели до масового вимирання селян / Л.І. Ковалівська. – Київ : Просвіта, 2013. – 155, [4] с. : іл.

24. Партійно-радянське керівництво УСРР під час голодомору 1932-1933 рр. : вожді, працівники, активісти : зб. док. та матеріалів / упоряд.: В. Васильєв, Н. Верт, С. Кокін. – Київ : Ін-т історії України, 2013. – 442 с. : іл.
Про кн.: Кравченко П.М. [Рецензія] // Наук. зап. Вінниц. держ. ун-ту ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2014. – Вип. 22. – С. 282-283. – (Серія: Історія).

25. Петасюк І. Голодомор 1932–1933 років в Україні мовою документів (типологія, методика підрахунків жертв) // Інформаційно-документальні комунікації в глобалізованому суспільстві : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 21–22 берез. 2013 р., НАУ. – Київ, 2013. – С. 23–25.

26. Український голокост, 1932–1933 : свідчення тих, хто вижив. У 10 т. Т. 9 / упоряд.: Ю. Мицик [та ін.] ; НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського, Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.». – Київ : Києво-Могилян. акад., 2013. – 379 с. – (Пам'яті жертв голодомору. 1932–1933).

Про кн.: Шепель Ф. «Український голокост» : Кіровогр. вимір : рецензія // Наше місто. – 2013. – 1 серп. – С. 4.

27. Lettres de Kharkov : la famine en Ukraine, 1932–1933 / textes reunis et presentes par A. Graziosi ; avec la collab. d'I. Dmytrychyn ; traduit de l'ital. par D. Négrel et A. Bokobza et de l'ukr. par I. Dmytrychyn ; pref. de N. Werth : [добірка звітів та депеш італ. дипломатів в Україні та на Півн. Кавказі, відправлених з 1930 по 1934 р. італ. уряду]. – Lausanne : Noir sur Blanc, 2013. – 280 р.

Про кн.: Blanco L. Letters of Kharkov. The famine in Ukraine 1932–1933 // Cahiers du monde Russe. – 2015. – Vol. 56, № 4. – P. 865-868.

28. Василенко В. Кваліфікація Голодомору 1932–1933 рр. в Україні як злочину геноциду і постанова Апеляційного суду м. Києва від 13 січня 2013 р. // Мандрівець. – 2013. – № 6. – С. 7-9.

29. Васильєв В.Ю. Документи органів ВКП(б) та ДПУ УСРР про настрої й моделі поведінки партійно-радянських працівників у республіці (1932–1933 рр.) / В.Ю. Васильєв, Н. Верт, С.А. Кокін // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 2013. – № 1/2. – С. 369–400.

30. Марочко В. Листування Й. Сталіна і Л. Кагановича у червні-серпні 1932 р. : технологія голодомору // Краєзнавство. – 2013. – № 4. – С. 55–58.

31. Папакін Г.В. Неопубліковані сталінські директиви листопада 1932 р. : Кремль і «чорна дошка» : [про адмін.-репрес. тиск на селян у період Голодомору] // Укр. іст. журн. – 2013. – № 6. – С. 45–57.

32. Про заходи у зв'язку з 80-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні : Указ Президента України : [від 19 серп. 2013 р. № 430/2013] // Офіц. вісн. Президента України. – 2013. – № 21. – С. 4 ; Гомін України. – 3 верес. – С. 2 ; Крим. світлиця. – 23 серп. – С. 2 : іл. ; Уряд. кур'єр. – 22 серп. – С. 13.

33. Славинський М. «Дивився на світ крізь дитячу сльозу» : [про збір. док. свідчень про голод «Мор» (2003) та повість «Завірюха» О. Волі] // Віче. – 2013. – № 21. – С. 49 : фот. – (Великий голод. Стань свідком злочину).

34. Bellezza S.A. The Holy See and the Holodomor : Doc. from the Vatican Secret Archives on the Great Famine of 1932-1933 in Soviet Ukraine : [про кн. «Святий Престол і Голодомор : док. таємного архіву Ватикану про Великий голод 1932-1933 рр. в Рад. Україні» А.Д. Маквея та Л. Луцюка] // Europe-Asia Studies. – 2013. – Vol. 65, № 1. – P. 174–175.

•

35. «Вимирає з голоду на очах Європи багатомільйонний український нарід» : [у Торонто (Канада) знайшовся архів Укр. громад. ком. рятунку України (на мікроплівках)] // Крим. світлиця. – 2013. – 12 лип. – С. 7.

36. Власенко С.І. Документи свідчать і викривають : [добірка док. 1932–1933 рр.] // Сіл. вісті. – 2013. – 22 листоп. – С. 2.

37. Дейчук С. Вшануємо пам'ять заморених голодом : [Кабмін України затвердив план заходів із відзначення на держ. рівні 80-х роковин Голодомору 1932-1933 рр. в Україні] // Прикордонник України. – 2013. – 15 листоп. – С. 2.

38. Документи, що свідчать як галичани допомагали голодуючим українцям у 1933 році, – тепер у відкритому доступі // Укр. слово. – 2013. – 27 листоп.-3 груд. – С. 2 : фот. – (1933-й : пам'ятай!).

39. Затверджено план підготовки та проведення заходів у зв'язку з 80-ми роковинами Голодомору 1932–1933 рр. в Україні // Степ. маяк. – 2013. – 16 листоп. – Підпис : За повідомленнями прес-служб.

40. Івашко О. В один голос – про один голод : іноді заходи для рятування людей не вживалися : [арх. свідчення про Голодомор 1932–1933 рр. в Україні] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 16 листоп. – С. 17 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

41. Комунисти не визнають Голодомору : [Верховна Рада 2 квіт. не підтримала пропозицію внести до порядку денного сесії проєкт постанови «Про 80-ті роковини Голодомору в Україні і вшанування пам'яті жертв геноциду української нації»] // Свобода. – 2013. – 5 квіт. – С. 2.

42. Конарева Л. Як діаспора рятувала українців : [про архів (на мікроплівках) Укр. громад. ком. рятунку України (Канада, 1932–1933 рр.)] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 30 лип. – С. 13. – (Голодомор : погляд через 80 років).

43. Курляндський І. У голоблях держави : Сталін – про насильство й репресії як метод створення нової людини, 1933 р. : [витяг із промови Й. Сталіна на нараді керівників півд. областей при ЦК ВКП(б) щодо збирання врожаю та заготівель (20 трав. 1933 р.)] // День. – 2013. – 27–28 черв. – С. 5 : фот.

44. Лекція про Олексу Воропая : [один із перших у світі науковців, котрий порушив тему Голодомору в Україні, у 1953 р. видав у Лондоні невеличку книжку «В дев'ятім крузі» – одне з перших док. свідчень про Голодомор 1932–1933 рр.] // Чорномор. новини. – 2013. – 14 листоп. – С. 1.

45. На засіданні Кабінету Міністрів України 7 листопада прийнято розпорядження «О мероприятиях в связи с 80-й годовщиной Голодомора 1932–1933 годов в Украине» // Веч. Одесса. – 2013. – 8 нояб.

46. Позняк-Хоменко Н. Народ мій є! Народ мій завжди буде! : Громад. ком. із вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 рр. затвердив програму заходів із відзначення 80-х роковин геноциду // Україна молода. – 2013. – 26 верес. – С. 11. – (Вшанування).

47. Президент призвал почитить память жертв Голодомора : Президент Украины Виктор Янукович подписал Указ «О мероприятиях в связи с 80-й годовщиной Голодомора 1932–1933 годов в Украине», которым четко определил задачи органам исполнительной власти по увековечению памяти жертв трагедии укр. народа // Веч. Одесса. – 2013. – 21 авг.

48. Про Голодомор українці ніколи не забудуть : [заява Івано-Франків. облради шостого демократ. скликання 15 листоп. 2013 р., прийнята на 25-й сесії] // Галичина. – 2013. – 23 листоп. – С. 1-2 : фот.

49. Про заходи у зв'язку з 80-ми роковинами Голодомору 1932–1933 років в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України : [від 7 листоп. 2013 р. № 876-р] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 15 листоп. – С. 14.

50. Спогади тих, хто пережив голодомор : 80-ті роковини Голодомору 1932–1933 рр. в Україні : [матеріали архіву «Центру усної історії» каф. но-

віт. історії України іст. ф-ту Київ. нац. ун-ту] // Київ. ун-т. – 2013. – № 8/19 (листоп.). – С. 6.

51. Як спростовувати Голодомор... : [про пояснювальну записку до зб. «Голод в СРСР 1929–1934 рр.», у якій «рекомендують» наводити цитати із документів так, щоб вони доводили універсальний характер хлібозаготівель 1932 р.] // Крим. світлиця. – 2013. – 14 черв. – С. 3 : фот.

2014

52. Вільчинська З.В. Наша історія (20-ті-30-ті роки ХХ ст.) : (трагічні сторінки історії укр. села. Голодомор 1932-1933 рр. мовою документів та свідчень очевидців) / З.В. Вільчинська. – Київ : Центр ДЗК, 2014. – 847 с. : іл.

53. Геноцид в Україні 1932–1933 рр. за матеріалами кримінальної справи № 475 / упоряд.: М.М. Герасименко, В.М. Удовиченко ; НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського, Ін-т нац. пам'яті, Служба безпеки України. – Київ : Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського, 2014. – 560 с.

54. Голодомор 1932-1933 років в Україні : матеріали кримінальної справи № 475 / упоряд.: М. Герасименко. – Київ : Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, 2014. – 180 с.

55. Оперативний бюлетень ДПУ УСРР щодо боротьби із «сільською контрреволюцією» : 5 груд. 1932 р. // Історія України, ХІХ – ХХІ ст. : практикум / [В.Є. Голубко, Р.В. Лаврецький, А.Ф. Лозинський та ін.] ; за заг. ред. Р.В. Лаврецького. – Львів, 2014. – С. 232-234.

56. Рубан В. Політико-економічне життя подільського села 1920-1930-х рр. крізь призму документів органів державної безпеки // Радянські органи державної безпеки в Україні (1918-1991 рр.) : історія, структура, функції : матеріали круглого столу, 19 груд. 2013 р., м. Київ / упоряд.: О.Г. Бажан, Р.Ю. Подкур. – Київ, 2014. – С. 423–439.

57. Український голокост 1932–1933 : свідчення тих, хто вижив. У 10 т. Т. 10 / упоряд. Ю. Мицик, О. Овчинников, І. Тарасенко [та ін.] ; НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського, Нац. ун-т «Киево-Могилян. акад.». – Київ : Києво-Могилян. акад., 2014. – 528 с. – (Пам'яті жертв голодомору. 1932–1933).

Про кн.: Шепель Ф. Десятикнижжя про Голодомор // Нар. слово. – 2014. – 26 черв. – С. 9 : фот.

58. Фонд № 18. Українські та міжнародні конкурси науково-творчих робіт [Електронний ресурс] : опис №1. Роботи всеукраїнських конкурсів,

присвячених темі Голодомору 1932-1933 років : документів постійного зберігання за 2007–2009 роки / Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.», Наук. б-ка, Наук. архів. – [Київ], 2014. – 35 с. – Режим доступу : <https://cutt.ly/JS8o0yO>. – Дата звернення : 29.09.2022.

•

59. Про заходи у зв'язку з Днем пам'яті жертв голодоморів : Указ Президента України : [від 29 жовт. 2014 р. № 830/2014] // Офіц. вісн. Президента України. – 2014. – № 42. – С. 34 ; Уряд. кур'єр. – 31 жовт. – С. 4.

60. Kenworthy S. The Holy See and the Holodomor : doc. from the Vatican secret archives on the great famine of 1932-1933 in Soviet Ukraine : [про кн. «Святий Престол і Голодомор : документи таємного архіву Ватикану про Великий голод 1932-1933 років в Радянській Україні» А.Д. Маквея та Л. Луцюка] // J. Of Ecclesiastical History. – 2014. – Vol. 65, № 1. – P. 228.

61. Marples D.R. Causes of the 1932 Famine in Soviet Ukraine : Debates at the Third All-Ukrainian Party Conference : [на основі док. з кийв. архівів досліджуються передумови Голодомору] / D.R. Marples, E. Baidaus, M. Melentyeva // Canadian Slavonic Papers. – 2014. – Vol. 56, № 3/4. – P. 291–312.

•

62. [Витяг з дипломат. звіту О. Шиллера, аташе з с.-г. питань Посольства Німеччини у Москві, від 18 верес. 1933 р.] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 21.

63. [Витяг з політ. звіту Консульства Німеччини в Києві від 15 січ. 1934 р. (про масовий голод в Україні), адресованого Посольству Німеччини в СРСР] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 9.

64. Власенко С. Випробування голодом : злочин влади – трагедія народу : арх. док. про геноцид 1932-1933 років в Україні // Голос України. – 2014. – 22 листоп. – С. 1, 12-13 : фот. – (Правда історії).

65. Граденіго С. Голод і українська ситуація : [з доп. записки консула Італії у Харкові м-ву закордон. справ своєї країни, 31 трав. 1933 р.] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 30.

66. Деякі питання Українського інституту національної пам'яті [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 листопада 2014 р. № 684 : [зокрема про роботу УІНП, пов'язану з Голодомором]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2014-%D0%BF#Text>. – Дата звернення : 29.09.2022.

67. Документальні джерела трагедії : Служба безпеки України передала до Рівн. ОУНБ добірку док.-публіцист. вид. про часи Голодомору // Вісті Рівненщини. – 2014. – 19 груд. – С. 12.

68. Із спецзведення секретно-політичного відділу ОГПУ про хід хлібо-заготівель станом на 22 вересня 1932 року / підгот. Л. Конарева // Уряд. кур'єр. – 2014. – 22 листоп. – С. 7. – (Пам'ять).

69. Інформсектор ЦК КП(б)У, із довідки секретарю Федору Зайцеву про антирадянську агітацію в українських селах від 4 квітня 1932 року // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 29.

70. Калугіна О. Випробування голодом : злочин влади – трагедія народу : зі шпальт арх. газ. періоду 1922-1933 років // Голос України. – 2014. – 10 груд. – С. 10-11 : фот.

71. Лист Й. Сталіна до Л. Кагановича, 11 серпня 1932 р. : (фрагмент) / підгот. Л. Конарева // Уряд. кур'єр. – 2014. – 22 листоп. – С. 7. – (Пам'ять).

72. Не підкорені голодом у 1933-му – непереможні нині! Українці повстали проти режиму Кремля : арх. дані, свідчення очевидців, записи хроніки та особисті щоденники змальовують картину масового спротиву / підгот. Л. Конарева ; комент. В. В'ятровича // Уряд. кур'єр. – 2014. – 22 листоп. – С. 1, 6 : фот. – (Пам'ять). – (За матеріалами фотодок. вист. «Спротив геноциду», створеної Укр. ін-том нац. пам'яті та Галуз. держ. архівом СБУ (керівник проекту – В. Тилищак)).

73. Про заходи у 2014 році у зв'язку з Днем пам'яті жертв голодоморів [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України : [від 12 листоп. 2014 р. № 1142-р.]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1142-2014-%D1%80#Text> – Дата звернення : 29.09.2022.

74. Сапсай Я. Голодомор 1932-1933 : [лист від працівника Харків. електромех. заводу М. Горькому у відповідь на його ст. в газ. «Правда» від 12 лип. 1933 р.] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 7.

75. СБУ обнародувала документи українського повстанческого движени-ня 1930-1932 годов : [матеріали можна знайти в електрон. архіві Укр. визвол. руху] // Веч. Одесса. – 2014. – 6 дек.

76. Службою безпеки України передано до Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки добірку документально-публіцистичних видань про часи Голодомору // Віче Костопільщини. – 2014. – 20 груд. – С. 4.

2015

77. Горошко С.І. Тріумф сучих синів. Трагедія українського селянства в контексті усної історії : [результати дослідж. трагіч. подій із життя укр. селян, що відбувалися впродовж 1929-1933 рр. ; аналіз нововиявлених

арх. док. і матеріалів тісно пов'язаний із вивченням спогадів і свідчень очевидців голодомору 1932-1933 рр.] : [монографія] / С.І. Горошко. – Жашків : Горошко С.І., 2015. – 336 с.

•

78. Долганов П.С. Державна політика вшанування пам'яті жертв геноцидів в Україні : нормативно-правовий контекст : [зокрема здійснено аналіз держ. нормат.-прав. актів, які формують законодавче підґрунтя політики вшанування пам'яті жертв Голодомору] // Панорама політологічних студій : наук. вісн. Рівн. держ. гуманіт. ун-ту. – 2015. – Вип. 13. – С. 192-206.

•

79. Про заходи у зв'язку з Днем пам'яті жертв голодоморів : Указ Президента України : [від 13 листоп. 2015 р. № 635/2015] // Офіц. вісн. Президента України. – 2015. – № 25. – С. 32-33 ; Уряд. кур'єр. – 18 листоп. – С. 4.

80. Щодо заходів до Дня пам'яті жертв голодоморів : лист М-ва освіти і науки України від 17.11.2015 № 1/19-549 // Інформ. зб. для директора школи та завідуючого дитячим садочком. – 2015. – № 21/22. – С. 29-47.

•

81. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки : Закон України : [від 9 квіт. 2015 р.] // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 26. – Ст. 219.

82. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів з реалізації державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 трав. 2015 р. № 421. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/421-2015-%D0%BF#Text> – Дата звернення : 29.09.2022.

83. Про проведення у 2015 році заходів у зв'язку з Днем пам'яті жертв голодоморів [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 листопада 2015 р. № 1212-р. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/npras/248663979> – Дата звернення : 29.09.2022.

84. СБУ розкрила низку кримінальних справ про Голодомор. Документи // Волин. новини. – 2015. – 28 листоп. – Фот.

85. Світ має визнати злочини проти нашого народу : [про звернення ВР до керівництва демократ. держав світу] // Уряд. кур'єр. – 2015. – 28 листоп. – С. 1.

86. Службою безпеки України передано до Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки добірку документально-публіцистичних видань про часи Голодомору // Полісся. – 2015. – 1 січ. – С. 10.

2016

87. Боряк Т. Усна історія та архівні документи як джерельна база дослідження голодомору : проблеми співвідношення // Усна історія (не)подоланого минулого : подія – наратив – інтерпретація : матеріали міжнар. наук. конф., [м. Одеса], 8-11 жовт. 2015 р. / [упоряд. Г. Грінченко]. – Харків, 2016. – С. 35-52.

•

88. Пастушенко Т.В. Онлайн-архів інтерв'ю очевидців Великого Голоду в Україні 1932-1933 рр. «Трансформація громадянського суспільства : усна історія української селянської культури 1920-30-х років» : [на сайті Саскачеван. ун-ту (Саскатун, Канада) нещодавно удоступнено онлайн-архів усної історії укр. селян. культури 1920-1930-х рр. ; тут розміщено свідчення 126 селян із Центр. та Схід. України, зібрані у 1993-1995 рр. групою укр. дослідників під керівництвом амер. антрополога В. Нолла] // Укр. іст. журн. – 2016. – № 1. – С. 214-216.

89. Питання підготовки будівництва другої черги Національного музею «Меморіал жертв Голодомору» : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 жовт. 2016 р. № 754 // Офіц. вісн. Президента України. – 2016. – № 87. – С. 85-88 ; Уряд. кур'єр. – 3 листоп. – С. 8.

90. Про заходи у зв'язку з 85-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні – геноциду Українського народу : Указ Президента України : [від 29 листоп. 2016 р. № 523/2016] // Офіц. вісн. Президента України. – 2016. – № 34. – С. 31-33 ; Уряд. кур'єр. – 30 листоп. – С. 12.

91. Про заходи у зв'язку з Днем пам'яті жертв голодоморів : Указ Президента України : [від 1 листоп. 2016 р. № 480/2016] // Офіц. вісн. Президента України. – 2016. – № 31. – С. 9-10 ; Уряд. кур'єр. – 3 листоп. – С. 9.

92. Про Звернення Верховної Ради України до держав-партнерів України щодо визнання Голодомору 1932-1933 років в Україні злочином геноциду Українського народу : Постанова Верховної Ради України : [від 7 груд. 2016 р. № 1777-VIII] // Офіц. вісн. України. – 2016. – № 101. – С. 311-313 ; Голос України. – 20 груд. – С. 5 ; Уряд. кур'єр. – 21 груд. – С. 4.

93. Сокур В. Архіви не брешуть! : [подано витяги з арх. док., які свідчать про Голодомор] // Чумац. шлях. – 2016. – № 2. – С. 22-25 ; іл., фот.

•

94. Зануда А. Розсекречені архіви : як після Голодомору на Донбас переселяли росіян / А. Зануда, С. Дорош // Укр. слово. – 2016. – 4-17 трав. – С. 6-7.

95. Михайлов М. 10 років закону про геноцид : [«Про Голодомор 1932-1933 років в Україні»] // Запоріж. правда. – 2016. – 24 листоп. – С. 2.

96. Оприлюднено документи КДБ щодо репресій проти українців, які чинили опір винищенню Голодомором // Крим. світлиця. – 2016. – 2 груд. – («Білі плями» історії).

97. Передано матеріали про Голодомор-геноцид : [у Києві відбулася пресконф., присвяч. переданню від Фондації ім. О. Ольжича Центр. держархіву зарубіж. українці арх. док. про успішні заходи укр. діаспори у США щодо визнання Голодомору в Україні геноцидом] // Свобода. – 2016. – 16 січ. – Підпис : Укрінформ.

98. Про внесення зміни в додаток до Постанови Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2016 р. № 754 : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 груд. 2016 р. № 984 : [зміна у додатку «Питання підготовки будівництва другої черги Національного музею “Меморіал жертв Голодомору”»] // Уряд. кур'єр. – 2016. – 27 груд.

99. Про проведення у 2016 році заходів у зв'язку з Днем пам'яті жертв голодоморів : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 листоп. 2016 р. № 845-р // Уряд. кур'єр. – 2016. – 23 листоп. – С. 16.

100. Parubiy Hopes Israel's Parliament to Adopt Act Recognizing Holodomor of 1932-1933 Genocide of Ukrainian People Soon : [А. Парубій сподівається, що парламент Ізраїлю найближчим часом ухвалить акт про визнання Голодомору геноцидом укр. народу] // Ukrainian News Agency. – 2016. – 23 Nov.

101. Rada asks democratic states to recognize Holodomor as genocide : [ВР закликає демократ. держави визнати Голодомор геноцидом] // Kyiv Post. – 2016. – 7 Dec.

ГОЛОДОМОР 1932–1933 рр.

2012

102. Бойко О.Д. Колективізація сільського господарства. Голод 1932–1933 рр. // Історія України : підручник / О.Д. Бойко. – 4-те вид., допов. – Київ, 2012. – С. 373–382.

103. Бут О.М. Селянські господарства національних меншин України в умовах колективізації та адміністративних реформ (кінець 20-х – початок 30-х рр. ХХ ст.) / О.М. Бут, В.І. Шабельников // Питання аграрної історії України та Росії : матеріали дев'ятих наук. читань, присвяч. пам'яті Д.П. Пойди : зб. наук. пр. / редкол.: В.В. Іваненко (відп. ред.) [та ін.]. – Дніпропетровськ, 2012. – С. 167–174.

104. Вопросы германской истории : сб. науч. тр. / Ин-т укр.-нем. исслед. Днепропетр. нац. ун-та ; отв. ред. С.И. Бобылева. – Днепропетровск : Изд-во ДНУ, 2012. – 284 с. – Из содерж.: Голод 1932–1933 годов в немецких и меннонитских поселениях Юга Украины : характер и последствия / А.И. Безносов. – С.121–137. Польська україномовна преса як джерело з історії голоду у радянській Україні 1934 р. / А.Г. Венгер. – С. 202–209.

105. Воротыленко Н. Голодомор в Украине языком фактов, или Как современная официальная московская статистика подтверждает факт Голодомора в Украине в 1933 году / Н. Воротыленко. – Днепропетровск : Пороги, 2012. – 144 с. : ил., табл.

106. Голодомор в УСРР 1932–1933 років // Атлас історії України / наук. ред. Г.В. Боряк ; упоряд. атласу Д.В. Ісаєв ; упоряд. карт: Д.В. Ісаєв, Л.Б. Хмара, Д.І. Тихомиров ; редкол.: В.А. Смолій [та ін.]. – Київ, 2012. – С. 114–115.

107. Голодомор 1932–1933 рр. // Історія України : за програмою основ. і ст. шк. плюс профіл. рівень / Т.Ю. Земерова, І.М. Скирда. – Харків, 2012. – С. 458–462. – (Серія «Практичний довідник»).

108. Голодомор 1932–1933 років в Україні : навч. посіб. / С.А. Кость, Т.В. Бурдега, Ю.Б. Залізняк [та ін.] ; ред. С.А. Кость. – Львів, 2012. – 374 с.

Про кн.: Кость С. Ми приречені пам'ятати : замість переднього слова до навч. посіб. // Універсум. – 2012. – № 11/12. – С. 44–45 : іл.

109. Голодомор 1932–1933 років в Україні як злочин геноциду згідно з міжнародним правом : монографія / М. Антонович, К. Бондар, В. Василенко [та ін.] ; наук. ред.: В. Василенко, М. Антонович. – Київ : Києво-Могилян. акад., 2012. – 362 с.

110. Голодомор 1932–1933 рр. – геноцид українського народу. Масштаби та наслідки голодомору // Історія України : матеріали для учнів 10–11 класів / Б. Галайко [та ін.] ; під ред. А. Козицького. – Львів, 2012. – С. 66–127 : фот.

111. Гриневич Л. Хроніка колективізації та Голодомору в Україні 1927–1933 : [у 4 т.] / Л. Гриневич. – Київ : Критика, 2008–2012.

Т. 1 : Початок надзвичайних заходів. Голод 1928–1929 років, кн. 2. – 2012. – 680, LXIV с.

Т. 1 : Початок надзвичайних заходів. Голод 1928–1929 років, кн. 3. – 2012. – 264 с.

Про кн.: Черевко А. Осмислення проблематики Голодомору як панацея : [інтерв'ю з істориком Л. Гриневич] // День. – 2013. – 31 січ. – С. 5 : фот.

112. Гудзь В.В. Початки дослідження голоду в Україні 1932–1933 років // Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук : матеріали Всеукр. наук. конф. Дніпропетровськ, 7–8 жовт. 2012 р. / наук. ред. О.Ю. Висоцький. – Дніпропетровськ, 2012. – Ч. 2. – С. 103–105.

113. Дяківський С.І. Голодомор – геноцид українського народу / С.І. Дяківський, А.М. Попель // Багатовікове нищення України. З джерел національної пам'яті : наук.-попул. вид. / С.І. Дяківський, А.М. Попель. – Львів, 2012. – С. 49–52.

114. Єфіменко Г. Національні відносини в радянській Україні (1923–1938) : [зокрема про Голодомор] / Г. Єфіменко, Л. Якубова // Національне питання в Україні ХХ – початку ХХІ ст. : іст. нариси / авт. кол.: О.Г. Аркуша, В.Ф. Верстюк, С.В. Віднянський [та ін.]. – Київ, 2012. – С. 196–263.

115. Загородній І.М. Голодомори як засіб боротьби з контрреволюцією // Втрачені покоління / І.М. Загородній. – Вінниця, 2012. – С. 266–400.

116. Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті трагічних подій ХХ століття : зб. наук. пр. Вип. 5 : [матеріали ІХ та Х наук.-теорет. конф., присвяч. Голодомору 1932–1933 рр.] / редкол.: Л.Г. Білий (голова) [та ін.]. – Хмельницький : [б. в.], 2012. – 376 с.

117. Злочини тоталітарних режимів в Україні : наук. та освіт. погляд : матеріали Міжнар. наук. конф., м. Вінниця, 21–22 листоп. 2009 р. / редкол.: М. Тяглий (відп. ред.), К. Беркгоф, А. Подольський. – Київ : НІОД : Укр. центр вивчення історії Голокосту, 2012. – 144 с. – Із змісту : Продовольча допомога Кремля як інструмент Голодомору в Україні / Т. Боряк. – С. 10–33. Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років : стан та перспективи дослідження / І. Шугальова. – С. 134–142.

118. Інформація про Голодомор 1932–1933 років : [бази даних загальнонац., регіонал. англ. мовою ; виставки] // Право на правду : практ. поради із доступу до архівів / В.М. В'ятрович, І.М. Кулик, В.В. Лошак [та ін.]. – Львів, 2012. – С. 100–101.

119. Козицький А. Голодомор 1932–1933 рр. в Україні // Геноцид та політика масового винищення цивільного населення у XX ст. (причини, особливості, наслідки) : навч. посіб. для студентів ВНЗ / А. Козицький. – Львів, 2012. – С. 99–214.

120. Колективізація сільського господарства. Голодомор 1932–1933 рр. // Історія України. Новітня доба : навч. посіб. / В.М. Литвин, В.Ф. Колесник, А.Г. Слюсаренко [та ін.] ; за ред. В.М. Литвина. – Київ, 2012. – С. 182–188.

121. Кульчицький С.В. Міжнародна комісія з розслідування голоду в Україні 1932–1933 : [утворена 1988 р. у зв'язку зі зверненням Світового конгресу вільних українців (СКВУ) до юристів і вчених-правознавців із проханням взяти участь у розслідуванні Голодомору 1932–1933 рр. в УСРР] // Україна в міжнародних відносинах : енциклопед. слов.-довід. / відп. ред. М.М. Варварцев. – Київ, 2012. – Вип. 3 : Предметно-тематична частина : К – О. – С. 207–208.

122. Кульчицький С. Про український Голодомор // Фундація Омеляна і Тетяни Антоновичів : матеріали до історії фундації : листування, грамоти, виступи та лекції лауреатів нагород Антоновичів (1998–2011). – Львів ; Вашингтон, 2012. – Кн. 2. – С. 249–260.

123. Кульчицький С. Розкуркулення політика : [про ліквідацію заможного селянства] // Енциклопедія історії України / редкол.: В.А. Смолій (голова) [та ін.] ; Ін-т історії України НАН України. – Київ, 2012. – Т. 9 : Прил-С. – С. 263–264.

124. Кушерець В.І. Знесилений владою : [зокрема про колективізацію та Голодомор] / В.І. Кушерець, В.Ф. Василяшко // Через терни – до України / В.І. Кушерець, В.Ф. Василяшко. – 2-ге вид., перероб. – Київ, 2012. – С. 13–21.

125. Магочій П.-Р. Радянська Україна : екон. перетворення та Голодомор // Ілюстрована історія України : пер. з англ. / П.-Р. Магочій. – Київ, 2012. – С. 309–320 : карт., фот.

126. Магочій П.-Р. Розкуркулювання та голодомор // Україна : історія її земель та народів / П.-Р. Магочій ; пер. з англ.: Е. Гийдель [та ін.]. – Ужгород, 2012. – С. 543–549.

127. Максудов С. География потерь от голода 1932–1934 годов на Украине // Демографические аспекты социально-экономического развития : [сб. ст.] / ред. М.Б. Денисенко. – Москва, 2012. – С. 268–278.

128. Найдьонова Л.А. Рефлексія історичних травм територіальною спільнотою (на прикладі Голодомору 1932–1933 років) // Рефлексивна психологія територіальних спільнот : [монографія] / Л.А. Найдьонова. – Київ, 2012. – С. 152–163.

129. Павличко Д. «І поліг наш народ, наче скошене жито» : [Голодомор 1932–1933 рр.] // Українська національна ідея : зб. політ. публіцистики : у 2 т. / Д.В. Павличко. – Київ, 2012. – Т. 2 : Статті, виступи, інтерв'ю. Документи : [матеріали 2001–2011 рр.]. – С. 520–526.

130. Патриляк Б.К. Опір українського селянства соціально-економічним заходам радянської влади у 1927–1933 рр. : [зокрема про Голодомор] : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Б.К. Патриляк. – Київ : [б. в.], 2012. – 232 с.

131. Сергийчук В.И. Голодомор в Украине и Казахстане : общие черты и различия величайшей трагедии двух народов // Қазақстандағы ашаршылық : халық қасіреті және тарих тағылымы = Голод в Казахстане : трагедия народа и уроки истории = Great Famine in Kazakhstan : tragedy of the nation and the lessons of history : сб. материалов Междунар. науч. конф. (31 мая – 1 июня 2012 г., Астана) / под общ. ред. Б.Г. Аягана. – Астана, 2012*.

132. Сергийчук В.И. Депортация станицы Полтавской в Казахстан как свидетельство геноцида украинства Кубани // 65 лет с начала депортации жителей Украины в Казахстан : сб. материалов заседания круглого стола (20 нояб. 2012 г.) / организаторы-сост.: О.А. Дёмин, А.М. Газалиев ; отв. за вып.: З. Кабульдинов, П. Токарь, А. Юдинцева. – Караганда, 2012. – С. 27–34.

133. Україна в міжвоєнну добу світової історії (1918–1938 рр.) // Історія України : проблем. лекції для студентів неіст. спец. вищ. навч. закл. : навч. посіб. / О.М. Бут, М.І. Бушин, Ю.І. Вовк [та ін.] ; за ред. М.І. Бушина, О.І. Гуржія. – Черкаси, 2012. – С. 287–306.

134. Українське радянське суспільство 30-х рр. XX ст. : нариси повсякденного життя : кол. монографія / С.В. Кульчицький (відп. ред.) ; авт. кол.: Н.Т. Гогохія, В.В. Головка, В.В. Гудзь [та ін.]. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2012. – 786 с. – (З історії повсякденного життя в Україні).

135. Український голодомор 1932–1933 рр. // Україна у війнах і революціях XX століття, 1914–1945 роки. Закономірності національного держа-

вотворчого процесу / В.М. Литвин ; відп. ред. В.А. Смолій ; НАН України, Ін-т історії України. – Київ, 2012. – С. 309–317.

136. Шитюк М.М. Голодомор 1932–1933 років в Україні в сучасній історіографії (1986–2009 роки) : [монографія] / М.М. Шитюк, К.В. Назарова. – Миколаїв : Вид-во МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2012. – 227 с.

137. Holodomor and Gorta Mor : Histories, Memories and Representations of Famine in Ukraine and Ireland : [порівняльне дослідж. голоду в Ірландії (1845–1851 pp.) і Голодомору в Україні (1932–1933 pp.)] / eds.: C. Noack, L. Janssen, V. Comerford. – London ; New York ; Delhi : Anthem press, 2012. – 278 p.
Про кн.: Yekelshyk S. Holodomor and Gorta Mor : Histories, Memories and Representations of Famine in Ukraine and Ireland // Slavic rev. – 2014. – Vol. 73, № 4. – P. 908–909.

138. Holodomoro istorinės atminties politikos vaidmuo Ukrainos tautinio tapatumo konstravimui : [про роль політики іст. пам'яті про Голодомор у побудові нац. ідентичності України] // XX amžiaus istorinės atminties politikos reikšmė Ukrainos tautinio tapatumo konstravimui nuo 2005 m : Master's Thesis / S. Šimkevičius. – Vilnius, 2012. – P. 42–62.

139. Melnychuk L. Silent Memories – Traumatic Lives : Ukrainian Migrant Refugees in Western Australia : [свідчення українців Зах. Австралії, очевидців Голодомору 1932–1933 pp.] / L. Melnychuk. – Welshpool, W.A. : Western Australian Museum, 2012. – 328 p. : ill., facsim., maps, ports.

140. Russell J. Causes of the Holodomor : [про причини Голодомору] / J. Russell, R. Cohn. – Edinburgh : LENNEX Corp., 2012. – 122 p. : ill.

141. Spodarets G. Der «Holodomor» zwischen kollektivem und individuell-literarischem Erinnern : Masterarbeit : [Голодомор у колективній та індивідуальній пам'яті] / G. Spodarets. – Regensburg : Univ. Regensburg, 2012. – 100 S.

142. The Crisis of the 1930s : [про демогр. катастрофу внаслідок Голодомору] / J. Vallin, F. Mesle, S. Adamets, S. Pyrozhkov // Mortality and causes of death in 20th-century Ukraine / F. Mesle, J. Vallin ; transl. from French. – London, 2012. – P. 13–38.

143. The Great Famine Project [Електронний ресурс] : [цифровий атлас Голодомору на основі Географічної інформаційної системи (ГІС)] // MAPA : Digital Atlas of Ukraine. – Cambridge, MA : Harvard Ukrainian Research Inst., [2012]. – Режим доступу : <https://gis.huri.harvard.edu/great-famine-project>. – Дата звернення : 29.09.2022.

Про атлас: Боряк Г.В. ГІС-Атлас Голодомору в Україні 1932–1933 pp. / Г.В. Боряк, Р.І. Сосса // Національне картографування : стан, проблеми та перспективи розвитку : зб. матеріалів V Всеукр. наук.-практ. конф. «Національні атласи

- у формуванні глобального інформаційного простору» (м. Київ, 13–14 верес. 2012 р.). – Київ, 2012. – Вип. 5. – С. 30–35.
- Історія, географія та демографія : позавчора в Києві презентували електронний «Атлас Голодомору» // *Голос України*. – 2013. – 23 листоп. – С. 20 : фот.
- Конарева Л. У Києві презентували електронний Атлас Голодомору // *Уряд. кур'єр*. – 2013. – 23 листоп. – С. 5 : фот.
- Люди йдуть із села задля пошуків їжі на залізничних станціях : [фот. з інтеракт. «Атласу Голодомору», створеного Укр. наук. ін-том Гарвард. ун-ту] // *Голос України*. – 2013. – 23 листоп. – С. 14.
- Найбільше потерпіли лісостепові райони Київщини й Харківщини, які не відігравали провідної ролі у хлібозаготівлях. Фахівці Українського наукового інституту Гарвардського університету й Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України створили електронний Атлас Голодомору // *Уряд. кур'єр*. – 2013. – 22 листоп. – С. 6–7. – (Карти смерті). – Спец. вип. «Згадаємо все, пам'ятаємо всіх».
- Dibrova V. Mapping the Great Famine : a new project at Harvard // *The Ukrainian weekly*. – 2013. – 30 June-7 July. – P. 7, 11 : phot.
- Plokhii S. Mapping the Great Famine [Електронний ресурс] // *МАРА : Digital Atlas of Ukraine*. – Cambridge, MA : Harvard Ukrainian Research Inst., 2013. – Режим доступу : <https://gis.huri.harvard.edu/files/mapa/files/mappinggreatukrainianfamine.pdf> – Дата звернення : 29.09.2022).
- Plokhyy S. Mapping the Great Famine // *The Future of the Past : New Perspectives on Ukrainian History* / ed. S. Plokhyy. – Cambridge, 2016. – P. 375–405. – (Harvard Papers in Ukrainian Studies).

144. The Holodomor Reader : A Sourcebook on the Famine of 1932–1933 in Ukraine : [у кн. представлені матеріали та док. про Голодомор 1932–1933 рр., багато з яких англ. мовою опубліковані вперше] / compl. and ed.: B. Klid, A.J. Motyl. – Edmonton ; Toronto : CIUS Press, 2012. – 386 p.

- Про кн.*: Ворона Ю. Збірник про Голодомор 1932–1933 років видали в Канаді // *Бібл. планета*. – 2012. – № 4. – С. 35.
- Канадський університет видав англomовну «Хрестоматію Голодомору» // *Галичина*. – 2012. – 20 листоп. – С. 5.
- Канадський університет видав «Хрестоматію Голодомору» // *Гомін України*. – 2012. – 27 листоп. – С. 9 : фот. – Підпис : ЦДВР.
- Головко В.В. [Рецензія] // *Укр. іст. журн.* – 2013. – № 3. – С. 220–224.
- У Канаді видали англomовну хрестоматію про жахи українського Голодомору // *Гомін України*. – 2013. – 26 листоп. – С. 6 : фот. – Підпис : УНН.
- Щур М. Не мало б залишатися сумнівів, що Голодомор був геноцидом – професор Мотиль // *Гомін України*. – 2013. – 7 січ. – С. 17 : фот.
- Babij L. First-rate compendium of essential readings on the Holodomor // *The Ukrainian weekly*. – 2013. – 7 April. – P. 7 : phot.
- Ohayon I. Bohdan Klid, Alexander J. Motyl (ed.). *The Holodomor Reader. A Sourcebook on the Famine of 1932–1933 in Ukraine*, Toronto, Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 2012, 386 p. // *Revue des études slaves*. – 2013. – T. 84, fasc. 3/4. – P. 256–257.

Sourcebook on the Holodomor // The Ukrainian weekly. – 2013. – 29 Sept. – P. 6.
The Holodomor Reader : A Sourcebook on the Famine of 1932–1933 in Ukraine // Гомін України. – 2013. – 5 лют. – С. 12 : фот.
 «The Holodomor Reader» : A Sourcebook on the Famine of 1932–1933 // *The Ukrainian weekly.* – 2013. – 24 Feb. – P. 8 : phot.
 Cameron S. *The Holodomor Reader. A Sourcebook on the Famine of 1932–33 in Ukraine // Russian rev.* – 2014. – Vol. 73, № 1. – P. 142.
 Golczewski F. *The Holodomor Reader. A Sourcebook on the Famine of 1932–33 in Ukraine // Historische Zeitschrift.* – 2014. – Vol. 299, № 1. – P. 246–247.
 King F. *The Holodomor Reader. A Sourcebook on the Famine of 1932–1933 in Ukraine // European History Quarterly.* – 2014. – Vol. 44, № 3. – P. 555–558.
 Collins L.C. Book Review. *The Holodomor Reader. A Sourcebook on the Famine of 1932–1933 in Ukraine // Genocide Studies and Prevention : An Intern. J.* – 2015. – Vol. 9, № 1. – P. 114–115.

145. Wemheuer F. Der Große Hunger. Hungersnöte unter Stalin und Mao : [авт. викладає результати вивчення голоду у Китаї та Рад. Союзі] / F. Wemheuer. – Berlin : Rotbuch Verlag, 2012. – 255 S., 16 S. of Pl. : ill. – Aus dem Inhalt : Warum gab es im Sozialismus so viele Hungersnöte? ; Der Große Sprung in die Katastrophe (1931–1933).

•

146. Білан С.О. Впровадження політвідділів як надзвичайних органів влади в галузі сільського господарства у 30-х рр. ХХ ст. : [зокрема про їх діяльність у період Голодомору] // *Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук».* – Київ, 2012. – Вип. 62 (№ 7). – С. 59–63 ; Вип. 63 (№ 8). – С. 61–66.

147. Білан С.О. Голодомор 1932–1933 рр. та його наслідки в Україні // *Волин. іст. зап. : зб. наук. пр. / Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка.* – 2012. – Т. 8. – С. 12–18.

148. Білан С.О. Діяльність кас взаємодопомоги колгоспного селянства в системі соціального забезпечення сільського населення України в 30-х рр. ХХ ст. : [зокрема про хлібозаготівлі та Голодомор] // *Наук. зап. Кіровогр. держ. пед. ун-ту ім. В. Винниченка.* – 2012. – Вип. 17. – С. 54–60. – (Серія: Історичні науки).

149. Білан С.О. Розвиток сільського господарства України в 30-х рр. ХХ століття : [зокрема про Голодомор] // *Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук».* – Київ, 2012. – Вип. 64 (№ 9). – С. 52–57.

150. Веселова О. Голодомори 1930-х і 1940-х рр. в Україні : схожість і відмінності // *Проблеми історії України : факти, судження, пошуки : міжвід. зб. наук. пр. / Ін-т історії України НАН України.* – Київ, 2012. – Вип. 21. – С. 188–194.

151. Вільчинський Ю. Філософія економіки (за концептами Освальда Шпенглера) : [Голодомор 1932–1933 рр. був не тільки найбільшим в історії геноцидом, а й наймасштабнішим і найефективнішим грабунком людей держ. засобами (Торгсин)] // Унів. каф. : альм. Київ. нац. екон. ун-ту ім. В. Гетьмана. – 2012. – № 1. – С. 105–133.

152. Гладун Ю. Участь українців у суспільному житті Канади : [зокрема про діяльність в галузі вивчення Голодомору] // Західньоканад. зб. / Наук. т-во ім. Шевченка в Канаді. – Едмонтон ; Острог, 2012. – Т. 45, ч. 6. – С. 39–45.

153. Гон М.М. Знищення цільових груп у СРСР часів сталінської диктатури // Панорама політологічних студій : наук. вісн. Рівн. держ. гуманітар. ун-ту. – 2012. – Вип. 8. – С. 259–263. – Рец. на кн.: Геноциди Сталіна / Н.М. Наймарк ; пер. з англ. В. Старка. – Київ : «Києво-Могилян. акад.», 2011. – 135 с.

154. Гудзь В.В. Перший історіографічний етап дослідження голоду в Україні 1932–1933 рр. // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т історії України, Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – 2012. – Вип. 5. – С. 34–36.

155. Дяків В. Специфіка народної релігійності українців в умовах більшовицької окупації 1930-х рр. : [зокрема про Голодомор] // Народознавчі зошити : часопис Ін-ту народознавства НАН України. – Львів, 2012. – № 6. – С. 975–994.

156. Ісакова Н.П. Голодомор 1932–1933 рр. очима істориків : до 80-х роковин Голодомору в Україні / Н.П. Ісакова, А.М. Селезньов // Вісн. аграр. історії / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Нац. ун-т біоресурсів та природокористування України, Держ. наук. с.-г. б-ка Нац. аграр. акад. наук України. – 2012. – Вип. 3. – С. 70–80.

157. Кашук М. Право народу на історію : законодав. база і держ. політика : [аналізується укр. іст. політика в 1991–2011 рр., зокрема стосовно теми Голодомору] // Наук. зап. Львів. ун-ту бізнесу та права. – 2012. – Вип. 8. – С. 228–234.

158. Киридон А.М. Релігійно-церковне життя в Україні (1932–1933 рр.) : [зокрема про реакцію Греко-католическої церкви Зах. України на події Голодомору в УСРР] // Слов'ян. вісн. : міжвід. наук. зб. / Київ. слов'ян. ун-т, Рівн. ін-т слов'янознавства. – Рівне, 2012. – Вип. 13. – С. 51–57. – (Серія «Історичні та політичні науки»).

159. Клід Б. Перші свідчення про Голодомор : розповідь жінки з Південної України, яка поселилась в Альберті // Західньоканад. зб. / Наук. т-во ім. Шевченка в Канаді. – Едмонтон ; Острог, 2012. – Т. 45, ч. 6. – С. 366–369.

160. Ковальчук О.О. Українська діаспора Канади у боротьбі за визнання голодомору 1932–1933 рр. / О.О. Ковальчук, І.Г. Майдан // Міжнародний науковий форум : соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Ін-т соціології, психології та упр. – Київ, 2012. – Вип. 11. – С. 152–171.

161. Ковтун Л. Політико-правовий аспект діяльності Союзу українок Австралії ім. Святої княгині Ольги : [зокрема про Голодомор в Україні 1932–1933 рр.] // Українознав. альм. : наук. часопис / Центр українознавства Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2012. – Вип. 7. – С. 92–94.

162. Кузеванов В.М. Определяющие события истории Украины XX века : [зокрема про Голодомор 1932–1933 рр.] // Грані : наук.-теорет. альм. / Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара ; ГО «Центр соц.-політ. дослідж.». – 2012. – № 5. – С. 25–34.

163. Кульчицький С. Сталінська диктатура в період другого комуністичного штурму (1929–1938 рр.) // Проблеми історії України : факти, судження, пошуки : міжвід. зб. наук. пр. / Ін-т історії України НАН України. – Київ, 2012. – Вип. 21. – С. 118–134.

164. Купчинська Л.О. Мар'ян-Павло Васильович Коць (1922–2011) : [зокрема про напрям діяльності мецената, журналіста та видавця, присвяч. Голодомору] // Укр. археогр. щорічник : зб. наук. пр. / Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України ; Археогр. комісія НАН України. – Київ, 2012. – Вип. 16/17. – С. 726–734.

165. Лехан Л.Б. Голодомор 1932–1933 рр. як механізм упокорення українського селянства // Інтелігенція і влада : громад.-політ. наук. зб. / Одес. нац. політехн. ун-т. – Одеса, 2012. – Вип. 24. – С. 127–135.

166. Огієнко В.І. Меморіальна політика вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 рр. в Україні // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2012. – Вип. 61 (№ 6). – С. 72–77.

167. Онишко Л.В. На шляху до історичної справедливості : до 80-х роковин Голодомору : [про ставлення міжнар. спільноти до Голодомору та зусилля українців, які проживали поза межами УСРР, організувати допомогу населенню рад. України] // Національна та історична пам'ять : зб. наук. пр. / Укр. ін-т нац. пам'яті. – Київ, 2012. – Вип. 2. – С. 253–261.

168. Патриляк Б.К. Опір українського селянства соціально-економічним заходам радянської влади наприкінці 1920-х – початку 1930-х рр. : історіо-

графія проблеми : [зокрема про Голодомор] // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2012. – Вип. 56 (№ 1). – С. 235–243 ; Вип. 61 (№ 6). – С. 216–224.

169. Пономарьова С. Конгрес Українців Канади та його роль у визнанні міжнародною спільнотою Голодомору 1932–1933 років геноцидом українського народу // Дні науки історичного факультету – 2012 : матеріали V Міжнар. наук. конф. молодих учених (12–13 квіт. 2012 р.) / [редкол.: Б.М. Гончар [та ін.] ; відп. ред. І.В. Семеніст]. – Київ, 2012. – Вип. 5, ч. 4. – С. 34–35.

170. Потапенко Я.О. Залучення напрацювань психосоматичної аналітики до історичних досліджень Голодомору у 1932–1933 рр. // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2012. – Вип. 58 (№ 3). – С. 56–61.

171. Придибайло О.М. Короткий нарис історії Мархлевського національного району (1924–1935 рр.) : [про Голодомор у Польському автоном. р-ні на території УСРР] // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2012. – Вип. 66 (№ 11). – С. 144–149.

172. Романець Н.Р. Від «масових репресій» до «відновлення соціалістичної законності» : зміни в репрес. політиці рад. влади в укр. селі в постголодомор. період // Спадщина : зб. наук. ст. : до 90-річчя Держ. архіву Дніпропетр. обл. / Дніпропетр. обл. держадмін., Держ. архів Дніпропетр. обл. ; [упоряд. Н.Л. Юзбашева]. – Дніпропетровськ, – 2012.- Вип. 3. – С. 279–289.

173. Романець Н.Р. Курс на «організаційно-господарське зміцнення колгоспів» і репресії : [1932–1936 рр.] // Український селянин : зб. наук. пр. / Ін-т історії України НАН України, Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2012. – Вип. 13. – С. 219–222.

174. Романець Н.Р. Репресії як інструмент захисту «соціалістичної власності» в українському селі (1930–1933 рр.) : [зокрема про Голодомор] // Слов'ян. вісн. : міжвід. наук. зб. / Київ. слов'ян. ун-т, Рівн. ін-т слов'янознавства. – Рівне, 2012. – Вип. 13. – С. 102–106. – (Серія «Історичні та політичні науки»).

175. Романець Н.Р. Роль репресій у хлібозаготівельних кампаніях 1930–1932 рр. // Грані : наук.-теорет. альм. / Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара ; ГО «Центр соц.-політ. дослідж.». – 2012. – № 4. – С. 16–21.

176. Скоряк А.Г. Голодомор 1932–1933 років в Україні як політико-економічний інструмент для підкорення українського народу радянською владою // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2012. – Вип. 63 (№ 8). – С. 67–72.

177. Скрипчинська Н.О. Тоталітарно-репресивна політика радянської влади щодо українського селянства 20-х – початку 30-х років ХХ ст. : історіогр. аспект : [зокрема про Голодомор] // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2012. – Вип. 58 (№ 3). – С. 49–55.

178. Солдатенко В. Трагедія тридцять третього : нотатки на історіографічному зрізі // Національна та історична пам'ять : зб. наук. пр. / Укр. ін-т нац. пам'яті. – Київ, 2012. – Вип. 3. – С. 3–92.

179. Шарпатий В.Г. Функціонування в Україні карткової системи забезпечення населення хлібопродуктами, 1929–1935 рр. : [зокрема про голодні 1932–1933 роки] // Вісн. Акад. праці і соц. відносин Федерації профспілок України : наук. зб. – Київ, 2012. – № 1. – С. 137–143.

180. Шиян В. Нові ініціативи методичного центру української мови : освіта про Голодомор // Західньоканад. зб. / Наук. т-во ім. Шевченка в Канаді. – Едмонтон ; Острог, 2012. –Т. 45, ч. 6. – С. 93–94.

•

181. Білан С. Становище сільської молоді України у 30-х рр. ХХ ст. : [зокрема про вплив Голодомору на долю молодого покоління українців] // Мандрівець. – 2012. – № 4. – С. 35–38.

182. Бурдега Т. Русофільська преса Галичини про Голодомор 1932–1933 років в Україні // Вісн. Львів. ун-ту. – Вип. 33. – 2012. – С. 17–30. – (Серія: Журналістика).

183. Василенко В. «Голодомор відбувся, бо Україна не була вільною і нею керував маріонетковий уряд» // Країна. – 2012. – № 4/5. – С. 26–27.

184. Гриневич В. Голодне дежа вю. Напередодні німецько-радянської війни пам'ять українців про лихо 1933 року визначала їхнє ставлення до сталінського режиму // Укр. тиждень. – 2012. – № 28. – С. 46–47.

185. Ісакова Н.П. Історіографія проблеми Голодомору 1932–1933 рр. в українській та зарубіжній літературі // Сторінки історії. – 2012. – Вип. 33. – С. 135–146 ; Вісн. аграр. історії / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Нац. ун-т біоресурсів та природокористування України, Держ. наук. с.-г. б-ка Нац. аграр. акад. наук України. – Київ, 2013. – Вип. 4/5. – С. 71–79.

186. Кулик М. Ніколи не забудемо... // Гетьман. – 2012. – № 5/6. – С. 70–73.

187. Кульчицький С. Напередодні Голодомору : [хлібозаготівля в Україні у 1932–1933 рр.] // Бахмут. шлях. – 2012. – № 1/2. – С. 107–127.

188. Маркова С. Соціальні наслідки сталінської індустріалізації для українського села : тенденції й характер сучас. наук. дискусій та оцінок : [про передумови Голодомору] // З архівів ВУЧК, ГПУ, НКВД, КГБ. – 2012. – № 2. – С. 350–372.

189. Мейс Дж. Повість про двох журналістів : Уолтер Дюранті, Гарет Джонс і Пулітцерівська премія // Бористен. – 2012. – № 5. – С. 31–34 : фот.

190. Миллер А.И. Политические символы и историческая политика : [зокрема про Голодомор та «Свічу пам'яті»] // Символ. политика. – 2012. – Вып. 1. – С. 164–173.

191. Онуфрив С. Шляхи подолання соціально-психологічних наслідків Голодомору 1932–1933 в Україні // Вісн. Львів. ун-ту. – 2012. – Вип. 33. – С. 208–217. – (Серія: Журналістика).

192. Онуфрив С. Як лікувати постгеноцидне суспільство : роль укр. медій // Вісн. Львів. ун-ту. – 2012. – Вип. 36. – С. 258–267. – (Серія: Журналістика).

193. Первий Г.Л. Чи був голод 1932–1933 рр. голодомором : результати однієї дискусії // Гуманітар. журн. – 2012. – № 4. – С. 3–17.

194. Повозрастная смертность в когортах жителей Украины, раннее развитие которых проходило в период голодомора / В.П. Войтенко, А.В. Писарук, О.Г. Забуга [и др.] // Журн. НАМН України. – 2012. – Т. 18, № 1. – С. 110–114.

195. Подобед П. Порятунки у годину смерті : серед тих, хто допомагав іншим вижити під час Голодомору, були місцеві керівники, педагоги, лікарі та багатодітні матері // Укр. тиждень. – 2012. – № 48. – С. 48–50 : фот. – (Голодомор-геноцид).

196. Портнов А. Танці з пам'яттю : [рец. на кн. Г. Касьянова «Danse macabre. Голод 1932–1933 років у політиці, масовій свідомості та історіографії (1980-ті – початок 2000-х)»] // Критика. – 2012. – Число 9/10. – С. 19–21 : фот.

197. Потапенко Я.О. Історичні дослідження травматичного психосоматичного досвіду як соціокультурного наслідку Голодомору 1932–1933 рр. // Сіверян. літопис. – 2012. – № 1/2. – С. 112–117.

198. Романець Н.Р. Репресивні акції в контексті сільськогосподарського переселення в Україну (1933–1934) : [зокрема про наслідки Голодомору] // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 2012. – № 2. – С. 165–182.

199. Російські архівісти «спростовують винятковий характер» голодомору : [по-своєму інтерпретуючи урядові та партійні док. початку

1930-х рр., рос. науковці намагаються заперечити злочинність дій рад. влади] // Універсум. – 2012. – № 11/12. – С. 45. – Підпис : УНІАН, 19.11.2012.

200. Рудь В. Плюс один : [спогади автора про батька, зокрема про 1933 р.] // Бористен. – 2012. – № 12. – С. 26–29 : іл. – (Не підлягає забуттю) ; The Ukrainian weekly. – 5 Aug. – Р. 8 : phot. ; 12 Aug. – Р. 8, 12. – Англ. мовою.

201. Сербин Р. Боротьба Івана Химки з «українськими мітами» : хибні методи : [автор не згоден з думкою історика І. Химки, зокрема про Голодомор] // Критика. – 2012. – Число 6. – С. 15–18 : фот.

202. Сербин Р. Про український геноцид, Лемкіна та химкіянську діалектику : [про поняття геноциду; погляди америк. науковців – історика Т. Снайдера та юриста Р. Лемкіна на цей термін та про концептуалізацію укр. геноциду] // Критика. – 2012. – Число 7/8. – С. 34–37 : фот.

203. Слободян Л. Голодомор 1932–1933 років : історіографія питання // Українознавство. – 2012. – № 2. – С. 83–88.

204. Слободян Л. Голодомор 1932–1933 років як спосіб морально-психологічного та духовного нищення українського села // Українознавство. – 2012. – № 4. – С. 26–32.

205. Химка І. Втручання : підважуючи міти української історії ХХ століття : [авт., зокрема, не погоджується, що голод 1932–1933 рр. був геноцидом] // Критика. – 2012. – Число 6. – С. 13–15 : фот.

206. Химка І. Міти національної консолідації, Голодомор і Голокост : відповідь Романові Сербину // Критика. – 2012. – Число 7/8. – С. 30–34 : фот.

207. Цюпин Б. Заплющуючи очі : видатні західні інтелектуали, які не витримали перевірки Голодомором // Укр. тиждень. – 2012. – № 47. – С. 50–52.

208. Шабельніков В.І. Національні меншини українського села в умовах колективізації та змін адміністративного управління в Україні (кінець 20-х – початок 30-х рр. ХХ ст.) : [відображено «національний» аспект проблем колективізації, адмін. перетворень, голодомору, репресій та ін.] // Вісн. Донец. нац. ун-ту. – 2012. – Вип. 1/2. – С. 229–235. – (Серія Б. Гуманітарні науки).

209. Шаповал Ю.І. До 75-річчя доктора історичних наук, професора С.В. Кульчицького : [дослідника Голодомору] // Укр. іст. журн. – 2012. – № 2. – С. 234–335 : фот.

210. Cheng Y. An Analysis of the Main Causes of the Holodomor : [ст. присвяч. аналізу осн. причин Голодомору] // *Constellations*. – 2012. – Vol. 3, № 2. – P. 207–214.

211. Dzwonkowski R. Glôd i represje wobec ludnosci polskiej na Ukrainie (1932–1933, 1946–1947) : [авт. аналізує репресії проти польськ. населення України, метою яких було зламати опір колективізації] // *Teka Kom. Hist.* – 2012. – Vol. 9. – P. 203–223.

212. Kindler R. Victims without Perpetrators Kazakh and Ukrainian Remembrance of the 1932–33 Famine : [казах. та укр. пам'ять про Голодомор] // *Osteuropa*. – 2012. – Vol. 62, № 3. – P. 105–120.

213. Martin B. Le Holodomor dans les relations russo-ukrainiennes (2005–2010). Guerre des mémoires, guerre des identités : [авт. досліджує «війну спогадів» між Києвом і Москвою у 2005–2010 рр. на тему інтерпретації Голодомору] // *Relations Intern.* – 2012. – № 150. – P. 103–116.

214. Moore R. «A Crime Against Humanity Arguably Without Parallel in European History» : Genocide and the «Politics» of Victimhood in Western Narratives of the Ukrainian Holodomor : [про дискусії на Заході навколо геноцидного «статусу» Голодомору] // *Australian J. of Politics and History*. – 2012. – Vol. 58, № 3. – P. 367–379.

215. Shkandrij M. Ukrainianization, terror and famine : coverage in Lviv's Dilo and the nationalist press of the 1930s : [про висвітлення у львів. «Ділі» та націоналіст. пресі 1930-х рр. українізації, рад. терору та Голодомору] // *Nationalities Papers*. – 2012. – Vol. 40, № 3. – P. 431–451.

216. Voitenko V.P. Long-term mortality consequences of the Ukraine famine of 1932–1933 : [досліджуються довготривалі наслідки смертності від Голодомору в Україні] / V.P. Voitenko, A.M. Vaiserman, A.V. Pisaruk // *J. Gerontol. Geriat. Res.* – 2012. – Vol. 1. – P. 4–6.

217. Wozniak J. La hambruna ucraniana de 1932–1933 como caso de genocidio : [аналіз різноманітних інтерпретацій, які використовують тезу про геноцид для пояснення Голодомору] // *Rev. de Estudios sobre Genocidio*. – 2012. – № 7. – P. 49–64.

•

218. Адамович С. «Тиха» зброя масового знищення : вони голодували в 1932–1933 роках, проте не пошановані і забуті до сьогодні : [спогади свідків, які нині проживають в м. Івано-Франківську] // *Галичина*. – 2012. – 24 листоп. – С. 1, 4 : фот. – (Голодомор).

219. Апокаліпсис українського народу : дослідж. науковцями Голодомору 1932–1933 років відкидають усі сумніви, що він був організований більшовиц.

владою з метою знищення українців : [статті] / підгот. Л. Конарева // Уряд. кур'єр. – 2012. – 24 листоп. – С. 1, 6–7 : фот. – (Голодомор). – Із змісту : «Геноцид завжди організовує влада» / А. Козицький. «Жоден народ не одержав такого «подарунка», як припинення коренізації» / В. Сергійчук. «У 1933-му тільки за один рік у селах України померло 3,8 мільйона осіб» / Н. Левчук. «Покаранню підлягають не лише організатори геноциду, а й співучасники» / М. Антонович. «Голодомор ламав людину як особистість» / О. Стасюк.

220. Береза Б. Про «бронєбійну» публіцистику Миколи Хвильового : [зокрема про поїздки письменника по селах, де лютував голод] // День. – 2012. – 14–15 груд. – С. 12 : фот.

221. Большинство украинцев признали Голодомор геноцидом : на протяжении последних двух лет большинство украинцев соглашается с утверждением, что Голодомор был геноцидом укр. народа // Веч. Одеса. – 2012. – 21 нояб.

222. В Україні відзначили роковини Дж. Мейса : [до річниці народж. видатного українознавця, америк. історика, політолога Дж. Мейса у Нац. музеї «Меморіал пам'яті жертв Голодоморів в Україні» відбувся культурноосвіт. захід «Джеймс Мейс – серце, віддане Україні»] // Свобода. – 2012. – 2 берез. – С. 2.

223. Вінницька А. Не політизуймо теми голодоморів : [розмова з першою заступницею ген. директора Нац. музею «Меморіал пам'яті жертв Голодоморів в Україні» Л. Онишко] // Наше слово. – 2012. – 8 лип.

224. В'ятрович В. Тихі герої німої війни : [про рятівників від Голодомору] // Гомін України. – 2012. – 25 груд. – С. 6 : фот.

225. Гарбарчук К. Врятувалися від голоду на Волині : [спогади про Голодомор О. Зарічанської, жительки с. Велика Осниця (нині – Луцького р-ну)] // Вісник+К. – 2012. – 16 серп. – С. 13.

226. Глава УГКЦ : на українцях випробували «найдешевшу зброю масового знищення» : [предстоятель УГКЦ Святослав про Голодомор] // Гомін України. – 2012. – 7 січ. – С. 11 : фот. – Підпис : УНІАН.

227. Голодомор був геноцидом : історик порівняв голоди в Україні та Казахстані : [проф. В. Сергійчук] // Крим. світлиця. – 2012. – 23 листоп. – С. 1, 3 : фот. – (Завтра – День пам'яті жертв голодоморів і політичних репресій в Україні).

228. Голодомор 1932–1933 років : [стат. дані] // Галиц. кор. – 2012. – 22 листоп. – С. 16.

229. Джуран В. Американська правда – історик, політолог і дослідник Голодомору в Україні – Джеймс Ернест Мейс – лежить в українській землі // Унів. вісн. – 2012. – № 2. – С. 25.

230. Для чого більшовикам потрібен був Голодомор в Україні? // Україна молода. – 2012. – 23 листоп. – Підпис : Довідка «УМ».

231. Дулерайн Ю. До питання вивчення Голодомору : [інтерв'ю з америк. демографом О. Воловиною] // Гомін України. – 2012. – 28 серп. – С. 6 : фот. – Підпис : «Радіо Свобода».

232. Єфимова Г. Дослідження Голодомору : внесок діаспори : на основі фонду «Закордонне українство» ОННБ ім. М. Горького // Чорномор. новини. – 2012. – 22 листоп. – С. 3 : фот. – (24 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

233. Історики склали список людей, які рятували від голодомору // Новини Закарпаття. – 2012. – 24 листоп. – С. 7.

234. Клід Г. Упровадження теми Голодомору в шкільні навчальні програми поширюється : [про виступ В. Курилів, голови Ком. навчання про Голодомор при КУК, з презентаціями про Голодомор під час засідань 86-ї річної конф. Асоц. об'єднань вчителів Едмонтон та околиць (Канада, 2 берез. 2012 р.)] // Гомін України. – 2012. – 2 жовт. – С. 9 : фот. ; Свобода. – 14 верес. – С. 8 : фот. – Під назвою : Тема Голодомору приходить у шкільні програми Канади.

235. Книги про Голодомор – у бібліотеці «Кримської світлиці» / підгот. Л. Совик // Крим. світлиця. – 2012. – 30 листоп. – С. 3 : фот. – (Пам'ять).

236. Колядич В. Терор голодом : [спогади подружжя із Сарн Олени та Василя Бацанів (Рівн. обл.)] // Сарнен. новини. – 2012. – 22 листоп. – С. 2.

237. Конарева Л. Більшість українців визнають Голодомор геноцидом // Уряд. кур'єр. – 2012. – 27 листоп. – С. 2.

238. Конарева Л. Запали свічку! : Згадаємо всіх, хто вистояв і загинув у 1932–1933 роках, і особливо тих, хто простягнув руку допомоги іншим : увічнити подвиг людяності : [про кн.: «Людяність у нелюдний час» (упоряд. В. Тилишак) ; «Червоний апокаліпсис. Розкуркулювання та голодомор» (авт. Д. Гойченко) ; «Хрестоматія Голодомору» (упоряд. О. Мотиль)] / підгот. сторінку Л. Конарева, Є. Тютюнник, О. Особова // Уряд. кур'єр. – 2012. – 22 листоп. – С. 8. – (Голодомор).

239. Косарева К. Голодомор як боротьба з демократичністю українців : [інтерв'ю з керівником СБУ В. Наливайченком] // День. – 2012. – 23–24 листоп. – С. 5 : фот. ; Гомін України. – 2013. – 19 лют. – С. 6 : фот.

240. Кравчук О. Це таки був геноцид : так вважає нині більшість українців // Галичина. – 2012. – 24 листоп. – С. 4. – (Голодомор).

241. Крамаренко О. Голодомор був геноцидом. Так вважав і автор терміну «геноцид» : [польськ. та америк. юрист Р. Лемкін у 1944 р. створив термін «геноцид» та виступив головним промоутером ухвалення Ген. Асамблеєю ООН 9 груд. 1948 р. Конвенції про запобігання злочину геноциду і покарання за нього] // Новини Закарпаття. – 2012. – 24 листоп. – С. 7.

242. Кульчицький С. Канадський speakingtour із тематикою українського Голодомору // День. – 2012. – 13 груд. – С. 5 : фот.

243. Кульчицький С. Про Голодомор – все з більшою докладністю : [виступ при одержанні нагороди Фундації Антоновичів у Вашингтоні (США)] // Свобода. – 2012. – 2 берез. – С. 5, 12, 14.

244. Кульчицький С. Як готувався Голодомор? // День. – 2012. – 12 груд.

245. Курінний О. Голодомор 1932–1933 років на Північному Кавказі як геноцид української спільноти регіону та засіб ліквідації суб'єкта колективних прав людини : [зокрема згадується Голодомор в УРСР] // Крим. світлиця. – 2012. – 16 листоп. – С. 14 : фот. ; 23 листоп. – С. 6–7.

246. Кушнір Л. Жертва заради життя : [про добровольців, що рятували людей у 1932–1933 рр.] // Україна молода. – 2012. – 20 листоп. – Фот.

247. Лис В. Нас врятує пам'ять про Голодомор // Волинь-нова. – 2012. – 27 листоп. – С. 3.

248. Лозинський А.С. Ігнорування президентом України Голодомору // Гомін України. – 2012. – 27 листоп. – С. 10.

249. Лозинський А.С. Людство втрачає людяність? // Свобода. – 2012. – 10 серп. – С. 4, 10.

250. Лосєв І.В. Від спогадів про Голодомор – до од російській монархії // День. – 2012. – 30 листоп.-1 груд. – С. 20.

251. Львів виправляє помилки Києва : [про матеріальну допомогу людям, які потрапили під прес Голодомору, а нині мешкають у Львові] // Україна молода. – 2012. – 23 листоп. – Підпис : Інформація «УМ».

252. Люди визнають : це – геноцид : [за результатами дослідж., проведених соціол. групою «Рейтинг» упродовж 2010–2012 рр., більшість українців вва-

жають, що Голодомор 1932–1933 рр. був геноцидом] // Чорномор. новини. – 2012. – 22 листоп. – С. 1. – (24 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

253. Магрицька І. Постгеноцидна Україна без гриму та прикрас // Гомін України. – 2012. – 27 листоп. – С. 6, 12 : фот. ; Слово Просвіти. – 22–28 листоп. – С. 4 : фот. – (Голодомор).

254. Майже 60 % українців визнають голодомор геноцидом // Новини Закарпаття. – 2012. – 24 листоп. – С. 7.

255. Матусова О. Голодомор в Україні був у божевільній, патологічній формі : [інтерв'ю з істориком та філософом І. Чубайсом] // Гомін України. – 2012. – 17 січ. – С. 6 : фот.

256. Маурітссон М. Ватикан визнав Голодомор 1932–1933 рр. геноцидом // Укр. слово. – 2011–2012. – 28 груд.-3 січ. – С. 1.

257. Махорін Г. Голодомор і селянська війна проти влади в Україні, 1930–1932 рр. // День. – 2012. – 23–24 листоп. – С. 8 : фот.

258. Мейс Дж. Свічка у вікні : [Голодомор в Україні] // День. – 2012. – 23–24 листоп. – С. 2.

259. Мийсарош Я. Відгомін трагедії : роки голодомору – очима семилітньої дитини : [спогади Л. Тихонович із м. Мукачево] // Новини Закарпаття. – 2012. – 24 листоп. – С. 7.

260. Миколук О. Як позбутися синдрому жертви : четверте покоління українців може звільнитися від ментальної травми Голодомору 1932–1933 рр. // День. – 2012. – 5 груд. – С. 9 : фот. ; Гомін України. – 2013. – 19 лют. – С. 6 : фот.

261. Мицик В. Попередньо опробований владою : Голодомор 1932–1933 рр. в Україні // Слово Просвіти. – 2012. – 22–28 листоп. – С. 2 : фот. – (Голодомор).

262. «Мовчати про геноцид означає бути співучасником злочину...». У Києві презентували перший в Україні підручник з історії геноцидів ХХ ст. // Крим. світлиця. – 2012. – 19 жовт. – С. 10 : фот.

263. Музиченко Я. Колосок з 33-го року : [про доп. на наук. семінарі «Голодомор у світлі політики масового винищення населення у ХХ столітті» у Києво-Могилян. акад.] // Україна молода. – 2012. – 23 листоп. – С. 6 : фот.

264. НБУ ввів в обіг нові пам'ятні монети «Голодомор – геноцид українського народу» // Трибуна. – 2012. – 27 листоп. – С. 3.

265. Пасова Т. Жорна сумління : ми приготували й скуштували те, чим рятувалися мільйони // Голос України. – 2012. – 24 листоп. – С. 4 : фот.

266. Петренко М. Володимир Маняк – шукач правди про Голодомор // Гомін України. – 2012. – 20 листоп. – С. 6.

267. Пісоцька Р. Згадати все, або Дорога сліз Джеймса Мейса : [інтерв'ю з дослідником Голодомору, складене з багатьох його «домашніх» розмов з пасербицею Р. Пісоцькою] // Гомін України. – 2012. – 7 січ. – С. 18, 19 : фот.

268. Половина жителей Восточной Украины отрицают, что Голодомор был геноцидом // Зеркало недели. – 2012. – 21 нояб.

269. Попович Ж. Галичину від голоду врятували бандерівці : [про Голодомор розповідає начальник відділу інформації Держ. архіву Терноп. обл. С. Коваль] // Номер один. – 2012. – 28 листоп. – С. [15] : фот.

270. Поташний Ю. Голодомор і політики // Свобода. – 2012. – 4 трав. – С. 2, 13.

271. Процюк О. Амнезія на державному рівні. «Нині втрачено тісну взаємодію влади та інтелектуальної громади України з проблем вивчення Голодомору» : [бесіда з головою ради Асоц. дослідників голодоморів в Україні В. Марочком] // Галичина. – 2012. – 24 листоп. – С. 5 : іл. – (Голодомор).

272. Процюк О. Хліб життя : в Івано-Франківську готуватимуть страви голодних років // Галичина. – 2012. – 24 листоп. – С. 4 : фот. – (Голодомор).

273. Психологічні наслідки Голодомору – занижена самооцінка і страх українців перед владою // Дзеркало тижня. – 2012. – 29 листоп.

274. 59% українців вважають, що Голодомор був Геноцидом // Гомін України. – 2012. – 8 трав. – С. 6.

275. Росія береться спростувати «винятковий характер» Голодомору // Крим. світлиця. – 2012. – 23 листоп. – С. 3. – (Пам'ять).

276. Самокиш І. Казахський погляд на Голодомор : [інтерв'ю із заст. директора Ін-ту історії держави Ж. Кидираліною] // День. – 2012. – 14 черв. – С. 3 : фот.

277. Самокиш І. Чому Європа не знає про українську трагедію? : погляд президента Італ. асоц. українознав. студій Дж. Броджі // Гомін України. – 2012. – 25 груд. – С. 6 : фот.; День. – 23–24 листоп. – С. 6.

278. Самсонюк Т. У Сарнах діяв Комітет допомоги голодуючим : [Рівн. обл., 1933 р.] // Сарнен. новини. – 2012. – 22 листоп. – С. 2.

279. Сидорук А. Величие и трагедия Джеймса Мейса : [про дослідника Голодомору] // Зеркало недели. – 2012. – 18–24 февр. – С. 11 : фот.

280. Сидорук А. Джоунз, Мейс і Дюранті : що в їхніх іменах? : [про зарубіж. журналістів, що в 1930-ті рр. писали про голод в Україні, та американця Дж. Мейса, що вже у наші часи вивчав період Голодомору] // Слово Про світи. – 2012. – 26 січ.-1 лют. – С. 10.

281. Скороход О. «Ті, хто визначають Голодомор як винищення, завужують цей злочин» : [про наук. семінар «Голодомор у світлі політики масового винищення населення у ХХ столітті : питання пам'яті та правової оцінки» у Наук. б-ці ім. Т. та О. Антоновичів «Києво-Могилян. акад.»] // Гомін України. – 2012. – 27 листоп. – С. 6.

282. Скуба В. Пулітцерівська премія й репутаційний момент : [про америк. журналіста В. Дюранті, який свідомо спотворював інформацію про Голодомор, та британця Г. Джонса, який одним із перших розповів у світовій пресі про Голодомор] // Гомін України. – 2012. – 8 трав. – С. 6 : фот. ; День. – 20–21 квіт. – С. 17, 19.

283. Стегній В. Голод 1946–1947 – продовження трагедії 1932–1933? // Демократ. Україна. – 2012. – 21 верес. – С. 18.

284. Сяндюков І. Каткування України : приховані механізми та наслідки : рос.-америк. соціолог Пітирим Сорокін про вплив Великого голоду 1932–1933 рр. на свідомість людини й нації // День. – 2012. – 23–24 листоп. – С. 8 : фот.

285. [У центрі Львова] перехожих пригощали стравами, які українці готували в часи Голодомору] // Крим. світлиця. – 2012. – 23 листоп. – С. 3 : фот. – (Пам'ять).

286. Українська катастрофа ХХ століття. Так сучасна громадська світова думка називає Голодомор 1932–1933 років // Черномор. маяк. – 2012. – 24 нояб. – С. 3.

287. Шаповал Ю. Вне конъюнктуры : [за мінімал. підрахунками, голод в Україні забрав близько п'яти млн людських життів] // Зеркало недели. – 2012. – 24–30 нояб. – С. 1, 11 : фот.

288. 60 % українців вважають Голодомор 1932–1933 років геноцидом // Крим. світлиця. – 2012. – 23 листоп. – С. 2.

289. Шпак В. Сталінська «Весна» над Україною : Голодомору передувало планомір. обезголовлення ймовір. спротиву // Уряд. кур'єр. – 2012. – 27 листоп. – С. 19 : фот.

290. Щоб зрозуміти голодомор, його потрібно вивчати у світовому контексті // Укр. слово. – 2012. – 28 листоп.-4 груд. – С. 11.

291. Antonovitch M. Ukraine, 1932–2012 : l'Holodomor, un drame si embarrassant : [про Голодомор як геноцид] // Courrier Intern. – 2012. – 8 Nov. – Ill.

292. Broda Y.S. Holodomor : why did this happen : [про причини Голодомору] // Гомін України. – 2012. – 10 січ. – С. 12 : фот.

293. Cipko S. Ukrainians in Argentina and the Famine of 1932–1933 in Soviet Ukraine // The Ukrainian weekly. – 2012. – 16 Dec. – P. 17 : phot.

294. Dubas M. Food drive raises Holodomor awareness : [про продовольчу акцію, ініційовану Асоц. укр.-америк. молоді] // The Ukrainian weekly. – 2012. – 8 Jan. – P. 17 : phot.

295. Fedorak L. The Holodomor of 1932 to 1933 // Ukrainian Echo. – 2012. – 25 Dec. – P. 1, 2 : phot.

296. Futey B.A. 80th anniversary of the Holodomor (1932–1933) : [про правові підстави називати Голодомор геноцидом відповідно до міжнар. права] // The Ukrainian weekly. – 2012. – 16 Dec. – P. 8, 18.

297. Koultchytsky S. Ukraine, 1932–2012 : accident, nettoyage ethnique ou terreur? : [про різні трактування Голодомору] // Courrier Intern. – 2012. – 8 Nov. – Ill.

298. Melnyk M. Promoting Holodomor awareness in Connecticut : [про роботу над підвищенням поінформованості про Голодомор у Коннектикуті (США)] // The Ukrainian weekly. – 2012. – 26 Feb. – P. 6, 16.

299. Motyl A. The Holodomor and history : bringing Ukrainians back in : [текст лекції америк. історика О. Мотиля в Університеті Торонто] // The Ukrainian weekly. – 2012. – 2 Dec. – P. 7, 14.

Відгук на лекцію: Turkewych C. From research to international acceptance : Personalizing the stories of the Holodomor // The Ukrainian weekly. – 2012. – 25 Nov. – P. 7.

300. UCC announces fund-raising campaign in support of Holodomor awareness : [КУК оголошує акцію збору коштів на підтримку поінформованості громадян про Голодомор] // The Ukrainian weekly. – 2012. – 8 Jan. – P. 4.

301. Zawada Z. Pavlo Muravskiy reflects on choral arts and the Holodomor : [хоровий диригент і педагог П.І. Муравський поділився спогадами про Голодомор у Вінницькій обл. та Києві] // The Ukrainian weekly. – 2012. – 9 Dec. – P. 3, 14 : phot.

2013

302. Бичков П.А. Правові засади голодомору 1932–1933 рр. // Збірник тез студентів, аспірантів та здобувачів – учасників 69-ї звітної конференції, присвяченої 148-й річниці створення Одеського національного університету імені І.І. Мечникова : секція екон.-прав. наук. – Одеса, 2013. – С. 131–136.

303. Білик О.А. Фіскальна політика радянської влади в українському селі в 20–30-ті рр. ХХ ст. : іст. аспект : [показано, що фіскальна політика, здійснювана рад. владою, стала причиною хлібозаготівельної кризи 1927 р., Голодомору 1932–1933 рр. та інструментом репресій під час суцільної колективізації] : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / О.А. Білик ; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2013. – 20 с.

304. Білокінь С.І. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР (1917–1941 рр.) : джерелознав. дослідж. Т. 2 / НАН України, Ін-т історії України, Центр культурол. студій. – Дрогобич : Коло, 2013. – 1065, [1] с. : іл. – Із змісту : Голодомор і становлення соцреалізму як «творчого методу». – С. 253–277 ; Голодомор 1932–33 років. «Торгсин'и». – С. 277–282.

305. Брицький П.П. Голодомори в радянській Україні / П.П. Брицький. – Чернівці : Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2013. – 311 с. : іл.
Про кн.: Професор презентував книгу // Буковина. – 2013. – 3 груд. – С. 2.

306. Бубернак С.І. Біль Голодомору : факти, цифри, свідчення тих, хто вижив : [свідки проживають у с. Ягільниця, Чортківського р-ну, Тернопільської обл.] / С.І. Бубернак ; [обкл. худож. С. Шевчука]. – Тернопіль : Терно-граф, 2013. – 43 с. : іл.

307. Буханан А.Л. Украинский голодомор как геноцид глазами западного историка // Research Papers of the International Association of Ukrainian Studies. – Kiev, 2013. – С. 96–111.

308. Веденеев Д.В. Заручниця глобального протистояння. Трагедія великого голоду 1932–1933 рр. в Україні в контексті «холодної війни» 1945–1991 років : [монографія] / Д.В. Веденеев, Д.В. Будков. – Київ : Дорадо-Друк, 2013. – 232 с. : іл. – (Серія «Таємні війни : історія та сучасність» ; кн. 9).
Про кн.: Воронін В.М. Комплексне дослідження питання ідеологічного протистояння докола проблематики Голодомору // Архіви України. – 2013. – № 5. – С. 230–234.

Олійник Б. *Берегти чистий голос дзвону пам'яті* // Укр. літ. газ. – 2013. – 15 листоп. – С. 6.
Чайковський А. *Заручниця великого протистояння* // Україна у світовій історії. – 2014. – № 1. – С. 271–279.

309. Відносини держави, суспільства і особи під час створення радянського ладу в Україні (1917–1938 рр.) / редкол.: В.А. Смолій (голова) [та ін.] ; авт. кол.: С.В. Кульчицький (керівник авт. кол.), В.Ю. Васильєв, Г.Г. Єфіменко. – Київ : Ін-т історії України, 2013.

Т. 1. – 750 с. – Із змісту : Створення соціально-економічного фундаменту для держави-комуні (1929–1938) / С.В. Кульчицький. – С. 99–297. Криза відносин : керівники СРСР та УСРР під час Голодомору 1932–1933 рр. / В.Ю.Васильєв. – С. 654–720.

Т. 2. – 812 с. – Із змісту : Розрив «політичного союзу» з селом (1929–1938 рр.) / С.Р. Лях. – С. 283–338. Політика щодо національних меншин на заключній стадії створення радянського ладу : [зокрема про Голодомор] / Л.Д. Якубова. – С. 506–600.

310. Воротиленко М. Заповіт Петра І. Голодомор / М. Воротиленко. – Вид. 3-тє, випр. та допов. – Київ : Стебеляк, 2013. – 623 с.

311. В'ятрович В.М. Голодомор. Стирання пам'яті // Історія з грифом «Секретно» : таємниці укр. минулого з архівів КГБ / В.М. В'ятрович. – 2-ге вид. – Львів, 2013. – С. 42–49 : фот.

312. Геноцид України в ХХ столітті. Україна під окупаційними режимами : історія та наслідки : матеріали Другої всеукр. наук.-практ. конф., 25–26 берез. 2011 р., Львів / редкол.: Л. Сеник, Б. Моркляник, Р. Пак. – Львів, 2013. – 495 с. – Із змісту : Складові злочини геноциду в Голодоморі 1932–1933 років в Україні згідно з міжнародним правом / М.М. Антонович. – С. 79–85. Українська нація у перманентному геноциді / І. Белебега. – С. 86–100. Новітній міф про події 1932–1933 рр. у світлі фактів з українсько-російського прикордоння / І. Магрицька. – С. 152–162. Колективізація : опір населення створенню колгоспів та радгоспів в УСРР / Н. Прокіп. – С. 189–183. Політичні наслідки геноциду України в ХХ столітті / Л. Сеник. – С. 467–473.

313. Голод в Україні у першій половині ХХ століття : причини та наслідки (1921–1923, 1932–1933, 1946–1947) : матеріали Міжнар. наук. конф., Київ, 20–21 листоп. 2013 р. / Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи НАН України, Ін-т історії України НАН України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Нац. ун-т «Кієво-Могилян. акад.» ; [редкол.: М. Антонович та ін.]. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2013. – 364 с.

Про кн.: Цей синдром масштабніший за СНІД : [за матеріалами Міжнар. наук. конф. «Голод в Україні у першій половині ХХ ст. : причини та наслідки (1921–1923, 1932–1933, 1946–1947 рр.)»] // Голос України. – 2013. – 23 листоп. – С. 17.

314. Голод 1933. Українці : зб. наук. пр. – Київ : Пріоритети, 2013. – 526 с.

315. Голодомор – Геноцид : 80 років (1933–2013) : 23 листопада 2013 року День Скорботи і Пам'яті : хронологія Голодомору / [упоряд.] В. Пишний. – Дніпропетровськ, 2013. – 47 с.

316. Голодомор 1932–1933. Комуністичний геноцид в Україні / [Укр. ін-т нац. пам'яті [та ін.] ; передм. В. В'ятровича]. – [Б. м. : б. в., 2013]. – 36 с. : фот.

317. Голодомор 1932–1933 років в Україні як злочин геноциду згідно з міжнародним правом / М. Антонович, К. Бондар, В. Василенко [та ін.] ; наук. ред.: В. Василенко, М. Антонович. – Київ : Києво-Могилян. акад., 2013. – 358 с. : іл.

Про кн.: Anosova Y. The Holodomor of 1932–1933 in Ukraine as a Crime of Genocide under International Law, eds. Volodymyr Vasylenko and Myroslava Antonovych // Kyiv-Mohyla Law and Politics J. – 2015. – № 1. – P. 237–239.

318. Домбровський О.І. Правові засади Голодомору 1932–1933 рр. в Україні // Політико-правові засоби підвищення іміджу держави : зб. наук. пр. за матеріалами Міжвуз. наук.-практ. конф. до 15-річчя Одес. ін-ту МАУП (16 трав., 2013 р., м. Одеса). – Одеса, 2013. – С. 47–51.

319. Зубков С.К. Голодомор в Україні / С.К. Зубков, В.Л. Карнацевич, А.Ю. Хорошевський // Події, що змінили Україну / С.К. Зубков, В.Л. Карнацевич, А.Ю. Хорошевський ; худож.-оформлювач О.М. Іванова. – Харків, 2013. – С. 285–287.

320. Касьянов Г. Голодомор / Г. Касьянов, В. Смолій, О. Толочко // Україна в російському історичному дискурсі : проблеми дослідження та інтерпретації / Г. Касьянов, В. Смолій, О. Толочко. – Київ, 2013. – С. 67–93.

321. Кульчицький С.В. Мейс Джеймс Ернест // Енциклопедія сучасної України / НАН України, Ін-т енциклопед. дослідж., Наук. т-во ім. Шевченка ; [голов. редкол.: І.М. Дзюба (співголова), А.І. Жуковський (співголова), М.Г. Железняк (відп. секр.) та ін.]. – Київ, 2013. – Т. 20 : Медична – Мікоян. – С. 65–66.

322. Кульчицький С.В. Радянська модернізація України : [зокрема про колективізацію та Голодомор] // Влада і суспільство в Україні : іст. контекст / відп. ред. В.А. Смолій ; авт. кол.: В. Верстюк, В. Горобець, С. Кульчицький (керівник авт. кол.) [та ін.]. – Київ, 2013. – С. 365–374.

323. Кульчицький С.В. Сталінський «сокрушительный удар», 1932–1933 / С.В. Кульчицький. – Київ : Темпора, 2013. – 316 с.

324. Кульчицький С.В. Український Голодомор в контексті політики Кремля початку 1930-х рр. / С.В. Кульчицький. – Київ : Ін-т історії України, 2013. – 208 с.

325. Кульчицький С.В. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Кн. 2 / С.В. Кульчицький. – Київ : Темпора, 2013. – 628 с. – Із змісту : Голодомор. – С. 413–458 ; Демографічні наслідки Голодомору. – С. 476–520 ; Голодомор 1932–1933 рр. у висвітленні української історичної науки за останні 25 років. – С. 520–538.

Про кн.: Сюдюков І. Історія Спотвореного світу // День. – 2014. – 3–4 жовт. – С. 8.

326. Лозинський А. Голодомор та інші історичні трагедії // Світовий Конгрес Українців та ООН : заради справедливості / А. Лозинський. – Київ, 2013. – С. 89–102.

327. Людяність у нелюдяний час / упоряд.: В.С. Тилишак, В.М. Яременко. – Львів : Часопис, 2013. – 236 с. : іл.

Про кн.: Вони рятували людей в часи Голодомору // Крим. світлиця. – 2012. – 23 листоп. – С. 3 : іл. – (Пам'ять).

Книга про рятівників від голоду // Свобода. – 2013. – 29 листоп. – С. 3.

Людяність у нелюдяний час // Уряд. кур'єр. – 2013. – 26 жовт. – С. 19. – (Голодомор : погляд через 80 років).

Людяність у нелюдяний час // Черномор. маяк. – 2013. – 16 фебр. – С. 3 : фот.

Костишева С.О. Про українських благодійників часів Великого голоду 1932–1933 рр. // Сторінки історії. – 2015. – Вип. 36. – С. 215–218.

328. Масова колективізація селянського господарства і її результати. Голодомор в Україні // Історія України : навч. посіб. / Р.І. Філіппенко, Н.М. Савченко, С.М. Куделко [та ін.] ; за ред. С.М. Смоленського. – Київ, 2013. – С. 209–214.

329. Мейс Дж. Свічка у вікні / Дж. Мейс ; [за заг. ред. Л. Івшиної ; упоряд.: І. Сюдюков, Н. Тисячна]. – [1-ше вид.]. – Київ : Укр. прес-група, 2013. – 111 с. – (Бібліотека газети «День») (Україна Incognita) (Підризна література).

330. Наукові записки Міжнародної асоціації українців : [матеріали VIII Конгр. Міжнар. асоц. українців. Київ, 21–24 жовт. 2013 р. : до 80-х роковин Голодомору в Україні]. Вип. 6 / редкол.: Г. Скрипник (голов. ред.), В. Борисенко (відп. ред.), Б. Ажнюк [та ін.] ; МАУ, НАН України, ІМФЕ ім. М.Т. Рильського. – Київ, 2013. – 290 с.

331. Наукові записки Міжнародної асоціації українців : [свідчення очевидців про Голодомор 1932–1933 рр.]. Вип. 2 / голов. ред. Г. Скрипник ; відп. ред. В. Борисенко ; МАУ, НАН України, ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, Укр. ком. Міжнар. асоц. вивч. слов'ян. культур. – Київ, 2013. – 320 с. : фот.

332. Папакін Г. «Чорна дошка» : антиселян. репресії (1932–1933) : [монографія] / Г. Папакін ; відп. ред. Г.В. Боряк ; НАН України, Ін-т історії України. – Київ : Ін-т історії України, 2013. – 421 с.

333. Праці Наукового товариства ім. Шевченка. Т. 35. Лікарський збірник. Медицина і біологія : [про жертв Голодомору] / [редкол.: Л. Матешук-Вачеба (відп. ред.) та ін.]. – Львів, 2013. – 233 с. : іл. – (Нова серія ; т. 23)

334. Проблемы истории массовых политических репрессий в СССР, 1953–2013. 60 лет без Сталина. Осмысление прошлого советского государства : материалы VIII Междунар. науч. конф. – Краснодар : Экоинвест, 2013. – 420 с. – Из содерж. : Народная память об И. Сталине : опыт анализа устно-ист. источников (на материалах юга Украины) / Т.И. Молдавская. – С. 65–77. Противостояние ОГПУ и Торгсина (на примере Черниг. облконторы) / Н.В. Горох. – С. 166–174. Голод или Голодомор – сталинский геноцид или последствие политики коллективизации? / С.А. Шпагин. – С. 182–189. Ликвидация «кулачества» как класса на Черкасщине / Т.А. Григоренко. – С. 210–217. Голодомор : государственная тайна, переданная «по наследству» / А.Ф. Тараненко. – С. 217–231.

335. Рева І. По той бік себе : соц.-психол. і культур. наслідки Голодомору та сталін. репресій / І. Рева. – Дніпропетровськ : А.Л. Свідлер, 2013. – 270 с. : іл., табл.

*Про кн.: Гордійчук М. По той бік себе // Голос України. – 2013. – 23 листоп. – С. 15.
Рижков В. Українці й досі страждають від наслідків Голодомору // День. – 2013. – 22–23 листоп. – С. 21.*

336. Романець Н.Р. «Німецька лінія» у репресивній політиці радянської влади в умовах голоду 1934–1935 рр. в Україні // Німецькі поселенці на українських землях : іст. та актуал. проблеми і перспективи / редкол.: О.І. Кобзар, І.М. Петренко, В.В. Сарапин. – Полтава, 2013. – С. 132–135.

337. Сталінська «революція згори». Трагедія голодомору 1932–1933 рр. // Історія України : підручник / В. Литвин ; відп. ред. В. Смолій ; НАН України, Ін-т історії України. – Київ, 2013. – С. 608–634.

338. Страхітливий злочин імперії / [упоряд. і ред. І. Ющук]. – Київ : Київ. міське об-ня Всеукр. т-ва «Просвіта» ім. Т. Шевченка, 2013. – 22, [1] с. – (Серія «Пізнаймо себе, українці» ; № 2).

339. Терлецька І.В. Голод і депортації як форми державного терору // Сучасна українська та російська історіографія сталінізму : монографія / І.В. Терлецька. – Київ, 2013. – С. 255–312.

340. Трагедія голодоморів в Україні : наук.-практ. конф., Другі наук. читання каф. історії держави та права : наук. пр. та матеріали / Нац. акад.

внутр. справ, каф. історії держави та права ; [упоряд.: В.М. Щербатюк, Ю.В. Сокур, О.В. Шкуратенко ; редкол.: В.В. Коваленко (голова) та ін.]. – Київ : НАВС, 2013. – 129 с.

341. Цибульський П.М. Новосілчани, жертви Голодомору 1932–1933 років : [про жителів с. Новосілка, Тернопільської обл., які пережили Голодомор] // Із глибини віків до наших днів : історія села Новосілка та околиць / П.М. Цибульський. – Тернопіль, 2013. – С. 136–137 : фот.

342. Шаповал Ю. Історична пам'ять про Голодомор : втрата та віднайдення // Культура історичної пам'яті : європ. та укр. досвід / Ю. Шаповал, Л. Нагорна, О. Бойко [та ін.]. – Київ, 2013. – С. 142–166.

343. Шаповал Ю. Польські та інші іноземні дипломати про голод 1932–1933 років в Україні // Торкнутись історії / Ю. Шаповал. – Київ, 2013. – С. 167–181.

344. Шитюк М.М. Голодомор 1932–1933 років в Україні в сучасній історіографії (1986–2009 роки) // Повне збір. наук. пр. : у 35 т. / М.М. Шитюк. – Миколаїв, 2013. – Т. 30. – С. 399–494.

345. Шитюк М.М. Закінчення монографії «Голодомор 1932–1933 років в Україні в сучасній історіографії (1986–2009) роки» // Повне збір. наук. пр. : у 35 т. / М.М. Шитюк. – Миколаїв, 2013. – Т. 31. – С. 5–141.

346. After the Holodomor : the Enduring Impact of the Great Famine on Ukraine : [зб. присвяч. дослідж. коротко-, середньо- та довгострокових наслідків Голодомору] / eds.: A. Graziosi, L.A. Hajda, H. Hryn. – Cambridge (Massachusetts) : HURI, Harvard Univ. Press, 2013. – XXXVIII, 284 p. – (Harvard papers in Ukrainian studies).

Про кн.: About the Holodomor's enduring impact // The Ukrainian weekly. – 2014. – 13 July. – P. 17 : phot.

Cipko S. After the Holodomor : the Enduring Impact of the Great Famine on Ukraine // Slavic rev. – 2015. – Vol. 74, № 2. – P. 379–381.

Gelb M. After the Holodomor : the Enduring Impact of the Great Famine on Ukraine // Agricultural History. – 2015. – Vol. 89, № 3. – P. 446–448.

Tauger M.B. After the Holodomor : the Enduring Impact of the Great Famine on Ukraine // Nationalities Papers – The J. of Nationalism and Ethnicity. – 2015. – Vol. 43, № 3. – P. 514–518.

347. Bruski J.J. Hołodomor : dzieje zakłamywania i odkrywania na nowo tragedii lat 1932–1933 : [про фальсифікацію і нове відкриття трагедії 1932–1933 pp.] // Słowa w służbie nienawiści : Artykuł stanowi pokłosie IV ogólnopolskiej konf. pt. «Auschwitz i Holokaust na tle zbrodni ludobójstwa w XX wieku» zorganizowanej w dniach 13–16.06.2013 w Oświęcimiu / ed. A. Bartuś. – Oświęcim, 2013. – S. 131–146.

348. Gamache R. Gareth Jones : Eyewitness to the Holodomor : [кн. присвяч. Г. Джонсу, першому журналісту, який розкрив світу жах Голодомору] / R. Gamache. – Cardiff : Welsh Academic Press, 2013. – 240 p.

349. Holodomor : a desconhecida tragédia Ucrainiana (1932–1933) : [у кн. висвітлено питання іст. визначення Голодомору та передумови його виникнення, подано правову оцінку Голодомору як геноциду; враження преси, худож. бачення; широкий перелік актів щодо Голодомору, виданих міжнар. орг., нац. парламентами, політ. та реліг. лідерами, держ. та муніцип. регіон. асамблеями, акад. спільнотою, йдеться також про церемонії на пошанування пам'яті жертв Голодомору] / ed. e com introd. de B. Cieszynka, J.E. Franco ; com a colab. special de A.C. Prokopyshyn, L. De Matos Ribeiro ; prefácio de G. D'Oliveira Martins. – Coimbra : Grácio, 2013. – 207 p.

Про кн.: Конарева Л. Географія знань про нас розширилася // Уряд. кур'єр. – 2013. – 30 лип. – С. 13 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

350. Holodomor : the Secret Holocaust in Ukraine 1932–1933 : [«Голодомор : таємний Голокост в Україні 1932–1933»]. – Chicago : Ukrainian genocide, 2013. – 16 p.

351. Hrovatin Š. Velika lakota v Ukrajini 1932–1933 in njen odmev v Sloveniji : zaključno delo : [про відлуння Голодомору в Словенії] / Š.Hrovatin. – Koper : [Š. Hrovatin], 2013. – 52 f. : il.

352. 1932–1933. Gada lielais bads – Golodomors genocids pret Ukrainu tautu : [про Голодомор та його іст. контекст] / tulkojums no ukraiņu valodas ; tulkotājs A. Driliņš ; red. V. Ivanickis. – Riga : Latvijas ukraiņu kongress, 2013. – 48 p. : ill.

353. Paulsen M. # Holodomor : Twitter and public discourse in Ukraine : [про дискусії навколо Голодомору] // Memory, Conflict and New Media : Web Wars in Post-Socialist States / eds.: E. Rutten, J. Fedor, V. Zvereva. – New York, 2013. – P. 102–118.

354. Rudling P.A. Memories of «Holodomor» and National Socialism in Ukrainian Political Culture : [про Голодомор в укр. політ. культурі] // Rekonstruktion des Nationalmythos? : Frankreich, Deutschland und die Ukraine im Vergleich / ed. Y. Bizeul. – Göttingen (Germany), 2013. – P. 227–258.

355. Sawicky N.D. The Holodomor : Genocide and National Identity : Education and Human Development Master's Theses : [розглядається історіографія Голодомору, її актуальність у сучасній укр. політиці, а також пропонується перелік онлайн-ресурсів, що допоможуть учителям інформувати учнів про Голодомор] / N.D.Sawicky. – New York : The College at Brockport : State Univ. of New York, 2013. – 52 p.

356. Šnore E. Ukrainas bada tēma Rietumu publiskajā telpā 20.gs. 30. gadu sākumā : Promocijas darbs : [Голодомор розглядається у міжнар. контексті] / E. Šnore. – Rīga, 2013. – 249 p.

357. Taking Measure of the Holodomor : Forum Program Brochure (November 5–6, 2013, New York City) : [програма конф. «Вимірюючи Голодомор», на якій були представлені нові дослідж. та нещодавно відкрита інформація]. – New York City, 2013. – 16 p.

Про конф.: Голодомор став взірцем масового вбивства для інших режимів // Гомін України. – 2013. – 29 листоп. – С. 6. – Підпис : ZAXID.NET.

Dubas M. *Major conference in New York presents latest research on Holodomor* // The Ukrainian weekly. – 2013. – 8 Dec. – P. 1, 8–10 : phot.

Hadzewycz R. *Major conference in New York presents latest research on Holodomor* // The Ukrainian weekly. – 2013. – 1 Dec. – P. 1, 8–9 : phot.

Zajac M. *The UNWLA's efforts to bring relief and raise awareness during and after the Great Famine of 1932–1933* : [доп. Президента Союзу українок Америки М. Заяць на конф. про зусилля США з надання допомоги та підвищення поінформованості під час і після Голодомору] // Наше життя. – 2013. – № 12. – С. 15–17.

358. Барбара Л.А. Вклад Милены Рудницкой в борьбу против голодомора украинского народа // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2013. – Вип. 68 (№ 1). – С. 160–164.

359. Білан С. Духовні та національно-культурні зміни в житті українського селянства в 1929–1939 рр. : [зокрема про Голодомор] // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : наук. зап. Рівн. держ. гуманіт. ун-ту. – 2013. – Вип. 24. – С. 41–46.

360. Білан С. Партійні кадри України в процесі соціалістичних перетворень сільського господарства у 30-х рр. ХХ ст. : [про хід хлібозаготівель у період Голодомору] // Українознав. альм. : наук. часопис / Центр українознавства Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2013. – Вип. 14. – С. 210–213.

361. Бондар В. Державна політика історичної пам'яті в Україні 1990–2000-х рр. : основні тенденції : [зокрема щодо Голодомору] // Історіографічні дослідження в Україні : зб. наук. пр. / Ін-т історії України НАН України. – Київ, 2013. – Вип. 23. – С. 377–400.

362. Брицький П.П. Демографічні, соціальні, моральні і психологічні наслідки голодоморів в Україні у ХХ ст. // Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій : зб. наук.-краєзнав. пр. : за матеріалами Всеукр. наук.-краєзнав. конф. «Дунаєвеччина в контексті історії України», присвяч. 610-ій річниці першої письм. згадки про Ду-

наївці і 90-річчю утворення Дунаєвець. р-ну, 13 верес. 2013 р. – Дунаївці ; Кам'янець-Подільський, 2013. – Вип. 5. – С. 238–248.

363. Василенко В. Голодомор відбувся, бо Україна не була вільною // Альм. Укр. Нар. Союзу на рік 2013 / ред. П. Часто. – 2013. – Річник 101-ий. – С. 82–87.

364. Ганжуров Ю.С. Комунікативний ресурс законотворення у формуванні національної пам'яті : [зокрема про Голодомор] // Національна та історична пам'ять : зб. наук. пр. / Укр. ін-т нац. пам'яті. – Київ, 2013. – Вип. 8. – С. 14–24.

365. Габор В. Радянська преса 20–30 рр. ХХ ст. як складова репресивного механізму більшовицької влади в Україні : основні методи впливу : [зокрема про методи впливу на населення України в період Голодомору] // Зб. пр. Наук.-дослід. ін-ту пресознавства / Львів. нац. наук. б-ка України ім. В. Стефаника. – 2013. – Вип. 3. – С. 476–490.

366. Гудзь В.В. Джеймс Мейс про український геноцид 1933 року і його наслідки для сучасного суспільства // Українознав. альм. : наук. часопис / Центр українознавства Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2013. – Вип 11. – С. 24–27.

367. Гудзь В.В. Джеймс Мейс як вчений і особистість та його стосунки із владними колами : [зокрема про внесок ученого у дослідж. Голодомору в Україні] // Інтелігенція і влада : громад.-політ. наук. зб. / Одес. нац. політехн. ун-т. – Одеса, 2013. – Вип. 29. – С.186–192.

368. Гудзь В.В. Еволюція поглядів Станіслава Кульчицького на історію голоду в Україні 1932–1933 рр. та їх вплив на вітчизняний науковий дискурс // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріж. нац. ун-ту : зб. наук. пр. – 2013. – Вип. 35. – С. 297–302.

369. Гудзь В.В. Співвідношення етнополітичних і соціально-економічних чинників голоду 1932–1933 років в Україні : історіогр. дискурс // Українознав. альм. : наук. часопис / Центр українознавства Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2013. – Вип. 13. – С. 44–52.

370. Дейневич А.В. Рассекреченный голод : (к 80-летию начала Голодомора 1932–1933 гг.) : [на Кубані та в Україні] // Отрадненские историко-краеведческие чтения / отв. ред. С.Н. Малахов, сост. С.Г. Немченко. – Армавир ; Отрадная, 2013. – Вип. 1 : Материалы региональной научной конференции, посвященной 100-летию со дня рождения Сергея Даниловича Мастепанова. – С. 234–243.

371. Єфіменко Г. Переселення та депортації в постголодоморні роки (1933–1936) : порайонний зріз // Проблеми історії України : факти, судження

пошуки : міжвід. зб. наук. пр. / Ін-т історії України НАН України. – Київ, 2013. – Вип. 22. – С. 136–165.

372. Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті трагічних подій ХХ століття (до 65-х роковин операції «Вісла») : зб. наук. пр. Вип. 6 / голов. ред. Л.Г. Білий. – Хмельницький : Вид-во Хмельниц. ін-ту МАУП, 2013. – 268 с. – Із змісту : «Радянське господарювання» на Славутчині в 1932–1933 рр. / В.Г. Берковський. – С. 18–24. «Музей пам'яті жертв голодомору...» як засіб виховання сучасної молоді / С.О. Бондар. – С. 38–42. Суспільні процеси в Україні ХХ століття та їх вплив на формування генофонду української нації : [зокрема про Голодомор] / І.В. Вашеняк, Л.Г. Дубина. – С. 43–52. Свідчення українців-емігрантів як одне з найцінніших джерел з історії колективізації та голодомору 1932–1933 років в Україні / В.Г. Візнюк. – С. 52–58. Морально-психологічні наслідки голодомору 1932–1933 рр. / Ю.В. Гринькова. – С. 82–84. Для тих, хто буде жити... (до річниці голодомору 1932–1933 рр.) / Л.І. Даценко. – С. 88–92. Голодомор 1932–1933 років на Чигиринщині / Я.Л. Діденко, Л.О. Абашіна. – С. 92–99. Голодомор на Чигиринщині за документами Державного архіву Черкаської області та свідченнями очевидців / Н.В. Кука. – С. 106–117. Голодомор 1932–1933 рр. : причини, передумови, наслідки. Село Мельники 1932–1933 років ХХ ст. на тлі державних подій / В.В. Макарюк. – С. 131–138. Голодомор 1932–1933 рр. у спогадах старожилів с. Вершаці Чигиринського району / А.І. Перепелиця. – С. 147–151. Голодомор 1932–1933 років на Городоччині : свідчення очевидців / О.В. Прус. – С. 151–155. Голодомор 1932–1933 років у селі Стецівка Чигиринського району Черкаської області / Т.М. Сібіякіна. – С. 192–197. Голодомор на Поділлі 1932–1933 рр. / А.О. Садовська. – С. 219–223. Часопис української діаспори «Свобода» (Нью-Йорк) про голод 1932–1933 рр. в Україні : хроніка публікацій 1933 р. / А.М. Трембіцький. – С. 247–263.

373. Касьянов Г.В. Историческая политика в Украине и Голодомор // Прошлый век : сб. науч. трудов / отв. за вып. В.Н. Ефремова. – Москва, 2013. – Вип. 1. – С. 277–337.

374. Коваленко В.А. Українська історіографія. Проблеми голодомору 1932–1933 рр. в Україні // Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень : зб. наук. пр. / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2013. – Вип. 1. – С.169–174.

375. Козицький А. Українці не змогли помститися за Голодомор // Альм. Укр. Нар. Союзу на рік 2013 / ред. П. Часто. – 2013. – Річник 101-ий. – С. 77–81.

376. Космина В. Системна соціологічна теорія Нікласа Лумана та її застосування в дослідженні Голодомору 1932–1933 рр. в Україні // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріж. нац. ун-ту : зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2013. – Вип. 22. – С. 77–87.

377. Кость С. Голодомор у відображенні західноукраїнської преси початку 30-х рр. XX ст. // Зб. пр. Наук.-дослід. ін-ту пресознавства / Львів. нац. наук. б-ка України ім. В. Стефаника. – 2013. – Вип. 3. – С. 251–262.

378. Крамаренко О. Незасвоєна наука Голодомору // Альм. Укр. Нар. Союзу на рік 2013 / ред. П. Часто. – 2013. – Річник 101-ий. – С. 88–93.

379. Кузеванов В. Голодомор – геноцид народу України : методол. особенности историогр. дискурса // Історія релігій в Україні : наук. щорічник. 2013 рік / упоряд.: О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. – Львів, 2013. – Кн. 1 : Історія. – С. 533–543.

380. Кузьменко О. Вбивство викривача Голодомору залишається загадкою : [про Г. Джонса, який був одним із перших журналістів, хто розкрив світові жах Голодомору] // Альм. Укр. Нар. Союзу на рік 2013 / ред. П. Часто. – 2013. – Річник 101-ий. – С. 94–99.

381. Кульчицький С.В. Сталінська «революція згори» // Проблеми історії України : факти, судження, пошуки : міжвід. зб. наук. пр. / Ін-т історії України НАН України. – Київ, 2013. – Вип. 22. – С. 103–135.

382. Лазарович М. «Україна в передсмертних судорогах!..» : рецепція трагедії Голодомору 1932–1933 рр. серед українства Другої Речі Посполитої // Укр. альм., 2013 / ред. Р. Крамар. – Варшава, 2013. – С. 186–204 : іл.

383. Лазуренко Ю.М. Особливості висвітлення проблеми колективізації і розкуркулення наприкінці 20-х – на початку 30-х років XX ст. в сучасній історіографії : [зокрема про Голодомор] / Ю.М. Лазуренко, Л.В. Фрей // Слов'ян. вісн. : міжвід. наук. зб. / Київ. слов'ян. ун-т, Рівн. ін-т слов'янознавства. – Рівне, 2013. – Вип. 15. – С. 23–26. – (Серія «Історичні та політичні науки»).

384. Маркова С.В. Реалізація більшовицької політики в СРСР-УСРР (1920–1930 рр.) : огляд новіт. захід. історіографії : [зокрема про Голодомор] // Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. – 2013. – Вип. 6. – С. 108–114. – (Серія: Історичні науки).

385. Марочко В.І. Територія Голодомору : термінол. та соц.-демогр. дискурси // Проблеми історії України : факти, судження, пошуки : міжвід. зб. наук. пр. / Ін-т історії України НАН України. – Київ, 2013. – Вип. 22. – С. 166–178.

386. Мельничук О. Основні етапи розвитку Київської обласної контори «Торгсин» : [зокрема про Голодомор] // Проблеми історії України : факти, судження, пошуки : міжвід. зб. наук. пр. / Ін-т історії України НАН України. – Київ, 2013. – Вип. 22. – С. 179–189.

387. Мовчан О. «Трудові почини» робітників України в 1930-ті рр. : міфи та реальність : [зокрема про Голодомор] // Проблеми історії України : факти, судження, пошуки : міжвід. зб. наук. пр. / Ін-т історії України НАН України. – Київ, 2013. – Вип. 22. – С. 55–90.

388. Мороз В. Голодомор 1932–1933-го // Гуманітарні дисципліни у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів : зб. наук. ст. / Львів. держ. ун-т фіз. культури ім. І. Боберського. – Львів, 2013. – Вип. 3. – С. 21–29.

389. Наумова І. Голод 1932–1933 рр. в національній пам'яті : сучас. вітчизн. історіогр. дискурс // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2013. – Вип. 75 (№ 8). – С. 185–186.

390. Ніколаєць Ю. Демографічні процеси в Донбасі у 20–30-х роках ХХ ст. : [зокрема про Голодомор] // Україна – Європа – Світ : міжнар. зб. наук. пр. / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2013. – Вип. 12. – С. 23–32. – (Серія: Історія, міжнародні відносини).

391. Огієнко В.І. Історична травма Голодомору : проблема, гіпотеза та методологія дослідження // Національна та історична пам'ять : зб. наук. пр. / Укр. ін-т нац. пам'яті. – Київ, 2013. – Вип. 6. – С. 145–156.

392. Подобєд О. «Біла книга про чорні діла Кремля» : свідчення про Голодомор 1932–1933 років в Україні // І Міждисциплінарні гуманітарні читання : програма та тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. 3 жовт. 2013 р., м. Київ / редкол.: Г.В. Боряк (відп. ред.), А.В. Блануца (відп. секр.), С.М. Блашук [та ін.]. – Київ, 2013. – С. 48.

393. Прокіп Н.З. Форми і методи більшовицького терору на Україні у 1920–1930-х рр. : [зокрема про Голодомор] // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка» : зб. наук. пр. – Львів, 2013. – № 752. – С. 139–145. – (Серія: Держава та армія).

394. Різників О. Статистика Голодомору // Зона : громад. та літ. часоп. Всеукр. т-ва політ. в'язнів і репресованих. – Одеса, 2013. – Вип. 28. – С. 26–28.

395. Рожков М.В. Міжнародна діяльність Товариства Червоного Хреста УСРР в 20–30-і рр. ХХ століття : [зокрема про Голодомор] // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріз. нац. ун-ту : зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2013. – Вип. 36. – С. 130–133.

396. Савчук Т.Г. Православне духовенство в умовах голодомору 1932–1933 рр. // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріз. нац. ун-ту : зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2013. – Вип. 35. – С. 134–138.

397. Слободян Л.О. Голодомор 1932–1933 років як інструмент політики деукраїнізації // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2013. – Вип. 74 (№ 7). – С. 48–51.

398. Слободян Л.О. Голодомор 1932–1933 рр. як етнічний та культурно-духовний геноцид українського народу : історіографія питання // Вісн. Акад. праці і соц. відносин Федерації профспілок України : наук. зб. – Київ, 2013. – № 3. – С. 100–109.

399. Солдатенко В.Ф. Історик і правда : чи завжди науковими є дискусії про тридцять третій рік в Україні // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2013. – Вип. 79 (№ 12). – С. 4–11.

400. Хмельницька Л.В. Роль та місце українських селянок у роки колективізації та під час голодомору 1932–1933 рр. // Наук. зап. Нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова. – 2013. – Вип. 113. – С. 237–242. – (Серія: Педагогічні та історичні науки).

401. Чернявська К.В. Сучасні історіографічні дослідження проблеми голодомору 1932–1933 рр. в Україні : тенденції та напрямки // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В.О. Сухомлинського. – 2013. – Вип. 3.35. – С. 262–268. – (Серія: Історичні науки).

402. Шарпаций В.Г. Нормативне забезпечення населення хлібопродуктами в УСРР в голодні роки : [1932–1933] // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2013. – Вип. 79 (№ 12). – С. 40–43.

403. Яворська В.В. Аналіз структурно-вікових деформацій населення – регіональний аспект : [зокрема про осн. негатив. деформації, зумовлені Голодомором] // Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. – 2013. – Вип. 2. – С. 46–52. – (Серія: Географія).

404. Smoliński A. Polskojęzyczne publikacje na temat głodu na Ukrainie w latach dwudziestych i trzydziestych XX w : [авт. аналізує польськомовні публікації останніх 20 років та монографії польськ. і зарубіж. істориків, присвяч. темі Голодомору] // Історичний архів. Наукові студії : зб. наук. пр. / Чорномор. держ. ун-т ім. П. Могили МОН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. – Миколаїв, 2013. – Вип. 11. – С. 48–55.

•

405. Антонович М.М. Голодомор 1932–1933 років в Україні як геноцид української нації : суб'єкт. сторона злочину // Мандрівець. – 2013. – № 6. – С. 4–7.

406. Антонович М.М. Обов'язок покарання за злочин геноциду : судова практика держав // Наук. зап. НаУКМА. – 2013. – Т. 144/145. – С. 133–137. – (Юридичні науки).

407. Бем М.В. Голокост та голодомор у контексті міжнародно-правових поглядів Р. Лемкіна щодо концепції злочину геноциду // Європ. перспективи. – 2013. – № 4. – С. 175–180.

408. Білан С. Запровадження виробничого змагання та ударництва в сільському господарстві УСРР у 30-х рр. ХХ ст. : [про стаханів. рух в аграр. галузі, зокрема у 1932–1933 рр.] // Мандрівець. – 2013. – № 1. – С. 26–30.

409. Бондар В.В. Голодомор і конструювання колективної історичної пам'яті // Вісн. Черкас. ун-ту. – 2013. – № 35. – С. 37–41. – (Серія: Історичні науки).

410. Бурдега Т. Приречені пам'ятати : [студенти ЛНУ ім. І. Франка – про Голодомор] // Універсум. – 2013. – № 1/2. – С. 41–45 : фот. – (Пам'ять).

411. Бурлакова В. Життя як зернина : [спогади] // Укр. тиждень. – 2013. – № 47. – С. 28–29 : фот. – (Голодомор).

412. Василенко В. Геноцид 1932–1933 років з погляду права. Можна домогтися міжнародного визнання Голодомору, якщо не перетворювати справу на політичні кампанії // Укр. тиждень. – 2013. – № 47. – С. 22–25 : фот. – (Голодомор).

413. Веденєєв Д.В. Голод 1932–1933 рр. в Україні та офіційна історико-гуманітарна наука в Українській РСР (1980-ті–1991 рр.) / Д.В. Веденєєв, Д.В. Будков // Архіви України. – 2013. – № 6. – С. 23–37.

414. Войтенко В.П. Повозрастная смертность людей, переживших в детстве Голодомор 1932–1933 гг. в разных регионах Украины / В.П. Войтенко, А.В. Писарук, А.М. Вайсерман [и др.] // Проблемы старения и долголетия. – 2013. – Т. 22, № 1. – С. 86–94.

415. Волков М. «Український селянин був набагато цивілізованіший і розвинутіший, ніж російський мужик» : [про інтерв'ю з міністром закордон. справ УНР у вигнанні О. Шульгиним про голод в Україні (фр. газ. Le Figaro, 1933, 16 жовт.)] // Країна. – 2013. – № 39. – С. 16 : фот.

416. Воронін В.М. Комплексне дослідження питання ідеологічного протистояння довкола проблематики Голодомору 1932–1933 рр. // Архіви України. – 2013. – № 5. – С. 230–234.

417. Гладун О.М. Оцінка гіпотетичних втрат населення України за період 1897–2012 рр. : [у т. ч. у 1932–1933 рр.] // Демографія та соц. економіка. – 2013. – № 2 (20). – С. 147–155.

418. Григоренко О.П. Селянство України як об'єкт репресій радянської тоталітарної держави : [зокрема про Голодомор] // Наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. – 2013. – Т. 23. – С. 425–436. – (Історичні науки).

419. Женжера О. Голодомор : наслідки : бліц-опитування / О. Женжера, Л. Гончаренко // Укр. культура. – 2013. – № 11. – С. 68–71 : іл.

420. Захаров Є. Правова кваліфікація Голодомору 1932–1933 років в Україні та на Кубані як злочину проти людяності та геноциду : висновок // Універсум. – 2013. – № 11/12. – С. 18–34.

421. Колісник Ю. Тоталітарна практика СРСР в інформаційному просторі України та світу (на прикладі голодомору 1932–1933 років) // Вісн. Львів. ун-ту. – 2013. – Вип. 37. – С. 450–458. – (Серія : Журналістика).

422. Кондратюк К. Радянська Україна 20–30-х років ХХ ст. : сучас. історіогр. дискурс : [зокрема про історіографію колективізації] // Вісн. Львів. ун-ту. – 2013. – Вип. 48. – С. 245–261. – (Серія : Історична).

423. Коновал О. Ми обвинувачуємо Москву за 1933 рік // Бористен. – 2013. – № 11. – С. 31 : фот. – (З майбутньої книги «Діаспора пам'ятає»).

424. Корогодський Ю.М. Голод у єврейських землеробських колоніях України (1932–1933 рр.) : історіографія проблеми // Сторінки історії. – 2013. – Вип. 36. – С. 116–123.

425. Кочергін І. Косіор : один із генералів Голодомору // Бористен. – 2013. – № 11. – С. 20 : фот. – (Листопад – День пам'яті жертв Голодомору (80-річниця Голодомору 1932–1933 років)).

426. Кульчицький С.В. Голодомор 1932–1933 років у світлі останніх досліджень // Світогляд. – 2013. – № 5. – С. 70–79.

427. Кульчицький С.В. Голодомор у працях українських радянських істориків 1956–1987 рр. // Історія в сучасній шк. – 2013. – № 10. – С. 29–31.

428. Кульчицький С.В. На засадах комуністичної доктрини. Голодомор став наслідком спроби більшовиків повністю винищити приватну власність // Укр. тиждень. – 2013. – № 47. – С. 16–19 : фот. – (Голодомор).

429. Кульчицький С.В. Попіл Клааса : за прикладом Тіля Уленшпігеля українці мусять носити біля серця «торбинку з попелом» жертв Голодомо-

ру, щоб зрозуміти, чому в 1932–1933 роках нищили людей і як зробити, щоб такого не повторилося // Укр. тиждень. – 2013. – № 47. – С. 14–15 : фот. – (Голодомор).

430. Кульчицький С.В. Український Голодомор : оцінка втрат // Краєзнавство. – 2013. – № 4. – С. 37–54 : табл.

431. Кульчицький С.В. Український Голодомор у контексті сталінської «революції згори» // Укр. іст. журн. – 2013. – № 6. – С. 18–44.

432. Куць О.М. Голодомор 1932–1933 років як наслідок злочину сталінського тоталітаризму (до 80-річчя трагедії українського народу) / О.М. Куць, К.Р. Головачева // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. – 2013. – № 1060, вип. 23. – С. 195–199. – (Серія «Питання політології»).

433. Куць О.М. Рубікон несвободи : до 80-х роковин Голодомору в Україні : [розглядаються питання етнонац. ідеології при дослідж. Голодомору] // Березіль. – 2013. – № 11/12. – С. 124–135.

434. Луб'янов І. «Без Голодомору Україна зараз була б заможною європейською національною державою – як Франція» : [розмова з Е. Шноре, істориком, політологом та кінорежисером з Латвії] // Країна. – 2013. – № 45. – С. 16–19 : фот. – (Голодомор).

435. Макар В. Голодомор 1932–1933 років очима канадських українців // Історико-політичні проблеми сучасного світу. – 2013. – Т. 25/26. – С. 80–86.

436. Матула О. Свідок Голодомору : світлій пам'яті Варвари Антонівни Діберт (1898–1994) : [авт. розповідає про свою матір] // Бористен. – 2013. – № 1. – С. 30–31 : фот. – (З майбутньої книги «Діаспора пам'ятає»).

437. Мовчан Ю. Голод в Україні 1933 р. був таки передусім національним, а не соціальним народовбивством! : (репліка на одну необ'єктивну рецензію) // Бористен. – 2013. – № 12. – С. 23. – (З майбутньої книги «Діаспора пам'ятає»).

438. Назарова К. Формування концепції голоду-геноциду в інтелектуальній культурі української діаспори (1960–1980-х рр.) : [про початковий етап дослідж. Голодомору в укр. діаспорі та формування теоретико-концепт. підходів до його вивчення у 1960–1980-х рр.] // Мандрівець. – 2013. – № 2. – С. 39–44.

439. Нефёдов С.А. Биологические причины голода 1933 года // Обществ. науки и современность. – 2013. – № 1. – С. 135–140.

440. Нефёдов С.А. Катастрофа 1933 года. Гибель традиционного общества // Историческая психология и социология истории. – 2013. – № 1. – С. 5–31.

441. Пам'ять, яка має об'єднувати : [результати опитування громадян про Голодомор] // Укр. тиждень. – 2013. – № 47. – С. 6–7 : іл.

442. Панасюк Л.В. К истокам билингвизма в Украине : урбанизация, индустриализация и изменение языковой среды городов Украины в составе СССР : [голодомори 1932–1933 та 1946–1947 рр. не тільки прискорили масові міграції селян у міста УРСР, але й стали причиною формування криптоетнічності укр. населення в російськомов. міськ. середовищі] // Молодой ученый. – 2013. – № 9. – С. 319–323.

443. Панченко В. Червоно-чорна торбинка з попелом // Укр. тиждень. – 2013. – № 47. – С. 20 : фот. – (Голодомор).

444. Парасківа Л. «Після Голодомору українці почали боятися влади» : [інтерв'ю з істориком, дослідницею Голодомору Л. Гриневич] / Л. Парасківа, О. Куриленко // Країна. – 2013. – № 45. – С. 4–7 : фот. – (Голодомор).

445. Рева І. Ідентифікація з агресором частини українського селянства як психологічний наслідок Голодомору 1932–1933 років // Мандрівець. – 2013. – № 6. – С. 10–14.

446. Рекрут В. Діяльність московських та ленінградських заготівельних організацій на Поділлі під час Голодомору 1932–1933 років // Краєзнавство. – 2013. – № 4. – С. 59–64.

447. Романець Н.Р. Репресивна політика радянської влади в українському селі (1928–1933 рр.) у висвітленні сучасної зарубіжної історіографії : [зокрема про Голодомор] // Чорномор. літопис. – 2013. – Вип. 7. – С. 119–126.

448. Романець Н.Р. Репресивні заходи щодо захисту «соціалістичної власності» в українському селі (1930–1936 рр.) : [зокрема в період Голодомору] // 3 архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 2013. – № 1/2. – С. 102–126.

449. Рященко С.Д. Голодомор 1932–1933 рр. : розукраїнення нації // Педагогіка толерантності. – 2013. – № 3/4. – С. 197–207.

450. Слободян Л. Джерельні свідчення штучного характеру Голодомору в Україні 1932–1933 років // Українознавство. – 2013. – № 1. – С. 41–51.

451. Смертность от сердечно-сосудистых и онкологических заболеваний людей пожилого возраста, переживших в детстве Голодомор в Украине /

В.П. Войтенко, А.В. Писарук, А.М. Вайсерман [и др.] // Проблемы старения и долголетия. – 2013. – Т. 22, № 4. – С. 401–406.

452. Сопронюк О. «Зажурилась Україна, що нігде прожити...» : [матеріали і роздуми про Голодомор] // Артанія. – 2013. – № 3/4. – С. 8–13 : фот.

453. Трегуб Г. Як домогтися справедливості. Федеральний суддя США Богдан Футей про міжнародно-правові прецеденти, що теоретично дають змогу Україні вимагати в міжнародному суді засудження Голодомору як злочину геноциду // Укр. тиждень. – 2013. – № 47. – С. 26–27 : фот. – (Голодомор).

454. Тридцять третій рік : [спогади кавказця А. Каралі про те, як сотні тисяч українців знайшли порятунку на Північному Кавказі] // Бористен. – 2013. – № 3. – С. 18 : іл. – (З майбутньої книги «Діаспора пам'ятає»).

455. Файзулін Я. «Треба дочекатися поліції й дати себе заарештувати». Убивством у радянському консульстві у Львові ОУН мстилася за штучний голод в Українській СРР // Країна. – 2013. – № 40. – С. 54–57 : фот.

456. Файзулін Я. У Європі й США знали про голод у радянській Україні. Однак не хотіли псувати відносини із СРСР // Країна. – 2013. – № 45. – С. 10–15 : фот. – (Голодомор).

457. Файзулін Я. «Червона мітла» : [спогади жителів різних обл. про Голодомор] // Країна. – 2013. – № 45. – С. 8–9 : фот. – (Голодомор).

458. Хиллиг Г. Вместо Парижа – в Сталинград : к 80-летию волжско-черномор. похода коммунаров-дзержинцев : [на основі відомих і заново відкритих джерел висвітлено діяльність індустріаліст. комуни ДПУ/НКВС ім. Ф.Е. Дзержинського у період голоду в Україні та півд. областях Росії] // Постметодика. – 2013. – № 3. – С. 61–64.

459. Хмурковська С. Тридцять шоста Всеамериканська конференція вчителів шкіл українознавства : [репортаж з конф., на якій учителі радилися щодо того, як саме знайомити українців у США з темою Голодомору] // Українознавство. – 2013. – № 1. – С. 217–220.

460. Чи голодомор 1932–1933 років був геноцидом українського народу? // Країна. – 2013. – № 45. – С. 3 : іл. – (Голодомор).

461. Шама О. «Застрелитися ніяк не можу. Очевидно, боягуз я великий, нікчема». Голод в Україні та початок арештів друзів зруйнували емоційний стан Миколи Хвильового // Країна. – 2013. – № 18. – С. 55–57.

462. Cherfas T. Reporting Stalin's Famine : Jones and Muggeridge : A Case Study in Forgetting and Rediscovery : [про Г. Джонса та М. Маггеріджа, журналістів, що повідомили світові про Голодомор] // *Kritika : Explorations in Russian and Eurasian History*. – 2013. – Vol. 14, № 4. – P. 775–804.

463. Himka J.-P. Encumbered Memory : The Ukrainian Famine of 1932–1933 : [авт. аналізує твори, присвяч. Голодомору : «Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Місто Київ» (2008), «Danse macabre. Голод 1932–1933 років у політиці, масовій свідомості та історіографії (1980-ті–поч. 2000-х) Г. Касьянова (2010), док. фільм «Окрадена земля» Ю. Лугового (2011), «Stalin's Genocides» Н.М. Наймарка (2010)] // *Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History*. – 2013. – Vol.14, № 2. – P. 411–436.

464. Kis O. Defying Death : Women's Experience of the Holodomor, 1932–1933 : [аналіз особистих розповідей жінок, які пережили Голодомор, опублікованих в Україні у 1990-ті рр. і дотепер] // *Aspasia*. – 2013. – Vol. 7, №1. – P. 42–67.

465. Luciuk L. Genocide and the Politics of Victimhood in Western Narratives of the Ukrainian Holodomor : [про геноцид і політику у захід. наративах про Голодомор] // *Australian J. of Politics and History*. – 2013. – Vol. 59, № 2. – P. 328.

466. Mass W. Holodomor : Stalin's Holocaust in the Ukraine : [Голодомор : сталінський Голокост в Україні] // *New American*. – 2013. – Vol. 29, № 21. – P. 36–39.

467. Simon G. 80 Jahre Holodomor – die Große Hungersnot in der Ukraine : Ereignis und Erinnerung : [про Голодомор як аспект нац. пам'яті] // *Ukraine-Analysen*. – 2013. – № 124. – S. 17–20.

468. Антоненко П. Невгасима свіча пам'яті : [про діяльність Нац. музею «Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні»] // *Слово Просвіти*. – 2013. – 21–27 листоп. – С. 1, 4 : фот.

469. Бакуменко О. Україна пам'ятає ... : [про презентацію нових книжкових видань Громад. ком. із вшанування пам'яті жертв голодомору] // *Культура і життя*. – 2013. – 22 листоп. – С. 5 : фот.

470. Барановська В. «Народ мій є, народ мій завжди буде!...» : 80-ті роковини пам'яті жертв Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. в Україні // *Укр. слово*. – 2013. – 27 листоп.-3 груд. – С. 3 : фот. – (Свіча пам'яті).

471. Бекешкіна І. Голодомор, навмисно zorganizований радянською владою, призвів до багатомільйонних людських втрат // *Миколаїв. вісн.* – 2013. – 22 листоп.

472. Бекешкіна І. Штучний характер Голодомору визнають навіть прибічники комуністів // Миколаїв. вісн. – 2013. – 22 листоп.

473. Бессмертний-Анзіміров А. Задушення України як російська національна ідея : [зокрема про Голодомор] // День. – 2013. – 20–21 груд. – С. 10.

474. Біловицька Н. Письменник-краєзнавець Борис Матющенко : «Метою голодоморів було придушення українського селянства» : [про кн. «У жорнах голодоморів. Хроніки» (2004) ; бесіда з авт., Б. Матющенком] // Вісті Придніпров'я. – 2013. – 21 листоп. – С. 7 ; Уряд. кур'єр. – 28 верес. – С. 20 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

475. Білогор П. Ковалі людського щастя і світової долі... : [зокрема авт. подає своє бачення Голодомору] // Нова газ. – 2013. – 21 берез. – С. 14.

476. Біль на всі віки і покоління // Хлібороб. – 2013. – 23 листоп.

477. Більшість : це – геноцид : [результати дослідж., проведеного соціол. групою «Рейтинг»] // Чорномор. новини. – 2013. – 14 листоп. – С. 1.

478. Богачук М. Коли закінчився голодомор, або Як нащадки називатимуть наші часи? : лист читача : [читач розмірковує про рівень життя пересічного українця] // Нар. слово. – 2013. – 31 січ. – С. 3.

479. Брицький П. Соціальні, моральні і психологічні наслідки голодоморів в Україні у ХХ ст. // Слово Просвіти. – 2013. – 21–27 листоп. – С. 5 : фот.

480. В очах міжнародної спільноти : [13 держав визнали Голодомор актом геноциду укр. народу] // Голос України. – 2013. – 23 листоп. – С. 18 : фот.

481. Василькевич Н. Тільки так можна розуміти Голодомор : [про лекцію О. Мотиля «Як розуміти Голодомор» у Детройті] // Свобода. – 2013. – 25 жовт. – С. 5. – (До 80-річчя Голодомору-геноциду в Україні).

482. Величко Л. Український народ. Випробування голодом : моральні й культурні наслідки геноциду відчуваються й донині // Уряд. кур'єр. – 2013. – 22 листоп. – С. 4 : фот. – Спец. вип. «Згадаємо все, пам'ятаємо всіх».

483. Веремійчик О. Народжені в голоді : до 80-річчя поколінь Голодомору-Геноциду // Укр. слово. – 2013. – 12–18 черв.

484. Взірець масового вбивства для інших режимів : [таку думку історик Е. Епплбаум висловила на міжнар. наук. конф. «Вимірюючи наслідки Голодомору 80 років потому», що пройшла у Нью-Йорку (США)] // Голос України. – 2013. – 23 листоп. – С. 17 ; День. – 13 листоп. – Під назвою : Лау-

реатка Пулітцерівської премії напише книгу про Голодомор ; Чорномор. новини. – 14 листоп. – С. 1.

485. Винниченко І. Примусове переселення : 1920-ті – початок 1950-х років : [зокрема про колективізацію та розкуркулення у 1930-х рр.] // Крим. світлиця. – 2013. – 6 груд. – С. 15 : фот.; 13 груд. – С. 15; 20 груд. – С. 15; 27 груд. – С. 15.

486. Від Голодомору загинуло чотири мільйони людей : [вчені оприлюднили нові дані щодо кількості жертв] // Галичина. – 2013. – 23 листоп. – С. 3.

487. Власова О. Пригощали хлібом із макухи, кори та лушпиння : [у м. Рівному спекли хліб за рецептом часів Голодомору] // Газ. по-укр. – 2013. – 26 листоп. – С. 14. – (Голодомор).

488. Во Львові состоится юбилейный Всемирный конгресс украинцев : [X Всесвіт. конгр. українців, присвяч. 80-й річниці Голодомору] // Веч. Одесса. – 2013. – 23 апр.

489. Все глибшими стають виміри Голодомору // Свобода. – 2013. – 1 листоп. – С. 12, 18. – Підпис : Український Конгресовий Комітет Америки.

490. Вятрович В. Как Голодомор сделал нас нацией // Зеркало недели. – 2013. – 23–29 нояб. – С. 15.

491. В'ятрович В. Як замовчати Голодомор. 10 уроків від КГБ // Шлях перемоги. – 2013. – 6 листоп. – С. 5; Укр. слово. – 20–26 листоп. – С. 6 : фот.

492. Гармасій І. «Батько їх падлюками називав. Для мами вони були бандюгами, ненажерами і дітовбивцями» : до 80-х роковин Голодомору 1932–1933 рр. в Україні : [бесіда з істориком О. Корсуном] // Новини Закарпаття. – 2013. – 16 листоп. – С. 7; 23 листоп. – С. 6–7.

493. Гармасій І. Про голод на Великій Україні в Підкарпатській Русі писали всі газети. Заперечували лише комуністи // Новини Закарпаття. – 2013. – 30 листоп. – С. 19, 23.

494. Глодя К. За залізною завісою : [про актив. участь рівнян в утворенні громад. орг. для допомоги голодуючим] // Голос України. – 2013. – 23 листоп. – С. 14.

495. Голодомор очима луцьких студентів // Волин. новини. – 2013. – 23 листоп. – Фот.

496. Голодомор спричинила влада безбожників, заявляє митрополит УПЦ Московського патріархату // Україна молода. – 2013. – 21 листоп. – С. 2. – Підпис : Інф. «УМ».

- 497. Голодомори в Україні** // Крим. світлиця. – 2013. – 29 листоп. – С. 3 : карт.
- 498. Городецький О.** Х Світовий Конгрес Українців : післямова : [присвяч. 80-м роковинам Голодомору] // Свобода. – 2013. – 13 верес. – С. 5, 25 : фот.
- 499. Гривінський Р.** Фотоальбом «Дня» здобув нагороду на конкурсі «Книжка року-2014» : головний переможець – «Червоний виклик» Станіслава Кульчицького : [інтерв'ю] // День. – 2015. – 4 лют. – Фот.
- 500. Гринів О.** Україноцид : іст. правда проти політ. крутіїства : [про Голодомор] // Слово Просвіти. – 2013. – 31 жовт.-6 листоп. – С. 2–4 : фот.
- 501. Гринчук Л.** Про Голодомор із вуст очевидців // Ратнівщина. – 2013. – 23 листоп. – С. 1.
- 502. Громовий В.** Плутають Голодомор з війною : [про вивчення теми Голодомору в школах за президентства В. Ющенка та В. Януковича] // Газ. по-укр. – 2013. – 19 листоп. – С. 2. – (Голодомор).
- 503. Гунчак Т.** Західні українці тяжко переживали винищення Голодомором східних братів // Свобода. – 2013. – 22 листоп. – С. 5, 16. – (До 80-річчя Голодомору-геноциду в Україні).
- 504. Гуцуляк М.** Голодомор : гіркий присмак 80-літньої давнини : [свідчення громадян Чернівецької обл.] // Свобода слова. – 2013. – 28 листоп. – С. 18.
- 505. 23 листопада** – День пам'яті жертв Голодомору і політичних репресій в Україні : [про історію Дня пам'яті] // Степ. маяк. – 2013. – 23 листоп. – Підпис : 3 офіц. джерел.
- 506. «Дві третини мешканців країни вважають Голодомор геноцидом українського народу : опитування»** // Кореспондент. – 2013. – 11 нояб.
- 507. Дигдало Р.** Чи знають наші діти про Голодомор? // Свобода. – 2013. – 6 груд. – С. 7.
- 508. Динаміка ставлення до Голодомору** // Укр. слово. – 2013. – 13–19 листоп. – С. 4 : іл. – (1933-й : пам'ятаймо!).
- 509. Доповіді про Голодомор** на славістичній конференції : [в Ун-ті Вікторії (Брит. Колумбія, Канада) науковці КІУС (Б. Клід, А. Макух і С. Ціпко) у межах конф. Канад. асоц. славістів організували спец. секцію «Український голод 1932–1933 років. Метаморфоза, політика й визнання»] // Новий шлях. – 2013. – 4 лип. – С. 12 ; Свобода. – 12 лип. – С. 1, 21 : фот. – Підпис :

КІУС. – Під назвою : Задля ґрунтовнішого вивчення... ; The Ukrainian weekly. – 14 July. – Р. 1, 18 : phot. – Під назвою : Holodomor panel held during Canadian Slavists' conference.

510. Жарчинська О. Варили шкури з коня і смоктали : [спогади про Голодомор мешканки Луцька П. Некрасової] // Вісник+К. – 2013. – 21 листоп. – С. 13.

511. Жарчинська О. Згадують про померлих, але забули про тих, хто пережив Голодомор : [спогади про Голодомор мешканця Луцька О.В. Пащенко] // Вісник+К. – 2013. – 12 груд. – С. 11.

512. З хрестоматії «Свободи» // Свобода. – 2013. – 13 верес. – С. 14. – Із змісту : «Свобода», 31 березня 1933 року : «Міліони населення в радянщині вимирають з голоду» ; «Свобода», 21 липня 1933 року : «Москва не пускає до себе голодних з України» ; «Свобода», 12 вересня 1933 року : «Рятуймо Україну від голодової смерті» ; «Свобода», 4 серпня 1933 року : «Голод на Україні».

513. «За що ж мене убито, мамо?» // Черномор. маяк. – 2013. – 23 нояб. – С. 3 : фот. – (До 80-ї річниці Голодомору 1932–1933 років в Україні).

514. Задорожна Ю. Рабин Сіва Файнерман : «Ми маємо не боятися говорити правду про Голокост і Голодомор» : уривок з інтерв'ю / Ю. Задорожна, Н. Задорожна, Т. Антошевський // Гомін України. – 2013. – 12 берез. – С. 6, 10 : фот. – Підпис : РІСУ.

515. Закидальська О. Національна книга пам'яті жертв Голодомору потребує завершення // Гомін України. – 2013. – 24 верес. – С. 9 : фот. ; Свобода. – 1 листоп. – С. 5 : фот. – (До 80-річчя Голодомору-геноциду в Україні).

516. Заради історичної справедливості : [при КІУС Альберт. ун-ту (Канада) створено консорціум із вивчення Голодомору] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 30 берез. – С. 17. – (Голодомор : погляд через 80 років).

517. Згадали все : 39 % українців знають, що їхні рідні постраждали від Голодомору // Україна молода. – 2013. – 20 листоп. – С. 2. – Підпис : Інф. «УМ».

518. Зросла кількість українців, які визнають геноцид // Уряд. кур'єр. – 2013. – 22 листоп. – С. 12. – Спец. вип. «Згадаємо все, пам'ятаємо всіх».

519. Іван Н.К. Закордонні українці завжди пам'ятали Голодомор // Свобода. – 2013. – 18 жовт. – С. 5 : фот. – (До 80-річчя Голодомору-геноциду в Україні).

520. Ільницький В. Словами очевидців : про голод – на сторінках тогочасної закарпат. преси // День. – 2013. – 22–23 листоп. – С. 19.

521. Ісаюк О. Лист нащадкам : до 80-х роковин Голодомору напишіть від імені своєї громади послання наступним поколінням // Україна молода. – 2013. – 19 листоп. – С. 3 : іл. – (Пам'ять).

522. Ісаюк О. Розкажімо про Голодомор майбутнім поколінням українців : [про проєкт «Послання нащадкам»] // Газ. по-укр. – 2013. – 15 листоп. – С. 2.

523. Історик : влада відроджує стару ідею про Голодомор як «вигадки ЦРУ» : [В. В'ятрович про діяльність директора Укр. ін-ту нац. пам'яті В. Солдатенка] // Гомін України. – 2013. – 15 листоп. – Підпис : Gazeta.ua.

524. Італійський історик Андреа Граціозі : «Головною перешкодою на шляху до визнання Голодомору геноцидом є фінансова відповідальність Росії» // Крим. світлиця. – 2013. – 22 листоп. – С. 11 : фот., іл. – (Пам'ять).

525. Йовенко С. «Табу» над державним прапором або Повернення подружжя Володимира Маняка та Лідії Коваленко додому : [з нагоди 20-х роковин смерті В. Маняка вийшла друком його книга «Голод-33» та встановлено мемор. знак на будинку, де він жив] // Укр. літ. газ. – 2013. – 8 лют. – С. 1, 4.

526. Каленська А. Прикордонні загони ОДПУ-НКВС у подіях Голодомору 1932–1933 рр. на Поділлі та Південно-Східній Волині // Історія України. – 2013. – № 21. – С. 4–7 ; № 22. – С. 4–5.

527. Касьянова О. «Література ніколи не мовчала про Голодомор» : [про лекцію-бесіду, присвяч. 80-м роковинам Голодомору в Ін-ті філології Київ. нац. ун-ту ім. Т.Г. Шевченка, за участі письменника А. Дімарова, який пережив Голодомор, укр. історика, проф. Київ. нац. ун-ту ім. Т.Г. Шевченка В. Сергійчука та ін.] // Літ. Україна. – 2013. – 28 листоп. – С. 3.

528. Ковальчук В. Книжки, які не брешуть : [б-ки України отримали нові темат. набори книг до 80-х роковин Голодомору] // Україна молода. – 2013. – 14 листоп.

529. Конарева Л. Без історичної пам'яті немає майбутнього : [про між-нар. наук. симп., приуроч. до 80-х роковин Голодомору] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 23 листоп. – С. 5.

530. Конарева Л. «Ваші мертві вибрали мене...» : америк. вчений Джеймс Мейс першим дослідив історію великого голоду і визначив його як геноцид укр. народу // Уряд. кур'єр. – 2013. – 6 квіт. – С. 17 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

531. Конарева Л. «Великий Голод ліквідував загрозу розпаду СРСР з боку України» : [інтерв'ю з істориком С. Кульчицьким] // Уряд. кур'єр. – 2013. –

22 листоп. – С. 2–3 : фот., іл. – Спец. вип. «Згадаємо все, пам'ятаємо всіх» ; Дніпров. правда. – 2013. – 22 нояб.

532. Конарева Л. Народ мій є і завжди буде! : [акція «Лист у майбутнє» – послання нащадкам, які будуть вшановувати соті роковини трагедії] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 23 листоп. – С. 5 : фот.

533. Конарева Л. «Суд встановив факт злочину Голодомору-геноциду в Україні» : [інтерв'ю із зав. каф. міжнар. права Нац. ун-ту «Кієво-Могилян. акад.» М. Антонович] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 22 листоп. – С. 12 : фот. – Спец. вип. «Згадаємо все, пам'ятаємо всіх».

534. Конарева Л. «Українська діаспора спромоглася донести світові правду про голод» : [інтерв'ю із С. Кульчицьким] // Міст. – 2013. – 30 берез. ; Уряд. кур'єр. – 30 берез. – С. 8, 17 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

535. Конарева Л. «Чекісти жорстоко переслідували всіх свідків трагедії» : [бесіда з В. В'ятровичем] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 27 квіт. – С. 22 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

536. Корсун Л. Чому важливо говорити про Голодомор сьогодні? : деякі враження про міжнар. конф. з питань Голодомору у Нью-Йорку // Час і події. – 2013. – 28 листоп.-4 груд. – С. 22–24.

537. Кравченко В. «Ви будете ще рачки лізти в колгосп» : [спогади жителів різних обл. України про Голодомор] // Україна молода. – 2013. – 16 жовт. – С. 8 : фот. – (Біль народу).

538. Кудрик Н. Історик Граціозі : Голодомор – символ одіозної системи // Гомін України. – 2013. – 22 листоп. – Підпис : «Радіо Свобода».

539. Куєк М. Штучні голодомори – український Голокост // Буковина. – 2013. – 26 листоп. – С. 2.

540. Кузьмич М. Вишиті рушники вимінювала на скибку хліба : [розповідає очевидиця голодомору Є. Ситнік, яка проживає у м. Сарни] // Сарнен. новини. – 2013. – 31 жовт. – С. 3.

541. Кульчицький С. «Винищувальні акції». Пам'ять двох народів : Голодомори в Україні та Казахстані у порівнял. аналізі : (до підсумків наук. семінару в Астані) // День. – 2013. – 31 трав.-1 черв. – С. 11 : фот. ; 7–8 черв. – С. 8 : фот.

542. Кульчицький С. Нас знову ведуть до колгоспів, або як Валерій Солдатенко бачить український Голодомор // День. – 2013. – 22–23 листоп. – С. 8–9 : фот. ; 29–30 листоп. – С. 11 : фот.

543. Лиховид І. «Некомфортна література» : [167 б-к України отримали спец. колекцію кн., присвяч. подіям 1932–1933 рр.] // День. – 2013. – 13 листоп. – С. 2.

544. Лук'янчук Г. До 80-річчя голодомору-геноциду українського народу в 1932–33 рр. // Укр. слово. – 2013. – 20–26 листоп. – С. 2 : фот. – (1933-й : пам'ятай!).

545. Лук'янчук Г. Науковці закликають до міжнародного суду : [про визнання Голодомору геноцидом укр. нації] // Слово Просвіти. – 2013. – 21–27 листоп. – С. 4.

546. Луцькрада хоче криміналу для «заперечувачів» Голодомору // Волин. новини. – 2012. – 29 листоп. – Фот.

547. Людний Ф. Голодомор сприяв русифікації України // Крим. світлиця. – 2013. – 27 груд. – С. 14.

548. Магрицька І. Покликаний правдою : брит. журналіст Гарет Джоунс був чи не єдиним захід. інтелектуалом, який прагнув зупинити геноцид українців 1933 р. // Гомін України. – 2013. – 24 верес. – С. 6 : фот. ; День. – 30 серп.-31 серп. – С. 8 : фот.

549. Магрицька І. Псевдовчені з Інституту пам'яті не вважають голодомор геноцидом українського народу // Укр. слово. – 2013. – 30 жовт. – 5 листоп. – С. 2 : іл. – (1933-й : пам'ятай!).

550. Магрицька І. Роковини Голодомору треба відзначати навесні : 80 років тому комуністи вчинили геноцид укр. селянства та козацтва // Крим. світлиця. – 2013. – 24 трав. – С. 7, 15 : фот.

551. Масове переселення московитів в Україну після Голодомору // Укр. слово. – 2014. – 26 лют.-4 берез. – С. 12.

552. Мейс Дж. Зачаровані кола ідола або Тоталітаризм і геноцид в історії України // Наша віра. – 2013. – № 10. – С. 11 : іл. – (До 80-ї річниці Голодомору в Україні) ; № 11. – С. 13 : іл. – (До 80-ї річниці Голодомору в Україні).

553. Митрополит Володимир : «Голодомор – це репресія...» // Крим. світлиця. – 2013. – 22 листоп. – С. 2 : фот. ; Факты. – 19 нояб. – Підпис : УНН. – Під назвою : Митрополит Владимир : «Голодомор был одним из звеньев репрессивной цепи большевистской власти».

554. Михайлин І. Прабабуся української преси : найстаріша українцям газ. з усіх нині існуючих – «Свобода», що видається у США, – відзначає

120-річчя : [зокрема про те, як у газ. висвітлювалася тема Голодомору у 1932 р.] // Україна молода. – 2013. – 13–14 верес. – С. 17 : фот.

555. Михайлюта О. Убивча лінія ВКП(б) – КП(б)У // Сіл. вісті. – 2013. – 15 лют. – С. 1, 2.

556. Мочерняк І. Таке забути не можна : [спогади жительки Острога Л. Панової про Голодомор] // Замкова гора. – 2013. – 23 листоп. – С. 3.

557. Музиченко Я. Валентина Борисенко : Голодомор у багатьох аспектах не досліджений : відомий етнолог – про феномен «уповноважених», дармову дитячу працю і постгеноцидні... зміни в довкіллі України // Україна молода. – 2013. – 28 листоп. – С. 11 : фот.

558. Музиченко Я. Ліки від Голоду : історики, соціологи й психологи аналізують : як нам вийти з постгеноцидного стану // Україна молода. – 2013. – 22–23 листоп. – С. 1, 6–7 : фот.

559. Музиченко Я. Послання про Голод : учора розпочалася всеукр. акція, покликана донести своєрідні «листи» сучасників про геноцид 1933 року до майбут. покоління // Україна молода. – 2013. – 6 листоп. – С. 3 : фот. – (Пам'ять).

560. Музиченко Я. Рана Голоду : етнолог Наталія Петрова – про наслідки Голодомору в громад. житті й традиц. культурі // Україна молода. – 2013. – 19 листоп. – С. 7.

561. Навіть Папа визнав Голодомор : [Папа Римський Франциск визнав Голодомор в Україні ще в 2010 р.] // Нова газ. – 2013. – 10 трав. – С. 2.

562. Назаркевич Н. Михайло Ватуляк : «У бібліотеку Януковича відправив книги про Голодомор, Бандеру...» : [бесіда з головою Асоц. видавців та книготорговців Львівщини М. Ватуляком] // Високий замок. – 2013. – 29 листоп.-1 груд. – С. 11.

563. Назаркевич Н. «Саме голод породив відсутність солідарності серед українців. Кожен тоді рятував себе» : [бесіда з істориком А. Козицьким про Голодомор] // Високий замок. – 2013. – 21–27 листоп. – С. 10.

564. Нечай С. Трагедія українців : між Москвою та Берліном // Укр. слово. – 2013. – 20–26 листоп. – С. 1, 7.

565. Огнева Л. Боротьба за правду про великий Голод // Україна козацька. – 2013. – № 17/18 (верес.). – С. 12–13.

566. Оголошено конкурс робіт про Голодомор – як геноцид // Крим. світлиця. – 2013. – 31 трав. – С. 15.

567. Олещук І. Голодомори в історії української нації : [спогади про допомогу мешканців Зах. України голодуючим українцям зі схід. областей України] // Свобода. – 2013. – 22 листоп. – С. 1, 3.

568. Омелянчук І. Кордон між життям і смертю : у польськ. прикордонні, яке стало сучасною Рівненщиною, рятували українців від голоду й писали романи про злочинства комуністів // Рівн. кооператор. – 2013. – 12 квіт. – С. 3 ; Уряд. кур'єр. – 25 трав. – С. 20 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

569. Онишко Л. Меморіал має свою історію : [історія Нац. музею «Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні»] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 6 лип. – С. 8. – (Голодомор : погляд через 80 років).

570. Онишко Л. Твій рядок у Народній книзі пам'яті : [Нац. музей «Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні» ініціював міжнар. акцію «Згадаймо їх... Вони жили в роки голодоморів»] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 6 лип. – С. 8 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

571. Острич Я. Відгуки про Голодомор в Галичині // Своє слово. Наш край. – 2013. – 22 листоп. – С. 4 : іл.

572. Офіційно визнати Голодомор Геноцидом! // Міст. – 2013. – 14 листоп.

573. Павлюх М. Голодомор як... закономірність // День. – 2013. – 29–30 листоп. – С. 12 : фот.

574. Пам'ятаємо... : [фотографія] // Культура і життя. – 2013. – 22 листоп. – С. 1.

575. Пам'ять : а правда ще страшніша // Волинь-нова. – 2013. – 21 листоп. – С. 2.

576. Папа Франциск назвав Голодомор одним із найбільших геноцидів ХХ століття // Гомін України. – 2013. – 7 трав. – С. 1 : фот.

577. Парасківа Л. Після 1933 року українці втратили здатність опиратися Москві // Газ. по-укр. – 2013. – 22 листоп. – С. 1, 15. – (Голодомор).

578. Парасківа Л. Сталін хотів утриматися на посаді : [інтерв'ю з істориком С. Кульчицьким] // Газ. по-укр. – 2013. – 19 листоп. – С. 2. – (Голодомор).

579. Пащенко В. До четвертого покоління... : [про наслідки Голодомору] // Крим. світлиця. – 2013. – 6 груд. – С. 7 : фот. – (Пам'ять).

580. Писаренко Ю. Не маємо права забувати про жодну знищену голодом людину // Голос України. – 2013. – 16 листоп. – С. 10 : іл.

581. Підручники мовчать про Голодомор : [через скасовану освіт. реформу в Україні не висвітлено події від 1921 до 1939 рр.] // Свобода. – 2013. – 27 верес. – С. 2.

582. Плеченко А. «Народ мій є! Народ мій завжди буде!» : [про Голодомор та його дослідників] // Чорномор. новини. – 2013. – 23 листоп. – С. 1-2 : фот. – (Не дамо згасити свічу пам'яті!).

583. Позняк-Хоменко Н. Казка про Великий голод : як розповісти про страшну трагедію наймолодшим? // Україна молода. – 2013. – 26 верес. – С. 11 : фот. – (Пам'ять).

584. Позняк-Хоменко Н. Міфи і легенди Сергія Плачинди : [укр. письменник С. Плачинда першим порушив табу на згадку про Голодомор. У квітні 1986 р. він як голова творчого об'єднання публіцистів Спілки письменників УРСР провів перший вечір, присвяч. пам'яті жертв Голодомору, на якому було прийнято звернення до генсека ЦК КПРС М. Горбачова з вимогою зняти табу з теми Голодомору] // Україна молода. – 2013. – 17 верес. – С. 11 : фот. – (Пам'ять).

585. Помилка, яку належить виправити : [КУК закликає Канад. музей прав людини створити галерею Голодомору] // Свобода. – 2013. – 26 квіт. – С. 2. – Підпис : Конгрес Українців Канади ; The Ukrainian weekly. – 17 March. – P. 4, 7. – Під назвою : UCC board supports distinct gallery for Holodomor at human rights museum.

586. Присташ Я. 80-ті роковини Голодомору // Наше слово. – 2013. – 24 листоп. – Фот.

587. Прокопенко О. Кара за дітей : у кожній сім'ї є за кого поставити свічку // Уряд. кур'єр. – 2013. – 30 лип. – С. 13 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

588. Пушкар І. Діти — жертви голодомору // Укр. слово. — 2013. — 14–20 серп. — С. 13.

589. Ратушний М. Пам'ять про жертви — застереження світу // Слово Просвіти. – 2013. – 21-27 листоп. – С. 7.

590. Російський «темник» щодо Голодомору : [Федер. арх. агентство Росії рекомендує історикам цитувати дані так, щоб вони спростовували Голодомор в Україні] // Свобода. – 2013. – 26 квіт. – С. 4.

591. Росія боїться фінансової відповідальности за голодомор // Укр. слово. – 2013. – 6–12 листоп. – С. 11 : іл.

592. Рябчук Л. Страшні рядки істини // Поділ. вісті. – 2013. – 10 груд. – С. 5.

593. Савка С. Запах млинців з гнилої картоплі : [спогади мешканця Тернополя про допомогу голодуючим] // Вільне життя плюс. – 2013. – 13 листоп. – С. 7. – (Дзвони пам'яті).

594. Свєреда Т. Пам'ять нації для самозцілення // Луцьк. замок. – 2013. – 21 листоп. – С. 13.

595. Сверстюк Є. Пам'ять від роду в рід : [виступ письменника на відкритті Міжнар. форуму «Народ мій є! Народ мій завжди буде!», організованого Громад. ком. із вшанування пам'яті жертв Голодомору (21 листоп. 2013 р., Київ, Нац. опера України)] // Наша віра. – 2013. – № 12. – С. 11 : іл.

596. Семенченко М. Про дух надії, Голодомор і... соцмережі : [інтерв'ю з дослідницею Голодомору С. Черняк] // День. – 2013. – 22–23 листоп. – С. 14 : фот.

597. Сергєєва М. Віра Кнурьова : «Мама на нас, живих і здорових, замовляла панахиду в церкві...» : [спогади, м. Володимир-Волинський] // Місто вечір. – 2013. – 12 верес. – С. 8.

598. Сергійчук В. Голодомор – геноцид української нації : 80-ті роковини Голодомору 1932–1933 рр. в Україні // Київ. ун-т. – 2013. – Листоп. – С. 6.

599. Сидорук Ф. Джоунз проти фабіанців. Історія журналіста, який уперше розповів про Голодомор // Відродження. – 2013. – 3 січ. – С. 4–5 : фот.

600. Смільська О. Катерина Левченко : «Батько переживав, щоб маму не з'їли» : [розмова з жителькою м. Бережани] // Нова Терноп. газ. – 2013. – 27 листоп.-3 груд. – С. 12 : фот.

601. Солодько П. Як писати про Голодомор : інструкція російським історикам / комент. С. Кульчицького, Л. Тьорушкіна // День. – 2013. – 27–28 черв. – С. 5.

602. Створено консорціум з вивчення голодомору : [працюватиме при КІУС Альберт. ун-ту (Канада)] // Крим. світлиця. – 2013. – 8 берез. – С. 6 ; Наша віра. – 2013. – № 3. – С. 16.

603. Сяндюков І. Свідки пекла на землі : щоденники очевидців Голодомору 1932–1933 рр. як унікальне іст. джерело // День. – 2013. – 1–2 листоп. – С. 8 : фот. ; 8–9 листоп. – С. 8 : фот.

604. Терещук Г. Як львівські школярі дізнаються про ОУН, УПА і Голодомор... // Крим. світлиця. – 2013. – 9 серп. – С. 14.

605. Ткаченко В. «Ваші мертві вибрали мене...»: [про америк. історика Дж. Мейса] // Україна молода. – 2013. – 21 лют. – С. 7 : фот.

606. Топчий А. «Многие люди боялись выпускать на улицу своих детей, так как ходили слухи, что соседи, обещая покормить, заманивают к себе в дом ребятишек и съедают их» : сегодня Украина поминает жертв Голодомора // Факты и комментарии. – 2013. – 23 нояб. – С. 4.

607. Третяк Г. Немоżliво забути! // Крим. світлиця. – 2013. – 22 листоп. – С. 1, 11 : фот. – (Пам'ять).

608. Триває всебічне дослідження Голодомору-геноциду : [про конф. «Контекстуалізація Голодомору. Конференція з нагоди 80-ї річниці» в Ун-ті Торонто (27–28 верес. 2013 р.)] // Свобода. – 2013. – 1 листоп. – С. 1, 5 : фот.

609. Турчин-Дувірак Д. Канадський і Український музеї співпрацюватимуть у темі Голодомору // Свобода. – 2013. – 18 січ. – С. 5 : фот.

610. У бібліотеки України відправлять збірки книг про Голодомор : [кн. передадуть співкоординатор Громад. ком. із вшанування пам'яті жертв Голодомору І. Васюник, філософ, письменник, член Громад. ком. Є. Сверстюк та директор вид-ва «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» І. Малкович] // Укр. слово. – 2013. – 20–26 листоп. – С. 12.

611. У Конгресі США нагадали про Голодомор-Геноцид // Укр. слово. – 2013. – 20–26 листоп. – С. 12. – (Світ визнає).

612. У Массачусетсі можуть внести тему Голодомору в шкільну програму // Гомін України. – 2013. – 22 жовт. – С. 2 : фот. ; Укр. слово. – 30 жовт.-5 листоп. – С. 11 : фот. – Під назвою : Тему українського голодомору хочуть внести у шкільну програму штату Массачусетсу.

613. УККА розшукує осіб, що пережили Голодомор // Свобода. – 2013. – 27 верес. – С. 5. – Підпис : Український Конгресовий Комітет Америки ; The Ukrainian weekly. – 29 Sept. – Р. 6. – Під назвою : UCCA seeks Holodomor survivors for 80th anniversary commemoration.

614. Украинские историки рассказали конгрессвумен США о Голодоморе : [Г. Іванущенко та І. Щупак зустрілися з укр. громадою Чикаго (США), де прочитали лекції про Голодомор і Голокост, а також зустрілися з конгресвумен Дж. Шековскі] // Факты. – 2013. – 2 июля. – Підпис : УНН.

615. Українці пишуть послання до тих, хто вшановуватиме жертв Голодомору всотє : [фотографія] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 22 листоп. – С. 1.

616. Учні шкіл взяли участь у конкурсі про Голодомор : [конкурс провів Ком. поширення правди про Голодомор – освіт. гілка Крайов. ком. США з визнання геноцидом Голодомору 1932–1933 рр. в Україні (Нью-Йорк)] // Свобода. – 2013. – 1 листоп. – С. 8.

617. Фостій І.П. Голодна косовиця 1933-го // Буковина. – 2013. – 22 листоп. – С. 3.

618. Хліб – ціною життя. Політолог Волині про Голодомор : [Т. Літковець] // Волин. новини. – 2013. – 23 листоп. – Фот.

619. Це був геноцид : так називають Голодомор 1932–1933 рр. 66 % українців // Україна молода. – 2013. – 12 листоп. – С. 3 : фот. – Підпис : Інф. «УМ».

620. Цимбалюк М. Страчені голодом // Слово Просвіти. – 2013. – 28 листоп-4 груд. – С. 7 : фот.

621. Цікавий факт з життя Тараса Бульби-Боровця, поліського отамана, засновника УПА : [спогади про страшні картини Голодомору, побачені ним під час нелегальних відвідин Житомира, Києва та Харкова] // Наша віра. – 2013. – № 5. – С. 14 : портр.

622. Ціпак А. Як українців вбивали голодом : [спогади свідків, які проживають на Рівненщині] // Сім днів. – 2013. – 21 листоп. – С. 6.

623. Черевко А. Україна офіційно вшанує 80-ті роковини Голодомору : [інтерв'ю з істориком С. Кульчицьким] // День. – 2013. – 21 серп. – С. 5.

624. Чернега П. Голодомор-геноцид 1932–1933 рр. в Україні як наслідок комуністичного будівництва в СРСР // Слово Просвіти. – 2013. – 21-27 листоп. – С. 2-3 : фот., іл.

625. Чичула А. Про Голодомор все більше дізнаються американські школярі : [у Чикаго президент Фондації «Голодомор – геноцид українського народу» (США) і член Ради директорів Укр. нац. музею М. Міщенко розповів про Голодомор-геноцид 110 учням з «Plum Grove Junior High School»] // Свобода. – 2013. – 24 трав. – С. 9, 16.

626. Шершель Л. У мирні 1932–1933 роки українців загинуло більше, ніж у Другій світовій війні, стверджують фахівці // Демократ. Україна. – 2013. – 22 листоп. – С. 3.

627. 66 відсотків українців вважають Голодомор 1932–1933 років геноцидом // Гомін України. – 2013. – 12 листоп. – С. 1 : фот. ; Крим. світлиця. – 22 листоп. – С. 2.

628. Шот М. «Галичани про голод знали і рятували братів-східняків» : [розмова з терноп. науковцем, істориком М. Лазаровичем] // Вільне життя плюс. – 2013. – 20 листоп. – С. 6 : фот. – (До 80-річчя Голодомору).

629. Шот М. Дві долі одного села : [іст. доля с. Мислова, Підволочного р-ну, що знаходиться на межі Тернопільської та Хмельницької областей ; допомога голодуючим у 1932–1933 рр.] // Вільне життя плюс. – 2013. – 20 груд. – С. 5 : фот. ; Уряд. кур'єр. – 22 листоп. – С. 5 : фот. – Спец. вип. «Згадаємо все, пам'ятаємо всіх». – Під назвою : Одне село – дві долі : під час Великого Голоду західна Мислова старалася допомогти вижити східній посестрі.

630. Шот М. «Західні українці прагнули хоч якось зарадити страшному Голодомору» : [розмова з істориком М. Лазаровичем] // Мед. акад. – 2013. – 12 листоп. – С. 11 : фот. ; Уряд. кур'єр. – 19 жовт. – С. 20 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років) – Під назвою : «Жителі Західної України прагнули хоч якось зарадити страшному голоду»;

631. Шушарін Д. Скорботна бездушність : [рос. влада не сприймає трагедії у власній історії й не визнає права інших народів на трагедію, зокрема коли йдеться про Голодомор] // День. – 2013. – 26 листоп. – С. 9.

632. Якими були б наші діди та баби, якби не Голодомор : [результати опитування, яке провів Центр українознавства Київ. ун-ту ім. Шевченка] // Газ. по-укр. – 2013. – 22 листоп. – С. 15. – (Голодомор).

633. Янукович В. [Про Голодомор] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 22 листоп. – С. 1 : фот.

634. Ястребов О. Блокада для державних кріпаків : до 80-річчя Голодомору // Голос України. – 2013. – 29 трав. – С. 14 : іл.

635. Ятченко В. У світі покаліченої свідомості. Пам'ять Голодомору : потрібні нові горизонти осмислення // День. – 2013. – 22–23 листоп. – С. 9 : фот.

636. Baziuk M. Holodomor Education Conference discusses methodologies, resources : conf. is the first dedicated to the teaching of the Famine-Genocide : [про конф. у Торонто (Канада), що відбулася 10–12 трав. 2013 р. і була присвяч. викладанню теми Голодомору] // The Ukrainian weekly. – 2013. – 9 Jun. – Р. 1, 8 : phot.

637. Chelak R. New York City college's new course «European Genocides» includes Holodomor : [новий курс Нью-Йоркського коледжу «Європейські геноциди» включає тему Голодомору] // The Ukrainian weekly. – 2013. – 15 Dec. – P. 4 : phot.

638. Dastakian A. Holodomor, un génocide oublié : [про Голодомор як геноцид] // Marianne. – 2013. – 14 Dec.

639. Holodomor Research and Education Consortium established at CIUS : [КІУС оголосив про заснування Дослідно-освітнього консорціуму із вивчення Голодомору] // The Ukrainian weekly. – 2013. – 3 March. – P. 1, 8 : phot.

640. Leading experts to gather for HREC's Holodomor conference in Toronto : [про майбутню конф. «Контекстуалізація Голодомору. Конференція з нагоди 80-ї річниці» в Ун-ті Торонто] // The Ukrainian weekly. – 2013. – 18 Aug. – P. 11.

641. Stebelsky I. Holodomor – A Genocide in Ukraine, 1932–1933 // Гомін України. – 2013. – 5 берез. – С. 12 : фот.

642. Zakydalsky O. «Contextualizing the Holodomor» conference marks genocide's 80th anniversary : [про конф. «Контекстуалізація Голодомору. Конференція з нагоди 80-ї річниці» в Ун-ті Торонто (27–28 верес. 2013 р.)] // The Ukrainian weekly. – 2013. – 20 Oct. – P. 1, 18 : phot.

2014

643. Акименко М. Злочини проти людства : голодомор та геноцид // Законодавство України : проблеми та перспективи розвитку : зб. матеріалів XV Всеукр. наук.-практ. конф. / НАН України, Київ. ун-т права. – Київ, 2014. – С. 15–18.

644. Баранов Е.Ю. Демографические последствия голода начала 1930-х годов в СССР (историографический аспект) // Институты развития демографической системы общества : V Уральский демогр. форум : сб. материалов. – Екатеринбург, 2014. – С. 253–260.

645. Білан С.О. Соціально-економічний та національно-культурний злам українського селянства (1929–1939 рр.) : [зокрема про Голодомор] : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.01 / Сергій Олексійович Білан ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : [б. в.], 2014. – 40 с.

646. Василяшко В. Голодомор на теренах Поділля : за матеріалами лекцій про Голодомор в Україні : брошура / В. Василяшко, П. Швець. – Київ : Знання України, 2014. – 47 с. : іл. – (Бібліотечка товариства «Знання» України).

647. Васильєв В. Політичне керівництво УРСР і СРСР : динаміка відносин центр-субцентр влади (1917–1938) : [монографія] / В. Васильєв ; відп. ред. С. Кульчицький. – Київ : Ін-т історії України, 2014. – 376 с. – Із змісту: Реалізація провідниками КП(б)У політики Кремля на другому етапі колективізації. – С. 216–225 ; Криза відносин : керівники СРСР та УСРР під час голодомору. – С. 227–291.

648. Вашека І.В. Психологічні наслідки голодомору в Україні // *Zbiór raportów naukowych. «Nauka dzisiaj. Oferty»* (29.11.2014–30.11.2014). – Warszawa, 2014. – S. 27–30.

649. Воропаєва В. Голод 1933 року в Україні. Свідчення про винищування Москвою українського селянства / В. Воропаєва, І. Скирда. – Харків, 2014. – 704 с.

650. Голод 1930-х годов в Украине и Казахстане : вопр. историографии и подходы к исслед. проблемы (к 80-летию трагедии) : сб. материалов выступлений, докладов и сообщений участников Междунар. науч.-метод. конф., Астана, 3 дек. 2013 г. / под общ. ред. Е.Б. Сыдыкова. – Астана : Евраз. нац. ун-т им. Л.Н. Гумилева, 2014. – 240 с.

651. Голодомор 1932–1933 років в Україні як злочин геноциду згідно з міжнародним правом : [монографія] / М. Антонович, К. Бондар, В. Василенко [та ін.] ; за наук. ред. В. Василенка, М. Антонович. – Вид. 3-тє, допов. – Київ : Києво-Могилян. акад., 2014. – 363 с., [2] арк. іл.

652. Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті трагічних подій ХХ століття : (до 80-х роковин пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 рр. в Україні) : зб. наук. пр. Вип. 7 / голов. ред. Л.Г. Білий. – Хмельницький : Вид-во Хмельн. ін-ту МАУП, 2014. – 284 с.

653. Капустян Г.Т. Пам'ять 33-го кличе молодих : сповіді свідків і слово історика / Г.Т. Капустян. – Вид. 2-ге, допов. – Кременчук : Щербатих О.В., 2014. – 596 с. : іл.

654. Косик В. Голодомор // Україна. Довга і важка боротьба за існування / В. Косик. – Київ, 2014. – С. 67–74.

655. Кульчицький С.В. Комісія з розслідування голоду в Україні (міжнародна) // *Енциклопедія сучасної України* / НАН України, Ін-т енциклопед. дослідж., Наук. т-во ім. Шевченка ; [голов. редкол.: І.М. Дзюба (співголова), А.І. Жуковський (співголова), М.Г. Железняк (відп. секр.) та ін.]. – Київ, 2014. – Т. 14 : Кол-Кос. – С. 196.

656. Кульчицький С.В. Український Голодомор на тлі «розгорнутого будівництва соціалізму» : [передмова] // Голодомор в Україні 1932–1933 рр. : бібліогр. покажч. : [літ. за 2007–2011 рр.] / упоряд.: Л.М. Бур'ян, І.Е. Рікун ; редкол.: С.В. Кульчицький (наук. ред.), О.Ф. Ботушанська (відп. ред.), В. Мотика ; ред. І.С. Шелестович. – Одеса, 2014. – Вип. 3. – С. 15–53.

657. Ліончук О. Державне насильство над дітьми в УРСР (1930-ті роки) // Дитинство без насилля : суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 29–30 квіт. 2014 р., м. Тернопіль / за заг. ред. О.М. Кікінеджі. – Тернопіль, 2014. – С. 100–102.

658. Марочко В. Територія Голодомору 1932–1933 рр. / В. Марочко. – Київ : Видавець ПП Н. Брехуненко, 2014. – 63 с. : іл. – (Серія: Голодомори).

659. Мицик Ю. Голокост – штучний голодомор 1932–1933 рр. / Ю. Мицик, О. Бажан // Історія України / Ю. Мицик, О. Бажан. – Київ, 2014. – С. 447–458.

660. Мухин Ю.И. Как натравить Украину на Россию. Миф о «сталинском Голодоморе» : [авт. вважає, що визначення Голодомору геноцидом є надуманим, оскільки від голоду постраждала не тільки Україна] / Ю.И. Мухин. – Москва : Яуза-каталог, 2014. – 285 с.

661. Папакін Г. Донбас на «чорній дошці», 1932–1933 / Г. Папакін. – Київ : Ін-т історії України НАНУ, 2014. – 44 с. – (Серія «Студії з регіональної історії. Степова Україна»).

662. Папакін Г. «Чорні дошки» : антиселянські репресії (1932–1933) / Г. Папакін. – Київ : Ін-т історії України НАНУ, 2014. – 422 с.

Про кн.: Шевченко С. Жорстока зброя Москви проти українського селянства // З перших уст. – 2014. – 4 груд. – С. 6 : фот.

Шевченко С. [Рецензія] // Наук. зап. Кіровоград. держ. пед. ун-ту ім. В. Винниченка. – 2014. – Вип. 22. – С. 210–211.

Шевченко С. Як боролися з «кулаческо-рваческими» тенденціями // Нар. слово. – 2014. – 20 листоп. – С. 8.

663. Потіха О. Інформування міжнародної спільноти представниками УНДО про Голодомор в Україні 1932–1933 рр. // Восьмі Богданівські читання : матеріали Всеукр. наук. конф. : зб. наук. пр. / редкол.: О. Драч, К. Івангородський, А. Котиченко [та ін.]. – Черкаси, 2014. – С. 226–228.

664. Рамач Я. Тижневик «Руски новини» в Югославії про Голодомор 1932–1933 рр. в Україні // Особистість, суспільство, держава : проблеми минулого і сьогодення : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. : у 2 ч. (Суми ; Курськ, 18 квіт. 2014 р.). – Суми ; Курськ, 2014. – Ч. 2, т. 1. – С. 42–49.

665. Романець Н.Р. Репресивна політика радянської влади в українському селі (1925–1939) : монографія / Н.Р. Романець. – Кривий Ріг : Р.А. Козлов, 2014. – 455 с : іл.

Про кн.: Корновенко С.В. Н.Р. Романець. Репресивна політика радянської влади в українському селі (1925–1939) : монографія / Наталя Радомірвна Романець. – Кривий Ріг : Вид. Р.А. Козлов, 2014. – 456 с. // Український селянин : зб. наук. пр. / Ін-т історії України НАН України ; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – 2014. – Вип. 14. – С. 245.

Нікілев О.Ф. Рецензія на монографію Н.Р. Романець «Репресивна політика радянської влади в українському селі (1925–1939 рр.)» // Гріні : наук.-теорет. альм. / Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара, ГО «Центр соц.-політ. дослідж.». – 2014. – № 5. – С. 200–202.

666. Сабурова Д.Б. Голодомор 1932–1933 гг. в Украине // IV Всероссийский фестиваль науки. XVIII Международная конференция студентов, аспирантов и молодых ученых «Наука и образование» (21–25 апр. 2014 г.) : в 5 т. – Томск, 2014. – Т. 4 : История. Философия. Культурология. Социальные науки, ч. 1. История. Культурология. – С. 234–240.

667. Сергійчук В.І. Голодомор 1932–1933 років як кульмінація геноциду українців Кубані // Україна – Кубань : іст. та культур. взаємодія / редкол.: А.М. Авраменко (відп. ред., уклад.), О.А. Бачинська, Є.Д. Петренко (відп. секр.) [та ін.]. – Київ, 2014. – Вип. I : Матеріали Республіканської наукової конференції, м. Київ, 14 груд. 2013 р. – С. 109–127.

668. Советские нации и национальная политика в 1920–1950-е годы : материалы VI междунар. науч. конф. Киев, 10–12 окт. 2013 г. – Москва : Полит. энцикл. ; Фонд «Президент. центр Б.Н. Ельцина», 2014. – 686 с. – (История сталинизма. Дебаты). – Из содерж.: Национальные моменты в политике руководства СССР в Украине (1932–1933 гг.) / В.Ю. Васильев. – С. 175–186. Голод 1932–1933 гг. – общая трагедия народов СССР : нац.-регион. аспект / В.В. Кондрашин. – С. 187–202. Режим «черной доски» в сталинских репрессиях 1932–1933 гг. против наций и народностей в регионах товарного земледелия СССР / Г.В. Папакин. – С. 212–221.

669. Сучасна політична нація : духовно-моральні, культурно-етичні та соціально-економічні засади розвитку : XIV наук.-практ. конф. / ВНЗ «Нац. акад. упр.», Центр перспект. соц. дослідж., Сусп.-наук. проект «Духовні цінності укр. суспільства у світлі співпраці суспільствознавства і богослов'я» ; [редкол.: Ю.О. Чугаєнко та ін. ; упоряд. Т.В. Привалко]. – Київ : НАУ, 2014. – 331 с. : рис., табл. – Из змісту : Національні інтереси України у сфері етнополітики : [зокрема про демогр. втрати внаслідок голодоморів] / О.П. Корнійчук. – С. 191–197. Від політично заангажованого до об'єктивного, неупередженого аналізу драматичних сторінок вітчизняної історії : [Голодомор] / А.І. Павко. – С. 188–191.

670. Україна Incognita. ТОП-25 / за заг. ред. Л. Івшиної; упоряд.: І. Сюдюков, А. Мотозюк. – Вид. перше. – Київ : Укр. прес-група, 2014. – 384 с. : іл. – Із змісту : Повість про двох журналістів : Уолтер Дюранті, Гарет Джонс і Пулітцерівська премія. – С. 292–307 ; Ваші мертві вибрали мене... Спадщина Голодомору : Україна як постгеноцидне суспільство. – С. 308–314 ; Земля на крові. – С. 315–325 ; Зачаровані кола ідола, або Тоталітаризм і геноцид в історії України / Дж. Мейс. – С. 326–335.

671. Улянич В.І. Терор голодомором і повстанська боротьба проти геноциду українців у 1921–1933 роках / В.І. Улянич. – Київ : МАУП, 2014. – 84 с.

672. Флоря А.Р. Голодомор 1932–1933 рр. // Джерелознавчі та історичні студії : зб. наук. пр. студентів / ред. Ю.І. Гузенко. – Миколаїв, 2014. – С. 208–211.

673. Чернявська К.В. Єврейська громада в роки голодомору 1932–1933 рр. // Історичні мідраші Північного Причорномор'я : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. 24–25 квітня 2014 р., Миколаїв / голов. ред. М.М. Шитюк. – Миколаїв, 2014. – Т. 1. – С. 384–390.

674. Шаповал Ю. В. Балицький : доля спецслужби крізь долю її керівника : голод 1932–1933 рр. // Радянські органи державної безпеки в Україні (1918–1991 рр.) : історія, структура, функції : матеріали круглого столу, 19 груд. 2013 р., м. Київ / упоряд.: О.Г. Бажан, Р.Ю. Подкур. – Київ, 2014. – С. 402–405.

675. Якубова Л.Д. Радянський Донбас. Всесоюзна кочегарка чи плавильний тигель? : [зокрема про Голодомор як віху етнонац. історії Донбасу] // Етнонаціональна історія Донбасу : тенденції, суперечності, перспективи в світлі сучасного етапу українського націотворення / Л.Д. Якубова. – Київ, 2014. – С. 39–73.

676. Coulter P. The great hunger (update) : Ukraine : audiobook on CD : [аудіокн. про Голодомор] / P. Coulter, P. Kennedy. – Ottawa : Canadian Broadcasting Corporation, 2014. – (Melvyl – University of California Libraries).

677. Dolot M. Zabić głodem. Sowietkie ludobójstwo na Ukrainie : [про рад. геноцид в Україні] / M. Dolot ; tłum. B. Gutowska-Nowak. – Kraków : Wydaw. Uniwers. Jagiellońskiego, 2014. – 254 s.

Про кн.: Fertacz S. Osaczyć i sterroryzować. Na marginesie wspomnień Mirona Dolota o Wielkim Głodzie na Ukrainie : [рецензія] // Wieki Stare Nowe. – 2015. – Т. 8. – С. 161–172.

678. Filonova D. Holodomor as Genocide in the Ukrainian Nation Building. Master thesis (History (MA)) : [що означає розуміння Голодомору як геноциду для укр. ідентичності] / D. Filonova. – 2014*.

679. Gibbard A. Gareth Jones : y Dyn Oedd yn Gwybod Gormod : [про брит. журналіста Г. Джонса, який відкрив світові Голодомор] / A. Gibbard. – Tal-y-bont, Ceredigion (MidWales, United Kingdom) : Y Lolfa, 2014. – 76 p.

680. Guzun V. Imperiul Foamei : foametea artificială din URSS și impactul asupra spațiului românesc, 1921–1922, 1931–1933, 1946–1947 : [авт. досліджує винищення голодом як політ. інструмент, який використовувався в Рад. Союзі у 1920–1940-х рр.] / V. Guzun. – București : Filos, 2014. – 504 p.

681. Kravchenko V. Ukraine Faces its Soviet Past : History vs. Policy vs. Memory : [зокрема про Голодомор] // Mass Dictatorship and Memory as Ever Present Past / eds.: J.-H. Lim, B. Walker, P. Lambert. – London, 2014. – P. 87–119.

682. Kudela-Świątek W. Miejsca (nie) pamięci : o upamiętnianiu ukraińskiego Wielkiego Głodu z lat 1932–1933 : [про Голодомор як перелом у процесі формування сучас. укр. нації та його роль у розумінні ідентичності] / W. Kudela-Świątek. – Kraków : Księgarnia Akademicka, 2014. – 222 s.

683. Lemkin R. Soviet genocide in the Ukraine : [кн. складається з факсиміле машинопису промови польськ. та америк. юриста Р. Лемкіна на вшануванні 20-х роковин Голодомору в Нью-Йорку (США) у 1953 р., стенограми промови, а також укр. перекладу цієї промови] / R. Lemkin ; ed. L.Y. Luciuk ; forew. D. Irvin-Erickson. – Kingston : Kashtan Press, 2014. – XVI, 25 p. : ill., portr.

684. Reisenauer T.P. The Great Famine in Soviet Ukraine : Toward New Avenues of Inquiry into the Holodomor : [аналіз вперше опублікованих док. з Архіву Президента Росії] : a Thesis Submitted to the Graduate Faculty of the North Dakota State University of Agriculture and Applied Science in Partial Fulfillment for the Degree of Master of Arts / T.P. Reisenauer. – Fargo (North Dakota), 2014. – 89 p.

685. Vsetecka J.K. Politics of perseverance : Ukrainian memories of «them» and the «other» in Holodomor survivor testimony, 1986–1988 : [у дис. Голодомор розглядається з точки зору тих, хто його пережив] : a Thesis submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts / J.K. Vsetecka. – Greeley (Colorado), 2014. – 83 p.

•
686. Антонович М.М. Голодомор 1932–1933 рр. в Україні як злочин геноциду і проблеми міжнародного визнання // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – Київ, 2014. – Вип. 121, ч. I. – С. 126–135.

687. Антонюк О.В. Вплив української діаспори на формування національної пам'яті : [зокрема про Голодомор] // Національна та історична пам'ять : зб. наук. пр. / Укр. ін-т нац. пам'яті. – Київ, 2014. – Вип. 10. – С. 3–9.

688. Бабка В.Л. Історична пам'ять доби Перебудови в Україні : вектори трансформації : [у зовнішньополіт. векторі проаналізовано заходи, які спрямовувалися на перешкодження поширенню інформації про Голодомор в Україні] // Література та культура Полісся : зб. наук. пр. / Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин, 2014. – Вип. 76. – С. 227–238. – (Серія: Історичні науки).

689. Білан С.О. «Гігантоманія» в галузі сільського господарства України (30-і рр. XX ст.) : [зокрема про Голодомор] // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т історії України, Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2014. – Вип. 7. – С. 311–312.

690. Богатчук С.С. Голодомор 1932–1933 рр. : сторінки історії // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2014. – Вип. 81 (№ 2). – С. 36–40.

691. Брицький П. Демографічні і соціальні наслідки голодоморів Радянської України // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту : зб. наук. пр. / Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2014. – Вип. 702/703. – С. 81–85. – (Серія: Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини).

692. Гайдай О.Ю. Репрезентація радянського періоду у відповідях студентів-істориків (на матеріалах опитування) : [від 88 до 98% студентів в усіх ун-тах на питання про те, чи вважають вони голод 1932–1933 рр. геноцидом, дали ствердну відповідь] // Наук. зап. Вінниць. держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2014. – Вип. 22. – С. 265–269 : табл. – (Серія: Історія).

693. Ганзуленко В.П. Римо-католицька церква на Півдні України за часів державного атеїзму (кінець 20-х – 30-ті рр. XX ст.) : [найбільш нищівного удару держава завдала Римо-католическій церкві під час Голодомору] // Наук. зап. Нац. ун-ту «Остроз. акад.». – Острог, 2014. – Вип. 10. – С. 62–72. – (Серія: Історичне релігієзнавство).

694. Гнатюк В.М. Організація тотальної фіксації та видання свідчень про голодомори 1932–1933 і 1946–1947 років : систем. підходи // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка» : зб. наук. пр. – Львів, 2014. – № 784. – С. 175–181.

695. Головченко В.І. Голодомор 1932–1933 рр. в історичній і національній пам'яті // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2014. – Вип. 82 (№ 3). – С. 46–53.

696. Гон М.М. Голодомор, Голокост і Пораймос у політиці пам'яті України // Панорама політологічних студій : наук. вісн. Рівн. держ. гуманітар. ун-ту. – 2014. – Вип. 12. – С. 171–182.

697. Гудзь В.В. Дослідження демографічних наслідків Голодомору в Україні у 30-ті – 80-ті роки ХХ століття // Українознав. альм. : наук. часопис / Центр українознавства Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2014. – Вип. 16. – С. 241–245.

698. Гудзь В.В. Етнополітичні причини голоду 1932–1933 рр. в Україні : сучас. історіографія // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т історії України, Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2014. – Вип. 7. – С. 59–61.

699. Гудзь В.В. Початковий етап дослідження історії Голодомору в Україні // Наук. зап. Нац. ун-ту «Остроз. акад.». – Острог, 2014. – Вип. 22. – С. 242. – (Серія : «Історичні науки»).

700. Доценко В. Колективізація єврейських національних районів Півдня України та Криму на початку 1930-х років // Наук. часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2014. – Вип. 12. – С. 109–118. – (Серія 6: Історичні науки).

701. Дяків В.М. Суспільно-політичні передумови особливих форм народної релігійності в підрадянській Україні (1930-і рр.) : [зокрема у 1932–1933 рр.] // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т історії України, Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2014. – Вип. 7. – С. 232–238.

702. Клід Б. «Біла книга про чорні діла Кремля» : шістдесят років згодом // Західньоукраїн. зб. / Наук. т-во ім. Шевченка в Канаді. – Едмонтон ; Острог, 2014. – Т. 47, ч. 7. – С. 463–475.

703. Книш М.Ф. До питання розуміння і виявлення брехні : [про приховування фактів та заперечення голодомору в СРСР] // Вісн. Чернівець. ф-ту Нац. ун-ту «Одес. юрид. акад.». – 2014. – Вип. 4. – С. 15–30.

704. Коваль З.В. Терор голодом як злочинний управлінський засіб злому психологічної стійкості українського народу : [Голодомор] // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / ОРІДУ НАДУ при Президентові України. – Одеса, 2014. – Вип. 1 (57). – С. 19–24.

705. Крамар Р. Голодомор очима польських дипломатів і розвідників – Holodomor 1932–1933, Wielki Glod na Ukrainie w dokumentach polskiej dyplomacji i wywiadu, wybór i opracowanie Jan Jacek Bruski, Warszawa 2008, 778 s. : [рецензія] // Studia Ucrainica Varsoviensia. – Warszawa, 2014. – Т. 2. – С. 361–367.

706. Куц Г.М. Специфіка електоральних пріоритетів виборців Харківщини : відлуння голодомору // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед.

ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2014. – Вип. 82 (№ 3). – С. 381–386.

707. Лахач Т.О. Трансформація української сім'ї в умовах голодомору 1932–1933-х років : соц. аспект // Вісн. Черкас. ун-ту / Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – 2014. – № 22. – С. 107–111. – (Серія: Історичні науки).

708. Мельник О. Проблеми висвітлення голодомору 1932–1933 років на Півдні України // Українознав. альм. : наук. часопис / Центр українознавства Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2014. – Вип. 16. – С. 269–273.

709. Огієнко В.І. Репрезентація і «образ» у процесі передачі травми : поперед. зауваги до дослідж. іст. травми Голодомору // Національна та історична пам'ять : зб. наук. пр. / Укр. ін-т нац. пам'яті. – Київ, 2014. – Вип. 10. – С. 112–120.

710. Огієнко В.І. Україна і «її болісні минувшини» : стратегії історизування та іст. культура : [зокрема про Голодомор] // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2014. – Вип. 80 (№ 1). – С. 102–107.

711. Павловський Є.А. Голод 1932–1933 рр. в Україні та офіційна історико-гуманітарна наука в УРСР (1980–1991 рр.) // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2014. – Вип. 12. – С. 252–257. – (Серія 6, Історичні науки).

712. Павловський Є.А. Голодомор 1932–1933 рр. в українській та зарубіжній історіографії // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2014. – Вип. 91 (№ 12). – С. 147–152.

713. Павловський Є.А. Події голодомору 1932–1933 рр. в сучасному суспільному вимірі // Вісн. аграр. історії / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Нац. ун-т біоресурсів та природокористування України, Держ. наук. с.-г. б-ка Нац. аграр. акад. наук України. – 2014. – Вип. 8/9. – С. 125–132.

714. Придибайло О. Репресії проти єврейської національної меншини в Україні в 20–30-ті роки ХХ ст. : [зокрема про колективізацію та Голодомор] // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2014. – Вип. 12. – С. 46–49. – (Серія 6, Історичні науки).

715. Удовиченко О.О. Голодомор в Україні 1932–1933 рр. : проблеми історії України // Глаголь добро : сусп.-гуманіт. краєзнав. альм. наук.-пед. б-ки м. Миколаєва / ред. Т.І. Роскіна. – Миколаїв, 2014. – № 2. – С. 40–47.

716. Чернявська К.В. Питання аграрної історії України кінця 1920-х – початку 1930-х років в сучасній зарубіжній історіографії : [проаналізовано наук. пр., присвяч. проблемам колективізації та Голодомору] // Наук. вісн. МНУ ім. В.О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2014. – Вип. 3.38. – С. 144–148. – (Історичні науки).

717. Щербатюк В.М. Голод як засіб насильницького впровадження більшовицької політики в українському селі // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2014. – Вип. 83 (№ 4). – С. 38–45.

718. Щербатюк В.М. До питання про причини голодоморів в Україні (на вшанування жертв голодоморів 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947 рр.) // Вісн. Акад. праці і соц. відносин Федерації профспілок України : наук. зб. – Київ, 2014. – № 1. – С. 124–128.

•

719. Александрова М.В. Трансформація української традиційної культури : [вплив Голодомору] // Культура України. – 2014. – Вип. 46. – С. 24–33.

720. Гавришко М. «Продуктов каких-либо других, кроме человеческого мяса, при обыске в хате не обнаружено». Більшість спогадів про Голодомор записані від жінок // Країна. – 2014. – № 45. – С. 9–13 : фот.

721. Гамаш Р. В память о Голодоморе : «Размышления о трагедии» // Всемир. экол. вестн. – 2014. – Сб. 26, № 1, 2. – С. 14–17 : фот.

722. Гнатюк В.М. До проблеми віктимного характеру Голодомору 1932–1933 років в історичній пам'яті українського народу // Historical and Cultural Studies. – 2014. – Vol. 1, № 1. – Р. 23–25.

723. Горбач Р. Україна має вимагати від Росії відшкодування за Голодомор : [інтерв'ю з О. Мотилем, істориком, політологом, літератором і художником із США] // Країна. – 2014. – № 45. – С. 26–27 : фот.

724. Денисенко Г. Культурна спадщина України у формуванні історичної пам'яті народу : [зокрема про Голодомор] / Г. Денисенко, О. Денисенко // Краєзнавство. – 2014. – № 1. – С. 139–150.

725. Досліджуючи Голодомор у контексті : конф. з нагоди вісімдесятої річниці трагедії : [6–7 черв. 2014 р. дослідники з України, Англії, Італії, Казахстану, Канади, Росії та США взяли участь у роботі наук.-практ. лабораторії з вивчення проблематики Голодомору] // Бюл. КІУСу. – 2014. – С. 18–19.

726. Житарюк М. Геноцид проти українців – реалізація національної політики Кремля (у дзеркалі світової публіцистики) // Укр. інформ. простір. – 2014. – № 2. – С. 335–344.

727. Зят'єв С. «Видушіть з них хліб, де б вони його не заховали... За вами партія та товариш Сталін!» : [інтерв'ю з політ. та громад. діячем Л. Танюком] // Військо України. – 2014. – № 11. – С. 56–60.

728. Иванцов И.Г. Австрийская газета «Рейхспост» о голоде в СССР в 1932–1933 гг. / И.Г. Иванцов, С.М. Сивков, А.Р. Плотникова // Рус. архив. – 2014. – Т. 6, № 4. – С. 262–271.

729. Казьмина М.В. Отечественная историография рубежа XX–XXI вв. о голоде 1932–1933 гг. в СССР : [зокрема в УРСР] // Вестн. Кемеров. гос. ун-та. – 2014. – № 3 (59), т. 2 : История России. – С. 122–125.

730. Кондратюк О. Пам'ятаємо про жертв голодомору : година іст. пам'яті // Школа. – 2014. – № 11. – С. 52–54.

731. Корогодський Ю.М. Колективізація та голод 1932–1933 років у спогадах єврейських колоністів півдня України // Сторінки історії. – 2014. – Вип. 38. – С. 82–87.

732. Куриленко О. Голодомор – це продовження програту України в національно-визвольних змаганнях 1917–1921 років : [розмова з істориком і архівістом Г. Іванущенком] // Країна. – 2014. – № 45. – С. 6–8.

733. Нечитайло А.А. Роль діаспори у формуванні національної пам'яті в умовах глобального інформаційного суспільства : [зокрема про прецедент визнання Голодомору геноцидом укр. народу як приклад консолідації нац. пам'яті] // Стратег. пріоритети. – 2014. – № 2. – С. 79–87.

734. Писаренко В.Ю. А голодоморів-то в Україні було три! // Укр. іст. журн. – 2014. – № 3. – С. 201–204.

735. Славич Є.В. До питання про кількість жертв Голодомору 1932–1933 рр. у Донбасі // Іст. і політол. дослідж. – 2014. – № 1/2. – С. 79–88.

736. Слободян Л.А. Проблема голода 1932–1933 годов на Украине в украинской и российской историографиях 1991–2013 годов // Славяноведение. – 2014. – № 5. – С. 82–90.

737. Фельдман О.Б. Альтруїзм і людяність у травматичному досвіді людства : [про виховні комеморативні практики, пов'язані з травмат. досвідом Голодомору] // Перспективи. – 2014. – № 3. – С. 76–81.

738. Фельдман О.Б. Альтруїстична складова «уроків історії» : [про проблему виховання альтруїзму на прикладі засвоєння уроків Голокосту та Голодомору] // Наук. пізнання : методологія та технологія. – 2014. – № 2. – С. 167–172.

739. Чому Сталін боявся України і чому Путін боїться її сьогодні : [про доп. дослідниці Е. Епплбом на конф. в Торонто (Канада)] // Універсум. – 2014. – № 11/12. – С. 33–34 : фот. – (Голодомор) ; Свобода. – 7 листоп. – С. 1, 18. – Під назвою : Ен Епплбавм – про подібності між Сталіним і Путіним. – Підпис : КІУС.

740. Шевчук О.В. VIII Міжнародний конгрес українців : [зокрема про круглий стіл «Голодомор в Україні 1932–1933 рр. : відображення та інтерпретації в історії, літературі й мистецтві»] // Укр. іст. журн. – 2014. – № 1. – С. 219–224.

741. Ятченко В.Ф. Культурний контекст екзистенційного досвіду : [що люди пам'ятають про Голодомор] / В.Ф. Ятченко, О.В. Олійник // Мультиверсум. – 2014. – Вип. 4/5. – С. 31–39.

742. Bulgakova A.V. The Situation of Women in the Ukrainian Village During the Terror-Famine of 1932–1933 : [описано характерні особливості становища сіл. жінок України в період Голодомору, проаналізовано вплив наслідків реалізації осн. напрямів держ. політики СРСР у соц., екон. та ментальній сфері на становище жінок, представниць різних соц. верств сіл. населення] // Krasnoyarsk Science. – 2014. – № 6. – Р. 182–204.

743. Gamache R. Breaking Eggs for a Holodomor. Walter Duranty, the New York Times, and the Denigration of Gareth Jones : [як відбувалося очорнення журналіста Г. Джонса після публікації його ст. про голод в Україні] // Journalism History. – 2014. – Vol. 39, № 4. – Р. 208–218.

744. Kappeler A. Ukraine and Russia : Legacies of the Imperial Past and Competing Memories : [зокрема про Голодомор] // J. of Eurasian Studies. – 2014. – Vol. 5, № 2. – Р. 107–115.

745. Kindler R. Famines and Political Communication in Stalinism. Possibilities and Limits of the Sayable : [у ст. досліджуються форми та функції політ. комунікац. процесів під час і після голодоморів] // Jahrbücher für Geschichte Osteuropas. – 2014. – Vol. 62, № 2. – Р. 255–272.

746. Klid B. The Black Deeds of the Kremlin : Sixty Years Later : [про «Білу книгу про чорні діла Кремля» («The Black Deeds of the Kremlin : a White Book»), перший том якої опубліковано у 1953 р. з нагоди 20-х роковин Голодомору в Україні] // Genocide Studies Intern. – 2014. – Vol. 8, № 2. – Р. 224–235.

747. Kovtun O. (Não) resistir à transformação : o trabalho e a vida dos camponeses ucranianos. Estudo do holodomor de 1932–1933 : [про життя укр. селян в період Голодомору] // Rev. Angolana de Sociologia. – 2014. – № 13. – P. 129–142.

748. Nefedov S. Consumption Level During the Period of Holodomor : [авт. досліджує рівень харчового споживання в період Голодомору в Україні та Поволжі, а також в регіонах півд. частини Центр. Росії] // Economics & Sociology. – 2014. – Vol. 7, № 4. – P. 139–147.

749. Olszański T.A. Hołodomor i jego pomniki : 80 lat temu : jak głód zabijał Ukrainę // Tygodnik Powszechny : katolickie pismo społeczno-kulturalne. – 2014. – № 4. – S. 26.

750. Paavle I. Paradiis muutub põrguks : Holodomor Eestist nähtuna : [погляд на Голодомор з Естонії] // Akadeemia. – 2014. – № 12. – P. 2162–2178.

751. Stryjek T. Głód w latach 1932–1933 w historiografii ukraińskiej i w konstrukcji nowoczesnego mitu fundacyjnego Ukrainy : [аналіз сучас. наративу про Голодомор в Україні у двох контекстах : держ. політика пам'яті після 1991 р. та акад. історіографія] // Civitas. Studia z filozofii polityki. – 2014. – № 16. – P. 13–54.

752. Werth N. Retour sur la grande famine ukrainienne de 1932–1933 : [авт. досліджує початок та перебіг Голодомору] // Vingtième Siècle. Rev. d'histoire. – 2014. – № 121. – P. 77–93.

753. Yakubov A. Holodomor. Una lección que no se enseña en las aulas : [розповідь про Голодомор, присвяч. 80-річчю трагедії] // Altar Mayor. – 2014. – № 158. – P. 286–289 ; Fundación Nacional Francisco Franco. – № 131. – P. 17–19.

•

754. Абрамкіна Ю. «Це не смерть, а смерч з косою твій народ поклав без бою» : [наслідки Голодомору в Україні] // Вісті Світловодщини. – 2014. – 21 листоп. – С. 1 : фот.

755. Багрянний І. Голодомор 1932–1933 : [про кількість населення України у 1927 та 1939 рр. (з Малої рад. енциклопедії)] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 5.

756. Базюк М. Комунізм – призвідець голоду : [про майбутню конф. у Торонто, присвяч. дослідж. випадків голоду, спричинених діями комуніст. режимів] // Свобода. – 2014. – 25 лип. – С. 16.

757. Бандерівський край врятував Україну від голоду // Волинь-нова. – 2014. – 20 верес. – С. 4–5.

758. Більшість українців вважають Голодомор геноцидом // Крим. світлиця. – 2014. – 21 листоп. – С. 3.

759. Василяшко В. Страта голодом // Літ. Україна. – 2014. – 20 листоп. – С. 10–11.

760. Васюк Л. Не маємо права забути : [про здолбунівчанина І.П. Кузьменка, свідка Голодомору] // Нове життя. – 2014. – 21 листоп. – С. 1.

761. Вертійчук А. Чи рухнув комуністичний Карфаген? : [зокрема про колективізацію та Голодомор] // День. – 2014. – 5–6 груд. – С. 13 : фот.

762. Власенко С.І. Кричала душа в нікуди. Голодомор 1932–1933 років у листах його жертв // Сіл. вісті. – 2014. – 21 листоп. – С. 2.

763. Галів М. Метою голодомору був геноцид українців : [про наук. конф. у Принстон. унів. клубі (5–6 листоп. 2013 р.)] // Свобода. – 2014. – 24 січ. – С. 10–12 : фот.

764. Географія Голодомору 1932–1933 років : [демогр. втрати] // Укр. слово. – 2014. – 12–18 листоп. – С. 8.

765. Голодомору передувало понад п'ять тисяч антисталінських повстань селянства : [інтерв'ю з істориком В. В'ятровичем] // Крим. світлиця. – 2014. – 21 листоп. – С. 15.

766. Гривінський Р. Джеймсові Мейсу – 62 : [про його дослідж. Голодомору] // День. – 2014. – 19 лют. – С. 2 : фот.

767. Гулей І. Історія занедбання пам'яті не прощає : Мілена Рудницька про голод в 1932–1933 рр. // Вільне життя плюс. – 2014. – 28 листоп. – С. 4–5 : фот. – (До роковин найбільшої трагедії укр. народу).

768. Дзюбенко-Мейс Н. Дорога свічки : [про дослідника Голодомору Дж. Мейса (1952–2004)] // День. – 2014. – 21–22 листоп. – С. 21 : фот.

769. Добірка видань про часи голодомору : [управління СБУ в Рівн. обл. передало до фонду ОУНБ добірку книг] // Вільне слово. – 2014. – 18 груд. – С. 7.

770. Дупелич С. «Голодомор і репресії були цілеспрямованим нищенням українського люду» : [розмова з дослідником історії голодоморів П. Ящуком] // Новий шлях. – 2014. – 20 листоп. – С. 3 : фот.

771. За допомогою під час Голодомору галичан відправляли в Сибір : [про доп. історика Я. Папуги під час презентації у Львові кн. «Людяність

у нелюдський час» (Львів, 2013)] // Гомін України. – 2014. – 13 листоп. – Підпис : Gazeta.ua.

772. Зонова І. У 32–33-х роках було знищено більше 10 млн українців. Якби не Голодомор, Україна прийшла б у ХХІ століття із 100-мільйонним населенням // 33-й канал. – 2014. – 26 листоп. – С. 12.

773. Зятєв С. «То був страшний навмисний голод» : [інтерв'ю з директором «Музею радянської окупації» (Київ) Р. Круциком] // Нар. армія. – 2014. – 22 листоп. – С. 6–7.

774. Зятєв С. «Це було відверте знищення українського народу ...» : на початку 30-х рр. голодною смертю помирали мільйони українців : [розмова з Л. Танюком, головою Всеукр. громад. орг. «Меморіал» ім. В. Стуса] // Демократ. Україна. – 2014. – 21 листоп. – С. 3.

775. Кестлер А. Голодомор 1932–1933 : [брит. комуніст про побачене в СРСР у розпал Голодомору] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 22.

776. Ковальчук Н. Голод по-сталінськи // Права людини. – 2014. – 16–30 листоп. – С. 11–12.

777. Коняєва Т. «Голодного 1933-го зерно переробляли на спирт...» // Високий замок. – 2014. – 13–19 листоп. – С. 10.

778. Костенко Л. Спомин про Голодомор об'єднав українців світу // Міст. – 2014. – 26 листоп.

779. Крамаренко О. Невизнаний пророк : термін «геноцид» у світову політику і юриспруденцію ввів колишній помічник прокурора окружного суду в Бережанах Р. Лемкін // Бережан. віче. – 2014. – 21 листоп. – С. 4 : фот. – (Пам'ять Голодомору).

780. Ліпич Ю. Польські чиновники висилали голодуючих назад : [про громад. Ком. рятунок, створений у Львові 1933 р.] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 2. – (Голодомор).

781. Лугова М. «Мати дитинча колисала не в колисці, а в труні...» // Волинь-нова. – 2014. – 25 листоп. – С. 4.

782. Магрицька І. Рік 14-й – продовження 33-го? // Україна молода. – 2014. – 19 листоп. – Фот.

783. Масове переселення московитів в Україну після голодомору // Укр. слово. – 2014. – 26 лют.-4 берез. – С. 12.

784. Масові голодомори на тлі комунізмів : [про конф. «Комунізм і голод» в Торонто] // Свобода. – 2014–2015. – 26 груд.–2 січ. – С. 15, 24 : фот. – Підпис : КІУС.

785. Межва Л. Голодомор вселив в українців страх. Майдан знищив його // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 1, 4. – (Голодомор).

786. Мейс Дж. Європа : матеріалізація привидів : [зокрема про Голодомор] // День. – 2014. – 14–15 лют. – С. 22 : фот.

787. Мельник В. Застійна ковбаса і голодомори : нарис про Донбас // Укр. слово. – 2014. – 8–14 жовт. – С. 1, 6.

788. Музиченко Я. Людмила Гриневич : «Стікаючи кров'ю в ХХ столітті, ми прикривали Європу» : [директор Укр. центру дослідж. Голодомору – про «мовчання Заходу», екон. та нац. аспекти вбивства голодом та роль пропаганди в політиці знищення] // Україна молода. – 2014. – 18 верес. – С. 8–9 : іл.

789. Музиченко Я. Ті, хто пройшли через Голод : у 81-ші роковини геноциду Україна віддала шану тим, хто захищав країну від кремл. колонізації, під страхом смерті свідчив про геноцид і домагається його визнання нині // Україна молода. – 2014. – 25 листоп. – С. 7.

790. Наконечна Л. Не знаючи минулого, не матимемо майбутнього : Терноп. управління СБУ передало книги про Голодомор в обл. б-ку // Вільне життя плюс. – 2014. – 19 груд. – С. 1 : фот.

791. Наталя Дзюбенко-Мейс : «І тепер, як у 1933-му, український народ непотрібний. Потрібна Малоросія...» : [відповіді на запитання кор. агенції «Укр. нац. новини» Т. Вовканич] // Свобода. – 2014. – 5 груд. – С. 5.

792. «Не підкорені у 33-у – непереможні сьогодні!» : [історик В. В'ятрович – про опір селян] // Чорномор. новини. – 2014. – 20 листоп. – С. 1 : іл. – (22 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

793. Онуфрійчук М. Голодомор і «західняки» // Волин. газ. – 2014. – 27 листоп. – Фот.

794. Онуфрійчук М. Як «західняки» «східняків» рятували // Волин. газ. – 2014. – 27 листоп. – С. 7.

795. Павлів О. Адвокат Іван Сохацький очолював калуський комітет рятунку України в роки голодомору : [Івано-Франківська обл.] // Вісті Калущини. – 2014. – 28 листоп. – С. 4.

796. Павлів О. Участь Долинського повіту в рятунковому комітеті : [у петиції жителів повіту від 26 жовт. 1933 р., зокрема мешканців с. Старий Мізунь (Івано-Франківська обл.), висловлюється протест проти виморення голодом українців] // Свіча. – 2014. – 14 лют.

797. Павлів О. Участь Калуського повіту в Громадському комітеті порятунку України (1933–1934 рр.) : [Івано-Франківська обл.] // Дзвони Підгір'я. – 2014. – 12 груд. – С. 15.

798. Патриляк Б. Нищення коду нації // Культура і життя. – 2014. – 28 листоп. – С. 2.

799. Романюк Л. Голодомор – візитна картка розтерзаної нації // Рівн. правда. – 2014. – 27 листоп. – С. 15.

800. Семенченко М. Особлива історія : [проф. С. Кульчицький, постійний авт. газ., передав на потреби військових 10 тис. доларів – премію, одержану 2011 р. у Вашингтоні за працю про Голодомор] // День. – 2014. – 7 жовт. – С. 9.

801. Сергийчук В. Как писать о Голодоморе 1932–1933 годов? Как о геноциде украинства! // Зеркало недели. – 2014. – 21–28 нояб.

802. Стасюк О. Доноси, самогон і байдужість до майна : як Голодомор змінив життєвий уклад села // Наше місто. – 2014. – 20 листоп. – С. 3 ; Честь хлібороба. – 18 листоп. – С. 3 : фот.

803. Стасюк О. Як голодомор змінив життєвий уклад села // Крим. світлиця. – 2014. – 21 листоп. – С. 4–5 : фот. – (І геноцид, і етноцид...) ; Гайворон. кур'єр. – 2015. – 28 листоп. – С. 2 ; Кіровоград. правда. – 30 жовт. – С. 10 : фот.

804. Сугоняко О. Покута : [роздуми авт. про причини трагедії укр. народу 1932–1933 рр.] // Наша віра. – 2014. – № 3. – С. 5 : іл.

805. Сюдюков І. Як влада «розчавила» суспільство : [зокрема про Голодомор] // День. – 2014. – 25–26 квіт. – С. 8 : фот.

806. Тиліщак В. Голодомор 1932–1933 : [про селян. бунти 1932 р.] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 6.

807. Українських сиріт Голодомору всиновлювали чеченці / підгот. А. Umarova, С. Bigg, Ж. Безп'ятчук // Гомін України. – 2014. – 5 лют. – Підпис : «Радіо Свобода».

808. Усвідомлення геноциду : [за висновками дослідж., провед. соціол. групою «Рейтинг», більшість опитаних українців (72%) погоджуються

з тим, що Голодомор 1932–1933 рр. був геноцидом укр. народу] // Чорномор. новини. – 2014. – 20 листоп. – С. 1.

809. Файзулін Я. «Старші пішли між люди, а менший Андрій помер у своїй хаті» : під час Голодомору загинули близько 1,4 мільйона дітей : [спогади, Київська та Харківська обл.] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 2 : фот. – (Голодомор).

810. Федака С. Злочин без строку давності // Новини Закарпаття. – 2014. – 22 листоп. – С. 1, 6.

811. Хитра Г. Трагедія нації у наших серцях : [спогади очевидців, тепер жителів Терноп. обл., про Голодомор] // Воля. – 2014. – 21 листоп. – С. 2. – (Пам'ять нетлінна).

812. Хмельковський Л. 30 років тому у США почалося дослідження Голодомору : [про роботу Комісії Конгресу з Голодомору в Україні] // Свобода. – 2014. – 17 жовт. – С. 6, 18 : фот.

813. Цвілюк С. «І буде вона вже не Україна...». Великоімперська національно-перемішувальна політика Росії та її наслідки для України : [зокрема про Голодомор] // День. – 2014. – 30 квіт.-1 трав. – С. 8 : фот. ; Чорномор. новини. – 8–10 трав. – С. 2 : іл.

814. Церква застерігає від хибної ідеології, що спричинила Голодомор : [звернення Митрополита УПЦ Володимира] // Крим. світлиця. – 2014. – 11 лип. – С. 6.

815. Цимбаліста В. «Робіть зі мною що хочете! Добре, що я трьом своїм дітям вижити дала» : [спогади] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 3 : фот. – (Голодомор).

816. Чайка І. За торбину квасолі – 10 років таборів : [спогади про Голодомор П. Кулика] // Слово Волині. – 2014. – 27 листоп. – С. 9*.

817. Шевчук Н. «Їли коржі з бур'янів та листя» : [про голодомори 1932–1933, 1946–1947 рр. із розповіді І.П. Фостія] // Мол. буковинець. – 2014. – 20 листоп. – С. 4.

818. Шершель Л. «Бозю, зроби, щоби їсти не хтілось!» : [про заморених голодом дітей] // Чорномор. новини. – 2014. – 20 листоп. – С. 3.

819. Штоквиш О. За право на волю й життя : опір укр. селян геноциду 1930–1933 рр. // День. – 2014. – 28–29 листоп. – С. 8 : іл.

820. Шушарін Д. План Путіна виявився гітлерівським сценарієм : [нинішнє покоління захід. політиків може опинитися в одному ряду з тими, хто не хотів помічати Голодомор, Голокост та ГУЛАГ] // День. – 2014. – 7–8 берез. – С. 4.

821. Як спогад про Голодомор вирощує вдома рослину амарант : [спогади рівнянина А. Петрикова] // Рівн. газ. – 2014. – 20 листоп. – С. 8.

822. Academia : a focus on the Holodomor : [про конф., проекти та заходи у 2013 р., присвяч. Голодомору (Канада та США)] // The Ukrainian weekly. – 2014. – 26 Jan. – P. 5–7 : phot.

823. Coates T.-N. Grappling With Holodomor : Thoughts on Timothy Snyder's The Bloodlands : [роздуми авт. над розділом кн. америк. історика Т. Снайдера «Криваві землі : Європа між Гітлером і Сталіним», присвяч. Голодомору] // The Atlantic. – 2014. – 3 Jan.

824. Frankenfeld T. Der fast vergessene Völkermord : [про вплив Голодомору на відносини між Києвом і Москвою] // Hamburger Abendblatt. – 2014. – 27 März.

825. Kardash K. Holodomor Writing Competition results are announced : [про конкурс учнівських робіт, присвяч. Голодомору, у Торонто] // The Ukrainian weekly. – 2014. – 20 July. – P. 15 : phot.

826. Kuntz J. L'Holodomor et les frontières de la faim : [про дипломат. повідомлення про Голодомор С. Граденіґо, консула Італії у Харкові, та ін. італ. дипломатів] // Le Temps. – 2014. – 25 Avril. – Phot.

827. Lehming M. Stalins verdrängter Hungermord in der Ukraine : [про різні позиції щодо природи Голодомору] // Der Tagesspiegel. – 2014. – 5 Mai. – Fot.

828. Sen. Andreychuk honored for promoting recognition of Holodomor as genocide : [сенатор Р. Андрейчук нагороджений медаллю «За заслуги» ім. Міхновського за сприяння визнанню Голодомору геноцидом (Оттава, Канада)] // The Ukrainian weekly. – 2014. – 30 Nov. – P. 4 : phot.

2015

829. Булгакова А.В. Жіноцтво українського села часів голодомору 1932–1933 рр. : соц.-екон. та духов. аспекти : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Булгакова Альона Валентинівна ; МОН України, КНУ ім. Т. Шевченка. – Київ, 2015. – 204 с.

830. Василяшко В. Голодомор на теренах Поділля та Донбасу : за матеріалами лекцій про Голодомор в Україні / В. Василяшко, П. Швець. – Київ : Знання України, 2015. – 59 с. – (Бібліотечка товариства «Знання» України).

831. В'ятрович В.М. Україна. Історія з грифом «Секретно» / В.М. В'ятрович. – Харків : Клуб Сімейн. Дозвілля, 2015. – 511 с. : іл. – Із змісту : Голодомор. Стирання пам'яті. – С. 66–71 ; Єдність, гартована голодом. – С. 291–298 ; КГБ проти правди про Голодомор. – С. 440–444.

832. Геноцид України в ХХ столітті. Україна під окупаційними режимами : іст. реалії та постколоніал. синдром : матеріали третьої Міжнар. наук.-практ. конф., 4–5 квіт. 2014 р., м. Львів / наук. та літ. ред.: Л. Сенік, М. Чорнопиский. – Львів, 2015. – 487 с. – Із змісту : Національні інтереси України в сфері етнополітики і Голодомор / О. Корнійчук. – С. 159–169. Реакция европейской и североамериканской общественности на голод в Украине в 1932–1933 гг. / В. Кондрашин. – С. 279–288. Конфіскація продовольчих запасів у селян України взимку 1932–1933 років у документах та свідченнях очевидців / Т. Боряк. – С. 327–336. Віддалені наслідки втрат населення України від соціальних катастроф у ХХ столітті / О. Гладун. – С. 337–347. Літературний архів рівненського часопису «Волинь» як джерело про Голодомор 1932–1933 рр. на Україні / А. Климчук. – С. 388–391. Демографічні втрати України внаслідок голоду 1932–1933 років : регіон. та міжпоселен. відмінності / Н. Левчук. – С. 392–408. Українська проза ХХ віку про голодомор як локус свідчень про геноцид проти українців / І. Набитович. – С. 409–426. Втрати українського народу : культур.-мистец. та демогр. / З. Служинська, О. Служинська. – С. 427–438. Голодомор 1932–1933 рр. – геноцид у міжнародному правовому середовищі. Наслідки геноциду української нації / В. Куреза. – С. 451–459. Визнання Голодомору геноцидом : міжнар. конвенції, договори та судові рішення / Б. Футей. – С. 473–479.

833. Голод 1932–1933 гг. // История Украины / И.Н. Данилевский, Т.Г. Таирова (Яковлева), А.В. Шубин [и др.] ; Центр по изучению истории Украины СПбГУ. – Санкт-Петербург, 2015. – С. 359–369.

834. Голодомор 1932–1933 – комуністичний геноцид в Україні / [передм. В. В'ятрович]. – Київ : [б. в., 2015]. – 36 с. : іл.

835. Гудзь В.В. Геноцид 1933 року і його наслідки для українства в історіософському осмисленні Джеймса Мейса // Україна – Цивілізація / Карпат. ун-т ім. А. Волошина, Укр. богослов. акад. ; редкол.: В.В. Бедь, архімандрит (голов. ред.), Є.І. Гайданка (відп. секр.), С. В. Урста [та ін.]. – Ужгород, 2015. – Т. 3 : Традиції та сучасність українського цивілізаційного простору : проблеми духов., держав., нац. єдності. – С. 40–46.

836. Гудзь В.В. Історичний дискурс проблеми демографічних наслідків голоду 1932–1933 рр. в Україні // Актуальні проблеми історії України нової і новітньої доби : монографія / редкол. : В. Гудзь (відп. ред., передм.), С. Пачев, Я. Таравська. – Мелітополь, 2015. – С. 185–214.

837. Гудзь В.В. Науковий дискурс про причини Голодомору в сучасній вітчизняній історіографії // Суспільні науки : сучасні тенденції та фактори розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 23–24 січ. 2015 р.). – Одеса, 2015. – С. 23–25.

838. Дупляк М. Правда про голодомор, як олива, наверх виходить // З Україною в серці. Спогади випускників україністики вчительської студії в Шецині (1959–1963) / ред. М. Дупляк ; упоряд. М. Дупляк. – Кліфтон ; Нью Джерзі, 2015*.

839. Жиленко І.Р. Гарет Джонс та Волтер Дюранті : журналісти однієї епохи з різним баченням реалій життя свого часу : [з'ясування різниці у поглядах відомих у ХХ ст. журналістів Г. Джонса та В. Дюранті на проблему Голодомору] / І.Р. Жиленко, В.В. Бардак, Д.Я. Шпірко // Журналістська освіта на Сумщині : світові проф. стандарти : матеріали Одинадцятої міжнар. наук.-практ. конф. (Суми, 13–14 трав. 2015 р.) / уклад.: О.Г. Ткаченко. – Суми, 2015. – С. 108–111.

840. Захаров Є.Ю. Чи можна кваліфікувати Голодомор 1932–1933 років в Україні та на Кубані як геноцид? / Є.Ю. Захаров ; Харків. правозахис. група ; худож.-оформлювач Б.Є. Захаров. – Вид. 2-ге, випр. та допов. – Харків : Права людини, 2015. – 52 с. – Те саме рос. мовою. – 56 с. ; те саме англ. мовою. – 52 р.

841. Калакура Я.С. Українська культура : цивілізац. вимір : [зокрема проаналізовано руйнів. наслідки голодоморів для укр. культури] : [монографія] / Я.С. Калакура, О.О. Рафальський, М.Ф. Юрій. – Київ : ІПіЕНД, 2015. – 491 с*.

842. Кульчицький С.В. Донеччина і Луганщина у XVII–XXI ст. : іст. фактори й політ. технології формування особливого та загального у регіон. просторі / С. Кульчицький, Л. Якубова ; відп. ред. В. Смолій. – Київ : Ін-т історії України НАНУ, 2015. – 813 с. – Із змісту : Перша хвиля розкуркулення і колективізації. – С. 283–305 ; Друга хвиля розкуркулення і колективізації. – С. 305–314 ; Хлібозаготівлі з урожаїв 1930 і 1931 рр. – С. 314–340 ; Доля врожаю 1932 р. – С. 340–371 ; Голодомор. – С. 371–384 ; Говорять свідки Великого Голоду. – С. 384–396 ; «Вирішальний» 1933-й. – С. 397–419.

843. Кульчицький С.В. Колективізація сільського господарства на Донбасі, 1928–1938 : наук.-попул. нарис : [у центрі дослідж. – хлібозаготівлі 1930–1932 рр. і Голодомор] / С.В. Кульчицький. – Київ : Ін-т історії України НАНУ, 2015. – 186 с. – («Студії з регіональної історії : Степова Україна»).

844. Кульчицький С.В. Прихована інформація про Голодомор в працях українських істориків 1956–1987 рр. // Світло й тіні українського радянського

історіописання : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, Україна, 22–23 трав. 2013 р.) / за ред. В.А. Смолія. – Київ, 2015. – С. 177–182.

845. Лук'яненко Л.Г. Шлях до відродження. В 13 т. Т. 13. Злочинна суть КПРС-КПУ, Нюрнберг-2. – Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2015. – 448 с. : іл. – Із змісту : Юридичні аспекти голодомору 1932–1933 років. – С. 27–30 ; Про Голодомор як геноцид та відповідальність за нього. – С. 30–44 ; Злочини проти людства. – С. 55–61 ; Злочини геноциду української нації. Голод 1932–1933 років в Україні. – С. 61–68 ; Голод і українське питання. – С. 69–72 ; Насильницьке переселення українців під час колективізації. – С. 72–75 ; Геноцид кубанських українців. – С. 75–76 ; Міжнародне невтручання. – С. 76–77 ; Звинувачення в геноциді. – С. 77–84.

846. Луць Ю. Інформаційна політика в контексті трагедії Голодомору 1932–1933 рр. тоді і сьогодні : чи помітні зміни? // *Ukraina : narracje, języki, historie* / pod red. M. Gaczkowskiego. – Wrocław, 2015. – С. 179–191.

847. Маркова С.В. Суспільні та політичні трансформації в українському селі в контексті формування тоталітарної системи (1917–1933 рр.) : монографія / С.В. Маркова. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г. – 2015. – 544 с. – Із змісту : Історіографія та методологічні засади проблеми : [зокрема про історіографію Голодомору]. – С. 9–75 ; Колективізація як шлях до одержавлення сільської економіки та руйнації економічного підґрунтя парагромадянського селянського суспільства. – С. 275–297 ; Соціально-демографічні зміни в українському селі : [зокрема про втрати внаслідок Голодомору]. – С. 297–330 ; «Гендерне питання» як засіб розширення соціальної бази нової влади : [зокрема про психол. кризу у людей, спричинену Голодомором]. – С. 363–389.

848. Марочко В. Голодомор 1932–1933 років на Донбасі / В. Марочко. – Київ : Ін-т історії України НАНУ, 2015. – 96 с. – («Студії з регіональної історії. Степова Україна»).

849. Окіпнюк В.Т. ДПУ УСРР у період згортання непу та формування тоталітарного режиму (1929–1934 рр.) : [зокрема під час Голодомору] // *Органи державної безпеки УРСР (1922–1941 рр.) : іст.-прав. дослідж.* : монографія / В.Т. Окіпнюк. – Київ, 2015. – С. 57–80.

850. Пишний В. У Вічному Часі : 28 листопада 2015 року – День пам'яті жертв Голодоморів та політичних репресій : [книга-дарунок] / священник В. Пишний ; підгот.: В. Дерев'янко [та ін.]. – Рубанівське : Навіки ; Дніпро : Літограф, 2015. – 49, [1] с. : іл.

851. Політика колективізації, організація хлібозаготівельних кампаній та розкуркулення селян в регіонах проживання німецького населення,

соціально-політичні причини та наслідки голодомору 1932–1933 років у німецькому селі // Німецька національна меншина в Україні : етнополіт. та соц.-екон. процеси в умовах рад. політ. системи (перша половина XX століття) : монографія / Б.В. Чирко. – Київ, 2015. – С. 99–138.

852. Прудникова Е.А. Мифология «Голодомора» / Е.А. Прудникова, И.И. Чигирин. – Москва : Вече, 2015. – 480 с. : ил. – (Мифы и правда истории).

853. Русначенко А. «Револуція згори» : індустріалізація, колективізація, голодомор-геноцид і терор кінця 1920-х – початку 30-х років // Нариси новітньої історії України : [монографія] / А. Русначенко. – Київ, 2015. – Кн. 2. – С. 258–400.

854. Сергійчук В.І. Голодомор 1932–1933 років як геноцид українства / В.І. Сергійчук. – Вид. 2-ге, допов. – Вишгород : Сергійчук М.І., 2015. – 135, [1] с. : іл. – Те саме / [худож. М. Черненко]. – 3-тє вид., допов. – 168 с. : іл.

855. Снайдер Т. Голод в Советском Союзе // Кровавые земли : Европа между Гитлером и Сталиным / Т. Снайдер ; пер. с англ. Л. Зурнаджи. – Київ, 2015. – С. 42–89.

856. Стасюк О. Валентина Борисенко – дослідниця геноциду українців 1932–1933 років, що отримав назву в Україні та світі – Голодомор // Науковий збірник з нагоди вшанування 70-річчя з дня народження та 45-річчя наукової діяльності професора Валентини Борисенко / упоряд.: М. Гримич, О. Брайченко. – Київ, 2015. – С. 60–64.

857. Україна Incognita : [зб. ст.] / за заг. ред. Л. Івшиної ; упоряд.: В. Панченко, С. Махун, І. Сюдюков. – Вид. сьоме, стер. – Київ : Укр. прес-група, 2015. – 400 с. : іл. – Із змісту : Вибіркова пам'ять : Голодомор в Україні / Дж. Мейс. – С. 291–294. У пам'ять про «політичну доцільність» / Р. Підкур. – С. 294–298.

858. Яковенко Я. Цвинтар під забудову : інструменталізація історії на прикладі Голоду 1932–1933 років // 20 років капіталізму в Україні. Історія однієї ілюзії : [збірка] / [за ред. К. Ткаченка]. – Київ, 2015. – С. 156–178.

859. Cinnella E. *Ucraina : il genocidio dimenticato, 1932–1933* : [на основі док., які стали відомими після розпаду СРСР, авт. реконструює події 1932–1933 рр. та пояснює причини Голодомору] / E. Cinnella. – Pisa : Della Porta Editori, 2015. – 302 p.

860. Dietrich K. *Taboo Genocide : Holodomor 1933 & the Extermination of Ukraine* : [про Голодомор та винищення України] / K. Dietrich. – Bloomington : Xlibris, 2015. – 1000 p.

861. Dönmez D. The role of holodomor in the politics of nation building in Ukraine : a thesis submitted to the graduate school of social sciences of Middle East technical university : [про вплив Голодомору на нац. свідомість, ідентичність і пам'ять у пострад. період] / D. Dönmez. – Ankara, 2015. – 82 p.

862. Famines in European economic history. The last great European famines reconsidered : [у кн. дослідж. екон., соц. і політ. виміри трьох голодоморів, які вразили Європу в середині XIX та на поч. XX ст. : ірланд. голод (An Gorta Mór) 1845–1850 pp., фін. голод (Suuret Nälkävuodet) 1860-х pp. і укр. голод (Голодомор) 1932–1933 pp.] / eds.: D. Curran, L. Luciuk, A.G. Newby. – London : Routledge, 2015. – XVII, 267 p. : ill. – From content : The origins and course of the famine of 1932 to 1933 in Soviet Ukraine : [витоки та перебіг Голодомору в Рад. Україні] / B. Klid. – P. 171–191. 1932–33 famine losses with in the context of the Soviet Union : [втрати від Голодомору в контексті Рад. Союзу] / O. Rudnytskyi, N. Levchuk, O. Wolowyna [et al.]. – P. 192–222. The uses of hunger : Stalin's solution of the peasant and national questions in Soviet Ukraine, 1932 to 1933 : [використання голоду : Сталінське вирішення селян. та нац. питання в Рад. Україні] / A. Graziosi. – P. 223–260.

863. Gomme P. Holodomor : Stalins genocide in de Oekraïne 1931–1933 : [у кн. включено свідчення очевидців] / P. Gomme. – Soesterberg : Uitgeverij Aspekt, 2015. – 182 p.

864. Holodomor : genocidio del pueblo ucranio, 1932–1933 : [кн. видало Упр. з прав людини уряду Буенос-Айреса (Аргентина) у пам'ять про Голодомор] / [coordinado por C. Avruj]. – Buenos Aires : Gobiernodela Ciudad Autónoma de Buenos Aires, 2015. – 61 p. : col. ill.

865. Holodomor 1932–1933 : le genocide en Ukraine / The Nat. Museum «The Memorial in Commemoration of Famines' Victims in Ukraine». – Kiev : The Nat. Museum «The Memorial in Commemoration of Famines' Victims in Ukraine», 2015. – 23 p. : phot., portr., ill.

866. Koleda C. Quand Staline nous affamait : récit d'un survivant ukrainien : [спогади сім'ї авторки] / C. Koleda. – [Waterloo] : Jourdan, [2015]. – 376 p. : ill., maps.

867. Makuch A. Contextualizing the Holodomor : the Impact of Thirty Years of Ukrainian Famine Studies : [кн. складається з п'яти розділів на основі доп., представлених на конф. «Контекстуалізація Голодомору. Конференція з нагоди 80-ї річниці», що відбулася в Ун-ті Торонто 27–28 верес. 2013 р.] / ed.: A. Makuch, F. Sysyn. – Edmonton ; Toronto : CIUS Press, 2015. – 126 p.

Про кн.: Contextualizing the Holodomor : the Impact of Thirty Years of Ukrainian Famine Studies // East/West : J. of Ukrainian Studies. – 2015. – Vol. 2, № 1. – P. 3–132.

Wilson A. Contextualizing the Holodomor : the Impact of Thirty Years of Ukrainian Famine Studies // Slavonic and East European Review. – 2016. – Vol. 94, № 3. – P. 559–560.

868. Moore R. «A Holocaust the West forgot»? Reflections on genocide narratives of the Ukrainian Holodomor : [про Голодомор як геноцид] // *Aftermath : Genocide, Memory and History* / ed. K. Auerbach. – Clayton (Australia), 2015. – P. 48–62.

869. Prabowo M.R. Peristiwa Holodomor di Ukraina 1932–1933 : S1 thesis, Fakultas Ilmu Sosial : [авт. досліджує причини та наслідки Голодомору] / M.R. Prabowo. – Yogyakarta : Pend. Sejarah FIS UNY, 2015. – 120 p.

870. Religion, State, Society, and Identity in Transition : Ukraine / eds.: R. Van Der Laarse, M.N. Cherenkov, V.V. Proshak [et al.]. – Oisterwijk (The Netherlands) : Wolf Legal Publishers, 2015. – 784 p. – From content : Holodomor and Gorta Mor : Famines, Historiographies and Memories in Ireland and Ukraine : [Голодомор і Горта Мор : голоди, історіографії та спогади в Ірландії та Україні] / C. Noack. – P. 131–180. Traumatic Memories : From Holodomor to Maidan : [травмат. спогади : від Голодомору до Майдану] / I. Starovoyt. – P. 219–240.

871. «Tell them we are starving» : the 1933 Soviet Diaries of Gareth Jones : [кн. містить факсиміле трьох зошитів із записами валлійс. журналіста Г. Джонса, які він зробив у період тридцятижневого перебування в СРСР у берез. 1933 р.] / ed. L.Y. Luciuk ; introd. R. Gamache. – Kingston, Ontario : Kashtan Press, 2015. – XVIII, 275 p. : portr., facs. – (The Holodomor : occasional papers series ; № 2).

Про кн. : New release : «Tell Them We Are Starving : The 1933 Soviet Diaries of Gareth Jones» // The Ukrainian weekly. – 2015. – 7 Aug. – Phot.

872. Werth N. The Great Ukrainian Famine of 1932–1933 : [авт. досліджує механізми та перебіг Голодомору, а також розглядає питання : чи можна вважати його геноцидом] // *The Routledge History of Genocide* / eds.: C. Carmichael, R.C. Maguire. – London, 2015. – P. 135–150. – (Routledge Histories).

873. Башлик Д.О. Ліквідація куркульства в Україні як класу : причини та наслідки // *Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук».* – Київ, 2015. – Вип. 97 (№ 6). – С. 50–53.

874. Веселова Олександра Михайлівна (1939–2015) : [некролог] // *Проблеми історії України : факти, судження, пошуки : міжвід. зб. наук. пр. / Ін-т історії України НАН України.* – Київ, 2015. – Вип. 23. – С. 346–348 : портр.

875. Гуменний С.Л. Нелегальні міграції на українському відрізку радянсько-польського кордону у 20–30-х рр. ХХ століття : [зокрема у період Голодомору] // *Наук. пр. іст. ф-ту Запоріж. нац. ун-ту : зб. наук. пр. – Запоріжжя,* 2015. – Вип. 42. – С. 72–77.

876. Гудзь В.В. Вітчизняні історики про інформаційну блокаду подій 1932–1933 років в українському селі // *Грані історії : зб. наук. пр. – Слов'янськ,* 2015. – Вип. 8. – С. 33–45.

877. Гудзь В.В. Втрати українського селянства від Голодомору в дзеркалі сучасної історіографії // Український селянин : зб. наук. пр. / Ін-т історії України НАН України, Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2015. – Вип. 15. – С. 3–5.

878. Гудзь В.В. Правда про Голодомор в контексті національно-визвольної боротьби : історіографія замовчування // Дрогоб. краєзнав. зб. : зб. наук. пр. – Дрогобич, 2015. – Спецвип. 2. – С. 155–165.

879. Гудзь В.В. Проблема демографічних наслідків Голодомору 1932–1933 рр. в Україні у сучасній світовій історіографії // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріж. нац. ун-ту : зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2015. – Вип. 43. – С. 263–268.

880. Гудзь В.В. Сучасні оцінки демографічних втрат від голоду в Україні 1932–1933 років (Current estimates of demographic losses from famine in Ukraine 1932–1933) // Proceedings of the VII International Academy Congress «Innovation in the Modern World» (Australia, Sydney, 18–20 May 2015). – Sydney, 2015. – Vol. 3. – P. 43–47.

881. Домбровський О. Правові аспекти причин та наслідків Голодомору 1932–1933 рр. на Україні / О. Домбровський, А. Чепой // Проблеми сучасного управління : екон., екол., політ.-прав., іст., культур., ментал. аспекти : матеріали XI Всеукр. наук.-практ. конф., 26 листоп. 2015 р., м. Одеса. – Одеса, 2015. – С. 57–62.

882. Жолоб М.П. Терор голодом : етноспільноти України у 1932–1933 роки // Вісн. аграр. історії / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Нац. ун-т біоресурсів та природокористування України, Держ. наук. с.-г. б-ка Нац. аграр. акад. наук України. – 2015. – Вип. 13/14. – С. 91–99.

883. Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті трагічних подій ХХ століття (Україна у Другій світовій війні (1939–1945 рр.)) : зб. наук. пр. Вип. 9. – Хмельницький : Вид-во Хмельн. ін-ту МАУП, 2015. – 228 с. – Із змісту : Трагічні події 1932–1933 років / А.В. Атаманюк, М.В. Атаманюк. – С. 136–141. Голодомор 1932–1933 рр. і студентство педагогічних навчальних закладів Правобережної України / О.Б. Комарніцький. – С. 161–176.

884. Іванова Т.Ю. Голодомори в Україні 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947 років : злочини проти власного народу // Питання нової та новітньої історії : зб. наук. ст. – Київ, 2015. – Вип. 4. – С. 72–78.

885. Калінкіна С.А. Оподаткування селян України в умовах Голодомору 1932–1933 рр. / С.А. Калінкіна, С.В. Корновенко // Вісн. Черкас. ун-ту : зб. наук. пр. – Черкаси, 2015. – № 9. – С. 121–132. – (Серія: Історичні науки).

886. Канюк Л.С. Голодомор 1932–1933 років : очима істориків ХХІ століття // Питання нової та новітньої історії : зб. наук. ст. – Київ, 2015. – Вип. 4. – С. 78–82.

887. Кобченко К. Тоталітаризм і Україна : досвід минулого та виклики сучасності : [зокрема про Голодомор] // Українознав. альм. : наук. часопис / Центр українознавства Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2015. – Вип. 18. – С. 164–171.

888. Лахач Т.О. Жінки Радянської України у регламентаційній системі державних перетворень 1930-х років : [зокрема про Голодомор] // Інтелекція і влада : громад.-політ. наук. зб. / Одес. нац. політехн. ун-т. – Одеса, 2015. – Вип. 32. – С. 247–258.

889. Марочко В. Енциклопедія Голодомору 1932–1933 рр. : від концепції до реалізації // Вісн. Наук. т-ва ім. Т.Г. Шевченка. – 2015. – № 53/54. – С. 55–58.

890. Марочко В. Сталінська теорія і практика «наступу на куркуля» : [зокрема про Голодомор] // Проблеми історії України : факти, судження, пошуки : міжвід. зб. наук. пр. / Ін-т історії України НАН України. – Київ, 2015. – Вип. 23. – С. 78–103.

891. Недзельська Л. Віра Оліферович (Дорохова) – свідок Голодомору 1932–1933, 1947 років : [спогади жительки с. Нова Вишва, Волинської обл.] / Л. Недзельська, Л. Семенюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сереховичі та Старовижівщина у світовій та українській історії : наук. зб. : матеріали ЛІІІ Всеукр. іст.-краєзнав. наук. конф., присвяч. 24-й річниці Незалежності України, 20 трав. 2015 р., смт Стара Вишівка – с. Сереховичі / упоряд.: А. Бондарчук, А. Силук. – Луцьк, 2015. – Вип. 53. – С. 304–308 : фот.

892. Петров А.І. Правові засади Голодомору 1932–1933 років в Україні // Питання нової та новітньої історії : зб. наук. ст. – Київ, 2015. – Вип. 4. – С. 101–108.

893. Присяжнюк Ю. Голодомор 1932–1933 рр. і проблема його «кадрового забезпечення» (на матеріалах опублікованих спогадів) // Наук. зап. Кіровоград. держ. пед. ун-ту ім. В. Винниченка : зб. наук. пр. – Кіровоград, 2015. – Вип. 22. – С. 156–161. – (Серія: Історичні науки).

894. Розовик О.Д. Організація санітарно-медичних служб для переселенців в УСРР у 1920–1930-х роках : [зокрема про Голодомор] // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2015. – Вип. 101 (№ 10). – С. 51–54.

895. Романець Н.Р. Репресивна політика радянської влади в українському селі (1925–1939 рр.) у висвітленні сучасної російської історіографії : [зокрема про Голодомор] // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріж. нац. ун-ту : зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2015. – Вип. 44, т. 2. – С. 204–208.

896. Ряшко В.І. Насильство в політиці і практиці сталінського тоталітарного режиму (історико-правовий аспект) : [зокрема про Голодомор] / В.І. Ряшко, О.В. Ряшко // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка» : зб. наук. пр. – Львів, 2015. – № 825. – С. 269–273. – (Юридичні науки).

897. Савчук К. Голодомор – український геноцид // Вісн. Львів. ун-ту : зб. наук. пр. – Львів, 2015. – Вип. 37, ч. 2. – С. 58–64. – (Серія: Міжнародні відносини).

898. Сацький П. Українське питання у зовнішньополітичному курсі СРСР на початку 1930-х рр. // Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка : зб. наук. пр. – Тернопіль, 2015. – Вип. 2, ч. 2. – С. 133–138. – (Серія «Історія»).

899. Тарапон О. Геноцид українського народу 1932–1933 рр. через призму морально-ціннісних пріоритетів радянської партійної номенклатури // Наук. зап. з укр. історії : зб. наук. пр. / Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2015. – Вип. 37. – С. 102–112.

900. Тішин О.В. Порівняльний аналіз нацистської і радянської аграрної політики (на матеріалах південно-східних областей України) : [зокрема про Голодомор] // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріж. нац. ун-ту : зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2015. – Вип. 44, т. 1. – С. 220–229.

901. Третьякова О.А. Соціально-економічний розвиток польського населення Півдня України в 20–30-х рр. ХХ ст. : [зокрема про Голодомор] // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В.О. Сухомлинського : зб. наук. пр. – Миколаїв, 2015. – № 2. – С. 11–15. – (Історичні науки).

902. Фігурний Ю. Валентина Борисенко – відома дослідниця українських етнокультурних традицій : [зокрема про її внесок у дослідж. теми Голодомору] // Етнічна історія народів Європи : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ, 2015. – № 46. – С. 11–21.

903. Vogl J. Alexander Wienerberger – Fotograf des Holodomor : [про австр. інженера-хіміка А. Вінербергера, який, перебуваючи у Харкові, зробив та зберіг світлини Голодомору, які є єдиним фотосвідченням геноциду укр. народу в місті] // Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes (Hrsg.) : Jahrbuch. – Wien, 2015. – S. 259–272.

904. А він же казав! : [про дипломата та історика Р. Конквеста, який розповів захід. світу про Голодомор] // Укр. тиждень. – 2015. – № 33/34. – С. 50.

905. Булгакова А.В. Спогади очевидців про економічне становище селянок України в умовах колективізації сільського господарства і Голодомору 1932–1933 рр. // Сторінки історії. – 2015. – Вип. 28. – С. 172–180.

906. Веселова Олександра Михайлівна (1939–2015) : [про дослідницю голодоморів 30–40-х рр. XX ст.] // Бористен. – 2015. – № 10. – С. 31 : фот. – («Вічна пам'ять»).

907. Волинець О. Митрополит Андрей Шептицький про ідеології комунізму, фашизму та екстремального націоналізму : [про відозву до вірних «Україна у передсмертних судорогах», у якій митрополит висловив свій гнівний осуд дій більшовиц. влади в Україні, що спричинили Голодомор] // Humanitarian vision. – 2015. – Vol. 1, № 1. – С. 7–11. – (Політичні науки).

908. Втрати міського й сільського населення України внаслідок Голодомору в 1932–1934 рр. : нові оцінки / Н.М. Левчук, Т.Г. Боряк, О. Воловина [та ін.] // Укр. іст. журн. – 2015. – № 4. – С. 84–112.

909. Грицак Я. Великий голод. Ч. I // Країна. – 2015. – № 35. – С. 35–37.

910. Грицак Я. Великий голод. Ч. II // Країна. – 2015. – № 36. – С. 34–36 : фот.

911. Гудзь В.В. Зарубіжна історіографія Голодомору в науковому доробку Василя Марочка // Парадигма пізнання : гуманітар. питання. – 2015. – № 5. – С. 26–39.

912. Демографія штучно викликаної людської катастрофи : масовий голод 1932–1933 рр. в Україні / О.П. Рудницький, Н.М. Левчук, О. Воловина [та ін.] // Демографія та соц. економіка. – 2015. – № 2. – С. 11–30 ; № 3. – С. 43–63 ; Canadian Studies in Population. – Vol. 42, № 1/2. – P. 53–80. – Англ. мовою.

913. Демченко Т. Пам'яті історика, дослідниці голодоморів : [про О.М. Веселову, члена Асоц. дослідників голодоморів в Україні] // Сіверян. літопис. – 2015. – № 6. – С. 218–219.

914. Жиленко І. Порівняльна характеристика специфіки висвітлення теми голодомору 1932–1933 років у журналістській діяльності Гарета Джонса та Уолтера Дюранті / І. Жиленко, В. Бардак // Журналістика. – 2015. – Вип. 14. – С. 26–35.

915. Зят'єв С. «Чорні дошки» України // Військо України. – 2015. – № 11. – С. 46–51 : фот. ; Демократ. Україна. – 20 листоп. – Фот. – (28 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

916. Кульчицький С.В. Терор голодом // Mangi El. – 2015. – № 1. – С. 68–75.

917. Лях С. Самогубства компартійних функціонерів 1929–1932 років як відгомін сталінського «великого перелому» : [зокрема про хлібозаготівлі та Голодомор в Україні] // Схід. – 2015. – № 3. – С. 48–53. – (Серія «Історичні науки»).

918. Марочко В.І. Веселова Олександра Михайлівна : [некролог] // Укр. іст. журн. – 2015. – № 3. – С. 235–236 : портр.

919. Марочко В.І. Іноземці про голодомор : враження від подорожі до пекла // Історія в рідній шк. – 2015. – № 11. – С. 17–20.

920. Марочко В.І. Німецькі дипломати і Голодомор 1932–1933 рр. в Україні // Київ. іст. студії. – 2015. – № 1. – С. 62–67.

921. Назарова К.В. Національні меншини України в умовах Голодомору 1932–1933 рр. : історіографія проблеми // Сторінки історії. – 2015. – Вип. 30. – С. 132–144.

922. Огієнко В. «Хтось замовив горілку й закуску. Гулянка тривала до пізньої ночі» : [британець Г. Джонс першим назвав голод в Україні «штучним»] // Країна. – 2015. – № 46. – С. 42–45.

923. Онишко Л. Поширення інформації про Голодомор 1932–1933 років у радянський період // Мандрівець. – 2015. – № 5. – С. 28–34.

924. Радзієвська В. Голодом вбивали нашу свободу : адже Україна найбільше протестувала проти політики Сталіна : [інтерв'ю з Я. Ясиневич, волонтером-координатором інформ. напряму Громад. ком.] // Країна. – 2015. – № 46. – С. 48–50.

925. Рева І. Як Голодомор розвалив СРСР : про систему, яка знищує себе, виховуючи громадян-рабів // Укр. тиждень. – 2015. – № 47. – С. 42–45 : фот.

926. Романюк А.І. Демографічні тенденції в Україні : минуле, сьогодення і майбутнє : [зокрема оцінено демогр. наслідки Голодомору] / А.І. Романюк, О.М. Гладун // Демографія та соц. економіка. – 2015. – № 3. – С. 21–42 : табл. ; Population and Development Rev. – Vol. 41, № 2. – Р. 315–337. – Англ. мовою.

927. Стадільна Я. Щоб пам'ятали : [уривок з кн. Є. Григорука «Кроки життя» ; про фільм «Гіркий урожай», режисер А. Ігнатович ; на сайті парламенту Сполученого Королівства Великої Британії і Півн. Ірландії з'явилася петиція з пропозицією визнати Голодомор 1932–1933 рр. актом геноциду ; про відкриття пам'ятника жертвам Голодомору у Вашингтоні (США)] // Віче. – 2015. – № 21. – С. 5 : іл. – (Великий голод. Стань свідком злочину).

928. Файзулін Я. «СРСР не є членом Ліги Націй, а отже – голод є внутрішньою проблемою СРСР» : [про діяльність Громад. ком. рятунку України, який оприлюднював масові звернення до світової спільноти щодо Голодомору в Україні] // Країна. – 2015. – № 47. – С. 46–50.

929. Царинник М. Клапоть скривавленої вати. Харків, субота, 13 травня 1933 року : [зокрема про сприйняття Голодомору письменником М. Хвильовим] // Критика. – 2015. – Число 1/2. – С. 35–40 : фот.

930. Юрченко В. Ровесники голодомору-геноциду 1932–1933 рр. в Україні : психол. криза протягом усього життя // Рідна мова. – 2015. – № 23. – С. 25–29.

931. Andriewsky O. Towards a Decentred History : the Study of the Holodomor and Ukrainian Historiography : [у ст. розглядаються дослідж. про Голодомор, які історики України проводили з кінця 1980-х рр., а також домінуючі тенденції в історіографії, осн. висновки та сучас. стан галузі] // East/West : J. Of Ukrainian Studies. – 2015. – Vol. 2, № 1. – P. 18–52.

932. Antonovych M. Legal Accountability for the Holodomor-Genocide of 1932–1933 (Great Famine) in Ukraine : [у ст. розглядається проблема юрид. відповідальності за Голодомор в Україні за міжнар. та регіон. правовими актами, міжнар. звичаєвим правом та законодавством України] // Kyiv-Mohyla Law & Politics J. – 2015. – № 1. – P. 159–176.

933. Balan J. The Gathering Storm : the Mainstream Canadian Press Coverage of the Soviet Union in the Lead-up to Ukraine's Great Famine-Holodomor : [у ст. йдеться про публікації про Рад. Союз у канад. пресі у 1924–1930 рр., де особливу увагу приділено подіям в Україні] // Canadian Ethnic Studies. – 2015. – Vol. 47, № 4/5. – P. 205–243.

934. Bezo B. Living in «survival mode» : intergenerational transmission of trauma from the Holodomor genocide of 1932–1933 in Ukraine : [авт. досліджує вплив Голодомору на три покоління в 15 укр. родинах ; результати показують, що Голодомор справив значний вплив і на покоління, що народилися десятиліттями пізніше] / B. Bezo, S. Maggi // Social Science & Medicine. – 2015. – Vol. 134. – P. 87–94.

935. Bezo B. The Intergenerational Impact of the Holodomor Genocide on Gender Roles, Expectations and Performance : the Ukrainian Experience : [ст. присвяч. дослідж. довгострокових наслідків Голодомору] / B. Bezo, S. Maggi // Annals of Psychiatry and Mental Health. – 2015. – Vol. 3 (3). – P. 1030.

936. Bianco L. Communist famines. USSR, 1931–1933 ; China, 1958–1962 : [комуніст. голоди в СРСР у 1931–1933 ; Китаї – у 1958–1962] // Contemporanea. – 2015. – Vol. 18, № 1. – P. 157–174.

937. Cipko S. Time Capsule : Michael Luchkovich and the Famine : [про діяльність канад. парламентаря, українця за походженням М. Лучковича, який 5 лют. 1934 р. виступив з промовою, повідомивши про голод в УСРР, та про пов'язані з цим акції протесту укр. діаспори] // *Сторінки історії*. – 2015. – Вип. 35. – С. 158–163.

938. Graziosi A. The Impact of Holodomor Studies on the Understanding of the USSR : [про вплив дослідження Голодомору на розуміння СРСР як держави] // *East/West : J. of Ukrainian Studies*. – 2015. – Vol. 2, № 1. – P. 53–80.

939. Kul'chyts'kyi S. The Holodomor of 1932–1933 : How and Why? : [авт. пояснює, як Голодомор став можливим, що він був навмисним і відрізнявся від всеоюз. голоду, який йому передував] // *East/West : J. of Ukrainian Studies*. – 2015. – Vol. 2, № 1. – P. 93–116.

940. Kuśnierz R. Nothilfe – niemiecka pomoc głodującym rodakom w latach 30. XX w. na sowieckiej Ukrainie : [про підтримку у 1930-х рр. голодуючих німців в Рад. Україні Німеччиною] // *Przegląd Zachodni*. – 2015. – № 4. – P. 257–268.

941. Lumey L.H. Association between type 2 diabetes and prenatal exposure to the Ukraine famine of 1932–1933 : a retrospective cohort study : [авт. використали дані періоду Голодомору для дослідж. зв'язку між обмеженим харчуванням на ранніх термінах вагітності та цукровим діабетом 2-го типу у нащадків у подальшому житті] / L.H. Lumey, M.D. Khalangot, A.M. Vaiserman // *Lancet Diabetes & Endocrinology*. – 2015. – Vol. 3, № 10. – P. 787–794.

942. Naimark N.M. How the Holodomor Can Be Integrated into our Understanding of Genocide : [авт. досліджує можливість інтегрувати Голодомор у наше розуміння геноциду] // *East/West : J. of Ukrainian Studies*. – 2015. – Vol. 2, № 1. – P. 117–132.

943. Sysyn F. Thirty years of research on the Holodomor : balance sheet : [про роль Укр. наук. ін-ту Гарвард. ун-ту на ранній фазі дослідж. Голодомору] // *East/West : J. of Ukrainian Studies*. – 2015. – Vol. 2, № 1. – P. 3–16.

944. Thom F. Reflections on Stalin and the Holodomor : [роздуми про Сталіна і Голодомор] // *East/West : J. of Ukrainian Studies*. – 2015. – Vol. 2, № 1. – P. 81–92.

945. Werth N. Déni, connaissance, responsabilité : le régime stalinien et la grande famine ukrainienne de 1932–1933 : [заперечення, знання, відповідальність : сталін. режим і Голодомор] // *European Rev. of History*. – 2015. – Vol. 22, № 6. – P. 900–916.

946. А. Яценюк : Головним винуватцем Голодомору була Москва // *Галичина*. – 2015. – 1 груд. – С. 3. – Підпис : П.З. ; Крим. світлиця. – 4 груд. – С. 4 : фот. – (Пам'ять).

947. Багацький Л. Голод і голодомор : що показали сто років між ними // Гайворон. кур'єр. – 2015. – 17 жовт. – С. 3; Кіровогр. правда. – 9 жовт. – С. 10 : фот.

948. Багрянний С. Україна – США : Голодомор – це злочин, що не підлягає забуттю // Шлях перемоги. – 2015. – 11 листоп.

949. Бойко В. Незручна людина : [про Дж. Мейса] // День. – 2015. – 18 листоп. – С. 10 : фот.

950. Борисенко В. Рана від втрат ще болить... : як науковці від марксизму «підраховують» кількість жертв Голодомору // Україна молода. – 2015. – 8 груд. – С. 9 : фот.

951. Ворожко Т. «Сталін здійснив кілька геноцидів проти українців» : [розмова з істориком Н. Неймарком] // Укр. слово. – 2015. – 18–24 листоп. – С. 8–9.

952. В'ятрович В. 13 держав визнали Голодомор геноцидом // Уряд. кур'єр. – 2015. – 28 листоп. – С. 5 : фот.

953. Грабовський С. Джеймс Мейс – для нашого сьогодення : [зокрема про ст. Мейса у захід. пресі «Повість про двох журналістів», де йшлося про Г. Джонса та У. Дюранті] // День. – 2015. – 18 лют. – С. 5 : фот.

954. Грабовський С. У історичному часі-просторі Джеймса Мейса // День. – 2015. – 17 листоп. – С. 11.

955. Дзюбенко-Мейс Н. Він зробив усе, що міг : [про Р. Конквеста та його дослідж. Голодомору] // День. – 2015. – 6 серп. – С. 3.

956. Дзюбенко-Мейс Н. Що ховається за «сірою зоною» страху : [зокрема про діяльність Дж. Мейса] // День. – 2015. – 20–21 листоп. – С. 30–31 : фот.

957. Довгопол Я. Голодомор в Україні : як світ дізнається правду : [зусилля Дж. Мейса і Р. Конквеста стали основоположними для наук. обґрунтування Голодомору як геноциду] // Гомін України. – 2015. – 1 груд. – С. 6, 13 : фот. – Підпис : Укрінформ.

958. Дослідник радянського терору : [про дослідника Голодомору в Україні Р. Конквеста] // Чорномор. новини. – 2015. – 6 серп. – С. 1. – (Пам'ять).

959. За книги про Голодомор – кримінал... : [у сучас. Криму книги про Голодомор можуть стати приводом для порушення кримін. справи] // Крим. світлиця. – 2015. – 23 жовт. – С. 2.

960. Забуттю не підлягає : (до Дня пам'яті жертв голодоморів 1932–1933 рр.) // Півд. зоря. – 2015. – 24 листоп. – С. 3 ; 27 листоп. – С. 4.

961. Заслухали доповідь проф. Тимоті Снайдера : [«Голод в Україні як всесвітня історія» (Торонто)] // Свобода. – 2015–2016. – 25 груд.-1 січ. – С. 13, 31 : фот. – Підпис : Науково-Освітній Консорціум Вивчення Голодомору.

962. Зинченко А. Люди Правды, кремлевская пропаганда и полезные идиоты : [УІНП ініціював ушанування пам'яті тих людей, хто ніс світові правду про Голодомор. Серед них : Н. Білоус, А. Вінербергер, М. Маггерідж, Г. Джонс, А. Шептицький, М. Рудницька, Т. Інніцер та ін.] // Зеркало недели. – 2015. – 27 нояб.-4 дек. – С. 1, 15 : ил.

963. Карачко С. «Голодомор та репресії в Україні» : [Міжнар. наук. конф. у Румун. нар. домі (м. Чернівці)] // Буковин. віче. – 2015. – 3 груд. – С. 1.

964. Климончук О. В Україні триває Рік Андрія Шептицького : [зокрема про його листи до Папи Римського, у яких він повідомляв про Голодомор] // День. – 2015. – 20–21 лют. – С. 11 : фот.

965. Клікова Г. Кривава рана на віки // Сіл. вісті. – 2015. – 26 листоп. – С. 2.

966. Ключко Р. Битва с голодом : [як укр. емігранти намагалися привернути увагу міжнар. спільноти до Голодомору та матеріально допомогти землякам] // Зеркало недели. – 2015. – 26 июня-3 июля. – С. 15 : фот.

967. Ключко Р. Україна у вогні : селян. протести проти колективізації // Дзеркало тижня. – 2015. – 19–25 верес. – С. 15 : фот.

968. Коляда Л. Уроки Голодомору // Сіл. вісті. – 2015. – 26 листоп. – С. 2.

969. Коляндрук Т. Голодомор. Українці Галичини українцям Великої України // Пульс Ставропігії. – 2015. – Листоп.-груд. – С. 3 : фот.

970. Конарева Л. Щоб світ знав: не голод, а Голодомор : сьогодні Україна запалює свічки в пам'ять про його жертви і згадує тих, хто, ризикуючи кар'єрою, свободою, навіть життям, зберігав і оприлюднював відомості про геноцид українців // Уряд. кур'єр. – 2015. – 28 листоп. – С. 1, 4 : фот.

971. Корнієнко І. [У своїй замітці (ст.) авт. зауважує, що музей Голодомору має бути у кожній області] // Газ. по-укр. – 2015. – 27 листоп. – С. 3. – (Голодомор).

972. Корніяка В. «Люди правди. Щоб світ знав» // Нар. армія. – 2015. – 27 листоп. – С. 13.

973. Кощенко О. Організаторам голоду немає прощення // Сіл. вісті. – 2015. – 1 груд. – С. 2.

974. Кравчук Л. Так вбивали твій народ // Свобода. – 2015. – 6 листоп. – С. 7 : фот.

975. Кралюк П. Мислитель... : [про Дж. Мейса] // День. – 2015. – 17 листоп. – С. 11 : фот.

976. Крамаренко О. Голодомори – коріння всіх українських негараздів // Свобода. – 2015. – 6 листоп. – С. 2, 14. – (Пам'ятаймо 1932–1933 роки!).

977. Крамаренко О. Постгеноцидний синдром. Тяжко хворе українське суспільство трагічно вперто не помічає своєї недуги // Галичина. – 2015. – 28 листоп. – С. 1, 4 : фот. – (На річницю Голодомору : погляд зі сходу).

978. Кудрін О. «Голодомор був, а геноциду не було?» : [уривки зі спогадів дружини І. Бабеля – А. Пирожкової, в яких прямо подано незаперечні свідчення геноциду українців] // Літ. Україна. – 2015. – 20 серп. – С. 4.

979. Кульчицький С.В. Як на Заході розуміють український Голодомор : Роберт Девіс і Стівен Віткрофт проти Роберта Конквеста // День. – 2015. – 20–21 листоп. – С. 20 : фот. ; 27–28 листоп. – С. 20 : іл.

980. Лабунський М. Не повторилося б те, що було : [авт., зокрема, згадує розповідь своєї матері про Голодомор] // Чорномор. новини. – 2015. – 12 груд. – С. 2.

981. Лозинський А. Голодомор був штучно створеним геноцидом українського народу // Крим. світлиця. – 2015. – 20 листоп. – С. 7 : іл.

982. Лозинський А. Хіба річ – у точній цифрі жертв? // Свобода. – 2015. – 27 листоп. – С. 5, 17. – (Пам'ятаймо про Голодомор!).

983. Лучка В. Пам'ятаймо про Голодомор // Наше слово. – 2015. – 29 листоп. – Фот.

984. Магрицька І. Гібридна війна на сході – не випадковість : [важливість вивчення причин Голодомору для нинішнього покоління] // Аудиторія. – 2015. – 28 трав.-3 черв. – С. 12–13.

985. Миколук О. Чотири мільйони жертв та 600 тисяч ненароджених // Природа і суспільство. – 2015. – 4 груд. – С. 5.

986. Михайлова О. Молитва за Україну // Слово Просвіти. – 2015. – 10–16 груд. – С. 14.

987. Мігачова О. Брехня про голод спричинила Донбас : чи позначився голодомор на укр. ментальності? // Крим. світлиця. – 2015. – 4 груд. – С. 5.

988. Міжнародний симпозиум досліджував Голодомор : [симпозіум «Голод як політичний інструмент з XIX по XXI сторіччя» відбувся в Торонт. ун-ті (Канада) і зібрав провідних учених для обговорення Великого Голоду в Ірландії (1845–1849), геноциду вірмен у Туреччині (1915–1916), Голодомору в Україні (1932–1933) та геноциду жителів Нубійських гір у Судані (1992–2000)] // Свобода. – 2015. – 18 груд. – С. 10 : фот.

989. Мончук О. Коли нема вороття... : [бесіда з дослідницею Голодомору І. Магрицькою] // Галичина. – 2015. – 3 груд. – С. 13 : фот.

990. Музиченко Я. Голод комунізму : [зокрема про Голодомор] // Україна молода. – 2015. – 25 листоп. – Фот.

991. Музиченко Я. Голодомор : знати, щоб бути : музей Голодомору започатковує низку освітніх проєктів для молоді : [методика роботи на уроці з мультимедійн. посіб. «Голодомор : людський вимір трагедії»] // Україна молода. – 2015. – 18 листоп. – С. 8–9 : фот.

992. Музиченко Я. Урок людяності : [у Нац. музеї «Меморіал жертв Голодомору» відбулось інтерактив. заняття для підлітків «Голодомор : залишатися людиною»] // Україна молода. – 2015. – 18 листоп. – Фот.

993. На Ковельщині – 15 осіб, які пережили Голодомор // Волин. новини. – 2015. – 27 листоп. – Фот.

994. Наливайко С. «Мое життя змінило те, як у Голод з українців знущалися свої, партійні». У 1932–1933 роках українці пережили геноцид проти себе // Газ. по-укр. – 2015. – 1 груд. – С. 1, 6 : фот. – (Голодомор).

995. Нація визнає : то був геноцид : [результати дослідж., проведеного соціол. групою «Рейтинг» у жовт.] // Чорномор. новини. – 2015. – 28 листоп. – С. 1 : фот.

996. Недописана хроніка : [записи невідомої людини про Голодомор на сторінках підруч. церк.-приход. шк.] // Культура і життя. – 2015. – 4–10 груд. – С. 14 : іл.

997. Онищук Б. Канада фінансувала проєкт про Голодомор : [Нац. проєкт, що сприятиме вивченню студентами, громад. діячами та широкими колами громадян подій Голодомору-геноциду] // Свобода. – 2015. – 23 січ. – С. 4.

998. Орел С. Страх глибоко засів у душах // Свобода. – 2015. – 23 жовт. – С. 13, 19. – (Голодомор).

999. Переяславець Б. Без терміну давності : [нар. депутат II-VI скликань Г. Омельченко пропонує Генпрокуратурі притягнути до кримінал. відповідальності експрезидента В. Януковича за заперечення Голодомору 1932–1933 рр. як геноциду укр. народу] // Україна молода. – 2015. – 2 груд. – Фот.

1000. Помер відомий дослідник Голодомору : [3 серп. у віці 98 років помер англо-америк. історик Р. Конквест] // Свобода. – 2015. – 7 серп. – С. 4.

1001. Прокопенко М. Великий українець з Оклахоми : [про Дж. Мейса] / М. Прокопенко, Н. Марченко // День. – 2015. – 19 лют.

1002. Прокопенко М. «Географія» Голодомору : [про інтерактив. ресурс, який дозволяє досліджувати демогр. наслідки геноциду українців] // День. – 2015. – 25 черв. – С. 2.

1003. Рубець М. «Україна пам'ятає» : таку назву мав «круглий стіл», приуроч. 82-річниці Голодомору в Україні // Міжгір'я. – 2015. – 3 груд. – С. 2.

1004. Сергійчук В. «Якщо забуду тебе, Єрусалиме...», або Як мільйони смертей не потрапили до статистики : [дані про втрати укр. селянства за 1932–1933 рр.] // Дзеркало тижня. – 2015. – 28 листоп.-4 груд. – С. 15.

1005. Сірук М. [Дослідники О. Мотиль, А. Куліжа, С. Кульчицький, Е. Епплбаум про Р. Конквеста та його кн. «Жнива скорботи»] / М. Сірук, І. Самокиш // День. – 2015. – 6 серп. – С. 3.

1006. Сірук М. «Тут, в Україні, розвивається серйозна криза». Конгресмени розпочали свою місію в Києві з відвідин Музею Голодомору : [бесіда з М. Торнберрі – керівником делегації конгресменів США] // День. – 2015. – 31 берез. – С. 3.

1007. Смола О. «Кремль був і залишається вбивцею» : прем'єр назвав винуватцем Голодомору Москву : [на той час прем'єром був А. Яценюк] // Газ. по-укр. – 2015. – 1 груд. – С. 7 : фот.

1008. Сорока В. Трагедія не мільйонів, а кожного : як говорити з учнями про Голодомор, щоб вони відчували, що це і їхня історія, а не просто вивчили урок? // Освіта України. – 2015. – 16 листоп. – С. 12–13.

1009. Сталін здійснив кілька геноцидів проти українців : [інтерв'ю історика Н. Неймарка для «Голосу Америки»] // Крим. світлиця. – 2015. – 30 жовт. – С. 15.

1010. Створено експозицію «Люди правди» : [УІНП підготував для Меморіалу жертв Голодомору експозицію про тих, хто зберігав і поширював свідчення про Голодомор-геноцид] // Свобода. – 2015. – 18 груд. – С. 5 : фот.

1011. Сяндюков І. Відхід патріарха : [помер Р. Конквест, відомий історик, дослідник Голодомору] // День. – 2015. – 6 серп. – С. 3 : фот.

1012. Сяндюков І. Джеймс Мейс – про прихований «вимір» геноциду // День. – 2015. – 13–14 листоп. – С. 20 : фот. ; Гомін України. – 2016. – 9 черв.

1013. Торба В. Пам'ять як імунітет від нових катастроф : [про Дж. Мейса та його дослідж. Голодомору] // День. – 2015. – 18 листоп. – С. 10 : фот.

1014. Тягнибок О. Україна опиралася Голодомору : тисячі українців повставали й намагалися боротися за своє життя, але сили були нерівні... // Свобода. – 2015. – 3–9 груд. – С. 3.

1015. Цвіліховський В. Що їли письменники під час Голодомору // Уряд. кур'єр. – 2015. – 28 листоп. – С. 3 : фот.

1016. Цимбаліста В. 80 відсотків українців вважають Голодомор геноцидом : великий голод забрав життя чотирьох з половиною мільйонів українців // Газ. по-укр. – 2015. – 27 листоп. – С. 1–2 : іл. – (Голодомор).

1017. Швець В. Чому Голодомор став можливим? // Літ. Україна. – 2015. – 26 листоп. – С. 1, 10, 13 ; Слово Просвіти. – 26 листоп.-2 груд. – С. 2–3 : фот. ; Чорномор. новини. – 26 листоп. – С. 2 : фот. ; 28 листоп. – С. 2 : фот.

1018. Шепель Ф. «Червоні», «чорні» та «білі» книги України : [про зміст «кольорових» книг, особливо про «Чорну книгу України», в якій йдеться про нещадність комуніст. тоталітар. системи до укр. народу] // 3 перших уст. – 2015. – 9 квіт. – С. 5.

1019. Шість фактів, які мають знати українці про Голодомор 1932–1933 років // Укр. слово. – 2015. – 2–8 груд. – С. 1.

1020. Шлапак Я. «І мертвим, і живим, і ненарожденним...» // Чорномор. новини. – 2015. – 21 листоп. – С. 3 : фот.

1021. Щегленко В. Прийде коза до воза сіна просити : [зокрема про Голодомор] // Чорномор. новини. – 2015. – 1 січ. – С. 4 : фот.

1022. «Щоб світ знав» : [УІНП ініціював ушанування пам'яті Людей Правди – тих, хто ніс світові правду про Голодомор] // Веч. Одеса. – 2015. – 1 дек. : ил. ; Газ. по-укр. – 27 листоп. – С. 2–3 : фот. – (Голодомор).

1023. Lozynskyj A.S. Re-counting «Holodomor» Losses : [перерахунок втрат від Голодомору] // Ukrainian Echo. – 2015. – 1 Dec. – P. 1, 2 : phot.

1024. New website on Holodomor is unveiled : [створено новий сайт про Голодомор] // The Ukrainian weekly. – 2015. – 23 Aug.

2016

1025. Білокінь С.І. Нищення селянства // Масовий терор як засіб державного управління в СРСР, 1917–1941 рр. : джерелознав. дослідж. / С.І. Білокінь ; ред. Ю. Буряк. – Київ, 2016. – С. 455–465.

1026. Волошенюк О. Геноцид, якого не було. Що не помітили радянські ЗМІ : голодомор в Україні / О. Волошенюк, О. Мокрогуз // Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін : посіб. для вчителя / за ред.: В. Іванова, О. Волошенюк, О. Мокрогуза – Київ, 2016. – С. 97–114 : фот.

1027. В'ятрович В. Голодомор : комуністичний геноцид в Україні / В. В'ятрович. – Київ : К.І.С., 2016. – 33 с.

1028. Голодомор не зламав, 1932–1933 / УІНП, Нац. музей «Меморіал жертв Голодомору», Нац. ком. із вшанування пам'яті жертв Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. в Україні ; авт. передм. В.М. В'ятрович. – [Київ], [2016]. – 32, [1] с.

1029. Голодомор 1932–1933 років в Україні як злочин геноциду згідно з міжнародним правом : [монографія] / М. Антонович, К. Бондар, В. Василенко [та ін.] ; наук. ред.: В. Василенко, М. Антонович. – 4-те вид., допов. – Київ : Києво-Могилян. акад., 2016. – 369 с. : іл.

1030. Горошко С.І. Голодомор 1932–1933 рр. Українська гуманітарна катастрофа ХХ століття / С.І. Горошко, В.І. Червінський. – Київ : Україна, 2016. – 191 с. : іл.

1031. Гриневич Л. Хроніка колективізації та Голодомору в Україні 1927–1933. В 4 т. Т. 2. Початок форсованої колективізації, розкуркулення та масова депортація. Війна селянства проти радянської влади (липень 1929 – вересень 1930), кн. 1 / Л. Гриневич. – Київ : HREC Press, 2016. – 690, LXIV с. : іл.

1032. Гудзь В.В. Голодомор 1932–1933 рр. у німецькій історіографії // Гуманітарний простір науки : досвід та перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 14 квіт. 2016 р. – Переяслав-Хмельницький, 2016. – Вип. 2. – С. 62–67.

1033. Гудзь В.В. Особистісне самовизначення Джеймса Мейса як вченого і громадянина // Людина в умовах мінливості соціокультурного просто-

ру : духовнопрактичний вимір : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (3–4 черв. 2016 р.) / ред.-упоряд.: Р.І. Олексенко, М.В. Будько. – Мелітополь, 2016. – Ч. 1. – С. 86–90.

1034. Збірник статей на вшанування 70-річчя видатного українця Словащини Мирослава Сополіги / [голов. ред. Г. Скрипник]. – Київ : ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАНУ, 2016. – 528 с. – Із змісту : Ревізіоністи про голодомор 1932–1933 років в Україні / В. Борисенко. – С. 113–118. Негативні наслідки репресивної політики радянської влади щодо українських селян в роки Голодомору / О. Стасюк. – С. 119–130.

1035. Іваненко В.В. Україна в умовах тоталітарного режиму. Зміцнення більшовицької влади в Україні : [зокрема про Голодомор] / В.В. Іваненко, Г.Г. Кривчик // Історія і культура України : підруч. для студентів природнич. і техн. спец. / В.В. Іваненко, Г.Г. Кривчик. – Дніпропетровськ, 2016. – С. 131–136.

1036. Кравець Д. Колективізація і голодомор у західноукраїнській суспільно-політичній думці // За Збручем : західноукр. громад.-політ. думка про рад. Україну (1920–1930-ті рр.) : монографія / Д. Кравець ; НАН України, Львів. нац. наук. б-ка України ім. В. Стефаника. – Львів, 2016. – С. 120–147 : іл.

1037. Кульчицький С. Роль Джеймса Мейса у розкритті найбільшого злочину Сталіна // Історик на зламі епох. Станіслав Кульчицький : матеріали до біобібліографії. Інтерв'ю. Спогади / упоряд. бібліогр.: І. Кузьміна, О. Юркова ; авт. історіогр. нарисів О. Юркова. – Київ, 2016. – С. 401–413.

1038. Куснеж Р. Діяльність польського наукового, журналістського і політичного середовища після 1989 року з поширенням інформації на тему голодомору в Україні та вшанування його жертв // Політика пам'яті – політика забуття : справа Катині = Polityka pamięci – polityka zapomnienia : sprawa katyńska : матеріали польс.-укр. наук. семінару, Житомир, 22–24 верес. 2016 р. / Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка, Катин. музей – від. Музею Війська Польс. у Варшаві, Польс. наук. т-во у Житомирі. – Житомир, 2016. – С. 82–96.

1039. Кухарева Н.М. Дитяча безпритульність на Переяславщині у кінці 20-х – на поч. 30-х рр. ХХ століття та боротьба з нею : [період колективізації, Голодомору та політ. репресій] // Людина, суспільство, політика : актуал. виклики сучасності : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 12–13 лют. 2016 р.) / за заг. ред. Д.В. Яковлева. – Одеса, 2016. – С. 129–133.

1040. Лемак В.В. Голодомор 1932–1933 на Україні // Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / редкол.: В.Я. Тацій (голова) [та ін.]. – Харків, 2016. – Т. 1 : Історія держави і права України – С. 213–223.

1041. Любова Н.О. Визнання голодомору 1932–1933 років як геноциду українського народу : міжнар.-прав. аспект // Матеріали VI наукових читань, присвячених пам'яті академіка В.В. Копейчикова / редкол.: А.М. Завальний, Н.В. Лазнюк, Д.О. Тихомиров. – Київ, 2016. – С. 90–91.

1042. Марискевич Т. Комплексний підхід до висвітлення теми геноциду українського народу московським комуністичним тоталітарним режимом у XX ст. / Т. Марискевич, А. Снігур, І. Ходак // Сучасна українська нація : мова, історія, культура : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 16 берез. 2016 р. з нагоди 15-річчя каф. українознавства / наук. ред.: В.В. Чоп'як, А.В. Магльований. – Львів, 2016. – С. 222–223.

1043. Мейс Дж. Україна. Матеріалізація привидів / Дж. Мейс ; упоряд. Н. Дзюбенко-Мейс. – Київ : Кліо, 2016. – 688 с. : портр.

Про кн.: Агапова Д. Українці досі почуваються національною меншиною у власній державі : америк. історик досліджував Голодомор // Газ. по-укр. – 2016. – 29 листоп. – С. 6 : фот. – (Голодомор у мистецтві).

Бойко В. Книга великого українця // День. – 2016. – 16 листоп. – С. 4 : фот.

Голота Л. Незгасна свіча Джеймса Мейса : [інтерв'ю з Н. Дзюбенко-Мейс] // Слово Просвіти. – 2016. – 27 жовт.-2 листоп. – С. 10–11 : фот.

1044. Немиро М.М. Імена їх Ти, Господи, знаєш... : [спогади про Голодомор] / М.М. Немиро. – Рівне : Волин. береги, 2016. – 252 с.

1045. Огієнко В. Історична травма та динаміка пам'яті про Голодомор, Голокост і ГУЛАГ в авторитарних, перехідних і демократичних суспільствах // Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Політика пам'яті в теоретичному та практичному вимірах» (19–20 трав. 2016 р., м. Рівне). – Рівне, 2016. – С. 2–8.

1046. Павловський Є.А. Співпраця українських та зарубіжних громадських організацій в часи голодомору у висвітленні діаспорної преси // Лабіринти реальності : зб. наук. пр. : (за матеріалами III Міжнар. наук.-практ. конф. 30–31 жовт. 2016 р.) / за заг. ред. М.А. Журби. – Монреаль, 2016. – С. 205–209.

1047. Пляченко А.Г. Американець з українською душею : [про Дж. Мейса] // Шануймо борців за державність України : [зб. ст. з газ. «Чорномор. новини»] / А.Г. Пляченко. – Одеса, 2016. – С. 151–157.

1048. Сергійчук В.І. Голодомор 1932–1933 років як геноцид українства / В.І. Сергійчук. – Вид. 4-е, допов. – Вишгород : Сергійчук М.І., 2016. – 320 с. : іл.

1049. Сокульський Т. Ставлення західноукраїнської громадськості до голодомору в Україні 1932–1933 рр. // Матеріали IX Всеукраїнської студент-

ської науково-технічної конференції «Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання», 20–21 квіт. 2016 р. – Тернопіль, 2016. – Т. 2. – С. 150–151. – (Гуманітарні науки).

1050. Соловьев К.А. Интеграционная политика и представления о прошлом в постсоветской Украине : [про іст. політику України, зокрема про трактування Голодомору в періоди президентств В. Ющенка та В. Януковича] // Сборник публикаций научного журнала «Globus» по материалам V Международной научно-практической конференции «Общественные науки в современном мире» (г. Санкт-Петербург) : сб. ст. – Санкт-Петербург, 2016. – С. 64–67.

1051. Сонько С.П. Чому українській землі потрібен власник, або Нові варіації старого гасла «Землю – Селянам!» : [зокрема про Голодомор] // Ароекологічні, соціальні та економічні аспекти створення й ефективного функціонування екологічно стабільних територій : колект. монографія / за ред. П.В. Писаренка, Т.О. Чайки, О.О. Ласло. – Полтава, 2016. – С. 167–176.

1052. Соціально-економічні перетворення радянсько-більшовицького керівництва. Геноцид українців // Історія України : підруч. для студентів неіст. спец. ВНЗ / [О.М. Бут, М.І. Бушин, Ю.І. Вовк та ін.] ; за заг. ред. М.І. Бушина, О.І. Гуржія ; МОН України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси, 2016. – С. 332–341.

1053. Степыкина А.В. Голод на Кубани в 1933 году (из истории станицы Петропавловской) // Традиционная и инновационная наука : история, современное состояние, перспективы : сб. ст. Междунар. науч.-практ. конф. (15 нояб. 2016 г., г. Екатеринбург) : в 6 ч. – Уфа, 2016. – Ч. 6. – С. 110–112 : фот.

1054. Танцюра В.І. Голодомор 1932–1933 рр. – політика геноциду українського народу / В.І. Танцюра, С.М. Куліш, О.О. Пересада // Історія України : навч. посіб. / В.І. Танцюра, С.М. Куліш, О.О. Пересада. – Харків, 2016. – С. 310–314.

1055. 1933 : «І чого ви ще живі?» / упоряд. Т. Боряк. – Київ : Кліо, 2016. – 719 с. *Про кн.:* Лук'янчук Г. Видано збірку усних історій свідків Голодомору // Свобода. – 2016. – 8 груд. – Фот.

Лук'янчук Г. 1933 : «І чого ви ще живі?» // Культура і життя. – 2016. – 2 груд. – С. 3 : фот. ; Літ. Україна. – 1 груд. – С. 5 ; Слово Просвіти. – 1–7 груд. – С. 3 : фот.

Сюндюков І. Чорне сонце над Україною : вид-во «Кліо» випустило великий зб. усних свідчень жертв, що неспростовно доводять геноцидну природу Голодомору 1932–1933 рр. // День. – 2016. – 2–3 груд. – С. 21 : фот.

1933 : «І чого ви ще живі?» // Наша віра. – 2016. – № 12. – С. 11.

1056. Цевек Ю.Е. Голодомор в Украине самый страшный геноцид в Советском Союзе (спорные вопросы вокруг определения понятия геноцида) / Ю.Е. Цевек, П.Т. Верешш // III Міжнародна конференція «Наука як рушійна антикризова сила» (м. Київ, 30 верес. 2016 р.). – Київ, 2016. – С. 11–18.

1057. Чому стався Голодомор // Незалежність України : [збірник] / упоряд. В. Дорошенко. – Київ, 2016. – С. 48–49 : іл.

1058. Якубова Л. Колективізація – Голодомор : жнива скорботи українського села / Л. Якубова, Я. Примаченко // В обіймах страху і смерті. Більшовицький терор в Україні / Л. Якубова, Я. Примаченко. – Харків, 2016. – С. 235–285.

1059. Ятченко В.Ф. Духовний світ української людини в часи Голодомору. Соціоантропологічні й смисложиттєві виміри Голодомору 1932–1933 років в Україні / В.Ф. Ятченко. – Київ : Міленіум, 2016. – 165 с.

1060. Ятченко В.Ф. Метафізичні шляхи самоствердження особистості в часи Голодомору // Створення суспільства рівних можливостей як реальна основа патріотизму : XI Шинкаруківські читання : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21 квіт. 2016 р. / редкол.: Л.В. Губерський [та ін.]. – Київ, 2016. – С. 35–42.

1061. Communism and hunger : the Ukrainian, Chinese, Kazakh, and Soviet famines in comparative perspective : [порівняльний аналіз голоду 1931–1933 рр. у Рад. Союзі та голоду 1950 р. в Китаї] / eds.: A. Graziosi, F.E. Sysyn. – Edmonton ; Toronto : CIUS Press, 2016. – 158 p. : ill., maps.

Про кн.: Communism and hunger : preface // East/West : J. of Ukrainian Studies. – 2016. – Vol. 3, № 2. – P. 3–4.

1062. Cuando Ucrania perdió el grano y la vida. Materiales de conferencia sobre el Holodomor, la gran hambruna artificial en la URSS de Stalin : [матеріали конф., присвяч. пам'яті про Голодомор (ун-т Валенсії (Іспанія), 2016 р.)] / A.A. Villarroya, C.F. Juberias, C.G. Monerris [et al.] ; eds.: A. Lopez Huerta, M. Moreno Barona, A. Yakubov. – Valencia : Repro-Expres, s.l., 2016. – 50 p.

1063. Gamache R. Gareth Jones : Eyewitness to the Holodomor: [це перше акад. дослідж. життя та діяльності журналіста Г. Джонса, що одним із перших розкрив світові жах Голодомору] / R. Gamache. – Cardiff : Welsh Academic Press, 2016. – 268 p.

Про кн.: Applebaum A. Gareth Jones : Eyewitness to the Holodomor // New York Rev. of Books. – 2016. – Vol. 63, № 6. – P. 74–76.

1064. Gudz V.V. Conceptual position of the french researchers history of the Holodomor : [дослідж. поглядів фр. науковців на проблему Голодомору] //

Book of Proceedings of the Cades international conference on education, pedagogy and humanities research : CADES EPHR. Aug. 17, 2016, St. Louis, Missouri, USA / eds.: A. Antonyshyn, I. Yakubovich. – St. Louis, 2016. – Vol. 1. – P. 11–15.

1065. La grande famine en Ukraine – Holodomor : connaissance et reconnaissance : [actes du colloq. intern., Paris, Inst. nat. des langues et civilisations orientales, 30 nov. 2013] : [матеріали міжнар. колоквиуму, присвяч. Голодомору] / sous la direction de I. Dmytrychyn. – Paris : L'Harmattan, 2016. – 208 p.

1066. McCormick-Johnson A.D. Canada, Great Britain, and the Ukrainian Famine : Failing to Respond to a Humanitarian Crisis, 1932–1933 : a thesis presented to the University of Waterloo in fulfillment of the thesis requirement for the degree of Master of Arts in History : [про реакцію міжнар. спільноти на Голодомор] / A.D. McCormick-Johnson. – Waterloo, 2016. – XI, 164 p.

1067. Neduzhko Y.V. The Activity of the Ukrainian Diaspora, Authorities and the Public of Ukraine Concerning Lighting Truth and Perpetuate the Memory of Victims of Holodomor of 1932–1933 Years : [про діяльність укр. діаспори, влади та громадськості України, спрямовану на висвітлення правди та увічнення пам'яті жертв Голодомору] // Proceedings of the XVII International Academic Congress «History, Problems and Prospects of Development of Modern Civilization» (Japan, Tokyo, 25–27 Jan. 2016). – Tokyo, 2016. – Vol. 2. – P. 890–910.

1068. Neduzhko Y.V. Ukrainian Diaspora and Memory of Victims of Holodomor of 1932–1933 Years in Ukraine : [укр. діаспора пам'ятає про жертв Голодомору] // Proceedings of the VIII International Academic Congress «Development of Countries in Asia, Africa and Europe : Past, Present and Future» (Republic of Korea, Seoul, 3–5 Nov. 2015). – Seoul, 2016. – Vol. 2. – P. 408–427.

1069. Viatrovych V. 1932–1933 : Holodomor : communist genocide in Ukraine / V. Viatrovych ; Ukrainian inst. of nat. remembrance. – [2016]. – 34 p. : ill.

•
1070. Бондарчук А. Чи ввійде в історію моральний подвиг західняків? : [як жителі Захід. України рятували потерпілих від голодоморів 1932–1933 та 1946–1947 рр.] // Волин. музейн. вісн. : наук. зб / упр. культури Волин. ОДА, Волин. краєзнав. музей, каф. документознавства і музейн. справи СНУ ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2016. – Вип. 8. – С. 111–115.

1071. Боряк Т. Голодомор у містах півдня України // Архів. Історія. Сучасність. / редкол.: В.В. Левчук (голова) [та ін.]. – Одеса, 2016. – Вип. 2 : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 95-річчю Державного архіву Одеської області (1920–2015), Одеса, 3–4 верес. 2015 р. – С. 62–67.

1072. Ботушанський В. Документ народної скорботи (про «Національну книгу пам'яті жертв голодоморів 1932–1933, 1946–1947 років в Україні. Чернівецька область») / В. Ботушанський, Г. Чайка // Питання історії України : зб. наук. ст. / Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2016. – Т. 18. – С. 165–170.

1073. Гальчак С. Вірменський геноцид, голодомор-геноцид 1932–1933 рр. в Україні – паралелі трагедій // Актуальні питання вірменознавства : [матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Вірмени України : на зламі століть», присвяч. 400-річчю першої док. згадки про вірмен Язловця (Київ, 11 груд. 2015 р.) ; матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Вірмени Поділля : історія і сучасність», присвяч. 225-й річниці спорудж. Вірмен. церкви в Могилів-Подільському (Вінниця, 9 верес. 2016 р.) / редкол.: Д.А. Давтян (голова), С.Д. Гальчак (співголова) [та ін.] ; наук. ред.: Л.В. Баженов, С.С. Казаров та ін.] – Вінниця, 2016. – Вип. 3/4. – С. 161–172.

1074. Ганзуленко В.П. Соціальне служіння Римо-католицької церкви на Півдні України у 20–30-х рр. ХХ ст. : [особливо під час Голодомору] // Наук. зап. Нац. ун-ту «Остроз. акад.». – Острог, 2016. – Вип. 1. – С. 12–23. – (Серія: Релігієзнавство).

1075. Гудзь В.В. Початковий етап дослідження колективізації та «продовольчих труднощів» 1932–1933 років в Україні радянськими науковцями // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріж. нац. ун-ту : зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2016. – Вип. 45, т. 2. – С. 58–63.

1076. Гудзь В.В. Російська історіографія голоду 1932–1933 років періоду перебування // Українознав. альм. : наук. часопис / Центр українознавства Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2016. – Вип. 19. – С. 114–117.

1077. Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті трагічних подій ХХ-ХХІ століть : (до 150-річчя з дня народж. М. Грушевського (1866–1934), вченого, історика, політ. і держ. діяча, голови Центральної Ради) : зб. наук. пр. Хмельн. ін-ту МАУП. Вип. 10. – Хмельницький : Вид-во Хмельн. ін-ту МАУП, 2016. – 262 с. – Із змісту : Українське село в умовах радянської тоталітарної держави, 1920–1980 роки / Л.О. Григоренко, О.П. Григоренко. – С. 37–62. Голодний терор та остаточне утвердження колгоспно-радгоспної системи ведення сільського господарства на Поділлі (1932–1933 рр.) / А.Ю. Матвеев, О.М. Свідерська. – С. 120–133. Факти на підтвердження голодомору як геноциду, створеного комуністичною системою проти української нації / Л.А. Сердунич. – С. 218–226.

1078. Кравець Д.М. Тематика Радянської України на сторінках американського видання «Свобода» (1920-і – 1930-і рр.) : [проаналізовано матеріали

про Голодомор] // Вісн. Маріуп. держ. ун-ту. – 2016. – Вип. 15. – С. 30–38. – (Серія : Історія. Політологія).

1079. Кравченко Є.О. Демографічні втрати населення України у 1930-х рр. за даними зарубіжної та вітчизняної історіографії : [зокрема про втрати в період Голодомору] // Вісн. Дніпропетр. нац. ун-ту ім. О. Гончара. – 2016. – Вип. 24. – С. 113–121. – (Серія «Історія та археологія»).

1080. Матвіїшин Є.Г. Оцінка демографічних втрат у регіонах України внаслідок зменшення народжуваності під час Голодомору 1932–1933 рр. / Є.Г. Матвіїшин, В.Є. Матвіїшин // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Львів. регіон. ін-т держ. упр. – Львів, 2016. – Вип. 4. – С. 33–40.

1081. Махорін Г.Л. Форми опору українського селянства у часи Голодомору 1932–1933 рр. // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2016. – Вип. 109 (№ 6). – С. 68–70.

1082. Павловський Є.А. Голодомор 1932–1933 рр. у світлі опублікованих джерел // Наук. часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2016. – Вип. 14. – С. 222–233. – (Серія 6, Історичні науки).

1083. Петренко В.І. Голодомор 1932–1933 років в Україні : втрати населення Поділля // Наук. вісн. Вінниц. коопер. ін-ту. – Вінниця, 2016. – Вип. 6. – С. 60–67. – (Серія: Історія).

1084. Петренко В.І. Методи хлібозаготівель 1928 р. в Україні у контексті репресивної політики більшовиків : [зокрема про Голодомор] / В.І. Петренко, Н.М. Марценюк // Наук. зап. Вінниц. держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2016. – Вип. 24. – С. 76–82. – (Серія: Історія).

1085. Романець Н. Селянські самосуди 1933–1936 рр. : причини, масштаби, наслідки : [дослідж. самосудів, які набули поширення в укр. селі в умовах Голодомору та у постголодоморний період (1933–1936 рр.)] // Наук. зап. Нац. ун-ту «Остроз. акад.». – Острог, 2016. – Вип. 25. – С. 82–91. – (Серія «Історичні науки»).

1086. Сергійчук В. І через сто років – один до одного : [зокрема про Голодомор як геноцид українства] // Матеріали до української етнології : наук. щорічник / ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України. – Київ, 2016. – Вип. 15. – С. 18–25.

1087. Чирко Б.В. Німецьке село в Україні в умовах сталінської економічної політики (1930-ті роки) : [зокрема про Голодомор] // Гілея : наук. вісн. : зб.

наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2016. – Вип. 113 (№ 10). – С. 74–79.

1088. Штепа О.О. Чинники стресогенезу правової ментальності українського етносу у державотворчому дискурсі : [Голодомор справив надзвичайно потужний та руйнівний вплив на правову ментальність укр. етносу] // Вісн. Нац. авіац. ун-ту : зб. наук. пр. – Київ, 2016. – № 2. – С. 132–136. – (Серія: Філософія. Культурологія).

1089. Smoliński A. Oceny zmian ekonomicznych na Sowieckiej Ukrainie od końca lat dwudziestych do końca lat trzydziestych XX w. formułowane przez analityków polskiego wywiadu wojskowego oraz funkcjonariuszy polskich służb dyplomatycznych : [екон. зміни в Рад. Україні з кінця 1920-х до кінця 1930-х рр. оцінюють аналітики польс. військ. розвідки та офіцери польс. дипломат. служб, зокрема йдеться і про Голодомор] // Историчний архів. Наукові студії : зб. наук. пр. / Чорномор. держ. ун-т ім. П. Могили МОН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. – Миколаїв, 2016. – Вип. 15. – С. 93–102.

1090. Агапова Д. Дослідження історії Голодомору варто починати від Петра І : слово «Голодомор» першим в українській пресі вжив журналіст Олекса Мусієнко 1988 року : [інтерв'ю з Н. Дзюбенко-Мейс] // Країна. – 2016. – № 45. – С. 10–13 : фот., іл. – (Голодомор).

1091. Александрова М.В. Колективізація як культурна травма : [зокрема про Голодомор та його вплив на сусп. свідомість] // Культура України. – 2016. – Вип. 52. – С. 232–241. – (Серія: Культурологія).

1092. Біловус Л.І. Діяльність НТШ та питання української науки у періодичних виданнях українців США як засіб збереження національної ідентичності : [зокрема, укр. діаспора за кордоном не може стояти осторонь проблем, пов'язаних з Голодомором] // Молодий вчений. – 2016. – № 9. – С. 318–324.

1093. Васильєв С. Геноцид 1932–1933 // Військо України. – 2016. – № 11. – С. 50–53.

1094. Водотика С. Шануємо ювіляра : до 80-річчя від народж. та 60-річчя наук. праці видат. укр. історика проф. Станіслава Кульчицького : [зокрема про його праці, присвяч. Голодомору] / С. Водотика, Л. Савенок // Scrip-torium nostrum. – 2016. – № 2. – С. 339–355.

1095. В'ятрович В. Сталін боявся втратити Україну. Тому вирішив стра-тити її // Країна. – 2016. – № 45. – С. 3. – (Голодомор).

1096. Гандзій О. Хрущова прийняв наступного дня після дзвінка : [укр. терапевт, д-р медицини, проф. М. Стражеско протягом 1932–1933 рр. досліджував селян, що страждали від голоду ; 1932 р. він вперше вжив термін «спухлі від голоду»] // Країна. – 2016. – № 49. – С. 47–50 : фот.

1097. Горова О.О. Голодомор 1932–1933 років – акт геноциду українського народу / О.О. Горова, С.П. Невмержицька // Публ. урядування. – 2016. – № 4. – С. 143–153.

1098. Гусак Л.В. Голодомор 1932–1933 рр. : стирання пам'яті // Все для вчителя. – 2016. – № 1. – С. 23–24.

1099. Гуцало Л. Етнополітичні процеси в Донбасі : ретроспект. погляд у 1920–1930 рр. : [зокрема про Голодомор] // Інтермарум : історія, політика, культура. – 2016. – № 3. – С. 197–207.

1100. Гудзь В.В. Концептуальні засади німецької історіографії Голодомору // Емінак. – 2016. – № 2, т. 3. – С. 96–100.

1101. Гудзь В.В. Роман Сербин як представник тоталітарної школи історіографії голодомору // Емінак. – 2016. – № 3, т. 2. – С. 86–91.

1102. Дворецька Л. Голод був тільки там, де українці становили більшість населення : наслідки геноциду відчуватимемо ще 15 років : [інтерв'ю з С. Кульчицьким] / Л. Дворецька, А. Позичайло // Країна. – 2016. – № 45. – С. 18–20 : фот. – (Голодомор).

1103. 10 фактів про Голодомор // Позаклас. час. – 2016. – № 10. – С. 37–38.

1104. Знати – щоб не повторити! // Шк. б-ка. – 2016. – № 10. – С. 80–81 : іл. – (День пам'яті жертв голодомору).

1105. Касьянов Г.В. Історична пам'ять та історична політика : до питання про термінологію й генеалогію понять : [зокрема про конструювання іст. пам'яті про Голодомор] // Укр. іст. журн. – 2016. – № 2. – С. 118–137.

1106. Козловець М.А. Історична пам'ять як чинник формування модерної української нації : [зокрема про Голодомор] // Укр. полоністика. – 2016. – Вип. 13. – С. 57–80.

1107. Кульчицький С.В. Голодомор як геноцид : якою мусить бути доказова база? : яким повинне бути визначення Голодомору, щоб він мав шанси бути визнаним геноцидом на рівні ООН // Укр. тиждень. – 2016. – № 47. – С. 8–11 : фот.

1108. Кульчицький С.В. Про міжнародне визнання Голодомору геноцидом // Історія в рідній шк. – 2016. – № 10. – С. 20–25 ; Історія та правознавство. – № 28/29. – С. 3–10.

1109. Липовецький С. 500 студентів заявили : не буде нормального навчального дня, доки не визнаєте Голодомор геноцидом : [під час гастролей рад. хору у Великій Британії українці приковували себе до крісел наручниками] // Країна. – 2016. – № 29. – С. 47–50.

1110. Липовецький С. Штучний голод могла придумати тільки комуністична влада : до річниці голодомору українці влаштували голодування біля офісу ООН у Нью-Йорку / С. Липовецький, Д. Мандзюк // Країна. – 2016. – № 46. – С. 47–50 : фот.

1111. Макарюк В. Голодомор 1932–1933 років : причини, передумови, наслідки // Гетьман. – 2016. – № 4. – С. 40–43.

1112. Маловідомі факти про голодомор // Шк. б-ка. – 2016. – № 10. – С. 80–81.

1113. Мандзюк Д. Два дні мати лежала мертва, а ми вовтузилися поруч, бо не знали, що робити : українці, які пережили голодомор і стали успішними : [спогади] // Країна. – 2016. – № 45. – С. 7–10 : фот. – (Голодомор).

1114. Мандзюк Д. «Советський консул часто запрошував науковців до себе на чайок і астраханську ікру» : Микола Стронський застрелився, щоб не переїжджати до СРСР : [зокрема про голод у 1933 р.] // Країна. – 2016. – № 30. – С. 55–58 : фот.

1115. Палагняк Л. Голодомор – незагоєнна рана // Соц. захист. – 2016. – № 10/11. – С. 79.

1116. Паламарчук Н.І. Українська діаспора в Канаді та її внесок у становлення української незалежної держави : [зокрема, в часи Голодомору укр. діаспора інформувала американців і канадців про події в СРСР] / Н.І. Паламарчук, О.Й. Радецька // Сторінки історії. – 2016. – Вип. 42. – С. 129–137.

1117. Папуга Я. Проведення українською еміграцією дня жалоби і протесту 29 жовтня 1933 р. : [про протести на підтримку голодуючих в Україні] // Емінак. – 2016. – № 3, Т. 2. – С. 27–32.

1118. Петасюк О. Проблема терору в контексті актуальних акцентів сучасного цивілізаційного розвитку : [зокрема про терор голодом у 1932–1933 рр.] // Європ. іст. студії. – 2016. – № 4. – С. 218–233.

1119. Пиріг Л. Жертви російсько-більшовицьких репресій і терору в Україні очима філателіста // Світогляд. – 2016. – № 3. – С. 69–77.

1120. Протести часів Голодомору // Історія та правознавство. – 2016. – № 28/29. – С. 13.

1121. Сергійчук В. До питання про витоки геноциду українства в 1932–1933 роках // Нар. творчість та етнологія. – 2016. – № 1. – С. 11–18.

1122. Сергійчук В. Документи переконують : втрати українства від голодомору 1932–1933 років – щонайменше сім мільйонів // Нар. творчість та етнологія. – 2016. – № 3. – С. 11–41.

1123. Сергійчук В. Доля українських куркулів : депортації, втрати, спроби повернення на батьківщину : [зокрема про колективізацію] // Схід. – 2016. – № 3. – С. 58–62.

1124. Стасюк О. Ще раз до питання дослідження Голодомору 1932–1933 років : [про Міжнар. наук.-практ. конф. «Голодомор 1932–1933 років : втрати української нації» (4 жовт. 2016 р., Київ)] // Нар. творчість та етнологія. – 2016. – № 6. – С. 105–106.

1125. Філянiна Л.А. Геноцид як один із найжорстокіших міжнародних злочинів : [зокрема про визнання Україною та багатьма країнами світу Голодомору 1932–1933 рр. геноцидом укр. народу] / Л.А. Філянiна, Н.О. Любова // Юрид. наук. електрон. журн. – 2016. – № 5. – С. 163–165.

1126. Харківська Н.І. Пізнайте правду, і вона зробить вас вільними... // Історія та правознавство. – 2016. – № 28/29. – С. 2.

1127. Bianco L. Comparing the Soviet and Chinese Famines : their Perpetrators, Actors, and Victims : [порівняння рад. та китайс. голодів : їхні виконавці, учасники та жертви] // East/West : J. of Ukrainian Studies. – 2016. – Vol. 3, № 2. – P. 51–74.

1128. Fusco I. Food as a Weapon : Interview with Andrea Graziosi : [інтерв'ю з італ. істориком А. Граціозі, зокрема про голод в СРСР у 1921–1922, 1931–1933 та 1946–1947 рр.] / I. Fusco, D.A.L. Quagliarotti // Global Environment. – 2016. – Vol. 9, № 2. – P. 522–533.

1129. Holodomor National Awareness Tour : [у Торонто автобус «Національна свідомість Голодомору» знайомить учнів шкіл з трагічними подіями в Україні 1932–1933 рр.] // UCC Saskatchewan Visnyk. – 2016. – Summer. – P. 16 : phot. ; The Ukrainian weekly. – 13 May.

1130. Klymenko L. The Holodomor law and national trauma construction in Ukraine : [авт. пропонує концептуалізувати пам'ять про Голодомор

як культур. травму України] // Canadian Slavonic Papers. – 2016. – Vol. 58, № 4. – P. 341–361.

1131. Kudela-Świątek W. From private memory to the collective image of the Ukrainian Holodomor : [авт. вивчає процеси створення колект. образу Великого Голоду та роль індивід. пам'яті очевидців у побудові цього образу] // Wrocławski Rocznik Historii Mówionej. – 2016. – Vol. 6. – P. 33–65.

1132. Nazarenko N.N. Cereal Crops Export in early 1930s in the Context of the Famine of 1932–1933 : [авт. проаналізували обсяг експорту СРСР зернових культур, зокрема врожаїв 1930–1933 рр.] / N.N. Nazarenko, A.V. Bashkin // Новейшая история России. – 2016. – № 3. – С. 105–120.

1133. Niergarth K. Revisiting the Canadian-Soviet barter proposal of 1932–1933 : [про пропозицію Канади обміняти велику рогату худобу на рад. нафту] / K. Niergarth, J.L. Black // Intern. J. – 2016. – Vol. 71, № 3. – P. 409–432.

1134. Tumis S. Historiografie hladomoru na Ukrajině v letech 1932–1933. Odras ukrajinské tragédie v sovětské a západní historiografii v době studené války jako zdroj pro porozumění kontroverzní diskusi o hladomoru v současné historické debatě : [як дослідж. Голодомору в країнах Заходу та Сходу в період холодної війни вплинули на сучас. дискусії] // Historie – Otázky – Problémy. – 2016. – Vol. 8, № 2. – P. 118–129.

1135. Werth N. Food Shortages, Hunger, and Famines in the USSR, 1928–1933 : [авт. розглядає політику рад. влади, яка впроваджувалася поетапно, починаючи з 1928 р., і явища, що призвели до загибелі приблизно 6,5–7 млн людей, переважно в Україні та на Кубані, а також у Казахстані] // East/ West : J. of Ukrainian Studies. – 2016. – Vol. 3, № 2. – P. 35–49.

1136. Wolowyna O. Regional variations of 1932–1934 famine losses in Ukraine : [представлено щорічні оцінки прямих утрат (надмірних смертей) від голоду у містах і селах України у 1932–1934 рр.] / O. Wolowyna, S. Plochy, N. Levchuk [et al.] // Canadian Studies in Population. – 2016. – Vol. 43, № 3/4. – P. 175–202.

1137. Zabužko O. Algorytmy głodu : [в інтерв'ю «Алгоритми голоду» письменниця розповідає про свою матір, яка була свідком Голодомору] // Znak. – 2016. – № 739. – P. 24–27.

1138. Бондаренко С. Мовчання ситих і голод убієнних : [про журналіста з Великої Британії Г. Джонса, який у 1933 р. першим розповів про голод в Україні] // Літ. Україна. – 2016. – 24 листоп. – С. 2, 6.

1139. Бородюк Н. Коли буденність розцвітає барвами : укр. неофіц. день вишиванки завойовує світ : [зокрема є спогади очевидців Голодомору] // Уряд. кур'єр. – 2016. – 19 трав. – С. 1, 5 : фот.

1140. Верховна Рада закликала всі країни світу визнати Голодомор геноцидом // Гомін України. – 2016. – 25 груд. – С. 2 : фот. ; Крим. світлиця. – 9 груд.

1141. Галушак І. Вважати Голодомор геноцидом продовжують переважно українськомовні громадяни : [за матеріалами соціол. дослідж.] // Слово Просвіти. – 2016. – 1–7 груд. – С. 2 : фот.

1142. Гаркавенко Д. Чому ООН не визнає Голодомор геноцидом // Вечір. Київ. – 2016. – 26 листоп. – Фот.

1143. Генетика рабів-загарбників : як рад. влада «зачищала» українців і потім «завозила міста» : [зокрема про Голодомор] // Україна молода. – 2016. – 14 груд. – Фот.

1144. Гижий В. Як я дізнався про Голодомор : три невігдані історії : [авт. записав спогади свого батька, вчителя історії, та тещі] // День. – 2016. – 4–5 листоп. – С. 12 : іл.

1145. Гібридний Голодомор : як британець Гарет Джонс протистояв пропаганді Кремля у 1932–1933 // Україна молода. – 2016. – 21 листоп. – Фот.

1146. Гладун О. Втрати від 1933 року – більші, ніж за період гітлерівської окупації / О. Гладун, О. Рудницький // Голос України. – 2016. – 26 листоп. – С. 5 : іл.

1147. Гнатів В. Правди про Великий Голод уже не сховаєш : [спогади жителя с. Горішня Слобідка, нині Чортківського р-ну, Тернопільської обл., про допомогу мешканців краю голодуючим жителям укр. сіл за Збручем] // Вільне життя плюс. – 2016. – 27 трав. – С. 5.

1148. «Голодомор не зламав» : [Gazeta.ua підготувала топ-5 книжок, які розкривають трагедію 1932–1933 рр.] // Крим. світлиця. – 2016. – 25 листоп.

1149. Голодомор 1932–1933 : причиною смерті українців вказували їхню національність // Україна молода. – 2016. – 20 листоп. – Фот.

1150. Горбунова О. Голодомор як геноцид нашого народу мають визнати всі країни // Голос України. – 2016. – 8 груд. – С. 1–2 : фот.

1151. Гривінський Р. «Експес» Дюранті : Вахтанг Кіпіані – про пізнання минулого через медіа : [в інтерв'ю, зокрема, згадується Голодомор] // День. – 2016. – 20–21 трав. – С. 25, 30 : фот.

1152. Гривінський Р. «І ти колись боролась, мов Ізраїль...» – 2 : [інтерв'ю з громад. діячем Й. Зісельсом, зокрема щодо можливості визнання Ізраїлем Голодомору геноцидом] // День. – 2016. – 4–5 листоп. – С. 18–19 : фот.

1153. Гуковський І. Про Голодомор забути неможливо // Горохів. вісн. – 2016. – 3 груд. – С. 3.

1154. Данильчук Г. Лист, що надійшов через 25 років : [лист-спогад рівнянки В.С. Якименко про 1933 р.] / Г. Данильчук, Р. Луцан, М. Брежицький // Львонокомбінат. – 2016. – 2 груд. – С. 9.

1155. Дахно І. Правда про Голодомор // Уряд. кур'єр. – 2016. – 26 листоп. – С. 3 : фот.

1156. Дембовська Ю. Голодомори – три фази війни проти окупованих українців : що ми повинні знати про себе і про Москву, аби здобути остаточну перемогу // Свобода. – 2016. – 22–28 груд. – С. 11.

1157. Депутат парламенту Британії закликала визнати Голодомор геноцидом : [до парламенту звернулася лейбористка Р. Гук] // Свобода. – 2016. – 8 груд. – Підпис : Бі-Бі-Сі.

1158. Дзюбенко-Мейс Н. Батьки і діти. Уроки Голодомору // Слово Провісн. – 2016. – 10–16 листоп. – С. 3 : фот.

1159. Дзюбенко-Мейс Н. Про голодомор і боротьбу дефініцій // Україна молода. – 2016. – 6 жовт. – Фот.

1160. Жижара Р. Голодоморів три – пам'ять одна : через політику, посуху і війну від голоду згинули мільйони // Сім'я і дім. – 2016. – 1 груд. – С. 3.

1161. Жорна пам'яті поколінь : [фотографія] // Культура і життя. – 2016. – 2 груд. – С. 1.

1162. Забужко О. Національна катастрофа, що змінила демографію України : [про наслідки Голодомору] // Україна молода. – 2016. – 26 листоп. – Фот.

1163. Здоровило Т. Знищення тисячолітньої «цивілізації хліба» : [у КДУ ім. Шевченка відбулася Міжнар. наук.-практ. конф. «Голодомор 1932–1933 років : втрати української нації»] // Україна молода. – 2016. – 5 жовт. – Фот.

1164. Здоровило Т. Рахунок на мільйони : до комуніст. терору Україна мала найбільший рівень приросту населення у Європі // Україна молода. – 2016. – 25 жовт. – Фот.

1165. Ізраїль готується визнати Голодомор геноцидом проти українців // Крим. світлиця. – 2016. – 18 листоп.

1166. Капсамун І. Завдання на виріст... Верховна Рада звернулася до демократичних держав світу визнати Голодомор 1932–1933 рр. злочином – геноцидом українського народу / І. Капсамун, В. Торба ; комент.: Н. Дзюбенко-Мейс, В. Бойко, С. Тримбач // День. – 2016. – 8 груд. – С. 4.

1167. Коли ви вперше почули про Голодомор? : [опитування] // Газ. по-укр. – 2016. – 25 листоп. – С. 3 : фот. – (Голодомор).

1168. Коли вперше дізналися про Голодомор? : [опитування] // Газ. по-укр. – 2016. – 22 листоп. – С. 3 : фот. – (Голодомор).

1169. Коли вперше почули про Голодомор? : [опитування] // Газ. по-укр. – 2016. – 29 листоп. – С. 5 : фот. – (Голодомор).

1170. Конарева Л. Голодомор не зламав України : [спогади людей, котрі попри пережите у 1932–1933 рр. зуміли реалізуватися, стати професіоналами і нести слово правди про злочин проти народу] // Уряд. кур'єр. – 2016. – 26 листоп. – С. 1, 5 : фот.

1171. Конарева Л. Скільки українців загинуло під час Голодомору : історик Володимир Сергійчук, спираючись на знайдені в архівах док., дійшов висновку про 7–10 мільйонів жертв голоду в 1932–1933 рр. попри офіц. цифру 3,5–4 мільйони // Уряд. кур'єр. – 2016. – 15 берез. – С. 1, 4 : фот.

1172. Корженко С. Старече виснаження назвали причиною смерті восьмирічної дитини : винними у злочині Голодомору визнали Сталіна, Молотова, Кагановича, Постишева, Косіора, Чубаря і Хатаєвича // Газ. по-укр. – 2016. – 25 листоп. – С. 1–2 : фот. – (Голодомор).

1173. Корнієнко О. Голодомор 1932–1933 рр. бере свій початок із колективізації // Сумщина. – 2016. – 24 листоп. – С. 13.

1174. Коцарев О. Напередодні Голодомору : опір укр. селян // Україна молода. – 2016. – 28 груд. – С. 13.

1175. Кравченко В. Кнесет : крок уперед і два назад : [про внесення на розгляд Кнесету (парламент Ізраїлю) питання про визнання Голодомору геноцидом укр. народу] // Дзеркало тижня. – 2016. – 19–25 листоп. – С. 3.

1176. Крамаренко О. Розплата за постгеноцидну глухоту : як Голодомор досі «б'є» по Україні // Україна молода. – 2016. – 24 листоп. – С. 6 : фот.

1177. Кульчицький С. Енн Епплбом : як розповісти про Голодомор широкому колу читачів? // День. – 2016. – 21 квіт.

1178. Кульчицький С. Як і чому діяв «терор голодом» // День. – 2016. – 13–14 жовт. – С. 21 : фот. ; 21–22 жовт. – С. 21 : фот.

1179. Левицький М. Справжні масштаби кремлівського злочину : [про заперечення Росією геноцидного характеру Голодомору] // Наше слово. – 2016. – 20 берез. – С. 9.

1180. Левчук Н. Кількість втрат від Голодомору : наука чи ідеологія? // Дзеркало тижня. – 2016. – 15–21 жовт. – С. 15.

1181. Лозинський А. Понад 7 мільйонів жертв : укр. геноцид у розумінні Конвенції ООН // Чорномор. новини. – 2016. – 19 листоп. – С. 1–2 : іл. – (26 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

1182. Лозинський А. Український Голодомор 1932–1933 років – число жертв. Ще одна спроба // Свобода. – 2016. – 19 серп. ; Шлях перемоги. – 10 серп. – С. 8. – Під назвою : Український Голодомор 1932–1933 років – кількість жертв.

1183. Лук'янчук Г. Не маємо права забути! : [зокрема про Голодомор] // Наша віра. – 2016. – № 10/11. – С. 15.

1184. Лучанам, які пережили Голодомор, виділяють аж по 200 гривень // Волин. новини. – 2016. – 14 листоп. – Фот.

1185. Магрицька І. Міфи і правда про Голодомор // Укр. слово. – 2016. – 30 листоп.-6 груд. – С. 1, 5.

1186. Махун С. Голодомор 1932–1933 : як «горіло життя» укр. селян // Дзеркало тижня. – 2016. – 26 листоп. – 3 груд. – С. 15 : фот.

1187. Надоша О. Голодомор – це не тільки 7 мільйонів життів, а й 66 тонн золота, 1439 тонн срібла, діаманти, антикваріат // Ринок Бориспіль. – 2016. – 25 листоп. – С. 6.

1188. Наливайко С. «Українці – нація, яка спожила найбільше людського м'яса у християнській історії» / С. Наливайко, І. Буланенко // Газ. по-укр. – 2016. – 29 листоп. – С. 5 : фот. – (Голодомор).

1189. Науковці визначили кількість жертв Голодомору // Свобода. – 2016. – 13 жовт. – Підпис : Національний музей «Меморіал жертв Голодомору».

1190. Огієнко В. До 83-х роковин... : історії, які підтверджують : Голодомор одночасно створив рад. систему та людину, але й почав її руйнувати // День. – 2016. – 25–26 листоп. – С. 20–21 : фот.

1191. Орел М. Він перший розповів про Голодомор : [про Дж. Мейса] // Пенс. кур'єр. – 2016. – 25 листоп. – С. 2.

1192. Осипчук Н. ...То душі мертвих промовляють // Крим. світлиця. – 2016. – 25 листоп.

1193. Палій О. Голодомор : у селах був кошмар // Крим. світлиця. – 2016. – 2 груд. – Фот.

1194. Папуга Я. На Заході свідомо не помічали українського Голодомору... // Високий замок. – 2016. – 25–27 листоп. – С. 10.

1195. Позняк-Хоменко Н. Дозвіл писати про Голодомор Плачинда отримав від Горбачова : [С.П. Плачинда – укр. письменник] // Укр. слово. – 2016. – 29 черв. – 12 лип. – С. 13 : фот.

1196. Полічили загиблих від Голодомору : [нове число втрат назвав д-р іст. наук В. Сергійчук – щонайменше 7 млн] // Свобода. – 2016. – 20 берез.

1197. Порошенко звинувачує Москву у приховуванні факту Голодомору // Україна молода. – 2016. – 26 листоп. – Фот.

1198. Потапчук Н. Микола Горох, історик, дослідник радянського Торгсину : рад. влада, скориставшись Голодомором, полювала на людські хрестики й обручки : [інтерв'ю] // Крим. світлиця. – 2016. – 2 груд.

1199. Процюк О. «Голодомор 1932–1933 років був спричинений страхом Сталіна» : [розмова із заст. голови УІНП В. Тиліщак] // Галичина. – 2016. – 24 листоп. – С. 1, 16. – (Голодом душили спротив).

1200. Пушкарук Н. У Кнесеті розглянуть резолюцію про Голодомор : [Ізраїль] / комент.: Ю. Щербак, Й. Зісельс // Гомін України. – 2016. – 29 листоп. – С. 3 : фот. ; День. – 16 листоп. – С. 4 : фот.

1201. Руденко А. Переїзна освіта : [у Канаді вже четвертий місяць курсує автобус – пересувний музей навч. туру «Голодомор»] // День. – 2016. – 29–30 січ. – С. 28.

1202. Самійленко Л. Науковці довели : щонайменша кількість жертв голодомору – 7 мільйонів // Культура і життя. – 2016. – 14 жовт. – С. 21.

1203. Самченко В. Запалили свічу : зб. пр. Джеймса Мейса видали за держ. кошт : [«Україна : матеріалізація привидів»] // Україна молода. – 2016. – 25 листоп. – Фот.

1204. Самченко В. Наталія Дзюбенко-Мейс : Голодомор торкається кожного, навіть якщо він про це ще не знає : [інтерв'ю] // Україна молода. – 2016. – 29 верес. – С. 8–9 : фот.

1205. Сацький П. Костніца радянського «дива» 1930-х років : [про ідею комуніст. держави, екон. реформи та Голодомор] // Дзеркало тижня. – 2016. – 30 січ.-5 лют. – С. 15.

1206. Сергійчук В. Не прикриватися чужими авторитетами, а вивчати українські документи : [крит. аналіз ст. Н. Левчук «Кількість втрат від Голодомору : наука чи ідеологія?» щодо дослідж. стат. даних про кількість жертв Голодомору] // Укр. слово. – 2016. – 14–20 груд. – С. 6–7.

1207. Сергійчук В. 1932–1933 : від семи до десяти мільйонів жертв // Дзеркало тижня. – 2016. – 8–14 жовт. – С. 15 : фот.

1208. Сергійчук В. Чи варто було поспішати із самоприниженням, або Кому вигідно забути про всі жертви українців під час Голодомору? // Літ. Україна. – 2016. – 17 берез. – С. 4, 14.

1209. Сомова Є. «Чого не розповідала, що люди один одного їли?» // Волинь-нова. – 2016. – 29 листоп. – С. 8.

1210. Ставлення українців до Голодомору. 72 % вважають його геноцидом // Промінь Просвіти. – 2016. – № 22 (листоп.). – С. 3.

1211. Стець М. Бабусині спогади про Голодомор : [спогади П. Гнатюк (смт Турійськ, Волинської обл.)] // Нар. слово. – 2016. – 26 листоп. – С. 1.

1212. Страшніше, ніж фашистська окупація : [як засвідчують нові дослідж., втрати від війни Сталіна з укр. народом у 1932–1933 рр. були більшими, ніж ті, що Україна зазнала під час гітлер. окупації у 1941–1944 рр.] // Чорномор. новини. – 2016. – 26 листоп. – С. 1 : іл. – (Сьогодні – День пам'яті жертв Голодомору).

1213. Трагедія Голодомору вражає і об'єднує : [про визнання Голодомору актом геноциду укр. народу] // Голос України. – 2016. – 16 листоп. – С. 13.

1214. Трапезнікова Д. Джеймс Мейс і майбутні журналісти : як укр. студенти відкривають для себе тему Голодомору / комент.: О. Теремус, Ю. Козир, О. Тараненко [та ін.] // День. – 2016. – 25–26 листоп. – С. 25, 28 : фот.

1215. Турчин-Дувірак Д. Вчений дослідив Голодомор як колективну травму : [про доп. докторанта з психології при Карлтон-ун-ті в Оттаві

(Канада) Б. Безо у Центрі при Ін-ті св. Володимира (Торонто, Канада))] // Свобода. – 2016. – 16 січ. – Фот.

1216. У XX столітті наш народ пережив три голодомори // Сіл. вісті. – 2016. – 25 листоп. – Фот.

1217. У пошуках правдивої історії : [науковці КНУ активно долучилися до розкриття нових сторінок історії Голодомору] // Київ. ун-т. – 2016. – № 10. – С. 4.

1218. Устимчук Р. Голодомори як наука спротиву // Волин. газ. – 2016. – 27 листоп. – С. 7.

1219. Хоменчук О. Смерть чатувала на кожного : [про допомогу волинян голодуючим у 1932–1933 рр.] // Новий погляд. – 2016. – 1 груд. – С. 5.

1220. Хом'як О. «Джеймс сказав мені, що його вибрали наші мертві ...» : дружина американця, який розповів світу про Голодомор, – про те, чому її чоловік присвятив життя трагедії укр. народу : [інтерв'ю з Н. Дзюбенко-Мейс] // Високий замок. – 2016. – 10–16 берез. – С. 8.

1221. Цюриць С. Не один Голодомор... // Волин. газ. – 2016. – 1 груд. – С. 1, 2.

1222. Чи можна «вирішити» число втрат Голодомору на конференції? / О. Гладун, О. Рудницький, Н. Левчук [та ін.] // Свобода. – 2016. – 23 листоп.

1223. Шевчук І. Понад 80 відсотків українців вважають Голодомор геноцидом // Газ. по-укр. – 2016. – 22 листоп. – С. 3. – (Голодомор).

1224. Шість фактів, які мають знати українці про Голодомор 1932–1933 років // Укр. слово. – 2016. – 30 листоп.-6 груд. – С. 2.

1225. Шпак В. Де поділись українці? : [наслідок Голодомору – зменшення кількості населення] // Уряд. кур'єр. – 2016. – 10 груд.

1226. Щегленко В. 2016-й : координати від примата : [зокрема про Голодомор] // Чорномор. новини. – 2016. – 1 січ. – С. 1–2 : фот.

1227. Щур М. Голодомор був найжорстокішою, але лише частиною геноциду проти українців – історик : [інтерв'ю з проф. Квебек. ун-ту (Канада) Р. Сербиним] // Гомін України. – 2016. – 7 лип.

1228. Юлії Тимошенко закидають байдужість до трагедії Голодомору // Україна молода. – 2016. – 27 листоп. – Фот.

1229. Янович Б. А у вісім років вже перевесла в'язала : [спогади про Голодомор М. Польової та Г. Яровенко (м. Володимир-Волинський)] // Слово правди. – 2016. – 1 груд. – С. 12.

1230. Babij L. A Holodomor information outreach project continues to deliver : [про сайт www.holodomorct.org, присвяч. Голодомору] // The Ukrainian weekly. – 2016. – 20 Nov. – P. 6, 7.

1231. Empire, colonialism and the Holodomor discussed in comparative historical perspective : [Голодомор був центр. темою конф. «Імперія, колоніалізм і голод у порівняльній історичній перспективі» (Торонто, 28–29 жовт.)] // The Ukrainian weekly. – 2016. – 9 Dec. – P. 9. – Підпис : HREC.

1232. Goble P. It's long past time to identify and shame Holodomor deniers : [про засудження осіб, які заперечують Голодомор] // The Ukrainian weekly. – 2016. – 11 Dec. – P. 6, 8.

1233. Leshchyshyn A. HREC director of education shares methodologies on teaching the Holodomor : [В. Курилів, голова освіт. програми Дослід.-освіт. консорціуму із вивчення Голодомору (Канада), відвідала Україну та провела майстер-класи з методики викладання теми Голодомору] // The Ukrainian weekly. – 2016. – 23 Dec.

1234. Oleh Wolowyna examines new Holodomor research findings : [проф. О. Воловина з Ун-ту Північної Кароліни (США) виступив на семінарі «Що ми зараз знаємо про Голодомор : нові результати досліджень» в ун-ті в Торонто (Канада)] // The Ukrainian weekly. – 2016. – 28 Oct. – Підпис : HREC.

1235. We moeten het echt over de Holodomor hebben : Om Oekraïne en Rusland te begrijpen is kennis over een van de zwartste bladzijden uit hun geschiedenis nodig, schrijft Tobias Wals : [наук. співробітник Ін-ту дослідж. війни, Голокосту та геноциду (Амстердам, Нідерланди) Т. Волс наголошує на важливості теми Голодомору] // NRC Handelsblad. – 2016. – 4 Dec.

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ГОЛОДОМОРУ

2012

1236. Голодомор – Геноцид : 24 листоп. 2012 р. День Скорботи / [підгот.: І. Чечель та ін.]. – Рубанівське : Навіки, [2012]. – 42 с. : іл.

•

1237. Гончаренко Л. Культура пам'яті. До 80 річниці голодомору 1932–1933 рр. в Україні // Укр. культура. – 2012. – № 11–12. – С. 58–59.

1238. Закальська Я. Горіла пам'яті свіча... // Казна України. – 2012. – № 6. – С. 45–46.

1239. Пасенко І. У Національному музеї «Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні» українці вшановують жертви штучного голоду 1932–1933 рр. // Рідна шк. – 2012. – № 1. – С. 20–23.

1240. Трохименко О. Вогник пам'яті на підвіконні // Віче. – 2012. – № 21. – С. 57 : фот. – (24 листопада – День пам'яті жертв голодомору).

1241. Федоренко Є. До 80-ліття геноциду проти українського народу // Українознавство. – 2012. – № 4. – С. 247–250.

•

1242. Америка – не Росія! : [вшанування пам'яті жертв Голодомору в Нью-Йорку (США)] // Крим. світлиця. – 2012. – 23 листоп. – С. 3 : фот. – (Пам'ять).

1243. Артиш І. Людської пам'яті мости... : [про вечір-реквієм у пам'ять жертв Голодомору, Закарпатська обл.] // Нове життя. – 2012. – 1 груд. – С. 5.

1244. Банарь О. Дзвони скорботи в серцях поколінь : [акція пам'яті і скорботи «Заплакав янгол, що з небес злітав» у б-ці-філії № 4 ЦБС м. Чернівців] // Буковин. віче. – 2012. – 23 листоп. – С. 1 ; Відродження. – 22 листоп. – С. 12.

1245. Білінська Н. Пам'яті жертв Голодомору : [про вечір-реквієм у Роздільнянській ЗОШ (Миколаївська міськ. територ. громада, Стрийського р-ну, Львівської обл.)] // Громада. – 2012. – 30 листоп.

1246. Богуславська А. Мільйони замучених : [про панахиду у Нац. музеї «Меморіал пам'яті жертв Голодоморів в Україні» (Київ)] // Україна молода. – 2012. – 9 серп.

1247. Брухаль Г. ...Запалять свічку пам'яті : [Івано-Франківська обл.] // Голос України. – 2012. – 23 листоп. – С. 9.

1248. Бурдейна О. «Життя – всього лиш хліб» : [година-реквієм у Бличанській б-ці-філіалі, Тернопільської обл.] // Колос. – 2012. – 7 груд. – С. 2 : фот.

1249. В День пам'яті жертв голодомора в Ужгороді освятили Крест Господень // Європа-центр. – 2012. – 30 листоп. – С. 3.

1250. В Ужгороді «Карпатська Січ» запалила свічки жертвам голодомору // Срібна Земля. – 2012. – 30 листоп. – С. 4.

1251. В Україні почались акції з вшанування пам'яті жертв Голодомору // Крим. світлиця. – 2012. – 16 листоп. – С. 14.

1252. Відзначення роковин Голодомору у мерії м. Торонта // Гомін України. – 2012. – 27 листоп. – С. 1 : фот.

1253. Власюк В. «Реквієм за убійених голодом» : вічна пам'ять мільйонам жертв, вічна ганьба комуністичному режиму... : [вшанування пам'яті жертв Голодомору у м. Новий Розділ (Львівська обл.)] // Вісн. Розділля. – 2012. – 30 листоп.

1254. Волиняни вшанували жертв Голодомору // Діалог. – 2012. – 29 листоп. – С. 2.

1255. Вшанування жертв Голодомору в Україні у 1932–1933 рр. : [про панахиду у Торонто (Канада)] // Гомін України. – 2012. – 31 січ. – С. 4 : фот.

1256. Вшанування жертв українського Голодомору у Нью-Йорку // Гомін України. – 2012. – 20 листоп. – С. 1 : фот.

1257. Голгофа голодної смерті : [про однойм. вечір-реквієм у м. Стрий, Львівської обл.] // Рідне поле. – 2012. – 30 листоп. – С. 2.

1258. Голодомор показали просто на вулиці : [акція «Тоді нас міг врятувати хліб, тепер нас врятує пам'ять» та флешмоб «1933 рік в одній хвилині» у м. Луцьку] // Волин. новини. – 2012. – 24 листоп. – Фот.

1259. Голодомор (1932–1933) : не згаси свічку пам'яті! : [м. Виноградів, Закарпатської обл.] // Чорна гора. – 2012. – 30 листоп. – С. 2–3.

1260. Гумницька З. Розіп'ята душа на хресті... : [м. Жовква, Львівської обл.] // Відродження. – 2012. – 30 листоп.

1261. Двадцять четвертого листопада Україна та світ згадають мільйони вбитих геноцидом // Укр. слово. – 2012. – 14–20 листоп. – С. 4.

1262. Дев'ян М. Голгофа України : [заходи в ЗОШ І-ІІ ст., с. Голубине, Полянської сіл. територ. громади, Мукачівського р-ну, Закарпатської обл.] // Вісті Свалявщини. – 2012. – 1 груд. – С. 8.

1263. День пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій : [заходи пройдуть у різних містах України] // День. – 2012. – 23–24 листоп. – С. 10.

1264. Дерещук Л. В пам'ять загиблих у час Голодомору : [м. Ходорів, Львівської обл.] // Ходорівщина. – 2012. – 6 груд.

1265. Деркач М. Хвилина мовчання і живий вогонь свічок... : [м. Львів] // Високий замок. – 2012. – 26 листоп. – С. 3.

1266. Дилин О. «Схилимо голови в скорботі, помовчимо, жертв страшного геноциду пом'янімо!» : [м. Сокаль, Львівської обл.] // Голос з-над Бугу. – 2012. – 29 листоп. – С. 1.

1267. Захарчук М. Невмовчні дзвони пам'яті : [м. Городок, Львівської обл.] // Голос ратуші. – 2012. – 1 груд.

1268. Заява прем'єр-міністра Канади щодо 79-ї річниці Голодомору : [С. Гарпер] // Гомін України. – 2012. – 27 листоп. – С. 2 : фот.

1269. Звернення громадського комітету із вшанування пам'яті жертв Голодомору-Геноциду 1932–33 років в Україні до освітян // Наша віра. – 2012. – № 11.

1270. Звернення Президента України в День пам'яті жертв голодоморів // Гомін України. – 2012. – 27 листоп. – С. 2. – Підпис : Прес-служба Президента України Віктора Януковича.

1271. Капсамун І. У світі вшановують пам'ять українців – жертв Голодомору // День. – 2012. – 20 листоп. – С. 5 : фот.

1272. Клімчук закликав запалити свічку в пам'ять за жертвами Голодомору : [Б. Клімчук – голова Волинської ОДА] // Волин. новини. – 2012. – 23 листоп. – Фот.

1273. Клюєва І. Свічки пам'яті запалили у Сімферополі // Крим. світлиця. – 2012. – 30 листоп. – С. 3 : фот. – (Пам'ять).

1274. Козирева Т. «Якщо почнемо забувати, втратимо себе...» : [поминальний захід у Львові] // День. – 2012. – 21 листоп. – С. 2 : фот.

1275. Конарева Л. Світ ушанував жертв Голодомору // Уряд. кур'єр. – 2012. – 27 листоп. – С. 2 : фот. – Зміст : Львів. У центрі міста накрили «стіл голодо-

мору» ; Київ. Пам'ятай тих, хто врятував! ; Нью-Йорк. Сталін програв, бо українці вижили ; Париж. Поминальна молитва у соборі Паризької Богоматері.

1276. Кость І. Бийте їм, дзвони, плачте! : [м. Старий Самбір, Львівської обл.] // Голос Прикарпаття. – 2012. – 27 листоп. – С. 3.

1277. Костюк Б. Вшанування без політики : як згадуватимуть жертв Голодомору в Україні й світі // Гомін України. – 2012. – 13 листоп. – С. 3.

1278. Ладанай Б. Страшні «жнива» 1932–1933 рр. : [про вечір-реквієм у Нар. домі Самбора, Львівської обл.] // Новини Самбора. – 2012. – 27 листоп.

1279. Левицька Л. ...Кожен може прийти із лампадкою : [м. Тернопіль] // Голос України. – 2012. – 23 листоп. – С. 9.

1280. Лис В. Нас врятує пам'ять про Голодомор : [м. Луцьк] // Волинь-нова. – 2012. – 27 листоп. – С. 3.

1281. Литвин В. Звернення Голови Верховної Ради України // Голос України. – 2012. – 24 листоп. – С. 1. – (Сьогодні – День пам'яті жертв голодоморів).

1282. Мельник Я. Годину-реквієм в пам'ять про Голодомор провели у дитячій бібліотеці : [м. Тернопіль] // Тернопіль вечір. – 2012. – 28 листоп. – С. 3.

1283. Ми пам'ятаємо... : [с. Дубаневичі, Городоцької міськ. територ. громади, Львівського р-ну, Львівської обл.] // Газ. для вас. – 2012. – 30 листоп. – С. 5. – Підпис : Відділ освіти Городоцької РДА.

1284. Наконечний І. Молодь вшанувала пам'ять Голодомору : [м. Парма (Огайо, США)] // Свобода. – 2012. – 29 черв.-6 лип. – С. 10 : фот.

1285. Нитка В. Мітинг-реквієм у центрі міста : [м. Ужгород] // Голос України. – 2012. – 27 листоп. – С. 7 : фот.

1286. Пам'ятаємо // Наш край. – 2012. – 29 листоп. – С. 3.

1287. Пам'ятні заходи : [розклад заходів (м. Київ)] // Україна молода. – 2012. – 23 листоп.

1288. Пам'ять жертв голодоморів в Ужгороді вшанували мітингом-реквіємом // Новини Закарпаття. – 2012. – 27 листоп. – С. 1.

1289. Парака Я. Пом'янімо мільйонні жертви, які голодом винищив кат // Укр. слово. – 2012. – 28 листоп.-4 груд. – С. 1, 2.

1290. Пашкевич М. Збудуймо пам'яті негаснучий собор : [смт Товсте, Чортківського р-ну, Тернопільської обл.] // Колос. – 2012. – 14 груд. – С. 4 : фот.

1291. Поліщук Н. Тоді не міг врятувати хліб, тепер врятує пам'ять : у місті Луцьку відбулися скорботні заходи ... / Н. Поліщук. О. Долько // Аверс-прес. – 2012. – 29 листоп. – С. 8.

1292. Понад 45 тисяч українців долучилися до заходів із вшанування пам'яті жертв голодоморів // Крим. світлиця. – 2012. – 30 листоп. – С. 3. – (Пам'ять).

1293. Президент вшанував пам'ять жертв голодоморів в Україні // Крим. світлиця. – 2012. – 30 листоп. – С. 3 : фот. – (Пам'ять).

1294. Про це маємо пам'ятати усі і кожен зокрема : [м. Жовква, Львівської обл.] // Відродження . – 2012. – 7 груд. – Підпис : Наш кор.

1295. Прокопчук М. Голодне лихоліття – невилгойна рана України : [м. Броди, Львівської обл.] // Броди вечір. – 2012. – 27 листоп.

1296. Реквієм жертвам Голодомору : [м. Ужгород] // Трибуна. – 2012. – 27 листоп. – С. 3.

1297. Робоча візита голови київського «Меморіалу» до Канади : [голова КМО Т-ва «Меморіал» ім. В. Стуса Р. Круцик відвідав Канаду та виступив на офіц. відзначеннях роковин Голодомору] / за репортажами Б. Потапенка, М. Підгірної, П. Дацкова, І. Броди, Г. Вилсон // Гомін України. – 2012. – 7 січ. – С. 3–5 : фот.

1298. Сверстюк Є. Народна пам'ять вічна // Гомін України. – 2012. – 25 груд. – С. 3 : фот.

1299. Свічки пам'яті : на Закарпатті вшанували жертв Голодомору // Старий Замок Паланок. – 2012. – 29 листоп.-5 груд. – С. 3.

1300. Сенат Австралії ухвалив відзначення річниці пам'яті Голодомору // Гомін України. – 2012. – 25 груд. – С. 1 : іл.

1301. Сенейко М. У 80 річницю найчорнішої сторінки нашої історії – Голодомору Ярослав Дубневич на Самбірщині запалив свічку пам'яті : [про вечір-реквієм у Нар. домі Самбора, Львівської обл.] // Голос Самбірщини. – 2012. – 27 листоп.

1302. Скочиляс Р. Вогонь скорботи – запалена свіча : [про віче пам'яті жертв Голодомору біля храму Успіння Пресвятої Богородиці УГКЦ у м. Пуштомити, Львівської обл.] // Голос народу. – 2012. – 1 груд.

1303. Смілка Р. «У тридцять три розіп'ято Ісуса, у тридцять третім на земному пружі розіп'ято мільйони без вини» : [м. Городок, Львівської обл.] // Нар. думка. – 2012. – 30 листоп.

1304. Соловчук Р. Вічна пам'ять жертвам геноциду! : [м. Борислав, Львівської обл.] // Нафтовик Борислава. – 2012. – 28 листоп.

1305. Сорока Г. Акція «Запали свічку» у Мостиськах : [Львівська обл.] // Наш край. – 2012. – 27 листоп.

1306. Стецик К. Дзвони пам'яті : [с. Миколаїв, Львівського р-ну, Львівської обл.] // Голос народу. – 2012. – 24 листоп.

1307. Сьогодні в Україні День пам'яті жертв Голодомору : нинішня акція пам'яті жертв Голодомору присвяч. благодійникам – тим людям, які в непростий час рятували від голоду співвітчизників у 1932–1933 рр. // Кoresпoндeнт. – 2012. – 24 листоп. – Фот.

1308. Тернополяни по зернині відновили пам'ять про Голодомор 1932–1933 рр. // Свобода. – 2012. – 30 листоп. – С. 1 : фот.

1309. У СНУ жертв Голодомору вшанували флеш-мобом : [студенти Східноєвроп. ун-ту ім. Лесі Українки (м. Луцьк)] // Волин. новини. – 2012. – 23 листоп. – Фот.

1310. Ужгородці вшанували пам'ять жертв Голодомору : [мітинг-реквієм] // Ужгород. – 2012. – 1 груд. – С. 3.

1311. Українці Франції згадали жертв Голодомору : [про жалобну церемонію під Триумфальною аркою (Париж)] // Гомін України. – 2012. – 17 січ. – С. 4. – Підпис : «Український тиждень».

1312. Учні пам'ятають жертв Голодомору : [учні укр. школи ім. св. Андрія (м. Сідней, Австралія) відзначили роковини Голодомору] / інформацію підгот.: Андрій М., Лариса Л., Тамара І., Маркіан М., Александер Г., Александер П. // Гомін України. – 2012. – 10 січ. – С. 4 : фот.

1313. [Фот. : Архієпископ Сімферопольський і Кримський Климент УПЦ КП проводить у Сімферополі панахиду] // Крим. світлиця. – 2012. – 23 листоп. – С. 1. – (Завтра – День пам'яті жертв голодоморів і політичних репресій в Україні).

1314. Храплива-Щур Л. Чи вони нас чують? : Відзначення Днів Голодомору : [м. Лондон (Канада)] // Гомін України. – 2012. – 24 січ. – С. 5 : фот.

1315. [Церемонія] вшанування пам'яті жертв голодомору за участі президентів України : фот.] // Уряд. кур'єр. – 2012. – 24 листоп. – С. 3.

1316. Щепан А. Людяність у нелюдяний час : [про заходи, що відбудуться 24 листоп.] // Україна молода. – 2012. – 8 листоп. – С. 7 : фот. – (Пам'ять).

1317. Щур М. У Чехії вшанували жертв Голодомору : [про жалобну акцію у м. Празі] // Гомін України. – 2012. – 17 січ. – С. 4. – Підпис : «Радіо Свобода».

1318. Юркова О. І запалять свічу скорботи : [на Рівненщині] // Голос України. – 2012. – 22 листоп. – С. 19.

1319. Ющенко В. Свіча пам'яті не має згаснути // Гомін України. – 2012. – 25 груд. – С. 6 ; День. – 23–24 листоп. – С. 5 : фот.

1320. Якименко М. Журливі дзвони Луцька : [поминальні заходи] // Голос України. – 2012. – 27 листоп. – С. 7 : фот.

1321. Янукович В. Звернення Президента України в День пам'яті жертв голодоморів // Крим. світлиця. – 2012. – 30 листоп. – С. 3 : фот. – (Пам'ять).

1322. Янукович В. Потрібно завжди нести в серцях пам'ять про ті страшні події : [звернення Президента України] // Уряд. кур'єр. – 2012. – 27 листоп. – С. 2.

1323. Янукович собрав своїх предшественников возле памятника жертвам Голодомора : сегодня четыре президента независимой Украины собрались вместе, чтобы почтить память жертв Голодомора 1932–1933 годов // Факты. – 2012. – 23 нояб.

1324. Bloomberg M.R. New York City mayor's message : [звернення мера Нью-Йорка] // The Ukrainian weekly. – 2012. – 25 Nov. – P. 3.

1325. Holodomor commemorated in Parliament of Canada : [урочисті заходи на Парламентському пагорбі (м. Оттава, Канада)] // The Ukrainian weekly. – 2012. – 2 Dec. – P. 1, 3 : phot.

1326. Lviv remembers the Holodomor : [львів'яни запалили свічки в пам'ять про мільйони загиблих від Голодомору] // The Ukrainian weekly. – 2012. – 2 Dec. – P. 1 : phot.

1327. March of Remembrance in New York begins 80th anniversary commemorations of Holodomor : [Марш пам'яті у Нью-Йорку] // The Ukrainian weekly. – 2012. – 25 Nov. – P. 1, 4 : phot.

1328. St. Vladimir Cathedral youth commemorate Holodomor : [у Володимирському соборі (Парма, Огайо, США) вшанували жертв Голодомору] // The Ukrainian weekly. – 2012. – 1–8 July. – P. 19 : phot.

1329. Waterloo Ukrainian Students' Association (WUSA) Holodomor Commemoration : [під час Нац. тижня обізнаності про Голодомор (листоп. 2011 р.) Асоц. укр. студентів м. Ватерлоо (Канада) провела пам'ятні заходи з метою підвищення обізнаності про Голодомор] // Ukrainian Echo. – 2012. – 7 Feb. – P. 2 : phot.

1330. White House press secretary's statement on the Holodomor : [заява пресекретаря Білого дому] // The Ukrainian weekly. – 2012. – 25 Nov. – P. 3.

2013

1331. Боднарук В. Флорида відзначила 80 річницю Голодомору-Геноциду // Бористен. – 2013. – № 12. – С. 18 : фот. – (Не підлягає забуттю).

1332. Славинський М. «Дивився на світ крізь дитячу сльозу» : 24 листоп. Україна відзначить скорботну дату – 80-річчя Голодомору... // Віче. – 2013 – № 21. – С. 49.

1333. Якубук А. Жива пам'ять : [День пам'яті в Іспанії] // Укр. культура. – 2013. – № 11. – С. 66–67.

1334. Message from Ecumenical Patriarch Bartholomew on the 80th Anniversary of the Ukrainian Holodomor : [послання Вселенського Патріарха Варфоломія з нагоди 80-х роковин Голодомору в Україні] // Greek Orthodox Theological Review. – 2013. – Vol. 58, № 1/4. – P. 384.

•

1335. Бартків О. В пам'ять 80-річчя Голодомору : [заходи у Джерсі-сіті (Нью-Джерсі, США)] // Свобода. – 2013. – 19 квіт. – С. 8 : фот.

1336. Берник І. Голодомор – рана на тілі українського народу, що досі кровоточить : [м. Жидачів, Львівської обл.] // Новий час. – 2013. – 29 листоп. – С. 4 : фот.

1337. Бондарчук А. Душі невинно убієнних голодом просять нас пам'ятати // Волинь-нова. – 2013. – 19 листоп. – С. 1, 8 ; 21 листоп. – С. 3 ; 23 листоп. – С. 7.

1338. Бондарчук Л. Лучани вшанували 80-ту річницю Голодомору // Волинь-нова. – 2013. – 26 листоп. – С. 4.

1339. Брянська Н. «Свіча пам'яті українського народу має бути вічною...» : [акція «Послання пам'яті до нащадків» (Чернівці)] // Час. – 2013. – 21 листоп. – С. 2.

1340. В українських містах пройшли акції пам'яті жертв Голодомору // Кореспондент. – 2013. – 23 листоп. – Фот.

1341. Виступ Президента Віктора Януковича на заходах із вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні // Степ. маяк. – 2013. – 27 листоп.

1342. Виступ Президента на заходах із вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні // Хлібороб. – 2013. – 27 листоп.

1343. Вікарук А. Біля меморіалу жертвам Голодомору // Вільне життя плюс. – 2013. – 6 груд. – С. 6.

1344. Вітер В. «Свіча пам'яті» горітиме в Копичинцях // Вільне життя плюс. – 2013. – 20 листоп. – С. 2. – (Реквієм).

1345. Владзімірський М. Про нелюдність і відсутність поваги : [про відсутність скорботних логотипів на деяких телеканалах у День пам'яті жертв Голодомору] // Крим. світлиця. – 2013. – 29 листоп. – С. 3.

1346. Володимир, Митрополит. Велика П'ятниця нашого народу : [звернення Митрополита Київського і всієї України до вірян] // Чорномор. новини. – 2013. – 23 листоп. – С. 1 : фот. – (23 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

1347. Вшанують жертв голодомору та обмежать проведення розважальних заходів : [м. Івано-Франківськ] // Захід. кур'єр. – 2013. – 21 листоп. – С. 3.

1348. Вшанують на державному рівні : [заходи з нагоди 80-х роковин Голодомору] // Україна молода. – 2013. – 20 серп.

1349. Гарасимів Л. Незгасима свіча пам'яті : [м. Буськ, Львівської обл.] // Воля народу. – 2013. – 5 груд. – С. 6 : фот.

1350. Героїчне й трагічне як фундамент майбуття : [заходи відбулися за участі Президента України В. Януковича] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 26 листоп. – С. 3 : фот.

1351. «Годі просити! Вимагайте!» : [мітинг-реквієм у м. Сімферополі] // Крим. світлиця. – 2013. – 29 листоп. – С. 3 : фот.

1352. Голодомор спричинила влада безбожників : [про заяву Митрополита УПЦ МП Володимира до 80-х роковин Голодомору] // Україна молода. – 2013. – 21 листоп.

1353. Гук Б. Головні відзначення 80-річчя Голодомору : [заходи у м. Перемишлі (Польща)] // Наше слово. – 2013. – 8 груд. – Фот.

1354. Гук Б. Ушанували жертв голодоморів : укр. громада в Польщі, як щороку, вшанувала пам'ять людей, які загинули голодною смертю на території України / Б. Гук, А. Логін, А. Сидор // Наше слово. – 2013. – 7 груд. – Фот.

1355. 23 листопада – День пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 рр. 80-ті роковини трагедії... : [5 фот.] // Крим. світлиця. – 2013. – 22 листоп. – С. 1.

1356. До 80-ліття Голодомору : всеукр. проєкт // Свобода. – 2013. – 29 берез. – С. 1, 18 : мал. – Підпис : Світовий Конгрес Українців, Міжнародний координаційний комітет у справі Голодомору.

1357. До 80-річчя Голодомору-геноциду в Україні // Свобода. – 2013. – 13 груд. – С. 14 : фот. – Із змісту : Нью-Йорк : [у Принстон. унів. клубі (штат Нью-Джерсі, США) відбулася наук. конф. «Вимірюючи Голодомор»] / І. Мицак. Мюнхен : [заходи у Німеччині] / Д. Блохин. Одеса : [заходи] / С. Горицвіт. Міннеаполіс : [заходи у штаті Міннесота (США)] / О. Полець.

1358. До 80-х роковин Голодомору 1932–1933 рр. // Слава праці. – 2013. – 27 листоп. – С. 4.

1359. До Дня вшанування пам'яті жертв Голодомору : [про створення громад. ком.] / Громад. ком. в Криму із вшанування пам'яті жертв Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. в Україні // Крим. світлиця. – 2013. – 4 жовт. – С. 2 : іл.

1360. Добрицкий А. Откуда растут ноги у плясунов на костях голодомора : [іст. аналіз політики укр. влади та позиція урядів США і Канади, ООН та ЮНЕСКО стосовно визнання Голодомору 1932–1933 рр. геноцидом укр. народу] // Рабоч. газ. – 2013. – 21 нояб. – С. 2 ; 22 нояб. – С. 2.

1361. Жертвам Голодомору виплатили по 200 гривень допомоги : [м. Луцьк] // Волин. новини. – 2013. – 22 листоп. – Фот.

1362. Згадай загиблих, засвіти свічку! : Меморіал пам'яті проводить низку жалобних заходів до 80-х роковин Голодомору 1932–1933 рр. // Уряд. кур'єр. – 2013. – 19 листоп. – С. 4.

1363. Згадати всіх поіменно : [духовенство греко-католич. та православ. (КП) церков закликає співвітчизників вшанувати пам'ять жертв геноциду, впорядкувати їхні могили та взяти участь у богослужіннях] // Чорномор. новини. – 2013. – 26 жовт. – С. 3. – (До 80-х роковин Голодомору-геноциду).

1364. Землячка І. Роковини Голодомору... 80 літ... : [м. Новий Розділ, Львівської обл.] // Вісн. Розділля. – 2013. – 29 листоп. – Фот.

1365. Івасів Р. В Івано-Франківську пом'янули жертв геноциду // Галичина. – 2013. – 26 листоп. – С. 3. – (80-ті роковини Голодомору).

1366. Івасів Р. Голод страшніший, ніж страждання мучеників : [УПЦ КП у США пом'янула жертви Голодомору] // Галичина. – 2013. – 19 листоп. – С. 3. – (Пам'яті жертв геноциду).

1367. Івасів Р. УГКЦ в Європі молиться за мучеників Голодомору : [Франція] // Галичина. – 2013. – 19 листоп. – С. 3. – (Пам'яті жертв геноциду).

1368. Інжуватова Х. Колоски з чорною стрічкою : [учасники X Світового конгресу українців вшанували пам'ять жертв Голодомору] // Україна молода. – 2013. – 22 серп.

1369. Ісаченко О. Невиплакані сльози України : до Дня пам'яті жертв Голодомору в Україні // Деснян. правда. – 2013. – 21 листоп. – С. 4.

1370. Капсамун І. В Україні вшанували жертв Голодомору-геноциду 1932–1933 років / комент.: Р. Мурги, В. В'ятровича, М. Жулинського // Гомін України. – 2013. – 8 січ. – С. 6 : фот.

1371. Кіндзерська М. В Народному домі Топільниці провели вечір-реквієм : [Старосамбірщина, Львівська обл.] // Голос Прикарпаття. – 2013. – 26 листоп. – С. 3 : фот.

1372. Клецор-Гаврилюк Б. Монреаль відзначив 79-ту річницю Голодомору-Геноциду // Гомін України. – 2013. – 29 січ. – С. 4 : фот.

1373. Клімчук закликав вшанувати Голодомор, «щоб до душі пройняло» : [Б. Клімчук – голова Волин. ОДА] // Волин. новини. – 2013. – 18 листоп. – Фот.

1374. Козирева Т. Львів'яни куштували страви часів Голодомору // Гомін України. – 2013. – 8 січ. – С. 8 : фот.

1375. Козирева Т. Стратегічний союз : X Світовий конгрес українців у Львові став місцем зустрічі не лише представників діаспори з 35 країн, а й опозиції та влади : [окрема сесія конгр. була присвяч. вшануванню пам'яті жертв Голодомору] // День. – 2013. – 23–24 серп. – С. 6 : фот.

1376. Конопацька М. Відзначення у Лондоні 70-ліття УПА і 79-ліття Голодомору в Україні // Гомін України. – 2013. – 15 січ. – С. 4 : фот.

1377. Кравчук Н. Вшанування 80-х роковин Голодомору в Україні : [Варшава, Гданськ, Кентшин, Краків, Бартошиці, Слупськ, Глотів (Польща)] / Н. Кравчук, Н. Паславська, А. Сидор, А. Вінницька, Я. Михалик, Н. Шелест, С. Мігус // Наше слово. – 2013. – 8 груд. – Фот.

1378. Кракалія Р. Не маємо права втрачати надію : нотатки з X Конгресу світового українства : [про вшанування пам'яті жертв Голодомору-геноциду в Україні та за кордоном] // Чорномор. новини. – 2013. – 31 серп. – С. 1 : фот.

1379. Кучеров А. Пам'яті жертв Голодомору : протягом останніх днів у різних країнах світу відбулися заходи з нагоди 80-х роковин Голодомору // Прикордонник України. – 2013. – 22 листоп. – С. 2 : фот. – (Трагічні роковини).

1380. Лаврик О. Старосамбірчани пом'янули жертв Голодомору й попросили в Бога розуму для влади : [Львівська обл.] // Голос Прикарпаття. – 2013. – 26 листоп. – С. 2 : фот.

1381. Ліщинська К. В Івано-Франківську куштували страви часів Голодомору // Гомін України. – 2013. – 8 січ. – С. 8 : фот. – Підпис : Gazeta.ua.

1382. Лучани запалили свічки пам'яті // Волин. новини. – 2013. – 23 листоп. – Фот.

1383. Лучик Ю. «Тоді нас врятував хліб, тепер нас врятує пам'ять» : в Україні відбулися жалобні заходи до 80-х роковин Голодомору // День. – 2013. – 26 листоп. – С. 9 : фот.

1384. «Маємо зробити так, щоб подібні трагедії більше ніколи не повторювалися» : в Україні відзначили 80-ті роковини Голодомору // Голос України. – 2013. – 26 листоп. – С. 5 : фот.

1385. МакКой Т. «Казка» про батькову шапку : 80-ті роковини Голодомору // Юрид. вісн. України. – 2013. – 23 листоп.-29 листоп. – С. 6-7.

1386. Мігус С. Відзначення 80-х роковин Голодомору в Україні : [м. Ольштин, м. Білий Бір (Польща)] / С. Мігус, А. Вінницька // Наше слово. – 2013. – 15 груд. – Фот.

1387. Мочевус Ю. Хай же ніколи не згасне свіча нашої пам'яті! // Свобода. – 2013. – 13 груд. – С. 4. – (80-річчя Голодомору в Україні).

1388. На добу Луцьк затихне : [відзначення 80-х роковин Голодомору] // Волин. новини. – 2013. – 7 листоп. – Фот.

1389. Настіна В. Вшануймо пам'ять жертв Голодомору! // Крим. світлиця. – 2013. – 22 листоп. – С. 1–2 : фот.

1390. Небайдужі сімферопольці вшанували жертв Голодомору : нариси з місця подій // Гомін України. – 2013. – 8 січ. – С. 7.

1391. Нитка В. Газетна хроніка зберегла правду : [мітинг-реквієм в Ужгороді] // Голос України. – 2013. – 27 листоп. – С. 20 : фот.

1392. Ничта В. Організатор злочину – комуністичний Кремль : [м. Миколаїв, Львівської обл.] // Громада. – 2013. – 26 листоп. – С. 1 : фот.

1393. Олеш В. Без терміну забуття : [мітинг-реквієм у м. Соснівці, Львівської обл.] // Крим. світлиця. – 2013. – 6 груд. – С. 7 : фот. – (Пам'ять).

1394. Остерська М. Вечір. Місто. Свічки : тисячі українців вшанували пам'ять жертв Голодомору // Україна молода. – 2013. – 26 листоп. – С. 3 : фот. – (Пам'ять).

1395. Пам'ятні заходи в Естонії // Культура і життя. – 2013. – 22 листоп. – С. 2 : фот.

1396. Пам'ять людська : [в Україні відзначають 80-ті роковини Голодомору] // Труд. слава. – 2013. – 23 листоп. – С. 1.

1397. Повх З. Спомини важкі, як смерть голодна люд косила : [про вечір-реквієм «Україна пам'ятає, світ визнає» в Самбірській СШ № 7, Львівської обл.] // Новини Самбора. – 2013. – 22 листоп. – С. 1, 4 : фот.

1398. Подорож пам'яті і торжества : всеукр. проект до 80-ї річниці Голодомору : [СКУ закликає нащадків очевидців і жертв Голодомору взяти участь у незвичайній подорожі пам'яті і торжества] // Гомін України. – 2013. – 7 черв.

1399. Поломаний І. Пекучий біль, що пронизує нашу пам'ять : [м. Кам'янка-Бузька, Львівської обл.] // Життя і слово. – 2013. – 29 листоп. – С. 3 : фот.

1400. Поминальні заходи до Дня пам'яті жертв Голодомору і комуністичних репресій (23 листопада) Кримського деканату Української греко-католицької церкви // Крим. світлиця. – 2013. – 22 листоп. – С. 2.

1401. Про те, як діти Волині вшанували пам'ять жертв Голодомору // Волин. новини. – 2013. – 25 листоп. – Фот.

1402. Русин М. Голодомор : мільйони жертв, які не забути : [м. Перемишляни, Львівської обл.] // Перемишлян. край. – 2013. – 28 листоп. – С. 5 : фот.

1403. Святослав [Верховний Архиєпископ]. Їх голос кличе про справедливість : [звернення глави УГКЦ до вірян] // Чорномор. новини. – 2013. – 23 листоп. – С. 1–2. – (Не дамо згасити свічу пам'яті!).

1404. Сенатор Б. Кардин – про Голодомор : [м. Вашингтон (США)] // Свобода. – 2013. – 29 листоп. – С. 4.

1405. Сидор А. Вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років : [у містах Кентшині та Ольштині (Польща)] // Наше слово. – 2016. – 18 груд. – Фот.

1406. 79-та річниця вшанування пам'яті жертв Голодомору в м. Лісабон // Гомін України. – 2013. – 8 січ. – С. 7 : фот.

1407. СКУ закликає жителів та гостей Львова приєднатися до спільного вшанування жертв Голодомору // Наше слово. – 2013. – 20 серп.

1408. Смілка Р. Віче-реквієм пам'яті жертв Голодоморів : [м. Городок, Львівської обл.] // Нар. думка. – 2013. – 29 листоп. – С. 3 : фот.

1409. Стрілецька О. Коротка пам'ять : [про наповнення сіток телерадіокомпаній у День пам'яті] // Україна молода. – 2013. – 22 листоп.

1410. США відзначили 80-річчя Голодомору : [м. Вашингтон] // Свобода. – 2013. – 29 листоп. – С. 4.

1411. 1932–1933 пам'ятаймо разом : 80 років після геноциду : [фотографія] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 23 листоп. – С. 1.

1412. Томак М. Українці Індії вперше приєдналися до акції «Свічка пам'яті у вікні» // Гомін України. – 2013. – 8 січ. – С. 7.

1413. У Варшаві українці вшанували пам'ять жертв Голодомору // Гомін України. – 2013. – 8 січ. – С. 7 : фот. – Підпис : Gazeta.ua.

1414. У день скорботи на Волині зупиняться підприємства і рух транспорту // Волин. новини. – 2013. – 25 жовт. – Фот.

1415. У Луцьку писали лист нащадкам : [акція «Послання пам'яті»] // Волин. новини. – 2013. – 11 листоп. – Фот.

1416. У Луцьку стартувала скорботна хода пам'яті жертв Голодомору // Волин. новини. – 2013. – 23 листоп. – Фот.

1417. У Львові Панахида за померлими з голоду // Гомін України. – 2013. – 8 січ. – С. 6 : фот.

1418. У світі відзначили 80-ліття Голодомору-геноциду : укр. громади в різних країнах світу відзначили 80-річчя Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. в Україні // Свобода. – 2013. – 6 груд. – С. 10 : фот. – Зміст : Львів / М. Осадца. Стокгольм : [Швеція] / З. Кікцьо. Оттава : [Канада] / М. Семенюк. Тель-Авів : [Ізраїль] / С. Глаз.

1419. Український політикум : [про участь Президента України В. Януковича та ін. представників влади у заходах, присвяч. вшануванню пам'яті жертв Голодомору] // Одес. изв. – 2013. – 26 нояб. – Підпис : Департамент інформації Секретариата Кабмина України.

1420. Українці в Італії вшанували жертв Голодомору 1932–1933 років // Гомін України. – 2013. – 8 січ. – С. 7 : фот. – Підпис : Департамент інформації УГКЦ.

1421. Українці писатимуть «послання пам'яті» до нащадків, які вшановуватимуть 100-і роковини голодомору в Україні // Укр. слово. – 2013. – 6–12 листоп. – С. 10 : іл.

1422. Філарет, Патріарх (Денисенко). Всенародний день пам'яті : [звернення до вірян] / Патріарх Філарет (Денисенко), Верховний Архієпископ Святослав (Шевчук) // Слово Просвіти. – 2013. – 31 жовт.-6 листоп. – С. 9.

1423. Філарет, Патріарх (Денисенко). Звернення традиційних Українських Церков до вірних та усіх людей доброї волі напередодні відзначення 80-х роковин Голодомору / Патріарх Філарет (Денисенко), Верховний Архієпископ Святослав (Шевчук) // Гомін України. – 2013. – 29 жовт. – С. 2.

1424. Хмельковський Л. Діти запалили свічки в пам'ять про Голодомор : [учні Школи українознавства при УПЦ св. Андрія Первозваного в Савт-Бавнд-Бруку (Нью-Джерсі) прийшли до Консисторії УПЦ у США, де відбулася церемонія запалення свічок пам'яті] // Свобода. – 2013. – 6 груд. – С. 11 : фот. – (У світі відзначили 80-ліття Голодомору-геноциду).

1425. Хмельковський Л. На поминальному реквіємі в Нью-Йорку відзначено 80-річчя Голодомору-геноциду // Свобода. – 2013. – 29 листоп. – С. 3 : фот.

1426. Хмельковський Л. У Кліфтоні вшанували пам'ять жертв Голодомору : [Нью-Джерсі, США] // Свобода. – 2013. – 15 листоп. – С. 1, 4 : фот.

1427. Цюриць С. Без терміну давності : [скорботна хода лучан ; богослужіння у Брестському Свято-Семенівському кафедр. соборі] / С. Цюриць, О. Лівіцька // Волин. газ. – 2013. – 28 листоп. – Фот.

1428. Черевко А. Україна офіційно вшанує 80-ті роковини Голодомору : [інтерв'ю із істориком С. Кульчицьким] // День. – 2013. – 21 серп.

1429. Чечель Л. Від берегів Дунаю українське слово лунає... : [відзначення 80-х роковин Голодомору в м. Будапешті (Угорщина)] // Культура і життя. – 2013. – 6 груд. – С. 9 : фот.

1430. Юркова О. Спекли той самий хліб : [жалобні заходи у райцентрах Рівненщини] // Голос України. – 2013. – 26 листоп. – С. 5.

1431. Якименко М. Дзвони пам'яті : [мітинг у м. Луцьку] // Голос України. – 2013. – 27 листоп. – С. 20.

1432. Янукович В. Выступление Президента Украины на мероприятиях памяти жертв Голодомора 1932–1933 годов в Украине // Дружба. – 2013. – 27 нояб.

1433. Янукович В. Трагедія Голодомору є важким уроком для України : [виступ Президента на заходах із вшанування пам'яті жертв Голодомору] // Красноокнян. вісн. – 2013. – 29 листоп.

1434. Azerbaijani President pays respect to Holodomor victims of 1930's : [Президент Азербайджану І. Алієв відвідав у Києві пам'ятник жертвам Голодомору] // Trend Daily News. – 2013. – 18 Nov. – Phot.

1435. Bartholomew. Ecumenical Patriarch Bartholomew on Holodomor's 80th anniversary : [звернення Вселенського патріарха Варфоломія з нагоди 80-х роковин Голодомору] // The Ukrainian weekly. – 2013. – 8 Dec. – P. 12.

1436. Dubas M. Thousands at St. Patrick's Cathedral commemorate Holodomor victims : [у Кафедр. соборі св. Патріка (Нью-Йорк, США) пом'янули жертв Голодомору] // The Ukrainian weekly. – 2013. – 8 Dec. – P. 11 : phot.

1437. «Journey of remembrance and triumph» to mark 80th anniversary of Holodomor : [заява СКУ] // The Ukrainian weekly. – 2013. – 26 May. – P. 7.

1438. Mazurkevich U. Philadelphia-area Ukrainians hold Holodomor program near Liberty Bell : [українці м. Філадельфії вшанували жертв Голодомору біля Дзвону Свободи] // The Ukrainian weekly. – 2013. – 15 Dec. – P. 4 : phot.

1439. New York Capital District marks Holodomor anniversary : [м. Олбані, шт. Нью-Йорк, США] // The Ukrainian weekly. – 2013. – 17 Nov. – P. 1, 8 : phot.

1440. Nichita-Toma F. Până când s-a prelinge ultima lacrimă de sânge : [у с. Магала, Чернівецької обл., вшанували пам'ять жертв Голодомору та політ. репресій] // Zorile Bucovinei. – 2013. – 12 iun. – P. 1–3 : fot.

1441. Statement by the White House on Holodomor Remembrance Day : [заява Білого дому до Дня пам'яті жертв Голодомору] // The Ukrainian weekly. – 2013. – 8 Dec. – P. 11.

1442. U.S. Sen. Benjamin L. Cardin's statement on the Holodomor : [заява сенатора США Бенджаміна Л. Кардіна до Дня пам'яті жертв Голодомору] // The Ukrainian weekly. – 2013. – 8 Dec. – Р. 12.

2014

1443. Пам'яті жертв голодоморів в Україні : зб. наук. пр. / уклад.: В.Т. Окіпнюк, Л.Г. Погиба. – Київ : Центр навч.-наук. та наук.-практ. вид. НА СБ України, 2014. – 104 с.

•

1444. Боднарук В. Молитва за жертви Голодомору на Флориді : [укр. громада м. Норт Порт помолилася за невинних жертв (США)] // Універсум. – 2014. – № 11/12. – С. 35 : фот. – (Голодомор).

1445. Мироненко В.В. Учнівська конференція «Віче пам'яті» : до Дня пам'яті жертв Голодомору. 10–11 кл. // Історія та правознавство. Позакласна робота. – 2014. – № 10. – С. 20–28.

1446. Ткачук А. Осмислюймо, щоб не повторилося! // Військо України. – 2014. – № 11. – С. 61–63 : фот.

•

1447. Васильків В. Свічки пам'яті : [м. Миколаїв, Львівської обл.] // Громада. – 2014. – 25 листоп. – С. 1 : фот.

1448. Впервые за 5 лет власть и общественность будут вместе отмечать годовщину Голодомора : нац. памят. мероприятия 22 нояб. пройдут под лозунгом «Голодом убивали нашу свободу. Не покоренные в 33-м – непобедимы!» // Веч. Одесса. – 2014. – 20 нояб.

1449. Вселенський патріарх звернувся до українців з нагоди річниці Голодомору // Крим. світлиця. – 2014. – 21 листоп. – С. 3.

1450. Гай П. «Чорна сповідь моєї Вітчизни...» : [вечір-реквієм у м. Трускавці, Львівської обл.] // Джерела Трускавця. – 2014. – 28 листоп. – С. 1 : фот.

1451. Глаз С. Річницю Голодомору вшанували в Ізраїлі : [вечір пам'яті в Укр. культур. центрі у м. Бат-Ям] // Свобода. – 2014. – 28 листоп. – С. 11 : фот.

1452. Голованчук М. У Казахстані пом'янули жертви Голодомору : [українці м. Павлодара провели низку жалобних заходів] // Свобода. – 2014. – 7 лют. – С. 14 : фот. – (До 80-річчя Голодомору-геноциду в Україні).

1453. 22 листопада – День пам'яті жертв голодоморів : [нац. пам'ят. заходи відбудуться під гаслом «Голодом вбивали нашу свободу. Непідкорені у 1933-му – непереможні сьогодні»] // Крим. світлиця. – 2014. – 21 листоп. – С. 1 : фот.

1454. Дворська Л. У Бучачі вшанували пам'ять жертв Голодомору : [Тернопільська обл.] // Нова доба. – 2014. – 28 листоп. – С. 2 : фот. – (Забуттю не підлягає).

1455. Дилин О. Горить свіча пам'яті в серцях українців : [м. Сокаль, Львівської обл.] // Голос з-над Бугу. – 2014. – 27 листоп. – С. 3 : фот.

1456. До 80-річчя Голодомору-геноциду в Україні : [Відзначення у США] // Свобода. – 2014. – 3 січ. – С. 8–9 : фот. – Зміст : Нью-Йорк : [учні, вчителі та адміністрація Школи українознавства Об'єднання українців Америки «Самопоміч» відзначили 80-ті роковини Голодомору] / К. Ференцевич. Лос-Анджелес : [укр. громада міста вшанувала пам'ять жертв Голодомору] / М. Швигар. Колумбус, Огайо : [Клуб укр. студентів в «Ohio State University» підготував виставку про Голодомор] / Т.-А. Заперник. Норт-Порт, Флориди / В. Боднарук, Д. Томашоска. Філадельфія / О. Рожка. Парма, Огайо / В. Романчук. Чикаго : [акція «Свіча пам'яті» у Міленіум-парку] / О. Яровий.

1457. До Дня пам'яті жертв голодоморів : [Президент Порошенко доручив Кабміну утворити орг. ком. з підготовки та проведення заходів] // Крим. світлиця. – 2014. – 7 листоп. – С. 15.

1458. Дудчак Т.О. Набат скорботи : [захід у Чернівецькій обл. б-ці для дітей] // Освіта Буковини. – 2014. – 19 листоп. – С. 1 : фот.

1459. Загатянська М. Закарпатці вшанували пам'ять жертв голодомору // Новини Закарпаття. – 2014. – 25 листоп. – С. 1.

1460. Запаліть свічку пам'яті : [м. Луцьк] // Волин. газ. – 2014. – 19 листоп. – Підпис : Наш кор.

1461. Іванська І. Не згасне свічка пам'яті ніколи! : [м. Заліщики, Тернопільської обл.] // Колос. – 2014. – 28 листоп. – С. [1] : фот.

1462. Капсамун І. 81-ші роковини великої трагедії / І. Капсамун, Д. Кривцун // День. – 2014. – 25 листоп. – С. 4.

1463. Качан С. Повчальна історія виховної години : [в Острівській ЗОШ І-ІІІ ст. (с. Острів, Радивилівського (нині – Дубенського) р-ну, Рівненської обл.)] // Прапор перемоги. – 2014. – 12 груд. – С. 4.

1464. Ковальський В. Пам'ятаємо. І не забудемо ніколи... // Юрид. вісн. України. – 2014. – 22–28 листоп. – С. 3.

1465. Козирєва Т. «Не знищені 1933-го – непереможні сьогодні!» : під таким гаслом проходитимуть заходи із вшанування пам'яті жертв Голодомору в Україні // День. – 2014. – 21–22 листоп. – С. 2 : фот.

- 1466. Корнєва В.** Свіча пам'яті // Зоря Полтавщини. – 2014. – 20 листоп.
- 1467. Кузьмин М.** У Старому Самборі схилили голови в скорботі за жертвами Голодомору : [Львівська обл.] // Голос Прикарпаття. – 2014. – 28 листоп. – С. 2 : фот. ; 2016. – 2 груд. – С. 1 : фот.
- 1468. Кучерява О.** Річниці Майдану і голодомору відзначають без зайвої помпезності // Голос України. – 2014. – 18 листоп. – С. 1-2.
- 1469. Липовецький С.** Маніфестація 1948 року в пам'ять жертв Голодомору : [з нагоди 15-х роковин Голодомору 14 берез. в м. Мюнхені (Німеччина) за участі 6000 осіб відбулася масова акція] // Свобода. – 2014. – 28 листоп. – С. 6 : фот.
- 1470. Лішук В.** Свічка плакала в скорботі : [заходи в Острозькій ЦРБ (Рівненська обл.)] // Життя і слово. – 2014. – 6 груд. – С. 8.
- 1471. Луценко О.** «Такого ніколи не було, щоб людей не пускали свічку поставити» : до Меморіалу жертв Голодоморів проходили через рамки-металошукачі // Газ. по-укр. – 2014. – 25 листоп. – С. 1, 5 : фот. – (Голодомор).
- 1472. Минуле стукає** в наші серця : [мітинг-реквієм у м. Острозі, Рівненської обл.] // Життя і слово. – 2014. – 29 листоп. – С. 2.
- 1473. Мичко С.** Не їж. Відчуй. Молись : [молоді тернополяни вшановували пам'ять жертв Голодомору особистими випробуваннями] // Україна молода. – 2014. – 25 листоп. – С. 3.
- 1474. Моїсєєва Т.** Голодомор : трагедія як момент об'єднання // Уряд. кур'єр. – 2014. – 18 листоп. – С. 2.
- 1475. Музейники** – дітям : [щоб залучити юних до вшанування пам'яті жертв голодоморів 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947 рр., працівники Торчинського нар. іст. музею ім. Г.О. Гуртового (Луцький р-н) провели урок-реквієм «Страта голодом»] // Волин. газ. – 2014. – 1 груд. – Підпис : Наш кор.
- 1476. Нас уже** могло не бути на цій землі, а ми є! : [м. Тернопіль] // Свобода. – 2014. – 19 листоп. – С. 9 : іл. – (Голодомор).
- 1477. Не забудемо!** Не зрадімо! Не простимо! : слово Президента України Петра Порошенка у День вшанування пам'яті жертв Голодоморів в Україні // Крим. світлиця. – 2014. – 28 листоп. – С. 3, 14 : фот. – (Пам'ять).
- 1478. Нікітіна Ю.** Помолилися за жертв голодоморів : [м. Тернопіль] // Свобода. – 2014. – 26 листоп. – С. 2 : фот.

1479. Ніколін Я. Трагедія єдиного народу на всіх одна : [Здолбунівщина (Рівненська обл.)] // Слово Просвіти. – 2014. – 27 листоп.-3 груд. – С. 6 : фот. – (Свіча пам'яті).

1480. Оленська М. Новороздільці вшанували світлу пам'ять мільйонів жертв Голодомору : [Львівська обл.] // Вісн. Розділля. – 2014. – 28 листоп. – С. 1 : фот.

1481. Павловський А. Горіли свічки, плакали люди : [м. Корець, Рівненської обл.] // Вільне слово. – 2014. – 20 листоп. – С. 3.

1482. Памяти жертв голодоморів : в Києве и по всей Украине прошли церемонии памяти жертв голодоморів в Украине // Веч. Одесса. – 2014. – 24 нояб.

1483. Паращинець М. Запалили свічки в знак глибокого смутку та вічної пам'яті : [Тернопільська обл.] // Новини Шумщини. – 2014. – 28 листоп. – С. 3 : фот.

1484. «Полинь травою на душі гірчить печаль» : 1932–1933 рр. назавжди закарбувалися в нашій іст. пам'яті як геноцид : [церемонія вшанування пам'яті жертв голодоморів за участі Президента П.О. Порошенка] // Голос України. – 2014. – 25 листоп. – С. 1, 4 : фот.

1485. Порошенко П. Мы стали сильными, мы стали мудрыми, и мы дадим отпор : слово Президента в День памяти жертв Голодомора в Украине // Веч. Николаев. – 2014. – № 139*.

1486. Президент вшанував пам'ять жертв // Свобода. – 2014. – 28 листоп. – С. 2.

1487. Русин М. Свіча пам'яті і скорботи : [м. Перемишляни, Львівської обл.] // Перемишлян. край. – 2014. – 27 листоп. – С. 3.

1488. Свічка пам'яті – у вікнах лучан // Волин. новини. – 2014. – 23 листоп. – Фот.

1489. Скорбела Украина... : [у Нац. музеї «Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні» Президент України та керівники органів держ. влади пройшли у скорботній ході та встановили композицію із зерен перед скульптурою «Гірка пам'ять дитинства»] // Одес. изв. – 2014. – 25 нояб. – Підпис : По сообщению пресс-службы Президента Украины.

1490. Скоробагатько С. Нас не здохали, нас не здохують : 22 листоп. – День пам'яті жертв голодоморів // Сіл. вісті. – 2014. – 21 листоп. – С. 1–2.

1491. Слово Президента у День вшанування пам'яті жертв голодоморів в Україні : // Гомін України. – 2014. – 25 листоп. – С. 1, 9 : фот.

1492. Сторож О. Навіки до тридцятих ми прикуті... : [м. Самбір, Львівської обл.] // Новини Самбора. – 2014. – 25 листоп. – С. 1, 4 : фот.

1493. Стрийщина вшанувала пам'ять невинних жертв Голодоморів : [Львівська обл.] // Рідне поле. – 2014. – 28 листоп. – С. 9 : фот.

1494. Тиндик Б. У Мостиськах вшанували пам'ять жертв Голодомору : [Львівська обл.] // Наш край. – 2014. – 25 листоп. – С. 1 : фот.

1495. Тисячі лучан вийшли з лампадками вшанувати жертв голодоморів // Волин. новини. – 2014. – 22 листоп. – Фот.

1496. Турчинов О. До Дня пам'яті жертв голодоморів : [звернення Голови ВР України] // Голос України. – 2014. – 22 листоп. – С. 1.

1497. У Луцьку – скорботна хода // Волин. новини. – 2014. – 17 листоп. – Фот.

1498. У світі вшанували пам'ять жертв Голодомору-Геноциду // Свобода. – 2014. – 5 груд. – С. 14 : фот. – Із змісту : Запоріжжя : [урочиста хода] / О. Ткаченко. Оттава : [урочисте відзначення на Парламентському пагорбі (Канада)]. – Підпис : Конгрес Українців Канади. Лубни, Полтавська область : [заходи] / А. Сазанський.

1499. У Сімферопольському кафедральному храмі святих рівноапостольних князя Володимира і княгині Ольги УПЦ Київського патріархату пройшов молебен у пам'ять жертв Голодомору в Україні 1932–1933 років : [фотографія] // Крим. світлиця. – 2014. – 28 листоп. – С. 14. – (Пам'ять).

1500. Україна – у скорботі за жертвами Голодомору // Волин. новини. – 2014. – 22 листоп. – Фот.

1501. Устимчук Р. Біль і пам'ять : [заходи у м. Луцьку] // Волин. газ. – 2014. – 22 листоп. – Фот.

1502. Устимчук Р. Голодомори як наука спротиву : [м. Луцьк] // Волин. газ. – 2014. – 23, 27 листоп. – Фот.

1503. Хмельковський Л. Українські церкви об'єдналися у молитві : [у Кафедр. соборі св. Патріка (Нью-Йорк, США)] // Свобода. – 2014. – 28 листоп. – С. 1, 14 : фот.

1504. Шот М. Сопричастя – духовної єдності знак : [акція «Сопричастя» у м. Тернополі] // Уряд. кур'єр. – 2014. – 21 листоп. – С. 3 : фот.

1505. Groszko VW. Ukrainians in Illinois commemorate Holodomor of 1932–1933 : [урочисті заходи у штаті Іллінойс (США)] // The Ukrainian weekly. – 2014. – 26 Oct. – P. 14, 17 : phot.

1506. Commemoration on Parliament Hill marks 81st anniversary of Holodomor : [в Оттаві (Канада) на Парламентському пагорбі вшанували 81-ші роковини Голодомору] // The Ukrainian weekly. – 2014. – 30 Nov. – P. 4 : phot.

1507. Koziupa M. UACCNJ events commemorate 80th anniversary of Holodomor : [Укр.-америк. культур. центр Нью-Джерсі присвятив листопад вшануванню 80-х роковин Голодомору] // The Ukrainian weekly. – 2014. – 16 Feb. – P. 16, 17 : phot.

1508. Nichita-Toma F. S-a mai aprins o candelă, s-a mai înălțat o cruce a durerii : [траур. мітинг в с. Старі Бросківці, Сторожинецького (нині – Чернівецького) р-ну, Чернівецької обл. за участі керівництва р-ну, представників громад. орг., труд. колективів, громадськості та Ген. консула Румунії у Чернівцях] // Zorile Bucovinei. – 2014. – 25 iul. – P. 2.

1509. Service at St. Patrick's remembers Holodomor : [про панахиду у Кафедр. соборі св. Патріка (Нью-Йорк, США)] // The Ukrainian weekly. – 2014. – 30 Nov. – P. 11 : phot.

1510. Statement by White House on Holodomor Remembrance Day : [Білий дім оприлюднив заяву до Дня пам'яті жертв Голодомору] // The Ukrainian weekly. – 2014. – 30 Nov. – P. 11.

2015

1511. Звернення Президента СКУ Е. Чолія до Голови та членів Крайового комітету США з визнання Голодомору 1932–1933 рр. в Україні геноцидом з нагоди відкриття у Вашингтоні Меморіалу жертвам Голодомору 1932–1933 рр. в Україні, Вашингтон, 7 листопада 2015 р. // ЦДАЗУ, заг. бібл. ф., інв. № 2050.

1512. Програма заходів з нагоди відкриття у Вашингтоні Меморіалу жертвам Голодомору 1932–1933 рр. в Україні, листопад 2015 р. // ЦДАЗУ, заг. бібл. ф., інв. № 2050.

•
1513. Бабка В. Політика пам'яті в Україні (2005 – початок 2010 рр.) : ключові тенденції : [зокрема про мемор. акції, присвяч. Голодомору в період президентства В. Ющенка] // Наук. зап. ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. – Київ, 2015. – № 4. – С. 99–118.

•
1514. Баликова Н. Жертв геноциду вшанували і в Токіо : [Японія] // Голос України. – 2015. – 1 груд. – С. 5 : фот.

1515. Банарь О. Свічка 33-го не згасне : [захід до Дня Голодомору у б-ці-філії № 4 ЦБС м. Чернівців] // Буковин. віче. – 2015. – 26 листоп. – С. 4.

1516. Боднарук В. Річниця великої трагедії : [вшанування жертв голодомору в США та Канаді] // Слово Просвіти. – 2015. – 3–9 груд. – С. 2 : фот.

1517. Бурма В. Куранти пам'яті : [м. Тернопіль] // Вільне життя плюс. – 2015. – 2 груд. – С. 1 : фот.

1518. В Івано-Франківську вшанували пам'ять жертв Голодомору // Галичина. – 2015. – 1 груд. – С. 2.

1519. В Канаде почалась тиждень пам'яті жертв Голодомора : Конгрес українців Канади об'явив о початку тижня вшанування жертв Голодомора по всій країні // Веч. Одеса. – 2015. – 25 нояб.

1520. В Україні вшанували жертв Голодоморів // Гомін України. – 2015. – 1 груд. – С. 1, 2 : фот.

1521. Вовк Л. Свічка пам'яті і колосок : керівництво країни разом зі співгромадянами вшанувало жертви Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. : [у Нац. музеї «Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні» (м. Київ)] // Уряд. кур'єр. – 2015. – 1 груд. – С. 3 : фот.

1522. Вусик Л. Зустрілися біля Меморіалу Голодомору : [м. Лос-Анджелес (США)] // Свобода. – 2015–2016. – 25 груд. – 1 січ. – С. 11 : фот.

1523. Вшанували пам'ять жертв Голодомору : [Президент Латвії Р. Вейоніс відвідав Нац. музей «Меморіал жертв Голодомору» (м. Київ)] // Крим. світлиця. – 2015. – 30 жовт. – С. 15 : фот.

1524. Вшанування пам'яті жертв голодоморів : [Львівська обл.] // Перемиський край. – 2015. – 3 груд. – С. 1 : фот. – Підпис : Наш кор.

1525. Гойденко О. Пам'ять – як хліб // Порадниця. – 2015. – 26 листоп. – С. 2.

1526. «Голодомору не сталося б, якби ми не втратили державності на початку 20-х років минулого століття...» : виступ Президента України Петра Порошенка на церемонії вшанування пам'яті жертв голодоморів в Україні // Крим. світлиця. – 2015. – 4 груд. – С. 4 : фот. – (Пам'ять).

1527. Григоренко Б. Щоб свічка пам'яті не згасла // Літ. Україна. – 2015. – 3 груд. – С. 1.

1528. Григоренко О. Реквієм за загубленим поколінням // Сіл. вісті. – 2015. – 26 листоп. – С. 2.

1529. Грінчук Л. Вшанування пам'яті жертв Голодомору // Ратнівщина. – 2015. – 1 груд. – С. 1.

1530. Гройсман В. Звернення Голови Верховної Ради України // Голос України. – 2015. – 28 листоп. – С. 1. – (Сьогодні – День пам'яті жертв голодоморів).

1531. 28 листопада – День пам'яті жертв голодоморів в Україні. Як їх вшанує Луцьк // Волин. газ. – 2015. – 24 листоп. – Фот.

1532. День скорботи : ужгородці вшанували пам'ять жертв Голодомору // Ужгород. – 2015. – 5 груд. – С. 3.

1533. Домарецька І. Пам'ять про всіх убитих голодом : [м. Золочів, Львівської обл.] // Наша укр. справа. – 2015. – 3 груд. – С. 2 : фот.

1534. Думська С. Знищені голодом : [скорботна хода у Луцьку] // Волин. газ. – 2015. – 28 листоп. – Фот.

1535. Запали свічку : [УІНП закликає усіх жителів України 28 листоп. о 16.00 приєднатися до загальнонац. хвилини мовчання] // Зоря Полтавщини. – 2015. – 24 листоп.

1536. Захисники України в зоні АТО вшанували пам'ять жертв Голодомору // Крим. світлиця. – 2015. – 4 груд. – С. 4 : фот. – (Пам'ять).

1537. Зят'єв С. Чорні дошки України : 28 листопада – День пам'яті жертв голодоморів // Демократ. Україна. – 2015. – 20 листоп. – С. 9.

1538. Заява Білого дому з приводу Голодомору // Свобода. – 2015. – 13 листоп. – С. 6.

1539. Козак Д. У школі вшанували трагедію Голодомору : [Школа українознавства Об'єднання Українців Америки «Самопоміч» (м. Нью-Йорк)] // Свобода. – 2015. – 18 груд. – С. 8 : фот.

1540. Курин М. Пам'ять, що чинить спротив забуттю : [про 82-ті роковини Голодомору] // Міжгір'я. – 2015. – 26 листоп. – С. 3.

1541. Листопад О. Свіча вдячності – людям правди : роковини Голодомору знову нагадують про загрозу зі сходу // Уряд. кур'єр. – 2015. – 18 листоп. – С. 3.

1542. Ліпіч Ю. «Дівчинка пішла до сусідки. Та її з'їла» : [львів'яни вшанували пам'ять жертв Голодомору] // Газ. по-укр. – 2015. – 1 груд. – С. 6 : фот. – (Голодомор).

1543. Лугова М. Пам'ятаймо, аби не повторилось найстрашніше // Волинь-нова. – 2015. – 1 груд. – С. 4.

1544. Ми пам'ятаємо безневинно убієнних жертв голодоморів // Волин. газ. – 2015. – 25 листоп. – Фот. – Підпис : Луцький міський голова Микола Романюк.

1545. Мовчати – значить, бути співучасником : у Луцьку згадували жертв Голодомору // Волин. новини. – 2015. – 28 листоп. – Фот.

1546. Наконечна Л. Знак скорботи : [м. Тернопіль] // Голос України. – 2015. – 1 груд. – С. 6. – (Свічка пам'яті).

1547. Наливайко В. «Обмежене» вшанування : [про невинуваті заходи безпеки біля Меморіалу жертвам Голодомору у День пам'яті] // Україна молода. – 2015. – 1 груд. – Фот.

1548. Небайдужі краєни запалили свічки пам'яті у власних вікнах : [м. Луцьк] // Волин. новини. – 2015. – 28 листоп. – Фот.

1549. Нема прощення злочинам голодоморів. Кремль був і залишається бивцею // Голос України. – 2015. – 1 груд. – С. 6. – (Свічка пам'яті).

1550. Пам'ятаємо : [мітинг-реквієм у Львів. комерц. акад.] // Студент. меридіан. – 2015. – № 5. – С. 11 : фот.

1551. Пенцак С. Пам'ятаємо. Скорбимо : [м. Буськ, Львівської обл.] // Воля народу. – 2015. – 3 груд. – С. 5 : фот.

1552. Посипанка Й. Спочатку була «колективізація»... : [с. Сторожниця, Ужгородського р-ну, Закарпатської обл.] // Вісті Ужгородщини. – 2015. – 5 груд. – С. 6 : іл.

1553. Президент затвердив заходи із вшанування пам'яті жертв Голодомору // Крим. світлиця. – 2015. – 20 листоп. – С. 6. – (Пам'ять).

1554. Приць У. Відлуння голодних років болем стукає у наші серця : [про вечір-реквієм у Самбірському технікумі економіки та інформатики (Львівська обл.)] // Новини Самбора. – 2015. – 8 груд. – С. 1–2 : фот.

1555. Проць О. У скорботі схилим голови : [м. Сокаль, Львівської обл.] // Голос з-над Бугу. – 2015. – 3 груд. – С. 1–2 : фот.

1556. Ратушний М. Заява Української Всесвітньої Координаційної Ради з приводу Голодомору-Геноциду Українського Народу 1932–1933 рр. // Слово Просвіти. – 2015. – 3–9 груд. – С. 2.

1557. Рябець М. Ми пам'ятаємо : [с. Торунь, Міжгірської селищ. територ. громади, Хустського р-ну] // Міжгір'я. – 2015. – 3 груд. – С. 2.

1558. Скорботні заходи у Луцьку в День пам'яті жертв голодоморів // Волин. новини. – 2015. – 28 листоп. – Фот.

1559. Солоненко М. Ділилися останнім хлібом : [м. Луцьк] // Голос України. – 2015. – 1 груд. – С. 6. – (Свічка пам'яті).

1560. Спільна молитва у Нотр-Дам де Парі : [у соборі відбулася поминальна літургія (м. Париж, Франція)] // Чорномор. новини. – 2015. – 26 листоп. – С. 1 : фот.

1561. Сторож О. Колосок пам'яті проріс крізь товщу літ і забуття : [м. Самбір, Львівської обл.] // Новини Самбора. – 2015. – 1 груд. – С. 1, 4 : фот.

1562. Тарасенко О. Смертю смерть подолали : [м. Турка, Львівської обл.] // Бойківщина. – 2015. – 11 груд. – С. 2.

1563. Тиндик Б. Вечір-реквієм «Дзвони пам'яті» : [м. Мостиська, Львівської обл.] // Наш край. – 2015. – 4 груд. – С. 2 : фот.

1564. Тішкова М. «Згадайте нас – бо ми колись жили...» : до Дня пам'яті жертв Голодомору і політ. репресій в Україні // Сіл. вісті. – 2015. – 26 листоп. – С. 1 : фот.

1565. У Канаді вшанували пам'ять жертв Голодомору : [м. Оттава] // Свобода. – 2015–2016. – 25 груд.-1 січ. – С. 11 : фот.

1566. Українці об'єдналися у молитві за жертв Голодомору : [у Кафедр. соборі св. Патріка (м. Нью-Йорк, США)] // Свобода. – 2015. – 27 листоп. – С. 1 : фот.

1567. Фізер С. У Сваляві пом'янули жертв Голодомору : [Мукачівський р-н, Закарпатської обл.] // Вісті Свалявщини. – 2015. – 5 груд. – С. 1.

1568. Часто Л. Ширші сходини, присвячені трагічній даті : [56-й відділ Союзу Українок Америки у м. Норт-Порті (Флорида, США) вшанував пам'ять жертв Голодомору в Україні] // Свобода. – 2015. – 27 листоп. – С. 8, 18 : фот.

1569. Bihun Y. Several days of events in D.C. devoted to Holodomor : [заходи у Вашингтоні (США)] // The Ukrainian weekly. – 2015. – 13 Nov.

1570. President Poroshenko's address on Holodomor Remembrance Day : [про церемонію вшанування за участі Президента П. Порошенка] // The Ukrainian weekly. – 2015. – 8 Dec. – Phot.

2016

1571. Вшанування жертв Голодомору : [м. Варшава (Польща)] // Над Бугом і Нарвою. – 2016. – № 6. – С. 38.

1572. Малко Р. Розбудити пам'ять : як формувалася традиція вшанування жертв Голодомору // Укр. тиждень. – 2016. – № 47. – С. 12–13 : фот.

1573. Анжеліка Рудницька закликає всіх до відвертої розмови про Голодомор : [з ініціативи відомої співачки і волонтера А. Рудницької у Нац. палаці мистецтв «Україна» відбудеться благодійно-просвітн. акція «Свічка Пам'яті»] // Україна молода. – 2016. – 25 листоп. – Фот.

1574. Бедь В. Схилимо у молитві голови наші перед українськими жертвами Голодомору-Геноциду (українського голокосту) української нації в XX столітті та пам'ятаймо про їхніх катів // Срібна земля. – 2016. – 1 груд. – С. 11.

1575. Боднарук В. Молились за жертви Голодомору : [м. Норт-Порт (Флорида, США)] // Свобода. – 2016. – 16 груд. – Фот.

1576. В Україні вшановують пам'ять жертв Голодоморів // Україна молода. – 2016. – 26 листоп. – Фот.

1577. Власюк Т. Свічки пам'яті // Порадниця. – 2016. – 1 груд. – С. 4.

1578. Вовчик Н. Свічі танули, люди плакали : у Рівному пом'янули жертв Голодомору // Сім днів. – 2016. – 1 груд. – С. 3.

1579. Володимир Гройсман у Будапешті вшанував пам'ять жертв Голодомору 1932–1933 років : [фотографія] // Уряд. кур'єр. – 2016. – 26 листоп. – С. 2.

1580. Вшанували пам'ять жертв : [м. Вашингтон (США)] // Свобода. – 2016. – 15 черв.

1581. Вшанували пам'ять жертв Голодомору // Нова доба. – 2016. – 30 січ. – С. 2.

1582. Галій В. В пам'ять про тих, за ким дзвони не грали : [с. Добряни, Стрийської міськ. територ. громади, Стрийського р-ну, Львівської обл.] // Рідне поле. – 2016. – 1 груд. – С. 3 : фот.

1583. Глаз С. У світі відзначили річницю Голодомору-геноциду – Ізраїль : [м. Бат-Ям] // Свобода. – 2016. – 8 груд. – Фот.

1584. Глушак В. У школі пам'ятають про Голодомор : [у Школі українознавства Об'єднання Українців Америки «Самопоміч» (м. Нью-Йорк)] // Свобода. – 2016. – 1 груд. – Фот.

1585. Голодні 1932–1933 рр. : 26 листоп. – День пам'яті жертв Голодомору // Нове життя. – 2016. – 26 листоп. – Фот.

1586. [27 листопада 2016 р. у міських соборах міст Брюсселя (Бельгія) та Утрехта (Нідерланди) вшанували пам'ять жертв Голодомору 1932–1933 грр.] // Наша віра. – 2016. – № 10/11. – С. 15 : фот.

1587. Донести правду про геноцид : [панахида у Києві за участі перших осіб держави] // Голос України. – 2016. – 29 листоп. – С. 1–2 : фот.

1588. Заява Світового Конгресу Українців до 83-ої річниці Голодомору 1932–1933 рр. // Гомін України. – 2016. – 29 листоп. – С. 10.

1589. Згадаймо жертв голодоморів : з метою гідного вшанування пам'яті жертв голодоморів в Україні у Луцьку відбудуться скорботні заходи // Волин. газ. – 2016. – 24 листоп. – Фот. – Підпис : Відділ інформаційної роботи міської ради.

1590. Здоровило Т. День пам'яті жертв голодоморів цього року відзначатимуть 26 листопада // Україна молода. – 2016. – 4 листоп. – Фот.

1591. Зятьєв С. Щодня від голоду помирає 25 тисяч людей. 26 листопада – День пам'яті жертв голодоморів // Нар. армія. – 2016. – 24 листоп. – С. 12 : фот.

1592. Карась А. Нехай не згасне пам'яті свіча // Новий погляд. – 2016. – 1 груд. – С. 2.

1593. Козловський І. Уклонилися безвинно закатованим // Голос України. – 2016. – 29 листоп. – С. 11.

1594. Курин М. «Палахкоче свіча поминальної нині молитви...» : [темат. заходи у шк. сіл Прислоп і Торунь, Міжгірської селищ. територ. громади, Хустського р-ну, Закарпатської обл.] // Міжгір'я онлайн. – 2016. – 1 груд. – С. 2.

1595. Лозовицька Л. Голодомор – геноцид українського народу : [вечір-реквієм «Скорботною пам'яттю свічка горить» в б-ці с. Новородчиці, нині – Рівненського р-ну, Рівненської обл.] // Життя і слово. – 2016. – 17 груд. – С. 5.

1596. Мацегора К. Цей злочин не має строку давності : Президент закликав українців пам'ятати страшні уроки історії, щоб унеможливити повторення трагедій, подібних до Голодомору // Уряд. кур'єр. – 2016. – 29 листоп. – С. 2 : фот.

1597. «...Ми маємо зберегти Україну. Україну єдину, соборну, незалежну» : [загальнонац. поминал. заходи] // Гомін України. – 2016. – 29 листоп. – С. 1, 11 : фот.

1598. Молитва за невинно убієнних // Зоря Полтавщини. – 2016. – 29 листоп.

1599. Москвич Дмитрій Захаров приніс на річницю Голодомору свинячу голову і кістки : [м. Москва (Росія)] // Україна молода. – 2016. – 27 листоп. – Фот.

1600. Навічно в наших серцях // Вісті Ковельщини. – 2016. – 1 груд. – С. 4.

1601. Не забуті... : вшануймо пам'ять жертв голодоморів в Україні // Волин. газ. – 2016. – 25 листоп. – Фот. – Підпис : Наш кор.

1602. Небесняк Є. У світі відзначили річницю Голодомору-геноциду – Великобританія : [м. Рочдейл] // Свобода. – 2016. – 8 груд. – Фот.

1603. Нью-Йорк відзначить 83-річчя Голодомору // Свобода. – 2016. – 20 жовт. – Підпис : УККА.

1604. Олександров В. В Україні вшановують пам'ять жертв голодоморів // Слобід. край. – 2016. – 26 листоп. – Фот.

1605. Павлик О. Замовкли села, голодом роздерті : [панахида-реквієм у м. Богородчанах, на Івано-Франківщині] // Слово народу. – 2016. – 2 груд. – С. 1.

1606. Пам'ятаймо! Президент : ми маємо створити музей пам'яті жертв голодомору – геноциду укр. народу // Волин. газ. – 2016. – 26 листоп. – Фот.

1607. Памяти жертв голодоморов : Президент Украины издал указ об орг. мероприятий в связи с Днем памяти жертв голодоморов, который отмечается 26 нояб. 2016 г., сообщает пресс-служба главы государства // Веч. Одесса. – 2016. – 2 нояб.

1608. Пам'яті жертв Голодомору : спільне звернення греко-катол. і римо-катол. єпископів в Україні з приводу Дня пам'яті жертв Голодоморів // Нова Зоря. – 2016. – 1 груд. – С. 2. – Підпис : Прес-служба колегії св. Йосафата.

1609. Парубій А. Дорогі співвітчизники! : [звернення Голови ВР України] // Голос України. – 2016. – 26 листоп. – С. 1. – (День пам'яті жертв Голодомору).

1610. Пенцак С. Пам'ятаємо... : [м. Буськ, Львівської обл.] // Воля народу. – 2016. – 1 груд. – С. 5 : фот.

1611. Петрів О. Молітеся палко, видзвонюйте дзвони : одне життя жалко, а їх же мільйони : [вшанування пам'яті жертв Голодомору в Івано-Франківській обл.] // Слово народу. – 2016. – 25 листоп. – С. 1.

1612. Писанська Н. «Відплату грішників побачиш...»: [захід у м. Берліні (Німеччина)] // Голос України. – 2016. – 29 листоп. – С. 11.

1613. Піхоцька Л. Вшанували жертв Великого Голоду // Слава праці. – 2016. – 15 груд. – С. 11.

1614. Померлих від голоду поминали на Рівненщині // Льонокомбінат. – 2016. – 2 груд. – С. 8.

1615. Порошенко став на коліна перед загиблими від Голодомору // Україна молода. – 2016. – 26 листоп. – Фот.

1616. Романчук В. У світі відзначили річницю Голодомору-геноциду – США : [м. Клівленд] // Свобода. – 2016. – 8 груд. – Фот.

1617. Рудик Г. Очима болю й вустами гніву : [с. Красносілля, Гощанської сіл. територ. громади, Рівненського р-ну, Рівненської обл.] // Рідний край. – 2016. – 10 груд. – С. 11.

1618. Садоха П. У світі відзначили річницю Голодомору-геноциду – Португалія : [м. Лісабон] // Свобода. – 2016. – 8 груд. – Фот.

1619. Сенейко М. Чорна сповідь моєї Вітчизни... : [про вечір-реквієм «Зроніть сльозу, і хай не гасне свічка» в Самбірській ЦРБ (Львівська обл.)] // Голос Самбірщини. – 2016. – 2 груд. – С. 3 : фот.

1620. Ситник Т. Зробити все, аби жертви не були марними : [вечір-реквієм у б-ці с. Гуштинка, Скала-Подільської селищ. територ. громади, Чортківського р-ну, Тернопільської обл.] // Галиц. вісн. плюс. – 2016. – 16 груд. – С. 8 : фот.

1621. Сорока Г. У Мостиськах вшанували пам'ять жертв Голодомору : [Львівська обл.] // Наш край. – 2016. – 29 листоп. – С. 1, 4 : фот.

1622. Сьогодні по всій Україні запалють свічки пам'яті жертвам Голодомору // Волин. новини. – 2016. – 26 листоп. – Фот.

1623. Те, що не підлягає забуттю // Гомін України. – 2016. – 30 листоп. – Підпис : Провід ОУН (б).

1624. У Вашингтоні вшанували пам'ять жертв Голодомору в Україні // Гомін України. – 2016. – 15 листоп. – С. 1 : фот.

1625. У Нью-Йорку вшанували пам'ять жертв Голодомору // Свобода. – 2016. – 18 листоп. – Фот. – Підпис : Редакція.

1626. У Парижі вшанували пам'ять жертв Голодомору // Крим. світлиця. – 2016. – 25 листоп.

1627. У Старій Виживці вшанували жертв голодоморів в Україні : [Волинська обл.] // Волин. новини. – 2016. – 27 листоп. – Фот.

1628. У США вшанували пам'ять жертв Голодомору // Україна молода. – 2016. – 13 листоп.

1629. Урядова Т. У пам'ять загиблих від геноциду // Нове життя. – 2016. – 3 груд. – С. 1.

1630. Фоторепортаж : вшанування в Нью-Йорку пам'яті жертв Голодомору // Свобода. – 2016. – 23 листоп. – Підпис : Редакція.

1631. Шутко М. Вшановуючи жертв голодоморів, в Ужгороді освятили місце під пам'ятник та палили лампадки // Новини Закарпаття. – 2016. – 29 листоп. – С. 1.

1632. Annual Holodomor commemoration slated for November 12 : [цього року вшанування пам'яті жертв Голодомору відбудеться 12 листоп.] // The Ukrainian weekly. – 2016. – 16 Oct.

1633. Bodnaruk V. Floridians hold memorial service for victims of 1932–1933 Holodomor : [поминальна служба в Укр. католическій церкві (м. Норт-Порт, Флорида, США)] // The Ukrainian weekly. – 2016. – 11 Dec. – P. 15.

1634. Falcomer L. Holodomor remembered with poignant ceremony in Toronto : [КУК організував поминальну службу у православній церкві св. Димитрія в Торонто (Канада)] // The Ukrainian weekly. – 2016. – 16 Dec.

1635. Futey A. Our solemn responsibility to remember : [президент УККА А. Футей – про поминальну службу в соборі Св. Патріка в Нью-Йорку (США)] // The Ukrainian weekly. – 2016. – 20 Nov. – P. 6.

1636. Hadzewycz R. Victims of 1932–1933 Holodomor remembered at St. Patrick's Cathedral : [поминальна служба в соборі Св. Патріка в Нью-Йорку (США)] // The Ukrainian weekly. – 2016. – 20 Nov. – P. 1, 10, 11.

1637. Holodomor commemorated on Parliament Hill : [КУК у партнерстві з парлам. групою дружби між Україною та Канадою та Посольством України в Канаді провели урочистий захід у парламенті Канади з нагоди 83-х роковин Голодомору] // The Ukrainian weekly. – 2016. – 16 Dec. – Підпис : УСС.

1638. Opening remarks by Bishop Paul Chomnysky : [вступ. слово єпископа П. Хомницького з Укр. катол. єпархії м. Стемфорда під час вшанування пам'яті жертв Голодомору в соборі Св. Патріка в Нью-Йорку (США)] // The Ukrainian weekly. – 2016. – 20 Nov. – P. 10, 12.

1639. Poroshenko Urges Cabinet to Organize International Forum on 85th Anniversary of Holodomor : [Президент П. Порошенко закликав Кабмін організувати Міжнар. форум до 85-х роковин Голодомору] // Ukrainian News Agency. – 2016. – 27 Nov.

1640. Rabchenuk P.T. Boston commemorates Holodomor with focus on educating the public : [м. Бостон вшанувало жертв Голодомору (США)] // The Ukrainian weekly. – 2016. – 20 Nov. – P. 15.

1641. Remarks by Ukraine's ambassador to the U.N. : [посол України в ООН В. Єльченко виступив з промовою з нагоди 83-х роковин Голодомору в соборі Св. Патріка в Нью-Йорку (США)] // The Ukrainian weekly. – 2016. – 20 Nov. – P. 10, 12.

1642. Statement by White House press secretary : [заяву прессекретаря Білого дому зачитали на панахиді в соборі Св. Патріка в Нью-Йорку (США)] // The Ukrainian weekly. – 2016. – 20 Nov. – P. 10.

ЛІТЕРАТУРА ПРО ГОЛОДОМОР В ОКРЕМИХ ОБЛАСТЯХ

ВІННИЦЬКА ОБЛАСТЬ

Публікації офіційних документів та архівних матеріалів

2013

1643. З доповідної записки Вінницького обкому партії Центральному Комітету КП(б)У про продовольчі труднощі в області та заходи щодо надання допомоги голодуючому населенню (1933 р., березня 18) // Історія України : хрестоматія / упоряд. В.М. Литвин ; відп. ред. В.А. Смолій. – Київ, 2013. – С. 635–637.

•

1644. Мельничук І. Події голоду 20–30–40-х років ХХ ст. в Барському краї (на матеріалах державного архіву Вінницької області) // Барчани. – 2013. – 29 листоп. – С. 5 : іл.

1645. Мовою документів : до 80-річчя Голодомору : [Голодомор у Калинівському р-ні (нині – Калинівська міська територ. громада, Хмільницького р-ну)] // Прапор Перемоги. – 2013. – 22 листоп. – С. 2.

1646. Черняк В. Мовою документів, голосом очевидців : [Голодомор у Чернівецькому р-ні (нині – Чернівецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільського р-ну)] // Чернівець. зоря. – 2013. – 22 листоп. – С. 3.

2014

1647. Вільчинська З.В. Наша історія (20–30-ті роки ХХ ст.). Трагічні сторінки історії українського села. Голодомор 1932–1933 років мовою документів та свідчень очевидців : [у Козятинському р-ні (нині – Козятинська міська територ. громада, Хмільницького р-ну)] / З.В. Вільчинська. – Київ : Центр ДЗК ; Вінниця : Вінниц. картогр. ф-ка, 2014. – 848 с. : іл.

2016

1648. Глушак Т. У графі «причина смерті» – помер від голоду... : [док. про Голодомор у с. Сосонка, Вінницького р-ну (нині – Стрижавська селищ. територ. громада, Вінницького р-ну), зберігаються у сіл. б-ці] // Вінниччина. – 2016. – 3 лют. – С. 6 : фот.

Голодомор 1932–1933 рр.

2012

1649. Войтович В.В. Злочин проти українського селянства : [сталін. тоталітар. система проти жителів Вінниччини] / В.В. Войтович, І.П. Безме-

щук // Тоталітарне суспільство та особистість : матеріали обл. наук.-практ. конф. / ред.: М.П. Панасюк, О.І. Вітюк. – Вінниця, 2012. – С. 66–68 : фот.

1650. Діденко В.І. Голодомор в Україні. Стрижавка у період голодомору // Стрижавка – перлина північно-східного Поділля : іст.-док. нарис / В.І. Діденко. – Вінниця, 2012. – С. 106–107. – (Ми – вінничани).

1651. Дорош М. Геноцид в Уланові : [Голодомор на Хмільниччині] // Древній Уланів – на перехресті віків і шляхів : нарис до історії селища / М. Дорош. – Вінниця, 2012. – С. 96–102.

1652. Зелінський Р.М. Голодомор на Могилів-Подільщині в контексті відновлення історичної пам'яті українського народу // Четверта Могилів-Подільська науково-краєзнавча конференція (28–29 верес. 2012 р.) / відп. ред. Л.В. Баженов. – Кам'янець-Подільський, 2012. – С. 97–101.

1653. Змерзлий С.І. Село, моє рідне село... : [про гірке минуле родини авт., його земляків ; сталін. репресії й голодомори у с. Шура, Немирівського р-ну (нині – Тульчинського р-ну)] / С.І. Змерзлий. – Вінниця : Прада Арт, 2012. – 192 с. : іл.*

1654. Маніленко П. Пам'яті невігійний собор : [Голодомор у с. Березівка, Бершадського р-ну (нині – Гайсинського р-ну)] // Добридень, Березівко! : [іст.-краєзнав. нарис] / П. Маніленко. – 2-ге вид., допов. і перероб. – Вінниця, 2012. – С. 113–118.

1655. Нагребецький А.Н. Голодомор ; Село перетворилось на пустку ; Братські могили в мирний час : [с. Перепільчинці, Шаргородського р-ну (нині – Шаргородська міська територ. громада, Жмеринського р-ну)] // Мальовничі мої Перепільчинці / А.Н. Нагребецький ; керівник проекту Р.В. Богацька. – Вінниця, 2012. – С. 107–117.

1656. Слотюк П.В. Колективізація і голод : [с. Кам'яногірка, Жмеринського р-ну (нині – Станіславчицька сіл. територ. громада, Жмеринського р-ну)] // Дзялів : з історії Подільського порубіжжя (від найдавніших часів до 1946 року) / П.В. Слотюк. – Вінниця, 2012. – С. 103–120.

1657. Тамтура А.В. Історія Тиврівщини : [нині – Тиврівська селищ. територ. громада, Вінницького р-ну] / А. Тамтура, О. Коваль. – Вінниця : Барановська Т.В., 2012. – 444 с. : іл. – Із змісту : Район в роки колективізації (1928–1932 рр.). – С. 138–157 : іл. ; «Чорні покоси» голоду на Тиврівській землі (1932–1933 рр.). – С. 157–169 : іл.

1658. Бабій О. 90-та осінь Антоніни Мартинюк : [про А.В. Мартинюк, жительку с. Мазурівка, Чернівецького р-ну, яка пережила Голодомор

(нині – Чернівецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільського р-ну)] // Чернівець. зоря. – 2012. – 14 верес.

1659. Байда С. Різні думки... І єдино гірка пам'ять : [Голодомор у Крижопільському р-ні (нині – Крижопільська селищ. територ. громада, Тульчинського р-ну)] // Сіл. новини. – 2012. – 23 листоп. – С. 1.

1660. Баранська В. Віра в Бога та оптимізм допомагали їй в будь-якій ситуації : [про Голодомор розповідає М.М. Промінська з с. Павлівка, Калинівського р-ну (нині – Калинівська міська територ. громада, Хмельницького р-ну)] // Чернівець. зоря. – 2012. – 30 листоп.

1661. Безуглий Ю. Секрети довголіття Віри Ланової : [спогади про Голодомор у с. Майдані, Вінницького р-ну] // Вінниц. газ. – 2012. – 21 груд. – Фот.

1662. Головкіна В. Вона знає ціну життя : [про І.Ю. Бондар, жительку с. Розкошівка, Теплицького р-ну, яка пережила Голодомор (нині – Теплицька селищ. територ. громада, Гайсинського р-ну)] // Вісті Тепличчини. – 2012. – 22 листоп. – С. 3 : фот.

1663. Гордійчук Ю. За життя треба боротися : [авт. описує Голодомор зі слів своєї прабабусі, О. Щєбивок, з с. Літинка, Літинського р-ну (нині – Літинська селищ. територ. громада, Вінницького р-ну)] // Літин. вісн. – 2012. – 22 листоп. – С. 3.

1664. Дорош М. Хай вічно горить свіча пам'яті : [Голодомор у селах Хмельниччини та стат. дані про померлих] // Життєві обрії. – 2012. – 23 листоп. – С. 2.

1665. Дубина І. Є й така думка про голод : [Голодомор у с. Іванівцях, Барського р-ну (нині – Барська міська територ. громада, Жмеринського р-ну)] // Поділ. край. – 2012. – 20 січ. – С. 5.

1666. Єдакіна В. Запалимо свічку людської пам'яті : [Голодомор у Піщанському р-ні (нині – Піщанська селищ. територ. громада, Тульчинського р-ну)] / В. Єдакіна, Т. Ковтюк // Піщан. вісті. – 2012. – 24 листоп. – С. 8.

1667. Зотов М. «Незаперечний доказ геноциду проти нашого народу» : у селі під Вінницею викопали просо, заховане у голодні 1930-ті роки // День. – 2012. – 5 груд. – С. 9 : фот.

1668. Історики склали список людей, які рятували від Голодомору : [у селах Калинівського р-ну (нині – Калинівська міська територ. громада, Хмельницького р-ну)] // Прапор Перемоги. – 2012. – 23 листоп. – С. 1.

1669. Книш К. Не згасне свічка пам'яті : [про пошукову роботу Вахнівського краєзнав. музею (с. Вахнівка, Турбівської селищ. територ. громади, Вінницького р-ну)] // Липовец. вісті. – 2012. – 12 груд.

1670. Колос О. За жменю проса засудили жінок на п'ять років : [спогади М.С. Тиманюка з Іллінеччини (нині – Іллінецька міська територ. громада, Вінницького р-ну)] // Труд. слава. – 2012. – 23 листоп. – С. 2.

1671. Котик О. Рік 33-й. Клятий, голодний, холодний... // Нове місто. – 2012. – 29 листоп. – С. 2 : фот.*

1672. На Вінниччині знайшли сховок зерна часів Голодомору : [с. Великі Крушлинці, Вінницької міськ. територ. громади, Вінницького р-ну] // Гомін України. – 2012. – 25 груд. – С. 1 : фот.

1673. Одарченко В. Звідки на Рівненщині амарант : спогади про Голодомор : [у м. Шаргороді, Жмеринського р-ну, згадує А. Петриков] // Гомін України. – 2012. – 20 берез. – С. 6 : фот. – Підпис : «Радіо Свобода».

1674. Пархомчук Т. Послання Голодомору : [у с. Великі Крушлинці, Вінницької міськ. територ. громади, Вінницького р-ну, знайшли пляшку з просом, сховану під час Голодомору] // Україна молода. – 2016. – 5 січ. – Фот.

1675. Рудник О. Люди від голоду стали людей їсти... : [Голодомор в Іллінецькому р-ні (нині – Іллінецька міська територ. громада, Вінницького р-ну)] // Труд. слава. – 2012. – 23 листоп. – Фот.

1676. Рудник О. Хліб вродив, але їсти його людям не дали : [спогади І.Т. Кравчука, свідка Голодомору з Іллінеччини (нині – Іллінецька міська територ. громада, Вінницького р-ну)] // Труд. слава. – 2012. – 23 листоп. – С. 2.

1677. Свідчення очевидців страшного голоду : [спогади В.В. Пахальчук, М.Я. Грабівської, В.І. Войцехівського, М.І. Супереон, Г.В. Марценюк, мешканців Чернівецького р-ну (нині – Чернівецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільського р-ну)] // Чернівець. зоря. – 2012. – 23 листоп.

1678. Третяк К. Голод. Лихоліття. Геноцид : [у б-ці с. Чечелівка, Гайсинської міськ. територ. громади, Гайсинського р-ну, відбулася зустріч з очевидцями Голодомору] // Гайсин. вісн. – 2012. – 13 груд.

1679. Скрипник В. Пляшку з просом, сховану під час голодомору, відкопали на Вінниччині : [с. Великі Крушлинці, Вінницької міськ. територ. громади, Вінницького р-ну] // Голос України. – 2012. – 29 листоп. – С. 22 : іл. ; Галичина. – 2015. – 24 груд. – С. 14 : фот. – Під назвою : Пляшка з просом – свідчення голодомору.

1680. Антонюк О.М. Без минулого немає майбутнього : із історії м. Жмеринка / О.М. Антонюк. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2013. – 280 с. : фот. – Із змісту : Голодомор в приказах одного села (Кармалюкове) : [Жмеринський р-н (нині – Жмеринська міська територ. громада, Жмеринського р-ну)]. – С. 114–116 : фот. ; Вінницька обласна книга пам'яті Голодомору 1932–1933 рр. : [про кн.]. – С. 116–117 : фот.

1681. Вільчинська З. Географія Голодомору 1932–1933 рр. на Козятинщині // Наша історія. Адміністративно-територіальний устрій, суспільно-політична історія Козятинщини в контексті історії України з найдавніших часів до сьогодення / З.В. Вільчинська. – Вінниця, 2013. – С. 529–533.

1682. Вітковський В.М. Повій, вітре... або Тіні незабутих предків : про с. Борівку і його людей : [Чернівецький р-н (нині – Чернівецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільського р-ну)] / В.М. Вітковський. – Вінниця : Едельвейс і К, 2013. – 480 с. : фот. – Із змісту : Невинні жертви Голодомору. – С. 80–83 ; Свідчення очевидців Голодомору. – С. 84–85.

1683. [Голодомор 1932–1933 рр. у Хмільницькому р-ні] // Чеснівка : історія та сьогодення / Є.І. Козюк. – Вінниця, 2013. – С. 18–29.

1684. Гуменюк І.П. Розвиток історичних подій другої половини 1920-х – першої половини 1930-х років у селі Вівсяники (Козятинський район, Вінницької області) : [нині – Хмільницький р-н, зокрема про Голодомор] // Роль краєзнавства у соціально-економічному і культурному розвитку регіону : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 10–12 жовт. 2012 р., Вінниця / відп. за вип. Н.І. Морозова. – Вінниця, 2013. – С. 93–96.

1685. Історія села Станілівки / упоряд. П. Швець. – Київ : Знання України, 2013. – 239 с. : фот. – (Серія «Історія сіл і міст України»). – Із змісту : Нарис про рідне село / Г. Переклад. – С. 8–22. Цифри і факти / П. Швець. – С. 212–229.

1686. Нагребецький А.Н. Голодом заморені : [с. Ярове, Шаргородського р-ну (нині – Тульчинського р-ну)] // Ярове – село на Кучманському шляху / А.Н. Нагребецький. – Вінниця, 2013. – С. 141–155.

1687. Нешик С. Зелений рай. Про села Плоске і Млинівку : [Могилів-Подільський р-н] – з архівних документів, спогадів земляків, з газет і переказів... / С. Нешик, В. Вітковський. – Вінниця : Рогальська І.О., 2013. – 360 с. : іл., фот. – («Село і люди» ; вип. 1). – Із змісту : Колективізація, розкуркулення : [відом. Укр. центр. ком. незамож. селян] / С. Нешик. – С. 107–109. 1933-й, 1947-й. Голод. Скорботні жнива : [в с. Плоске] / С. Нешик, В. Вітковський. – С. 128–134.

1688. Погончик Г.О. Голод 1932–1933 рр. на Бершадщині // Бершадщина : з минулого – у майбутнє / Г.О. Погончик. – Вінниця, 2013. – С. 117–141.

1689. Погончик Г.О. Голодомор 1932–1933 рр. на Бершадщині : спогади очевидців / Г.О. Погончик. – Вінниця : Меркюрі-Поділля, 2013. – 424 с. : фот.

1690. Поплавський С.М. Село під час Голодомору 1932–1933 років : [с. Богданівка, Тульчинського р-ну (нині – Тульчинська міська територ. громада, Тульчинського р-ну)] // Історія села Богданівка : іст. нарис / С.М. Поплавський. – Богданівка ; Вінниця, 2013. – С. 19–28.

1691. Село Райгород : [зокрема про життя села у 1930-х рр.] // Немирівщина від витоків до сьогодення : краєзнав. нариси / О.І. Лесько [та ін.]. – Вінниця, 2013. – С. 175–180 : іл.

1692. Стебелев А.В. Доля села Канава у контексті історії Поділля : [зокрема про Голодомор на Тиврівщині] // Русалка Дністровая : літ.-краєзнав. зб. – Вінниця, 2013. – С. 251–253 ; Маяк. – 2012. – 4 груд.

•
1693. Рекрут В. Діяльність московських та ленінградських заготівельних організацій на Поділлі під час Голодомору 1932–1933 років // Краєзнавство. – 2013. – № 4. – С. 59–64.

1694. Швець П. Голодомор в окремо взятому районі : [Погребищенський р-н (нині – Погребищенська міська територ. громада, Вінницького р-ну)] // Трибуна. – 2013. – № 9/12. – С. 34–37.

•
1695. Березовський О. «На планеті Земля немає народу, що був би розіп'ятий на хресті, як Україна» : [спогади авт., с. Яланець, Бершадського р-ну (нині – Бершадська міська територ. громада, Гайсинського р-ну)] // Україна молода. – 2013. – 25 верес. – С. 9 : фот. – (Пережите) ; Гомін України. – 25 жовт.

1696. Білоус В. Розстріляні голодом : [спогади авт. про Голодомор у с. Стражгород, Теплицького р-ну (нині – Теплицька селищ. територ. громада, Гайсинського р-ну)] // Крим. світлиця. – 2013. – 24 трав. – С. 7 : фот. – (Пережите...) ; Україна молода. – 23 жовт. – С. 7 : фот. – Під назвою : «Ото Ленін. Правою рукою він показує нам дорогу на цвинтар».

1697. Бова А. У цьому дворі померло троє людей : [спогади жителів Вінниччини] // Газ. по-укр. – 2013. – 26 листоп. – С. 14. – (Голодомор).

1698. Бойко П. Той страшний час пам'ятаю з дитинства : [спогади П. Бойка та Г. Бойка про Голодомор у с. Жорнище, Іллінецького р-ну (нині – Іллі-

нецька міська територ. громада, Вінницького р-ну)) // Труд. слава. – 2013. – 21 листоп. – С. 3.

1699. Вільчинська З. Фабрично-заводське училище. Історія, що відгукується боєм : [про Козятин. залізн. училище в роки Голодомору (м. Козятин, Хмільницького р-ну)] // Вісн. Козятинщини. – 2013. – 28 листоп. – С. 4.

1700. Втрати від Голодомору : [на Тиврівщині (Вінницький р-н)] // Маяк. – 2013. – 22 листоп. – С. 1.

1701. Герасимів О.М. Страшно згадати ті роки : [жителька с. Рівне, Мурованокуриловецького р-ну (нині – Мурованокуриловецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільського р-ну), розповідає про Голодомор] // Наше Придністров'я. – 2013. – 21 листоп. – С. 3.

1702. Головкіна В. Роки пройшли, а біль залишився : [спогади про Голодомор у с. Степанівка, Теплицького р-ну (нині – Теплицька селищ. територ. громада, Гайсинського р-ну)] // Вісті Тепличчини. – 2013. – 21 листоп. – С. 1–2 : фот.

1703. Дендерук С. Душа ніколи не старіє : [спогади про Голодомор Н.К. Білик з с. Жежелів, Козятинського р-ну (нині – Хмільницького р-ну)] // Вісн. Козятинщини. – 2013. – 21 листоп. – С. 6.

1704. Йолтуховський М. Голодомор як засіб політичного терору : [Голодомор у Барському р-ні (нині – Барська міська територ. громада, Жмеринського р-ну)] // Поділ. край. – 2013. – 15 листоп. – С. 4 : іл ; 22 листоп. – С. 4 : іл ; 29 листоп. – С. 4 : іл.

1705. Ковтонюк І. Василь Кобець : «Мені не байдуже, що про мене скажуть люди... після мене» : [інтерв'ю з письменником В. Кобцем, який згадує свого батька, що рятував людей від голоду] // Вінниц. газ. – 2013. – 1 листоп. – С. 8 : фот.

1706. Макаревич Т. Жнива скорботи України... : [спогади ладижанина Д.П. Котика (Гайсинський р-н)] // Нове місто. – 2013. – 21 листоп. – С. 9 : фот.

1707. Малюта І. А взимку були кутці : [Голодомор в с. Цибулівка, Тростянецького р-ну (нині – Гайсинського р-ну)] // Культура і життя. – 2013. – 22 листоп. – С. 4 : іл.

1708. Мартонікова І. Ганна Трушина вижила під час голоду : [спогади жительки с. Оратівка, Оратівськогор-ну (нині – Оратівська селищ. територ. громада, Вінницького р-ну)] // Місто. – 2013. – 27 листоп. – С. 7 : фот.

1709. Мельник М. Небачена трагедія нашого народу : [Голодомор у с. Виноградне, Мурованокуриловецького р-ну (нині – Мурованокуриловецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільського р-ну)] // Наше Придністров'я. – 2013. – 21 листоп. – С. 3.

1710. Мельник М. Невинна кров стукає в наші серця : [Голодомор у с. Перекоринці, Мурованокуриловецького р-ну (нині – Мурованокуриловецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільського р-ну)] // Слово Просвіти. – 2013. – 21–27 листоп. – С. 6 : фот.

1711. Патлатюк І. «Хоч був голод, але весілля грали» : із шістьох дітей померло четверо : [спогади Х. Салій з с. Гунча, Гайсинського р-ну (нині – Гайсинська міська територ. громада, Гайсинського р-ну)] // Газ. по-укр. – 2013. – 22 листоп. – С. 15 : фот. – (Голодомор).

1712. Петренко В. Творення голодного мору на Поділлі у 1928–1933 роках // Вінниччина. – 2013. – 20 листоп. – С. 10 ; 22 листоп. – С. 13 ; 27 листоп. – С. 10.

1713. Петришин М. Той рік у нашу долю ліг : [свідчення А.З. Куш, жительки м. Немирова, про Голодомор (Вінницький р-н)] // Прибуз. новини. – 2013. – 10 жовт. – С. 2 : фот.

1714. Римар О. Голодомор 1932–1933 рр. : [с. Слобода-Межирівська, Жмеринського р-ну (нині – Северинівська сіл. територ. громада, Жмеринського р-ну)] // Жмерин. меридіан. – 2013. – 23 листоп. – С. 4 : фот.

1715. Ричко Н. Голодомор, голодовка і «післяплата» : [спогади свідків Голодомору у Барському р-ні (нині – Барська міська територ. громада, Жмеринського р-ну)] // Барчани. – 2013. – 29 листоп. – С. 4–5 : іл.

1716. Рудник О. «Під час голоду 1933 р. у нашій родині пропав дядько Степан Коцюра» : [спогади В.Д. Мазура із с. Даньківка, Іллінецького р-ну (нині – Іллінецька міська територ. громада, Вінницького р-ну)] // Труд. слава. – 2013. – 21 листоп. – С. 3.

1717. Сарахан Т. Із селянських хат не забирали засолені овочі : [спогади Г. Телепенка з м. Немирова, Вінницького р-ну] // Газ. по-укр. – 2013. – 19 листоп. – С. 3 : фот. – (Голодомор).

1718. Скрипник В. Два села поруч, а лихо пережили по-різному : [про Голодомор розповідає Л. Юрченко з с. Малі Крушлинці, Вінницького р-ну (нині – Вінницька міська територ. громада, Вінницького р-ну)] // Голос України. – 2013. – 23 листоп. – С. 17 : фот.

1719. [Спогад С. Кухар, жительки с. Борівка, Чернівецького р-ну (нині – Чернівецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільського р-ну)] // Газ. по-укр. – 2013. – 19 листоп. – С. 2. – (Голодомор).

1720. Спогади очевидців : [учні записали спогади мешканців с. Дзигівка, Ямпільського р-ну (нині – Ямпільська міська територ. громада, Могилів-Подільського р-ну), що самі або їхні батьки пережили Голодомор] // Ямпіл. вісті. – 2013. – 20 листоп.

1721. Сюдюков І. Повість про щасливу людину : доля українця Івана Козяра в контексті людиноненависницької доби : [зокрема подано фрагменти з кн. «Спогади» свідка Голодомору І. Козяра, у т. ч. з розділу «Масовий голод. 1932–1933 роки» (Іллінецька міська територ. громада, Вінницького р-ну)] // День. – 2013. – 22–23 берез. – С. 8 : фот.

1722. Тамтура А. Майже 4 500 жертв Голодомору на Тиврівщині за попередніми даними, хоча історики прогнозують кількість втричі більше!.. // Маяк. – 2013. – 22 листоп. – С. 1, 3 ; 29 листоп. – С. 6.

1723. Чебан О. «Гарбузень» змінив «пухкотень», а навесні настав «капутень» : на Поділлі зuboжіння селян почалося з усупільнення майна, а згодом у коморах не залишилося навіть мишей : [спогади очевидців, Вінницька обл.] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 1 черв. – С. 20 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

1724. Шевчук-Князева І. Про страшні голодні роки згадує козятинчанка Станіслава Діденко // RIA Козятин. – 2013. – 21 листоп. – С. 1.

1725. Шульган О. «...Вимирали цілі сім'ї» : [спогади В.І. Войтишеної, жительки с. Слобода-Межирівська, Жмеринського р-ну (нині – Северинівська сіль. територ. громада, Жмеринського р-ну)] // Жмерин. меридіан. – 2013. – 30 листоп. – С. 3 : фот.

1726. Щербатюк Т. «Акацію сушили, розтирали і млинці припікали» : [спогади А. Бойко з с. Побережне, Вінницького р-ну] // Газ. по-укр. – 2013. – 19 листоп. – С. 3. – (Голодомор).

1727. Яременко Л. Болючі сторінки пам'яті : [про важливість пошукової роботи для вивчення Голодомору] // Тростянець. вісті. – 2013. – 21 листоп. – С. 3.

2014

1728. Гальчак С.Д. У період посилення сталінсько-більшовицької диктатури : [про Голодомор і репресії у с. Сосни, Літинського р-ну (нині – Літинська селищ. територ. громада, Вінницького р-ну)] // Сосни у плінні часу : від давнини до початку ХХІ ст. / С.Д. Гальчак. – Вінниця, 2014. – С. 99–128.

1729. Іжевська Є.Б. Голодомор 1932–1933 років : [с. Морозівка, Мурованокуриловецького р-ну (нині – Мурованокуриловецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільського р-ну)] // Родинне джерело / Є.Б. Іжевська, М.М. Пащенко. – Вінниця, 2014. – С. 39–42.

1730. Нагребецький А.Н. Знищення рахнян голодом : [с. Рахни-Лісові, Шаргородського р-ну (нині – Тульчинського р-ну)] // Рахни-Лісові – яблу-нева перлина Поділля / А.Н. Нагребецький. – Вінниця, 2014. – С. 140–146.

1731. Осадчук О.І. Свідчення Бабенко Ганни Семенівни про часи Голодо-мору та про період радянсько-німецької війни в селі Сосонка, Вінницького району : [нині – Стрижавська селищ. територ. громада, Вінницького р-ну] // Вінниччина : минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження : матеріали ХХVІ Вінниц. наук. іст.-краєзнав. конф. 10–11 жовт. 2014 р. : Вінниччина в роки Другої світової війни, 1939–1945 / редкол.: І.Є. Руснак, Ю.А. Зінько, А.В. Войнаровський [та ін.] ; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського [та ін.]. – Вінниця, 2014. – С. 61–64.

1732. Рудник О.Г. Радянська модернізація села : [зокрема про колективі-зацію і Голодомор] // Село Тягун Іллінецького району Вінницької області : іст. нариси / О.Г. Рудник. – Вінниця, 2014. – С. 32–45.

1733. Таранець С.В. Куренівка у 1920–1930-х роках ХХ століття : [нині – Чечельницька селищ. територ. громада, Гайсинського р-ну] // Історія села Куренівка (кінець ХVІІ – початок ХХІ століття) / С.В. Таранець. – Київ, 2014. – С. 84–114.

•
1734. Красніцька Г.М. Голодомор 1932–1933 років на Вінниччині // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2014. – Вип. 89 (№ 10). – С. 62–65.

•
1735. Петришин М. У пам'яті – багато болю : сторінки життєпису Анастасії Куш : [спогади, м. Немирів, Вінницького р-ну] // Дивослово. – 2014. – № 1. – С. 61–62 : портр.

•
1736. Гандзій О. «Винесли лави, ліжка, посуд, мішки пшениці, ячменю, вивели худобу» : Василя Козака примусили зректися брата : [спогади про Голодомор у селах нинішньої Оратівської селищ. територ. громади, Вінницького р-ну] // Газ. по-укр. – 2014. – 18 листоп. – С. 6. – (Голодомор).

1737. Дем'яненко В. «Отакє-то було лихо по всій Україні» (Т. Шевченко) : [Голодомор на Немирівщині (Вінницький р-н)] // Прибуз. новини. – 2014. – 2 січ. – С. 7.

1738. Думен В. Молодим – про минуле : [у б-ці сімейн. читання у Жмеринці відбувся захід «Три голодомори в Україні : як це було»] // Інфо Жмеринка. – 2014. – 28 листоп. – С. 5 : фот.

1739. Зарицький П.А. Довгожитель – завжди життєлюб : [про П.І. Янчука із с. Журбинці, Козятинського р-ну (нині – Хмільницького р-ну), який пережив Голодомор] // Вісн. Козятинщини. – 2014. – 13 берез. – С. 7.

1740. Зі спогадів очевидців Голодомору 1932–1933 рр. : [уривок із кн. «Трагічні сторінки історії Іллінеччини» (упоряд. Н.Ф. Таранюк, 2007)] // Труд. слава. – 2014. – 20 листоп.

1741. Із спогадів очевидців Голодомору 1932–1933 рр. : [про села Криштопівка, Іванівка, Яструбинці, Іллінецького р-ну (нині – Вінницького та Гайсинського р-нів)] // Труд. слава. – 2014. – 20 листоп. – С. 1.

1742. Йолтухівський М. Відгомін червоної смути : [про Т.А. Короля, уродженця с. Слобода Ялтушківська, Барського р-ну (нині – Барська міська територ. громада, Жмеринського р-ну), який в період Голодомору писав листи до укр. інтелігенції та посла Німеччини з детал. описом трагіч. ситуації в Україні] // Поділ. край. – 2014. – 21 листоп. – С. 5 : іл.

1743. Кордонська А. Студентська конференція «Геноцид України в ХХ столітті» : [конф. у м. Могилеві-Подільському провели краєзнав. гурток «Поділля» Могилів-Подільського технол.-екон. коледжу ВНАУ, район. б-ка та краєзнав. музей] // Вінниччина. – 2014. – 10 груд. – С. 9 : фот.

1744. Кротіна О.С. Трагедія Голодомору : [смт Чернівці, Могилів-Подільського р-ну] // Чернівець. зоря. – 2014. – 21 листоп. – С. 3.

1745. Маценко Т. Через роки та відстані : [спогади Ю. Корінь, жительки с. Порик, Хмільницького р-ну (нині – Хмільницька міська територ. громада, Хмільницького р-ну)] // Життєві обрії. – 2014. – 7 лют. – С. 8.

1746. Мельник М. Велике лихо маленького села : [Голодомор у с. Перекоринці, Мурованокуриловецького р-ну (нині – Мурованокуриловецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільського р-ну)] // Наше Придністров'я. – 2014. – 21 листоп. – С. 3.

1747. Мураховська В. Буксирним бригадам платили хабарі : [спогади про Голодомор на Вінниччині] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 3. – (Голодомор).

1748. Павлюк І. Донька вигнала матір помирати голодною смертю : світлій пам'яті жертв Голодомору присвячується... : [Голодомор на Тростянеччині (Гайсинський р-н)] // Нове місто. – 2014. – 4 груд. – С. 11 : фот.

1749. Петренко В. Загинули голодною смертю : [спогади М. Скоропад, М. Любчик, І. Чуби] // Вінниччина. – 2014. – 12 груд. – С. 13 : фот.*

1750. Петренко В. Загинули голодною смертю... : [спогади М. Франка та А. Юревича] // Вінниччина. – 2014. – 21 листоп. – С. 7*.

1751. Петренко Т. Не довго раділи гарному урожаю : [спогади авт. про Голодомор на Хмільниччині (нині – Хмільницька міська територ. громада, Хмільницького р-ну)] // Життєві обрії. – 2014. – 18 лип. – С. 4.

1752. Рябокінь О. А ми вчили «Партія веде» : [про 1930-ті рр. на Гайсинщині (нині – Гайсинська міська територ. громада, Гайсинського р-ну)] // Трибуна праці. – 2014. – 21 листоп. – С. 2.

1753. Сегеда Ю. «Дівчинку з'їли, дідуса з'їли...» : про колективізацію, голод і війну береже спогади Зінаїда Бородій, яка народилася 1926 р. в с. Жигалівка, Калинівського р-ну : [нині – Хмільницького р-ну] // Вінниччина. – 2014. – 21 листоп. – С. 7 : фот.

1754. «У шлунку болить від того сміття, яке ми зараз їмо» : [лист учнів Печерської шк., Брацлавського р-ну (нині – Тульчинського р-ну) до парт. керівництва СРСР] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 2. – (Голодомор).

1755. Черниш А.Й. Спогади солдатської вдови Ганни Мельник : [спогади про колективізацію і Голодомор жительки с. Ковалівка, Немирівського р-ну (нині – Немирівська міська територ. громада, Вінницького р-ну)] // Прибуз. новини. – 2014. – 11 груд. – С. 3 : фот. ; 2015. – 1 січ. – С. 3.

1756. Шиянюк І. Влада всіляко замовчувала і приховувала злочини сталінщини : [зокрема про Голодомор у с. Ободівка (нині – Гайсинського р-ну)] // Тростянець. вісті. – 2014. – 20 листоп. – С. 2.

1757. Щуришена С. Ті дні у пам'яті народній : [спогади жителів с. Носківці, Жмеринського р-ну (нині – Станіславчицька сіл. територ. громада, Жмеринського р-ну)] // Жмерин. меридіан. – 2014. – 29 листоп. – С. 4 : фот.

2015

1758. Бабій І.П. Голод 1932–1933 рр. на Томашпільщині // Томашпільський край : з давніх часів до наших днів. З історії Поділля та Придністров'я / І.П. Бабій. – Вінниця, 2015. – С. 136–153.

1759. Веремій А. Голодомор 1932–1933 рр. очима хмільницьких краєзнавців // Перша Хмільницька наукова історико-краєзнавча конференція : матеріали конф., 23 верес. 2015 р., м. Хмільник, Вінницької обл. / редкол.:

С.Д. Гальчак (голова), Л.В. Баженов (співголова), М.Н. Дорош (відп. секретар) [та ін.]. – Вінниця, 2015. – С. 195–198.

1760. Гальчак С. У добу національно-демократичної революції, громадянської війни, становлення та утвердження більшовицької влади : [Вінниччина в довоєн. період, зокрема у 30-х рр. XX ст.] // Ратна слава Вінниччини : час, події, особистості / С. Гальчак. – Вінниця, 2015. – С. 95–128.

1761. Матушак К. Голод забирав цілі родини : [Хмільниччина] / К. Матушак, М. Репешко, Л. Луцков // На витоках Сниводи : іст.-краєзнав. публіцистика / К. Матушак, М. Репешко, Л. Луцков. – Вінниця, 2015. – С. 39–46.

1762. Нагребецький А.Н. Голод у Політанках : [Шаргородська міська територ. громада, Жмеринського р-ну] // Політанки – життєві обрії / А.Н. Нагребецький. – Вінниця, 2015. – С. 102–118.

1763. Паламарчук В. Чорні покоси : [Хмільницький р-н] // Летять лелеки в рідні Маркуші / В. Паламарчук, В. Федоришин, М. Дорош. – Вінниця, 2015. – С. 105–117.

1764. Пащенко М.М. Іллінещина. Минуле та сьогодення / М.М. Пащенко. – Вінниця : Балюк І.Б., 2015. – 400 с. : фот. – Из змісту : Творці Голодомору. – С. 95–102 ; Колективізація та Голодомор : [у с. Дашів]. – С. 182–183 ; Голодомор очима свідків : [у с. Білки]. – С. 193–199.

1765. Ткачук П.І. Голодомор 1932–1933 : [у с. Уладівка, Літинського р-ну (нині – Хмільницького р-ну)] // Уладівко, доле моя! / П.І. Ткачук. – Вінниця, 2015. – С. 274–280.

1766. Юрченко В. Голодомор України 1932–1933 років : [с. Мельниківці, Немирівського р-ну (нині – Гайсинського р-ну)] // Бо Ти любив, в душі беріг, як скарб коштовний, Україну : життєпис укр. патріота Івана Демидовича Юрченка / уклад. О. Мельничук. – Вінниця, 2015. – С. 252–262.

•
1767. Косаківський В.А. Голодомор 1932–1933 років у містечку Чечельник на Поділлі : [свідчення очевидців] // Зап. іст. ф-ту / Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. – 2015. – Вип. 26. – С. 109–133.

1768. Патлатюк І. Мертвих маленьких дітей витягали з ями та їли : [спогади Х. Салій, жительки Гайсинського р-ну (нині – Гайсинська міська територ. громада, Гайсинського р-ну)] // Країна. – 2015. – № 46. – С. 46–47 : фот.

•
1769. Беловольченко Г. «Вінниччина, по суті, була в епіцентрі Голодомору» : Валерій Лациба, дослідник подій 1932–1933 рр., певен – той

страшний голод був геноцидом українців. «А геноцид – це злочин, і він має бути покараний», – каже історик // Місто. – 2015. – 2 груд. – С. 6.

1770. Бычковская Л. Иван Швед : «От голода опухли ноги... Я выполз из дому, чтобы поискать на улице что-нибудь съестное, но потерял сознание. Меня посчитали мертвым и бросили в яму, заполненную трупами» : сегодня День памяти жертв Голодомора 1932–1933 годов. Выживший в аду 92-летний житель Волыни поделился воспоминаниями о том, как людям удавалось избежать страшной смерти, которую им уготовила советская власть // Факты и комментарии. – 2015. – 28 нояб. – С. 4 ; Вісн. Козятинщини. – 3 груд. – С. 3 : фот. – Під назвою : Газета «Факти» про голодні роки у Поличинцях : спогадами поділився 92-річний Іван Никифорович Швед, який народився у с. Поличинцях, Козятинського р-ну : [нині – Хмельницького р-ну] ; Волин. новини. – 28 листоп. – Фот. – Під назвою : Іван Швед : «На вулиці від голоду я знепритомнів, мене кинули в яму».

1771. «Винесімо його у світлицю до весни» : [Голодомор у с. Губник, Гайсинського р-ну (нині – Гайсинська міська територ. громада, Гайсинського р-ну)] // Трибуна праці. – 2015. – 27 листоп. – С. 2.

1772. Голод 1932–1933 рр. – найстрахітливіший злочин проти людства : [учні Богданівської шк. Тульчинського р-ну (нині – Тульчинська міська територ. громада, Тульчинського р-ну) займаються пошуковою роботою з вивчення наслідків Голодомору] // Тульчин. край. – 2015. – 27 листоп. – С. 2.

1773. Голодомор... Пам'ятаємо! : [Голодомор у Погребищенському р-ні (нині – Погребищенська міська територ. громада, Вінницького р-ну)] // Колос. – 2015. – 27 листоп. – С. 2.

1774. Дорош М. Непрощений гріх : [Голодомор у селах Хмельницького р-ну (нині – Хмельницька міська територ. громада, Хмельницького р-ну)] // Життєві обрії. – 2015. – 27 листоп.

1775. Ісаюк О. Стіну мовчання про винищення українців змогла пробити одна жінка – Мілена Рудницька : [про 1932–1933 рр. в м. Ладижині, Гайсинського р-ну] // Нове місто. – 2015. – 3 груд. – С. 11 : фот.

1776. Ковтюк Т. Трагедія українців – Голодомор : [у Піщанському р-ні (нині – Піщанська селищ. територ. громада, Тульчинського р-ну)] // Піщан. вісті. – 2015. – 27 листоп. – С. 4.

1777. Кордонська А. Гіркий досвід минулого : пам'яті жертв голодомору та політ. репресій в Україні : [у Могилів-Подільській ЦРБ проведено узн.

журн. «Голод 1932–1933 рр. мовою документів, очима істориків та письменників» // Вінниччина. – 2015. – 2 груд. – С. 7 : фот.

1778. Костенюк В. Ціна хліба : [розповідь Н. Кузнецової про Голодомор на Літинщині (Вінницький р-н) записана зі слів її матері, А.І. Кузнецової] // Літин. вісн. – 2015. – 3 груд. – С. 3.

1779. Луценко Г. Сторінки історії зі сльозами на очах : [про свідків Голодомору з Тульчинського р-ну (нині – Тульчинська міська територ. громада, Тульчинського р-ну)] // Тульчин. край. – 2015. – 20 листоп. – С. 5 : фот.

1780. Макаревич Т. На базарі ковбасу міряли на метри, а поруч – з голоду пухли люди : [Голодомор у селах нинішньої Тростянецької селищ. територ. громади, Гайсинського р-ну] // Нове місто. – 2015. – 26 листоп. – С. 9.

1781. Максименко Т.В. Допоки пам'ять в серці не згасає : [учні шк. с. Суворовського, Тульчинського р-ну (нині – Тульчинська міська територ. громада, Тульчинського р-ну), проводять пошук. роботу з Голодомору] // Тульчин. край. – 2015. – 27 листоп. – С. 2.

1782. Необачна радість : [спогади С. Бендержевської, жительки Тростянецького р-ну (нині – Тростянецька селищ. територ. громада, Гайсинського р-ну)] // Культура і життя. – 2015. – 4–10 груд. – С. 14 : фот.

1783. «Протягом одного дня вимирає кілька членів сім'ї» : [Голодомор у Калинівському р-ні (нині – Калинівська міська територ. громада, Хмельницького р-ну)] // Прапор перемоги. – 2015. – 27 листоп. – С. 4.

1784. Скрипник В. Мільйонам цинічно брехали : [Голодомор на Вінниччині] // Голос України. – 2015. – 28 листоп. – С. 7 : фот.

1785. Соловей Г. Сушень, пухень, голодень, здихань 33-го... : [Голодомор у селах нинішньої Тростянецької селищ. територ. громади, Гайсинського р-ну] // Нове місто. – 2015. – 26 листоп. – С. 9 : іл.

1786. [Спогади А.] Клименка про своїх рідних, які померли у 1933 р. (Гайсинська міська територ. громада, Гайсинського р-ну)] // Крим. світлиця. – 2015. – 20 листоп. – С. 6. – (Пам'ять).

1787. Ткаченко І. «Червоні» валки хліба – «чорні» валки смертей : [Голодомор у селах нинішньої Гайсинської міськ. територ. громади, Гайсинського р-ну] // Трибуна праці. – 2015. – 27 листоп. – С. 2.

1788. Форкалюк О. «Чорна сповідь твоя, Україно» : [учні шк. смт Шпиків досліджували Голодомор у селах нинішньої Тульчинської міськ. територ. громади, Тульчинського р-ну] // Тульчин. край. – 2015. – 4 груд. – С. 5.

1789. Хоменко Б. Щоб не було голоду і війни : [про М.Д. Косенко, доожительку з с. Кірового, Немирівського р-ну (нині – Немирівська міська територ. громада, Вінницького р-ну), яка пережила Голодомор] // Прибуз. новини. – 2015. – 28 трав. – С. 8 : фот.

1790. Шуткевич О. «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам...» : до річниці Голодомору в Україні 1932–1933 рр. : [згадуються м. Вінниця, с. Сосонка (Вінницького р-ну), с. Лука (Немирівська міська територ. громада, Вінницького р-ну)] // Вінниц. газ. – 2015. – 27 листоп. – С. 1–2 : фот.

2016

1791. Барабанцев В.О. Голод і репресії / В.О. Барабанцев, В.М. Вітковський // Тисячолітні П'ятничани : іст. нарис : ювіл. кн. / В.О. Барабанцев, В.М. Вітковський. – Вінниця, 2016. – С. 95.

1792. Волошенюк І.С. Кунсткамера професора Нечипорука : [про життєвий шлях хірурга В.М. Нечипорука, зокрема наведено його спогади про Голодомор] // Мій письменницький гербарій / І.С. Волошенюк. – Вінниця, 2016. – С. 186–192.

1793. Гончар А. 32–33 роки – трагічні роки Голодомору : [с. Селище, Літинського р-ну (нині – Літинська селищ. територ. громада, Вінницького р-ну)] // Витоки, або Селище та селищани / А. Гончар. – Вінниця, 2016. – С. 68–83.

1794. Голодомор і Великий терор в Україні : [Тростянецький р-н (нині – Тростянецька селищ. територ. громада, Гайсинського р-ну)] // Рідні села Глибочок і Скибинці : нариси з історії сіл та життя окремих громадян / упоряд. І. Ямковий. – Київ, 2016. – С. 112–152.

1795. Кислиця І. Колективізація та розвиток колгоспного виробництва : [с. Руданське, Шаргородського р-ну (нині – Шаргородська міська територ. громада, Жмеринського р-ну)] // Жорнівка – Довгівці – Руданське : (літопис села в історіях та долях людей) / І. Кислиця. – Вінниця, 2016. – С. 23–33 : іл.

1796. Нагребецький А.Н. Голодомор : [с. Конатківці, Шаргородського р-ну (нині – Шаргородська міська територ. громада, Жмеринського р-ну)] // Конатківці – єдине село на планеті / А.Н. Нагребецький ; керівник проекту В.О. Берешук. – Вінниця, 2016. – С. 160–178.

1797. Смірнов М.А. Становище місцевого населення в період експропріації приватної власності, депортації та Голодомору : [у селах нинішньої Жмеринської міськ. територ. громади, Жмеринського р-ну] // Браїлів : погляд крізь століття / М.А. Смірнов. – Вінниця, 2016. – С. 125–132.

1798. Ткачук О.І. Кожухів. Події і долі / О.І. Ткачук. – Вінниця : Меркьюрі – Поділля, 2016. – 252 с. – Із змісту : Лихо 20–30 років. – С. 120–125; Спогади жителів села про роки лихоліття : [свідчать М. Станкевич, О.Д. Карнаух, Ф.І. Зозуля, Г.М. Ковальчук, А.Й. Димнич, М.Й. Гурова, А.В. Матвіюк, Ф.Г. Самолук, Ф. Патинський, І.І. Корнійко, С.Д. Шеремета, Г.І. Іщук, І.Д. Поліщук, В.Л. Заграй, Л.Ю. Коломацький]. – С. 126–144.

•

1799. Бельдій А.М. ХХ століття у долі пересічної української родини : [спогади М.І. Слободиського, мешканця с. Дашківці, Літинського р-ну (нині – Вінницького р-ну), про його родину, зокрема про Голодомор] / А.М. Бельдій, Н.Р. Темірова // Вісн. студент. наук. т-ва ДонНУ ім. В. Стуса. – 2016. – Вип. 8, т. 2. – С. 13–18.

•

1800. Косаківський В. Міжкультурні взаємовпливи та трансформації в містечку Чечельник на Поділлі в ХІХ – на початку ХХІ століття : [зокрема спогади про Голодомор жителів смт Чечельник, Чечельницького р-ну (нині – Чечельницька селищ. територ. громада, Гайсинського р-ну)] // Нар. творчість та етнологія. – 2016. – № 6. – С. 47–56.

•

1801. Антонюк О. Події Голодомору на Жмеринщині // Жмерин. газ. – 2016. – 21 листоп. – С. 11.

1802. Воропай О. [Спогади про Голодомор у с. Клітищі, Хмільницького р-ну (нині – Хмільницька міська територ. громада, Хмільницького р-ну)] // Газ. по-укр. – 2016. – 25 листоп. – С. 3. – (Голодомор).

1803. Гандзій О. «Люди дохли кожен день. Саме дохли, бо це ж не смерть була» : [спогади Д. Лисої, жительки с. Степанівка, Вінницького р-ну (нині – Вороновицька селищ. територ. громада, Вінницького р-ну)] // Газ. по-укр. – 2016. – 29 листоп. – С. 5. – (Голодомор).

1804. Зарицький П.А. Берегиня сільських діток : [про Н.К. Ходюк, жительку с. Журбинці, Козятинського р-ну (нині – Хмільницького р-ну), яка пережила Голодомор] // Вісн. Козятинщини. – 2016. – 11 лют. – С. 5 : фот.

1805. Лисенко О. Голод – це біда... : [спогади А.Я. Поліщук, жительки с. Писарівка, Вінницького р-ну (нині – Вінницька міська територ. громада, Вінницького р-ну)] // Шаргородщина. – 2016. – 25 листоп. – С. 4.

1806. Лісова В. Столітня гітаристка пережила дві війни, революцію і голодомори : [про вінничанку С. Фесюк і Голодомор на Вінниччині] // Поділ. порадиця. – 2016. – 28 верес. – С. 2 : фот.

1807. Наймолодші свідки голодоморів: за матеріалами книги «Трагічні сторінки історії Іллінеччини» : [про дітей, які вижили у Голодомор] // Труд. слава. – 2016. – 24 листоп.

1808. Непроста доля Тараса Короля : [під час Голодомору вінничанин Т. Король писав до укр. інтелігенції та посла Німеччини листи з детал. описом трагіч. ситуації в Україні ; інтерв'ю з вінниц. істориком і краєзнавцем К. Завальнюком, який знайшов листи] // Вінниц. газ. – 2016. – 25 берез. – С. 7 : фот. ; День. – 26–27 лют. – С. 7 : фот. – Під назвою : 20 років в'язниці. За два листи / О. Шуткевич.

1809. Римар О. Голодомор 1932–1933 рр. у пам'яті Слободи-Межирівської : [нині – Северинівська сіл. територ. громада, Жмеринського р-ну] // Жмерин. меридіан. – 2016. – 26 листоп. – С. 3 : фот.

1810. Сарахан Т. «Як жива, то тікай, бо ще й тебе заріжуть та з'їдять» : [спогади Г. Ковбасюк з с. Глинськ, Калинівського р-ну (нині – Калинівська міська територ. громада, Хмільницького р-ну)] // Газ. по-укр. – 2016. – 25 листоп. – С. 3. – (Голодомор).

1811. Чорні дні району : [про Голодомор на Тростянеччині (нині – Тростянецька селищ. територ. громада, Гайсинського р-ну)] // Тростянець. вісті. – 2016. – 25 листоп.

Вшанування пам'яті жертв голодомору

2012

1812. Біль душі не вщухає : [у Гушинецькій шк. Калинівського р-ну (нині – Хмільницького р-ну) пройшов тиждень «Вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 рр.»] // Прапор перемоги. – 2012. – 26 листоп. – С. 2.

1813. Браніцький Ю. 24 листопада – День пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій / Ю. Браніцький, В. Поліщук // Прапор перемоги. – 2012. – 23 листоп. – С. 1.

1814. Вічна пам'ять жертвам Голодомору 1932–1933 років : [вшанування пам'яті у приміщенні Вінницької облдержадмін.] // Новини Вінниччини. – 2012. – 28 листоп. – С. 1 : фот.

1815. Гасюк В. Без права забуття : загальнонац. акція з нагоди вшанування роковин Голодомору в Україні : [зокрема на Вінниччині] // Вінниччина. – 2012. – 23 листоп. – С. 2 : фот.

1816. Голодомор як геноцид проти українського народу : [за участі райдержадмін. у Тросянці, Гайсинського р-ну, відбувся круглий стіл «Жертвам Голодомору – вічна пам'ять поколінь»] // Тростянець. вісті. – 2012. – 23 листоп.

1817. Єрофєєва С. За допомогу голодуючим вісьмох вінничан засудили до розстрілу : [цього року у Вінниці було майже десять мітингів, присвяч. пам'яті жертв Голодомору] // 33 канал. – 2012. – 28 листоп. – С. 4 : фот.

1818. Жалобна хода від «Свободи» : «Свобода» організувала у Вінниці жалобну ходу та мітинг-реквієм за замордованими Голодомором українцями // 33 канал. – 2012. – 28 листоп. – С. 18.

1819. Козятин вшанував пам'ять невинних жертв голодомору та політичних репресій // RIA Козятин. – 2012. – 29 листоп. – С. 7 : фот.

1820. Книш К. Не згасне свічка пам'яті : [тема Голодомору у роботі Вахнівського краєзнав. музею] // Липовец. вісті. – 2012. – 12 груд.

1821. Корчмарюк Н. Реквієм : [про вшанування пам'яті жертв Голодомору у с. Токарівка, Северинівської сіл. територ. громади, Жмеринського р-ну] // Жмерин. меридіан. – 2012. – 8 груд. – С. 2.

1822. Куц І. У Вінниці говорили про те, як людей убивали голодом // 20 хвилин. – 2012. – 26–27 листоп. – С. 11 : фот.

1823. Мартинов А. Над білим янголом скорботи : [про заходи в Тиврівській ЦРБ (сmt Тиврів, Вінницького р-ну)] // Маяк. – 2012. – 23 листоп.

1824. Мартонікова І. Вінничани вшанували пам'ять загиблих від Голодомору // Місто. – 2012. – 28 листоп. – С. 3 : фот.

1825. Мусієнко Л. Завтра – День пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій в Україні // Колос. – 2012. – 23 листоп. – С. 1.

1826. Не забуваймо те, що забуттю не підлягає : [про відзначення Дня пам'яті жертв голодоморів та політ. репресій у м. Іллінцях, Вінницького р-ну] // Труд. слава. – 2012. – 23 листоп. – С. 1.

1827. Новосад К. Запалімо свічку пам'яті : [Вінниця вшановує пам'ять жертв Голодомору] // Вінниц. газ. – 2012. – 23 листоп. – С. 1. – (Спец. вип. газ. «П'ятниця»).

1828. Пам'ятаємо. Сумуємо. Поминаємо : [про поминальний захід у с. Потоки, Жмеринського р-ну] // Жмерин. меридіан. – 2012. – 1 груд. – С. 2.

1829. Пашчелопа В. Пам'ять людська : [про вшанування пам'яті жертв Голодомору у Калинівській шк. № 4 (м. Калинівка, Хмільницького р-ну)] // Прапор перемоги. – 2012. – 26 листоп. – С. 2.

1830. Скрипник В. Відзначили дослідників Голодомору : [у Вінниці відбувся мітинг, під час якого почес. грамоти обл. влади були вручені дослідникам Голодомору] // Голос України. – 2012. – 27 листоп. – С. 7.

1831. Схилимо голови в скорботі : [про мітинг-реквієм в смт Крижопіль, Тульчинського р-ну] // Сіл. новини. – 2012. – 27 листоп. – С. 1.

1832. Тоді їх міг порятувати хліб, тепер їх врятує пам'ять : [жителі Погребищенського р-ну (нині – Погребищенська міська територ. громада, Вінницького р-ну) вшановують пам'ять жертв голодоморів] // Колос. – 2012. – 28 листоп. – С. 1.

1833. Урок-реквієм : [про захід «Спинися, голову схили, в пам'ять жертв безкровної війни» у Бершадській район. б-ці (м. Бершадь, Гайсинського р-ну)] // Бершад. край. – 2012. – 23 листоп.

1834. Усатюк В. Вічна пам'ять безневинно загиблим : [заходи в смт Тиврів, Вінницького р-ну] // Маяк. – 2012. – 27 листоп.

1835. Шуткевич О. Свічка пам'яті у серцях вінничан // Вінниц. газ. – 2012. – 27 листоп. – С. 1–2 : фот.

2013

1836. Акція без політики : [у м. Ладижині, Гайсинського р-ну, пройшла акція, присвяч. 80-м роковинам Голодомору] // Нове місто. – 2013. – 21 листоп. – С. 9 : фот.

1837. Бабій Б. Молитовною сльозою покроплені дні : [День пам'яті жертв голодоморів та політ. репресій у м. Погребище, Вінницького р-ну] // Колос. – 2013. – 22 листоп. – С. 5.

1838. Баранов Ю. «Допоки пам'ять в серці не згасає...» : [іст. година у Бершадській ЦРБ (м. Бершадь, Гайсинського р-ну)] // Бершад. край. – 2013. – 22 листоп.

1839. Безуглий Ю. Пам'яті жертв голодомору : [Вінниця вшанувала пам'ять мільйонів співвітчизників, які загинули від трьох голодоморів] // Вінниц. газ. – 2013. – 26 листоп. – С. 2 : фот.

1840. Браніцький Ю. 23 листопада – День пам'яті жертв Голодомору / Ю. Браніцький, В. Поліщук // Прапор перемоги. – 2013. – 22 листоп. – С. 1.

1841. 80-ті роковини Голодомору – схилені голови й запалені свічки : [вшанування пам'яті жертв голодоморів та політ. репресій в Чернівецькому р-ні (нині – Чернівецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільського р-ну)] // Чернівець. зоря. – 2013. – 29 листоп. – С. 1.

1842. Вічна пам'ять невинно убієнним : [мітинг-реквієм у с. Уланів, Хмільницького р-ну] // Життєві обрії. – 2013. – 29 листоп.

1843. Войтенко Н. 23 листопада – День пам'яті жертв Голодомору : [День пам'яті жертв голодоморів та політ. репресій в смт Оратів, Вінницького р-ну] // Обрії Оратівщини. – 2013. – 21 листоп. – С. 3.

1844. День вшанування пам'яті жертв голодомору : [с. Телелинці, Станіславчицької сіл. територ. громади, Жмеринського р-ну] // Жмерин. меридіан. – 2013. – 30 листоп. – С. 2 : фот.

1845. До дати пам'яті гіркої : [мітинг у смт Крижопіль, Тульчинського р-ну] // Сіл. новини. – 2013. – 26 листоп. – С. 1.

1846. Завадська А. Забуттю не підлягає : [вшанування пам'яті жертв Голодомору в м. Барі, Жмеринського р-ну] // Барчани. – 2013. – 29 листоп. – С. 1–2 : іл.

1847. Запали свічку у вікні! : [вшанування пам'яті жертв голодоморів в Іллінецькій міськ. територ. громаді, Вінницького р-ну] // Труд. слава. – 2013. – 21 листоп. – С. 1.

1848. Іванович Ю. Запали свічку! : [відзначення у м. Вінниці 80-х роковин Голодомору] // Вінниц. газ. – 2013. – 22 листоп. – С. 1. – (Спец. вип. газ. «П'ятниця»).

1849. Карасюк І. Пам'ятай. Прийди. Запали свічку! : [заходи в Гайсинській міськ. територ. громаді, Гайсинського р-ну] / І. Карасюк, В. Грабовський // Гайсин. вісн. – 2013. – 21 листоп. – С. 1.

1850. Кириленко Г. Звернення до жителів Оратівського району з нагоди 80-х роковин Голодомору 1932–1933 рр. в Україні : [нині – Оратівська селищ. територ. громада, Вінницького р-ну] / Г. Кириленко, В. Токарчук // Обрії Оратівщини. – 2013. – 21 листоп. – С. 1.

1851. Ковпак Г. Схилимо голови в скорботі (вечір-реквієм, присвячений жертвам Голодомору) : [Піщанська ЦРБ (сmt Піщанка, Тульчинського р-ну)] // Піщан. вісті. – 2013. – 29 листоп. – С. 2.

1852. Коляда Л. Переступити через правду не можна : [урок пам'яті «Прах мільйонів жертв Голодомору стукає у наші серця» у Хмільницькій район. б-ці для дітей (м. Хмільник)] // Життєві обрії. – 2013. – 22 листоп. – С. 4.

1853. Народна пам'ять не зникне. Пам'ятаймо! : [мітинг у м. Ладижині, Гайсинського р-ну] // Ладижин. газ. – 2013. – 28 листоп. – 4 груп. – С. 3.

1854. Не згасне пам'яті свіча : [у Ямпільській ЦРБ (м. Ямпіль, Могилів-Подільського р-ну) відбулася година-реквієм «Розіп'ята душа на хресті всевишньої печалі»] // Ямпіл. вісті. – 2013. – 4 груд.

1855. Рабчун М. Запали свічку пам'яті : [вшанування пам'яті жертв голодоморів та політ. репресій у Погребищенському р-ні (нині – Погребищенська міська територ. громада, Вінницького р-ну)] // Колос. – 2013. – 27 листоп. – С. 1.

1856. Рипко Г. Запаливши пам'яті свічу... : [вечір пам'яті жертв Голодомору у б-ці с. Демидівка, нині – Вінницького р-ну] // Жмерин. меридіан. – 2013. – 7 груд. – С. 3 : фот.

1857. Рябокінь О. 80-річчя жакливого злочину : [вшанування пам'яті жертв голодоморів та політ. репресій на Гайсинщині (нині – Гайсинська міська територ. громада, Гайсинського р-ну)] / О. Рябокінь, О. Кобець // Трибуна праці. – 2013. – 26 листоп. – С. 1.

1858. Савченко А. Погода сумувала за померлими : [про мітинг-реквієм у смт Тростянець, Гайсинського р-ну] // Тростянець. вісті. – 2013. – 28 листоп. – С. 1.

1859. Самошевська К. Малесенька свічко, сльозися теплом і молися за плач убійних : [у м. Ладижині, Гайсинського р-ну, вшанували жертв Голодомору] // Нове місто. – 2013. – 28 листоп. – С. 10.

1860. Сауляк В. 80-ті роковини Голодомору – в порядку денному Громадської ради : [Мурованокуриловецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільського р-ну] // Наше Придністров'я. – 2013. – 21 листоп. – С. 3.

1861. Сауляк В. Не згасне пам'яті свіча : [про захід у ЦРБ смт Муровані Курилівці, Могилів-Подільського р-ну] // Наше Придністров'я. – 2013. – 28 листоп.

1862. Сидоренко З. Не згасне пам'яті свіча : [про вшанування пам'яті жертв Голодомору в Оратівському р-ні (нині – Оратівська селищ. територ. громада, Вінницького р-ну)] // Обрії Оратівщини. – 2013. – 28 листоп. – С. 2.

1863. Супрун О. Жнива скорботи : [у Вінницькій ЗОШ № 27 вшанували пам'ять жертв Голодомору] // Вінниц. газ. – 2013. – 29 листоп. – С. 8 : фот.

1864. У суботу вінничани запалють свічки // Місто. – 2013. – 20 листоп. – С. 1 : фот.

1865. Філатов В. Вінничани згадували про Голодомор мовчки і зі свічками // RIA. – 2013. – 27 листоп. – С. 12 : фот.

2014

1866. Білоіван В. Найбільша трагедія нашого народу : [День пам'яті жертв голодоморів та політ. репресій на Тиврівщині (Тиврівська селищ. територ. громада, Вінницького р-ну)] / В. Білоіван, М. Бузін // Маяк. – 2014. – 21 листоп. – С. 1, 3.

1867. Вшанували пам'ять жертв голодоморів та політичних репресій : [сміт Чернівці, Могилів-Подільського р-ну] // Чернівець. зоря. – 2014. – 28 листоп. – С. 3.

1868. Вшануємо пам'ять жертв голодоморів : [22 листоп. вінничани відзначатимуть День пам'яті жертв голодоморів] // Новини Вінниччини. – 2014. – 19 листоп. – С. 11.

1869. Голодне лихоліття 33-го не просто історична минувшина, а незагойна фізична і духовна рана українського народу : [у Тростянецькій ЦРБ відбувся круглий стіл «Жертвам Голодомору – вічна пам'ять поколінь» (сміт Тростянець, Гайсинського р-ну)] // Тростянець. вісті. – 2014. – 20 листоп. – С. 1, 2.

1870. Гуральнік Т. Ушануймо жертв Голодомору!!! // Освіта Вінниччини. – 2014. – 28 листоп. – С. 1-2.

1871. День скорботи в серці навіки : [заходи в Оратівському р-ні (нині – Оратівська селищ. територ. громада, Вінницького р-ну)] // Обрії Оратівщини. – 2014. – 20 листоп. – С. 1.

1872. Жителі району вшанували пам'ять жертв голодоморів : [с. Кам'яногірка (нині – Станіславчицька сіл. територ. громада, Жмеринського р-ну)] // Жмерин. меридіан. – 2014. – 6 груд. – С. 3 : фот.

1873. Жовтун В. Голодомор. Горить свіча – ми пам'ятаємо : [мітинг-реквієм у м. Гайсині] // Гайсин. вісн. – 2014. – 27 листоп. – С. 1.

1874. Запали вогник пам'яті у своєму вікні : [День пам'яті жертв голодоморів та політ. репресій у Крижопільському р-ні (нині – Крижопільська селищ. територ. громада, Тульчинського р-ну)] // Сіл. новини. – 2014. – 21 листоп. – С. 1.

1875. Засвіти свічку пам'яті : [День пам'яті жертв голодоморів та політ. репресій у м. Іллінцях, Вінницького р-ну] // Труд. слава. – 2014. – 20 листоп. – С. 1.

1876. Згадай загиблих, засвіти свічку! : [День пам'яті жертв голодоморів та політ. репресій на Гайсинщині (нині – Гайсинська міська територ. громада, Гайсинського р-ну)] // Трибуна праці. – 2014. – 22 листоп. – С. 2.

1877. Ковальчук Н.В. Над білим янголом скорботи незгасний духу смолокип : [вечір-реквієм у м. Вінниці] / Н.В. Ковальчук, Н.І. Бугус // Освіта Вінниччини. – 2014. – 28 листоп. – С. 4–5.

1878. Котик О. Засвітим свічку, хай зігріє душі усіх, кого забрав Голодомор : [вшанування пам'яті жертв голодоморів у м. Ладижині, Гайсинського р-ну] // Нове місто. – 2014. – 27 листоп. – С. 11 : фот.

1879. Крайнік К. Свічки скорботи в пам'ять невинно загиблих : [мітинг-реквієм у с. Біликівці, Жмеринського р-ну (нині – Жмеринська міська територ. громада, Жмеринського р-ну)] // Жмерин. меридіан. – 2014. – 6 груд. – С. 3 : фот.

1880. Левшун Н. Померли від голоду... : [заходи в с. Тартак, Чечельницького р-ну (нині – Чечельницька селищ. територ. громада, Гайсинського р-ну)] // Жмерин. меридіан. – 2014. – 29 листоп. – С. 4.

1881. Мартонікова І. «На нашій вулиці з кожної хати вмерли по дві-три людини» : вінничани вшанували пам'ять загиблих під час Голодомору 1932–1933 рр. // Місто. – 2014. – 26 листоп. – С. 5.

1882. На Вінниччині вшанували пам'ять жертв голодомору та політичних репресій в Україні // Освіта Вінниччини. – 2014. – 28 листоп. – С. 1 : фот.

1883. Овчарук Л. «Запали свічу» : [захід у Петрашівській б-ці (сmt Петрашівка, Соболівської територ. громади, Гайсинського р-ну)] // Тульчин. край. – 2014. – 3 груд. – С. 4 : фот.

1884. Осаволюк С. Їм потрібна наша пам'ять! : [вшанування пам'яті жертв голодоморів у Калинівському р-ні (нині – Калинівська міська територ. громада, Хмільницького р-ну)] // Прапор перемоги. – 2014. – 25 листоп. – С. 1.

1885. Погребищани вшанували пам'ять жертв голодоморів : [м. Погребище, Вінницького р-ну] // Колос. – 2014. – 26 листоп. – С. 1.

1886. «Свобода» у Вінниці вшанувала жертви голодомору // 33-й канал. – 2014. – 26 листоп. – С. 11.

1887. Сегеда Ю. Вклонились жертвам голодоморів : [м. Вінниця] // Вінниччина. – 2014. – 26 листоп. – С. 3 : фот. – (Спец. вип. газ. «П'ятниця»).

1888. Скульська О. «Нескорені у 33-му – непереможні сьогодні!» : [мітинг-реквієм у м. Вінниці] / О. Скульська, В. Береза // Вінниц. газ. – 2014. – 25 листоп. – С. 1–2 : фот.

1889. Сокіл Л. «Схилимо голови в скорботі» : [вечір-реквієм у Піщанській ЦРБ (сmt Піщанка, Тульчинського р-ну)] // Піщан. вісті. – 2014. – 5 груд. – С. 4 : фот.

1890. У Барі вшанували пам'ять Героїв Небесної Сотні та жертв голодоморів : [Жмеринський р-н] // Барчани. – 2014. – 28 листоп. – С. 3 : іл.

1891. [У Калинівському] технологічному технікумі (м. Калинівка, Хмельницького р-ну) відбувся захід «Дзвони скорботи» // Прапор перемоги. – 2014. – 25 листоп. – С. 1.

1892. Федюк Т. Зберегти у пам'яті народній : [жителі с. Збаржівка, Погребищенського р-ну (нині – Погребищенська міськ. територ. громада, Вінницького р-ну), вшановують пам'ять жертв голодоморів] // Колос. – 2014. – 26 листоп. – С. 3.

1893. Шабельник Л. Пам'яті не згасне свіча... : мітинг-реквієм на відзначення 81-ї річниці Голодомору 1932–1933 рр. // Чечельниц. вісн. – 2014. – 27 листоп. – С. 1, 4.

2015

1894. Баранов Ю. «Свіча поминальна...» : [захід відбувся у Бершадському будинку дит. творчості (м. Бершадь, Гайсинського р-ну)] // Бершад. край. – 2015. – 4 груд.

1895. Бондаренко І. Нас єднає пам'ять : [у шк. с. Щітки (Вінницька міська територ. громада, Вінницького р-ну) підтримали акцію «Запали свічку» та провели вихов. захід «Такого ще земля не знала»] // Поділ. зоря. – 2015. – 3 груд. – С. 7 : фот.

1896. Верстова Т. Вечір пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 рр. у Широкий Греблі : [у б-ці відбулася зустріч з очевидцями Голодомору (Хмельницький р-н)] // RIA Козятин. – 2015. – 3 груд. – С. 7 : фот.

1897. Вінничани провели ходу в пам'ять жертв голодомору : громад. активісти та жителі Вінниці пройшли маршем в пам'ять загиблих під час Голодомору 1932–1933 рр. // Новини Вінниччини. – 2015. – 2 груд. – С. 1 : фот.

1898. Вороніна Н.П. Вшанували хвилиною мовчання : [заходи у СЗШ І-ІІ ступеня с. Переорки, Вінницького р-ну (нині – Стрижавська селищ. територ. громада, Вінницького р-ну)] // Поділ. зоря. – 2015. – 3 груд. – С. 7 : фот.

1899. Вшануймо пам'ять жертв невинних : [День пам'яті жертв голодоморів та політ. репресій в Крижопільському р-ні (нині – Крижопільська

селищ. територ. громада, Тульчинського р-ну)] // Сіл. новини. – 2015. – 27 листоп. – С. 1.

1900. Галкіна І. Рік тридцять третій... : [в Барській район. б-ці відбувся захід до Дня пам'яті жертв голодоморів (м. Бар, Жмеринського р-ну)] // Поділ. край. – 2015. – 4 груд. – С. 4 : іл.

1901. Горбачова Д. Трагічні уроки історії : [урок-реквієм у б-ці с. Рів, Жмеринського р-ну (нині – Жмеринська міська територ. громада, Жмеринського р-ну)] // Жмерин. меридіан. – 2015. – 12 груд. – С. 4 : фот.

1902. Гордійчук Т.А. І доки свічка пам'яті горить... : [вечір-реквієм у Стрижавській шк. (смт Стрижавка, Вінницького р-ну)] // Поділ. зоря. – 2015. – 3 груд. – С. 7 : фот.

1903. Грицишина В. Чорні крила Голодомору : [іст. година пам'яті «Голодомор : чорна сповідь моєї Вітчизни» у Хмільницькій район. б-ці для дітей (м. Хмільник)] // 13 округ. – 2015. – 28 листоп.

1904. Запали свічку пам'яті – вшануй жертв голодомору! : [Калинівська міська територ. громада, Хмільницького р-ну] // Прапор перемоги. – 2015. – 27 листоп. – С. 1.

1905. Запали свічку пам'яті : [День пам'яті жертв голодоморів та політ. репресій в Іллінецькому р-ні (нині – Іллінецька міська територ. громада, Вінницького р-ну)] // Труд. слава. – 2015. – 26 листоп. – С. 1.

1906. Зарічна К. Ні труни, ні хрестів, ані тризни... : [загальнорайон. мітинг-реквієм у с. Олександрівка, Жмеринського р-ну] // Жмерин. меридіан. – 2015. – 5 груд. – С. 2 : фот.

1907. Княжук Л. Голодомор... Пам'ятаємо! : [година пам'яті «Голодомор 1932–1933 років» у Погребищенському район. краєзнав. музеї ім. Насті Присяжнюк (м. Погребище, Вінницького р-ну)] // Колос. – 2015. – 27 листоп. – С. 2.

1908. Кордонська А. Гіркий досвід минулого : пам'яті жертв Голодомору та політ. репресій в Україні : [у Могилів-Подільській ЦРБ проведено усн. журн. «Голод 1932–1933 рр. мовою документів, очима істориків та письменників»] // Вінниччина. – 2015. – 2 груд. – С. 7 : фот.

1909. Котик О. Рік 33-й... Голод... Голод... У Ладжині вшанували жертв Голодомору // Нове місто. – 2015. – 3 груд. – С. 11 : фот.

1910. Кульбіда З. Гопчицькі школярі вшанували пам'ять жертв голодоморів : [с. Гопчиця, Погребищенського р-ну (нині – Погребищенська міська територ. громада, Вінницького р-ну)] // Колос. – 2015. – 2 груд. – С. 3.

1911. Лишук Г. Згадайте нас – бо ми ж колись жили : [захід у Піщанській ЦРБ (смт Піщанка, Тульчинського р-ну)] // Піщан. вісті. – 2015. – 11 груд. – С. 4 : фот.

1912. Людей, що не дожили вік, не забувай! : [вечір в б-ці с. Печера, Тульчинського р-ну (нині – Шпиківська селищ. територ. громада, Тульчинського р-ну)] // Тульчин. край. – 2015. – 4 груд. – С. 2 : фот.

1913. Мартишева Л. Це – геноцид, – сказав Господь із неба... : [заходи у м. Барі, Жмеринського р-ну] // Поділ. край. – 2015. – 4 груд. – С. 4 : іл.

1914. Мачай Л. Звернення з нагоди Дня пам'яті жертв голодоморів : [до жителів Тиврівщини (Вінницький р-н)] / Л. Мачай, Я. Красовський // Маяк. – 2015. – 27 листоп. – С. 1.

1915. Медведєв В. У бібліотеці запалили свічу пам'яті жертвам Голодомору : [урок-реквієм «Голодомор : факти, проблеми, люди» у Барській ЦРБ (м. Бар, Жмеринського р-ну)] // Барчани. – 2015. – 4 груд. – С. 3 : іл.

1916. На Вінниччині вшанували пам'ять жертв голодоморів в Україні // Освіта Вінниччини. – 2015. – 27 листоп. – С. 1 : фот.

1917. Остапенко Т. У людей відбирали хліб до останньої зернини : [захід у Немирівському РБК (м. Немирів, Вінницького р-ну)] // Прибуз. новини. – 2015. – 3 груд. – С. 4 : фот.

1918. Піхачек М. Аби не повернулось лихо : [мітинг-реквієм у смт Піщанка, Тульчинського р-ну] // Піщан. вісті. – 2015. – 4 груд. – С. 3 : фот.

1919. Ткачук І. Барчани вшанували жертв геноциду українського народу // Барчани. – 2015. – 4 груд. – С. 8 : іл.

1920. У Глухівцях пройшов районний захід : [Хмільницький р-н] // Вісн. Козятинщини. – 2015. – 3 груд. – С. 3 : фот.

1921. У селах та селищах району : [заходи у селах Бродецьке, Вернигородок, Вівсяники, Махаринці, Сестринівка, Козятинського р-ну (нині – Хмільницького р-ну)] // Вісн. Козятинщини. – 2015. – 3 груд. – С. 3.

1922. «Цей біль не проходить із часом...» : [заходи у м. Тульчині] // Тульчин. край. – 2015. – 4 груд. – С. 2 : фот.

1923. Цимбал В. Вшанування пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій : [с. Сосонка, Вінницького р-ну] // Поділ. зоря. – 2015. – 10 груд. – С. 3 : фот.

1924. Шквира А. Пом'янули кожну душу, кожну жертву, кожного мученика... : [м. Погребище, Вінницького р-ну] // Колос. – 2015. – 2 груд. – С. 1.

1925. Шуткевич О. Свічка нашої пам'яті : [у Вінниці відзначили День пам'яті жертв голодоморів] / О. Шуткевич, Ю. Безуглий // Вінниц. газ. – 2015. – 1 груд. – С. 2 : фот.

2016

1926. Городяни вшанували пам'ять жертв Голодомору : [мітинг-реквієм у м. Вінниці] // Новини Вінниччини. – 2016. – 30 листоп. – С. 1 : фот.

1927. Зотов М. Спомин про голодомори болить і досі : [мітинг-реквієм у м. Вінниці] // Місто. – 2016. – 30 листоп. – С. 5.

1928. Кавун Т.А. Схилимо голови в скорботі : [жертв Голодомору вшанували у с. Сокиринці, Вінницького р-ну] // Поділ. зоря. – 2016. – 1 груд. – С. 8 : фот.

1929. Корчмарюк Н. Токарівка пам'ятає... // Жмерин. меридіан. – 2016. – 17 груд. – С. 3.

1930. Медведев В. Трагедія, масштаби якої неможливо збагнути... : [захід у Барській ЦРБ (м. Бар, Жмеринського р-ну)] // Барчани. – 2016. – 2 груд. – С. 5 : іл.

1931. Пам'яті знищених Голодомором : [загальнорайон. захід у с. Жуківці, Жмеринського р-ну] // Жмерин. меридіан. – 2016. – 3 груд. – С. 2 : фот.

1932. Пам'ять про загиблих від Голодомору жива! : [вечір-реквієм у Стрижавській ЗОШ І-ІІІ ст. «Сторінками української Голгофи» (сmt Стрижавка, Вінницького р-ну)] // Поділ. зоря. – 2016. – 8 груд. – С. 11.

1933. «Прошу, у серці запалить скорботи полум'я священне...» : [мітинг-реквієм у м. Барі, Жмеринського р-ну] // Поділ. край. – 2016. – 2 груд. – С. 1 : іл.

1934. Реквієм по замучених голодом : [година пам'яті у Ямпільській ЦРБ (м. Ямпіль, Могилів-Подільського р-ну)] // Ямпіл. вісті. – 2016. – 7 груд.

1935. Савченко А. Схилимо голови в скорботі : [вшанування пам'яті жертв Голодомору в сmt Тростянець, Гайсинського р-ну] // Тростянець. вісті. – 2016. – 2 груд.

1936. Самошевська К. Плоті з їжею для селян знищували радянські прикордонники : [мітинг пам'яті у м. Ладижині, Гайсинського р-ну] // Нове місто. – 2016. – 1 груд. – С. 9 : фот.

1937. Сидоренко З. Пам'ять людська жива : [вшанування пам'яті жертв Голодомору в Оратівському р-ні (нині – Оратівська селищ. територ. громада, Вінницького р-ну)] // Обрії Оратівщини. – 2016. – 1 груд. – Фот.

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ

Публікації офіційних документів та архівних матеріалів

2012

1938. Довгаль С. Кругла дата з гострими кутами : Дніпропетровщина готується відзначити 80-річчя, забуваючи, що свою історію область почала з голоду і репресій : [наведено фрагменти з довідки ДПУ УРСР (12 берез. 1933 р.), згідно з якою саме на Дніпропетровщині внаслідок штучного голоду померло щонайменше вдвічі (!) більше людей, ніж в інших п'ятях тогочас. укр. областях – Київській, Вінницькій, Донецькій, Одеській, Харківській] // Гомін України. – 2012. – 20 берез. – С. 6 : фот. ; Україна молода. – 1 лют. – Фот.

2014

1939. У Дніпропетровську презентують маловідомі документи про Голодомор [Електронний ресурс] // Радіо Свобода. – 2014. – 20 листоп. – Режим доступу : <https://cutt.ly/8OiEJ1Z>. – Дата звернення : 29.09.2022.

2016

1940. Піонери збирають колоски після косовиці у сільськогосподарській комуні імені Йосипа Сталіна Межівського району, Дніпропетровської області. 1933 рік : [фотографія] // Країна. – 2016. – № 45. – С.14–15. – (Голодомор).

Голодомор 1932–1933 рр.

2012

1941. Бурмага В.П. Організація охорони врожаю 1933 року на Дніпропетровщині // Питання аграрної історії України та Росії : матеріали Дев'ятих наук. читань, присвяч. пам'яті Д.П. Пойди : зб. наук. пр. / редкол.: В.В. Іваненко (відп. ред.) [та ін.]. – Дніпропетровськ, 2012. – С. 175–182.

1942. Мельник О.О. Криворіжжя в 1932–1933 роках : хронол. довід. / О.О. Мельник, І.О. Стеблина. – Кривий Ріг : Вид. дім., 2012. – 254 с. : портр., іл.

•

1943. Коломійчук О.І. Голодоморні 1932–1933 рр. у Кам'янському районі (за спогадами очевидців) : [нині – Кам'янська міська територ. громада, Кам'янського р-ну] // Придніпров'я : іст.-краєзнав. дослідж. : зб. наук. пр. / редкол.: С.І. Світленко (відп. ред.) [та ін.]. – Дніпропетровськ, 2012. – Вип. 10. – С. 73–86.

•
1944. Мирошніченко М. В Днепропетровске избавляются от имен организаторов Голодомора // Комсом. правда в Украине. – 2012. – 21 янв. – С.5.

1945. Мирошніченко М. Война за кости : чтобы спасти останки жертв Голодомора, семья пенсионеров взяла в аренду кладбище // Комсом. правда в Украине. – 2012. – 9 февр. – С. 1, 9.

1946. Рижков В. Хроніка українського повстанського руху : дніпропетр. краєзнавці відкрили ще одну невідому сторінку історії свого краю : [про кн. «Павлоградське повстання 1930 року. Документи і матеріали», присвяч. одному з найбільших в Україні повстань напередодні Голодомору] // Гомін України. – 2012. – 21 серп. – С. 8 ; День. – 26 січ. – Фот.

2013

1947. Заруба В.М. Жертви «світлого майбутнього» : [спогади про колективізацію та Голодомор на Дніпропетровщині] // Наталівка – село на Україні : іст. нариси / В.М. Заруба. – Дніпропетровськ, 2013. – С. 53–63 : фот.

1948. Із спогадів про колективізацію Радченко (Портнянко) Марії Леонтіївни, 1922 р. н. (с. Любомирівка, Верхньодніпровського р-ну, Дніпропетровської обл.) : [нині – Кам'янського р-ну] // Історія України : хрестоматія / упоряд. В.М. Литвин ; відп. ред. В.А. Смолій. – Київ, 2013. – С. 632.

•
1949. Бабанський В. Спогади про «скибочку хліба», які розповідала Катерина Бабанська : [с. Бабайківка, на Січеславщині] // Бористен. – 2013. – № 4. – С. 25 : фот. – (З майбутньої книги «Діаспора пам'ятає»).

1950. Сьогоднішнє відлуння голодомору : [спогади уродженця Січеславщини І. Хейлика] // Бористен. – 2013. – № 8. – С. 18 : фот. – (З майбутньої книги «Діаспора пам'ятає»).

•
1951. Добринина Н. Более 65 тысяч жителей Днепропетровщины не смогли пережить страшный голодомор 1932–1933 годов // Мечта. – 2013. – № 48. – С. 2*.

1952. Долгаева А. Крест-накрест : [про долю Романківського кладовища у м. Кам'янському, де поховано жертви Голодомору] // Днепр веч. – 2013. – 27 марта. – С. 5 : фот.

1953. Крамаренко М. Нікому не стерти з пам'яті народної жахів штучного голодомору : [Голодомор на Криворіжжі] / М. Крамаренко, Т. Дреєва // Червон. гірник. – 2013. – № 90. – С. 2*.

1954. Нікілев О.Ф. Голодомор 1932–1933 рр. на Дніпропетровщині : соц.-демогр. аспект // Відомості. – 2013. – 19 листоп.

1955. Овсієнко В. Дитинство Петра Розумного : фрагменти спогадів про Голодомор : [с. Чаплинка, Петриківського р-ну (нині – Петриківська селищ. територ. громада, Дніпровського р-ну)] // Наша віра. – 2013. – № 4. – С. 14–15 : фот. ; № 5. – С. 10–11 : фот.

1956. Садовський В. «Цвіт акації був для нас взагалі делікатесом...» : [спогади А. Різниченка з с. Чаплі, неподалік від Дніпра] // Крим. світлиця. – 2013. – 14 черв. – С. 5 : фот.

2014

1957. Луценко О. Літопис небайдужого як застеріг для нащадків : [про кн. М.П. Рябцева «До пам'ятки жертв геноциду українців. Про причини і наслідки Голодомору на Дніпропетровщині» (2008)] // Голос України. – 2014. – 10 груд. – С. 11 : фот.

2015

1958. Міста і села Дніпропетровщини у вирі політичних репресій : зб. ст. У 5 т. Т. 3. Більшовицький терор проти селянства Придніпров'я (1920–1930-ті рр.) / [уклад. Н.Р. Романець]. – Дніпропетровськ : Моноліт, 2015. – 227 с. – (Реабілітовані історією). – Із змісту : Сталінський терор голодом на Дніпропетровщині / Н. Романець. – С. 107–126. Голод 1934–1935 рр. на Дніпропетровщині і репресії / Н. Романець. – С. 154–170.

1959. Рябцев М.П. Геноцид копилян // Пам'ятка нащадкам Новоселівсько-Копилівських осель / М.П. Рябцев. – Дніпропетровськ, 2015. – (Серія «На полицю бібліотеки краєзнавців і просвітян Січеславщини»)*.

1960. Трагедія голодомору 1932–1933 рр. в Україні взагалі та на Дніпропетровщині зокрема // Історія України : навч. посіб. для студентів техн. спец. / під ред. С.П. Донченко. – Дніпродзержинськ, 2015. – С. 362–369.

•

1961. Харченко Т. Очевидиця голодомору : «на вулицях мертві діти, по радіо – розповіді про щасливе дитинство» : [спогади сімейн. подружжя Ольги та Петра Матулів] // Промінь Просвіти. – 2015. – 23 груд. – С. 3 : фот.

1962. Шульга А. Голодомор унес життя 4,5 мільйона українців : [Голодомор у Павлоградському р-ні (нині – Павлоградська міська територ. громада, Павлоградського р-ну)] // Популярні вести. – 2015. – 18 нояб. – С. 3.

2016

1963. Іванова Р.П. Радянська влада : [зокрема колективізація та Голодомор у спогадах жителів с. Вільне, нинішньої Губинської селищ. територ. громади, Новомосковського р-ну] / Р.П. Іванова, О.П. Черняв-

ська, Л.І. Шерстюк // Лелечий край – край легенд і пісень : село Вільне Новомосковського району Дніпропетровської області / О.П. Чернявська, Р.П. Іванова, Л.І. Шерстюк. – Дніпропетровськ, 2016. – С. 80–97 : фот.

•

1964. Діти з притулку для сиріт на Дніпропетровщині, 1933 рік : [фотографія] // Газ. по-укр. – 2016. – 29 листоп. – С. 5. – (Голодомор).

1965. Криганова А. Результати політики більшовиків : [спогади авт. про Голодомор на Дніпропетровщині] // Україна молода. – 2016. – 26 жовт. – С. 10 : фот.

Вшанування пам'яті жертв голодомору

2012

1966. Дніпропетровщина вшанувала пам'ять жертв Голодомору // Бористен. – 2012. – № 11. – С. 1 : фот.

•

1967. Жители Днепропетровщины «отомстили» Ленину за Голодомор : неизвестные в День памяти Голодомора залили краской памятник советскому вождю : [м. Кам'янське] // Сегодня. – 2012. – 26 нояб.

2013

1968. Познайомилися з експозицією : [про захід, проведений Апостолівським район. нар. іст.-краєзнав. музеєм та Апостолівською район. б-кою (Криворізький р-н)] // Апостолів. новини. – 2013. – 25 листоп.-1 груд.

2014

1969. Травневий Є. Україна пам'ятає : [вшанування жертв Голодомору на Межівщині (Синельниківський р-н)] // Твій регіон. – 2014. – 3 груд. – С. 4 : фот.

2015

1970. Огнівець А. Вічний гріх : [година-реквієм у Жовтянській СБФ (с. Жовте, П'ятихатської міськ. територ. громади, Кам'янського р-ну)] // Злагода. – 2015. – 9 груд. – С. 4.

1971. Рибальченко В. Коли цілі хутори зникали з карти регіону... : [вшанування пам'яті жертв Голодомору на Дніпропетровщині] // Голос України. – 2015. – 1 груд. – С. 6. – (Свічка пам'яті).

1972. Тарасенко Л. Зроніть сльози гіркий полин : [мітинг скорботи біля Пам'ятного Знаку жертвам Голодомору у м. П'ятихатках, Кам'янського р-ну] // Злагода. – 2015. – 2 груд. – С. 1.

2016

1973. Буряк О.М. 26 листопада – День пам'яті жертв голодоморів : [Павлоградська міська територ. громада, Павлоградського р-ну] // Рідний край. – 2016. – 25 листоп. – С. 3 : фот.

1974. Великі твої жертви, Україно : [вечір-реквієм у Юр'ївському р-ні (нині – Юр'ївська селищ. територ. громада, Павлоградського р-ну)] // Рідний край. – 2016. – 9 груд. – С. 5.

ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ
Публікації офіційних документів
та архівних матеріалів

2014

1975. Секретно-політичний відділ ОГПУ, із спецповідомлення про боротьбу з контрреволюційними елементами в селі по УСРР від 9 грудня 1932 року : [про саботаж хлібозаготівель у Донецькій обл.] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 19.

Голодомор 1932–1933 рр.

2012

1976. Кулакова А. «Бачили, що жити недовго і не засипали померлих землею» : [авт. записала спогади батька про Голодомор у Донецьку (до 1961 – Сталіно)] // Гомін України. – 2012. – 28 серп. – С. 6 ; День. – 20–21 квіт. – С. 12.

1977. [Про зустріч] голови Донецької ОДА А.В. Шишацького з журналістами, на якій йшлося про Голодомор] // Крим. світлиця. – 2012. – 23 листоп. – С. 1. – (Завтра – День пам'яті жертв голодоморів і політичних репресій в Україні).

2013

1978. Тутова Н.О. Голодомор 1932–1933 років – геноцид українського селянства // Аграрна політика держави та сільське господарство Бахмутського краю (XVIII–XXI століття) / Н.О. Тутова, П.М. Тутов. – Артемівськ, 2013. – С. 100–109.

1979. Чубенко В.П. Жнива Сатани : до 80-х роковин Голодомору в Єнакієвому і Україні / В.П. Чубенко. – Донецьк : Схід. вид. дім, 2013. – 472 с.

•

1980. Воловненко В. Голодомор на Донбасі : як це було : [інтерв'ю з дослідником Голодомору на Донеччині С. Бледновим; йдеться про міста Сніжне та Донецьк, Мар'їнський (нині – Мар'їнська міська територ. громада, Покровського р-ну) та Шахтарський р-ни (нині – Шахтарська міська територ. громада, Горлівського р-ну) Донецької обл.] // День. – 2013. – 3 квіт. – С. 5 : фот.

1981. Куш П. Гірка правда без секретного грифа : у Донецькій обл. продовжують збирати спогади очевидців моторошних подій 1932–

1933 рр. // Уряд. кур'єр. – 2013. – 10 серп. – С. 20 : фот. – (Голодомор : погляд через років).

1982. Романюк Н. Наш хліб з'їли... ховрашки : так більшовики переконували під час Голодомору виснажених дітей. І вони в це вірили : [спогади К. Лишняк, жительки с. Чевель, Старовижівського р-ну, Волинської обл. (нині – Старовижівська селищ. територ. громада, Ковельського р-ну), яка в період Голодомору жила в Єнакієвому] // Україна молода. – 2013. – 13 листоп. – С. 7 : фот. – (Пережите).

2014

1983. Бривко М.В. Голод 1932–1933 та 1946–1947 років у місті Сніжному за опублікованими спогадами мешканців // Питання історії України. – 2014. – Т. 17. – С. 207–212.

1984. Зоц І. Непокаране зло повертається : [Голодомор на Донеччині] // Віче. – 2014. – № 21. – С. 18–19 : фот. – (22 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

1985. Кармазіна М. Політико-історична ідентичність Донецька : особливості зародження та формування міста та його людського ресурсу (у період до кінця 1980-х років) : [зокрема про процеси, пов'язані із хлібозаготівлею та Голодомором] // Наук. зап. ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. – 2014. – № 1. – С. 3–28.

•

1986. Воловненко В. «Голодомор зачепив своїм чорним крилом і Донбас» : [інтерв'ю з дослідником С. Бледновим] // Україна молода. – 2014. – 27 лют. – Фот.

1987. Соколинська О. Повернення : чим сьогодні живуть визволені від терористів Дружківка та Костянтинівка : [зокрема наводяться спогади про Голодомор М. Серова, мешканця м. Костянтинівки (Краматорський р-н)] // День. – 2014. – 28–29 листоп. – С. 10 : фот.

2016

1988. Веселов В. «За гарбою по пилюці тяглися дівочі коси»... : [спогади І.П. Євдокименко, жительки Донеччини] // Слово Просвіти. – 2016. – 17–23 листоп. – С. 11 : фот. – (Голодомор).

Вшанування пам'яті жертв голодомору

2013

1989. Куш Л. Це наша історія і наш біль : [м. Донецьк] // Голос України. – 2013. – 26 листоп. – С. 5.

1990. Яковленко К. Донецьк пам'ятає // Гомін України. – 2013. – 8 січ. – С. 6.

1991. Яковленко К. На Донбас-Арені футбольні фани вшанували пам'ять жертв Голодомору колосками // Гомін України. – 2013. – 8 січ. – С. 6 : фот.

2015

1992. Захарченко влаштував у річницю голодомору фестиваль вуличної їжі : [окупований Донецьк] // Крим. світлиця. – 2015. – 4 груд. – С. 5 : фот.

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСТЬ

Публікації офіційних документів та архівних матеріалів

2012

1993. Махорін Г. Голодомор і селянська війна проти влади в Україні : 1930–1932 рр. : [матеріали фондів Держархіву Житомирської обл.] // День. – 2012. – 23–24 листоп. – С. 8.

2016

1994. Махорін Г.Л. Герої-рятівники – люди високого гуманізму : [на основі арх.-док. свідчень та спогадів очевидців наведено приклади високого гуманізму, який виявляли люди у 1932–1933 рр. ; герой-рятівник Т. Ястремська (Народицька селищ. територ. громада, Коростенського р-ну)] / Г.Л. Махорін. – Житомир, 2016. – С. 51.

Голодомор 1932–1933 рр.

2012

1995. Біль : спогади очевидців Голодомору на Любарщині / [упоряд. В. Канчура]. – Житомир : [б. в.], 2012. – 212 с.

1996. Святненко В.Г. Без вини винуваті : сусп.-політ. становище у 1924–1941 рр. // Рідний край над Здвижень-рікою. У терновому вінку / В.Г. Святненко. – Київ, 2012. – С. 223–345.

•

1997. Дітям показували, як колись варили... баланду : [у культур.-мистец. центрі «Поліська хата» (с. Городське, Коростишівського р-ну (нині – Житомирського р-ну), учили школярів молодшого віку готувати страви, якими люди рятувалися у 1932–1933 рр.] // Голос України. – 2012. – 22 листоп. – С. 1, 19.

1998. Мартынюк А. «Когда мама собралась уезжать в поисках продуктов, тетка Ярина попросила ее нарвать зеленых слив и принести свежего

мертвеца. Иначе, сказала, съест нас, детей...» : жительница города Коростышев Житомирской области Мария Собчук, которая пятилетней девочкой пережила Голодомор, рассказывает подробности трагедии, начавшейся в Украине 80 лет назад, в феврале 1932 года // Факты и комментарии. – 2012. – 14 февр. – С. 12.

1999. Штокало-Пархомчук Я. І правнукам гірчить цей спогад : [спогади про 1932–1933 рр. на Житомирщині, записані авторкою від своєї свекрухи – баби Хими] // Вільне життя плюс. – 2012. – 18 січ. – С. 5 : іл. ; 15 лют. – С. 4.

2013

2000. Лутай М. Голодомор 1932–1933 рр. на Житомирщині за спогадами очевидців // Місто. – 2013. – 13 листоп. – С. 6 : фот.

2001. Поліщук Я. «Забути ті страшні дні – значить зрадити пам'ять мільйонів українців, які зрошували землю кривавим потом, вирощували хліб, а самі помирали голодною смертю»... : [розмова з істориком М.Є. Лутай] // Місто. – 2013. – 31 жовт. – С. 5 : фот.

2002. Радецький І. Я добре все пам'ятаю... : [спогади авт. про Голодомор в с. Стопви, нинішньої Дубрівської сіл. територ. громади, Новоград-Волинського р-ну] // Черномор. маяк. – 2013. – 9 нояб. – С. 3.

2014

2003. На Житомирщині відбулася презентація книжки Л. Сошина «Родом із Великих Лісівців» : [у кн. також йдеться про Голодомор] // Слово Просвіти. – 2014. – 11–17 груд. – С. 9.

2004. Поліщук Я. Ми маємо знати правду : [про роботу над підгот. другого тому «Національної книги пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Житомирська область» розповідає заст. голови обл. редкол. кн. «Реабілітовані історією» Л. Копійченко] // Місто. – 2014. – 21 листоп. – С. 6 : фот.

2005. Шамрай А. «Зроби так, щоб черешеньки дозріли швидше»... : як ми пережили Голодомор у с. Филинці на Житомирщині : [спогади авт.] // День. – 2014. – 19–20 груд. – С. 12 : фот.

2006. Zawada Z. Holodomor tragedy haunts memory of Zhytomyr doctor : [споради лікаря Г. Осипенка] // The Ukrainian weekly. – 2014. – 30 Nov. – P. 1, 10 : phot.

2015

2007. Гуцало Л. Політика радянської влади щодо польського населення України у 30-х рр. XX ст. : [проаналізовано трагіч. наслідки репре-

сій і насильниць. асиміляції стосовно польск. населення у 1930-х рр. (Житомирщина)] // Інтермарум: історія, політика, культура. – 2015. – Вип. 2. – С. 235–245.

•

2008. Поліщук Я. Голодомор 1932–1933 років в Україні – один з найбільших за кількістю жертв факт геноциду у світовій історії : [розмова з істориком М. Лутай про наслідки Голодомору в Україні, зокрема на Житомирщині] // Місто. – 2015. – 27 листоп. – С. 7.

2016

2009. Геноцид 1932–1933 : [спогади свідків Голодомору в Україні, у т. ч. на Житомирщині] // Військо України. – 2016. – № 11. – С. 51–52 : фот. – (День пам'яті жертв Голодомору).

Вшанування пам'яті жертв голодомору

2013

2010. Гоцалюк І. Щоб ніколи не повторилося голодне жахіття : у Житомирі вшановано пам'ять жертв Голодомору 1932–1933 рр. // Ваші інтереси. – 2013. – 27 листоп. – С. 4 : фот.

2011. Закулісний О. У Житомирі вшанували жертв Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. // Слово Просвіти. – 2013. – 28 листоп.-4 груд. – С. 2 : фот.

2012. У День пам'яті жертв голодоморів у Житомирі біля пам'ятника «Сумуючий ангел» було викладено хрест із запалених свічок : [фотографія] // Голос України. – 2013. – 27 листоп. – С. 20.

2014

2013. Гоцалюк І. Голодом убивали свободу українців : [мітинг-реквієм у Житомирі] // Ваші інтереси. – 2014. – 26 листоп. – С. 2 : фот.

2014. У Житомирі вшанували пам'ять жертв Голодомору // Меркурій. – 2014. – 26 листоп. – С. 2 : фот.

2015

2015. Конашевич О. Житомиряни вшанували пам'ять загиблих під час Голодомору 1932–1933 років // Меркурій. – 2015. – 2 груд. – С. 1 : фот.

2016. Лук'яненко О. Попробували страви 1933-го : [Житомирщина] // Голос України. – 2015. – 1 груд. – С. 6. – (Свічка пам'яті).

2017. Поліщук У. «Запалимо свічку пам'яті» : [вечір-реквієм у Житомирській міськ. б-ці ім. В. Земляка] // Місто. – 2015. – 4 груд. – С. 8 : фот.

2016

2018. Степовий В. «Голодомор не зламав»: [під цим гаслом на Житомирщині вшанували пам'ять жертв голодоморів] // Житомирщина. – 2016. – 2 груд. – С. 2 : фот.

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ

Публікації офіційних документів та архівних матеріалів

2013

2019. Про затвердження плану обласних заходів у зв'язку з 80-ми роковинами Голодомору 1932–1933 років в Україні [Електронний ресурс] : розпорядження голови облдержадмін. № 485 від 26.09.2013. – Режим доступу : <https://www.zoda.gov.ua/article/85/natsionalniy-proekt-nove-zhittya.html?page=339>. – Дата звернення : 29.09.2022.

2020. Реабілітовані історією. Запорізька область. Кн. 6. / обл. редкол.: Ю.Г. Пелих (голова) [та ін.]. – Київ ; Запоріжжя : Дніпров. металург, 2013. – 484 с. – Із змісту : Інформація уповноваженого ДПУ по Великобілозерському району про факт висилки за межі України сім'ї Рильського В.А. за невиконання хлібозаготівель від 27 квіт. 1932 р. (ДАЗО. Ф.Р. 5747, оп. 3, спр. 2472, арк. 10. Машинопис). – С. 57. З постанови секретаріату Запорізького міськкому КП(б)У про очистку колгоспу від «куркульських елементів» від 13 лип. 1932 р. (ДАЗО. Ф.Р. 157, оп. 1, спр. 277, арк. 11, 13. Машинопис). – С. 58. З протоколу пленуму Оріхівського РПК і РКК про стан у сільському господарстві району від 30 серп. 1932 р. (ДАЗО. Ф.Р. 240, оп. 1, спр. 109, арк. 41. Машинопис). – С. 58. Постанова Політбюро ЦК КП(б)У про застосування судовими органами суворих репресій щодо тих громадян, які зривають виконання плану хлібозаготівель від 5 листоп. 1932 р. (Уряд. кур'єр. – 1993. – 20 лют.). – С. 59 : іл. З листа С. Косіора Й.В. Сталіну про застосування репресій до колгоспників від 8 груд. 1932 р. (Уряд. кур'єр. – 1993. – 20 лют.). – С. 60. З протоколу № 6 засідання Бюро Запорізького обласного комітету КПУ про посмертну реабілітацію Вавріна Ф.І. (про події грудня 1932 р.) від 28 берез. 1989 р., секретно (ДАЗО. Ф.Р. 102, оп. 38, спр. 20, арк. 70, 71). – С. 60–61. З інформаційного листа Дніпропетровської облпрокуратури та облсуду : грудень 1932 р. (ДАЗО. Ф.П. 19, оп. 1, спр. 494, арк. 19, 20). – С. 61. Слідчі матеріали по саботажу хлібозаготівель в Оріхівському районі нинішньої Запорізької області, надіслані ЦК ВКП(б) в низові партійні та радянські організації від 7 груд. 1932 р. № П4731, секретно (ДАЗО. Ф.П. 267, оп. 1, спр. 77, арк. 95). – С. 66–67.

2014

2021. Про заходи до Дня пам'яті жертв голодоморів в Україні : розпорядження голови облдержадмін. № 575 від 07.11.2014. – Запоріжжя, 2014.

2015

2022. Про заходи до Дня пам'яті жертв голодоморів в Україні : розпорядження голови облдержадмін. № 426 від 12.11.2015. – Запоріжжя, 2015.

2016

2023. Про обласні заходи до Дня пам'яті жертв голодоморів в Україні в 2016 році : розпорядження голови облдержадмін. № 645 від 02.11.2016. – Запоріжжя, 2016.

Голодомор 1932–1933 рр.

2012

2024. Гудзь В.В. Продовольча політика на Мелітопольщині у 1932–1933 роках за партійними документами і свідченнями очевидців / В.В. Гудзь, І.О. Тяжкороб // *Materiały VIII Mezinarodni vedecko-prakticka konference «Vedecky pokrok na prelomy tysyachalety – 2012»*, 27 kvet. 2012–05 cerv. 2012. – Praga, 2012. – Dil 13 : Historie. – С. 33–38.

•

2025. Щур Ю.І. Спротив доби розбудови : антирад. рух у Запорізькій обл. (1920–1930-ті рр.) : [зокрема про листівки, які поширювалися на поч. 1930-х, що закликали людей не давати більшовикам хліба] // *Музейн. вісн.* – 2012. – № 12. – С. 231–245.

•

2026. Кобзар В. Смак лляної макухи : [спогади очевидця В. Причиненка (нині – Більмацька селищ. територ. громада, Пологівського р-ну)] // *Запоріз. правда.* – 2012. – 24 листоп. – С. 4.

2027. Шак В. «Ореховское хлебное дело» : [про судовий процес над керівниками Оріхівського райкому ВКП(б), яких звинуватили в умисному зриві плану хлібозаготівель] // *МИГ.* – 2012. – 19 янв. – С. 5.

2013

2028. Гнедашев В.Н. Жизнь коллективная. Победы и промахи // *Акимовка. История. Люди. Судьбы* / В.Н. Гнедашев. – Мелитополь, 2013. – С. 56–64.

2029. Карпенко В.А. Голодомор 1932–1933 гг. на Бердянщине // *Энцикл. Бердянска* : в 2 т. / [авт. идеи, рук. творч. группы В.И. Михайличенко]. – Мелитополь, 2013. – Т.1 : А –Л. – С. 356–358.

2030. Кушніренко І.К. Голод 1932–1933 років : [спогади жителів] / І.К. Кушніренко, В.І. Жилінський // *Село у долині : матеріали з історії насел. пунктів та колиш. колгоспу ім. Кірова Долинської сіл. ради Гуляйпільського р-ну Запорізької обл.* / І.К. Кушніренко, В.І. Жилінський. – Запоріжжя, 2013. – С. 11–17 : фот.

2031. Свідчення про голод Омеляненка Івана (м. Запоріжжя) // Історія України : хрестоматія / упоряд. В.М. Литвин ; відп. ред. В.А. Смолій. – Київ, 2013. – С. 633–634.

•

2032. Скоряк А.Г. «Голодні бунти» 1932 р. в УСРР : через призму наук. аналізу матеріалів «Оріхівської справи» Запорізького краю // Наук. вісн. Ужгород. ун-ту. – 2013. – Вип. 1 (30). – С. 163–171. – (Серія: «Історія»).

2033. Штейнле О.Ф. Формування передвоєнних настроїв жителів Запорізької області : соц. вимір (1920-ті – 1941 рр.) : [зокрема про Голодомор] // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріз. нац. ун-ту : зб. наук. пр. – 2013. – Вип. 35. – С. 138–145.

•

2034. Букреева А. Окрайчик : [спогади] // Запоріз. правда. – 2013. – 23 листоп. – С. 4.

2035. Зворигіна Н. «Індустріалізація була зведена на кістках українських селян» : [бесіда з істориком В. Лініковим про Голодомор у Запорізькій обл.] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 2 листоп. – С. 8 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2036. Кліковка Г. Почути. Запам'ятати. Помолитися : [спогади селян Чернігівського р-ну (нині – Чернігівська селищ. територ. громада, Бердянського р-ну)] // Запоріз. правда. – 2013. – 23 листоп. – С. 1.

2037. Конарева Л. Тоді було подвигом поділитися хлібом : спогади про тих, хто ціною власного життя допомагав іншим не вмерти від голоду, увічнюють їхні людяні вчинки : «З Феодорою попрощалися всі врятовані нею діти» : [свідчення Н.К. Янчевої з с. Петрівка, Приморського р-ну (нині – Приморська міська територ. громада, Бердянського р-ну)] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 26 жовт. – С. 19. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2038. Конарева Л. Тоді було подвигом поділитися хлібом : спогади про тих, хто ціною власного життя допомагав іншим не вмерти від голоду, увічнюють їхні людяні вчинки : «Смак тієї тюльки пам'ятаю й досі» : [свідчення Є.С. Резвін з с. Андріївка, Бердянського р-ну] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 26 жовт. – С. 19. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2039. Мельник В. «І навіщо вам оце все треба було видумувати?» : почес. громадянин Волині Г. Гуртовий у кн. «Голгофа голоду» застерігає від повторення подібного злочину в майбутньому : [с. Корніївка, нинішньої Чкаловської територ. громади, Мелітопольського р-ну] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 17 серп. – С. 20 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2040. Молчанова Л. Спасибі Вам, мамо : [спогади про Голодомор у с. Попівка (нині – с. Смирнове, Смирновської сіл. територ. громади, Пологівського р-ну)] // Україна молода. – 2013. – 4 квіт.

2041. Свідчення наших земляків, які пережили голодомор : [Кам'янсько-Дніпровський р-н (нині – Кам'янсько-Дніпровська міська територ. громада, Василівського р-ну)] // Новини дня. – 2013. – 21 листоп. – С. 6.

2042. Сосницький Л. «Наш англійський дідусь». Історія Пилипа Тараненка : від Першої світової до першого підданого її Величності : [зокрема спогади про Голодомор у Запоріжжі] // Голос України. – 2013. – 27 листоп. – С. 21 : фот.

2043. Шак В. Голодомор в Украине : рассекреченная память : [Запорізька обл.] // МИГ. – 2013. – 28 нояб. – С. 50.

2014

2044. Тараненко П.М. Під чужим прізвиськом : [про 1930-ті рр., зокрема про Голодомор] // Те, чого забути не можна : спогади українця : від революції Відності до революції Гідності / П.М. Тараненко. – Запоріжжя, 2014. – С. 73–86.

•

2045. Гудзь В.В. Продовольча політика влади на Запоріжжі у 1932–1933 роках як засіб геноциду / В.В. Гудзь, Н.С. Герасименко // Materials of the X International scientific and practical conference «Trend of modern science» – 2014. May 30-June 7, 2014. – Sheffield, 2014. – Vol. 11 : History. – P. 10–16.

•

2046. Герасін В. Як пізнавали правду про великий голодомор 1933-го на Запоріжжі : [інтерв'ю з істориком Ф.Г. Турченком] // Запороз. Січ. – 2014. – 22 листоп. – С. 3.

2015

2047. Кліковка Г. «Я чую голоси, що й досі хліба просять...» : [Голодомор в с. Новогупалівка, Вільнянського р-ну (нині – Вільнянська міська територ. громада, Запорізького р-ну)] // Запорізіз. правда. – 2015. – 26 листоп. – С. 4.

2048. Мозолєвська Р. І досі у вухах той свист нагая : [спогади авт. про Голодомор на Запоріжжі] // Волинь-нова. – 2015. – 28 листоп. – С. 7.

2049. «Очі блякнуть, ноги підкошуються: коли буде хліб, коли?!» : [спогади про три голодомори в Україні] / підгот. К. Причиненко // Запорізіз. правда. – 2015. – 5 груд. – С. 4.

2050. Потапенко П. У сіль макали пальці і смоктали : [спогади авт. про Голодомор на Запоріжжі] // Волинь-нова. – 2015. – 28 листоп. – С. 6.

2016

2051. Бугаєнко Ю. Джерела з вивчення Голодомору 1932–1933 рр. на території Вільнянського району Запорізької області // Молода наука – 2016 : зб. наук.

пр. студентів, аспірантів і молодих вчених : у 4 т. / редкол.: М.О. Фролов [та ін.]. – Запоріжжя, 2016. – Т. 1 : Історичні науки. Юридичні науки. Менеджмент і логістика. Соціологія, політологія. Філософія та релігія. Фізичні науки. – С. 11–12.

2052. Кушніренко І.К. Голод 1932–1933 років // Колгосп на околиці : сторінки історії колгоспу «Заповіт Леніна», ТОВ «Новий Заповіт» і Петрівської сільради Гуляйпільського району Запорізької області / І.К. Кушніренко. – Запоріжжя, 2016. – С. 11–15.

•
2053. Шугальова І.М. Запорізький будинок немовляти : конвеєр смерті в центрі індустріального міста : [проаналізовано прецедент масової дит. смертності в роки Голодомору в Будинку немовляти у м. Запоріжжі] // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріз. нац. ун-ту : зб. наук. пр. – 2016. – Вип. 46. – С. 217–225.

•
2054. Литвинова О. «Не виходь з дому, бо тебе з'їдять» : [спогади М. Онищенко з с. Роза, біля Бердянська] // Газ. по-укр. – 2016. – 22 листоп. – С. 1, 3 : фот. – (Голодомор).

2055. Про причини та жахливі наслідки Голодомору 1932–1933 років в Україні говорили сьогодні студенти різних факультетів і спеціальностей в конференц-залі БДПУ : [м. Бердянськ] // Унів. слово. – 2016. – 24 листоп. – Фот.

Вшанування пам'яті жертв голодомору

2012

2056. Вечір в університеті : [до Дня пам'яті жертв Голодомору, м. Запоріжжя] // Запороз. Січ. – 2012. – 27 листоп. – С. 1.

2057. Сосницький Л. Одна трагедія, два зібрання : [скорботні заходи у м. Запоріжжі] // Голос України. – 2012. – 27 листоп. – С. 7.

2013

2058. Белых Д. Почтили память жертв голодомора : [м. Мелітополь] // Новий день. – 2013. – 27 листоп. – С. 3.

2059. Володін К. 1933-й болить і досі : [вшанування пам'яті жертв Голодомору в смт Більмак, Пологівського р-ну] // Рідний край. – 2013. – 27 листоп. – С. 1.

2060. Иринина В. Праведная память и горькие размышления // Таврія. – 2013. – 28 листоп. – С. 6.

2014

2061. Логанов Є. Голод забрав людей більше, ніж зірок на небі : [про підготовку до відзначення Дня пам'яті жертв голодоморів в Україні] // Запоріз. правда. – 2014. – 20 листоп. – С. 2.

2062. Романіченко Д. «На колінах стою перед вами, сповідаю жалобу сумну» : [токмачани вшанували пам'ять жертв Голодомору (м. Токмак, Пологівського р-ну)] // Таврія. – 2014. – 27 листоп. – С. 2.

2063. Чобы помнили : [у Запоріжжі вшанували пам'ять жертв Голодомору] // Правда. – 2014. – 27 нояб. – С. 6.

2015

2064. Коваленко Б. Принесли колоски, хлеб и игрушки : в День памяти жертв Голодомора в Запорожье прошли траурные митинги, а на трех заводах звучали гудки / Б. Коваленко, Д. Шилин // Индустр. Запорожье. – 2015. – 1 дек. – С. 1, 3.

2065. Сосницький Л. Згадали загиблу малечу : [м. Запоріжжя] // Голос України. – 2015. – 1 груд. – С. 6. – (Свічка пам'яті).

2016

2066. Герасін В. Запали свічку пам'яті : [жителі Запоріжжя віддали шану жертвам голодоморів] // Запороз. Січ. – 2016. – 29 листоп. – С. 1.

КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ

Публікації офіційних документів та архівних матеріалів

2014

2067. Київський обласний відділ ДПУ, із листа від 12 березня 1933 року. Випадок трапився у с. Горобіївка Сквирського району : [випадок людожерства] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 12.

Голодомор 1932–1933 рр.

2012

2068. Аржевітіна Л.Д. Голодомор : [Кагарлицький р-н (нині – Кагарлицька міська територ. громада, Обухівського р-ну)] // Нариси про село Переселення / Л.Д. Аржевітіна ; упоряд. Н. Приступ. – Київ, 2012. – С. 20–26 : фот.

2069. Кульчицький С. Політичні репресії і Голодомор // Ілюстрована історія Києва / голова ред. ради О. Попов ; відп. ред. В. Смолій ; керівник авт. кол. С. Кульчицький. – Київ, 2012. – С. 225–230 : фот.

2070. Рокицька О.Д. Івчук Василь Якович : Герой України : [про дир. Дударківської серед. шк. Бориспільського р-ну, розстріляного у 1938 р., він під

час Голодомору організував для дітей безплатне харчування] // Герої – освітня і науковці України / упоряд.: О.А. Сай [та ін.]. – Київ, 2012. – С. 130–132.

•
2071. Бірук О. Ще й досі щем у серці...! : [спогади про Голодомор на Київщині жительки м. Ковеля П. Мохнюк] // Вісті Ковельщини. – 2012. – 22 листоп. – С. 3.

2072. Захарова А. «Я боялась, что родители сварят из меня суп» : [спогади Галини Федорівни з Києва] // Сегодня. – 2012. – 24 нояб. – С. 3.

2073. Зиль А. Хто заперечує Голодомор, той глибоко ненавидить Україну! // Ринок Бориспіль. – 2012. – 23 листоп. – С. 9.

2074. Луканська Г. Домашнє завдання : [відкритий урок у Нац. музеї «Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні»] // Голос України. – 2012. – 27 листоп. – С. 7.

2075. Таран М. Ой ридав Великий Рут : [спогади жителів Білоцерківського р-ну (нині – Білоцерківська міська територ. громада, Білоцерківського р-ну)] // Слово Просвіти. – 2012. – 22–28 листоп. – С. 5 : фот. – (Голодомор).

2013

2076. Свідчення Афанасьєвої Галини Дмитрівни, 1921 р. н., про Голодомор 1932–1933 рр. у Києві (м. Київ) // Історія України : хрестоматія / упоряд. В.М. Литвин ; відп. ред. В.А. Смолій. – Київ, 2013. – С. 634–635.

•
2077. Бараннік А. Село Требухів у роки голодомору 1932–1933 років : [нині – Броварський р-н] // Краєзнавство. – 2013. – № 1. – С. 17–21.

2078. Борисенко В.К. Кияни бачили, як умирали від голоду селяни у 1932–1933 роках : до 80-річчя вшанування пам'яті замучених голодом // Українознавство. – 2013. – № 1. – С. 34–41.

2079. Himka J.-P. National Book of Memory of Victims of the Holodomor of 1932–1933 in Ukraine : the City of Kyiv // Kritika-Explorations in Russian and Eurasian History. – 2013. – Vol. 14, № 2. – P. 411–436.

•
2080. Власенко В. Нас врятували : [спогади авт. про Голодомор у Києві] // Україна молода. – 2013. – 23 трав.

2081. Волотовська Н. Мільйони їх – мов колосків на ниві... : [спогади про Голодомор у с. Войтове (нині – Згурівська селищ. територ. громада, Броварського р-ну) Василини Прокопівни, прабабусі авт.] // Медична акад. – 2013. – 23 листоп. – С. 6. – (80 років Голодомору).

2082. Гриневич В. У Голодомор в селі померло втричі більше людей, ніж на війні : [с. Сулимівка, Яготинського р-ну (нині – Яготинська міська територ. громада, Бориспільського р-ну)] // Гомін України. – 2013. – 5 лют. – С. 10. – Підпис : Gazeta.ua.

2083. Громадська Л. Голодомор – частина страшної історії Бориспільщини // Вісті. – 2013. – 30 трав. – С. 10.

2084. Зиль А. Свідки пекла на землі : [Голодомор на Бориспільщині] // Ринок Бориспіль. – 2013. – 15 листоп. – С. 3. – (До річниці Голодомору в Україні).

2085. Інжуватова Х. Дитину знайшли в печі, в... місці з холодцем : отримавши щедрий урожай, селяни Київщини цілими сім'ями вмирили з голоду : [спогади Л. Щедрої про Голодомор в с. Брідок (нині – с. Зрайки, Володарської селищ. територ. громади, Білоцерківського р-ну)] // Україна молода. – 2013. – 1-2 лют. – С. 19 : фот.

2086. Ковальчук А. Колективізація і голодомор на Бориспільщині // Ринок Бориспіль. – 2013. – 22 листоп. – С. 8.

2087. Конарева Л. Двічі судимий... щоденник : парт. працівник в особистих записках – про свій сором за голодні страждання родини і злість на Сталіна : [про щоденник, який вів у період Голодомору Д. Заволока (м. Київ)] // Труд. слава. – 2013. – 12 листоп. – С. 6 ; Уряд. кур'єр. – 3 серп. – С. 21 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2088. Кулик П. Голодомор очима п'ятирічного хлопчика : [спогади авт. про Голодомор у с. Велика Березянка, Таращанського р-ну (нині – Таращанська міська територ. громада, Білоцерківського р-ну)] // Гомін України. – 2013. – 12 верес. ; День. – 21 серп. – С. 5 : фот.

2089. МакКой Т. «Казка» про батькову шапку : [спогади про Голодомор у м. Яготині, Бориспільського р-ну] // Юрид. вісн. України. – 2013. – 23-29 листоп. – С. 6-7.

2090. Танчик Л. «Це був геноцид у найзвірячішій формі» : [спогади авт. про Голодомор у с. Жуківці, нинішньої Української міськ. територ. громади, Обухівського р-ну] // Україна молода. – 2013. – 10 квіт. – С. 8 : фот.

2091. Удодік Г. Нас було п'ятеро дітей, а вижили двоє : [спогади авторки про Голодомор на Київщині] // Україна молода. – 2013. – 31 січ. – С. 10.

2092. «Я хліб не здам. Я не допущу, щоб мої колгоспники мерли з голоду...» : [згадується дир. Дударківської шк. В. Івчук (Бориспільський р-н)] // Ринок Бориспіль. – 2013. – 22 листоп. – С. 3.

2014

2093. Беззубенко Н.О. Голодомор 1932–1933 років : [Рокитнянський р-н (нині – Рокитнянська селищ. територ. громада, Білоцерківського р-ну)] // Савинці – село мого дитинства / Н.О. Беззубенко. – Київ, 2014. – С. 59–66 : фот.

2094. Горловий М.П. Епоха потрясінь : [спогади] // Щербанівка : нариси з історії села Щербанівки на Обухівщині / М.П. Горловий. – Кам'янець-Подільський, 2014. – С. 22–48.

•

2095. Богущ А. Біль у серцях залишиться назавжди : [Голодомор на Бориспільщині] // Труд. слава. – 2014. – 21 листоп. – С. 2.

2096. Голодомор 1932–1933 : [спогади М. Бега з с. Мокра Корма, нинішньої Іванківської селищ. терит. громади, Вишгородського р-ну] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 23.

2097. Зиль А. «Біда за бідою, журба за журбою...» : [Голодомор на Бориспільщині] // Ринок Бориспіль. – 2014. – 21 листоп. – С. 3.

2098. Страта голодом : [Голодомор на Бориспільщині] // Термінал. – 2014. – 21 листоп. – С.3.

2015

2099. Мельничук О.Ю. Київська обласна контора «Торгсину» (1931–1936 рр.) : становлення та функціонування : [зокрема про Голодомор] : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Ольга Юріївна Мельничук ; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – Київ : [б. в.], 2015. – 18 с.

•

2100. Павленко Н. Люди стали, як звірі. Одна думка : аби тільки шматочок хліба чи картоплинки у рота : [спогади М. Шпиталь про Голодомор на Київщині] // Країна. – 2015. – № 46. – С. 40–41 : фот.

•

2101. Гольденберг Л. З уцілілого в пам'яті : Голодомор : що бачив і пережив тодішній хлопчик-підліток зі збіднілої київської сім'ї // День. – 2015. – 27–28 листоп. – С. 13 : фот.

2102. Лише пам'ять не дозволить повторити : [Голодомор на Бориспільщині] // Труд. слава. – 2015. – 27 листоп.

2103. Лой В. На Київщині люди після голоду 1932–1933 рр. стали зовсім іншими // Вісн. Переяславщини. – 2015. – 28 листоп.

2104. Просяник М. «Пішли по пшінку» : [спогади авт. про Голодомор у м. Обухові] // День. – 2015. – 30 січ.

2105. Стрілько В. Виховання вбивством : [Голодомор на Бориспільщині] // Труд. слава. – 2015. – 27 листоп. – С. 11.

2016

2106. Івчук Василь Якович : [дир. Дударківської шк. (Бориспільський р-н)] // Герої України : Хмельницька область : довід.-біобібліогр. вид. / Упр. культури, національностей, релігій та туризму Хмельн. облдержадмін., ХОУНБ ім. М. Островського. – 2-ге допов. і перероб. вид. – Хмельницький, 2016. – С. 24–25 : фот. – (Серія «Видатні особистості Хмельниччини»).

2107. Спогади Харчик Віри Григорівни : [с. Березна, Володарського р-ну (нині – Володарська селищ. територ. громада, Білоцерківського р-ну)] // Спогади мешканців села Варковичі та інших місцин про 1920–1960 роки / упоряд.: А. Лозін, В. Бондарук, В. Данильчук. – Рівне, 2016. – С. 30–31.

2108. «В тридцять третьому году їли люди лободу, пухли люди із голоду, помирали на ходу» : [свідчення жителів Переяславщини] // Вісн. Переяславщини. – 2016. – 25 листоп. – Фот.

2109. Зиль А. Голодомор і золота лихоманка : [Голодомор на Бориспільщині] // Ринок Бориспіль. – 2016. – 11 листоп. – С. 7.

2110. Кулик Н. Дударківський янгол : [розповідь про дир. Дударківської шк. (Бориспільський р-н) В. Івчука, який у роки Голодомору врятував більш ніж 200 дітей] // Освіта України. – 2016. – 28 листоп. – С. 15 : фот.

2111. Пугач О. Голодна смерть дітей київських дитбудинків // Культура і життя. – 2016. – 12 серп. – С. 15.

2112. Сокур О. Чорноземи не врятували : від голоду на Київщині рятувало перебування в Лук'янівській в'язниці : [спогади] // Україна молода. – 2016. – 29 листоп. – С. 8 : фот.

Вшанування пам'яті жертв голодомору

2012

2113. Акція, присвячена пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років, на території Національного музею «Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні» у Києві : [фотографія] // Голос України. – 2012. – 27 листоп. – С. 7.

2114. Білкей В. Пам'яті жертв Голодоморів : [Бориспільщина] // Вісті. – 2012. – 22 листоп. – С. 7.

2115. В эти дни Украина отмечает память жертв голодоморов : в Киеве уже состоялась церемония почтения памяти украинцев, погибших от голода в страшные годы // Веч. Одесса. – 2012. – 23 нояб.

2116. Воліковська У. Свічка вічної пам'яті : [м. Київ] // Слово Просвіти. – 2012. – 29 листоп. – 5 груд. – С. 2 : фот.

2117. Жалобні заходи до Дня пам'яті жертв голодоморів в Україні : [м. Київ] // Культура і життя. – 2012. – 23 листоп. – С. 3.

2118. Зажгут свічки и приспують флаги : [м. Київ] // Сегодня. – 2012. – 24 нояб. – С. 3.

2119. Зернина до зернини : [у Києві розпочали збір коштів на придбання свічок та лампадок, які запалють біля пам'ятних знаків жертвам Голодомору 24 листоп.] // Україна молода. – 2012. – 22 листоп. – Фот.

2120. Іванів Д. Вогники – як душі убієнних : тисячі українців вшанували пам'ять жертв Голодомору – 32/33 : [м. Київ] // Україна молода. – 2012. – 27 листоп. – С. 2 : фот.

2121. Квіти, колоски та запалена лампада : [президенти України (Л. Кравчук, Л. Кучма, В. Ющенко, В. Янукович) вшанували пам'ять жертв Голодомору] // Голос України. – 2012. – 24 листоп. – С. 1 : фот.

2122. Міщенко М. Поминання Голодомору : на Печерських пагорбах плакали, молилися і запалювали свічки... : [м. Київ] // Гомін України. – 2012. – 17 січ. – С. 6 : фот.

2123. Пам'ять про невинно загиблих повинна бути завжди з нами : [Бориспільщина] // Труд. слава. – 2012. – 23 листоп. – С. 2.

2124. [Представники] громадських організацій запропонували киянам зробити пожертву на лампади : фотографія // Голос України. – 2012. – 22 листоп. – С. 19.

2125. Таборит М. Запалімо свічку пам'яті : [вшанування пам'яті в Києво-Могилян. акад.] // Слово Просвіти. – 2012. – 22–28 листоп. – С. 3 : фот. – (Голодомор).

2126. Тисячі людей прийшли до Меморіалу вшанувати заморених голодом українців // Гомін України. – 2012. – 27 листоп. – С. 1, 2 : фот. – Підпис : Департамент інформації УГКЦ.

2013

2127. 80-ті роковини. В Києві більше 5 тисяч громадян вшанували пам'ять загиблих від Голодомору // Гомін України. – 2013. – 26 листоп. – С. 1 : фот.

2128. «Голодомор – геноцид» : вболівальники «Динамо» вшанували пам'ять жертв голоду // Гомін України. – 2013. – 8 січ. – С. 6 : фот. – Підпис : Gazeta.ua.

2129. Для спільного вшанування пам'яті жертв Голодомору Громадський комітет запрошує киян зібратися в суботу // День. – 2013. – 22–23 листоп. – С. 21 : фот.

2130. Жигайло А. Хвилина мовчання почалася із запізненням : [м. Київ] // Газ. по-укр. – 2013. – 26 листоп. – С. 1, 14 : фот. – (Голодомор).

2131. Конарева Л. Запали свічку пам'яті! : [біля Нац. музею «Меморіал пам'яті жертв Голодоморів» вшановують жертв геноциду] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 23 листоп. – С. 5.

2132. Лук'янчук Г. Голод – ціна комуністичних експериментів над українцями : вшанували пам'ять жертв Голодомору на Володарщині // Укр. слово. – 2013. – 20–26 листоп. – С. 12 : фот. – (80 років Геноциду-Голодомору).

2133. Марченко М. Смак голоду : [проведення жалобних заходів у Нац. музеї «Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні»] // Вечір. Київ. – 2013. – 21 листоп. – С. 7 : фот.

2134. Українські церкви закликають вірян приїхати до Києва 23 листопада : щоб біля Меморіалу Голодомору вшанувати жертв геноциду // Укр. слово. – 2013. – 6–12 листоп. – С. 11 : фот.

2014

2135. Сухенко В. Фастівщина : без права на забуття : до 80-х роковин вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. – Фастів : Фастів. держ. краєзнав. музей, 2014. – 304 с. : іл.

•

2136. День пам'яті : [м. Київ] // Культура і життя. – 2014. – 21–27 листоп. – С. 2 : фот.

2015

2137. День пам'яті : [м. Київ] // Культура і життя. – 2015. – 4–10 груд. – С. 2 : фот.

2138. Овчаренко Е. Тема Голодоморів невичерпна : [у Нац. музеї літ. України відбувся захід «Запали свічку пам'яті»] // Слово Просвіти. – 2015. – 3–9 груд. – С. 3.

2139. Chernichkin K. Kyiv honors Holodomor victims : [Київ вшанував жертв Голодомору] // Kyiv Post. – 2015. – 28 Nov. – Phot.

2016

2140. В Переяславі вшанували жертв геноциду українського народу // Вісн. Переяславщини. – 2016. – 25 листоп. – Фот. – Підпис : Інф. «ВП».

2141. Гречанюк У. Із історії викреслити неможливо : [жалобні заходи у м. Києві та за кордоном] // Сіл. вісті. – 2016. – 29 листоп.

2142. Киянам нагадують про свічку пам'яті : у суботу 26 листоп. в Україні поминатимуть жертв Голодомору // Вечір. Київ. – 2016. – 24 листоп. – Фот.

2143. Ольшанський В. Українці запалили свічки пам'яті : [про пам'ятні заходи у м. Києві] // Хрещатик. – 2016. – 29 листоп. – С. 1.

2144. Пам'яті загиблих у часи голодомору : [м. Київ] // Культура і життя. – 2016. – 2 груд. – С. 3 : фот.

2145. Топала В. «Українці ніколи не жебракували. Вони завжди жили заможно, бо працювали» : загиблих під час Голодомору вшанували у Києві // Газ. по-укр. – 2016. – 29 листоп. – С. 1, 4 : фот. – (Голодомор).

КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСТЬ

Публікації офіційних документів та архівних матеріалів

2013

2146. Матівос Ю. Незагоєні рани села : [арх. матеріали та спомины про Голодомор у Кіровоградській обл.] // Кіровоградська правда. – 2013. – 8 лют. – С. 9 : фот. ; Степ. край. – 19 жовт. – С. 2 : фот.

2147. Матівос Ю. «Щоб уже в них зупинилися серця, як вони зупинили наше життя» : [авт. аналізує док., які свідчать про Голодомор у м. Кропивницькому] // Наше місто. – 2013. – 21 листоп. – С. 3.

2015

2148. Комісаренко О. Микола Гаращенко : Добро не мало права на життя : [про експозицію док. і свідчень очевидців Голодомору, яку розміщено в Новому українському краєзнав. музеї] // 3 перших уст. – 2015. – 26 листоп. – С. 7 : фот.

Голодомор 1932–1933 рр.

2012

2149. Голодомор 1932–1933 рр. у нашому краї // Кіровоградщина. Історія рідного краю : навч. посіб. / за ред. І.А. Козир. – Кіровоград, 2012. – С. 194–195 : фот.

•
2150. Архипова В. Запалить свічку пам'яті : Голодомор 1932–1933 рр. : [спогади очевидців зі Світловодського р-ну (нині – Світловодська міська територ. громада, Олександрійського р-ну)] // Вісті Світловодщини. – 2012. – 23 листоп. – С. 1 : фот.

2151. Білошапка В. Український вишитий рушник 1933 року : [створений П.С. Поліщук, жителькою с. Розумівка, Олександрівського р-ну (нині – Олександрівська селищ. територ. громада, Кропивницького р-ну), зокрема згадується Голодомор] // Крим. світлиця. – 2012. – 23 листоп. – С. 1 : фот. – (Завтра – День пам'яті жертв голодоморів і політичних репресій в Україні).

2152. Бойко Я. Голодомор – історична правда // Труд. слава. – 2012. – 24 листоп. – С. 1, 2.

2153. Войтенко К. Забуттю не підлягає : [спогади авт. про Голодомор у Вільшанському р-ні (нині – Вільшанська селищ. територ. громада, Голованівського р-ну)] // Зорі над Синюхою. – 2012. – 21 січ. – С. 2.

2154. Ворон С. Ще одна сторінка в історії України – голодомор : [дир. музею історії р-ну (сmt Онуфріївка, Олександрійського р-ну) розмірковує про Голодомор] // Придніпров'я. – 2012. – 24 листоп. – С. 3 : фот.

2155. Герасимчук О. Голодне лихоліття : [на Гайворонщині] // Гайворон. кур'єр. – 2012. – 24 листоп. – С. 2.

2156. Гладик Л. З голоду вмирали і дорослі, і діти : [на Гайворонщині] // Гайворон. кур'єр. – 2012. – 24 листоп. – С. 2.

2157. Іванова Н. Щоб пам'ятали : лист від Надії Іванової : [спогади про Голодомор на Кіровоградщині] // Україна-Центр. – 2012. – 20 дек. – С. 4.

2158. Криворучко В. Їх знищила система : [Голодомор у с. Ятрань, Новоархангельського р-ну (нині – Підвисоцька сіл. територ. громада, Голованівського р-ну)] // Кіровоград. правда. – 2012. – 18 груд. – С. 5 : фот.

2159. Лісниченко Ю. «Страшнішого за голод немає нічого» : [спогади (с. Губівка, Компаніївського р-ну, нині – Компаніївська селищ. територ. громада, Кропивницького р-ну)] // Вечір. газ. – 2012. – 23 листоп. – С. 5.

2160. Незалежний Голодомор // 21-й канал. – 2012. – 26 січ. – С. 1*.

2161. Чоботар С. Мораль у кожного своя : [Голодомор на Новомиргородщині] // Новомиргородщина. – 2012. – 8 груд. – С. 7.

2013

2162. Григоренко В.І. Колективізація і післявоєнна відбудова села / В.І. Григоренко, А.П. Зубалій // Турія : наше рідне село в документах історії, спогадах сучасників, наша дійсність і майбутнє / В.І. Григоренко, А.П. Зубалій. – Кіровоград, 2013. – С. 38–54 : фот.

2163. Стець І. Голодомор 1932–1933 років у нашому краї // Стежинами пам'яті. З історії краєзнавчого руху на Кіровоградщині. Вип. 1 / уклад. Л. Гайда. – Кіровоград, 2013*.

•

2164. Войтенко К. Забуттю не підлягає : [Голодомор у с. Дорожінка, нинішньої Вільшанської селищ. територ. громади, Голованівського р-ну] // Зорі над Синюхою. – 2013. – 7 груд. – С. 2.

2165. Вони пережили голодомор : [м. Олександрія] // Вільне слово. – 2013. – 20 листоп. – С. 4.

2166. Гудько В. Минуле стукає в серце : [спогади О. Савчук про Голодомор на Кіровоградщині] // Нове життя. – 2013. – 30 листоп. – С. 2.

2167. Животовський В. У цих спогадах – правда і біль : [свідчення М.С. Ткачука, очевидця Голодомору (Новоархангельський р-н, нині – Новоархангельська селищ. територ. громада, Голованівського р-ну)] // Колос. – 2013. – 2 квіт. – С. 4.

2168. Кабаченко Л. «Ми вижили, бо мама розводила молоко водою і кришила туди бур'ян» // 21-й канал. – 2013. – 28 листоп. – С. 2.

2169. Комісаренко О. Вони пережили голод і залишились у живих, щоб розповісти правду... : [за сприяння та фінансової підтримки нар. депутата України С. Березкіна вручено символічні продуктові пакунки сорока підопічним територ. центру, які пережили Голодомор (м. Новоукраїнка)] // Новоукр. новини. – 2013. – 30 листоп. – С. 4 : фот.

2170. Комісаренко О. «Ми дуже горювали, багато лиха зазнали...» : [спогади О.П. Маркуш] // Новоукр. новини. – 2013. – 23 листоп. – С. 3 : фот.

2171. Конарева Л. Голодний гопак 1933 року : [спогади Г.О. Притуляк з смт Вільшанка, Голованівського р-ну] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 22 черв. – С. 21 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2172. Краснюк О. Про школу, голод і Марію Демченко : [Голодомор у Світловодському р-ні (нині – Світловодська міська територ. громада, Олександрійського р-ну)] // Наше місто. – 2013. – 22 серп. – С. 4 : фот.

2173. Лазор В. Голодомор 1932–1933 : пам'ятати, щоб не повторити... : [причини Голодомору, зокрема на Кіровоградщині] // Наш бізнес. – 2013. – 21 листоп. – С. 1, 3 : фот.

2174. Мельник Л. Їли і бур'яни, і акацію... : [спогади Г. Чорнобая про Голодомор на Кіровоградщині] // Слово і час. – 2013. – 23 листоп. – С. 2.

2175. Місюна О. Серп і молот – смерть і голод : [про становлення рад. влади, колективізацію та Голодомор в Україні на прикладі сім'ї Г.П. Пірик з с. Долинівка, нинішньої Гайворонської міськ. територ. громади, Голованівського р-ну] // Гайворон. кур'єр. – 2013. – 24 трав. – С. 3.

2176. Мороченець О. Забуттю не підлягає : 80-ті роковини світлої пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 рр. : [на Голованівщині] // Вісн. Голованівщини. – 2013. – 23 листоп. – С. 2.

2177. Насалець Є. Липа 33-го... : [розповідь жителя смт Добровеличківка, Новоукраїнського р-ну] // Сіл. життя. – 2013. – 23 листоп. – С. 3.

2178. Несен О. І тут зі стіни рову відпала скиба землі, а з-під неї зі стуком посипалися дитячі кісточки... : [завдяки наполегливості пенсіонера В. Криворучка, який збирав свідчення людей, у с. Ятрань, Підвисоцької сіл. територ. громади, Голованівського р-ну, було знайдено останки померлих у Голодомор] // Кіровогр. правда. – 2013. – 22 листоп. – С. 9 : фот.

2179. Нехай не згасне свіча пам'яті про мільйони жертв Голодомору 1932–1933 років : [розповідь очевидців з с. Липняжка, Добровеличківської селищ. територ. громади, Новоукраїнського р-ну] // Сіл. життя. – 2013. – 23 листоп. – С. 3.

2180. Пісковий В. Новомиргородщина : свідчення очевидців // Новомиргородщина. – 2013. – 23 листоп. – С. 1, 2.

2181. Поліщук В. «Чорні дошки» радянського села : про політику, наслідком якої став Голодомор 1932–1933 рр. в Україні : [Голодомор у Кіровоградській обл.] // 21-й канал. – 2013. – 7 берез. – С. 18 ; День. – 31 трав. – 1 черв. – С. 12.

2182. Свідчення очевидців : [свідчення про Голодомор на Гайворонщині зібрані працівники район. краєзнав. музею (м. Гайворон, Голованівського р-ну)] // Гайворон. вісті. – 2013. – 2 листоп. – С. 3 ; 9 листоп. – С. 3.

2183. Славінська І. Були і самопожертви, і людська байдужість : [Бобринеччина] // Честь хлібороба. – 2013. – 3 груд. – С. 3.

2184. Степанова О. Життя прожити – не поле перейти : [спогади О.Г. Титаренко про Голодомор на території нинішньої Кропивницької міськ. територ. громади] // Україна-Центр. – 2013. – 9 мая. – С. 6 : фот.

2185. Степаненко О. Три сторіччя очима однієї людини : [спогади Ф. Григор'євої про 1932–1933 рр. у смт Вільшанка, Голованівського р-ну] // Зорі над Синюхою. – 2013. – 12 січ. – С. 8–9.

2186. 1932–1933 роки : [с. Олександрівка, нинішньої Долинської міськ. територ. громади, Кропивницького р-ну] // Долин. новини. – 2013. – 4 квіт. – С. 3.

2187. 1933-й : свідчення очевидців : [у Гайворонському р-ні (нині – Гайворонська міська територ. громада, Голованівського р-ну)] // Гайворон. вісті. – 2013. – 22 жовт. – С. 2.

2188. Ховали харчі в колодязі : [уривок із ст. музикантки В.П. Короті-Ковальської «Україно, ти – моя молитва! Штрихи до портрету Неоніли Крюкової» ; спогади про Голодомор в сім'ї нар. артистки України родом із Кіровоградщини] // Придніпров'я. – 2013. – 30 листоп. – С. 3.

2189. Яковенко І. Спогади очевидця : [О.М. Бакалюк з с. Мечиславка, Благовіщенської міськ. територ. громади, Голованівського р-ну] // Слово і час. – 2013. – 23 листоп. – С. 2.

2014

2190. Андрусенко С. Гіркі спогади дитинства // Труд. слава. – 2014. – 22 листоп. – С. 2.

2191. Балабан М. Шана закатованим землякам : [Голодомор на Вільшанщині] // Зорі над Синюхою. – 2014. – 29 листоп. – С. 2.

2192. Березкін С. Поділись хлібом заради майбутнього : [акцію започаткував нардеп України С. Березкін] // Нова газ. – 2014. – 27 листоп. – С. 1.

2193. Войтенко К. Щоб не згасла свічка пам'яті : [спогади жителів с. Дорожинка, Вільшанської селищ. територ. громади, Голованівського р-ну] // Зорі над Синюхою. – 2014. – 6 груд. – С. 5.

2194. Герасименко І. Молоко для знайди : історія з дитинства моєї прабабусі Марії : [с. Варварівка, на Кіровоградщині] // День. – 2014. – 21 листоп. – С. 12.

2195. Запобігти майбутнім актам геноциду // Вісн. Голованівщини. – 2014. – 25 січ. – С. 2*.

2196. Історія – це правда. Народу повертається історія // Вільне слово. – 2014. – 19 листоп. – С. 4*.

2197. Кіфенко С. Уроки історії, які не маємо права забути : [зокрема про Голодомор на Кіровоградщині] // Труд. слава. – 2014. – 22 листоп. – С. 1, 2.

2198. Колосок пам'яті : [свідчення О. Гончарука, жителя с. Шамраївка, Благовіщенської міськ. територ. громади, Голованівського р-ну] // Слово і час. – 2014. – 22 листоп. – С. 2 : фот.

2199. Комісаренко О. Свідчення Голодомору 1932–1933 років збирали представники Благодійного фонду Станіслава Березкіна : [акція «Поділись хлібом заради майбутнього», під час якої представники Благодійного фонду «Добротвір» записали спогади свідка Голодомору В.І. Яцело] // Новоукр. новини. – 2014. – 29 листоп. – С. 2 : фот.

2200. Крушеницький І. Свідок голоду 1932–1933 років Василь Хільченко : голодомор – це загальнодержавний концтабір : [смт Компаніївка, Кропивницького р-ну] // Нова газ. – 2014. – 27 листоп. – С. 15 : фот.

2201. Лучанінов А. За ініціативи народного депутата Станіслава Березкіна відбулася благодійна акція : [під час акції «Поділись хлібом заради майбутнього!» записали спогади Л.В. Бондар про Голодомор] // Зорі над Синюхою. – 2014. – 29 листоп. – С. 1.

2202. Любчич К. Спогади... : [про Ф. Данілову, яка рятувала дітей від Голодомору у с. Ганно-Требинівка, на Устинівщині] // Нар. слово. – 2014. – 10 лип. – С. 6 : фот.

2203. Мельник П. Поділися хлібом заради майбутнього : [про свідка Голодомору В. Хільченка з смт Компаніївка, Кропивницького р-ну] // Голос України. – 2014. – 25 листоп. – С. 4 : фот.

2204. Патріляк Б. Голодомор – реакція на мільйонний селянський «майдан» початку 1930-х : [про реакцію людей на колективізацію та зворотню реакцію влади на протести] // Кіровоград. правда. – 2014. – 5 груд. – С. 10.

2205. Пирля З. Поділись хлібом заради майбутнього : [про тему Голодомору у рад. час, а також про благодійний фонд нардепа України С. Березкіна «Добротвір»] // Честь хлібороба. – 2014. – 22 листоп. – С. 1 : фот.

2206. Поповкіна А. Голодомор : погляд через 82 роки : [про Голодомор на Кіровоградщині] // Новоукр. новини. – 2014. – 22 листоп. – С. 3 : фот.

2207. СБУ передала до Обласної універсальної наукової бібліотеки книги про Голодомор // 21-й канал. – 2014. – 25 груд. – С. 11.

2208. Сектор інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю РДА. Минуле стукає в наші серця : [спогади очевидців Голодомору – жителів Онуфріївського р-ну (нині – Онуфріївська селищ. територ. громада, Олександрійського р-ну)] // Придніпров'я. – 2014. – 22 листоп. – С. 2.

2209. Спогади очевидців, записані працівниками музею Н. Жахаловою та Т. Вальчишеною // Вільне слово. – 2014. – 19 листоп. – С. 4*.

2210. Степаненко О. Жорстокість : [бесіда авт. з ученицею 7 класу А. Пироженко біля пам'ятника жертвам Голодомору про голодні 1932–1933 рр.] // Зорі над Синюхою. – 2014. – 25 січ. – С. 5.

2211. Степаненко О. Спогади моєї матері : [спогади про дитинство та Голодомор Є.В. Дудніченко (Кауліної), жительки смт Вільшанка, Голованівського р-ну] // Зорі над Синюхою. – 2014. – 15 берез. – С. 5.

2212. Чернега М. Обездолили, обезкровили : [про жакливі випадки у часи Голодомору (с. Шамраївка, Благовіщенської міськ. територ. громади, Голованівського р-ну)] // Слово і час. – 2014. – 25 листоп. – С. 2.

2015

2213. Голодомор // Кавалерія : від Єлисаветградського офіцерського кавалерійського училища до Української кіннотної військової школи ім. Будьонного (1850-і – 1930-і рр.) : книга-альбом / авт. тексту С. Шевченко ; фото, арх., картогр. матеріали О. Чуднов. – Кіровоград, 2015*.

2214. Гаращенко М. Історія села Комишувате Новоукраїнського району (краєзнавча розвідка) : [зокрема про Голодомор] // Між Бугом і Дніпром : наук.-краєзнав. вісн. Центр. України. – Кіровоград, 2015. – Вип. 4. – С. 304–311.

2215. Верозуб Н. «Людської пам'яті свіча хай запалає» // Наше місто. – 2015. – 3 груд. – С. 4*.

2216. Голобородько В. Голодомор : ціна Олександрії // Город. кур'єр. – 2015. – 3 дек. – С. 1, 7 : фот.

2217. Голодомор 1932–1933 рр. в Україні, його причини та наслідки // Труд. слава. – 2015. – 28 листоп. – С. 1, 2*.

2218. Жива пам'ять про мільйони українців, закатованих голодом // Вечір. газ. – 2015. – 4 груд. – С. 2*.

2219. Козачінська Ю. Голодомор. Спогади : [спогади Н.К. Дерипаски] // Долин. новини. – 2015. – 28 листоп. – С. 2*.

2220. Комісаренко О. «Бог ніби подарував нам другий шанс...» : [спогади свідка Голодомору Г.П. Грози] // Новоукр. новини. – 2015. – 28 листоп. – С. 1 : фот.*

2221. Комісаренко О. «Територія терору...» : [Голодомор на Кіровоградщині] // Новоукр. новини. – 2015. – 28 листоп. – С. 2 : фот.

2222. Мертві не пробачать, живі – не забудуть... : [спогади очевидців] // Сіл. життя. – 2015. – 28 листоп. – С. 2 : фот.*

2223. Міхайлова Л. Голодомор 33-тього, з попелу забуття : [Голодомор в Долинському р-ні (нині – Долинська міська територ. громада, Кропивницького р-ну)] // Долин. новини. – 2015. – 28 листоп. – С. 2.

2224. Пам'ятати, аби жити // Вісті Світловодщини. – 2015. – 18 груд. – С. 5 : фот.*

2225. Терещенко М. Як морили голодом житницю Європи // 21-й канал. – 2015. – 3 груд. – С. 12*.

2226. Тихонович Н. Про Голодомор 1932–1933 років // Вечір. газ. – 2015. – 27 листоп. – С. 6*.

2227. Ткаченко О. Батьки не з'їдали свою пайку, а віддавали дітям : [спогади жителів Кіровоградського та Компаніївського р-нів (нині – Кропивницького р-ну)] / О. Ткаченко, О. Якуніна // Голос України. – 2015. – 28 листоп. – С. 7 : фот. – (Запали свічку).

2228. Ткаченко О. Зоя Бугайова : на полудник старші хлопчики приносили нам акацію... : [спомини З. Бугайової з с. Високі Байраки, Кропивницького р-ну] // Нова газ. – 2015. – 26 листоп. – С. 3 : фот.

2229. Тофтул М. 1933-й і сучасна трагедія на сході України : [спогади авт., с. Коробчине (нині – Новомиргородська міська територ. громада, Новоукраїнського р-ну)] // Україна молода. – 2015. – 28 жовт.

2230. Удовиченко О. Пам'ятати – значить жити! : [спогади Д.К. Іванченко] // Долин. новини. – 2015. – 16 трав. – С. 1*.

2231. Хлевнюк О. Свідчення очевидців // Гайворон. вісті. – 2015. – 28 листоп. – С. 2*.

2232. Холоднюк В. Жменька соняхів в кишені // Вісн. Голованівщини. – 2015. – 28 листоп. – С. 2*.

2233. Чоботар С. Пам'ятати завжди про Голодомор : [Голодомор у Новомиргородському р-ні (нині – Новомиргородська міська територ. громада, Новоукраїнського р-ну)] // Новомиргородщина. – 2015. – 10 січ. – С. 6.

2016

2234. Геноцид нашого народу : сьогодні – День пам'яті жертв голодоморів : [історія Голодомору в Україні] // Вісн. Голованівщини. – 2016. – 26 листоп. – С. 2*.

2235. Герасимчук О. Голодомор як злочин проти Українства // Гайворон. кур'єр. – 2016. – 26 листоп. – С. 2*.

2236. Гладик Л. З голоду вмирали і дорослі, і діти : [спогади очевидців] // Гайворон. кур'єр. – 2016. – 26 листоп. – С. 2*.

2237. Гордін Р.В. З болем у серці : [спогади авт. про Голодомор на Кіровоградщині] // Новомиргородщина. – 2016. – 26 листоп. – С. 5.

2238. Іваненко В. Любов Савченко : з останніх 97 років найжахливіший – той, коли був Голодомор : [с. Аджамка, нині – Кропивницького р-ну] // Зоря. – 2016. – 16 квіт. – С. 4 : фот.

2239. Комісаренко О. Дід Ланецький згадує... : [спогади про Голодомор на Кіровоградщині] // 3 перших уст. – 2016. – 24 берез. – С. 4 : фот.

2240. Летюк С. Лист до Сталіна // 21-й канал. – 2016. – 1 груд. – С. 9*.

2241. Лісниченко Ю. Тільки у своїй державі «своя правда, і сила, і воля» // Вечір. газ. – 2016. – 2 груд. – С. 6*.

2242. Мельник Н. Пам'ятати, щоб не повторилось : [спогади жителів с. Піщаний Брід, Новоукраїнського р-ну] // Сіл. життя. – 2016. – 26 листоп. – С. 2 : фот.

2243. Мишакіна В. Пам'яті не згасне слід : [спогади очевидця Голодомору на Бобринеччині] // Трудівник Устинівщини. – 2016. – 28 січ. – С. 2.

2244. Михайлова Л. А замість хліба – жолуді... : [спогади долинчанки Г.П. Назаревич] // Долин. новини. – 2016. – 3 груд. – С. 5.

2245. Орел С. «Дайте хліба, бо діти помруть з голоду, а не дасте, то силою прийдеться взяти!...» : [Голодомор на Кіровоградщині] // Нова газ. – 2016. – 24 листоп. – С. 10–11 : фот. ; Укр. тиждень. – 25 листоп. – Фот.

2246. «Палає свічка пам'яті» в наших серцях : [про підбиття підсумків минулоріч. конкурсу щодо висвітлення теми Голодомору в ЗМІ Кіровоградської обл.] // Вісн. Голованівщини. – 2016. – 26 берез. – С. 1.

2247. Сапок С. Голодомор – страшна руїна : [історія Голодомору в Україні] // Труд. слава. – 2016. – 26 листоп. – С. 1, 2*.

2248. Спомини, що серце стискають : [спогади очевидців] // Вісн. Голованівщини. – 2016. – 26 листоп. – С. 2*.

2249. Татарчук Л. Були б з'їли і мене : [спогади очевидців] // Гайворон. кур'єр. – 2016. – 26 листоп. – С. 2*.

2250. Тільнов В. Він врятував жителів Березівки від голодної смерті : [розповідь про першого голову колгоспу Г.І. Гордієнка] // Маловисків. вісті. – 2016. – 30 листоп. – С. 1 : фот.

2251. Тумаков В. Я бачив голодні очі дітей : [спогади очевидця] // Вісті Світловодщини. – 2016. – 22 січ. – С. 6 : фот.*

Вшанування пам'яті жертв голодомору

2012

2252. Апостолова Л. Події тих років живуть в серцях українців : [мітинг-реквієм в смт Новоархангельськ, Голованівського р-ну] // Колос. – 2012. – 27 листоп. – С. 1.

2253. Бажан В. Важливо згадати : [до річниці вшанування жертв Голодомору, зокрема на Кіровоградщині] // Нар. слово. – 2012. – 29 листоп. – С. 1.

2254. Балабан М. Наслідки голодоморів та політичних репресій ще довго даватимуть про себе знати : [вшанування пам'яті земляків на темат. уроках, заходах, лінійках та мітингах (Вільшанщина)] // Зорі над Синюхою. – 2012. – 1 груд. – С. 3.

2255. Бойко Я. Ми їх не забули і не забудемо ніколи! : [петрівчани вшанували пам'ять загиблих земляків (сmt Петрове, Олександрійського р-ну)] // Труд. слава. – 2012. – 28 листоп. – С. 1.

2256. Борисенко О. Стежками болю й мук : [у Ганно-Требинівській б-ці сіл. громада вшанувала померлих від Голодомору земляків] // Трудівник Устинівщини. – 2012. – 4 груд. – С. 3.

2257. Верстюк О. Запалили свічки пам'яті : [м. Кропивницький] // Вечір. газ. – 2012. – 30 листоп. – С. 2.

2258. Галунка Л. Колосок пам'яті : [урок-реквієм (с. Ганнівка, Гурівської сіл. територ. громади, Кропивницького р-ну)] // Долин. новини. – 2012. – 29 листоп. – С. 1.

2259. Гора А. Свеча горела на окне : [фоторепортаж з траур. мітингу у м. Кропивницькому] // Україна-Центр. – 2012. – 29 нояб. – С. 5 : фот.

2260. Зубко А. Сколихнися, Україно, від спогадів голодомору 1933 року : [заходи у с. Розумівка, Олександрівської селищ. територ. громади, Кропивницького р-ну] // Вперед. – 2012. – 1 груд. – С. 2.

2261. Кащєєв В. День всенародної жалоби : [мітинг-реквієм у м. Долинська, Кропивницького р-ну] // Долин. новини. – 2012. – 29 листоп. – С. 1.

2262. Кожухар О. Шановні жителі району! : [звернення голів Новоархангельської райдержадмін. та райради у День пам'яті жертв голодоморів] / О. Кожухар, О. Баліцька // Колос. – 2012. – 24 листоп. – С. 1.

2263. Козяр Н. Час майбутній – пісня, час теперішній – потік буденності, час минулий – розповідь, пам'ять... : [в сіл. б-ці відбулася літ. година «Голодомор 1933-го в українській літературі» (с. Листопадове, Новомиргородської міськ. територ. громади, Новоукраїнського р-ну)] // Новомиргородщина. – 2012. – 1 груд. – С. 6.

2264. Котенко Ю. 24 листопада – День пам'яті жертв голодоморів : [звернення до мешканців м. Світловодська, Олександрійського р-ну] // Світловодськ вечір. – 2012. – 22 листоп. – С. 1.

2265. Ларін С. Дорогі жителі Кіровоградщини! : [звернення голови ОДА напередодні Дня пам'яті жертв голодоморів] // Вісті Світловодщини. – 2012. – 23 листоп. – С. 1.

2266. Ларін С. Жителі Кіровоградщини! : [звернення голів облдержадмін. та облради у День пам'яті жертв голодоморів] / С. Ларін, М. Ковальчук // Колос. – 2012. – 24 листоп. – С. 1 ; Нар. слово. – 22 листоп. – С. 1.

2267. Левінська Т. Мітинг пам'яті й скорботи : [м. Кропивницький] // Кіровоград. правда. – 2012. – 27 листоп. – С. 1.

2268. Левченко З. Свіча скорботи : [с. Захарівка, Великоандрусівської сіл. територ. громади, Олександрійського р-ну] // Вісті Світловодщини. – 2012. – 30 листоп. – С. 2 : фот.

2269. Малишенко В. Таке забути не можна : [вшанування пам'яті жертв Голодомору на Гайворонщині] // Гайворон. вісті. – 2012. – 1 груд. – С. 1.

2270. Не дамо згасити свічу пам'яті : [мітинг у смт Онуфріївка, Олександрійського р-ну] // Придніпров'я. – 2012. – 1 груд. – С. 3 : фот.

2271. Нефьодова Т. Скорботний тридцять третій... : [у б-ці для дітей пройшла година скорботи «Свічки пам'яті горять» (м. Долинська, Кропивницького р-ну)] // Долин. новини. – 2012. – 24 листоп. – С. 1.

2272. Постригань І. Голгофа голодної смерті : [День пам'яті жертв Голодомору відзначила сіл. громада с. Дмитрівка] // Трудівник Устинівщини. – 2012. – 4 груд. – С. 3 : фот.

2273. У пам'ять про чорну дату : [мітинг пам'яті у смт Голованівську] // Вісн. Голованівщини. – 2012. – 29 листоп. – С. 1 : фот.

2013

2274. Апостолова Л. «У пам'яті про скорботний 33» : [фоторепортаж траур. мітингу] // Колос. – 2013. – 26 листоп. – С. 1 : фот.*

2275. Вшанували пам'ять жертв голодомору : [м. Кропивницький] // Вечір. газ. – 2013. – 29 листоп. – С. 3.

2276. Вшанували пам'ять жертв голодомору : [мітинг у Новоукраїнському р-ні] // Новоукр. новини. – 2013. – 30 листоп. – С. 3 : фот.

2277. Галунка Л. Священний вогонь пам'яті : [в Ганнівському НВК пройшов тиждень «Торкнімося пам'яттю священного вогню, який освячує довгий список невинних жертв Голодомору 1932–1933 років»] // Долин. новини. – 2013. – 28 листоп. – С. 2.

2278. Гаценко С. Запалимо свічку скорботи : [м. Олександрія] // Сіл. вісн. – 2013. – 23 листоп. – С. 2.

2279. Гелих Л. Навіть слухати було страшно. Не дай, боже, пережити : [заходи в с. Іванівка] // Провінція. – 2013. – 29 листоп. – С. 1*.

2280. Герасимчук О. Біль голодного лихоліття : [м. Гайворон, Голованівського р-ну] // Гайворон. кур'єр. – 2013. – 30 листоп. – С. 1.

2281. Григор'єв С. Освітливо пітьму минулого : [мітинг у смт Вільшанка, Голованівського р-ну] // Зорі над Синюхою. – 2013. – 30 листоп. – С. 2.

2282. Животовський В. Україна пам'ятає – світ визнає : [звернення до громадян підтримати проєкт, присвяч. 80-м роковинам Голодомору (Кіровоградська обл.)] // Колос. – 2013. – 23 лют. – С. 4.

2283. Закарбуємо в пам'яті поколінь : [жалобні заходи у м. Олександрії] // Вільне слово. – 2013. – 27 листоп. – С. 2.

2284. Запали свічку пам'яті! : [звернення обл. влади до жителів Кіровоградщини] // Нар. слово. – 2013. – 21 листоп. – С. 1.

2285. Запалили свічки пам'яті. Незабутнє : [на Голованівщині] // Вісн. Голованівщини. – 2013. – 30 листоп. – С. 3 : фот.

2286. Звернення голови облдержадміністрації Андрія Ніколаєнка та голови обласної ради Миколи Ковальчука до жителів Кіровоградщини у День пам'яті жертв Голодомору // Зорі над Синюхою. – 2013. – 23 листоп. – С. 1 ; Сіл. життя. – 23 листоп. – С. 1.

2287. Калугіна С. Скорботний 33-й – не згасити свічку пам'яті : [жалобні заходи на Світловодщині] // Вісті Світловодщини. – 2013. – 29 листоп. – С. 2 : фот.

2288. Кащєєва А. Свічка пам'яті і скорботи : [м. Долинська, Кропивницького р-ну] // Долин. новини. – 2013. – 28 листоп. – С. 1.

2289. Кіров Я. 23 листопада 2013 року – День пам'яті жертв голодомору та політичних репресій : [на Вільшанщині] / Я. Кіров, М. Лець // Зорі над Синюхою. – 2013. – 23 листоп. – С. 1.

2290. Кожного року в кінці листопада : [в дит. від. 6-ки м. Мала Виска учні гімназії запалили свічку пам'яті] // Маловисків. вісті. – 2013. – 27 листоп. – С. 4.

2291. Кудревич Д. Година пам'яті тим, хто у мирний час гинув від голодної смерті... : [темат. захід у Кіровоградській район. б-ці для дорослих і дітей] // Зоря. – 2013. – 16 листоп. – С. 6 : фот.

2292. Лапа Л. Ми не вправі забути страшну правду про голодомор 1932–1933 років // Сіл. життя. – 2013. – 30 листоп. – С. 1, 2 : фот.*

2293. Литвин Н. «Годину трагічну вшануємо нині, запалимо свічку в кожній родині...» : [урок пам'яті в шк. (с. Петроострів, Новомиргородської міськ. територ. громади, Новоукраїнського р-ну)] // Новомиргородщина. – 2013. – 30 листоп. – С. 6.

2294. Малашенко Т. Чорне крило Голодомору : [зустріч «Допоки пам'ять в серці не згасає» в б-ці м. Мала Виска] // Маловисків. вісті. – 2013. – 27 листоп. – С. 4 : фот.

2295. Мітинг-реквієм : [у с. Брусівка, Устинівської селищ. територ. громади, Кропивницького р-ну] // Трудівник Устинівщини. – 2013. – 14 груд. – С. 3 : фот.

2296. Мосієнко Т. Скорботи полум'я священне : [співробітники Петрівської виправ. колонії № 49 вшанували пам'ять жертв Голодомору] // Труд. слава. – 2013. – 30 листоп. – С. 3*.

2297. Незбжицький В. Запалили свічки, вшанували жертв Голодомору : [траур. мітинг у м. Гайвороні, Голованівського р-ну] // Гайворон. вісті. – 2013. – 26 листоп. – С. 1.

2298. Олійник А. Запалили свічку пам'яті : [мітинг-реквієм у м. Знам'янка, Кропивницького р-ну] // Сіл. життя. – 2013. – 30 листоп. – С. 2.

2299. Пам'яті Голодомора : [фоторепортаж з мітингу у м. Кропивницькому] // Україна-Центр. – 2013. – 28 нояб. – С. 1 : фот.

2300. Пом'янули закатованих голодом : [м. Кропивницький] // Нар. слово. – 2013. – 28 листоп. – С. 11 : фот.

2301. Приз В.В. Пам'ятати, щоб не повторити : [лінійка-реквієм у шк. (с. Листопадове, Новомиргородської міськ. територ. громади, Новоукраїнського р-ну)] // Новомиргородщина. – 2013. – 30 листоп. – С. 6.

2302. Рибчак О. В історичному музеї : [виховний захід у м. Благовіщенському, Голованівського р-ну] // Слово і час. – 2013. – 26 листоп. – С. 1 : фот.

2303. Рябоконь А. Згадай, пом'яни... : [заходи у смт Петровому, Олександрійського р-ну] // Труд. слава. – 2013. – 27 листоп. – С. 1 : фот.

2304. Скорботною ходою та молитвою вшанували жертв Голодомору : [Онуфріївщина] // Придніпров'я. – 2013. – 30 листоп. – С. 3 : фот.

2305. Тільнова І. Запалимо свічку пам'яті 1932–1933 : [вшанування пам'яті жертв Голодомору на Кіровоградщині] // Нова газ. – 2013. – 21 листоп. – С. 1.

2306. Ткач О. Не забуваємо про тих, хто хотів жити : [година пам'яті «Голодомор – чорна сповідь моєї Вітчизни та її затамований біль» (смт Устинівка, Кропивницького р-ну)] // Трудівник Устинівщини. – 2013. – 14 груд. – С. 3 : фот.

2307. Ткаченко А. Запалили свічки пам'яті : [смт Балахівка, Олександрійського р-ну] // Труд. слава. – 2013. – 27 листоп. – С. 2.

2308. Трегуб К. Збудуймо пам'яті негаснучий собор : [година скорботи «Вогонь скорботи в серці навіки» (смт Олександрівка, Кропивницького р-ну)] // Вперед. – 2013. – 23 листоп. – С. 2 : фот.

2309. Урок-реквієм : [Копанська сіл. б-ка] // Маловисків. вісті. – 2013. – 27 листоп. – С. 4.

2310. Фото мітинга-реквієму : [с. Ятрань, Підвисоцької сіл. територ. громади, Голованівського р-ну] // Колос. – 2013. – 3 груд. – С. 2 : фот.

2311. Чалий А. Сумні дзвони 1932–1933 років : [в Новгородківському НВК відбулася година-реквієм «Сумні дзвони 33-го» (сmt Новгородка, Кропивницького р-ну)] // Новгородків. вісті. – 2013. – 29 листоп. – С. 2.

2312. Чуприна С. Сумні дзвони пам'яті : [Устинівщина] // Трудівник Устинівщини. – 2013. – 26 листоп. – С. 1 : фот.

2313. Шевчук Л. Не маємо права забути... : [урок-реквієм «Не забуваємо про тих, хто хотів жити» (сmt Олександрівка, Кропивницького р-ну)] // Вперед. – 2013. – 23 листоп. – С. 2 : фот.

2314. Шинкарьова Н. Страшні роки у пам'яті народній : [бібл. урок «Пам'ять народу – неубієнна», темат. вист. «Жнива скорботи» та презентація кн. «Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932–1933 рр. в Україні та Кіровоградській області»] // Трудівник Устинівщини. – 2013. – 3 груд. – С. 3.

2315. Яковенко О. Над білим янголом скорботи : шкільний меридіан : [година пам'яті «Історії чорна сторінка» в Олександрійській гімназії-інтернаті (м. Олександрія)] // Сіл. вісн. – 2013. – 14 груд. – С. 4.

2316. Янголенко В. Таке не забувається : [відзначення 80-х роковин Голодомору на Гайворонщині] // Гайворон. вісті. – 2013. – 23 листоп. – С. 1, 2.

2317. Яременко О. Схилімо низько голови : [звернення голів Добровеличківської райдержадмін та райради] / О. Яременко, В. Ганжа // Сіл. життя. – 2013. – 23 листоп. – С. 1.

2014

2318. Апостолова Л. І через літа не гоїться на серці рана : [мітинг-панатида в сmt Новоархангельську, Голованівського р-ну] // Колос. – 2014. – 26 листоп. – С. 1 : фот.

2319. Вшанували жертв Голодоморів : [м. Кропивницький] // Вечір. газ. – 2014. – 28 листоп. – С. 2.

2320. Дроздова Т. Світловодськ вшанував пам'ять жертв голодомору // Світловодськ вечір. – 2014. – 27 листоп. – С. 1 : фот.

2321. Жовна Н. Збудуймо пам'яті негаснучий Собор! : [лінійка-реквієм у шк. (с. Листопадове, Новомиргородської міськ. територ. громади, Новоукраїнського р-ну)] // Новомиргородщина. – 2014. – 29 листоп. – С. 6.

2322. Кіров Я. 22 листопада 2014 року – День пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій : [звернення керівників р-ну] / Я. Кіров, М. Лець // Зорі над Синюхою. – 2014. – 22 листоп. – С. 1.

2323. Комісаренко О. Молімось, браття, за Україну, за безвинно убієнних і те, щоб ніколи не допустити подібного жаху... : [заходи у м. Новоукраїнка] // Новоукр. новини. – 2014. – 29 листоп. – С. 1 : фот.

2324. Кондратенко Н. Відзначили в Новомиргороді День пам'яті жертв голодоморів : [Новоукраїнський р-н] // Новомиргородщина. – 2014. – 29 листоп. – С. 1.

2325. Кудрик О. Вогонь скорботи в серці навіки : [заходи у смт Устинівка, Кропивницького р-ну] / О. Кудрик, Л. Бадіченко // Трудівник Устинівщини. – 2014. – 29 листоп. – С. 2 : фот.

2326. Кузьменко С. 22 листопада – День пам'яті жертв голодомору і політичних репресій : [звернення голови облдержадмін.] // Вісті Світловодщини. – 2014. – 21 листоп. – С. 1 ; Зорі над Синюхою. – 22 листоп. – С. 1 ; Нар. слово. – 20 листоп. – С. 1.

2327. Лампадки пам'яті : [Голованівщина] // Вісн. Голованівщини. – 2014. – 29 листоп. – С. 2 : фот.

2328. Левчук В. Безневинні жертви : [День пам'яті жертв Голодомору в м. Гайвороні, Голованівського р-ну] // Гайворон. кур'єр. – 2014. – 22 листоп. – С. 2.

2329. Масліков Л. Забуттю не підлягає : [м. Гайворон, Голованівського р-ну] // Гайворон. вісті. – 2014. – 29 листоп. – С. 1.

2330. Не маємо права забувати : [жалобні заходи в сіл. клубі (с. Нагірне, Великоандрусівської сіл. територ. громади, Олександрійського р-ну)] // Вісті Світловодщини. – 2014. – 28 листоп. – С. 2 : фот.

2331. Пастернак Н. Голод – данина пам'яті молодим : [урок-реквієм «Голгофа голодної смерті» для учнів ЗОШ № 2 м. Гайворона, Голованівського р-ну] // Гайворон. кур'єр. – 2014. – 22 листоп. – С. 2.

2332. Пономарьова Н. Не гасне свічка пам'яті народної : [в сіл. б-ці вшанували пам'ять жертв Голодомору (с. Петроострів, Новомиргородської

міськ. територ. громади, Новоукраїнського р-ну)) // Новомиргородщина. – 2014. – 29 листоп. – С. 6.

2333. Присяник І. 33-я весна у ХХ сторіччі : [годину іст. правди провели для учнівської молоді в Новопраській центр. б-ці-філії (сmt Нова Прага, Олександрійського р-ну)] // Сіл. вісн. – 2014. – 29 листоп. – С. 4.

2334. Рябоконь А. Біль душі людської : [вшанування пам'яті жертв Голодомору] // Труд. слава. – 2014. – 26 листоп. – С. 1*.

2335. Сергєєва Н. «Згадуємо, пам'ятаємо, не забуваємо...» : [урок пам'яті у б-ці (с. Ясинуватка, Олександрівської селищ. територ. громади, Кропивницького р-ну)] // Сіл. вісн. – 2014. – 29 листоп. – С. 4 : фот.

2336. Соколюк І. Не обміліє пам'яті ріка – в серцях нащадків буде жити! : [вшанування пам'яті жертв Голодомору в м. Гайвороні, Голованівського р-ну] // Гайворон. кур'єр. – 2014. – 29 листоп. – С. 1.

2337. Стеблина О. Україна пам'ятає... Світ визнає... : [урок-реквієм «Минуле живе, допоки його пам'ятають» у Долинській шк. № 2] // Долин. новини. – 2014. – 22 листоп. – С. 1.

2338. Тітова О. У Захарівці відбулися заходи щодо вшанування пам'яті жертв голодоморів в Україні // Вісті Світловодщини. – 2014. – 28 листоп. – С. 2 : фот.*

2339. У Кіровограді запалили свічки в пам'ять жертв голодоморів : [нині – м. Кропивницький] // 21-й канал. – 2014. – 24 листоп.

2340. Чабанюк О. Як нам болить за тебе, Україно! : [бібл. заходи з нагоди 81-х роковин Голодомору] // Вісті Світловодщини. – 2014. – 28 листоп. – С. 2*.

2341. Черниш Т. Пам'ятаємо : [вшанування пам'яті жертв Голодомору у с. Кошаро-Олександрівка, Благовіщенської міськ. територ. громади, Голованівського р-ну] // Слово і час. – 2014. – 6 груд. – С. 3 : фот.

2015

2342. Бєлов О. Повернене із забуття : [заходи в Кіровоградському обл. краєзнав. музеї] // Нар. слово. – 2015. – 26 листоп. – С. 4 : фот.

2343. Бойко О. Голодна смерть косила націю : [День пам'яті жертв Голодомору в б-ці для дорослих (м. Новомиргород, Новоукраїнського р-ну)] // Новомиргородщина. – 2015. – 28 листоп. – С. 5.

2344. Бринза О. Вогонь скорботи в серці навіки : [година пам'яті в б-ці (с. Панчеве, Новомиргородської міськ. територ. громади, Новоукраїнського р-ну)] // Новомиргородщина. – 2015. – 5 груд. – С. 2.

2345. Бутко Л. Гіркої пам'яті ковток : шкільний меридіан : [про заходи у Новопраській центр. б-ці-філії (сmt Нова Прага, Олександрійського р-ну) : слайд-вечір «Страта голодом», презентація кн. вист. «Хроніка голодних років 1932–1933»] / Л. Бутко, Т. Підлубна // Сіл. вісн. – 2015. – 12 груд. – С. 4.

2346. Горобець О. В пам'ять жертв голодних літ : [вшанування пам'яті жертв Голодомору на Гайворонщині] // Гайворон. кур'єр. – 2015. – 5 груд. – С. 1.

2347. Жакливиx часів гіркота : [загальношк. лінійка-реквієм в Ганнівському НВК (с. Ганнівка, Гурівської сіл. територ. громади, Кропивницького р-ну)] // Долин. новини. – 2015. – 2 груд. – С. 2.

2348. 3 ініціативи народного депутата відбулася акція до Дня пам'яті жертв Голодомору // 21-й канал. – 2015. – 26 листоп. – С. 2*.

2349. Земнорій Н. Гайворонщина вшанувала День пам'яті жертв Голодомору // Гайворон. вісті. – 2015. – 5 груд. – С. 1.

2350. Калугіна С. В цей день згадували жертв голодомору : [Світловодщина] // Вісті Світловодщини. – 2015. – 4 груд. – С. 1 : фот.

2351. Кащєєв В. Загублені життя та скалічені долі : [мітинг-реквієм у м. Долинська, Кропивницького р-ну] // Долин. новини. – 2015. – 2 груд. – С. 1.

2352. Комісаренко О. Молімось, браття... та жодне каяття не зменшить гріх тієї влади... : [мітинг, поминальна хода, покладання квітів та запалення свічок біля пам'ятника жертвам голодоморів у м. Новоукраїнка] // Новоукр. новини. – 2015. – 5 груд. – С. 1 : фот.

2353. Кузьменко С. 28 листопада – День пам'яті жертв голодоморів : [звернення обл. влади] / С. Кузьменко, О. Чорноіваненко // Нар. слово. – 2015. – 26 листоп. – С. 2.

2354. Лампадки пам'яті : [фотографія] // Вісн. Голованівщини. – 2015. – 5 груд. – С. 3*.

2355. Маличенко О. Шановні жителі району! : [керівники Вільшанського р-ну (нині – Голованівський р-н) вшановують пам'ять жертв голодоморів та політ. репресій] // Зорі над Синюхою. – 2015. – 28 листоп. – С. 1.

2356. Мельник Н. День скорботи та пам'яті : [мітинг-реквієм] // Сіл. життя. – 2015. – 5 груд. – С. 3 : фот.*

2357. Мельник Т.І. Збудуймо немеркнучий собор пам'яті : [вихов. захід «Свічка пам'яті» у Помічннській міськ. б-ці № 1 (м. Помічна, Новоукраїнського р-ну)] // Сіл. життя. – 2015. – 12 груд. – С. 4 : фот.

2358. Місаєва Н. Година-реквієм «Минуле стукає в наші серця» ; Година пам'яті жертв Голодомору // Наше місто. – 2015. – 26 листоп. – С. 4 : фот. – (Минуле, повернене із забуття)*.

2359. Олександрійці вшанували пам'ять жертв голодоморів // Вільне слово. – 2015. – 2 груд. – С. 2.

2360. Палаюча свічка й окраєць хліба на вікні... : [мітинги скорботи на Бобринеччині] // Честь хлібороба. – 2015. – 1 груд. – С. 1 : фот.

2361. Пам'ятати, аби жити : [до Дня пам'яті жертв Голодомору] // Вісті Світловодщини. – 2015. – 18 груд. – С. 5 : фот.*

2362. Пісковий В. Поминаючи жертв Голодомору... : [новомиргородці вшанували жертв Голодомору] // Новомиргородщина. – 2015. – 5 груд. – С. 2.

2363. Пташко Л. «В руках, що виростили хліб, не залишили і зернини» : [мітинг-панахида у Новоархангельській селищ. територ. громаді, Голованівського р-ну] // Колос. – 2015. – 3 груд. – С. 1 : фот.

2364. Рябоконь А. Біль душі людської : [заходи у Петрівському р-ні (нині – Олександрійський р-н)] // Труд. слава. – 2015. – 2 груд. – С. 1.

2365. Сас В. Не згасне пам'яті свіча : [мітинг скорботи в смт Устинівка, Кропивницького р-ну] // Трудівник Устинівщини. – 2015. – 3 груд. – С. 1 : фот.

2366. Семенова С. «Крізь призму поминальної свічі вселенський біль пече нам душі» : [у ЦРБ м. Новоукраїнка вшанували пам'ять жертв голодоморів і політ. репресій] // Новоукр. новини. – 2015. – 5 груд. – С. 5 : фот.

2367. Соколюк І. Пам'яті невивисний собор! : [вшанування пам'яті жертв Голодомору у с. Хащувате, Гайворонської міськ. територ. громади, Голованівського р-ну] // Гайворон. кур'єр. – 2015. – 5 груд. – С. 2.

2368. Татарченко В. Кіровоград вшанував пам'ять жертв Голодомору : фотозвіт : [нині – м. Кропивницький] // Нар. слово. – 2015. – 3 груд. – С. 1 : фот.

2369. Третяк М. День пам'яті : [учні Долинської школи № 2 відвідали музей ім. А.С. Макаренка, де пройшов захід, присвяч. пам'яті жертв Голодомору на Кіровоградщині] // Долин. новини. – 2015. – 12 груд. – С. 2.

2370. Україна пам'ятає – світ визнає : з нагоди чергової річниці // Колос. – 2015. – 26 листоп. – С. 2*.

2371. Чередніченко Л. Україна пам'ятає, світ визнає! : [про годину пам'яті у Богданівській бібл. філії (Кропивницький р-н)] // Сіл. життя. – 2015. – 5 груд. – С. 6 : фот.

2372. Шаповалова Т. Світловодці запалили свічки пам'яті // Світловодськ вечір. – 2015. – 3 груд. – С. 1 : фот.

2016

2373. «Голодомор не зламав» – до Дня пам'яті Голодомору : [мітинг-реквієм у смт Вільшанка, Голованівського р-ну] // Зорі над Синюхою. – 2016. – 3 груд. – С. 1.

2374. Гори, свічечко... : [траур. мітинг у с. Григорівка, Великоандрусівської сіл. територ. громади, Олександрійського р-ну] // Вісті Світловодщини. – 2016. – 2 груд. – С. 5 : фот.

2375. Грицик І. ... Хоч радість треба пам'ятать, та треба пам'ятать і горе : [вшанування пам'яті жертв голодоморів на Кіровоградщині] // Колос. – 2016. – 1 груд. – С. 1 : фот.

2376. Давиденко С. Поставте свічку за Марічок... // Новомиргородщина. – 2016. – 3 груд. – С. 4*.

2377. Запалимо свічку пам'яті людської : [с. Нагірне, Великоандрусівської сіл. територ. громади, Олександрійського р-ну] // Вісті Світловодщини. – 2016. – 9 груд. – С. 5 : фот.

2378. Кащєєв В. Зроніть сльозу. Бо ми не мали сліз : [траур. мітинг у м. Долинська, Кропивницького р-ну] // Долин. новини. – 2016. – 3 груд. – С. 4.

2379. Кришень А. Схилили голови в скорботі : [мітинг-реквієм на вшанування пам'яті жертв голодоморів у смт Добровеличківка, Новоукраїнського р-ну] // Сіл. життя. – 2016. – 3 груд. – С. 1 : фот.

2380. Кузьменко С. Скорботний День пам'яті жертв голодоморів : звернення обл. влади // Нар. слово. – 2016. – 24 листоп. – С. 1.

2381. Маличенко О. Шановні жителі району : [керівники Вільшанського р-ну (нині – Голованівський р-н) вшановують пам'ять жертв голодоморів та політ. репресій] // Зорі над Синюхою. – 2016. – 26 листоп. – С. 1.

2382. Неврожай від Бога, а голод – від людей : [зібрання біля Пам'ятного знаку жертвам Голодомору] // Придніпров'я. – 2016. – 26 листоп. – С. 1*.

2383. Незбжицький В. Свічі, квіти й колоски – убієнним голодом : [вшанування пам'яті жертв голодоморів біля меморіалу у м. Гайвороні, Голованівського р-ну] // Гайворон. вісті. – 2016. – 3 груд. – С. 1.

2384. Олександрійці вшанували пам'ять жертв голодоморів // Город. кур'єр. – 2016. – 1 дек. – С. 2.

2385. Редченко В. Щоб подібне не повторилось : [заходи у Брусівській сіл. б-ці (с. Брусівка, Устинівської селищ. територ. громади, Кропивницького р-ну)] // Трудівник Устинівщини. – 2016. – 10 груд. – С. 2.

2386. Рыбченков Г. Нам нести этот крест : [кропивничани пом'янули жертв голодоморів] // Украина-Центр. – 2016. – 1 дек. – С. 1 : фот.

2387. Рябоконь А. Біль душі людської : [мітинг-реквієм у смт Петрове, Олександрійського р-ну] // Труд. слава. – 2016. – 30 листоп. – С. 1, 2.

2388. Січкарь Ю. Вшанували жертв Голодомору : [м. Гайворон, Голованівського р-ну] // Гайворон. кур'єр. – 2016. – 3 груд. – С. 1.

2389. Стеблина О. Про голодомор вустами і серцями молодих : [година пам'яті «Чорні крила голодомору» для учнів школи № 2] // Долин. новини. – 2016. – 3 груд. – С. 1*.

2390. Стоянов Ю. Щоб трагедія не повторилася знову : [новомиргородці поклали квіти до пам'ятника жертвам Голодомору] // Новомиргородщина. – 2016. – 3 груд. – С. 2.

2391. Твердовський С. 26 листопада – День пам'яті жертв Голодомору // Вісті Світловодщини. – 2016. – 25 листоп. – С. 1*.

2392. Удовик Н. Голодомор – злочин без кари : [години пам'яті та скорботи «Голодомор – злочин без кари» у с.Панчеве, Новомиргородської міськ. територ. громади, Новоукраїнського р-ну] // Новомиргородщина. – 2016. – 3 груд. – С. 2.

2393. Фотофакт : [учасники заходів зі вшанування пам'яті мільйонів безневинно убієнних голодом] // Колос. – 2016. – 10 груд. – С. 2 : фот.*

2394. Шаповалова Т. Світловодці вшанували пам'ять загиблих під час Голодомору // Світловодськ вечір. – 2016. – 1 груд. – С. 1 : фот.

2395. Шевченко Н. Запалимо свічу всім ненародженим : [година-реквієм у Новомиргородській район. б-ці для дітей (Новоукраїнський р-н)] // Новомиргородщина. – 2016. – 3 груд. – С. 2.

ЛУГАНСЬКА ОБЛАСТЬ

Голодомор 1932–1933 рр.

2012

2396. Быков Л.В. Голод и репрессии 30-х годов : [Білокуракинський р-н (нині – Білокуракинська селищ. територ. громада, Сватівського р-ну)] //

Родная земля – родные люди : очерки по истории села Конопляновка / Л.В. Быков. – Луганск, 2012. – С. 36–38.

•

2397. Конарева Л. Запали свічку! : згадаємо всіх, хто вистояв і загинув у 1932–1933 роках, і особливо тих, хто простягнув руку допомоги іншим : Уїжачків багато сала : [спогади Н.М. Воронової з Луганської обл.] / підгот. сторінку Л. Конарева, Є. Тютюнник, О. Особова // Уряд. кур'єр. – 2012. – 22 листоп. – С. 8. – (Голодомор).

•

2013

2398. Магрицька І. Новітній міф про події 1932–1933 рр. у світлі фактів з українсько-російського прикордоння : [Луганська обл.] // Българска украинистика : [альманах] / Софийски ун-т «Св. Климент Охридски». – 2013. – Брой 3. – С. 204–216.

•

2399. Антіпова А. «Напевно, Господь Бог хотів, щоб ми вижили...» : [за матеріалами бесіди з очевидицею Голодомору, жителькою с. Кабичівка, Марківського р-ну (нині – Марківська селищ. територ. громада, Старобільського р-ну) Н. Воронцовою] // Голос України. – 2013. – 23 листоп. – С. 15 : фот.

•

2400. Особова О. Спогади як кара Божа : ця історія сім'ї Перединець вперше оприлюднена тільки зараз, через десятиліття після подій : [м. Лисичанськ, Северодонецького р-ну] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 13 лип. – С. 6 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2401. Рябуха М. «Досі не можу забути ті роки жахіття» : [спогади авт., с. Чабанівка, Северодонецького р-ну] // Україна молода. – 2013. – 8–9 листоп. – С. 18 : фот.

2402. Семистяг В. Українців упокорювали голодом : [Луганська обл.] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 13 лип. – С. 6 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2014

2403. Магрицька І. Без 1933-го не було б 2014-го : [про жорстокість геноциду та ментальні злами у свідомості селян на Луганщині] // Укр. тиждень. – 2014. – № 47. – С. 46–48 : фот. ; Універсум. – № 11/12. – С. 31–32 : фот. – (Голодомор) ; Свобода. – 2015. – 30 січ. – С. 6, 12.

•

2404. До першого класу пішов один учень : [спогади М. Старунова з с. Плугатар, Біловодського р-ну (нині – Старобільський р-н)] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 2. – (Голодомор).

2405. Єгоров Р. Населення села Пантюхине скоротилось наполовину під час Голодомору : [Новопсковська селищ. територ. громада, Старобільського р-ну] // Гомін України. – 2014. – 13 листоп.

2406. Особова О. Різдвяні устриці : колись Надія Воронцова з Луганська зустрічала свято в неволі : [спогади] // Уряд. кур'єр. – 2014. – 4 січ. – С. 6.

2407. Патриляк Б. Сталін як Путін. Голодомор – реакція на мільйонний селянський «Майдан» початку 1930-х : [с. Макартетине, нині – Новопсковської селищ. територ. громади, Старобільського р-ну] // Укр. слово. – 2014. – 26 листоп.-2 груд. – С. 4–5.

Вшанування пам'яті жертв голодомору

2016

2408. Воронцов П. Лунали поминальні дзвони : [м. Северодонецьк] // Голос України. – 2016. – 29 листоп. – С. 9.

МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСТЬ

Публікації офіційних документів та архівних матеріалів

2012

2409. Круглов М.П. Про проведення 2012 року в Миколаївській області заходів до Дня пам'яті жертв голодоморів : розпорядження голови облдержадмін. від 16 листоп. 2012 р. № 393-р / М.П. Круглов ; Миколаїв. облдержадмін. – Миколаїв : [б. в.], 2012. – 4 с.

2014

2410. Меріков В.І. Про проведення в Миколаївській області 2014 року заходів у зв'язку з Днем пам'яті жертв голодоморів : розпорядження голови облдержадмін. від 13 листоп. 2014 р. № 373-р / В.І. Меріков ; Миколаїв. облдержадмін. – Миколаїв : [б. в.], 2014. – 6 с.

2015

2411. Меріков В.І. Про проведення в Миколаївській області 2015 року заходів у зв'язку з Днем пам'яті жертв голодоморів : розпорядження голови облдержадмін. від 23 листоп. 2015 р. № 375-р / В.І. Меріков ; Миколаїв. облдержадмін. – Миколаїв : [б. в.], 2015. – 6 с.

2412. Мних В. Голодомор на Миколаївщині – архіви свідчать // Укр. Південь. – 2015. – 19 листоп. – С. 6.

2016

2413. Бонь В.В. Про проведення в Миколаївській області 2016 року заходів у зв'язку з Днем пам'яті жертв голодоморів : розпорядження голови облдержадмін. від 24 листоп. 2016 р. № 430-р / В.В. Бонь ; Миколаїв. облдержадмін. – Миколаїв : [б. в.], 2016. – 6 с.

2414. Савченко О.Ю. Про проведення в Миколаївській області 2017–2018 років заходів у зв'язку з 85-ми роковинами Голодомору 1932–1933 років в Україні – геноциду Українського народу : розпорядження голови облдержадмін. від 26 груд. 2016 р. № 493-р / О.Ю. Савченко ; Миколаїв. облдержадмін. – Миколаїв : [б. в.], 2016. – 5 с.

Голодомор 1932–1933 рр.

2012

2415. Бондар М.С. Голодомор 1932–1933 років : аналіз спогадів сучасників // Первомайські читання : матеріали Першої наук.-практ. краєзнав. конф., 18 квіт. 2012 р. – Первомайськ, 2012. – С. 26–34.

2416. Круглик Л.П. Праця на власній землі : [зокрема про голодні 1932–1933 рр. у Кривоозерському р-ні (нині – Кривоозерська селищ. територ. громада, Первомайського р-ну)] // Форпост на кордоні : історія села Секретарка в арх. док. і спогадах старожилів / Л.П. Круглик. – Врадіївка, 2012. – С. 20–28 : фот.

2417. Усна історія Степової України : [матеріали експедиції до с. Привільного, Баштанського р-ну, зокрема спогади про голодомори 1932–1933 та 1946–1947 рр.]. Т. 10 / редкол.: А. Бойко (голов. ред.), В. Мільчев, Т. Молдавська [та ін.]. – Запоріжжя : АА ТанDEM, 2012. – 536 с.

2418. Шитюк М.М. Повне зібрання наукових праць. У 35 т. Т. 17 / М.М. Шитюк. – Миколаїв : Вид-во Ірини Гудим, 2012. – 494 с. : іл. – Із змісту : Миколаївщина в голодних 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947 роках. – С. 23–198 ; Голодомор-геноцид 1932–1933 років на території Миколаївщини. – С. 411–457.

2419. Шитюк М.М. Повне зібрання наукових праць. У 35 т. Т. 18 / М.М. Шитюк. – Миколаїв : Вид-во Ірини Гудим, 2012. – 494 с. : іл. – Із змісту : Асоціація дослідників голодоморів Миколаївщини. – С. 76–85 ; Селянство Миколаївщини в умовах Голодомору 1932–1933 років : трагічна статистика жертв сталінізму. – С. 104–123.

2420. Шитюк М.М. Повне зібрання наукових праць. У 35 т. Т. 20 / М.М. Шитюк. – Миколаїв : Вид-во Ірини Гудим, 2012. – 488 с. : іл. – Із змісту : Роль Миколаївської організації Народного руху України в ушануванні, дослідженні та висвітленні Голодомору 1932–1933 років. – С. 256–261 ; Селянство Миколаївщини в умовах Голодомору 1932–1933 років : трагічна статистика жертв сталінізму. – С. 262–291 ; Історіографія проблеми Голодомору 1932–1933 рр. в вітчизняній та зарубіжній літературі. – С. 360–389.

•

2421. Бабійчук Г.В. Історіографічна спадщина краєзнавства Миколаївщини : погляд ХХІ ст. : [зокрема про дослідж. Голодомору] // Наук. вісн.

Миколаївського нац. ун-ту ім. В.О. Сухомлинського. – 2012. – Вип. 3.33. – С. 360–366. – (Серія : Історичні науки).

2013

2422. Зайцев Ю. Як дівчата випустили газету... : [про чотирьох дівчат із с. Бармашового (нині – с. Білозірка, Миколаївського р-ну), які писали прокламації в період Голодомору] // Голос України. – 2013. – 23 листоп. – С. 16 : фот.

2423. Конарева Л. Тоді було подвигом поділитися хлібом : спогади про тих, хто ціною власного життя допомагав іншим не вмерти від голоду, увічнюють їхні людяні вчинки : «Люди вижили завдяки голові колгоспу» : [свідчення М.П. Сердешної з с. Петрово-Солониha, Миколаївського р-ну] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 26 жовт. – С. 19. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2014

2424. Народу відкривається правдива історія // Голос Баштанщини. – 2014. – 22 листоп.*

2425. Погоріла В. Не маємо права про це забувати // Голос Казанківщини. – 2014. – 22 листоп.*

2015

2426. Шитюк М.М. Історія рідного краю. Миколаївщина : навч. посіб. / М.М. Шитюк, О.О. Баковецька, Н.М. Буглай [та ін.]. – Миколаїв : Іліон, 2015. – 628 с. : іл. – Із змісту : Колективізація сільського господарства. – С. 329–332; Голодомор 1932–1933 рр. : роки виживання. – С. 333–341.

2427. Вишневський М. Голодомор на Первомайщині // Прибуз. вісн. – 2015. – 26 листоп. – С. 2.

2428. Козлов С. «Весь мир должен знать правду» : николаев. очевидец трагедии Голодомора // Веч. Николаев. – 2015. – 21 нояб.

2429. Члени хлібозаготівельної бригади в селі Новокрасне, Арбузинського району, Миколаївської області, листопад 1932 – січень 1933 року : [фотографія] // Газ. по-укр. – 2015. – 27 листоп. – С. 1.

2016

2430. Березницький М.О. Голодомори : [у с. Кримка, Первомайського р-ну] // Кримка : село крізь призму вічності : іст.-краєзнав. есе з часу заснування села, його розвитку та основних іст. етапів / М.О. Березницький. – Одеса, 2016. – С. 141–152.

2431. Зеркаль М.М. Голодомор 1932–1933 рр. на Миколаївщині в формі репресій : долі людей очима істориків, мовою кримін. справ // Наук. пр.

Чорномор. нац. ун-ту ім. П. Могили комплексу «Києво-Могилян. акад.». – 2016. – Вип. 270, т. 282. – С. 50–57. – (Серія «Історія»).

2432. Зеркаль М.М. Історіографія досліджуваності історії Голодомору 1932–1933 рр. на Миколаївщині в роки незалежності та перспективи для подальшого вивчення // Іст. архів. – 2016. – Вип. 17. – С. 114–119.

2433. Зеркаль М.М. Репресії радянської системи до селян під час голодомору 1932–1933 рр. на Миколаївщині : долі людей // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В.О. Сухомлинського. – 2016. – № 2. – С. 150–158 : фот. – (Історичні науки).

•

2434. Зеркаль М.М. Усні та письмові свідчення тотального знищення мирного населення в роки Другої світової війни та голодомору 1932–1933 рр. на Миколаївщині // Уман. старовина. – 2016. – Вип. 2. – С. 113–120.

Вшанування пам'яті жертв голодомору

2014

2435. Шенкевич А. Николаев зажег свечу в память о Голодоморе // Веч. Николаев. – 2014. – № 139*.

2015

2436. Денисюк Т. Вшанували жертв Голодомору : [мітинг у с. Секретарка (нині – Кривоозерської селищ. територ. громади, Первомайського р-ну)] // Кривоозерщина. – 2015. – 26 груд. – С. 2.

2437. Погоріла В. Вшанували пам'ять жертв голодоморів // Голос Казанківщини. – 2015. – 3 груд.

2016

2438. В пам'ять о жертвах Голодоморов // Юж. правда. – 2016. – № 138*.

2439. Незаживаюча духовна рана України : [скорботні заходи у смт Криве Озеро, Первомайського р-ну] // Кривоозерщина. – 2016. – 30 листоп. – С. 1.

ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ

Публікації офіційних документів та архівних матеріалів

2012

2440. Михайленко А. Из страниц биографии нашего края : [Голодомор на Одещині] // Одес. изв. – 2012. – 19 янв. – С. 3.

2441. Жакова Т. Зажги свечу в окне! : [доп. зап. з арх. док. про стан населення під час Голодомору на Одещині] // Веч. Одесса. – 2012. – 24 нояб.

2442. Українська катастрофа XX століття : так сучас. громад. світова думка називає Голодомор 1932–1933 рр. : [фрагм. з док.] // Черномор. маяк. – 2012. – 23 нояб. – С. 3*.

2015

2443. Сафонова Н.В. Документи Державного архіву Одеської області як джерело вивчення матеріалів хлібозаготівельної компанії 1932–1933 рр. та її трагічних наслідків для Одещини // Інтелігенція і влада : громад.-політ. наук. зб. / Одес. нац. політехн. ун-т. – Одеса, 2015. – Вип. 32. – С. 282–294.

Голодомор 1932–1933 рр.

2012

2444. Візіров О.В. 1919–1941 // Катаржино : фотоальбом / уклад. та авт. тексту О.В. Візіров ; пер. на болг.: М. Перелі-Плеханова, Г. Пенєва-Стоянова ; худож. оформ. О.В. Візірова, Є. Делій-Мягкової. – 2-ге вид., допов. і перероб. – Одеса, 2012. – С. 69–190.

2445. Осипов В.М. Історіографія Голодомору 1932–1933 років на Одещині // Інтелігенція і влада : громад.-політ. наук. зб. / Одес. нац. політехн. ун-т. – Одеса, 2012. – № 22. – С. 194–198.

2446. Жакова Т. Зажги свечу в окне! : [Голодомор в Одеській обл.] // Веч. Одесса. – 2012. – 24 нояб. – Фот.

2447. Журалев А. Голодные годы в Бессарабии // Моя визитка. – 2012. – 23 нояб. – С. 4 ; Наше время. – 23 нояб. – С. 2 : фот.

2448. Ищенко О. Ученые – о Голодоморе : [в ОННБ проходит Тиждень наук. кн., присвяч. пам'яті жертв Голодомору] // Одес. изв. – 2012. – 29 нояб. – С. 2 : фот.

2449. Кудлач В. Не замовкають дзвони... : [день науковця в ОННБ, присвяч. Голодомору] // Чорномор. новини. – 2012. – 29 листоп. – С. 3 : фот. – (80-ті роковини Голодомору 1932–1933).

2450. Федорчук Ю. Отголосок того тяжелого времени... : [спогади свідків Голодомору на Любашівщині та Ананьївщині] // Одес. изв. – 2012. – 24 нояб. – С. 3 : фот.

2013

2451. Цуркіна А. [Голодомор 1932–1933 рр.] // Ананьїв : сторінки історії, події, люди / А. Цуркіна. – Ананьїв, 2013. – С. 29–31.

2452. Шхалахов О.А. 1932–1933 // Історичний календар Ананьєва : до 260-річчя заснування міста / авт.-упоряд. О.А. Шхалахов. – Одеса, 2013. – С. 55–56.

•

2453. Галушка Н.Б. Дитячий побут та виховання у сільських родин 20–40-х рр. ХХ століття (за матеріалами Миколаївського та Кодимського районів Одеської області) : [зокрема про Голодомор] // Зап. іст. ф-ту / Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. – 2013. – Вип. 23. – С. 7–14.

•

2454. Бабак Д. Як вижила моя теща Гафійка : [спогади про Голодомор на Одещині] // Україна молода. – 2013. – 18 квіт.

2455. В Одесі пікетували консульство РФ з вимогою визнати Голодомор 1932–33-го років геноцидом // Гомін України. – 2013. – 8 січ. – С. 1. – Підпис : УНН.

2456. Виноградівський О. Навіщо людям пам'ять? : [деякі факти з кн. «Голодомор в Україні. Одеська область» (2005), виданої Одес. обл. держ. архівом] // Чорномор. новини. – 2013. – 23 листоп. – С. 1.

2457. Волошин Д.З. Замучених голодом ніхто не відспівував : [спогади, смт Любашівка, Подільського р-ну] // Хлібороб. – 2013. – 23 листоп.

2458. Дяченко В. Хто вижив, той нічого не забув : [авт. переказує спогади рідних про Голодомор у с. Гольма, Балтської міськ. територ. громади, Подільського р-ну] // Чорномор. новини. – 2013. – 23 листоп. – С. 2. – (Не дамо згасити свічу пам'яті!).

2459. Із спогадів очевидців : [Голодомор у с. Михайлопіль (нині – Коноплянська сіл. територ. громада, Березівського р-ну)] // Степ. зорі. – 2013. – 23 листоп.

2460. Конарева Л. Тоді було подвигом поділитися хлібом : спогади про тих, хто ціною власного життя допомагав іншим не вмерти від голоду, увічнюють їхні люди вчинки : «Щороку відвідую могили батюшки і його родини» : [свідчення Л.Ф. Ліповської з с. Борсуки, Балтської міськ. територ. громади, Подільського р-ну] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 26 жовт. – С. 19. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2461. Конарева Л. Тоді було подвигом поділитися хлібом : спогади про тих, хто ціною власного життя допомагав іншим не вмерти від голоду, увічнюють їхні люди вчинки : «Я думала, що молока вволю ніколи не нап'юся» : [свідчення М.М. Киківської з с. Плоске, Балтської міськ. територ. громади, Подільського р-ну] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 26 жовт. – С. 19. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2462. Крихта хліба на вагу життя : [спогади жителів Біляївщини] // Півден. зоря. – 2013. – 23 листоп. – С. 8.

2463. Левицька С. Мить життя, випробуваного Голодомором : [спогади Л.А. Стопчанської з смт Іванівка, Березівського р-ну] // Степ. зорі. – 2013. – 23 листоп.

2464. Музиченко Я. Рана Голоду : етнолог Наталія Петрова – про наслідки Голодомору в громад. житті й традиц. культурі // Україна молода. – 2013. – 19 листоп. – С. 7 : фот.

2014

2465. Відгомін лихоліття. Спогади очевидців Голодоморів 1932–1933 і 1946–1947 рр., а також періоду нацистської окупації, записані студентами історичного факультету ОНУ ім. І.І. Мечникова. – Одеса, 2014. – 104 с. *Про кн.: Кудlach В. Усвідомлення минувшини і наступність поколінь : [презентація в ОННБ] // Чорномор. новини. – 2014. – 22 листоп. – С. 1, 5 : фот. – (22 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).*

•
2466. Петрова Н. Повсякдення українців у 1932–1933 рр. : до питання про деформацію традиц. культури (за матеріалами спогадів свідків Голодомору на Одещині) // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту. – 2014. – Вип. 702/703. – С. 69–75. – (Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини).

•
2467. Жахи голодомору : [з кн. «У скорботних 1932–1933 роках (Миколаївський район Одеської області)» (2008)] // Миколаїв. вісн. – 2014. – 22 листоп. – С. 2.

2468. Петрова Н. «Даю вам 24 часа сроку, щоб ви здали все під розписку в колхоз, інакше видворим вас з геть усім в тайгу...» : за свідченнями Петра Яковича Зелінського та Лідії Василівни Зелінської, смт Миколаївка : [спогади про Голодомор] / Н. Петрова, А. Петрова // Миколаїв. вісн. – 2014. – 22 листоп. – С. 2 : фот.

2469. Подарок бібліотеке : [управління СБУ в Одеській обл. передало ОННБ добірку кн., присвяч. Голодомору] // Веч. Одесса. – 2014. – 23 дек. – С. 4 : фот. – Підпис : Пресс-подразделение управления СБ Украины в Одесской области ; Чорномор. новини. – 27 груд. – Підпис : Прес-підрозділ управління СБУ в Одеській області. – Під назвою : На основі розсекречених архівів.

2470. Савранчук Т. Трагедія кожної української сім'ї : [спогади, с. Олександрівка, Любашівського р-ну (нині – Любашівська селищ. територ. громада, Подільського р-ну)] // Хлібороб. – 2014. – 22 листоп.

2471. Щегленко В. «Сто вітрів в ногах лежить мого роду і народу» : [зокрема спогади К. Мороз про Голодомор у с. Новогеоргіївка, Ананіївського р-ну (нині – Ананіївська міська територ. громада, Подільського р-ну)] // Чорномор. новини. – 2014. – 9 серп. – С. 1, 5 : фот.

2015

2472. Гайдук О. Це був чесний і справедливий керівник : [про М. Посмітного, голову колгоспу у с. Розквіт, Березівського р-ну, зокрема у 1932–1933 рр.] // Степ. маяк. – 2015. – 29 січ.

2473. Дерев'янко І. Художнє осмислення трагедії : [день науковця в ОННБ, присвяч. Голодомору] // Чорномор. новини. – 2015. – 26 листоп. – С. 2 : фот.

2474. Кудlach В. Через призму наукового осмислення : [в ОННБ відбулася традиц. зустріч з ученими та митцями, присвяч. Голодомору] // Чорномор. новини. – 2015. – 28 листоп. – С. 1–2 : фот.

2475. СБУ порадовало бібліотеку : [управління СБУ в Одеській обл. передало ОННБ добірку книг, присвяч. Голодомору] // Порто-Франко. – 2015. – 23 янв.

2016

2476. Коптякова О. Голодомор глазами очевидцев : [спогади жительки м. Болграда про Голодомор] // Дружба. – 2016. – 26 нояб. – С. 3–4 : фот.

2477. Кудlach В. Засвоїти уроки пережитого : [день науковця на тему «Голодомор в історіографії» в ОННБ] // Чорномор. новини. – 2016. – 1 груд. – С. 1, 3 : фот.

Вшанування пам'яті жертв голодомору

2012

2478. В пам'ять о жертвах Голодомора : [заходи в Одесі] // Веч. Одесса. – 2012. – 27 нояб. – Фот.

2479. День пам'яті жертв Голодомора : [м. Чорноморськ] // Черномор. маяк. – 2012. – 17 нояб. – С. 1.

2480. Запали свічу пам'яті! : [м. Одеса] // Чорномор. новини. – 2012. – 24 листоп. – С. 1 : фот. – (Сьогодні – День пам'яті жертв голодоморів).

2481. Калита Е. ...И памяти листаются страницы : с 19 по 24 нояб. в Украине проходила мемориальная неделя, посвящ. памяти жертв Голодоморов и коммунист. репрессий // Черномор. маяк. – 2012. – 1 дек. – С. 1 : фот.

2482. Кракалія Р. Наша пам'ять – наш порятунок : [одесити вшанували пам'ять жертв Голодомору] // Чорномор. новини. – 2012. – 29 листоп. – С. 3 : фот. – (80-ті роковини Голодомору 1932–1933).

2483. Родзянова Л. Трагический урок истории : [на Лідерсівському бульварі керівництво міста та області, представники громад. та реліг. орг., жителі міста поклали вінки та пшеничні колоски до Пам'ятного знака жертвам Голодомору 1932–1933 рр.] // Одес. вестн. – 2012. – 27 нояб.

2484. Сторчак Т. Свечи скорби : [урок пам'яті «Запалимо свічки» у Савранському район. іст.-краєзнав. музеї] // Одес. изв. – 2012. – 29 нояб. – С. 2 : фот.

2013

2485. Бойко Г.В. Голодомор 1932–1933 : страшна рана на серці України : [година пам'яті «Розтерзана Україна – Голодомор очима зарубіжних експертів» у б-ці с. Михайло-Олександрівка, Березівського р-ну] // Степ. маяк. – 2013. – 14 груд.

2486. Бондаренко Н. Память остается с нами : [про виступ голови облдержадмін. М. Скорика на вшануванні пам'яті жертв Голодомору] // Одес. изв. – 2013. – 26 нояб.

2487. В Болграде почтили память жертв Голодомора // Дружба. – 2013. – 27 нояб.

2488. Горбатенко А. 80 років після геноциду : [мітинг у м. Березівка] // Степ. маяк. – 2013. – 27 листоп.

2489. Запали свічку пам'яті : [в ОННБ пройшла низка заходів з ушанування пам'яті жертв Голодомору] // Думська площа. – 2013. – 29 листоп. – С. 3 : фот.

2490. Запалить свічку пам'яті : [мітинг-реквієм у смт Красні Окни (нині – смт Окни, Подільського р-ну)] // Красноокнян. вісн. – 2013. – 22 листоп.

2491. Зубович Н.М. [Мітинг-реквієм з нагоди 80-х роковин Голодомору у б-ці с. Роздол, Березівського р-ну] / Н.М. Зубович, С.М. Кравченко // Степ. маяк. – 2013. – 14 груд.

2492. Калига О. І запалили свічку пам'яті : [жалобні заходи у м. Чорноморську] // Чорномор. маяк. – 2013. – 30 нояб. – С. 1–2 : фот.

2493. Корінна І.М. «Запалимо свічку пам'яті» : [година скорботи у с. Козлове, Коноплянської сіл. територ. громади, Березівського р-ну] // Степ. зорі. – 2013. – 7 груд.

2494. Корчинська В. Це потрібно для живих : [низка заходів у Кодимському іст.-краєзнав. музеї (м. Кодима, Подільського р-ну)] // Вісті Кодимщини. – 2013. – 7 груд. – С. 4 : фот.

2495. Марк, єпископ. Молимося за вас, убиті голодом : [звернення керуючого Одес.-Балт. єпархією УПЦ КП] / єпископ Марк // Чорномор. новини. – 2013. – 23 листоп. – С. 2 : іл. – (Не дамо згасити свічу пам'яті!).

2496. Мельник М. Красноокнянщина долучилась до загальнодержавних заходів з вшанування жертв Голодомору : [мітинг-реквієм у смт Красні Окни (нині – смт Окни, Подільського р-ну)] // Красноокнян. вісн. – 2013. – 29 листоп.

2497. Михайльонок Л. Скорботна свічка пам'яті святої : [сmt Любашівка, Подільського р-ну] // Хлібороб. – 2013. – 27 листоп.

2498. Мужило Н. Дзвони пам'яті б'ють у скронях : [скорботна хода у смт Ширяєве, Березівського р-ну] // Промінь. – 2013. – 23 листоп.

2499. Муринська О.В. [Захід «Голодомор – це біль моєї України» у б-ці с. Степанівка, Березівського р-ну] // Степ. маяк. – 2013. – 14 груд.

2500. Не забули, не пробачимо... : [у День пам'яті жертв голодоморів в Одесі відбулася мовчазна хода центр. вулицями міста] // Чорномор. новини. – 2013. – 28 листоп. – С. 1 : фот.

2501. Нікандрова О. Не згасне свіча скорботи : [м. Біляївка, Одеського р-ну] // Півден. зоря. – 2013. – 27 листоп. – С. 4 : фот.

2502. Обод М. Шановні жителі Любашівського району! : [звернення голів райдержадмін. та райради] / М. Обод, Т. Мовчан // Хлібороб. – 2013. – 23 листоп.

2503. Огорокова С. Пекельні цифри та слова : [мітинг-реквієм у м. Татарбунарах, Білгород-Дністровського р-ну] // Татарбунар. вестн. – 2013. – 27 листоп.

2504. Свечи памяти : [м. Одеса] // Веч. Одесса. – 2013. – 25 нояб. – Фот.

2505. Сегодня, 22 ноября, Украина отмечает День памяти жертв Голодомора 1932–1933 годов : свечи памяти в этот день зажгут и одесситы, и жители Одес. обл. // Веч. Одесса. – 2013. – 22 нояб.

2506. Снежная З. Навечно в памяти народной : [вшанування пам'яті жертв Голодомору в Одесі] // Одес. вестн. – 2013. – 30 нояб.

2507. Тисячнийюк З. Було не в сні, а наяву... : [у Ширяївському район. іст.-краєзнав. музеї (Березівський р-н) проведено урок пам'яті «1932–1933 роки : трагедія голоду»] // Промінь. – 2013. – 23 листоп.

2508. Трагічні сторінки історії України : [урок пам'яті «Україна пам'ятає, і ми будемо пам'ятати» (сmt Радісне, Знам'янської сіл. територ. громади, Березівського р-ну)] // Степ. зорі. – 2013. – 11 груд.

2509. Федорчук Ю. Зажги Свечу памяти : [у закладах культури Миколаївського р-ну (нині – Березівський р-н) пройшов «Тиждень пам'яті» з експозицією фотодок. вист. «Чорні сторінки історії України», а в школах – темат. бесіди та уроки] // Одес. изв. – 2013. – 23 нояб. – С. 2 : фот.

2510. Чтобы жертвы были не напрасны : [вшанування жертв Голодомору на Лідерсівському бульварі в Одесі] // Порто-Франко. – 2013. – 29 нояб. – Підпис : Подготовлено по информации пресс-службы областного совета.

2511. Чумаченко В. Пам'яті негаснучий собор... : [Ширяївщина] // Промінь. – 2013. – 27 листоп.

2512. Янішевська Л.В. Національна катастрофа України : [захід у м. Березівка] // Степ. маяк. – 2013. – 14 груд.

2014

2513. Татарова В.О. 60-ті роковини Голодомору 1932–1933 років в Україні на сторінках одеської преси 1990-х рр. // Інтелігенція і влада : громад.-політ. наук. зб. / Одес. нац. політехн. ун-т. – Одеса, 2014. – Вип. 30. – С. 240–245.

2514. Акимов В. Голодомор – глубочайшая духовная рана нашего народа : [траур. мітинг у м. Татарбунарах, Білгород-Дністровського р-ну] // Татарбунар. вестн. – 2014. – 29 листоп.

2515. Бойко М.П. 1932–1933. Пам'ять про геноцид нації : [година пам'яті «Горять свічки в людських долонях» у м. Березівка] // Степ. маяк. – 2014. – 3 груд.

2516. Бондаренко Н. Скорбела Украина... : [в Одесі вшанували пам'ять жертв Голодомору] // Одес. изв. – 2014. – 25 нояб.

2517. Веренко О. Страшні покоси, жакливі жнива : [Ставрівська сіл. б-ка спільно з Ставрівським будинком культури підготувала урок пам'яті (с. Ставрове, Окнянської селищ. територ. громади, Подільського р-ну)] // Красноокнян. вісн. – 2014. – 28 листоп.

2518. Владимирский О. Скорбная дата : [заходи в Одесі] // Веч. Одесса. – 2014. – 24 нояб. – Фот.

2519. Вшанували пам'ять голодомору : [мітинг-реквієм у смт Красні Окни (нині – смт Окни, Подільського р-ну)] // Красноокнян. вісн. – 2014. – 28 листоп.

2520. Гайдук О. Пам'ять світла і вічна : [вшанування пам'яті жертв Голодомору в м. Березівка] // Степ. маяк. – 2014. – 26 листоп.

2521. День пам'яті жертв голодомору і політичних репресій в Україні : [у смт Красні Окни (нині – смт Окни, Подільського р-ну) відбудеться мітинг] // Красноокнян. вісн. – 2014. – 21 листоп.

2522. Дзей Ю. Ценя хлеб и человеческую жизнь : [вшанування пам'яті жертв голодоморів у с. Граденицях, Біляївської міськ. територ. громади, Одеського р-ну] // Одес. изв. – 2014. – 29 нояб.

2523. Ільчак В.І. [У с. Шевченковому (Раухівська селищ. територ. громада, Березівського р-ну) вшанували пам'ять жертв Голодомору] // Степ. маяк. – 2014. – 3 груд.

2524. Караман Т. [Скорботний захід у с. Зброжківка, Раухівської селищ. територ. громади, Березівського р-ну] / Т. Караман, Г. Войтенко // Степ. маяк. – 2014. – 3 груд.

2525. Киянчук С. [Заходи до Дня пам'яті жертв Голодомору у с. Чигирин, Раухівської селищ. територ. громади, Березівського р-ну] // Степ. маяк. – 2014. – 3 груд.

2526. Киянчук С. [Скорботні заходи у с. Виноградне, Новокальчевської сіл. територ. громади, Березівського р-ну] // Степ. маяк. – 2014. – 3 груд.

2527. Мартинюк В. Людської пам'яті мости : [скорботні заходи в с. Осинівка, Ширяївської селищ. територ. громади, Березівського р-ну] // Промінь. – 2014. – 29 листоп.

2528. Михайлюнок Л. Пекельні цифри і слова : [захід «Вічні дзвони за Голодомором» у Любашівській ЦРБ (Подільський р-н)] // Хлібороб. – 2014. – 26 листоп. – С. 2 : фот.

2529. Не підкорені у 33-у – непереможні сьогодні : [в Одесі вшанували пам'ять жертв Голодомору] // Чорномор. новини. – 2014. – 27 листоп. – С. 1 : фот.

2530. Підгорна Т. Вшанували жертв голодоморів : [сmt Любашівка, Подільського р-ну] // Хлібороб. – 2014. – 26 листоп.

2531. Павленко А.П. [Скорботні заходи у с. Гуляївка, Березівської міськ. територ. громади, Березівського р-ну] // Степ. маяк. – 2014. – 3 груд.

2532. Памяти жертв голодоморов : [одесити вшанували пам'ять жертв Голодомору] // Одес. вестн. – 2014. – 29 нояб. – Підпис : Одесский городской совет.

2533. Погорелов В. Сьогодні – День пам'яті жертв голодоморів : [звернення голови райради та в. о. голови райдержадмін. Ширяївського р-ну (нині – Ширяївська селищ. територ. громада, Березівського р-ну)] / В. Погорелов, О. Третьак // Промінь. – 2014. – 22 листоп.

2534. Погорелова Т. Не дамо згасити свічку пам'яті : [мітинг-реквієм у смт Ширяєвому, Березівського р-ну] // Промінь. – 2014. – 29 листоп.

2535. Стефанців Г.В. Голодні 1932–1933 рр. : [скорботні заходи у с. Златоустовому, Березівської міськ. територ. громади, Березівського р-ну] // Степ. маяк. – 2014. – 10 груд.

2536. Шхалахов А. В день национальной памяти : [вшанування пам'яті жертв Голодомору та політ. репресій на Ананіївщині] // Одес. изв. – 2014. – 22 нояб.

2537. Янішевська Л.В. [Книжкова виставка «Свіча скорботи» та вечір пам'яті «Стоїть в скорботі мати-Україна» у дит. район. б-ці м. Березівка] // Степ. маяк. – 2014. – 3 груд.

2015

2538. Владимирский О. Скорбная годовщина : [траур. церемонія в Одесі] // Веч. Одесса. – 2015. – 1 дек.– Фот.

2539. Ганська О. «Бодай би не знати тієї пори жахливої, що голодом звати...» : [година пам'яті «Минуле стукає в наші серця» у Татарбунарській ЦРБ (Білгород-Дністровський р-н)] // Татарбунар. вестн. – 2015. – 28 нояб. – С. 5 : фот.

2540. Голован О. 28 ноября – День памяти жертв голодоморов и политических репрессий! : [звернення голів Болградської райдержадмін. та райради] / О. Голован, Д. Димитров // Дружба. – 2015. – 28 нояб.

2541. Дымовский Б. Одесситы почтили память жертв Голодомора // Одес. вестн. – 2015. – 5 дек. – С. 6 : фот.

2542. Кодимщина відзначила День пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій в Україні // Вісті Кодимщини. – 2015. – 5 груд. – С. 1 : фот.

2543. Логашевский А. Такие трагедии не должны повториться : [з нагоди Дня пам'яті жертв голодоморів в Одесі на Лідерсівському бульварі поклали квіти до пам'ятника жертвам трагедії] // Одес. изв. – 2015. – 1 дек.

2544. Москул І. Не згасне свіча пам'яті : [вечір пам'яті «Невиплакані сльози України» у Красноокнянській ЦРБ (нині – смт Окни, Подільського р-ну)] // Красноокнян. вісн. – 2015. – 11 груд. – С. 2 : фот.

2545. Палієнко С. Вшанували пам'ять жертв Голодоморів : [смт Миколаївка, Березівського р-ну] // Миколаїв. вісн. – 2015. – 2 груд. – С. 1-2 : фот.

2546. Пам'яті убієнних голодом : [заходи в Одесі] // Чорномор. новини. – 2015. – 26 листоп. – С. 1 : іл. – (28 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

2547. Сіра О. Пам'яті свічу не згасити : [м. Одеса] // Чорномор. новини. – 2015. – 3 груд. – С. 1 : фот.

2548. Яцків В. Голодні роки 1932–1933 у нашій пам'яті назавжди : [заходи у Миколаївському р-ні (нині – Миколаївська селищ. територ. громада, Березівського р-ну)] // Миколаїв. вісн. – 2015. – 2 груд. – С. 2 : фот.

2016

2549. Владимирский О. Голодомор : забывать нельзя : [м. Одеса] // Веч. Одесса. – 2016. – 29 нояб.– Фот.

2550. Войтик М. Не стихают дзвони скорботи : [м. Теплодар, Одеського р-ну] // Чорномор. новини. – 2016. – 1 груд. – С. 3 : фот.

2551. Голован О. 28 ноября – День памяти жертв голодоморов и политических репрессий! : [звернення голів Болградської райдержадмін. та райради] / О. Голован, Д. Димитров // Дружба. – 2016. – 26 нояб.

2552. Савранский Г. Почтили память жертв Голодоморов : [заходи на вшанування пам'яті жертв голодоморів 1921–1922, 1932–1933, 1946–1947 рр. в Одесі] // Одес. вестн. – 2016. – 3 дек.

2553. Уважаемые жители Придунавья! : [звернення] // Дружба. – 2016. – 26 нояб. – Підпис : Благотворительный Фонд Урбанского «Придунавье».

2554. Урбанский А. Уважаемые жители Придунавья! : [звернення нар. депутата України] // Дружба. – 2016. – 26 нояб.

2555. Урбанський А. Сьогодні день пам'яті жертв голодомору : [звернення голови облради] // Одес. изв. – 2016. – 26 нояб.

ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ
Публікації офіційних документів
та архівних матеріалів

2014

2556. Історія України, XIX – XXI ст. : практикум / [В.Є. Голубко, Р.В. Лаврецький, А.Ф. Лозинський та ін.] ; за заг. ред. Р.В. Лаврецького. – Львів : ЛДУ БЖД, 2014. – 428 с. – Із змісту : Лист колгоспників с. Горби до ЦК ВКП(б) : 1932 р. : [про поголовний голод у колиш. Глобинському та Семенівському р-нах]. – С. 237–238. Лист колгоспника Миколи Рєви до Й. Сталіна про голод 1933 р. на Україні, 1 трав. 1940 р. : [М.А. Рєва, житель с. Хильківка, Покровсько-Багачського (нині Лубенського) р-ну Полтавської обл., 1 трав. 1940 р. написав листа в ЦК ВКП(б) Й. Сталіну, де докладно розповів про 1933 р., вважаючи, що «вождь народів» нічого про це не знає. М. Рєву засуджено до 6 років позбавлення волі]. – С. 243–244.

•

2557. Коменданта полтавського цвинтаря судили лише за те, що не встигав ховати усіх померлих від Голодомору : (до Дня пам'яті жертв Голодомору в Україні 1932–1933 рр.) / передне слово та публ. док. Т. Пустовіта // Край. – 2014. – № 128. – С. 5–6.

Голодомор 1932–1933 рр.

2012

2558. Звід пам'яток історії та культури України : Полтавська область. Лохвицький район : [звід містить, зокрема, матеріали про Голодомор] / Упр. культури Полтав. облдержадмін., Центр охорони та дослідж. пам'яток археології, Полтав. краєзнав. музей ім. В. Кричевського ; упоряд. В.О. Мокляк. – Полтава : АСМІ. – 2012. – 440 с. : іл.*

2559. Ількевич Ю. Голодомор 1932–1933 років в селі Пустовійтове : [Кременчуцький р-н] // Полтавщина – земля моя свята : зб. кращих наук. ст. III обл. наук.-практ. краєзнав. конф. учнів. молоді. – Полтава, 2012. – С. 30–36.

2560. Матвієць О.М. «Я ще, може, буду живий...» : [Голодомор 1932–1933 рр., політ. репресії 1937–1938 рр. та німецька окупація 1941–1943 рр. у селах Пирого і Яроші, Глобинського району (нині – Глобинська міська територ. громада, Кременчуцького р-ну)] / О.М. Матвієць. – Глобине : Поліграфсервіс, 2012. – 550 с. : фот.*

•

2561. Говорун Ю. Злочин без покарання : [Голодомор на Полтавщині] // Край. – 2012. – № 104. – С. 13–14.

•

2562. Історики встановили імена людей, які рятували співвітчизників у часи Голодомору : [на Полтавщині] // Нова година. – 2012. – 21–27 листоп. – С. 5.

2563. Корж Ю. Полтавщина у роки Голодомору // Коло. – 2012. – 29 листоп.-5 груд. – С. 17 : фот.

2564. Олесь Воля : «Не забереш нічого на той світ, живи у цьому, брате, для любові...» : [інтерв'ю з О. Волею, дослідником Голодомору, уродженцем Полтавщини] // Зоря Полтавщини. – 2012. – 5 січ.

2565. У мороці 1933-го : [спогади жительки с. Свиридівки, Миргородського р-ну] // Зоря Полтавщини. – 2012. – 23 листоп.

2013

2566. Булда М.І. Голодомор : [у селах нинішньої Чорнухинської селищ. територ. громади, Лубенського р-ну] // Край Григорія Сковороди : іст. нарис / М.І. Булда. – Гадяч, 2013. – С. 189–195.

2567. Булда М.І. Щодень ішли у небуття... : хроніка Голодомору 1932–1933 рр. у Чорнухинському р-ні Полтавської обл. / М.І. Булда. – Гадяч : Гадяч, 2013. – 155 с.

2568. Городницька Я.М. Голодомор 1932–1933 років : [спогади жителів с. Великі Будища, Миргородського р-ну] / Я.М. Городницька, С.В. Калашнік // Великі Будища : іст. нарис / Я.М. Городницька, С.В. Калашнік. – Полтава, 2013. – С. 181–188 : фот.

2569. Джунь О.П. Личанський табір-притулок для дітей-«куркулів» 1932–1933 років : свідчення очевидців / О.П. Джунь. – Миргород : Миргород, 2013. – 76 с. : фот.

2570. Звід пам'яток історії та культури України : Полтавська область. Гадяцький район : [звід містить, зокрема, матеріали про Голодомор] / Упр. культури Полтав. облдержадмін., Центр охорони та дослідж. пам'яток археології, Полтав. краєзнав. музей ім. В. Кричевського ; упоряд. В.О. Мокляк. – Полтава : АСМІ. – 2013. – 779 с. : іл.*

2571. Звід пам'яток історії та культури України : Полтавська область. Пирятинський район : [звід містить, зокрема, матеріали про Голодомор] / Упр. культури Полтав. облдержадмін., Центр охорони та дослідж. пам'яток археології, Полтав. краєзнав. музей ім. В. Кричевського ; упоряд. В.О. Мокляк. – Полтава : АСМІ. – 2013. – 411 с. : іл.*

2572. Звід пам'яток історії та культури України : Полтавська область. Семенівський район : [звід містить, зокрема, матеріали про Голодомор] / Упр. культури Полтав. облдержадмін., Центр охорони та дослідж. пам'яток археології, Полтав. краєзнав. музей ім. В. Кричевського ; упоряд. В.О. Мокляк. – Полтава : АСМІ. – 2013. – 396 с. : іл.*

2573. Пекло голодомору : [спогади жителів с. Березняки, Хорольської міськ. територ. громади, Лубенського р-ну] // Березняки : від минувши-ни до сьогодення : в історії села – історія України / Ю.П. Васецький [та ін.]. – Київ, 2013. – С. 100–113.

2574. Трагічні сторінки моєї Вітчизни : голод 1932–1933 рр. у Кобеляцькому р-ні на Полтавщині : спогади, списки померлих / уклад. В. Голяник. – 4-е вид., допов. – Кобеляки : Кобеляки, 2013. – 232 с. : іл.

•
2575. Голяник В. Це відбувалося на моїх очах : [свідчення В.Г. Алексенка з с. Лучки, Кобеляцької міськ.територ. громади, Полтавського р-ну] // Бористен. – 2013. – № 11. – С. 30 : фот. – (До вісімдесятої річниці Голодомору в Україні).

2576. Луценко О. Вночі батько підходив і питав : «Чи всі ще дітки живі, не повмирали?» : [спогади У. Сватковської з с. Великі Будища, Миргородського р-ну] // Країна. – 2013. – № 45. – С. 20–22 : фот. – (Голодомор).

2577. Степаненко М. Болять гіркими бабусиними споминами мої груди : [авт. публікує спогади своєї бабусі з с. Велика Селецька, на Оржиччині] // Бористен. – 2013. – № 4. – С. 24–25 : фот. – (Не підлягає забуттю).

•
2578. Бедзір В. Діти боялися потрапити у... холодець : кожна сім'я у Кривушах на Полтавщині боролася за життя як могла : [спогади] // Зоря Полтавщини. – 2013. – 18 черв. – С. 6 : фот. ; Уряд. кур'єр. – 8 черв. – С. 17 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2579. Данилець О. Віктор Ревегук : «Це була трагедія бездержавної нації» : [бесіда з істориком В. Ревегуком про Голодомор на Полтавщині] // Зоря Полтавщини. – 2013. – 18 листоп. – С. 3 : фот. ; Уряд. кур'єр. – 9 листоп. – С. 8 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2580. Добропас Л. Голодомор 1932–1933 років на Полтавщині // Вісті. – 2013. – 29 листоп. – С. 4.

2581. Жаботинський П. Той страшний 33-й... : [спогади жителів Новосанжарщини ; док.; списки померлих] // Світлиця. – 2013. – 22 листоп. – С. 9.

2582. Злочин проти людяності : [Голодомор на Полтавщині] // Зоря Полтавщини. – 2013. – 21 листоп. – С. 5 : фот. – Підпис : Прес-група УСБУ в Полтавській області.

2583. Інжуватова Х. «Голод забрав батька і чотирьох братів» : якби не колективізація, не було б в Україні і страшного мору, переконаний 92-річний

львів. лікар А. Бумаценко : [спогади А. Бумаценка про Голодомор на хуторі Степне, на Полтавщині] // Україна молода. – 2013. – 27 берез. – С. 9 : фот.

2584. Інжуватова Х. «Матері не могли нагодувати дітей, от і втрачали розум» : [спогади письменника М. Петренка про Голодомор у м. Лохвиця, Миргородського р-ну] // Україна молода. – 2013. – 21 листоп. – С. 7 : фот.

2585. Ісіпчук Н. Квітка конюшини і сірі привиди : [спогади жителів с. Сватки, Миргородського р-ну] // Голос України. – 2013. – 27 листоп. – С. 20.

2586. Кассала І. Комуністичне пекло у раю : мої спогади про 1932–1933 роки : [Полтавська обл.] // День. – 2013. – 29–30 листоп. – С. 12.

2587. Козюра І. Газета «Колгоспник», рік 1932-ий : сувора правда голодних літ спливає зі сторінок район. часопису 80-річної давності / І. Козюра, В. Козюра // Решетилів. вісн. – 2013. – 22 листоп. – С. 3.

2588. Конарева Л. Тоді було подвигом поділитися хлібом : спогади про тих, хто ціною власного життя допомагав іншим не вмерти від голоду, увічнюють їхні людяні вчинки : «Ми його оладки щовечора чекали» : [свідчення М.Г. Дзюбенка з с. Радивонівка, Великобагачанської селищ. територ. громади, Миргородського р-ну] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 26 жовт. – С. 19. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2589. Корнева В. Праведний голова колгоспу з трагічного 1933-го : [про Л.І. Сухомлина, рятівника селян від голодної смерті (с. Вовчик, Лубенського р-ну)] // Зоря Полтавщини. – 2013. – 28 листоп.

2590. Кулакова А. «Бачили, що жити недовго і не засипали померлих землею» : [смт Шишаки, Миргородського р-ну] // Гомін України. – 2013. – 29 серп.

2591. Марченко М. Голодомор мав спричинити колонізацію України російським населенням : [м. Миргород] // Гомін України. – 2013. – 22 листоп. – Підпис : Gazeta.ua.

2592. Марченко М. «Сусідка моїх батьків померла на лузі, її останки поїли круки» : [с. Федіївка, під Полтавою] // Гомін України. – 2013. – 29 листоп. – С. 6 : фот. – Підпис : Gazeta.ua.

2593. Матвієць О.М. «Я й досі збираю колоски на своєму городі. Звичка...» : [спогади про Голодомор жителів Глобинщини] // Україна молода. – 2013. – 20 листоп. – С. 8 : фот.

2594. Напованець П. Не чула Україна тієї весни ні гаївок, ні веснянок : [спогади про трагічні події в с. Остап'є, Полтавського р-ну] // Вільне життя плюс. – 2013. – 22 листоп. – С. 1, 5 : іл. – (До 80-річчя Голодомору).

2595. Неїжмак В. «Дотерпіть, дітки, до весни» : [спогади В. Квят, мешканки с. Копили, Полтавського р-ну] // Голос України. – 2013. – 23 листоп. – С. 17 : фот.

2596. Неїжмак В. «Люди звірили від голоду, та не всі» : [спогади В. Квят, мешканки с. Копили, Полтавського р-ну] // Україна молода. – 2013. – 20 берез. – С. 8–9 : фот.

2597. Панченко О. Не забуваймо, не здаваймося і єднаймося... : [Голодомор на Полтавщині] // Зоря Полтавщини. – 2013. – 21 листоп. – С.1, 3 : фот.

2598. Пастрома М. «Мамо, хлібця! Я тільки в роті потримаю» : [спогади авторки про Голодомор у м. Гребінка, Лубенського р-ну] // Україна молода. – 2013. – 30 жовт. – С. 7.

2599. Сазанський А. Просвітянський проект для молоді : [у м. Миргороді в завершальну стадію вступив довготривалий проект «Правда для прийдешніх поколінь» до 80-х роковин Голодомору] // Свобода. – 2013. – 15 листоп. – С. 7 : фот.

2600. Шевченко Є. Журбина : [спогади жительки м. Збаража, Тернопільської обл., про Голодомор на Полтавщині] // Свобода. – 2013. – 20 листоп. – С. 5.

2601. Ярошенко Г. 92-річна Віра Квят : «У мене й тата опухли ноги, а маму із сестрою Катєю бог милував, хоч харчувалися ми всі однаково – абияк» : [спогади жительки с. Копили, Полтавського р-ну] // Вечір. Полтава. – 2013. – 27 листоп. – С. 5 : фот.

2014

2602. Вольвач П. «Мертві лежали коло церкви, як килим» : письменник Анатолій Дімаров вижив 1933-го завдяки картопляному лушпинню : [с. Яреськи (нині – Шишацька селищ. територ. громада, Миргородського р-ну)] // Його голос чути досі : розмови з Анатолієм Дімаровим / упоряд. Є. Дімарова. – Київ, 2014. – С. 135–138.

2603. Джузь О.П. Чорні роки Миргородщини. Свідчення очевидців / О.П. Джузь. – Вид. 2-ге, допов. – Миргород : Миргород, 2014. – 88 с. : іл.

2604. Звід пам'яток історії та культури України : Полтавська область. Глобинський район : [звід містить, зокрема, матеріали про Голодомор] / Упр. культури Полтав. облдержадмін., Центр охорони та дослідж. пам'яток археології, Полтав. краєзнав. музей ім. В. Кричевського ; упоряд. В.О. Мокляк. – Полтава : АСМІ. – 2014. – 711 с.*

•
2605. Блоха Я.Є. Голодомор 1932–1933 років у Решетилівському районі // Іст. пам'ять. – 2014. – № 30/31. – С. 74–79.

2606. Єрмак О.П. Дослідження історії голодомору-33 на Полтавщині (1988–2008 роки) // Іст. пам'ять. – 2014. – № 30/31. – С. 62–74.

2607. Коновал О. Чому ми виїхали з дому? : [спогад жителя Полтавщини] // Бористен. – 2014. – № 12. – С. 31. – («Листи з діаспори»).

2608. Литвин Т.С. Голодомор 1932–1933 років на Глобинщині : (за матеріалами статистики і спогадів) // Іст. пам'ять. – 2014. – № 30/31. – С. 117–122.

2609. Панченко О. Закликаю кожного українця : «Ніколи не забувай про Голодомор, нікому не здавайся й нічого не пробачай!...» : про трагедію суцільного Голодомору й спротив українців на Полтавщині в роки від 1921-го по 1933-й до 1947-го // Самост. Україна. – 2014. – Число 1(530). – С. 11–20.

•
2610. Безручко А. Під час Голодомору в Яреськах вимерла половина населення : [спогади жителів Шишацької селищ. територ. громади, Миргородського р-ну] // Сіл. життя. – 2014. – 28 листоп. – С. 2.

2611. Бублик Ю. Забуттю не підлягає! : [Голодомор на Полтавщині] // Зоря Полтавщини. – 2014. – 28 листоп.

2612. Волкова А. 94-летняя свидетельница голодомора Вера Квят : «Никогда не забуду плачущего малыша, который пытался добыть молоко из груди умершей матери» : организованный сталинским режимом геноцид против укр. народа забрал жизни миллионов людей // Факты и комментарии. – 2014. – 22 нояб. – С. 10.

2613. Гармаш М. Сучасна історіографія голоду 1932–1933 років на Полтавщині // Колос. – 2014. – 22 листоп. – С. 5.

2614. Глушман І. Від смерті врятували бур'яни... : [спогади Х. Темченко – уродженки Полтавської обл.] // Замкова гора. – 2014. – 22 листоп. – С. 5.

2615. Гнип Г. «Мати померла на мій день народження» : [спогади П. Глібова з с. Святилівка, Градизької селищ. територ. громади, Кременчуцького р-ну] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 4 : фот. – (Голодомор).

2616. Голодомор 1932–1933 : [спогади Є. Опарик, жительки смт Котельва, Полтавського р-ну] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 31.

2617. Дениско Г. Десять книг із літопису боротьби за волю : [зокрема про кн. Л.Р. Суслика (справж. прізвиське Л. Рись) «Сумні спогади. 1933 рік на Полтавщині» (1951)] // Слово Просвіти. – 2014. – 16–22 жовт. – С. 9 : фот.

2618. Дзех С. Учасниць бабського бунту вислали до таборів : [с. Ряске, Михайлівської сіл. територ. громади, Полтавського р-ну] // Газ. по-укр. – 2014. – 18 листоп. – С. 6. – (Голодомор).

2619. Зборовський А. Дітей закопували живими : [Полтавщина] // Укр. слово. – 2014. – 19–25 лют. – С. 13.

2620. Коваленко І. А доля, як пісня, глибока, тужлива... : [спогади О.В. Тимченко, жительки с. Пронозівка, Градизької селищ. територ. громади, Кременчуцького р-ну] // Зоря Придніпров'я. – 2014. – 22 листоп. – С. 2.

2621. Лакиза А. «Я поховала всю сім'ю, однісінька осталася» : померлих хоронили в дворах біля хат : [спогади (с. Мацківці, Лубенського р-ну)] // Газ. по-укр. – 2014. – 18 листоп. – С. 1, 4 : фот. – (Голодомор).

2622. Луценко О. «Викинь дітей у колодязь та й не мучся» : Лариса Ковалівська записала спогади 400 свідків голодомору : [Пирятинщина] // Газ. по-укр. – 2014. – 18 листоп. – С. 5 : фот. – (Голодомор).

2623. Марченко М. За день у притулку вмирили 15 дітей : [спогади (м. Миргород)] // Газ. по-укр. – 2014. – 18 листоп. – С. 4. – (Голодомор).

2624. Прокопенко Я. «Чорні дошки» – сумна сторінка нашої історії. Полтавщина була в епіцентрі наруги // Нова година. – 2014. – 19–25 листоп. – С. 5.

2625. Ревегук В. «Плачуть люди голодні, з колгоспу ідучи» : трагедія голоду 1932–1933 рр. на Полтавщині // Зоря Полтавщини. – 2014. – 20 листоп. – С. 4.

2626. Рудь В. Мій батько бачив Голодомор : [с. Нехвороща, Полтавського р-ну] // Свобода. – 2014. – 21 берез. – С. 9, 19 : фот.

2627. Соколова О. Страшні спогади... : [Голодомор на Новосанжарщині] // Світлиця. – 2014. – 21 листоп. – С. 6 : фот.

2628. Страшне обличчя людомору : [спогади жителів Лубенщини] // Лубенщина. – 2014. – 22 листоп. – С. 3.

2015

2629. Гінда В. «Хліб є? Нема? Так чого ти не вмер?» : [зокрема про Голодомор у с. Лютенька, Миргородського р-ну] // Україна у вогні минулого століття : постаті, факти, версії / Я. Файзулін, В. Гінда. – Харків, 2015. – С. 206–212.

2630. Звід пам'яток історії та культури України : Полтавська область. Козельщинський район : [звід містить, зокрема, матеріали про Голодомор] / Упр. культури Полтав. облдержадмін., Центр охорони та дослідж. пам'яток археології, Полтав. краєзнав. музей ім. В. Кричевського ; упоряд. В.О. Мокляк. – Полтава : АСМІ. – 2015. – 542 с.*

2631. Звід пам'яток історії та культури України : Полтавська область. Оржицький район : [звід містить, зокрема, матеріали про Голодомор] / Упр. культури Полтав. облдержадмін., Центр охорони та дослідж. пам'яток археології, Полтав. краєзнав. музей ім. В. Кричевського ; упоряд. В.О. Мокляк. – Полтава : АСМІ. – 2015. – 400 с.*

2632. Зозуля Т.О. Роль шкільного музею у формуванні громадянської свідомості учнів загальноосвітнього навчального закладу (на прикладі діяльності Музею Хліба Тростянецького навчально-виховного комплексу) : [члени пошук. групи «Краєзнавець» займалися оформленням матеріалів про Голодомор у селах сільради ; зібрані матеріали використовуються в роботі вчителями історії та класними керівниками] // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі» (XXII Каришинські читання) (м. Полтава, 21–22 трав. 2015 р.) / за ред. М.В. Гриньової. – Полтава, 2015. – С. 79–80.

2633. Шибанова Г.Д. Голод : [с. Лука, Миргородського р-ну] // Лука : на вітрах століть : іст. нарис / Г.Д. Шибанова. – Полтава, 2015. – С. 44–47.

2634. Лакиза А. «Страшно робиться, коли дивлюся на чорні поля. Зерно не зійшло» : [с. Мачухи, Полтавського р-ну] // Газ. по-укр. – 2015. – 24 листоп. – С. 6 : фот. – (Голодомор).

2635. Ляшенко О. «Під лежачою родичкою знайшли торбинку з мукою і ту забрали» : [спогади про Голодомор у селах нинішньої Чорнухинської селищ. територ. громади, Лубенського р-ну] // Події та коментарі. – 2015. – 27 листоп. – С. 5 : фот.

2636. Підтоптаний П. Стосильна сльоза України : [спогади жителів Лубенщини] // Лубенщина. – 2015. – 28 листоп. – С. 4.

2637. Проненко В. Мама, я твоя Маруся! : [про Голодомор в с. Горошине (нині – Оболонська сіл. територ. громада, Кременчуцького р-ну)] // Зеркало недели. – 2015. – 27 нояб.-4 дек.

2638. Пустовіт Т. Злочини тоталітарного режиму забуттю не підлягають : [Голодомор на Полтавщині] // Вісті. – 2015. – 27 листоп. – С. 3 ; Життя

і слово. – 27 листоп. – С. 3 ; Зоря Полтавщини. – 30 листоп. – С. 3 : фот. ; Колос. – 25 листоп. – С. 3 ; Нар. трибуна. – 27 листоп. – С. 1, 2 ; Пирятин. вісті. – 27 листоп. – С. 5 ; Полтав. вісн. – 27 листоп. – С. 11 : фот. ; Промінь. – 21 листоп. – С. 5 ; Труд. слава. – 27 листоп. – С. 3.

2639. Пустовіт Т. Правда про Голодомор – могутній засіб лікування спотвореної історичної пам'яті // Село полтавське. – 2015. – 26 листоп. – С. 7.

2640. Федоренко В. Чорний ужинок у житниці Європи : [на території сучас. Диканської селищ. територ. громади, Полтавського р-ну] // Зоря Полтавщини. – 2015. – 30 листоп. – С. 1, 3 : фот.

2641. Цебрій О. Жив по совісті : [про уродженця с. Довгалівка (нині – Великобагачанська селищ. територ. громада, Миргородського р-ну), голову колгоспу «Жовтнева революція» М.Ф. Кирильця, який в роки Голодомору рятував селян і був репресований] // Рідний край. – 2015. – 27 листоп. – С. 1–2 : фот.

2016

2642. Зайченко О.Г. Початок колгоспного життя. Голодомор 1932–1933 рр. : [с. Вергуни, нині – Хорольської міськ. територ. громади, Лубенського р-ну] // Вергуни в історії України. Події та особистості : до 500-річчя заснування села / О.Г. Зайченко. – Київ, 2016. – С. 92–98.

2643. Неживий О.І. Родовід Неживівського хутора : [зокрема про Голодомор] // Полтавщина – земля моя свята : зб. кращих матеріалів VII обл. краєзнав. конф. учнів. молоді / редкол.: Г.В. Марюхно, Н.Ю. Порубай, Н.Д. Бровко [та ін.] ; відп. за вип. С.В. Комісар. – Полтава, 2016. – С. 14–19.

2644. Олефіренко О.І. Село в першій половині ХХ століття : [зокрема спогади жителів с. Устивиця, Гоголівської селищ. територ. громади, Миргородського р-ну] // Псел пам'ятає... / О.І. Олефіренко. – Полтава, 2016. – С. 48–98.

2645. Омельченко А. Спогади моїх близьких // Особистість, суспільство, держава : проблеми минулого і сьогодення : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Суми, 18 квіт. 2016 р. : у 2 ч. / редкол.: В.М. Власенко, С.І. Дегтярьов, Р. Камберова [та ін.]. – Суми, 2016. – Ч. 2. – С. 158–163.

2646. Ревегук В.Я. Голодомор 1932–1933 років // Полтавщина. Протибільшовицький рух опору 20–30-х років ХХ століття : нариси історії / В.Я. Ревегук. – Полтава, 2016. – С. 260–281 : фот.

2647. Сарнавський С.П. Голодомор 1932–1933 рр. на території сіл сучасної Козлівщинської сільської ради : [Полтавський р-н] // Від хуторів Кочубея до Козлівщини крізь призму віків / С.П. Сарнавський. – Полтава, 2016. – С. 57–61.

•
2648. Лобач К.В. «Хлібні» справи Полтавського кушнарсуду // Іст. пам'ять. – 2016. – № 34/35. – С. 32–42.

2649. Неживий О.І. Причастя рідним краєм : краєзнав. нарис про село Хитці : [зокрема про голодомори 1932–1933 та 1946–1947 рр. на Лубенщині] // Рідний край. – 2016. – № 2. – С. 48–58 : фот.

•
2650. Бондаренко В. Розповідають архіви, свідки, газетні публікації : [спогади жителів Решетилівщини] // Решетилів. вісн. – 2016. – 25 листоп. – С. 2.

2651. Було як у страшному сні : [спогади жителів Новосанжарщини] // Світлиця. – 2016. – 25 листоп. – С. 4.

2652. Волкова А. «Мы были такие голодные, что слюнявили пальчики и проводили ими по столу в надежде, что к ним прицепится какая-нибудь крошка» : [Миргородщина] // Факты и комментарии. – 2016. – 25 нояб. – С. 4 : фот.

2653. Воля О. Чорні жнива 33-го : пам'яті жертв Голодомору : [спогади М. Панасенко з с. Улинівки, Кременчуцького р-ну] // Укр. літ. газ. – 2016. – 25 листоп. – С. 4–5 : фот.

2654. Воскобійник О. В епіцентрі тридцять третього... : [уривок з кн. авт. «Повість моїх літ» про жахи Голодомору в рідному йому Миргороді] // Зоря Полтавщини. – 2016. – 23 листоп.

2655. Горбань І. «Одного чоловіка вкинули у яму. Думали, мертвий. А він через два дні виліз» : [спогади жителів с. Мар'янівки, Мартинівської сіл. територ. громади, Полтавського р-ну] // Газ. по-укр. – 2016. – 22 листоп. – С. 2 : фот. – (Голодомор).

2656. Зінченко О. «Кашу з горщиком – і ту реквізують» : [Голодомор на Полтавщині] // Світлиця. – 2016. – 25 листоп. – С. 4 : фот.

2657. Йотка В. Голодомор : [спогади жителів сучас. Гадяцької міськ. територ. громади, Миргородського р-ну] // Базар медіа в Україні. – 2016. – 24 листоп. – С. 6.

2658. Кудря С. «Не видно було тварин, не літали птахи, бо поїдали навіть собак, котів, ворон...» : [спогади жительки с. Терешки, Полтавського р-ну] // Вісті. – 2016. – 25 листоп. – С. 11 : фот.

2659. Неживий О. Генетична пам'ять роду : [з історії Неживівського хутора в с. Хитцях, на Лубенщині, зокрема про Голодомор] // Зоря Полтавщини. – 2016. – 29 листоп. – С. 1, 4.

2660. Тютюнник Л. У кожній рясківській сім'ї хтось загинув від голоду... : [спогади жителів с. Ряске, нині – Михайлівської сіл. територ. громади, Полтавського р-ну] // Промінь. – 2016. – 26 листоп. – С. 9.

2661. «Яка ж то перед Богом в нас провина? Який ми сотворили смертний гріх? : маленькі особисті історії мешканців Полтавщини складають велику і гірку історію однієї з найбільших трагедій людства – Голодомору в Україні 1932–1933 рр. // Кременчуц. газ. – 2016. – 25 листоп. – С. 5 : фот.

Вшанування пам'яті жертв голодомору

2012

2662. Свічки скорботи у вікнах наших душ : [Полтавщина] // Зоря Полтавщини. – 2012. – 26 листоп.

2013

2663. Васецька А. Заклик до нащадків : [акція «Послання пам'яті» у Полтаві] // Зоря Полтавщини. – 2013. – 18 листоп. – Фот.

2664. «...Засяйте над планетою, невинні душі!» : [заходи на Полтавщині] // Зоря Полтавщини. – 2013. – 25 листоп. – Фот.

2665. Карпов А. Нехай прийдуть у Семенівку... : [траур. заходи у с. Семєнівка, Великобагачанської селищ. територ. громади, Миргородського р-ну] // Зоря Полтавщини. – 2013. – 12 листоп.

2666. Неїжмак В. Послання на соті роковини : [акція під такою назвою пройшла у Полтаві] // Голос України. – 2013. – 19 листоп. – С. 5 : фот.

2667. Полтавська громадськість вшанувала пам'ять жертв Голодомору-Геноциду // Слово Просвіти. – 2013. – 28 листоп.-4 груд. – С. 7.

2014

2668. Біленька О. «Зажур-гора їм пам'ятником стала, її народ сльозами окропив...» / О. Біленька, А. Васецька : [вшанування пам'яті жертв голодоморів на Полтавщині] // Зоря Полтавщини. – 2014. – 25 листоп. – Фот.

2669. «В день пам'яті нічого готувати не буду» : [поминальна служба у Полтаві] // Газ. по-укр. – 2014. – 25 листоп. – С. 5. – (Голодомор). – Підпис : С.Д.

2670. Дзех С. Колоски продавали по п'ять гривень : [День пам'яті жертв голодоморів у Полтаві] // Газ. по-укр. – 2014. – 25 листоп. – С. 5. – (Голодомор).

2671. Неїжмак В. Жалоба і ... «Танці у вишиванці» на кістках : [урочистості в Полтаві] // Голос України. – 2014. – 25 листоп. – С. 4 : фот.

2672. Помолімося за невинно убієнних : [про скорботні заходи, які відбудуться в Полтаві та обл.] // Зоря Полтавщини. – 2014. – 20 листоп.

2673. Сазанський А. Молоді розповіли про Голодомор : [заходи у шк. і дит. закладах Миргородщини] // Свобода. – 2014. – 5 груд. – С. 7.

2015

2674. Васецька А. «У тридцять третім на земному пружі розіп'ято мільйони без вини» : [жалобні заходи на Полтавщині] / А. Васецька, В. Корнева // Зоря Полтавщини. – 2015. – 1 груд. – Фот.

2675. Головка В. 28 листопада – День пам'яті жертв голодоморів : [звернення голови Полтавської облдержадмін.] // Зоря Полтавщини. – 2015. – 30 листоп.

2676. Неїжмак В. Раціон, який не забути : [жалобні заходи в області] // Голос України. – 2015. – 1 груд. – С. 6 : фот. – (Свічка пам'яті).

2016

2677. Думка-Кондратьєва Ю. Дзвони скорботи, пам'яті, перестороги... : [поминальні заходи на Полтавщині] / Ю. Думка-Кондратьєва, В. Корнева, О. Макаренко // Зоря Полтавщини. – 2016. – 30 листоп. – С. 1 : фот.

2678. Неїжмак В. Скорботну ходу розпочали тематичною композицією : [Полтавщина] // Голос України. – 2016. – 29 листоп. – С. 9 : фот.

СУМСЬКА ОБЛАСТЬ

Публікації офіційних документів та архівних матеріалів

2012

2679. Рог В. Причина смерті – українець : [таку причину вказано в актах про смерть у Держархіві Сумської обл.] // Черномор. маяк. – 2012. – 14 нояб. – С. 3. – (24 листопада – День пам'яті жертв комуністичних голодоморів).

2680. Ткаченко Б. Жура наша незгасна : [арх. док. (Лебединщина)] // Життя Лебединщини. – 2012. – 24 листоп. – С. 2.

2013

2681. Ключєва О. Архівні документи свідчать : до 80-ї річниці Голодомору 1932–1933 рр. // Вперед. – 2013. – 22 листоп. – С. 3.

2014

2682. Ключєва О. Архівні документи свідчать : [у Держ. архіві Сумської обл. більше 400 док., які висвітлюють причини, перебіг та наслідки Голодомору в регіоні] // Сумщина. – 2014. – 19 листоп. – С. 4.

2015

2683. Левчук Н.М. Соціальна диференціація смертності населення м. Лебедин під час голодомору у 1933 році : [на основі книг реєстрації смертей створено базу даних, яка містить 641 актовий запис про смерть для населення м. Лебедин, Сумського р-ну] // Демографія та соц. економіка. – 2015. – № 1. – С. 137–149.

Голодомор 1932–1933 рр.

2012

2684. Голодная правда. Геноцид 1932–1933 гг. забрал жизни более миллиона наших земляков : [Голодомор у селах нинішньої Охтирської міськ. територ. громади, Охтирського р-ну] // Роксолана-макси. – 2012. – 21 нояб. – С. 17.

2685. Голодомор ; Геноцид ; Пам'ятаємо ; Річниця національної трагедії : [села нинішньої Тростянецької міськ. територ. громади, Охтирського р-ну] // Круглий двір. – 2012. – 29 листоп. – С. 10.

2686. Музиченко Я. Добрий геній Лебедина : [інтерв'ю з Б. Ткаченком, дослідником Голодомору на Сумщині] // Україна молода. – 2013. – 19 груд. – Фот.

2687. Про неймовірну людську трагедію : [спогади Марії Семенівни зі Львова про Голодомор на Сумщині] // День. – 2012. – 14–15 груд. – С. 13.

2688. Саєнко В. А хліб в Україні був... : [Сумська міська територ. громада, Сумського р-ну] // Вперед. – 2012. – 9 листоп. – С. 6.

2013

2689. Вертіль О. Намолена пам'ять : Іван Коновалик потрапив у в'язницю за те, що підготовував односельців і тих, хто прибився до колгоспу, рятує від голодної смерті : [про сім'ю Вільбоїв, що врятувалися від Голодомору в с. Коновалик, на Лебединщині (записав дослідник Голодомору Б. Ткаченко у середині 1960-х рр.)] // Сумщина. – 2013. – 27 листоп. – С. 20–21 : фот. ; Уряд. кур'єр. – 18 трав. – С. 17 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2690. Вертіль О. У нього навіть прізвище було ясне : директор школи в селі Грузьке на Сумщині Володимир Ясенецький ціною власного життя врятував від голодної смерті сотні учнів // Уряд. кур'єр. – 2013. – 5 жовт. – С. 19 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2691. Дві доповіді на незмінно актуальні теми : [одна з доп., історика Г. Іванущенка, – про дослідж. Голодомору на Сумщині] // Свобода. – 2013. – 19 лип. – С. 1. – Підпис : Центр досліджень визвольного руху.

2692. Железняк В. Важкі часи, важкі й спогади : [спогади жителів с. Кекине, Сумського р-ну] // Голос України. – 2013. – 27 листоп. – С. 21.

2693. Железняк В. Ці чорні сторінки голодомору у багатьох куточках України : у тому числі у Кекиному, селі на Окні... : [Сумський р-н] // Вперед. – 2013. – 22 листоп. – С. 3.

2694. Конарева Л. Тоді було подвигом поділитися хлібом : спогади про тих, хто ціною власного життя допомагав іншим не вмерти від голоду, увічнюють їхні людяні вчинки : «Сам не з'їсть, а мені завжди дасть!» : [свідчення К.І. Картавої з с. Дзеркалька, Роменського р-ну] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 26 жовт. – С. 19. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2695. Маланюк А. «Народ мій є!» : позиція // Путивл. відомості. – 2013. – 29 листоп. – С. 10*.

2696. Назаренко Н. За селом був «сталінський крематорій» : [спогади авторки (с. Підставки, Синівської сіл. територ. громади, Роменського р-ну)] // Україна молода. – 2013. – 20–21 верес. – С. 19.

2697. Пересуда Т. Згадують очевидці : сторінками Голодомору 1932–1933 рр. : [у місцевості, що нині входить до Путивльської міськ. територ. громади, Конотопського р-ну] // Місто Ярославни. – 2013. – Листоп.-груд. (№ 6). – С. 6.

2698. Рогозіна К. Голодомор : не гасне свіча пам'яті : [Недригайлівська селищ. територ. громада, Роменського р-ну] // Голос Посулля. – 2013. – 27 листоп. – С. 4.

2699. Санич Г. Благодійники голодомору : [про людей, зокрема і жителів Сумщини, які допомагали людям вижити] // Панорама. – 2013. – 27 нояб. – 4 дек. – С. А21.

2700. Страх був великий... : [витяг із свідчень очевидців з Сумщини, записаних членами пошук. загону Степанівської ЗОШ І-ІІІ ступенів № 2] // Вперед. – 2013. – 22 листоп. – С. 3.

2701. Федорина А. Проти заповідей Божих : свідків не стало, але залишилися свідчення про жахи Голодомору, які встигли зібрати ентузіаста на Сумщині // Україна молода. – 2013. – 21 серп. – С. 7 : фот.

2702. Це все було не що інше, як війна влади зі своїм народом : [уривок з нарису Охріменко М.Л. і Паращенко І.В. «З історичного джерела рідного краю», надрук у зб. «Мій край Слобожанський. Сумський район» (2006)] // Вперед. – 2013. – 22 листоп. – С. 2.

2014

2703. Ткаченко Б. Голгофа : [Лебединщина] // Лебедія у пазурах червоного антихриста / Б. Ткаченко. – Харків, 2014. – Кн. 2. – С. 295–325.

•

2704. Балицький А. Не хочу повертатися в дитинство : [спогади про Голодомор у с. Соснівка, Конотопського р-ну] // Вільне життя плюс. – 2014. – 4 квіт. – С. 6. – (Відлуння болю).

2705. Зберігаємо вічну пам'ять : річниця Голодомору // Життя Лебединщини. – 2014. – 26 листоп. – С. 2.

2706. Знаменщикова В. Трагічна сторінка в нашій історії : [спогади К.К. Філоненко, жительки с. Боровенька (нині – Лебединської міськ. територ. громади, Сумського р-ну)] // Життя Лебединщини. – 2014. – 22 листоп. – С. 2.

2707. Людний Ф. Мерли більше, ніж на війні : [спогади авт. про Голодомор на Сумщині] // Україна молода. – 2014. – 18 груд.

2708. Романенко О. Картоплю відібрали і викинули у глибокий рів : [сумчанка А. Криганова розповіла, як вона та її тітка рятували селян від голоду] // Сумщина. – 2014. – 19 листоп. – С. 4.

2015

2709. Король В. Антирадянська пропаганда на сторінках окупаційних видань Сумщини (1941–1943 рр.) : [німці особливо акцентували увагу на темі Голодомору] / В. Король, А. Кулябка // Суспільно-політичні процеси на українських землях : історія, проблеми, перспективи : зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф. : м. Суми, 17 квіт. 2015 р. : у 2 ч. / редкол.: В.М. Власенко, С.І. Дегтярьов, С.М. Король [та ін.]. – Суми, 2015. – Ч. 2. – С. 6–11.

2710. Кремень В.Г. Трагічна епоха радянської модернізації (1930-і роки) // Любитове – моє рідне село / В.Г. Кремень. – Київ, 2015. – С. 152–164.

•

2711. Вертіль О. «Вибух» непокори : [діяльність групи «Вибух», що діяла в 1930-х рр. у с. Салогубівка, Роменського р-ну] // Уряд. кур'єр. – 2015. – 24 груд. – С. 6.

2712. Голод дай їсти... : трагічні сторінки : [свідчення про села сучас. Краснопільської селищ. територ. громади, Сумського р-ну] // Перемога. – 2016. – 26 листоп. – С. 2.

2713. Голодна Бранцівка 33-го у спогадах відомого хіміка : [хімік-технолог Є.К. Овечкін про Голодомор в с. Бранцівка (нині – Краснопільська селищ. територ. громада, Сумського р-ну)] // Перемога. – 2015. – 16 груд. – С. 2.

2714. Ліхопій П. Марія Андріївна Биркун : «Комуністи і комсомольські активісти з продовольчих загонів і продрозверстки відбирали все до крихти» : [Конотопщина] // Сіл. горизонти. – 2015. – 27 листоп. – С. 1.

2715. На Конотопщині презентували історико-патріотичний проєкт «Герої нації» // Сіл. горизонти. – 2015. – 24 листоп. – С. 3*.

2716. Сергієнко І. Це нашої історії рядки : Голодомор : [Охтирщина] // Істина нова. – 2015. – 25 листоп. – С. 14 ; 2 груд. – С. 14.

2016

2717. Вітер А. Випробування голодних років за спогадами очевидця : [спогади В.О. Онищенко з с. Жигайлівка, Охтирського р-ну] / А. Вітер, О. Тарасов // Особистість, суспільство, держава : проблеми минулого і сьогодення : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Суми, 18 квіт. 2016 р. : у 2 ч. / редкол.: В.М. Власенко, С.І. Дегтярьов, Р. Камберова [та ін.]. – Суми, 2016. – Ч. 2. – С. 130–132.

2718. Корогод Б.Л. Колективізація сільського господарства. Голодомор у Лікарському / Б.Л. Корогод, Г.І. Корогод // Село Лікарське в контексті історії Слобідської України : [монографія] / Б.Л. Корогод, Г.І. Корогод. – Суми, 2016. – С. 110–120 : фот.

2719. Пазинич В.Ф. На камені вічності : з історії села Кам'яне Лебединського району на Сумщині / В.Ф. Пазинич, М.М. Скрипаль. – Суми : Мрія-1, 2016. – 192 с. – Із змісту : Велика руїна лихих тридцятих. – С. 145–161 : фот. ; Як українські селяни засвоїли сталінську науку Голодомору. – С. 162–180 : фот.

2720. Голодомор не зламав : стат. дані по Білопільському району // Білопільщина. – 2016. – 3 груд. – С. 10.

2721. Іващенко О. Не маємо права забути // Вісті Роменщини. – 2016. – 26 листоп. – С. 2.

2722. Корнієнко О. Голодомор 1932–1933 рр. бере свій початок із колективізації : [спогади (про села сучас. Буринської міської територ. громади, Конотопського р-ну)] // Сумщина. – 2016. – 24 листоп. – С. 13.

2723. Петренко М. Чому немає прощення : [спогади Г. Нудьги про життя селян Роменщини під час Голодомору] // Літ. Україна. – 2016. – 17 листоп. – С. 1, 10.

2724. Юркова Т. Зерно, мораль і голод : уроки сімейн. хроніки : [спогади (м. Глухів, Шосткинського р-ну)] // День. – 2016. – 25–26 листоп. – С. 21 : фот.

Вшанування пам'яті жертв голодомору

2012

2725. Богач В. Голодомор : 80-й рік пам'яті // Життя Лебединщини. – 2012. – 28 листоп. – С. 1.

2726. Бондаренко С. Память о черных днях // Данкор. – 2012. – 28 нояб. – С. А3 ; Панорама. – 28 нояб.-3 дек. – С. А3.

2727. Горіла свічка скорботи... : [мітинг-реквієм у с. Пісках, Буринської міськ. територ. громади, Конотопського р-ну] // Сумщина. – 2012. – 28 листоп. – С. 3.

2728. Жмурков В. ...І схилили голови : [День пам'яті в Сумській обл.] // Голос України. – 2012. – 27 листоп. – С. 7.

2013

2729. Баркова Л. Село Піски : під тавром Голодомору : [Буринська міська територ. громада, Конотопського р-ну] // Сумщина. – 2013. – 27 листоп. – С. 21.

2730. Яковенко К. Вшанування жертв голодомору : [с. Піски, Буринської міськ. територ. громади, Конотопського р-ну] // Ярмарок. – 2013. – 28 листоп. – С. 7.

2014

2731. Ісіпчук Н. Вижили 1933-го ; Вистояли 2014-го ; Переможемо завтра! / Н. Ісіпчук, О. Романенко, Т. Юхта // Сумщина. – 2014. – 26 листоп. – С. 2.

2732. Память о Голодоморе осветили живым огнем // Данкор. – 2014. – 26 нояб. – С. А2*.

2733. Репина Т. В памяти живы // ТВ Панорама. – 2014. – 1-7 дек. – С. В12*.

2734. Терлецький В. І в серці шосткинців біль не вщухає... // Слово Прогнозу. – 2014. – 4-10 груд. – С. 4 : фот.

2015

2735. Вертікова І. Герої нації : повернення із забуття // Сумщина. – 2015. – 25 листоп. – С. 9*.

2736. Вертікова І. Свіча, яка ніколи не згасне // Сумщина. – 2015. – 2 груд. – С. 1, 3*.

2737. Голодомор на Сумщині : от скорби по жертвам до героизации : [здійснення проєкту «Герої нації» в Сумах] // ДС-експрес. – 2015. – 2 дек. – С. 5.

2738. Мирославська А. Замучені Сталіним : [с. Піски, Буринської міськ. територ. громади, Конотопського р-ну] // Голос України. – 2015. – 1 груд. – С. 6.

2739. Мирославська А. Покажуть «Кулінарію Голодомору» : [на Сумщині стартував іст.-патріот. проект «Герої нації»] // Голос України. – 2015. – 20 листоп. – С. 7.

2740. Сикорский А. Голодомор : смерть и борьба : [в Конотопі пройшли заходи в рамках проекту «Герої нації»] // Панорама. – 2015. – 2–9 дек. – С. А2.

2741. Чтобы помнили : в Сумах зажгли свечи // ДС-експресс. – 2015. – 2 дек. – С. 1, 5.

2016

2742. На Сумщині вшанували жертв голодоморів // Сумщина. – 2016. – 1 груд. – С. 2.

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ

Публікації офіційних документів та архівних матеріалів

2012

2743. Войцун І.Г. Голодомор 1932–1934 років на Великобагачанщині : публіцистика, документи / І.Г. Войцун. – Харків : Індустрія, 2012. – 192 с. – (Невідомі сторінки історії. Великобагачанський район).

2014

2744. Уривок з листа начальника Харківського обласного відділу ДПУ УСРР З. Кацнельсона голові ДПУ УСРР В. Балицькому про поширення голоду в Харківській області, 5 черв. 1933 р. // Історія України, XIX – XXI ст. : практикум / [В.Є. Голубко, Р.В. Лаврецький, А.Ф. Лозинський та ін.] ; за заг. ред. Р.В. Лаврецького. – Львів, 2014. – С. 235–237.

2745. Бачиш О. Валківська експозиція в національному музеї : [«Історія Голодоморів у музейних та архівних колекціях»] // Сіл. новини. – 2014. – 22 листоп. – С. 2 : фот.

2746. Плисак В.А. «Люди в селі вмирали на ходу...» (З історії Голодомору 1932–1933 років на Харківщині : вустами очевидців) : [задокументовані свідчення очевидців трагедії, що зберігаються в Держархіві Харківської обл.] // Слобід. край. – 2014. – 22 листоп. – С. 4.

2747. Плисак В. Ті, хто пережив Голодомор. Спогади харків'ян : [задокументовані свідчення очевидців трагедії, що зберігаються в Держархіві Харківської обл.] // Слобід. край. – 2014. – 1 груд. – Фот.

2016

2748. Плисак В.А. Очевидцы про Голодомор 1932–1933 годов (из документов Государственного архива Харьковской области) // Харьков. изв. – 2016. – 26 нояб.

Голодомор 1932–1933 рр.

2012

2749. Вакуленко В. Не для ката наша хата : док. нарис про Голодомор 1932–1933 рр. у Сахновщинському краї / В. Вакуленко. – Харків : Федорко, 2012. – 79 с.

2750. Галух А. «Страх настолько глубоко въелся в души людей, что иногда, имея закопанное зерно, селяне умирали от голода, так и не откопав своих запасов : боялись, что кто-то увидит и донесет» : [зокрема свідчення жителів м. Харкова] // Факты и комментарии. – 2012. – 23 нояб. – С. 4, 6.

2751. Головін С. Писав, щоб засвідчити : [щоденник залишив нащадкам Н.М. Білоус з с. Леб'яже, Чугуївського р-ну; він записував події з 1911 до 1934 р.] // Красная звезда. – 2012. – 24 нояб. – С. 4 : фот. – (День пам'яті жертв голодоморів).

2752. Голодомор : [папка газ. ст. за 1996–2012 рр. (10 ст.)]. – [2012]. – Фонд Дворічанської ЦБС.

2753. Голодомор на Балаклійщині : спогади очевидців : [папка газ. ст. за 1993–2012 рр. (17 ст.)]. – [2012]. – Фонд Балаклійської ЦРБ.

2754. Голодомор 1932–1933 годов : [факти, статистика] // Обрії Ізюмщини. – 2012. – 23 листоп. – С. 2 : фот., іл.

2755. Голодомор 1932–1933 рр. : [папка газ. ст. за 1993–2012 рр. (18 ст.)] / Антонівська сіл. б-ка-філія. – [2012]. – Фонд Антонівської сіл. б-ки-філії Кегичівської ЦБС.

2756. Жажливі картини найтрагічнішої події в історії України // Печеніз. край. – 2012. – 24 листоп. – С. 5 : іл. – (24 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

2757. Ляхова Н. Запали свічку пам'яті : [про масштаби людських втрат на Харківщині у 1932–1933 рр.] // Вісті Красноградщини. – 2012. – 23 листоп. – С. 8 : іл.

2758. Смицький А. Великий голод в Україні : [свідчення О. Меркеля з с. Колодязне, Дворічанської селищ. територ. громади, Куп'янського р-ну, для комісії Конгресу США] // Дворічан. край. – 2012. – 15 груд. – С. 6 : фот.

2759. Сосненко Т. Пам'яті вічний біль : [спогади В.Г. Байрачної, жительки хутора Круга Балка на Валківщині] // Сіл. новини. – 2012. – 24 листоп. – С. 1–2 : фот. – (Сьогодні – День пам'яті жертв голодоморів).

2760. Страшний голод 1932–1933 рр. : спогади очевидців / Калинівська сіл. б-ка-філія. – [2012]. – 17 л. – Рукопис (ксерокопії). – Фонд Калинівської сіл. б-ки-філії Кегичівської ЦБС.

2761. Ціпцюра В.І. Голодомор 1932–1933 років у селі Уди : [нині – Золочівська селищ. територ. громада, Богодухівського р-ну] // Зоря. – 2012. – 24 листоп. – С. 12.

2013

2762. Жорстокі миттєвості Голодомору : 80-річчю Голодомору 1932–1933 рр. присвячується / Первомайс. ЦМБ ; підгот. Л.Ф. Чередниченко. – Первомайський, 2013. – 20 с.

2763. Корнев О.В. Антиукраїнський терор кінця 1920-х – початку 1930-х рр. (на матеріалах Харківщини) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / О.В. Корнев ; Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Харків, 2013. – 18 с.

2764. Криваві сліди Голодомору в селі Березівка Шевченківського району Харківської області [Електронний ресурс] / Березів. сіл. б-ка-філія ; підгот. В. Перепелиця. – [Березівка, 2013]. – 1 CD-ROM. – Назва з екрана. – Фонд Березівської сіл. б-ки-філії Шевченківської ЦБС.

2765. Про голодні 1932–1933 рр. в селі Кам'янка : розповідь очевидців трагедії Оберемко Т.С. (1922 р. н.), Пархоменко Д.М. (1928 р. н.) та ін. / підгот. І.П. Панюхно. – Кам'янка, 2013. – 150 с. : фот. – Фонд Кам'янської сіл. б-ки-філії Ізюмської район. ЦБС.

2766. Свідчення про голод Онишко Надії Матвіївни, 1930 р. н. (с. Новоселівка Близнюківського р-ну Харківської обл.) // Історія України : хрестоматія / упоряд. В.М. Литвин ; відп. ред. В.А. Смолій. – Київ, 2013. – С. 632–633.

2767. Відгук пам'яті : [звернення по допомогу у встановленні місць поховань часів Голодомору] // Рад. патріот. – 2013. – 30 листоп. – С. 4.

2768. Віхи нашої біографії : [історія Богодухівщини, зокрема згадується Голодомор] // Маяк. – 2013. – 15 листоп. – С. 3–4.

2769. Галаур С. Чорні квадрати смерті : у Валківському районі Харківщини голод забрав кожного третього // Уряд. кур'єр. – 2013. – 13 квіт. – С. 20 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2770. Голодна смерть була 1933 року звичною картиною навіть на вулицях Харкова, тодішньої столиці України : [фотографія] // Голос України. – 2013. – 23 листоп. – С. 1. – (Сьогодні – День пам'яті жертв голодоморів).

2771. Голодомор на Ізюмщині : спогади очевидців : [три папки газ. ст. за 2004–2013 рр.]. – Фонд Ізюмської ЦМБ, Ізюмської міськ. б-ки-філії № 1, Ізюмської дит. б-ки-філії № 2 ЦБС м. Ізюм.

2772. Голодомор : спогади мешканців с. Мелихівка про події 1932–1933 рр. : [папка газ. ст. за 2006–2013 рр. (6 ст.)]. – [2013]. – Фонд Мелихівської сіл. б-ки-філії Нововодолазької ЦБС.

2773. Голодомор 1932–1933 рр. : [спогади жителів с. Чернечина : папка газ. ст. за 2000–2013 рр. (15 ст.)]. – [2013]. – Фонд Чернечинської сіл. б-ки-філії Борівської ЦБС.

2774. Голодомор у с. Ватутіне : спогади мешканців села про події 1932–1933 рр. : [папка газ. ст. за 2003–2013 рр. (10 ст.)]. – [2013]. – Фонд Ватутинської сіл. б-ки-філії Нововодолазької ЦБС.

2775. Грутман О. Гіркої правди сторінки : [Валківщина] // Сіл. новини. – 2013. – 23 листоп. – С. 2.

2776. Жулінська Г. Чорні жнива 1932–1933 років : [спогади мешканців Лукашівської сільради] // Нове життя. – 2013. – 23 листоп. – С. 4 : фот. – (23 листопада – День пам'яті жертв Голодомору та політичних репресій).

2777. Зінченко Н. Це було страхіття : із спогадів ветерана журналістики Олексія Приходька (1914–2001 рр.) // Вісті Красноградщини. – 2013. – 29 листоп. – С. 8 : фот. – (До 80-річчя вшанування жертв Голодомору).

2778. Історична довідка // Красная звезда. – 2013. – 23 нояб. – С. 1.

2779. Коваленко К. У жодному випадку не можна забувати страшну трагедію українського народу – Голодомор // Красная звезда. – 2013. – 23 нояб. – С. 1 : фот.

2780. Косий М. Усім смертям наперекір : [спогади жителів с. Волохів Яр, Балаклійської міськ. територ. громади, Ізюмського р-ну] // Голос України. – 2013. – 23 листоп. – С. 18 : фот.

2781. Криворучко Л. Чорні сторінки історії // Печеніз. край. – 2013. – 23 листоп. – Фот. – (До 80-річниці Голодомору в Україні).

2782. Лазарович М. Тоді нас міг врятувати хліб, а зараз нас врятує тільки пам'ять // Рад. патріот. – 2013. – 23 листоп. – С. 1 : фот.

2783. Людний Ф. Жах, що з тобою все життя : спогади – найцінніші документи, які залишилися нам про той час : [свідчення про Голодомор на Харківщині] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 22 черв. – С. 21 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2784. Могилевська Н. Назавжди в пам'яті народній : [Голодомор у с. Зарябинка (нині – Богодухівська міська територ. громада, Богодухівського р-ну)] // Маяк. – 2013. – 22 листоп. – С. 6. – (До 80-річчя Голодомору в Україні).

2785. Пам'яті жертв голодомору : спогади мешканців Борівського р-ну : [папка газ. ст. за 2000–2013 рр.]. – [2013]. – Фонд Борівської ЦРБ.

2786. Пам'яті жертв Голодомору та політичних репресій : [папка газ. ст. за 1992–2013 рр. (14 ст.)] / Медведівська сіл. б-ка-філія. – [2013]. – Фонд Медведівської сіл. б-ки-філії Кегичівської ЦБС.

2787. Свіча пам'яті : спогади мешканців с. Парасковія про події 1932–1933 рр. : [папка газ. ст. за 2004–2013 рр. (5 ст.)]. – [2013]. – Фонд Парасковіївської сіл. б-ки-філії Нововодолазької ЦБС.

2788. Свіча пам'яті : спогади мешканців смт Нова Водолага про події 1932–1933 рр. : [папка газ. ст. за 2002–2013 рр. (5 ст.)]. – [2013]. – Фонд Нововодолазької сіл. б-ки-філії Нововодолазької ЦБС.

2789. Смицький А. Голод – 32–33. Ще одне свідчення... (свідчення очевидців для комісії Конгресу США) // Дворічан. край. – 2013. – 14 груд. – С. 6 : фот.

2790. Скорботний тридцять третій : спогади мешканців с. Сосонівка про події 1932–1933 рр. : [папка газ. ст. за 2005–2013 рр. (5 ст.)]. – [2013]. – Фонд Сосонівської сіл. б-ки-філії Нововодолазької ЦБС.

2791. Троценко О.В. Пам'ять не вмирає : [каф. сусп. наук Харків. нац. мед. ун-ту провела студент. наук. конф.] // Мед. ун-т. – 2013. – 27 груд. – С. 9 : фот. – (До Дня пам'яті жертв голодоморів).

2792. «Тут категорично забороняється ховати людей» : [текст оголошення, розклеєного на околицях Харкова 1933 р., сфотографував австр. інженер А. Вінербергер] // Газ. по-укр. – 2013. – 19 листоп. – С. 2 : фот. – (Голодомор).

2793. Український Голокост : спогади мешканців с. Власівка про події 1932–1933 рр. : [папка газ. ст. за 2001–2013 рр. (5 ст.)]. – [2013]. – Фонд Власівської сіл. б-ки-філії Нововодолазької ЦБС.

2794. Це потрібно живим : Голодомор : [папка газ. ст. за 2008–2013 рр. (7 ст.)]. – [2013]. – Фонд Савинської міської б-ки-філії Балаклійської ЦБС.

2795. Чорні крила Голодомору : спогади мешканців с. Винники про події 1932–1933 рр. : [папка газ. ст. за 2002–2013 рр. (7 ст.)]. – [2013]. – Фонд Винниківської сіл. б-ки-філії Нововодолазької ЦБС.

2796. Чорні крила Голодомору : спогади мешканців с. Знам'янка про події 1932–1933 рр. : [папка газ. ст. за 2000–2013 рр. (9 ст.)]. – [2013]. – Фонд Знам'янської сіл. б-ки-філії Нововодолазької ЦБС.

2797. Шостак Н. «Драгоценности императорской семьи помогли выжить в Голодомор и войну» : [про сім'ю фотографа О. Іваницького] // Комсомол. правда в Украине. – 2013. – 21 окт. – С. 19 : фот.

2798. Шулякевич Б. Бабуся Одарка була свідком Голодомору : [спогади Р. Темертей про бабусю (хутір Вербівка на Харківщині)] // Свобода. – 2013. – 31 трав. – С. 6–7 : іл.

2014

2799. Добрица В. Голодомор в Ольховатке : [нині – Вільхуватська селищ. територ. громада, Куп'янського р-ну] // Родной мой край / В. Добрица. – Харьков, 2014. – С. 25–49.

2800. Желєзняк М. Масова колективізація сільського господарства та голодомор 1932–1933 років на Валківщині // Валківщина у «божевільному» столітті / М. Желєзняк. – Харків, 2014. – С. 141–167.

2801. Калініченко В. Голодомор 1932–1933 рр. на Харківщині // Харківщина : енциклопед. слов. / редкол.: С.І.Посохов (голова) [та ін.]. – Харків, 2014. – С. 89.

2802. Махонін В.В. Події 30–40 років ХХ століття в долі села Тернова : [спогади Є. Лазаревої про Голодомор на Чугуївщині] // Міжнародні конференції : Україна и мир : гуманитар.-техн. элита и соц. прогресс. Секция 2. Актуальные проблемы истории Украины. – Харків, 2014. – С. 70–71.

2803. Тригуб П. Коломак у часи індустріалізації та примусової колективізації : [зокрема про Голодомор] // Коломак – селище старовинне, козацьке... : нариси історії з найдавніших часів до початку 70-х рр. ХХ ст. : монографія / П. Тригуб. – Миколаїв, 2014. – С. 111–139.

2804. Куц Г.М. Специфіка електоральних пріоритетів виборців Харківщини : відлуння Голодомору // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2014. – Вип. 82 (№ 3). – С. 381–386.

2805. Білоус Н. [Запис із щоденника від 20 трав. 1933 р., с. Леб'яже, на Чугуївщині] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 10.

2806. Вакуленко В. Для них не кували зозулі // Колос. – 2014. – 22 листоп. – С. 5 ; 29 листоп. – С. 2. – (Голодомор 1933).

2807. Волков М.Ю. Голодомор 1932–1933 рр. на Близнюківщині // Нове життя. – 2014. – 22 листоп. – С. 3 : іл.

2808. Зинченко А. Голодомор в Харькове : круг жизни, круг смерти, черные нити истории // Зеркало недели. – 2014. – 21–28 нояб. – С. 1, 15 : фот.

2809. Калініна Н. Свічка пам'яті : [спогади Любові Матвійвни] // Вісті Воделажчини. – 2014. – 22 листоп. – С. 7.

2810. Литвак С. Трагічні сторінки історії : [спогади Г. Шевченко, жительки с. Олексіївки, Краснокутської селищ. територ. громади, Богодухівського р-ну] // Промінь. – 2014. – 22 листоп. – С. 2. – (До Дня пам'яті жертв Голодомору).

2811. Мірошник Л. Трагічні сторінки історії : [спогади жителів с. Олексіївки, Краснокутської селищ. територ. громади, Богодухівського р-ну] // Промінь. – 2014. – 22 листоп. – С. 2 : фот. – (До Дня пам'яті жертв Голодомору).

2812. Не підкорені голодом у 1933-му – непереможні нині! : Самогубство Хвильового як протест / підгот. Л. Конарева ; комент. В. В'ятровича // Уряд. кур'єр. – 2014. – 22 листоп. – С. 7. – (За матеріалами фотодокументальної виставки «Спротив геноциду», створеної Українським інститутом національної пам'яті та Галузевим державним архівом СБУ (керівник проекту – В. Тилищак)).

2813. Склярова Л. Гнані голодом : [спогади С.Г. Шевченка, жителя смт Великий Бурлук, Куп'янського р-ну] // Рад. патріот. – 2014. – 22 листоп. – С. 2.

2814. Смицький А. Людська пам'ять зобов'язує : Володимир Сосюра : «І от почався голод...» : [витяги із спогадів очевидців Голодомору, опублікованих Дж. Мейсом у чотирьох томах свідчень для комісії Конгресу США, а також про масштаби Голодомору на Дворічанщині] // Дворічан. край. – 2014. – 22 листоп. – С. 5.

2815. Сюндюков И. Голодомор. Дневник очевидца : [фрагменти зі щоденника вчительки О. Радченко (Чугуївщина)] // Красная звезда. – 2014. – 22 нояб. – С. 4 : фот.

2816. Сюндюков І. Під ярмом більшовицької Орди : вражаючий літопис Голодомору : щоденник харків. селянина Нестора Білоуса // День. – 2014. – 21–22 листоп. – С. 11 : фот. ; 28–29 листоп. – С. 11 : фот.

2817. Школьник О. Без права на забуття : [із спогадів про Голодомор в с. Журавлі (нині – Валківська міська територ. громада, Богодухівського р-ну)] // Сіл. новини. – 2014. – 22 листоп. – С. 2.

2015

2818. Волков М.Ю. Голодомор 1932–1933 рр. на Близнюківщині // Нарис з історії Близнюківщини / М.Ю. Волков. – Харків, 2015. – С. 64–70. – Те саме // Нове життя. – 2015. – 28 листоп. – С. 3 : іл. – (28 листопада – День пам'яті жертв Голодомору в Україні).

2819. В'ятрович В.М. Олександра Радченко – репресована за пам'ять : [вчительку на Харківщині репресували за щоденник, який вона вела під час Голодомору] // Україна. Історія з грифом «Секретно» / В.М. В'ятрович. – Харків, 2015. – С. 55–65. – Те саме // Щоб не забули. Пам'ять про тоталітаризм в Європі : читанка для учнів старших кл. серед. школи в усіх європ. країнах / пер. з англ. М. Марченко ; наук. ред. В. Яременко ; передм. С. Куртуа ; післямова до укр. вид. В. В'ятрович ; ред. Д. Певез ; Укр. ін-т нац. пам'яті. – Київ, 2016. – С. 277–283 : фот.

2820. В'ятрович В.М. Finita la tragedia Миколи Хвильового : [зокрема про Голодомор на Харківщині] // Україна. Історія з грифом «Секретно» / В.М. В'ятрович. – Харків, 2015. – С. 72–76.

2821. Голодомор – приховані сторінки трагедії // Зачепилівщина : працею і подвигами ушлявлена : (історія р-ну в подіях і поколіннях) / [ред. група: С.Є. Тютюнник, Н.І. Халаїм, О.В. Кужель]. – Зачепилівка, 2015. – С. 58–59 : фот.

2822. Коловрат-Бутенко Ю.О. Голод 1931–1933 рр. у Зміївському районі Харківської області УСРР / Ю.О. Коловрат-Бутенко, В.В. Майстро // Змиевское краеведение. – 2015. – № 1. – С. 20–45.

2823. Файзулін Я. «Такое выражение глаз бывает у людей, когда они знают, что должны скоро-скоро умереть, и не хотят смерти. Но это был ребенок» : [сторінки щоденника Олександри Радченко] // Країна. – 2015. – № 46. – С. 37–39.

2824. Вічний біль : згадує мешканка Петрівки Віра Мусіївна Тесленко // Вісті Красноградщини. – 2015. – 4 груд. – С. 2.

2825. Денісенко О. Три життя Юхима Ігнатовича, або Історія одного роду : [Ю.І. Набродов з с. Юр'ївка, Великобурлуцької селищ. територ. громади, Куп'янського р-ну] // Вісн. Великобурлуччини. – 2015. – 28 листоп. – Фот.

2826. Жигилій В. Усі померли в 1933-му... : [у с. Знам'янка (нині – Нововодолазька селищ. територ. громада, Харківського р-ну)] // Вісті Водолажчини. – 2015. – 28 листоп. – С. 7.

2827. Логвиненко Л. Нестор літописець із Леб'язого : [Нестор Білоус] // Сіл. вісті. – 2015. – 26 листоп. – С. 2.

2828. Нетецька З. Часи голодного стогону : «Ти сам, Господи, знаєш їх імена...» : [Водолажчина] // Вісті Водолажчини. – 2015. – 28 листоп. – С. 3. – (До Дня пам'яті жертв голодомору).

2829. Остапенко С. Заседание литклуба : [тема – Трагічні події Голодомору в Україні 1932–1933 рр.] // Вісті Дергачівщини. – 2015. – 5 груд. – С. 12 : фот.

2830. Стегній В. Харків – «столиця» геноциду // Демократ. Україна. – 2015. – 27 листоп. – Фот. – (28 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

2016

2831. Коловрат-Бутенко Ю.О. Голод 1931–1933 рр. / Ю.О. Коловрат-Бутенко, В.В. Майстро // Зміївський край за часів сталінізму (1921–1953 рр.) : зб. дослідницьких робіт / Ю.О. Солдатенко, А.С. Богацька, В.В. Майстро [та ін.] ; упоряд. та наук. ред. Ю.О. Коловрат-Бутенко. – Харків, 2016. – С. 61–100.

2832. Шуйський І.В. Всеукраїнська контора «Торгсин» у Харкові в 1932–1934 роках // Studia Slobozhanica : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Слобожанський гуманітарій – 2015» (Харків, ХНТУСГ, 27 листоп. 2015 р.). – Харків, 2016. – С. 86–90.

2833. Бабич Т. Голодомор не зламав // Вісті Зміївщини. – 2016. – 29 листоп. – С. 1 : фот.

2834. Батіщева М.І. З життя Марії Єгорівни Павленко : [спогади] // Знамя труда. – 2016. – 3 груд. – С. 3.

2835. Батіщева М.І. Трагедія людського життя (спогади) // Знамя труда. – 2016. – 3 груд. – С. 3.

2836. Гаркавець О. Жахлива статистика : Харківщина була в лідерах смертей під час Голодомору // Слобід. край. – 2016. – 26 листоп. – С. 2 : фот.

2837. Гнатченко Л. Розіп'яті без вини : [спогади] // Сіл. новини. – 2016. – 26 листоп. – С. 2 : іл. – (Сьогодні – День пам'яті жертв Голодомору).

2838. Голодомори й лихоліття «мами за законом» : [спогади І.П. Євдокименко (Харківська обл.)] // Україна молода. – 2016. – 26 трав. – Фот.

2839. Гур'єв В. Застереження з минулого : [спогади мешканців с. Гур'їв Козачок, Золочівської селищ. територ. громади, Богодухівського р-ну] // Зоря. – 2016. – 26 листоп. – С. 5.

2840. Жнива скорботи // Вісн. Великобурлуччини. – 2016. – 26 листоп. – С. 1 : фот. – (26 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

2841. Із книги Володимира Нагорного «Історія сім'ї Нагорних» : [спогади про Голодомор мешканців с. Шелудьківка, Чугуївського р-ну (уривок)] // Вісті Зміївщини. – 2016. – 25 листоп. – С. 3.

2842. Кобець Л. Хай не повториться ніде і ніколи! : [спогади свідків Голодомору у с. Писарівка (нині – Золочівська селищ. територ. громада, Богодухівського р-ну)] // Зоря. – 2016. – 26 листоп. – С. 5 : фот.

2843. Колосівський В. Дитинство – темне, як гудрон... : [спогади] // Колос. – 2016. – 10 груд. – С. 4 : фот.

2844. Маслюкова А. Трагедія, про яку маємо пам'ятати : [спогади мешканців Краснокутщини] // Промінь. – 2016. – 26 листоп. – С. 1, 2 : іл. – (До Дня пам'яті жертв Голодомору).

2845. Мовчазний апокаліпсис : [фрагменти щоденника вчительки з Харківщини О. Радченко] // Голос України. – 2016. – 26 листоп. – С. 4 : фот. – (Голодомор).

2846. Панасовський П. Голодні 1932–1933 рр. : [уривки з кн. про Голодомор на Близнюківщині] // Нове життя. – 2016. – 26 листоп. – С. 3 : іл. – (26 листопада – День пам'яті жертв Голодомору).

2847. Склярова Л. Врятував кінський щавель : [спогади К. Григор'євої] // Вісн. Великобурлуччини. – 2016. – 26 листоп. – С. 1. – (26 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

2848. Смицький А. Голодомор. Дайош Нижній Тагіл! : [спогади] // Дворічан. край. – 2016. – 26 листоп. – С. 4.

2849. Спогади очевидців // Вісті Дергачівщини. – 2016. – 26 листоп. – С. 10–11 : фот.

2850. Стегній В. Такої трагедії ХХ століття людство не знало : [Голодомор у Харкові] // Демократ. Україна. – 2016. – 25 листоп. – С. 11 : фот.

2851. Яковлев С. Уляна Пивовар : «Підтримуйте, бережіть одне одного, цінуюте мир» : для 97-річної мешканки Мосьпанового У. Пивовар найжахливішим у житті був голод 1933-го : [спогади] // Вестн. Чугуєвщини. – 2016. – 26 нояб. – С. 9 : фот.

Вшанування пам'яті жертв голодомору

2012

2852. Богодухівщина запалила свічку пам'яті // Маяк. – 2012. – 27 листоп. – С. 1 : фот.

2853. Борщ Ю. Харківщина відзначила День скорботи // Слобід. край. – 2012. – 27 листоп. – С. 2.

2854. Голубнича О. У Змієві вшанували пам'ять жетв голодоморів // Вісті Зміївщини. – 2012. – 30 листоп. – С. 3 : фот.

2855. 24 листопада 2012 року – День вшанування пам'яті жертв голодоморів // Маяк. – 2012. – 23 листоп. – С. 1.

2856. 24 листопада – День пам'яті жертв Голодомору // Нове життя. – 2012. – 24 листоп. – С. 1 : іл.

2857. 24 листопада – День пам'яті жертв Голодомору і політичних репресій в Україні // Вісті Воделажчини. – 2012. – 24 листоп. – С. 3.

2858. Євтушенко В. День скорботи й пам'яті : [м. Валки, Богодухівського р-ну] // Сіл. новини. – 2012. – 1 груд. – С. 1 : фот.

2859. Єсіпов М. Шановні великобурлучани! : [звернення першого заст. голови райдержадмін. та заст. голови райради з нагоди Дня пам'яті жертв голодоморів] / М. Єсіпов, В. Сорокін // Рад. патріот. – 2012. – 24 листоп. – С. 4. – (24 листопада – день пам'яті жертв голодоморів).

2860. Живагін А. Це потрібно не мертвим, це потрібно живим : [с. Катеринівка, Лозівської міськ. територ. громади, Лозівського р-ну] // Голос Лозівщини. – 2012. – 27 листоп. – С. 2 : фот.

2861. Заходи до Дня вшанування пам'яті жертв голодоморів // Обрії Ізюмщини. – 2012. – 23 листоп. – С. 2. – («Запали свічку»).

2862. Лілітко Г. Голодомор : щохвилини його щупальця забирали 17 життів : [вшанування пам'яті на Лозівщині (нині – Лозівська міська територ. громада, Лозівського р-ну)] // Голос Лозівщини. – 2012. – 27 листоп. – С. 1-2 : фот. – (Скорботна пам'ять).

2863. Лозівський район : події тижня : 24 листопада – до Дня пам'яті жертв голодоморів // Голос Лозівщини. – 2012–27 листоп. – С. 1.

2864. На Харьковщині почили память жертв Голодомора // Время регионов Харьковщины. – 2012. – 1 дек. – С. 9.

2865. Свічка пам'яті про мільйони жертв : [у навч. закладах Зміївської міськ. територ. громади, Чугуївського р-ну, плануються темат. уроки та лекції на тему «Голодомор в Україні 1932–1933 рр.»] // Вісті Зміївщини. – 2012. – 23 листоп. – С. 1 : фот. – (24 листопада – День пам'яті жертв голодомору).

2013

2866. Бєлий В.М. Шановні жителі міста та району! : [звернення голів Богодухівської райдержадмін. та райради] / В.М. Бєлий, Д.К. Тризна // Маяк. – 2013. – 22 листоп. – С. 1. – (23 листопада – День пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій).

2867. Бєлявцева Т. Запалено пам'ятні свічки : [м. Зміїв, Чугуївського р-ну] // Вісті Зміївщини. – 2013. – 29 листоп. – С. 2 : фот. – (80-та річниця Голодомору).

2868. 80 річниця Голодомору : [керівники р-ну, служб та орг. Дергачівщини поклали квіти до пам'ятника жертвам Голодомору] // Вісті Дергачівщини. – 2013. – 23 листоп. – С. 3 : фот.

2869. Волошина Л. Україна пам'ятатиме Голодомор // Колос. – 2013. – 30 листоп. – С. 3 : фот.*

2870. Гіркої пам'яті свіча : [м. Валки, Богодухівського р-ну] // Сіл. новини. – 2013. – 26 листоп. – С. 1 : фот.

2871. Гнойова Н. «Схилімо голови в скорботі» : [сmt Сахновщина] / Н. Гнойова, С. Колеснік // Колос. – 2013. – 30 листоп. – С. 1 : фот.

2872. Голодомор – трагедія народу : [Богодухівська міська територ. громада, Богодухівського р-ну] // Маяк. – 2013. – 29 листоп. – С. 1 : фот.

2873. 23 листопада 2013 року – День вшанування пам'яті жертв голодоморів : [оголошення про скорботні заходи] // Маяк. – 2013. – 22 листоп. – С. 1*.

2874. 23 листопада – День пам'яті жертв голодоморів // Водолаз. кур'єр. – 2013. – 23 листоп. – С. 5 : іл.*

2875. День пам'яті жертв Голодомору і політичних репресій в Україні // Дворічан. край. – 2013. – 23 листоп. – С. 1 : іл.*

2876. Деренько І. Чугуївщина пам'ятає // Красная звезда. – 2013. – 30 нояб. – С. 1, 3 : фот. – (Голодомор).

2877. Котелевська Л. Свіча пам'яті крізь десятиліття : [мітинг-реквієм у сmt Краснокутську, Богодухівського р-ну] // Промінь. – 2013. – 30 листоп. – С. 3 : фот.

2878. Кравченко І. Трагічні події : [заходи у Мартівській ЗОШ] // Печеніз. край. – 2013. – 30 листоп.

2879. Крищенко О. У пам'яті народній // Рад. патріот. – 2013. – 16 листоп. – С. 2 : фот.*

2880. Лілітко Г. Людиномор : у суботу Україна запалила свічки пам'яті : [інтерв'ю з дир. Лозівського краєзнав. музею В. Харченко] // Голос Лозівщини. – 2013. – 26 листоп. – С. 1 : фот.

2881. На Харківщині почили пам'ять жертв голодоморів // Время регионов Харьковщины. – 2013. – 30 нояб. – С. 9.

2882. Не забуваймо минулого в ім'я майбутнього // Вісті Водолажчини. – 2013. – 30 листоп. – С. 3 : фот.*

2883. Рождественська А. Рани, що не загоюються, події, що не забуваються : [Харків. нац. мед. ун-т взяв участь у заходах] / А. Рождественська, О. Загора // Мед. ун-т. – 2013. – 27 груд. – С. 9 : фот. – (До Дня пам'яті жертв голодоморів).

2884. Савченко І. В пам'ять про жертв голодомору // Колос. – 2013. – 30 листоп. – С. 1 : фот.*

2885. Савченко Л. Пам'ять на віки : [сміт Краснокутськ, Богодухівського р-ну] // Промінь. – 2013. – 30 листоп. – С. 3.

2886. Симоненко А. Склоним головы : [Харків відзначив День пам'яті жертв голодоморів] // Харьков. изв. – 2013. – 26 нояб. – С. 4.

2887. Склярова Л. Свічки жалоби : [Великобурлуцька селищ. територ. громада, Куп'янського р-ну] // Рад. патріот. – 2013. – 30 листоп. – С. 4 : фот. – (80-ті роковини Голодомору).

2888. Скорботна свічка пам'яті свята : [мітинг-реквієм у м. Краснограді] // Время регионов Харьковщины. – 2013. – 30 нояб. – С. 14.

2889. Сьогодні – День пам'яті жертв Голодомору // Сіл. новини. – 2013. – 23 листоп. – С. 2 : фот.*

2890. Тягар пам'яті : у районах області згадали про Голодомор // Слобід. край. – 2013. – 30 листоп. – С. 4.

2891. Уткіна В. Вшанували : [Печенізька район. б-ка (сміт Печеніги, Чугуївського р-ну)] // Печеніз. край. – 2013. – 30 листоп. – Фот.

2014

2892. Альошина О. Чорні роки Голодомору : [пам'ятні заходи у Волохово-Ярському НВК (с. Волохів Яр)] // Красная звезда. – 2014. – 6 дек. – С. 6 : фот.

2893. Балута І. 22 листопада – День пам'яті жертв голодоморів : [звернення голів облдержадмін. і райради та першого заст. голови райдержадмін.] / І. Балута, М. Бушев, І. Гаплевська // Вісті Дергачівщини. – 2014. – 22 листоп. – С. 2 : фот.

2894. Балута І. Шановні слобожанці! Дорога громадо! : [звернення голови облдержадмін. з нагоди Дня пам'яті жертв голодоморів] // Вісті Зміївщини. – 2014. – 21 листоп. – С. 1 ; Рад. патріот. – 22 листоп. – С. 2.

2895. Біловол Т. Дорогі земляки! : [звернення депутата Харківської облради] // Промінь. – 2014. – 22 листоп. – С. 2.

2896. Борисенко В. Засвіти свічку на вікні // Обрії Ізюмщини. – 2014. – 21 листоп. – С. 10. – (22 листопада – День пам'яті жертв голодомору і політичних репресій).

2897. Відзначили День пам'яті Голодомору // Маяк. – 2014. – 25 листоп. – С. 1 : фот.*

2898. Володимиров О. Ми повинні пам'ятати // Колос. – 2014. – 29 листоп. – С. 2 : фот.*

2899. Вшанували пам'ять жертв голодомору : [сmt Близнюки, Лозівського р-ну] // Нове життя. – 2014. – 29 листоп. – С. 4 : фот.

2900. Голодомор – масовий і штучний... // Вісті Дергачівщини. – 2014. – 22 листоп. – С. 2 : фот.*

2901. 22 листопада – День пам'яті жертв голодоморів // Вісті Водолажчини. – 2014. – 22 листоп. – С. 7 : фот.*

2902. Запали свічку пам'яті // Вісті Зміївщини. – 2014. – 18 листоп. – С. 1 : фот. – (День пам'яті жертв голодомору).

2903. «Запали свічку пам'яті» : [Нововодолазька селищ. територ. громада, Харківського р-ну] // Водолаз. кур'єр. – 2014. – 22 листоп. – С. 1 : фот. – (Сьогодні – День пам'яті жертв голодоморів).

2904. Іллічівський М. Щоб свічки горіли в серцях // Обрії Ізюмщини. – 2014. – 28 листоп. – С. 2.

2905. Касьянова С. Пам'ять єднає : [мітинг-реквієм у м. Краснограді] // Вісті Красноградщини. – 2014. – 28 листоп. – С. 2 : фот.

2906. Квіти, хрест з лампад та гімн України. У Харкові вшанували жертв голодоморів // Слобід. край. – 2014. – 24 листоп. – Фот.

2907. Клочан В. 22 листопада – День пам'яті жертв голодоморів : [звернення голів райдержадмін. та райради] / В. Клочан, Г. Турбаба // Дворічан. край. – 2014. – 22 листоп. – С. 1 : іл.

2908. Криворучко Л. Полин травою на душі гірчить печаль : [у смт Печеніги, Чугуївського р-ну, вшанували пам'ять жертв Голодомору] / Л. Криворучко, Н. Токар // Печеніз. край. – 2014. – 29 листоп. – С. 2 : фот.

2909. Лаптева Н. Не можна забувати : [скорботний захід у краєзнав. музеї ім. П.Д. Мартиновича (м. Красноград)] // Вісті Красноградщини. – 2014. – 28 листоп. – С. 2 : іл.

2910. Лісна Т. Вісім десятиліть пам'яті : Харківщина у скорботі за жертвами Голодомору // Слобід. край. – 2014. – 25 листоп. – С. 4.

2911. Логвіна Т. У пам'ять про загиблих, у пам'ять про ненароджених // Вісті Зміївщини. – 2014. – 28 листоп. – С. 2 : фот.

2912. Лукашова Л. У скорботі і жалю : [Великобурлуцька селищ. територ. громада, Куп'янського р-ну] // Рад. патріот. – 2014. – 29 листоп. – С. 2 : фот.

2913. Миндар С.І. Шановні жителі Зміївщини! : [звернення голови райдержадмін.] // Вісті Зміївщини. – 2014. – 21 листоп. – С. 1. – (22 листопада – День пам'яті жертв Голодомору).

2914. [Мітинг-реквієм у м. Валках, Богодухівського р-ну : фотографія] // Сіл. новини. – 2014. – 25 листоп. – С. 1.

2915. Морозова С. Почтили память жертв Голодомора : [б-ки-філії Чугуївської ЦБС] // Красная звезда. – 2014. – 29 нояб. – С. 3 : фот.

2916. Пам'ятай! // Вісті Дергачівщини. – 2014. – 22 листоп. – С. 1 : фот.

2917. Слиш В. Шановні великобурлучани! : [звернення голови Великобурлуцької райдержадмін. та заст. голови райради] / В. Слиш, В. Сорокін // Рад. патріот. – 2014. – 22 листоп. – С. 2. – (22 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

2918. Сологуб Г. Національно-патріотичне виховання : [учні Приколотнянської ЗОШ відвідали виставку-реквієм, присвяч. пам'яті жертв Голодомору] // Рад. патріот. – 2014. – 29 листоп. – С. 2 : фот.

2919. Тімофєєва Т. Пам'ятаємо! : [звернення голови Зміївської райради] // Вісті Зміївщини. – 2014. – 21 листоп. – С. 1 : фот. – (22 листопада – День пам'яті жертв Голодомору).

2920. У Просяному вшанували пам'ять жертв голодоморів : [с. Просяне, Нововодолазької селищ. територ. громади, Харківського р-ну] // Вісті Водолажчини. – 2014. – 29 листоп. – С. 2 : фот.

2921. Шаульський М. Почтили память жертв Голодомора : [сmt Чкаловське, Чугуївського р-ну] // Красная звезда. – 2014. – 29 нояб. – С. 3 : фот.

2015

2922. Бабич Т. Зміївщина вшанувала пам'ять жертв Голодомору // Вісті Зміївщини. – 2015. – 4 груд. – С. 10 : фот.

2923. Вічна шана й незгасна пам'ять безвинним жертвам! ; До Дня пам'яті жертв голодомору у Зміївському районі пройде низка заходів : [темат. уроки, вихов. години, «круглі столи» та ін.] // Вісті Зміївщини. – 2015. – 24 листоп. – С. 2 : фот. – (28 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

2924. Володимиров О. Зроніть сльозу, і хай не гасне свічка // Колос. – 2015. – 5 груд. – Фот.*

2925. Голодомор 1932–1933 років : [до Дня пам'яті жертв Голодомору] // Вісті Дергачівщини. – 2015. – 28 листоп. – С. 1 : фот.

2926. До Дня пам'яті жертв голодоморів / підгот.: Н. Герасіменко, А. Погожих, І. Тризна, Л. Чепенко // Вісті Дергачівщини. – 2015. – 5 груд. – С. 3 : фот.

2927. Живагін А. Упокояться праведні душі : [с. Катеринівка, Лозівської міськ. територ. громади, Лозівського р-ну] // Голос Лозівщини. – 2015. – 1 груд. – С. 1 : фот. – (Великий Голодомор).

2928. Звернення народного депутата України Дмитра Шенцева з нагоди Дня пам'яті жертв голодоморів // Вісн. Великобурлуччини. – 2015. – 28 листоп. – С. 2 ; Дворічан. край. – 28 листоп. – С. 1. – (28 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

2929. Зеленський С. Шановні земляки! : [звернення міськ. голови м. Лозова, голів Лозівської райдержадмін. та райради] / С. Зеленський, С. Красноперов, В. Лаптев // Голос Лозівщини. – 2015. – 27 листоп. – С. 1. – (28 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

2930. Калантай Є. Ніколи не забудемо : [мітинг-реквієм у м. Краснограді] // Вісті Красноградщини. – 2015. – 4 груд. – С. 2 : іл.

2931. Лілітко Г. Терновий вінок на голові землі : [заходи у Лозівській міськ. територ. громаді, Лозівського р-ну] // Голос Лозівщини. – 2015. – 1 груд. – С. 2 : фот. – (Великий Голодомор).

2932. Лозівський район. Головні події тижня : до Дня пам'яті жертв голодоморів : [Лозівська міська територ. громада, Лозівського р-ну] // Голос Лозівщини. – 2015. – 1 груд. – С. 1.

2933. Лукашова Л. Вшанували пам'ять жертв голодоморів : [Великобурлуцька селищ. територ. громада, Куп'янського р-ну] // Вісн. Великобурлуччини. – 2015. – 5 груд. – С. 2 : фот.

2934. Малєжик К. Пам'ять про голод : [Харківщина згадала жертв голодоморів] // Слобід. край. – 2015. – 1 груд. – С. 4 : фот.

2935. Малєжик К. Як харків'яни згадуватимуть жертв Голодомору // Слобід. край. – 2015. – 27 листоп. – Фот.

2936. Мірошник М. Пам'ять жертв голодоморів вшанували на Харківщині // Слобід. край. – 2015. – 28 листоп. – Фот.

2937. Місто Лозова. Події та факти : лекція : [лекція «Чорні крила над Україною» у Палаці культури] // Голос Лозівщини. – 2015. – 27 листоп. – С. 1.

2938. Політуха О. Шановні громадяни! Шановні жителі Дергачівського району! : [звернення голови райдержадмін.] // Вісті Дергачівщини. – 2015. – 28 листоп. – С. 1 : фот.

2939. Райнін І. Дорогі земляки! : [звернення голови Харківської облдержадмін.] // Вісн. Великобурлуччини. – 2015. – 28 листоп. – С. 2 : фот. ; Вісті Дергачівщини. – 28 листоп. – С. 1 : фот. ; Голос Лозівщини. – 27 листоп. – С. 1 ; Дворічан. край. – 28 листоп. – С. 1 : фот. – (28 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

2940. Слиш В. Шановні земляки! : [звернення голів Великобурлуцької райдержадмін. та райради] / В. Слиш, О. Жиліна // Вісн. Великобурлуччини. – 2015. – 28 листоп. – С. 2. – (28 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

2941. Сорока С. Як річницю Голодомору відзначили в районах Харківщини // Слобід. край. – 2015. – 30 листоп. – Фот.

2942. Терещенко С. Шановні великобурлучани! : [звернення голови Великобурлуцької сільради] // Вісн. Великобурлуччини. – 2015. – 28 листоп. – С. 2. – (28 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

2943. Чернов С. Дорогі земляки! : [звернення голови Харківської облради] // Вісн. Великобурлуччини. – 2015. – 28 листоп. – С. 2 ; Голос Лозівщини. – 27 листоп. – С. 1 ; Дворічан. край. – 28 листоп. – С. 1. – (28 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

2016

2944. Біловол О. Шановні жителі району! : [звернення нар. депутата України та депутата Харківської облради] / О. Біловол, Т. Біловол // Маяк. – 2016. – 25 листоп. – С. 2. – (26 листопада – День пам'яті жертв Голодоморів).

2945. Булгар Л.М. Мертві не простять, живі не забудуть... // Трибуна трудящих. – 2016. – 26 листоп. – С. 2*.

2946. Володимиров О. В Сахновщині відбулися скорботні заходи з вшанування пам'яті жертв Голодомору // Колос. – 2016. – 3 груд. – С. 3.

2947. Вшановуючи минуле, будуємо майбутнє // Вісті Водолажчини. – 2016. – 26 листоп. – С. 2. – (26 листопада – День пам'яті жертв голодомору).

2948. Вшанували пам'ять жертв Голодомору : [сміт Дворічна, Куп'янського р-ну] // Дворічан. край. – 2016. – 3 груд. – С. 2 : фот.

2949. Голуб М. Шановні богодухівці! : [звернення міськ. голови] // Маяк. – 2016. – 25 листоп. – С. 2. – (26 листопада – День пам'яті жертв Голодоморів).

2950. День скорботної пам'яті // Сіл. новини. – 2016. – 3 груд. – С. 1 : фот.*

2951. Дивилось небо сірим смутком // Трибуна трудящих. – 2016. – 30 листоп. – С. 2 : фот.*

2952. Живагін А. Лозівщина вшанувала жертв голодоморів : згадувати страшно, а забути – гріх // Голос Лозівщини. – 2016. – 2 груд. – С. 1 : фот.

2953. Звернення народного депутата України Дмитра Шенцева з нагоди Дня пам'яті жертв Голодоморів // Вісн. Великобурлуччини. – 2016. – 26 листоп. – С. 2. – (26 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

2954. Зінченко Р. За покликом серця : [акція «Запали свічку» у м. Краснограді] // Вісті Красноградщини. – 2016. – 2 груд. – С. 2.

2955. Калантай Є. Трагічні сторінки історії : [темат. захід у Красноградському краєзнав. музеї] // Вісті Красноградщини. – 2016. – 2 груд. – С. 2.

2956. Кацуба В. Запалимо свічку пам'яті! / В. Кацуба, О. Політуха, Г. Лазарев // Вісті Дергачівщини. – 2016. – 26 листоп. – С. 1 : іл.

2957. Козубова Ю. У той рік заміміли зозулі, накувавши знедолений рік : [с. Плоске, смт Великий Бурлук, с. Шипувате] / Ю. Козубова, Л. Лукашова, Л. Сазонова // Вісн. Великобурлущчини. – 2016. – 3 груд. – С. 3 : фот. – (У Великобурлущкому районі пройшли заходи пам'яті жертв голодоморів).

2958. Котула І. Шановні сахновщани! : [звернення голів райдержадмін. та райради] / І. Котула, В. Левченко // Колос. – 2016. – 26 листоп. – С. 1.

2959. Кошеленко В. Шановні земляки! : [звернення голови Зміївської райдержадмін., депутата Харківської облради] // Вісті Зміївщини. – 2016. – 25 листоп. – С. 3.

2960. Криворучко Л. Сьогодні День пам'яті жертв голодомору // Печеніз. край. – 2016. – 26 листоп. – С. 2 : іл.*

2961. Лаптева Н. І мертвим, і живим, і ненародженим... : [скорботний мітинг у Краснограді] // Вісті Красноградщини. – 2016. – 2 груд. – С. 2.

2962. Лілітко Г. Лозівщина вшанувала жертв голодоморів : букет... хлібного колосся // Голос Лозівщини. – 2016. – 2 груд. – С. 1 : фот.

2963. Логвиненко Л. Заморили голодом, бо українець : [заходи у Харкові] // Сіл. вісті. – 2016. – 28 листоп. – Фот.

2964. Лозівський район : до Дня пам'яті жертв голодоморів // Голос Лозівщини. – 2016. – 29 листоп. – С. 1.

2965. Меморіал Жертв Голодомору : [с. Черкаська Лозова, Малоданилівської селищ. територ. громади, Харківського р-ну] // Вісті Дергачівщини. – 2016. – 26 листоп. – С. 10 : фот. – (До Дня пам'яті жертв голодомору).

2966. Місто Лозова : заходи до Дня пам'яті жертв голодоморів // Голос Лозівщини. – 2016. – 25 листоп. – С. 1.

2967. Паламарчук Т.В. Скорботний тридцять третій : [година пам'яті у Киселівській сіл. б-ці (Лозівський р-н)] // Знамя труда. – 2016. – 3 груд. – С. 3 : фот.

2968. Пам'ять про Голодомор 1932–1933 : [оголошення про заходи] // Вісті Зміївщини. – 2016. – 25 листоп. – С. 1 : фот.

2969. Приходько В. 26 листопада – День пам'яті жертв Голодомору та політичних репресій : [звернення голів Дворічанської райдержадмін. та райради] / В. Приходько, Г. Турбаба // Дворічан. край. – 2016. – 26 листоп. – С. 1 : іл.

2970. Слиш В. Шановні земляки! : [звернення голів райдержадмін. та райради] / В. Слиш, В. Сорокін // Вісн. Великобурлуччини. – 2016. – 26 листоп. – С. 2. – (26 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

2971. Тимофєєва Т. Шановні жителі Зміївщини! : [звернення голови Зміївської райради] // Вісті Зміївщини. – 2016. – 25 листоп. – С. 3.

2972. Токар Н. Чорні сторінки історії // Печеніз. край. – 2016. – 3 груд. – С. 3 : фот.*

2973. Шаров В.А. Шановні жителі міста та району! : [звернення голів Богдусівської райдержадмін. та райради] / В.А. Шаров, С.Ф. Панов // Маяк. – 2016. – 25 листоп. – С. 2. – (26 листопада – День пам'яті жертв Голодоморів).

ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ

Публікації офіційних документів та архівних матеріалів

2013

2974. Державний архів Херсонської області. Фонди періоду після 1917 року : анот. реєстр описів. Т. 1. Фонди Р-1 – Р-1250 / Держ. арх. служба України, Держ. архів Херсон. обл. ; редкол.: В. Боровик (голова) [та ін.] ; авт.-уклад. Т. Іващенко [та ін.] ; упоряд. О. Бахіна [та ін.]. – Херсон : Айлант, 2013. – 532 с. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники). – Із змісту : Ф.Р-876. Виконавчий комітет Кіндійської сільської ради депутатів трудящих, с. Кіндійка Херсонського району Херсонської області : справ: 127 ; 1923–1937 рр. Опис 1 : справ: 116 ; 1923–1937 рр. Списки одноосібних господарств. Списки, довідки, заяви громадян сільради, платників податків, військовозобов'язаних, допризовників, списки одноосібних господарств, голодуючих дітей. Відомості нарахування трудоднів (1932). – С. 300–301.

2015

2975. Державний архів Херсонської області. Фонди після 1917 року : анот. реєстр описів. Т. 2. Фонди Р-1251 – Р-3000 / Держ. арх. служба України, Держ. архів Херсон. обл. ; редкол.: В. Лебідь (голова) [та ін.] ; авт.-уклад.: О. Бахіна [та ін.] ; упоряд.: Ю. Коник, О. Крутевич, І. Сінкевич. – Херсон : Айлант, 2015. – 456 с. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).

2016

2976. Державний архів Херсонської області. Фонди періоду після 1917 року : анот. реєстр описів. Т. 3. Фонди Р-3003 – Р-4116 / Держ. арх. служба

України, Держ. архів Херсон. обл. ; редкол.: В. Лебідь (голова) [та ін.] ; авт.-уклад. Н. Войналович [та ін.] ; упоряд.: Ю. Коник, І. Сінкевич. – Херсон : Айлант, 2016. – 468 с. – (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники). – Із змісту : Ф.Р-4093. Документи з історії Голодомору 1932–1933 років та голоду 1946–1947 років на Херсонщині : справ: 147 ; 2000–2008 рр. Опис 1 : справ: 2 ; 2000–2008 рр. Спогади про Голодомор 1932–1933 років у Кіровоградській, Полтавській, Херсонській областях, вірші, листи жителів області до Президента України, органів державної влади. Книга відгуків, графік експонування в Херсонській області виставки документів держархіву Херсонської області «Херсонщина. Голодомор. 1932–1933». Опис 2 : справ: 145 ; 2008 р. Інформації, аналітичні довідки, фотографії, листування про збір свідчень очевидців Голодомору та видання обласного тому Національної Книги пам'яті жертв Голодомору в Україні. Анкети, свідчення, спогади очевидців про Голодомор 1932–1933 років та голод 1946–1947 років, зібрані членами пошукових груп по населених пунктах районів області. Спогади громадян, що у 1932–1933 роках проживали в інших областях України та за її межами. – С. 286.

•

2977. Документальні докази Голодоморів на Херсонщині : [інформація про події 1932–1933 рр., а також про підготовку обл. тому «Національна книга пам'яті жертв Голодомору в Україні 1932–1933 років. Херсонська область»] // *Новости деловые.* – 2016. – 30 нояб. – С. 4.

Голодомор 1932–1933 рр.

2012

2978. Зікряч Г. Пам'ятати, щоб не допустити : [Голодомор у селах, що тепер входять до Високопільської селищ. територ. громади, Бериславського р-ну] // *Високе поле.* – 2012. – 23 листоп.

2979. Сиваш І. Правда в архівах : [про виставку док. про Голодомор у Держ. архіві Херсонської обл.] // *Новий день.* – 2012. – 29 листоп. – С. 2.

2980. Ярова М. Де зозулі не кують... : [спогади про Голодомор у селах, що тепер входять до Голопристанської міськ. територ. громади, Скадовського р-ну] // *Голопристан. вісн.* – 2012. – 23 листоп. – С. 10.

2013

2981. Конарева Л. Тоді було подвигом поділитися хлібом : спогади про тих, хто ціною власного життя допомагав іншим не вмерти від голоду, увічнюють їхні людині вчинки : [про М. Рудя, голову колгоспу «Комунар» з с. Демидівка (нині – Каховського р-ну), який організував громад. харчування] // *Уряд. кур'єр.* – 2013. – 26 жовт. – С. 19 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

2982. Осадчук Л. ...Маленькі Ніна, Миколка, Михайлик, їхня молода мама Василина, прадідусь Федір : [про родину Сінепольських-Бичкових з Херсонщини, які стали жертвами Голодомору] // День. – 2013. – 22–23 листоп. – С. 21 : фот.

2983. Піддубняк В.Г. «Людяність у нелюдяний час». У страшні роки Голодомору 1932–1933 років творилися подвиги : [про людей, які рятували голодуючих на Херсонщині] // Новий день. – 2013. – 21 лют. – С. 15.

2984. Яновський С. Таємничі острови : [зав. відділу Херсонського краєзнав. музею І. Балацька 8 років збирає спогади про Голодомор у смт Білозерка, Херсонського р-ну] // Голос України. – 2013. – 23 листоп. – С. 16 : фот.

2014

2985. Голодомор 1932–1933 років очима свідків Нової Каховки : (у 80-ту річницю Голодомору 1932–1933 рр. в Україні) / уклад.: Р.Ю. Сидоренко, Л.М. Петрова. – Нова Каховка : Новокаховська ЦБС, 2014. – 276 с. : іл.
Про кн.: Зборовський А. Для тих, хто шукає правду // Крим. світлиця. – 2014. – 21 листоп. – С. 1, 3 : фот.

2986. Сушко К.І. [Спогади мешканців с. Бабіне, Верхньорогачицької селищ. територ. громади, Каховського р-ну] // У згонах : начерки життєпису одного села у контексті історії Таврії / К.І. Сушко. – Нікополь, 2014. – С. 146–154 : фот.

2015

2987. Каптюх Т.В. Щоб ніколи не повторились події тих років : [Голодомор у селах нинішньої Великолепетиської селищ. територ. громади, Каховського р-ну] // Рідний край. – 2015. – 27 листоп.

2988. Сошнікова І. Пам'ятати заради життя : [Голодомор у Херсонській обл.] // Кахов. зоря. – 2015. – 26 листоп. – С. 7 : фот.

2016

2989. Лебедь Г.М. Маленька крапелька величної держави (історія села Біляївка Нововоронцовського району Херсонської області) : [зокрема про Голодомор] / Г.М. Лебедь, Л.В. Єгоров // Інформ. технології в освіті, науці та виробництві. – 2016. – Вип. 1. – С. 186–196.

2990. Тринкаль О. Голод, дай їсти... : [смт Дніпряни (нині – Новокаховська міська територ. громада, Каховського р-ну)] / О. Тринкаль, О. Марчук // Нова Каховка. – 2016. – 9 листоп. – С. 5 : фот.

2991. Херсонщина у роки великого Голодомору // Жайвір. – 2016. – 3 груд.

Вшанування пам'яті жертв голодомору

2013

2992. Ямщикова Л. Херсонці вшанували пам'ять жертв Голодомору // Гомін України. – 2013. – 8 січ. – С. 7 : фот.

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСТЬ

Публікації офіційних документів та архівних матеріалів

2013

2993. Колективізація та голодомор на Славутчині, 1928–1933 : зб. док. / упоряд., передм. та комент. В. Берковського. – Київ ; Хмельницький : Цюпак А.А., 2013. – 414 с. : іл. – (Acta historica Slavutensis ; vol. 7).

•

2994. Загородня Г. Голодомор 1932–1933 років : свідчать арх. док. // Прибуз. зоря. – 2013. – 29 листоп. – С. 6.

2995. Сівач В. Правда про репресії, Голодомор : на основі арх. док., матеріалів спецслужб... // Проскурів. – 2013. – 21 листоп. – С. 3 : фот.

2014

2996. Візнюк В.Г. Голодомор 1932–1933 років в с. Шрубків Летичівського району в документах і спогадах очевидців // Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті трагічних подій ХХ століття : (до 120-річчя від дня народж. Якова Гальчевського) : зб. наук. пр. Хмельниц. ін-ту МАУП. – Хмельницький, 2014. – Вип. 8. – С. 72–80.

Голодомор 1932–1933 рр.

2012

2997. Ярославський Ю.М. Голод 1932–1933 рр. : [Чемеровеччина] // Село Романівка : іст. нарис / Ю.М. Ярославський. – Чернівці, 2012. – С. 22–24.

•

2998. Бех А. Пам'ять скривдженого дитинства : [спогади жителів Вінківської селищ. територ. громади, Хмельницького р-ну] / А. Бех, А. Шейко // Сіл. новини. – 2012. – 23 листоп.

2999. Борисов В. «Несторе, врятуй, ти ж свій!» : [спогади сім'ї Сопруків із с. Адампіль, Старосинявської селищ. територ. громади, Хмельницького р-ну] // Колос. – 2012. – 27 квіт. – С. 5.

3000. Ковальчук С. Про причини Голодомору 30-х років : [Славутчина] // Поділ. вісті. – 2012. – 1 берез. – С. 2 ; 8 берез. – С. 2 ; Пульс. – 24 лют. – С. 4.

3001. Коженювська-Бігун А. Спогади поляків – жертв Голодомору : [с. Шаровечка, Хмельницького р-ну] // Наше слово. – 2013. – 17 листоп. – Фот.

3002. Смірнова Г. Голодна правда під грифом «Таємно» : [спогади Н.І. Навроцької, жительки с. Нігин, Гуменецької сіл. територ. громади, Кам'янець-Подільського р-ну] // Подолянин. – 2012. – 23 листоп. – С. 1, 4 : фот.

2013

3003. Кохановський О.Б. Колективізація та голодомор на Деражнящині / О.Б. Кохановський. – Хмельницький ; Деражня : ПП Мельник, 2013. – 112 с. : фот.

Про кн.: Демків Б. Пам'ятаючи про Голодомор // Проскурів. – 2013. – 11 лип. – С. 15.

3004. Музей пам'яті жертв Голодомору на Хмельниччині 1932–1933 років (до 5-річчя від дня створення) : [сmt Меджибіж, Хмельницького р-ну] : [наук. зб.] / [упоряд. і передм. А.М. Трембіцький]. – Хмельницький : ІРД, 2013. – 354 с.

3005. Прокопчук В.С. У вирі воєн, революцій, суспільних перемін : [зокрема про Голодомор на Дунаївщині] // Дунаївщина : край і люди : монографія / В.С. Прокопчук. – Дунаївці, 2013. – С. 62–102 : фот.

3006. Іваневич Л.А. Голодомор 1932–1933 рр. на Дунаївщині в спогадах Тетяни Трембіцької // Дунаївщина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій : зб. наук.-краєзнав. пр. : за матеріалами Всеукр. наук.-краєзнав. конф. «Дунаївщина в контексті історії України», присвяч. 610-й річниці першої письм. згадки про Дунаївці і 90-річчю утворення Дунаївського р-ну, 13 верес. 2013 р. – Дунаївці ; Кам'янець-Подільський, 2013. – Вип. 5. – С. 268–271.

3007. Балан Н. Мудрістю років прекрасний : [спогади очевидця із с. Голосків, Гуменецької сіл. територ. громади, Кам'янець-Подільського р-ну] // Летичів. газ. – 2013. – 21 черв. – С. 3.

3008. Буглаївська А. «...Як зараз бачу, посеред могил стоїть жінка-мати з дитиною у повитку» : [спогади очевидців із с. Баглаї, Наркевицької селищ. територ. громади, Хмельницького р-ну] // Колос. – 2013. – 29 листоп. – С. 4.

3009. Дацкова Т. Жажлива правда : [спогади очевидців на Ярмолиниччині] // Вперед. – 2013. – 22 листоп. – С. 3.

3010. Змієвський О. П'ять років музею Голодомору : [сміт Меджибіж, Хмельницького р-ну] // Летичів. газ. – 2013. – 29 листоп. – С. 2: фот.

3011. Зозуля О. Без права на забуття : [про музей Голодомору в смт Меджибіж, Хмельницького р-ну] // Пульс. – 2013. – 22 листоп. – С. 3 : фот.

3012. Ковальчук В. Спогади про колективізацію і Голодомор : [с. Тернавка, Сахновецької сіл. територ. громади, Шепетівського р-ну] // Зоря Надгориння. – 2013. – 21 листоп. – С. 5.

3013. Козак І. Суп із бульбашок : [спогади В. Горбатюка про батька, жителя с. Терешівці, Лісовогринівецької сіл. територ. громади, Хмельницького р-ну] // Голос України. – 2013. – 23 листоп. – С. 14.

3014. Кохановський О. Більше голодували колгоспники : [становище с.-г. Деражнянщини у 1932–1933 рр.] // Вісн. Деражнянщини. – 2013. – 22 листоп. – С. 3 : фот.

3015. Лукашук О.В. Голодний тридцять третій : [у селах, що тепер входять до Шепетівської міськ. територ. громади, Шепетівського р-ну] // Шепетівка. – 2013. – 21 листоп. – С. 1, 3.

3016. Макаревська С. Про п'ять останніх картоплин : [спогади авт. про Голодомор у с. Волиця, Хмельницького р-ну] // Україна молода. – 2013. – 13 черв.

3017. Погомій В. На вічний спочин : [Голодомор на Новоушиччині] // Наддністрян. правда. – 2013. – 23 листоп. – С. 2.

3018. Рябчук Л. Страшні рядки істини : [Голодомор на Поділлі] // Поділ. вісті. – 2013. – 10 груд. – С. 5.

3019. Слободянюк Т. «Прийшли в наш край перевертні і хами чинить страшну наругу над людьми» : [про музей Голодомору в смт Меджибіж, Хмельницького р-ну] // Поділ. вісті. – 2013. – 15 жовт. – С. 4.

3020. Слободянюк Т. Україна. Двадцять століття. І криваве клеймо : «тридцять три...» : [Голодомор на Хмельниччині] // Поділ. вісті. – 2013. – 21 листоп. – С. 4.

3021. Станових А. Трагедія, яка не повинна була статися : [стат. дані щодо Голодомору на Старокостянтинівщині] // Життя Старокостянтинівщини. – 2013. – 23 листоп. – С. 3.

3022. Федик Я. «Ніхто не плакав за померлими, їх не ховали...» : [спогади вчительки Козівської ЗШ Н.А. Рак про Голодомор у с. Соломна,

Волочиської міськ. територ. громади, Хмельницького р-ну] // Свобода. – 2013. – 27 листоп. – С. 3.

3023. Хоменчук О. Пережив Голодомор і живим вибрався із пекла війни : [спогади С. Борисюка про Голодомор на Хмельниччині] // Волинь-нова. – 2013. – 9 трав. – С. 9.

3024. Шароварський О. «Наші родичі попали під польське ярмо, а ми – під радянське» : як здійснювався геноцид голодом у прикордонні між СРСР і Польщею : [с. Завадинці, нині – Городоцької міськ. територ. громади, Хмельницького р-ну] // Україна молода. – 2013. – 2 жовт. – С. 11 : фот.

3025. Якимчук Л. Чорна сповідь моїх земляків: [Голодомор у місцевості, що нині входить до Полонської міськ. територ. громади, Шепетівського р-ну] // Новий шлях. – 2013. – 28 листоп. – С. 4 : фот.

2014

3026. Уривки зі свідчення Гончарова Романа Григоровича, 1922 року народження, жителя селища Понінка Полонського району на Хмельниччині про голод 1932–1933 років // Історія України, XIX – XXI ст. : практикум / [В.Є. Голубко, Р.В. Лаврецький, А.Ф. Лозинський та ін.] ; за заг. ред. Р.В. Лаврецького. – Львів, 2014. – С. 231–232.

3027. Боярин Т. Як їсти хотілося, то й наука не йшла : [спогади жительки с. Переспа (Волинська обл.) М. Жук про Голодомор на Хмельниччині] // Наш край. – 2014. – 20 листоп. – С. 3.

3028. Дупелич С. «Голодомор і репресії були цілеспрямованим нищенням українського люду» : [розмова з дослідником та краєзнавцем П. Ящуком] // Новий шлях. – 2014. – 20 листоп. – С. 3 : фот.

3029. Кохановський О. Після Голодомору 1932–1933 рр. населення Деражнянського району зменшилось на 12,5 тисяч осіб! // Вісн. Деражнянщини. – 2014. – 20 листоп. – С. 1, 2 : фот.

3030. Лукашук О.В. Голодний 33-й... // Шепетів. вісн. – 2014. – 20 листоп. – С. 4 : фот.

3031. Пермькова А. Цього забути неможливо! : [спогади очевидців Голодомору на Славутчині] // Пульс. – 2014. – 21 листоп. – С. 2.

3032. Фурман Б. Жахлива трагедія століття: [Голодомор на Ярмолинеччині] // Вперед. – 2014. – 20 листоп. – С. 2.

3033. Ящишен А. Жертви Голодомору та комуністичних репресій не забути // Проскурів. – 2014. – 27 листоп. – С. 4.

2015

3034. Ми пам'ятаємо... 1932–1934! Спогади про Голодомор... : [нині – Летицьська селищ. територ. громада, Хмельницького р-ну] / [упоряд., передм.: В.В. Пономар, А.М. Трембіцький]. – Хмельницький : ІРД, 2015. – 74 с. : іл.

3035. Молитва Миколи Мазура за Україну : зб. ст., присвяч. творцеві Музею пам'яті Голодомору 1932–1933 рр. на Хмельниччині, нар. худож. України М.І. Мазуру / впоряд. І.В. Западенко ; вступ. ст. О. Погорілець. – Хмельницький : ІРД, 2015. – 106 с. : іл.

3036. Трембіцький А.М. Вони створили музей пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років на Хмельниччині // Музейна справа на Поділлі : історія та сучасність : зб. наук. пр. за підсумками Всеукр. наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський, 15 трав. 2015 р. / [редкол.: В.С. Травінський (голова), Л.В. Баженов, О.М. Завальнюк та ін.]. – Кам'янець-Подільський, 2015. – С. 77–79.

3037. У колгосп приймали і залучали : [спогади жителів села про Голодомор (Городоцька міськ. територ. громада, Хмельницького р-ну)] // Слобідка Підлісноолексинецька : (енциклопедія села), 1595–2015 / А.В. Рудь, Л.Н. Колодій, О.С. Снігур. – Кам'янець-Подільський, 2015. – С. 24–28.

3038. Кохановський О. Як розбазарювали хліб у голодному 33-му... : [геноцидна політика комуніст. диктатури на Деражнянщині] // Вісн. Деражнянщини. – 2015. – 26 листоп. – С. 1.

3039. Майхрук Н. Чорно-червона коса 33-го : [у місцевості, що нині входить до Волочиської міськ. територ. громади, Хмельницького р-ну] // Зоря. – 2015. – 26 листоп. – С. 5.

3040. Моїсєєва С. Замовчати минуле неможливо : [про Голодомор на Славутчині] // Пульс. – 2015. – 3 груд. – С. 3.

2016

3041. Ліпич Ю. Упав на подвір'ї і помер. Колоски залишилися в руці : двоє братів Олександра Шароварського померли під час Голодомору : [спогади О. Шароварського з с. Завадинці, Городоцької міськ. територ. громади, Хмельницького р-ну] // Країна. – 2016. – № 45. – С. 4–6 : фот. – (Голодомор).

3042. Данилюк В. Голод – не тітка. І не «захід»... : [спогади про Голодомор на Хмельниччині] // Волин. газ. – 2016. – 30 листоп. – Фот.

3043. Коломійчук М. «Бутерброд» із шмаровидлом : [спогади про Голодомор на Хмельниччині] // Наш день. – 2016. – 23–29 листоп. – С. 9.

3044. Коноваленко В. Нищівний смерч Голодомору // Є! Сімейна газ. – 2016. – № 47. – С. 1, 2*.

3045. Король О. Потрібно було вижити : [спогади очевидця про наслідки Голодомору в с. Пасічна, на Ярмолинеччині] // Вперед. – 2016. – № 48. – С. 3*.

3046. Олійник І. «Не кожному зрозуміти, що таке голод». Катерина Майданець, жителька Старого Острополя, каже, що Голодомор 1933-го забути несила // Є! Сімейн. газ. – 2016. – № 47. – С. 1, 2*.

3047. Северин М. Голодний Купало : про Голодомор 1933-го р. в Антонівці та Катеринівці Хмельницького р-ну // Прибуз. зоря. – 2016. – № 41. – С. 5 : фот*.

3048. Сідорська Л. Вічна пам'ять жертвам Голодомору : [спогади очевидців з Полонщини] // Новий шлях. – 2016. – № 47. – С. 3*.

3049. Цимбалюк М. Геноцидна косовиця в Масівцях : [Хмельницький р-н] // Прибуз. зоря. – 2016. – № 45. – С. 14 : фот*.

3050. Цимбалюк М. Голодомор : [у Моломолинцях, Хмельницького р-ну] // Прибуз. зоря. – 2016. – № 42. – С. 5*.

Вшанування пам'яті жертв голодомору

2012

3051. Кохановський О. 24 листопада – День пам'яті жертв Голодомору // Вісн. Деражнянщини. – 2012. – 23 листоп. – С. 3.

2013

3052. Голодомор... Трагедія народу : [вшанування пам'яті жертв Голодомору] // Прибуз. зоря. – 2013. – 29 листоп. – С. 2.

2014

3053. Пам'яті жертв Голодомору та політичних репресій : темат. сторінка // Прибуз. зоря. – 2014. – 21 листоп. – С. 3: фот.

ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ

Публікації офіційних документів та архівних матеріалів

2013

3054. Голодомор у документах : [з арх. док. про Голодомор на Уманщині та у м. Жашкові] // Черкас. край. – 2013. – 22 листоп. – С. 7.

2014

3055. Карнарук Л. Не вказували справжню причину смерті : [аналіз книг реєстрації смертей Черкаської обл.] // Газ. по-укр. – 2014. – 18 листоп. – С. 5. – (Голодомор).

2016

3056. Кістол О. Гіркий урок історії : [арх. док. про Голодомор у м. Умані] // Уман. зоря. – 2016. – 26 листоп. – С. 2.

Голодомор 1932–1933 рр.

2012

3057. Липовий Т. Спогади. Носачівська трагедія : [кн. присвяч. Голодомору у с. Носачів (нині – Ротмістрівської сіл. територ. громади, Черкаського р-ну)] / Т. Липовий. – Черкаси : Чабаненко Ю.А., 2012. – 216 с. : іл.

Про кн.: Вівчарик О. Прозріння Томаса Липового // Голос України. – 2012. – 21 листоп. – С. 14 : фот. ; Нова доба. – 8 листоп. – С. 18.

Між жорнами «Жовтого князя» : зі споминів свідка Голодомору : уривок з кн. Т. Липового «Спогади. Носачівська трагедія» // Бористен. – 2013. – № 2. – С. 18 : фот. – (З майбутньої книги «Діаспора пам'ятає»).

•

3058. Білецький Ф. В голодні роки Самсон Бачинський врятував од смерті все село : [про колиш. голову колгоспу в с. Сабадаш (нині – Жашківська міська територ. громада, Уманського р-ну)] // Черкас. край. – 2012. – 23 листоп. – С. 5.

3059. Бондаренко П.Т. «Пам'ятаю Софіївку й у часи НЕПу, і в голодомор : [Мошнівська сіл. територ. громада, Черкаського р-ну] // Нова доба. – 2012. – 27 листоп. – С. 10 ; 4 груд. – С. 10.

3060. Голодомор 1932–1933 років не оминув с. Доброводи : [Уманський р-н] // Уман. зоря. – 2012. – 23 листоп. – С. 7.

3061. Єлінецький І. Жовтий бур'ян. Останні спогади Рудаса Ілька Григоровича : [про Голодомор у с. Лебедин (нині – Шполянська міська територ. громада, Звенигородського р-ну)] // Шполян. вісті. – 2012. – 9 жовт. – С. 4 ; 12 жовт. – С. 10 ; 16 жовт. – С. 4.

3062. Калиновська Т. Перевиховання голодом : [Голодомор на Черкащині] / Т. Калиновська, П. Жук // Черкас. край. – 2012. – 23 листоп. – С. 4.

3063. Клименко В. Голодна війна на смерть : [спогади про Голодомор на Шполянщині] // Прикордонник України. – 2012. – 23 листоп. – С. 7 : фот. – (24 листопада – День пам'яті жертв Голодомору та політичних репресій).

3064. Колісніченко З. У сусідніх колгоспах пухли сім'ями. Було шість вулиць, а осталося чотири : [про голову колгоспу Я. Дробота з с. Великий Хутір, Золотоніського р-ну, який у 1933 р. врятував односельців від голоду] // Газ. по-укр. – 2012. – 20 листоп. – С. 1, 11.

3065. Марочко В. Почала працювати з 12 років : [спогади Я.С. Денисенко, жительки с. Матусів, Звенигородського р-ну] // Шполян. вісті. – 2012. – 10 січ. – С. 4.

3066. Роговська Т. Зерно життя : [про С.Є. Бачинського, колиш. голову колгоспу в с. Сабадаш (нині – Жашківська міська територ. громада, Уманського р-ну), який у 1932 р. врятував село від голоду] // Вечір. Черкаси. – 2012. – 20 черв. – С. 21.

3067. Стригун Л. Ото був голова! : [С.Є. Бачинський – голова колгоспу в с. Сабадаш (нині – Жашківська міська територ. громада, Уманського р-ну), який врятував від голоду майже 2 тис. односельців] // Україна молода. – 2012. – 23 листоп. – С. 7.

3068. Стригун Л. Торбинка з квасолею : [спогади жителів с. Макіївки, Ротмістрівської сіл. територ. громади, Черкаського р-ну] // Україна молода. – 2012. – 22 листоп. – С. 8 : фот.

3069. Титаренко Л. Про що розповів лист із тридцять третього : [про Голодомор у с. Зелена Діброва (нині – Вільшанська селищ. територ. громада, Звенигородського р-ну)] // Голос України. – 2012. – 24 листоп. – С. 4 : фот.

3070. Чорний В. Горох Назара Стодолі : [спогади про Голодомор у с. Івангород (нині – Христинівська міська територ. громада, Уманського р-ну)] // День. – 2012. – 1–2 черв. – С. 20.

2013

3071. Панченко Л.С. Голодомор 1932–1933 років в селі Паланка : книга пам'яті / Л.С. Панченко. – Умань : Уман. комун. вид.-полігр. п-во Черкас. облради, 2013. – 120 с. : іл.

•

3072. Вівчарик О. Гіркий спомин про безрадісне життя : [спогади М. Петренка з с. Попівка, Тернівської сіл. територ. громади, Черкаського р-ну] // Свобода. – 2013. – 19 квіт. – С. 6 : фот.

3073. Глущенко А. Страшно згадувати... Але й забувати не маємо права! : [Голодомор у с. Ковалиха, Черкаського р-ну] // Смілян. обрії. – 2013. – 17 лип. – С. 6.

3074. Єлінецький І. Три лебединські цифри : [Голодомор у с. Лебедин, нинішньої Шполянської міськ. територ. громади, Звенигородського

р-ну] // Шполян. вісті. – 2013. – 29 берез. – С. 7; 2 квіт. – С. 4; 5 квіт. – С. 15; 16 квіт. – С. 4; 19 квіт. – С. 15; 23 квіт. – С. 4; 26 квіт. – С. 15; 3 трав. – С. 15.

3075. Килимник Ю. «420 душ. Пом'янімо і пам'ятаймо» : [про одноймен. кн. краєзнавиці О. Костюк, присвяч. Голодомору в с. Сичівка, нині – Христинівської міськ. територ. громади, Уманського р-ну] // День. – 2013. – 22–23 листоп. – С. 13 : фот. ; Педагогіка толерантності. – № 3/4. – С. 189–194.

3076. Конарева Л. Картоплина для немовляти : [спогади Л.Л. Шевченко з с. Тернівка, Черкаського р-ну] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 22 черв. – С. 21. – (Голодомор : погляд через 80 років).

3077. Кононенко С. Голодомор 1932–1933 рр. : цілеспрямований геноцид чи міфічне «стихийне лихо»? // Черкащина регіонал. – 2013. – 22 листоп. – С. 2.

3078. Марченко В. Голод забрав більше сигнаївців, ніж війна : [с. Сигнаївка, нині – Шполянської міськ. територ. громади, Звенигородського р-ну] // Черкас. край. – 2013. – 22 листоп. – С. 7.

3079. Мицик В. Іван Григорович Момот і 11 невідомих дітей : [історія братської могили часів Голодомору у с. Мурзинці, Звенигородського р-ну] // Слово Просвіти. – 2013. – 21–27 листоп. – С. 7 : фот.

3080. Мочевус Ю. Хай ніколи не згасне свіча пам'яті : [спогади Л. Плюшко про Голодомор у с. Криві Коліна, нинішньої Тальнівської міськ. територ. громади, Звенигородського р-ну] // Свобода. – 2013. – 20 листоп. – С. 5. – (80-річчя Голодомору в Україні).

3081. Нечай С. Трагедія українців : між Москвою та Берліном : [відповідно до нових даних демогр. ситуації на прикладі Монастирищенської міськ. територ. громади, Уманського р-ну, видно, хто з двох тоталіт. режимів, Сталіна чи Гітлера, був лютіший] // Укр. слово. – 2013. – 20–26 листоп. – С. 1, 7 : фот.

3082. Роговська Т. Кривава рана : [спогади жителів Черкащини] // Вечір. Черкаси. – 2013. – 20 листоп. – С. 25.

3083. Свідки Голодомору : [добірка спогадів черкащан] // Нова доба. – 2013. – 21 листоп. – С. 10–11.

3084. Семеняк В. Чому у мене не було діда : [спогади про Голодомор у с. Мошурів, нині – Тальнівської міськ. територ. громади, Звенигородського р-ну] // Свобода. – 2013. – 29 листоп. – С. 3.

3085. Синовій обов'язок : Андрій Склярук із Запоріжжя просить записати у список жертв Голодомору свою матір Палажку Кіндратіївну :

[с. Свинарка, нині – Бабанської селищ. територ. громади, Уманського р-ну] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 22 листоп. – С. 8 : фот. – Спец. вип. «Згадаємо все, пам'ятаємо всіх».

3086. Стригун Ю. «До коняки біжать голодні люди й починають різати її ще живу» : [спогади О. Савченко з м. Тальне, Звенигородського р-ну] // Газ. по-укр. – 2013. – 19 листоп. – С. 3. – (Голодомор).

3087. Талан В. «Не плач, поїде гість і тобі дадуть сніданок» : [с. Перервинці, нинішньої Драбівської селищ. територ. громади, Золотоніського р-ну] // Україна молода. – 2013. – 8–9 листоп. – С. 18.

3088. Титаренко Л. Нічого у житті не знала, крім злигоднів і роботи : [спогади О. Джирми, жительки с. Головкивка, Медведівської сіл. територ. громади, Черкаського р-ну] // Голос України. – 2013. – 23 листоп. – С. 16 : фот.

3089. Kusen D. In memory of the victims of the Holodomor : [авт. згадує свою прабабусю з Черкащини, яка пережила Голодомор] // The Ukrainian weekly. – 2013. – 10 Nov. – P. 18, 19.

2014

3090. «Залізнякові читання» : матеріали П'ятої наук. краєзнав. конф., с. Медведівка, 18 жовт. 2013 р. / голов. ред. Н. Лавріненко ; редкол.: Н. Кукса, О. Прядко. – Черкаси : Чабаненко Ю., 2014. – 334 с. – Із змісту : Драбівське повстання (на матеріалах усної історії) : [серія селян. виступів проти примусової колективізації на Драбівщині] / А. Касян. – С. 82–85. Підсумки опитування свідків Голодомору 1932–1933 років у Суботіві Чигиринського району / О. Михайлюта, С. Михайлюта. – С. 87–88.

3091. Фіалко Н.І. Косенівка. Село протягом радянської доби : іст.-літ. альм. – Тернопіль : Терно-граф, 2014. – 344 с. : іл. – Із змісту : Перший Голодомор, який плавно перейшов у другий. – С. 52–56 ; Спогади односельців. – С. 56–68 ; Спогади про Різдво. – С. 68–90.

3092. Хандучка С.П. Голодомор 1932–1933 рр. на Чигиринщині : (свідчення жителів села Вітове) // Черкащина в контексті історії України : матеріали Сьомої наук.-краєзнав. конф., присвяч. 200-річчю від дня народж. Т.Г. Шевченка та 60-річчю утворення Черкаської обл. : [м. Черкаси, 28 листоп. 2013 р.]. – Черкаси, 2014. – Ч. 2 : Черкаська область : шлях завдовжки в 60 років. – С. 91–98.

3093. Демченко Т. Світлої пам'яті краєзнавця Івана Городинця : [вчитель, що досліджував Голодомор на Черкащині] / Т. Демченко, П. Рябченко // Краєзнавство. – 2014. – № 2. – С. 212–213 : фот.

•
3094. Голодомор 1932–1933 : [спогади А. Саражина з с. Придніпровського, Іркліївської сіл. територ. громади, Золотоніського р-ну] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 17.

3095. Голодомор 1932–1933 : [спогади В. Яковенко-Скакун з с. Малі Канівці, Чорнобаївської селищ. територ. громади, Золотоніського р-ну] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 16.

3096. Даниленко О. Дідусь, який врятував село : [про голову с.-г. артїлі «Колос» В. Задорожного у с. Яроватка, нинішньої Паланської сіл. територ. громади, Уманського р-ну] // Черкас. край. – 2014. – 26 листоп. – С. 14.

3097. Демура Л. Голодомор у Смільчинцях : [нині – Лисянська селищ. територ. громада, Звенигородського р-ну] // Понад Тікичем. – 2014. – 16 серп. – С. 3.

3098. [Жителі с. Макіївка], нинішньої Ротмістрівської сіл. територ. громади, Черкаського р-ну, жнуть пшеницю, 1933 р. : фотографія // Газ. по-укр. – 2014. – 18 листоп. – С. 6. – (Голодомор).

3099. Зінченко О. Жертвами Голодомору 1932–1933 років стали 300 тисяч черкашан // Нова доба. – 2014. – 25 листоп. – С. 1.

3100. Нікітенко Л. Торбинка з квасолею : під час Голодомору в с. Макіївка вимерла третина людей : [нині – Ротмістрівська сіл. територ. громада, Черкаського р-ну] // Нова доба. – 2014. – 25 листоп. – С. 6–7.

3101. Поліщук В. Пережите не забудеться ніколи : [спогади про Голодомор на Черкащині] // Нове життя. – 2014. – 22 листоп. – С. 4.

3102. Село Талдиківка перестало існувати : [спогади М. Євтушенко, жительки с. Худяки, нинішньої Леськівської сіл. територ. громади, Черкаського р-ну] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 3 : фот. – (Голодомор).

3103. Сизоненко Ф. Голод у Шевченковому краї : [у с. Вербівка, нинішньої Вільшанської селищ. територ. громади, Звенигородського р-ну] // Вісн. Городищини. – 2014. – 21 листоп. – С. 6 ; 28 листоп. – С. 5.

3104. [Спогад М. Петренко] з с. Легедзине, Тальнівської міськ. територ. громади, Звенигородського р-ну] // Газ. по-укр. – 2014. – 18 листоп. – С. 4. – (Голодомор).

3105. Стригун Ю. Івана Момота поклали в могилу до 11 дітей : [с. Мурзинці, Звенигородського р-ну] // Газ. по-укр. – 2014. – 18 листоп. – С. 5 : фот. – (Голодомор).

3106. Стригун Ю. «Треба дужче натиснути на куркулів»: [наведено цитати з Тальнівської район. газ. «За суцільну колективізацію» за 1932–1933 рр.] // Газ. по-укр. – 2014. – 18 листоп. – С. 6. – (Голодомор).

3107. Шевчик В.І. Під час голодомору померло набагато більше людей, ніж за офіційними даними: [зокрема про села, що нині у складі Звенигородської міськ. територ. громади, Звенигородського р-ну, та м. Ватутіне, Звенигородського р-ну] // Нова доба. – 2014. – 9 січ. – С. 5.

3108. Щербатюк О. Голодомор: пов'язані кров'ю...: [спогади жителів Лисянщини] // Нова доба. – 2014. – 25 листоп. – С. 7.

3109. Щербина М. Сиротинець поблизу залізниці: про дит. будинок, заснований під час Голодомору, згадує колишня жителька Хлестунівки Зінаїда Мороз: [нині – Городищенська міська територ. громада, Черкаського р-ну] // Нова доба. – 2014. – 25 листоп. – С. 6–7.

2015

3110. Компанієць О.В. Народний опір аграрній політиці радянської влади на зламі 1920–30-х рр. (на прикладі Черкащини) // Гуржіївські історичні читання: зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т історії України, Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2015. – Вип. 10. – С. 189–191.

3111. Жук В. «Я не бидло, я – українець!»: звенигородець Пантелеймон Блонський ще у 1933 р. заявив про Голодомор як про геноцид проти українців: [про П.Й. Блонського, лікаря, колиш. жителя м. Звенигородка, який був репресований] // Черкас. край. – 2015. – 27 листоп. – С. 4.

3112. Карнарук Л. «Особливо сутужно було вдовам із дітьми»: під час Голодомору в деяких селах Черкащини померло більше людей, ніж під час війни // Вечір. Черкаси. – 2015. – 18 листоп. – С. 15.

3113. Лебеденко Л. Світ усе одно розвидниться: [про дослідж. Голодомору на прикладі сіл Черкаської обл.] // Голос України. – 2015. – 4 листоп. – С. 14: фот.

3114. Нікітенко Л. Недозріле жито: [Голодомор на Черкащині] // Україна молода. – 2015. – 25 листоп. – С. 7: фот.

3115. Патлатюк І. «Сусіда поховали за хатою, щоб у кращі часи перепоховати»: [с. Піщане, Золотоніського р-ну] // Газ. по-укр. – 2015. – 27 листоп. – С. 3: фот. – (Голодомор).

3116. Солончук М. Голод біля Тікича: [спогади М.Ф. Винарського про Голодомор у м. Звенигородка] // Шевченків край. – 2015. – 27 листоп. – С. 5.

3117. Стригун Ю. Маторжаники : [Голодомор у с. Вишнопіль, нині – Тальнівської міськ. територ. громади, Звенигородського р-ну] // Газ. по-укр. – 2015. – 24 листоп. – С. 6. – (Голодомор).

3118. Чупілка С. Юний свідок жахів Голодомору : [с. Валява, нині – Городищенської міськ. територ. громади, Черкаського р-ну] // Надросся. – 2015. – 17 листоп. – С. 2 ; 26 листоп. – С. 3.

3119. Шпонька Л. Морок над селом. Жителі Василькова про голод 1932–1933 років : [Шполянщина] / Л. Шпонька, Л. Торба // Шполян. вісті. – 2015. – 4 груд. – С. 4.

3120. «Я хліба завжди хотіла...» : [про Голодомор на Лисянщині – з матеріалів район. іст. музею] // Понад Тікичем. – 2015. – 28 листоп. – С. 1.

2016

3121. Чигиринщина в історії України. Зб. 5. Літопис Чигиринського краю : матеріали П'ятої іст.-краєзнав. конф. «Чигиринщина в історії України» / Черкас. держ. технол. ун-т [та ін.] ; [відп. ред. В.М. Лазуренко]. – Черкаси, 2016. – 436 с. – Із змісту : Голодомор 1932–1933 рр. на Чигиринщині : свідчення тих, хто вижив / Н. Кукса. – С. 243–245. Голодомор 1932–1933 рр. та голод 1946–1947 рр. у спогадах жителів села Вітове / С. Шмиголь. – С. 246–255. Голодомор 1932–1933 рр. та голод 1946–1947 рр. в с. Стецівка Чигиринського району Черкаської області / Т. Сіб'якіна. – С. 255–270.

3122. Ветров О. Голодомор – кривава рана на тілі українського народу : [Кам'янщина] // Труд. слава. – 2016. – 25 листоп. – С. 9.

3123. Вівчарик О. Українське село чинило опір : [м. Сміла, Черкаського р-ну] // Свобода. – 2016. – 8 груд.

3124. Дідук Л. Тобі вклоняюся доземно, село моє рідне, моя ти земле : [Голодомор у с. Мокра Калигірка, Звенигородського р-ну] // Катеринопіл. вісн. – 2016. – 25 листоп. – С. 5.

3125. Кравець А. Знищені голодом, та не зламані духом : [Голодомор у с. Вергуни (нині – Червонослобідської сіл. територ. громади, Черкаського р-ну)] // Козац. край. – 2016. – 30 листоп. – С. 7.

3126. Моренко Л. Євдокія Стеценко : «Як згадаю про голод, плакати хочеться» : [с. Іскрене, нині – Шполянської міськ. територ. громади, Звенигородського р-ну] // Нова доба. – 2016. – 1 груд. – С. 1.

3127. Пепчук А. Босівка під час голодомору 1932–1933 років : [Лисянщина] // Понад Тікичем. – 2016. – 26 листоп. – С. 3.

3128. Швидка Л. Дитинство закінчилось у 12 : [про Г. Волошин, жительку с. Золотоношка, нині – Драбівської селищ. територ. громади, Золотоніського р-ну, яка пережила Голодомор] // День. – 2016. – 26–27 серп. – С. 13 : фот.

Вшанування пам'яті жертв голодомору

2012

3129. Горошко С. 80-ті роковини Голодомору на Жашківщині // Жашківщина. – 2012. – 18 трав. – С. 7.

3130. Синільник І. Зронить сльозу і хай не згасне свічка! : [вшанування жертв Голодомору у с. Ташлик, Ротмістрівської сіл. територ. громади, Черкаського р-ну] // Смілян. обрії. – 2012. – 4 січ. – С. 2.

3131. Черкаські пластуни у День пам'яті жертв голодоморів роздавали шматочки чорного хліба на вулицях Черкас // Голос України. – 2012. – 27 листоп. – С. 7 : фот.

2013

3132. Дяглюк О. Чорна сповідь України : [Городищина вшанувала пам'ять жертв Голодомору] // Вісн. Городищини. – 2013. – 29 листоп. – С. 4 : фот.

3133. Кирей В. Згадували зі сльозами на очах : [презентація нових видань про Голодомор у Білозірській сіл. б-ці (Черкаський р-н)] / В. Кирей, Л. Конарева // Уряд. кур'єр. – 2013. – 22 листоп. – С. 16 : фот. – Спец. вип. «Згадаємо все, пам'ятаємо всіх».

3134. Кобиляцька В. У Черкасах жертв Голодомору вшановували без партійної символіки // Гомін України. – 2013. – 8 січ. – С. 6.

3135. Нікітенко В. Вічна пам'ять невинно убієнним : [траур. мітинг у м. Городище, Черкаського р-ну] // Вісн. Городищини. – 2013. – 29 листоп. – С. 4 : фот.

3136. Очеретяна Л. Людської пам'яті мости... : [поминальна година «Пам'ятаємо минуле заради майбутнього» у Хлистунівській сіл. б-ці №1 (Городищенська міська територ. громада, Черкаського р-ну)] // Вісн. Городищини. – 2013. – 29 листоп. – С. 4 : фот.

3137. Римська Л. З історії викреслити неможливо : [тиждень «Рік чорної сльози» у Вільшанській ЗОШ І–ІІІ ст.] // Вісн. Городищини. – 2013. – 29 листоп. – С. 4 : фот.

2014

3138. Мінська О.І. Увічнення пам'яті жертв голодомору 1932–1933 рр. в Чигиринському районі // Черкащина в контексті історії України : ма-

теріали Сьомої наук.-краєзнав. конф., присвяч. 200-річчю від дня народж. Т.Г. Шевченка та 60-річчю утворення Черкаської обл. ; [м. Черкаси, 28 листоп. 2013 р.]. – Черкаси, 2014. – Ч. 2 : Черкаська область : шлях завдовжки в 60 років. – С. 236–237.

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТЬ

Публікації офіційних документів та архівних матеріалів

2012

3139. Голодомор : людина на межі життя й смерті, 1932–1933 // Настрої та поведінка населення Чернігівщини в умовах сталінської революції «згори», 1928–1938 : зб. док. та матеріалів / авт. вступ. ст. та упоряд.: О. Коваленко, Р. Подкур, В. Васильєв [та ін.]. – Чернігів, 2012. – С. 219–328.

2014

3140. Бахмацький райвідділ Державного політичного управління, зі спецзведення до райкому КП(б)У про розповсюдження на селі чуток про голод і війну, 3 серпня 1932 року // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 27.

2015

3141. Анатомія селянських повстань : Городнянське повстання 1931 р. під проводом Я. Рябченка : зб. док. та матеріалів : [одне з наймасовіших повстань селян напередодні Голодомору] / [авт. вступ. ст. та упоряд.: О. Лисенко, Р. Подкур]. – Чернігів : Вид. Лозовий В.М., 2015. – 356 с.

2016

3142. Тимошик М. Прогноз на селян як предтеча голодомору в Україні : на арх. матеріалах села Данина Ніжинського району // Сіверян. літопис. – 2016. – № 1. – С. 137–147.

3143. Тимошик М. Учитель та його місія на селі : маловідомі арх. док. про суть радянізації укр. школи у 20–30-х роках ХХ століття : [зокрема про Голодомор у Чернігівській обл.] // Українознавство. – 2016. – № 1. – С. 201–222.

Голодомор 1932–1933 рр.

2012

3144. Горюх М. З історії однієї фотографії : Добрянська крамниця «Торгсин» : [під час Голодомору люди зносили у крамниці «Торгсину» свої коштовності, щоби можна було купити продукти] // Евреи Левобережной Украины. История и культура : материалы VII междунар. науч. семинара (4 апр.

2012 г., г. Чернигов) / БЕФ «Хасде Эстер», Черниг. обл. евр. община ; редкол.: С. Бельман, И. Липкина, В. Мудрицкая [и др.]. – Чернигов, 2012. – С. 70–80.

3145. [Спогади жителів Чернігівщини про Голодомор 1932–1933 рр.] // Мій край. Люди і долі / М.В. Вощевська. – Харків, 2012. – С. 146–152 : фот.

3146. Чернігівщина, 1932–1933. Пошук... Пам'ять... / уклад.: В.К. Швець, О.Г. Самойленко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – 256 с. : іл.

•
3147. Конарева Л. Запали свічку! : згадаємо всіх, хто вистояв і загинув у 1932–1933 роках, і особливо тих, хто простягнув руку допомоги іншим : Жива лялька тітки Мотрони : [спогади (с. Понорниця, Новгород-Сіверського р-ну)] / підгот. сторінку Л. Конарева, Є. Тютюнник, О. Особова // Уряд. кур'єр. – 2012. – 22 листоп. – С. 8 : фот. – (Голодомор).

2013

3148. Бруханда С.Ф. [Голодні 1932–1933 рр. у с. Мрин, Ніжинського р-ну] // Моє рідне село / С.Ф. Бруханда. – Ніжин, 2013. – С. 50–51.

3149. Розсекречена пам'ять // Село Бахмач : сторінки історії, 1147–2013 рр. / Н.Б. Гришко, В.О. Пушенко, Г.С. Рула [та ін.]. – Ніжин, 2013. – С. 52–62 : фот.

•
3150. Павленко С. Хліб був схожий на кізак : [спогади І. Горілого, жителя с. Городище, нині – Батуринської міськ. територ. громади, Ніжинського р-ну] // Голос України. – 2013. – 23 листоп. – С. 14 : фот.

3151. Тютюнник Є. Плата за фото, яке звинувачує : жителі Батурина Микола та Борис Бокані через світлини 1933-го потрапили у сталінські табори // Уряд. кур'єр. – 2013. – 20 лип. – С. 18 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

3152. Тютюнник Є. Тарілка супу від голови колгоспу : [як голови колгоспу допомагали людям у с. Галайбине, нині – Височанської селищ. територ. громади, Ніжинського р-ну] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 30 листоп. – С. 19 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

3153. Тютюнник Є. Щодня в інституті стояли домовини... : із 75 студентів випускниками 1934 року стали лише тринадцять : [спогади (м. Чернігів)] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 22 листоп. – С. 8 : фот. – Спец. вип. «Згадаємо все, пам'ятаємо всіх».

3154. Shevchenko D. Eating sparrows, baking weeds and worse : A grandmother's Holodomor remembrance : [спогади про Голодомор у с. Сальне, Ніжинського р-ну] // Kyiv Post. – 2013. – 23 Nov. – Phot.

2014

3155. Гринь М.М. Козацьке : матеріали до історії рідного села над Су-пій-рікою і його найближчої округи / М.М. Гринь. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2014. – 552 с. – Із змісту : Йосип Сталін : «Жити стало веселіше...» : [зокрема про колективізацію та селян. бунти (у селах нинішньої Бобровицької міськ. територ. громади, Ніжинського р-ну)]. – С. 246–267 ; У той рік зацікавили зозулі... – С. 272–288 : фот.

3156. Кужельний І.Д. Звеничів і звеничівці. – Чернігів : Десна Поліграф, 2014. – 440 с. ; 48 с. іл. – Із змісту : «Роботящим рукам перелоги орать... і посіяне жать». – С. 71–94 ; 3 Національної книги пам'яті жертв голодомору. – С. 96–102 ; «Отеє горе і ми пережили...». – С.103–118.

3157. Пришиба П. Моє життя : [зокрема про Голодомор на Чернігівщині] / П. Пришиба ; [упоряд. М. Ткач ; ред. Х. Ткач]. – Чернігів : Десна Поліграф, 2014. – 479, [1] с. : фот*.

3158. Суховерський А.М. Колективізація та голодомор у Голубівці : [нині – Ладанської селищ. територ. громади, Прилуцького р-ну] // Таємниці Голубових поселень / А.М. Суховерський. – Ніжин, 2014. – С. 51–64.

•

3159. Горобець С. Носія національної ідентичності цілеспрямовано знищували : [Голодомор на Чернігівщині] // Ніжин. вісн. – 2014. – 6 груд. – С. 3.

3160. Назаренко В. Свідомо й навмисно : більшовики знищили голодом на Чернігівщині понад 360 тисяч українців // День. – 2014. – 28–29 листоп. – С. 12.

3161. Не підкорені голодом у 1933-му – непереможні нині! : Селяни ставали «козаками» і «партизанами» : на Чернігівщині повстанський рух мав організований характер / підгот. Л. Конарева ; комент. В. В'ятровича // Уряд. кур'єр. – 2014. – 22 листоп. – С. 7 : фот. – (За матеріалами фотодокументальної виставки «Спротив геноциду», створеної Українським інститутом національної пам'яті та Галузевим державним архівом СБУ (керівник проєкту – В. Тилищак)).

3162. «300 днів без куска хлеба к скудному обеду» : [на фот. – родина фотографа М. Боканя, 2 квіт. 1933 р.] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 1.

2015

3163. Євтушенко М.І. Вічна скорбота і вічна пам'ять : [спогади очевидців Голодомору в с. Кропивне, нині – Талалаївської сіл. територ. громади, Ніжинського р-ну] // Моє рідне село : (історія села Кропивне) / М.І. Євтушенко. – Ніжин, 2015. – С. 79–87.

3164. Фурса М.М. Колективізація : [зокрема наводяться спогади авт. про Голодомор] // Хутір Лісовий у XX столітті : від хутора Комашинського до села Лісового / М.М. Фурса. – Ніжин, 2015. – С. 20–31.

3165. Ясенчук О. Чернігівщина буремна : збройний виступ Рябченка – одне з наймасовіших повстань селян напередодні Голодомору // Сіверщина в боротьбі за волю : нариси / О. Ясенчук. – Мена, 2015. – С. 71–78.

3166. Наumenко А. Село Бреч та його округа : [зокрема про Голодомор у селах нинішньої Корюківської міськ. територ. громади, Корюківського р-ну] // Сіверян. літопис. – 2015. – № 2. – С. 70–84.

3167. Тимошик М. Українське село періоду колективізації : (на матеріалах «Книги обліку членів колгоспу та їхніх родин» села Данина Ніжинського району Чернігівської області) : [зокрема про Голодомор] // Українознавство. – 2015. – № 4. – С. 114–124.

3168. Тимошик М. Усталена версія та прихована правда про радянську колективізацію : на матеріалах сіл тодішніх Носівського та Лосинівського районів : [про передумови Голодомору в Чернігівській обл.] // Сіверян. літопис. – 2015. – № 5. – С. 18–33.

2016

3169. Горобець С.М. Хроніки війни більшовиків з українським народом. Голодомор 1932–1933 років на Чернігівщині : виконавці злочину / С. Горобець, С. Бутко. – Чернігів : Десна Поліграф, 2016. – 184 с.

Про кн.: Чепурний В. «Їх відбирали із дна» – так історики оцінили кадровий контингент виконавців Голодомору на Чернігівщині // Голос України. – 2016. – 26 листоп. – С. 5 : фот. – (Голодомор).

3170. Євтушенко М.І. Вічна скорбота і вічна пам'ять : [спогади очевидців Голодомору в с. Гайворон, нині – Дмитрівської селищ. територ. громади, Ніжинського р-ну] // Гайворон. На крилах історії : (історія села Гайворон) / М.І. Євтушенко. – Вінниця, 2016. – С. 116–120.

3171. Леус В. Як наші розкуркулені земляки втікали з Сибіру : [Голодомор на Чернігівщині] // Десн. правда. – 2016. – 24 листоп. – С. 8.

3172. Місце смерті свого сина Костянтина сфотографував Микола Бокань з Батурина, Чернігівської області 30 червня 1933 року : [фотографія] // Газ. по-укр. – 2016. – 25 листоп. – С. 1.

3173. «Семья, каких на свете много и какие страдают бесцельно» : [фот. М. Боканя] // Газ. по-укр. – 2016. – 25 листоп. – С. 2. – (Голодомор).

Вшанування пам'яті жертв голодомору

2012

3174. Павленко С. Пам'ять неубієнна : [у Чернігові відбулася низка заходів із вшанування пам'яті жертв Голодомору] // Голос України. – 2012. – 22 листоп. – С. 19.

2013

3175. Павленко С. Запалала свіча : [м. Чернігів] // Голос України. – 2013. – 26 листоп. – С. 5.

НАРОДНА ТРАГЕДІЯ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА МИСТЕЦТВІ

2012

3176. Конончук Т.И. Художественная антропология как осмысление объективной реальности (Голод 1932–1933 гг. в украинской и русской литературе) // Материалы X Международного научного семинара «Диалог культур. Украина и Россия : Нежинский Санкт-Петербург», 11–13, 26–28 мая 2010 г. ; Материалы XI Международного семинара «Крепостной Санкт-Петербург XVIII в. и I пол. XIX в. в культурном наследии России и Украины» (к 150-летию отмены крепостного права в России), 12–15 мая 2011 г. / под общ. ред.: В.П. Леонова, Т.Н. Лебединской ; Б-ка Рос. акад. наук [и др.]. – Санкт-Петербург ; Нежин, 2012. – С. 63–71.

•

3177. Сокіл В. Образи наративів про голодомор : [авт. розглядає образи, характерні для наративів про Голодомор] // Народознав. зошити. – 2012. – № 6. – С. 1202–1208.

•

3178. Губар О. Україна в романі В. Винниченка «Слово за тобою, Сталіне!» : [зокрема про Голодомор] // Крим. світлиця. – 2012. – 7 верес. – С. 9 : фот. ; 14 верес. – С. 10 : фот.

3179. Мичко С. А на хаті – серп і молот, а у хаті смерть та голод : багаторічний читач «України молодой» з Тернополя Григорій Жук збирає народний фольклор на «голодну» тематику // Україна молода. – 2012. – 11 січ. – С. 8 : фот.

3180. Трофименко Т. Трагедія на три дії. Голодомор в українській літературі // Укр. мова та літ. – 2012. – № 1. – С. 38.

3181. Lozynskyj-Kyj L. Stones Under the Scythe : (Novel about the Ukrainian Holodomor in the English language) : [про присвячену Голодомору повість О. Мак «Каміння під косою», видану англ. мовою (2011)] // Ukrainian Echo. – 2012. – 15 April. – P. 2 : phot. ; The Ukrainian weekly. – 6 May. – P. 7 : phot.

2013

3182. Ярмоленко Н. Жанрова і сюжетно-тематична систематизація народних оповідей про Голодомор // Літературознавство. Фольклористика. Культурологія : зб. наук. пр. : до 60-річного ювілею літературознавця, д-ра філол. наук, проф. В.Т. Поліщука. – Черкаси, 2013. – С. 350–360.

3183. Dranenکو G. Holodomor en régime littéraire : de la répétition à l'itérativité : [як у творчості У. Самчука організовано побудову наративу-свідчення, що

стосується штучного голоду в Україні] // *Carrières de témoins de conflits contemporains* (1) : Les témoins itératifs, Nov 2011, Nancy, France / B. Fleury, J. Walter. – Nancy, 2013. – P. 101–128.

•

3184. Вірченко Т. Переосмислення Голодомору в сучасній українській драматургії крізь конфліктологічний вимір // *Studia Ucrainica Varsoviensia* / red. I. Mytnik. – Warszawa, 2013. – Wyd. 1. – S. 451–465.

3185. Сеник Л. З печаттю смерті. Голодомор 1932–1933 в українській літературі : документ і художня візія // Гуманітар. дисципліни у навч.-вихов. процесі вищ. навч. закладів. – Львів, 2013. – Вип. 3. – С. 30–39.

•

3186. Вощенко О.І. Образи сакрального українського світу та сучасності в повісті М. Стельмаха «Гуси-лебеді летять» : [у романі є одна з перших у рад. літ. згадок про Голодомор] // *Літературознав. студії*. – 2013. – Вип. 3. – С. 15–25.

3187. Даниленко В. Постколоніальний синдром в українській малій прозі 90-х років ХХ століття : [аналіз присвяч. Голодомору оповідань Б. Жолдака, К. Мотрич, В. Трубая та ін.] // *Літературознав. студії*. – 2013. – Вип. 40, ч. 1. – С. 254–263 ; *Слово і час*. – 2015. – № 9. – С. 23–29.

3188. Карбан А. Тема голодомору в народній прозі Полтавщини // *Література. Фольклор. Проблеми поетики*. – 2013. – Вип. 38. – С. 379–386.

3189. Конончук Т.І. Екзистенційні виміри осмислення реальності в прозі Михайла Стельмаха (на прикладі роману «Дума про тебе») : [проблематика роману стосується періоду колективізації та голодного лихоліття] // *Літературознав. студії*. – 2013. – Вип. 3. – С. 64–73.

3190. Лаврусевич Н. Із доброго подільського кореня : уроки літ. рідного краю за творами Миколи Магери : [зокрема про важливий вихов. вплив на учнів творів письменника-подолянина М. Магери, в яких зображено період Голодомору на Хмельниччині] // *Укр. літ. в загальноосвіт. школі*. – 2013. – № 5. – С. 44–45.

3191. Новиков А. «Театр абсурду» Олексія Чугуя : [про п'єсу-дилогію «Червоний смерч», яка є енциклопедією укр. життя періоду двох голодоморів – на початку 20-х і 30-х рр. ХХ ст.] // *Укр. літ. в загальноосвіт. школі*. – 2013. – № 12. – С. 11–13.

3192. Сокіл В. Епітет у системі зображально-виражальних засобів народних творів про голодомор // *Народознав. зошити*. – 2013. – № 5. – С. 782–786.

3193. Сокіл В. Роль зменшено-пестливих слів у формуванні чуттєво-образної системи голодоморної тематики // *Література. Фольклор. Проблеми поетики*. – 2013. – Вип. 38. – С. 257–264.

3194. Швець Н.С. Дихотомія соціального й національного в художній практиці Олекси Гай-Головка : [про повість «Їм дзвони не дзвонили», присвяч. Голодомору] // Наук. пр. Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка. – 2013. – Вип. 34. – С. 392–395. – (Філологічні науки).

3195. Ярмоленко Н. Голодомор в українській усній неказковій прозі // Література. Фольклор. Проблеми поетики. – 2013. – Вип. 39, ч. 1. – С. 231–242.

3196. Івашко О. Серп і молот принесли голод : перенесені страждання знайшли своє відображення в укр. нар. творчості // Уряд. кур'єр. – 2013. – 22 листоп. – С. 9. – Спец. вип. «Згадаємо все, пам'ятаємо всіх».

3197. Козирєва Т. Не підійти до небезпечної межі... : мистецтвознавець Роман Яців – про тему голоду як геноциду в образотворчому мистецтві // День. – 2013. – 22–23 листоп. – С. 22 : фот.

3198. Корженко С. Дітям треба казати правду : [інтерв'ю з Л. Юрченко, авт. зб. худож. творів «Зернятко надії» про Голодомор для дітей] // Газ. по-укр. – 2013. – 19 листоп. – С. 2. – (Голодомор).

3199. Храплива-Щур Л. Її ім'я – Мак : [про письменницю О. Мак (справж. ім'я О. Петрова), авт. твору про Голодомор «Каміння під косою»] // Наша віра. – 2013. – № 12. – С. 12 : портр.

2014

3200. Сеник Л. Насильницька смерть в українській літературі. Голодомор-геноцид 1932–1933 : документ і художня правда // Життя зі словом : ювіл. зб. на пошану проф. М. Ткачука / ТНПУ ; редкол.: М.Г. Жулинський, Р.П. Радишевський, В.П. Кравець [та ін.] ; ред. М. Зимомря. – Тернопіль ; Дрогобич, 2014. – С. 431–441.

3201. Dranenکو G. Le Holodomor dans les œuvres des écrivains de la «Renaissance fusillée» : déqualification, oubli et palingénésie du témoin : [Голодомор у творчості письменників «Розстріляного Відродження»] // Carrières de témoins de conflits contemporains (2) : Les témoins consacrés, les témoins oubliés / B. Fleury, J. Walter. – Nancy, 2014. – P. 207–236.

3202. Карбан А. Усні наративи про Голодомор 1932–1933 рр. : до питання взаємозв'язку пам'яті і традиції // Література. Фольклор. Проблеми поетики. – 2014. – Вип. 40. – С. 258–264.

3203. Кривопишина К. Особливості художньої реалізації теми голодомору в прозі Василя Захарченка // Наук. зап. Нац. ун-ту «Остроз. акад.». – 2014. – Вип. 41. – С. 220–223. – (Серія: Філологічна).

2015

3204. Журавлі у чорному. Голодомор 1932–1933 років у творчості письменників Хмельниччини / упоряд., ред. В. Горбатюк. – Хмельницький : Мельник А.А., 2015. – 100 с.

3205. Карбан А.А. Мовно-художні засоби фольклорних оповідань про Голодомор 1932–1933 рр. // Перспективи розвитку філологічних наук : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 15–16 трав. 2015 р.). – Херсон, 2015. – С. 81–84.

3206. Кулик М.О. Тема голодомору в українській літературі / М.О. Кулик, В.Ф. Подлесна // Філологічні науки : зб. матеріалів підсумкової наук. конф. студентів та викладачів / [редкол.: І.С. Попова та ін. ; упоряд. О.І. Панченко]. – Дніпропетровськ, 2015. – Ч. 3. – С. 128–131.

•

3207. Драненко Г. Жанрова категорія як прототипна сукупність : функціонування периферійні інстанцій прототипії «література про Голодомор» // *Studia Methodologica* : зб. наук. пр. пам'яті д-ра філол. наук, проф., акад. Акад. вищ. шк. України Р. Гром'яка (1937–2014). – Тернопіль, 2015. – № 40. – С. 268–278.

3208. Компанієць О.В. Опозиційний фольклор як одна з форм народного спротиву політиці «суцільної колективізації» та Голодомору 1932–1933 рр. в Україні // Вісн. Черкас. ун-ту / Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – 2015. – № 22. – С. 113–117. – (Серія: Історичні науки).

3209. Компанієць О.В. Український опозиційний фольклор 30-х рр. ХХ ст. : до проблеми класифікації та систематизації : [висвітлено проблему класифікації та систематизації зразків укр. опозиц. фольклору часів «суцільної колективізації» та Голодомору] / О.В. Компанієць, В.В. Масненко // Вісн. Черкас. ун-ту / Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – 2015. – № 29. – С. 122–126. – (Серія: Історичні науки).

3210. Компанієць О.В. Український опозиційний фольклор часів «суцільної колективізації» та Голодомору 1932–1933 рр. як відображення травматичного психосоматичного досвіду його очевидців // Вісн. Черкас. ун-ту / Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – 2015. – № 35. – С. 55–59. – (Серія: Історичні науки).

3211. Сокіл В. Порівняння в народній прозі про Голодомор // Літературознавство. Фольклористика. Культурологія : зб. наук. пр. – Черкаси, 2015. – Вип. 18/20. – С. 68–75.

3212. Тимошук Н.М. Темарій голоду в епіці 80–90-х рр. : аспекти мовостилію Анатолія Дімарова // Наук. зап. Вінниц. нац. аграр. ун-ту. – 2015. – Вип. 4. – С. 109–117. – (Серія: Соціально-гуманітарні науки).

3213. Ярмоленко Н. Народні оповіді про історичні події : проблема повернення із забуття : [обґрунтовано необхідність подальшого збирання й вивчення нар. оповідей про розкуркулення та Голодомор] // Літературознавство. Фольклористика. Культурологія : зб. наук. пр. – Черкаси, 2015. – Вип. 18/20. – С. 50–60.

3214. Карбан А.А. Голодомор 1932–1933 рр. у народній прозі українців : комунікативний аспект // Література. Фольклор. Проблеми поетики. – 2015. – Вип. 41. – С. 163–169.

3215. Карбан А.А. Механізми збереження елементів фольклорної системи в народних оповіданнях про Голодомор 1932–1933 рр. // Літературознав. студії. – 2015. – Вип. 43, ч. 1. – С. 254–259.

3216. Карбан А.А. Образи в усних народних оповіданнях про голодомор 1932–1933 рр. : трансмісія традиції // Літературознав. студії. – 2015. – Вип. 44, ч. 1. – С. 214–228.

3217. Коновалова М.М. Модерні експерименти у структурі п'єси Б. Бойчука «Голод (1933)» // Вісн. Донец. нац. ун-ту. – 2015. – № 1/2. – С. 135–139. – (Серія Б: Гуманітарні науки).

3218. Коржик А.О. Трапеза як інтерсеміотичний фольклорний текст : [зокрема про харчову деградацію у період Голодомору] // Літературознав. студії. – 2015. – Вип. 44, ч. 1. – С. 288–296.

3219. Мельник Н. Прозові наративи : динаміка традиції (на матеріалі фольклору Дніпропетровщини) : [досліджено традиц. риси нар. оповідань про голод 1921–1922, 1932–1933, 1946–1947 рр.] // Літератури світу : поетика, ментальність і духовність. – 2015. – Вип. 5. – С. 160–167.

3220. Сокіл В. Ювілейні силуетки фольклористів : [зокрема про праці В.К. Борисенко, пов'язані з голодомор. тематикою] // Народнознав. зошити. – 2015. – № 3. – С. 523–529.

3221. Тендітна Н.М. Смерть і бунт у романі-есе «Щоденний жезл» : [роман Є. Пашковського про Голодомор] // Молодий вчений. – 2015. – № 2 (17). – С. 128–131.

3222. Starovoyt I. Holodomor, amnesia and memory-(re)making in postwar Ukrainian literature and film : [у ст. розглядаються твори укр. літ. та кіно, спрямовані на збереження пам'яті про Голодомор (з середини 1930-х до середини 1980-х рр.)] // J. of Soviet and Post-Soviet Politics and Society. – 2015. – Vol. 2. – P. 341–366.

•
3223. Вишийватник Т. Без фальші й словесної потерухи : [зокрема про кн. П. Наніїва «Лозинова труна» (2003) (худож.-док. автобіогр. повість)] // Чорномор. новини. – 2015. – 11 черв. – С. 3 : фот.

3224. Грізна правда «Правого діла» : [про повість В. Гроссмана «Все тече», присвяч. Голодомору] / підгот. В. Шпак // Уряд. кур'єр. – 2015. – 5 груд. – С. 9 : фот. – (110 років з дня народження Василя Гроссмана).

3225. Свентах А. Від Голодомору до сьогоднішніх днів через поезію : [Н. Дзюбенко-Мейс – про свою нову поетичну кн. «Та, що біжить по стерні...»] // День. – 2015. – 27 серп. – С. 11.

2016

3226. Соколова А. Національна ідентичність у постколоніальному художньому дискурсі : [зокрема про тему Голодомору у худож. творах] // Проблеми становлення української державності : зб. наук. пр. за матеріалами наук.-практ. конф. з міжнар. участю (до 25-ї річниці незалежності України) 25 берез. 2016 р. / голов. ред. Я.В. Кічук. – Ізмаїл, 2016. – С. 111–120.

•
3227. Карбан А.І. Фольклор Великого голоду : історіографія дослідж. // Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка : зб. наук. пр. – 2016. – Вип. 44. – С. 35–41. – (Серія: Літературознавство).

•
3228. Гайдар В.П. Тема голодомору в творчості Івон Боланд // Англістика та американістика. – 2016. – Вип. 13. – С. 156–160.

3229. Ісаєнко М.М. Філософсько-українознавче осмислення рецепції голодомору в українській культурі першої половини ХХ століття // Софія. – 2016. – № 1 (5). – С. 65–68.

3230. Карбан А.А. Специфіка часово-просторової структури усних наративів про Голодомор 1932–1933 рр. // Молодий вчений. – 2016. – № 6. – С. 358–362.

3231. Накашидзе І. Особливості художнього розкриття теми голодомору в україномовній поезії Канади // Філол. дискурс. – 2016. – Вип. 4. – С. 125–129.

3232. Після фільму «Голод 33» більшість українців проголосували за незалежність своєї держави : [як тему Голодомору висвітлювали письменники, режисери, художники] / Л. Брюховецька, О. Зайченко, П. Кралюк, В. Скуратівський // Країна. – 2016. – № 45. – С. 21–23 : фот., іл. – (Голодомор).

3233. Четверик Л.П. «Імена їх ти, Господи, знаєш» : [висвітлення Голодомору в укр. літ.] // Шк. бібліотекар. – 2016. – № 11. – С. 40–43.

3234. Руда М. Він кинув виклик тоталітарному режиму : [повість ямпільчанина П. Наніїва «Лозинова труна» (2003) визнано кращим твором про Голодомор в Україні] // Ямпіл. вісті. – 2016. – 4 трав.

ЛІТЕРАТУРНІ ТВОРИ

3235. Антоненко В. Голодомору 1932–1933 рр. присвячується : [вірш] // Рад. патріот. – 2012. – 24 листоп. – С. 4 : іл. – (24 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

3236. Антонюк О.М. Голодомор в приказках одного села (Кармалюкове) : [Жмеринська міська територ. громада, Жмеринського р-ну] // Без минулого немає майбутнього : із історії м. Жмеринка / О. М. Антонюк. – Вінниця, 2013. – С. 114–116.

3237. Багрянний І.П. Сад Гетсиманський; Тигролови : [романи] / І.П. Багрянний ; [упоряд. О.В. Серьогіна ; передм. та післямова С.І. Луцій]. – Київ : Україна, 2015. – 870 с.

3238. Балецька О. Повертає пам'ять в 33-й : [вірш] // Вісн. Козятинщини. – 2015. – 3 груд. – С. 3.

3239. Барбак О.П. У 33-му : з бабусиних спогадів // П'ятиповерхівка : поезії / О.П. Барбак. – Вінниця, 2014. – С. 55.

3240. Барка В.К. Жовтий князь : роман / В.К. Барка. – Харків : Фоліо, 2014. – 316, [1] с. : іл. – (Шкільна бібліотека української та світової літератури). Те саме. – Київ, 2016. – 288 с. – (Серія «Видатні українські твори. Історія в романах та повістях»).

Про кн.: Скічко Ю. Порівняння як стилістичний засіб зображення картин голодомору у романі В. Барки «Жовтий князь» // Студент. наук. вісн. / КДПУ ім. В. Винниченка. – 2012. – Вип. 10, ч. 1. – С. 133–136.

Кричун Л.П. Місце і роль порівнянь у зображенні картин голодомору в романі В. Барки «Жовтий князь» // Наук. пр. Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка. – 2013. – Вип. 32, ч. 1. – С. 57–60. – (Серія: Філологічні науки).

Підгайко В.А. У полоні Жовтого князя : (за романом Василя Барки «Жовтий князь»). 11 кл. // Вивчаємо укр. мову та літ. – 2014. – № 31/32. – С. 15–20.

Олійник В.В. Трагічна Голгофа українського народу в зловісні 1932–1933 роки : роман Василя Барки «Жовтий князь» // Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті трагічних подій ХХ століття (Україна у Другій світовій війні (1939–1945 рр.)) : зб. наук. пр. – Хмельницький, 2015. – Вип. 9. – С. 191–194.

- Працьовитий В. Концепція світобудови в романі «Жовтий князь» Василя Барки // Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. – 2015. – № 43. – С. 20–39. – (Серія: Літературознавство).
- Сушко О. Проблема смерті в романі В. Барки «Жовтий князь» / О. Сушко, Ю. Туркіна // Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2015. – № 8. – С. 119–123. – (Філологічні науки. Літературознавство).
- Drapenko G. Autour du Prince jaune de Vassyl Barka : variations hypertextuelles et modélisations axiologiques : [гіпертекстуальні варіації та аксіол. моделі] // *Carrières de témoins de conflits contemporains (3) : Les témoins consacrés, les témoins oubliés* / B. Fleury, J. Walter. – Nancy, 2015. – P. 171–193.
- Конончук Т.І. Право на життя в лексичній структурі тексту (за романом «Жовтий князь» Василя Барки) // Українська мова в юриспруденції : стан, проблеми, перспективи : матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. з проблем розвитку та функціонування держ. мови (Київ, 30 листоп. 2016 р.) – Київ, 2016. – С. 185–188.

3241. Барліг О. Древа спізнюються на автобус : [у драмі увагу зосереджено навколо постколоніал. проблематики, питань гендеру та квір-ідентичностей ; тлом для цього виступає сприйняття молодими людьми поч. ХХІ ст. подій Голодомору] // Драма.UA : зб. п'єс / упоряд. і авт. передм. О. Дудко ; післямова О. Ірванець. – Львів, 2013. – С. 115–145.

3242. Берізка Г. Брат Коля : [автобіогр. оповідання про Голодомор] // Гайворон. вісті. – 2012. – 24 листоп. – С. 2.

3243. Білоус Д. Ти кажеш, не було Голодомору? : [вірші] // Нова газ. – 2015. – 26 листоп. – С. 10.

3244. Білоцький І. Поезія : [Голодомор] // Вісті. – 2013. – 28 листоп. – С. 8.

3245. Бриних М. Хліб із хрящами : роман : [про голод і нещасливість, про ген канібалізму і морок свідомості] / М. Бриних ; [вид. рада: В. Баранов та ін.]. – Київ : Ярославів Вал, 2012. – 165, [3] с. : іл.

Про кн.: Вертипорох О. Психопоетика роману Михайла Бриниха «Хліб із хрящами» // Літературознавство. Фольклористика. Культурологія : зб. наук. пр. – Черкаси, 2015. – Вип. 18/20. – С. 425–435.

Пасько І.В. Роман М. Бриниха «Хліб із хрящами» як спроба українського зомбі-горору // Таїни художнього тексту (до проблеми поетики художнього тексту). – 2016. – Вип. 20. – 64–72.

3246. Бурик Г. Домовина : [уривок з поеми] // Історія України, ХІХ – ХХІ ст. : практикум / В.Є. Голубко, Р.В. Лаврецький, А.Ф. Лозинський [та ін.] ; за заг. ред. Р.В. Лаврецького. – Львів, 2014. – С. 238–239.

3247. Вакуловська Т.В. Тридцять третє літо : [вірш] // Україна молода. – 2012. – 22 листоп. – С. 10.

3248. Василів-Базюк Л. Вісімдесят один років : [вірш] // Бористен. – 2014. – № 12. – С. 32 : іл. – («До річниці геноцидного голоду в Україні»).

3249. Василькова І. Сумно! : [вірш] // Зона : громад. та літ. часоп. Всеукр. т-ва політ. в'язнів і репресованих. – Одеса, 2013. – Вип. 28. – С. 21.

3250. Вечорка С. Прадідові : вірш : [присвяч. Ф. Вечорці, який у 1932 р., втративши п'ятеро дітей, помер з голоду і від побоїв місцевих енкаведистів за відмову вступати до колгоспу] // Надією прийдешність увінчай / С. Вечорка. – Суми, 2013. – С. 17.

3251. Виноградська Н.І. Вічний спомин ; Доволі спати брате! : [вірші] // Я додому йду : поезії / Н.І. Виноградська. – Харків, 2013. – С. 196–197.

3252. Вінклер Й. Вивезена : Неточка Ілляшенко розповідає про своє українське дитинство : [зокрема про Голодомор] / Й. Вінклер. – Київ : Критика, 2012. – 192 с.

Про кн.: Ваховська Н. Йозеф Вінклер. Вивезена : Неточка Ілляшенко розповідає про своє укр. дитинство : [рецензія] // Критика. – 2012. – Лип.-Серп. – С. 1 : фот.

Ваховська Н. Труднощі зворотнього перекладу // День. – 2012. – 5–6 жовт. – С. 23.

3253. Власова О. В пам'ять о голодоморе : [вірші] // Дорога в лето : стихотворения / О. Власова. – [Б.м.] – 2012. – С. 32*.

3254. Вовкун В.В. Голод : [новела] / В.В. Вовкун ; [худож. А. Вовкун]. – Чернівці : Букрек, 2013. – 14, [1] с. : кол. іл.

3255. Войткова В.П. Хлібина в дарунок : 75-м роковинам Голодомору в Україні : [вірш] // Оберіг : літ.-мистец. альм. / упоряд. А.Г. Гавришко-Бабічева. – Вінниця, 2013. – № 4. – С. 38.

3256. Волосяцька А.-М. Страшний сон : [оповідання] // Наша віра. – 2013. – № 10. – С. 7 : іл. – (Пам'ять про 33-й).

3257. Вологовська Н. Лицар України : Пам'яті Джеймса Мейса... ; Україно, древня, наче світ ; Дитинство ; Пам'яті жертв Голодомору 1933-го року в Україні : [вірші] // Мед. акад. – 2013. – 23 листоп. – С. 6–7. – (80 років Голодомору).

3258. Волошенюк І.С. Кунсткамера професора Нечипорука : [нарис про хірурга, д-ра мед. наук, проф. В.М. Нечипорука, зокрема про те, як він пережив Голодомор] // Мій письменницький гербарій / І.С. Волошенюк. – Вінниця, 2016. – С. 186–192.

3259. Воля О. Безкровна війна : народна епопея : уривок // Київ. – 2016. – № 11/12. – С. 115–137.

3260. Воля О. Весна 33-го : уривок із повісті «Завірюха» // ЄвроАтлантика. – 2013–2014. – № 3/4 (2013), № 1 (2014). – С. 225–229 : фот. – 3 номери в 1 кн.

3261. Воля О. Завірюха : повість : [про події 1930-х рр. ; через долю однієї родини показано трагедію всього укр. селянства] / О. Воля ; худож. М. Пшінка ; [вступ. слово В.І. Степаненка]. – Київ : Веселка, 2013. – 190, [2] с. : іл.

Те саме // Київ. – 2013. – № 7/8. – С. 55–136.

3262. Воля О. Перегін : повісті, оповідання, новели / О. Воля. – Київ : Аконіт, 2012. – 496 с. – Із змісту : Білий коник прибігав...: новели про голодовку : Бабуня ; Там, у байраці... ; Врятувала бабця ; Мама не крала... ; Перед трійцею ; Нуль... ; Бабусина таємниця ; «В Леніна привикайте веріть...» ; Очі сині дивилися... ; Звали тата Петром ; Білий коник прибігав... ; Злодій.

3263. Воля О. Янгольської краси була Галя ; Бабусина таємниця ; У ряденці білому ; Дорогою до Іловайська ; А небеса, як сон, м'які ; Вузлики для матері : [новели про Голодомор] // Віче. – 2013. – № 21. – С. 50–51 : фот. – (Великий голод. Стань свідком злочину).

3264. Ганієва-Музика М. Марта-Ласунка : (оповідання) // Бористен. – 2012. – № 11. – С. 14–15 : іл. – (Не підлягає забуттю. До чергової річниці Голодомору в Україні 1932–1933 рр.).

3265. Гармаш Г. «Мати-лобода...», «Голос дітей тридцять третього...» : [вірші] // Наша віра. – 2014. – № 11. – С. 11.

3266. Гойченко Д.Д. Красный апокалипсис : сквозь раскулачивание и Голодомор : мемуары свидетеля / Д.Д. Гойченко ; [науч. ред., коммент., послесл. П.Г. Проценко]. – Киев : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2012. – 400 с. – (Мемуары).

Те саме. – Изд. 2-е. – 2013. – 400 с. – (Мемуары).

Те саме. – Изд. 3-е. – 2013. – 400 с. – (Мемуары).

3267. Гойченко Д.Д. Крізь розкуркулення й голодомор : [уривок з кн.] / пер. з рос. Р. Лиші // Наша віра. – 2013. – № 3. – С. 11–12 : іл.

Про кн.: Вперше «А-ба-ба-га-ла-ма-га» видала книгу російською – про Голодомор і розкуркулення// Гомін України. – 2012. – 27 листоп. – С. 9 : фот. – Підпис : Західна інформаційна корпорація.

Дацюк Г. Неукраїнською про українське // Україна молода. – 2012. – 7 листоп. – Фот. «Ламали не лише тіло і душу, але й мову» : спогади очевидця голодомору // Крим. світлиця. – 2012. – 23 листоп. – С. 3.

Сугоняко О. Сповідь і ката, і жертви в одній особі // День. – 2013. – 26–27 квіт. – С. 23 : фот.

3268. Голобородько В. Телесик : (хатня інсценівка 33-го року) // Наша віра. – 2013. – № 7/8. – С. 11 : іл. – (Пам'ять про 33-й).

3269. Горбенко Н. Голос із 33-го : вірш // Земля для життя : вірші, оповідання / Н. Горбенко. – Суми, 2016. – С. 14–15.

3270. Гордєєва Є.І. Весна тридцять три // Зелені яблука мого надвечір'я : вірші / Є.І. Гордєєва. – Вінниця, 2012. – С. 96.

3271. Гузнак Н. Я пам'ятаю : [вірші] // Провінція. – 2015. – 4 груд. – С. 3.

3272. Гусак Б. Голод 33-го ; Пам'яті дітей 1933-го ; Балада про голодну смерть ; Пам'яті невинних жертв голодомору 1932–1933 років : [вірші] // Поезії душі моєї / Б. Гусак. – Суми, 2012. – С. 38–44.

3273. Десяк І. У цім селі нема собак (жертвам 1932–1933 років присвячується) : [вірш] // Чарівна криниченька : зб. літ. творів авторів-сучасників / упоряд. В.С. Горлей. – Вінниця, 2013. – С. 109–110.

3274. Дзюбенко-Мейс Н. Запалюй, свічу, Україно! : [вірш] // Укр. слово. – 2015. – 25 листоп.-1 груд. – С. 3.

3275. Дзюбенко-Мейс Н. Село. Голод : [вірш] // Укр. слово. – 2016. – 10–16 лют. – С. 12.

3276. Дзюбенко-Мейс Н. Хата бандуриста : балада // Слово Просвіти. – 2014. – 27 листоп.-3 груд. – С. 7.

3277. Дніпрова Г. Цвіте колюча тернина : роман / Г. Дніпрова. – Київ : Фітосоціоцентр, 2012. – 312 с.

Про кн.: [Укр. письменниця Г. Дніпрова презентувала в Парижі свій роман про Голодомор «Цвіте колюча тернина»] // Крим. світлиця. – 2013. – 24 трав. – С. 7.

3278. Доляк Н. Чорна дошка : роман / Н. Доляк. – Харків : Клуб сімейн. дозвілля, 2013. – 288 с.

Те саме. – 2014. – 368 с.

Те саме. – 2015. – 364 с. – (Коронація слова).

Про кн.: Романенко Л.В. «Минулому не помстишся» : тема голодомору у сучас. укр. літ. (на матеріалі роману Наталки Доляк «Чорна дошка») // Вісн. Маріуп. держ. ун-ту. – 2014. – Вип. 11. – С. 91–97. – (Серія: Філологія).

Хом'як Т.В. Поетика кольору в романі «Чорна дошка» Н. Доляк // Вісн. Запоріз. нац. ун-ту : зб. наук. пр. – 2016. – № 1. – С. 55–63. – (Серія: Філологічні науки).

Хом'як Т.В. Художнє моделювання голодомору 1932–1933 рр. у романі «Чорна дошка» Н. Доляк / Т.В. Хом'як, С.О. Шило // Українська література від давнини

до сучасності : парадигми, напрямки, проблеми : до 105-річчя від дня народж. д-ра філол. наук, проф. М.Д. Бернштейна : матеріали міжвиш. читань, 25 лют. 2016 р., м. Запоріжжя / редкол.: І.М. Бакаленко, Н.В. Горбач, Л.О. Костецька [та ін.]. – Запоріжжя, 2016. – С. 159–161.

Чижик К.В. Тема голодомору в романі Наталки Доляк «Чорна дошка» // Мови та літератури у полікультурному суспільстві : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (17 листоп. 2016 р.) / за ред. Н.І. Назаренко. – Маріуполь, 2016. – С. 115–117.

Шило С. Портрет як один із засобів художнього моделювання голодомору 1932–1933 років на Україні в романі «Чорна дошка» Н. Доляк // Молода наука – 2016 : зб. наук. пр. IX унів. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених, 12–14 квіт. 2016 р. : у 4 т. / редкол.: М.О. Фролов (ректор) [та ін.]. – Запоріжжя, 2016. – Т. 3 : Економічні науки. Іноземна філологія. Філологічні науки. – С. 366–367.

3279. Донських Т. Голод : [новела] // Наша віра. – 2013. – № 11. – С. 15 : іл.

3280. Дончевська А. Кусочек хлеба : [вірш] // Нова газ. – 2014. – 27 листоп. – С.15.

3281. Дорош М.Н. Хліб // В полоні сонця і води : поезія / М.Н. Дорош. – Вінниця, 2015. – С. 50–52.

3282. Драганюк О. Свіча скорботи : [вірш] // Галичина. – 2012. – 24 листоп. – С. 4. – (Голодомор).

3283. Дубовик Е. Останній сталінський удар : [публ. урив. з одноймен. кн. (Херсон, 1997)] // Крим. світлиця. – 2012. – 28 верес. – С. 7 : іл.

3284. Єжевський І. Заупокійний дзвін : [вірш про Голодомор] // Сіл. вісті. – 2015. – 26 листоп. – С. 2.

3285. Журавльова О. 33-ій – на все життя... : [новела] // Дзвін. – 2013. – № 5/6. – С. 112–113.

3286. Звичайна О. Миргородський ярмарок / О. Звичайна ; голов. ред. І. Пасічник. – Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Остроз. акад.», 2015. – 60 с.

Про кн.: Презентували книгу та унікальні матеріали СБУ / повідомили Р. Маринич, О. Юркова // Голос України. – 2015. – 28 листоп. – С. 7 : фот. – (Запали свічку).
Костюченко О. Видали книгу Олени Звичайної // Свобода. – 2016. – 5 лют. – Фот.

3287. Звірик А.П. Сонечко голодних літ // Непрошені думи : поезії / А.П. Звірик. – Вінниця, 2013. – С. 36–37.

3288. Звірик А.П. 1933–1993 : ситуація схожа // Памфлетовник : памфлето-новели / А.П. Звірик. – Вінниця, 2014. – С. 180–183.

3289. Кавун О. Лялька Міля : [оповідання] // Наша віра. – 2014. – № 11. – С. 11 : іл.

3290. Калита О. «Ой, горе тій чайці, тій чайці-небозі...» : світлій пам'яті моїх рідних та усіх тих, що загинули в Україні від голоду в страшному 1933-му, присвячується // Черномор. маяк. – 2012. – 24 нояб. – С. 3 : фот.

3291. Калита О. Оленько, Олечко, згоріла твоя долечка... // Тобі, рідне місто : спільний проект Іллічів. літ. т-ва «Сузір'я» : збірник. – Іллічівськ, 2015. – С. 15–19. – Те саме // Черномор. маяк. – 2013. – 23 нояб. – С. 3 : іл. – (До 80-ї річниці Голодомору 1932–1933 років в Україні).

3292. Качуровський І. Село в безодні : поема (уривки) // Укр. культура. – 2013. – № 11. – С. 72–77 : іл.

3293. Кобець В.Д. Голод. 1933-й рік // Сторожові вогні : вибр. твори / В.Д. Кобець. – Вінниця, 2016. – С. 112.

3294. Коваль В.М. Ранок 33-го : [вірш] // Оберіг : літ.-мистец. альм. / упоряд. А.Г. Гавришко-Бабічева. – Вінниця, 2013. – № 4. – С. 91.

3295. Козак Н. Геноцид ХХ століття: (до 80-річчя Голодомору) : [вірш] // Вільне життя плюс. – 2013. – 22 листоп. – С. 6.

3296. Козюк Є.І. Косив голодний 33-й // Дорога життя : публіцистика, нарис, оповідання і вітання / Є.І. Козюк. – Вінниця, 2012. – С. 22–24.

3297. Кокуца І. Втопила корба відро / І. Кокуца. – Київ : Україна, 2015. – 160 с.
Про кн.: Кир'ян Н. «Вони подумали, що це їхній світ» // Слово Просвіти. – 2016. – 3–9 листоп. – С. 16 : фот.

3298. Колодяжний А.Й. «Голодомор или геноцид 1932–1933 гг. против украинского народа» : така назва одного із розділів кн. нашого земляка А.Й. Колодяжного «Златополь» : [публ. урив. з кн.] // Новомиргородщина. – 2012. – 24 листоп. – С. 7.

3299. Коломійченко Т.О. Шалені коні : [повіді та оповідання з часів Голодомору] / Т.О. Коломійченко. – Дніпропетровськ : Журфонд, 2013. – 336 с.

3300. Кононович Л. Тема для медитації : роман / Л. Кононович. – 4-те вид., змін. – Львів : Кальварія, 2014. – 240 с.
Про кн.: Сарахан Т. Найкраще про Голодомор написав Леонід Кононович // Газ. по-укр. – 2013. – 20 груд. – С. 13.
Ковальчук А. Концепт страждання в романі Л. Кононовича «Тема для медитації» // Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука – 2014» : у 7 т. – Запоріжжя, 2014. – Т. 5. – С. 58–61.

3301. Корнійчук В. Я родом – з Голодомору... : [вірш] // Дзвін. – 2015. – № 2/3. – С. 87–88.

3302. Коровник Л. Пекучий України біль – Голодомор : [вірш] // Гомін України. – 2016. – 24 січ.

3303. Косарев В. Спаси, Боже, мою Україну : (пам'яті жертв Голодомору на Україні) : [вірш] // Юрид. вісн. України. – 2013. – 23–29 листоп. – С. 7.

3304. Косенко І. Чорний листопад 33-го : [вірш] // Трибуна праці. – 2015. – 27 листоп. – С. 1.

3305. Коток С. Голодом обірвані життя : [вірш] // Сарнен. новини. – 2015. – 26 листоп. – С. 2.

3306. Крайник Г. Дідова груша : замордованим голодом 32–33-х років присвячую ; Марення Маланки : [оповідання] // Чарівна криниченька : зб. літ. творів авторів-сучасників / упоряд. В.С. Горлей. – Вінниця, 2013. – С. 180–190.

3307. Красоткіна Н. Голодомор : [вірш] // Вісті. – 2013. – 22 листоп. – С. 1 ; Наше місто. – 2015. – 19 листоп.

3308. Кубах А. Геноцид : вірш // Гравітація слова : поезії / А. Кубах. – Суми, 2016. – С. 17–18.

3309. Куліш А. У нас Голодомору не було? ; Молитва ; Сидимо у затишній кав'ярні : [вірш] // Перевесло. – 2014. – Вип. 6. – С. 139–144.

3310. Лаба О. Тридцять третій : вірш-присвята пам'яті жертв Голодомору // Вісн. Розділля. – 2013. – 29 листоп. – С. 1.

3311. Лисивець А. «Скажи про щасливе життя...» : [повість] / А. Лисивець. – Київ : К.І.С, 2016. – 104 с. : іл.

3312. Литвин С. Диявольщина : (фрагменти) : [вірш] // Крим. світлиця. – 2013. – 22 листоп. – С. 1, 11.

3313. Литвиненко З. Мамина сповідь : вірш // Ярмарок. – 2014. – 30 січ. – С. 3.

3314. Литовченко Г. Голосила тиша : (новела) // Крим. світлиця. – 2016. – 2 груд.

3315. Любарська Л.М. Горять свічки : пам'яті жертв Голодомору : вірш // Свобода. – 2013. – 20 листоп. – С. 5.

3316. Маковець О. Не забудемо роки голодомору : диптих : [вірші] // Поетичний вінок осінніх настроїв / О. Маковець. – Сіффорд, Вірджинія, США, 2014. – С. 86–87.

3317. Малиновська О. За завісами штор : [вірш] // Сві-й-танок. – 2012. – Вип. 7. – С. 32–34.

3318. Малишко А. Вірші з шухляди // Слово Просвіти. – 2012. – 22–28 листоп. – С. 1. – (Із тридцять третім голим роком...). – Друк. за вид.: Антологія літераторів Обухівщини. – Обухів, 2012.

3319. Малюта І. Цвинтарна проява : [оповідання] // Культура і життя. – 2015. – 4–10 груд. – С. 14 : фот.

3320. Мартишева Л. Пригадаю твій погляд на мить : [вірші] // Вінниц. край. – 2016. – № 2. – С. 12–13.

3321. Марчевська Г.М. Уривок з книги Г.М. Марчевської (Галини Павленко) «Родина» // Крим. світлиця. – 2013. – 22 листоп. – С. 10 : фот.
Про кн.: Совик Л. «Ця книга – мій біль...» : [інтерв'ю з Г.М. Марчевською] // Крим. світлиця. – 2013. – 22 листоп. – С. 10 : фот.

3322. Марченко В.А. Гнёт : док. повесть / В.А. Марченко. – Николаев : Изд. П.Н. Шамрай, 2012. – 116 с.

3323. Матузок Л. Голодомор : вірш // Яблука пізніх віршів : поезії / Л. Матузок. – Суми, 2016. – С. 23.

3324. Махно В. Серце голоду : [вірш] // Укр. літ. газ. – 2013. – 8 берез. – С. 10–11 : фот.

3325. Михайлевський А. Колоски : [вірш] // Зона : громад. та літ. часоп. Всеукр. т-ва політ. в'язнів і репресованих. – Одеса, 2013. – Вип. 28. – С. 19.

3326. Михайлевський А. Яблуню батько рубає : [вірш] // Зона : громад. та літ. часоп. Всеукр. т-ва політ. в'язнів і репресованих. – Одеса, 2013. – Вип. 28. – С. 20.

3327. Михайлик Г. Голодомор : [вірш] // Дзвін. – 2016. – № 4. – С. 215.

3328. Наумко Ф. Ми – колядниці / Ф. Наумко, С. Одинець. – Суми : МакДен, 2015. – Із змісту : Голод 1933 року ; Хлопчина з Кургана : вірші. – С. 46–48*.

3329. Невидайло М. А злодії злодійствують : сповідь ; Жага волі : новела // Динозаври : вибр. твори / М. Невидайло. – [2-ге вид.]. – Ужгород, 2013*.

3330. Невидайло М. Жага волі: А злодії зlodійствують : сповідь : (уривки) ; Сумна пісня про корову : новела : (уривок) // Наша віра. – 2012. – № 11.

3331. Невидайло М. Сумна пісня про корову : новела // Приносини часів смутенних : вибр. твори / М. Невидайло. – [2-ге вид.]. – Ужгород, 2012*.

3332. Незнаний Н. Молитва на голод 33-го : [вірш] // Дзвін. – 2012. – № 3. – С. 29.

3333. Новакович Р. Остання Паска : [оповідання] (скорочено) // Уряд. кур'єр. – 2013. – 22 листоп. – С. 10–11 : іл. – Спец. вип. «Згадаємо все, пам'ятаємо всіх».

3334. Новакович Р. Серед ясного неба грім : оповідання // Наша віра. – 2013. – № 11. – С. 14–15 : іл. ; № 12. – С. 14–15 : іл.

3335. Олійник С.Т. Голодомор, залякни у тім часі // Сміється лірика моя... й тихесенько ридає : поезії / С.Т. Олійник. – Вінниця, 2012. – С. 19–20.

3336. Палажченко В. Жертвам голодомору : [вірш] // Літ. Україна. – 2015. – 3 верес. – С. 15.

3337. Пашко І. Голодний смерч в Україні : [вірш] // Голос відродження. – 2016. – 25 листоп. – С. 1.

3338. Петренко М. Вони так вирішили ; Окраєць від зайця ; Ховрашковий Великдень : [оповідання] // Слово Просвіти. – 2013. – 21–27 листоп. – С. 4.

3339. Петренко М. Дітям 33-го року ; Школа для розкуркулених // Літ. Україна. – 2012. – 22 листоп. – С. 5. – (Без права на щастя).

3340. Петренко М. Кусник хліба ; Сполоханий птах ; Подивна сльоза ; Дівчинка із маками : [вірші] // Літ. Україна. – 2016. – 17 листоп. – С. 1, 10 : фот. – (Чому немає прощення).

3341. Петренко М. Свічі в день Голодомору : [вірш] // Слово Просвіти. – 2012. – 22–28 листоп. – С. 5 – (Голодомор).

3342. Петренко М. Сім голодних корів : [вірш] // Дзвін. – 2015. – № 11. – С. 8.

3343. Петренко М. Так не прагнеться підсумовувати... : поезія // Рідний край : альм. Полтав. нац. пед. ун-ту / голов. ред. М. Степаненко. – 2015. – №1 (32). – С. 24–27.

3344. Піддубний С. Червона валка : [оповідання] // Березіль. – 2014. – № 11/12. – С. 19–28.

3345. Приходько К. Жертвам голодомору : вірш // Молось за долю України / К. Приходько. – Суми, 2016. – С. 11.

3346. Проць Л. Великдень – 33 : [вірш] // Слово Просвіти. – 2016. – 1–7 груд. – С. 3.

3347. Решетова С. Свідок : [вірш] // Зона : громад. та літ. часоп. Всеукр. т-ва політ. в'язнів і репресованих. – Одеса, 2013. – Вип. 28. – С. 17.

3348. Рибак М. Святому хлібу поклонись! : [вірш] // Колос. – 2013. – 22 листоп. – С. 5.

3349. Рибаченко В. Пильнуй, народе! : [вірш] // Прапор перемоги. – 2015. – 27 листоп. – С. 1.

3350. Різників (Різниченко) О.С. Голодною весною 1933-го : [вірш] // Зона : громад. та літ. часоп. Всеукр. т-ва політ. в'язнів і репресованих. – Одеса, 2013. – Вип. 28. – С. 28.

3351. Різників (Різниченко) О.С. Дід Горпина : новела // Відродження. – 2014. – 20 листоп. – С. 13.

3352. Різників (Різниченко) О.С. «Не можу ближнього свого...» : (новела) // Зона : громад. та літ. часоп. Всеукр. т-ва політ. в'язнів і репресованих. – Одеса, 2013. – Вип. 28. – С. 22–25 ; Відродження. – 2015. – 26 листоп. – С. 3.

3353. Романюк М. Спогад голодомореного : [вірш] // Долин. новини. – 2015. – 28 листоп. – С. 1.

3354. Рудик М. Голодомор : [вірш] // Дзвін. – 2012. – № 10. – С. 157.

3355. Самчук У.О. Марія : повість : для старш. шк. віку / У.О. Самчук. – 2-ге вид., без змін. – Київ : Нац. кн. проект, 2012. – 314, [2] с. – (Бібліотека шкільної класики. 11 клас. Позакласне читання).

Те саме. – 2-ге вид. – Київ : Знання, 2013. – 176 с. : іл.

Те саме / передм.: Р. Семків, Є. Онацький. – Вид. 2-ге. – Київ : Смолоскип, 2014. – 222 с.

Те саме. – Київ : Знання, 2015. – 176 с. – (Серія «Скарби»).

Про кн.: Морозюк В.М. Не згасни, свічко пам'яті... : трагедія укр. родини в романі У. Самчука «Марія» : [урок] // Вивчаємо укр. мову та літ. – 2012. – № 22/24. – С. 82–86.

Савенкова О.В. Голодомор 1933 року. Причини і наслідки (історія). Тема Голодомору в літературі. Роман У. Самчука «Марія» : [урок укр. літ., 10 кл.] // Кращі конкурсні уроки української мови та літератури / уклад. Є.І. Науменко. – Харків,

2012. – Вип. 5. – С. 156–163. – (Б-ка журналу «Вивчаємо українську мову та літературу»; вип. 11).

Омельянюк І. «Марія» йде до українців : перший роман про Голодомор у 1934 році створив волин. Гомер Улас Самчук // Уряд. кур'єр. – 2013. – 22 листоп. – С. 9 : фот. – Спец. вип. «Згадаємо все, пам'ятаємо всіх».

Перший роман про Голодомор вийшов 1934 року // Уряд. кур'єр. – 2013. – 25 трав. – С. 20.
Кишун І. Ідейно-художня проблематика роману «Марія» Уласа Самчука // Зб. студент. наук. пр. – Рівне, 2014. – № 1. – С. 94–101.

Мушинська О. Вивчаємо творчість Уласа Самчука : уроки третій і четвертий : [зокрема про зображення картин голодомору на прикладі однієї сім'ї у романі «Марія»] // Укр. літ. в загальноосвіт. шк. – 2014. – № 12. – С. 30–34.

Олійник В.В. Трагічні картини голодомору 1932–1933 років в Україні : на прикладі роману Уласа Самчука «Марія» // Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті трагічних подій ХХ століття : (до 120-річчя від дня народж. Якова Гальчевського) : зб. наук. пр. Хмельн. ін-ту МАУП. – Хмельницький, 2014. – Вип. 8. – С. 243–246.

Стасик М.В. Епічна модель світу в романі У. Самчука «Марія» // Вісн. Запоріз. нац. ун-ту : зб. наук. пр. – 2014. – № 1. – С. 104–109. – (Серія: Філологічні науки).

Тригуб І.А. Компаративний аналіз художнього твору на заняттях літературних курсів за вибором : [роман-хроніку У. Самчука «Марія» пропонується вивчати паралельно з романом Дж. Стейнбека «Грона гніву»] // Вісн. Черніг. нац. пед. ун-ту. – 2016. – Вип. 140. – С. 272–275. – (Серія: Педагогічні науки).

3356. Сердунич Л. Плакали ноги : [оповідання зі зб.: Барва смерті – 33-й : ст., спогади, фольклор про голодомор / авт. і упоряд. Л. Сердунич. – Хмельницький : [б.в.], 2004] // Нова газ. – 2015. – 26 листоп. – С. 10 : мал.

3357. Сердунич Л. Хто відповість? Хай відповість мені Москва! : [вірші] // Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті трагічних подій ХХ-ХХІ століть : (до 150-річчя з дня народж. Михайла Грушевського (1866–1934), вченого, історика, політ. і держ. діяча, голови Центральної Ради) : зб. наук. пр. Хмельн. ін-ту МАУП. – Хмельницький, 2016. – Вип. 10. – С. 227–228.

3358. Сичко Л. Паростки : [вірш про Голодомор] // Вінниц. край. – 2016. – № 4. – С. 36.

3359. Скорик М. Осінь. Жахи україномору / М. Скорик. – Київ : КИТ, 2015. – 624 с. : іл.

3360. Скорик П. День пам'яті Голодомору : вірш // Вік : поезія, пісні / П. Скорик. – Суми, 2016. – С. 85.

3361. Славинський М. Остання крихта : [вірш] // Чумац. шлях. – 2016. – № 2. – С. 22.

3362. Смит Т.Р. Малыш 44 : роман : [про розслідування у 1952 р. серії вбивств дітей, які сталися в період Голодомору] / Т.Р. Смит ; [пер. с англ. А. Михайлова]. – 2-е изд., стер. – Харьков ; Белгород : Клуб семейн. досуга, 2014. – 477, [1] с.

3363. Соломіцький О.Л. Голодомор // Крик зболеної душі : вірші / О.Л. Соломіцький. – Черкаси, 2013*.

3364. Стасюк О.В. Біля могили братика ; Свічка Голодомору : [вірші] // Нова газ. – 2015. – 26 листоп. – С. 10.

3365. Стасюк О.В. Молитва з Голодомору : [вірш] // Вклонюся небу : [поезія] / О.В. Стасюк. – Вінниця, 2013. – С. 58–59. – Те саме // Наша віра. – 2013. – № 4. – С. 5.

3366. Стасюк О.В. Свічка Голодомору : [вірш] // Я надиктовую пальцями тишу : [поезії] / О.В. Стасюк. – Львів, 2015. – С. 138. – Те саме // Наше місто. – 2015. – 19 листоп. – С. 1, 4.

3367. Стельмах Б. Свіча : [вірш] // Гомін України. – 2013. – 25 груд. – С. 2 : фот.

3368. Степовичка Л. Голоси з монументу жертвам Геноциду : [вірш] // Наша віра. – 2016. – № 10/11. – С. 15.

3369. Сторожук В.П. Бабина Балка : казка про Великий голод // Переклад із ластовиної : проза / В.П. Сторожук. – Вінниця, 2015. – С. 141–170.

3370. Сумарук О. Коса Голодомору : [вірш-присвята] // Голос Самбірщини. – 2013. – 22 листоп. – С. 1.

3371. Талан С. Расколотое небо : роман / С. Талан ; пер. с укр. Р. Хворостяной. – Харьков ; Белгород : Клуб семейн. досуга, 2015. – 348 с.

3372. Талан С. Розколоте небо : роман : [кохання на краю смерті. Україна. 1933-й] / С. Талан ; передм. О. Хвостової. – Харків : Клуб сімейн. дозвілля, 2014. – 352 с. : іл. – (Коронація слова).

Те саме. – 2015. – 352 с.

Те саме. – 2-ге вид. – 2016. – 345, [2] с. : іл. – (Коронація слова).

Про кн.: Ласкава Ю.В. Голодомор українського народу в романі С. Талан «Розколоте небо» // Вісн. Запоріж. нац. ун-ту. – 2016. – № 2. – С. 127–131. – (Серія: Філологічні науки).

3373. Тимочко І. «Криком розрубані...» ; «Голод. Під ребрами томиться смерть...» ; «Зморщений вечір у пошуках смерті...» ; «Розжарені леза на ржавих терезах...» ; «Чуєш, сиплеться пісок...» ; «Розбивається день...» ;

Вовк ; «Чуєш? Згортається спалена кров...» : [вірші] // Сві-й-танок.– 2013.– № 8. – С. 212–218.

3374. Тимцьо В. Земля, омита сльозами : [вірш-присвята] // Голос народу. – 2013. – 23 листоп. – С. 1.

3375. Тихонович Н. Мамо, дай хлібця! : [вірш] // Наше місто. – 2015. – 19 листоп.

3376. Тичина П. Голод // Скорбна мати / П. Тичина. – Київ, 2013. – С. 95.

3377. Тичина П. Скорбна мати : [уринок з поеми] // Наша віра. – 2015. – № 10/11. – С. 11 : іл.

3378. Ткачук Н. Голод : пам'яті бабуні Палажки : [вірш] // Вінниц. край. – 2014. – № 4. – С. 27–28.

3379. Ткачук П.І. Горе давнє і сьогочасне : до Дня пам'яті жертв Голодомору-33 : [вірш] // Друге народження Сливови / П.І. Ткачук. – Літин, 2012. – С. 49.

3380. Топоровський І. Дожити до ранку : новела // Свобода. – 2013. – 20 груд. – С.3. – (До 80-річчя Голодомору в Україні).

3381. Точковий В. «За що ж карав ти, Боже, сім'ю нашу?» : [поема, присвяч. жертвам Голодомору в с. Капустинцях, нині – Яготинської міськ. територ. громади, Бориспільського р-ну, Київської обл.] // Україна молода. – 2013. – 30 жовт. – С. 7 : фот. – (Біль народу).

3382. Трубай В. Штик : оповідання // Київ. – 2013. – № 9. – С. 102–106.

3383. Фесенко Н.Ф. Малороска / Н.Ф. Фесенко. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2015. – 82, [1] с. – (Програма «Українська книга»).

3384. Храплива-Щур Л. Псалом померлих від голоду 1932–33 // Бористен. – 2012. – № 2. – С. 13 : іл. – (Не підлягає забуттю).

3385. Цаль І.Д. Хліб : [вірш] // Обличчя часу : альманах / упоряд. М.С. Гедз. – Вінниця, 2015. – С. 12–13.

3386. Чіпка А. Голод (1932–1933 рр.) : [вірш] // Вісті Дергачівщини. – 2016. – 26 листоп. – С. 10 : фот. – (До Дня пам'яті жертв голодомору).

3387. Чорномор В.М. Відлуння козацької генези : повість : присвяч. 80-тій річниці Голодомору-Геноциду в Україні / В.М. Чорномор. – Севастополь : Просвіта, 2012. – 132 с.

3388. Чубенко В. Коло Хреста жертвам Голодомору : [вірш] // Зона : громад. та літ. часоп. Всеукр. т-ва політ. в'язнів і репресованих. – Одеса, 2013. – Вип. 28. – С. 18.

3389. Шовкошитний В.Ф. Кров – свята : іст. роман : у 2 кн. / В.Ф. Шовкошитний. – Київ : Укр. пріоритет, 2012. – 480 с.

3390. Шпирко О. Дзвони пам'яті // Степ. – 2016. – № 1. – С. 90.

3391. Шпудейко Г. В 33-ім : [вірш] // Нар. слово. – 2013. – 28 листоп. – С. 11.

3392. Щипківський Г. Млин : роман : [широке епічне полотно, присвяч. переломним подіям в Україні часів Першої і Другої світових воєн, у міжвоєнний період, зокрема, детально – про Голодомор] / Г. Щипківський. – Одеса : Астропринт, 2015. – 262 с.

3393. Щипківський Г. Утекти від себе : роман : [зокрема згадується Голодомор] / Г. Щипківський. – Одеса : Астропринт, 2015. – 236 с.

Про кн.: Лецкін М. «...Дух, який на все життя вкорінений у рідну землю» // Чорномор. новини. – 2015. – 5 груд. – С. 5.

Сисін Ю. Не відступаючи від правди : [зокрема про роман] // Чорномор. новини. – 2015. – 29 жовт. – С. 3 : іл.

3394. Яремко Ю. 33-ій : [вірш] // Дзвін. – 2015. – № 11. – С. 91–92.

3395. Яремчук В. Березень тридцять третього // Вісн. Переяславщини. – 2016. – 25 листоп.

3396. Ярмоленко Н. Колгоспники : (із неопубл. зб. «Сучасна неказкова проза : Голодомор») : [спогади черкащан про Голодомор] // Вісн. Черкас. ун-ту. – 2014. – № 20. – С. 111–131. – (Серія: Філологічні науки).

3397. Ярмусь С.О. Про сили зла, проти яких нам судилося поставити спротив, бо знати їх і не противитися їм, дорівнювало б злочину проти людства / С.О. Ярмусь ; пер. з англ. М. Корчевич. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2012. – 84 с. : іл.

3398. Ярославська Т. Із спогадів моєї прабабусі ; Нас вижило п'ятеро... ; Як ми з Іванком окрайчик хліба ділили! : до 80-річчя голодомору // Вишиванка : літ.-худож. зб. – Київ ; Херсон, 2013. – Ч. 4. – С. 10–13.

3399. Maleschok Powers E. Eevahn : Child of the Holodomor / E. Maleschok Powers. – Canada : Antecedent Publishers, 2013. – 168 p.

Про кн.: A story of the Holodomor for younger readers // The Ukrainian weekly. – 2014. – 25 May. – P. 16 : phot.

3400. Motyl A.J. Sweet Snow : a Novel of the Ukrainian Famine of 1933 / A.J. Motyl. – Somerville : Cervená Barva Press, 2013. – 156 p.

Про кн.: В США вийшла художественна книга о голодоморі в Україні // Факти. – 2013. – 13 лютого. – Підпис : УНН.

Сухоніс Ф. Нове осмислення трагедії Голодомору : [інтерв'ю з авт. кн. О. Мотилем] // Свобода. – 2013. – 6 верес. – С. 2 : фот.

У США видали книгу про Голодомор в Україні // Гомін України. – 2013. – 24 верес. – С. 6 : фот.

У США вийшла друком художня книжка про Голодомор в Україні // День. – 2013. – 14–15 черв. – С. 3 : фот.

Motyl to present readings of Holodomor novel // The Ukrainian weekly. – 2013. – 1 Sept. – P. 18 : phot.

Zawada Z. «Sweet Snow», a novel about the Holodomor // The Ukrainian weekly. – 2013. – 13 Oct. – P. 6, 13 : phot.

3401. Tchystiak D. Champ : soir et matin : in memoriam Holodomor : [новела пам'яті жертв Голодомору] / D. Tchystiak. – Rouen : Christophe Chomant Editeur, 2013. – 44 [2] p.

•

3402. В полоні Голодомору : 80-річчю Великого Голодомору в Україні присвячується... : [зб. поезій західноукр. авторів] / упоряд. Л.М. Любарська. – Тернопіль : Терно-граф, 2013. – 54 с. : іл.

3403. «Наїлися лободи, поздихали без води» : приказки, жарти, частівки часів Голодомору // Газ. по-укр. – 2013. – 19 листоп. – С. 2. – (Голодомор).

3404. «Палає пам'яті свіча. Вогонь – не згас». Хрестоматія діалектних текстів очевидців Голодоморів / упоряд. І.В. Гороф'янюк. – Вінниця : Едельвейс і К, 2014. – 148 с.

Про кн.: Гороф'янюк І.В. Вербалізація концепту ГОЛОД у діалектних автобіографічних текстах // Наук. зап. Вінниц. держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. – 2014. – Вип. 19. – С. 217–221. – (Серія: Філологія (мовознавство)).

Гороф'янюк І.В. Мовні засоби реалізації просторово-часового континууму в діалектному тексті : [аналіз мовних засобів вираження просторово-часового континууму в 37 діалект. автобіогр. текстах-спогадах подолян про Голодомор 1932–1933 рр. та голод 1946–1947 рр.] // Мовознав. вісн. – 2014. – Вип. 18. – С. 52–57.

Гримашевич Г.І. Голодомор в Україні крізь призму діалектного тексту // Укр. мова. – 2014. – № 4. – С. 155–160.

Горбатюк В. Вираження експресивної семантики в діалектних автобіографічних текстах / В. Горбатюк, І. Гороф'янюк // Наук. часопис Східнополіс. лінгвокраєзнав. центру. – Умань, 2015. – Вип. 4. – С. 13–17.

3405. І плакав світ... : [поезія] // Позаклас. час. – 2016. – № 8. – С. 49.

ЛІТЕРАТУРНІ ТА ЛІТЕРАТУРНО-МУЗИЧНІ СЦЕНАРІЇ, КОМПОЗИЦІЇ

2012

3406. Бадрак Т. Голодний рік – голодний вік : вихов. година // Сценарії : держ. свята та пам'ятні дати / [ред. рада: Л. Черкаська та ін.]. – Київ, 2012. – С. 75–83.

3407. Збірник сценаріїв : [сценарії заходів б-к-філій Тереховлянської міськ. територ. громади, Тернопільського р-ну, присвяч. Голодомору] / Тереховлян. центр. район. б-ка, метод.-бібліогр. відділ. – Тереховля, 2012. – 43 с.

3408. Нестеренко В. Танок чорної смерті («Голодомор-33») : (Трагедія мого народу) : сценічні композиції // Тридцять сім сходиночок до Парнасу. Ч. 1 трилогії «Люди... Митці... Доли» : навч.-метод. посіб. / В. Нестеренко. – Івано-Франківськ, 2012*.

3409. Одарич О.А. І запалали свічки пам'яті та скорботи... : іст.-літ. композиція // Сценарії : держ. свята та пам'ятні дати / [ред. рада: Л. Черкаська та ін.]. – Київ, 2012. – С. 84–91. – Те саме // Історія та правознавство : позакласна робота. – 2014. – № 11. – С. 34–38.

3410. Терех А.М. Голодний рік 1933-го : сценарій вихов. заходу [11 кл.] // Кращі позакласні заходи з української мови та літератури / уклад. Є.І. Науменко. – Харків, 2012. – Вип. 1. – С. 110–115. – (Б-ка журналу «Вивчаємо українську мову та літературу» ; вип. 4) ; Вип. 2. – С. 123–128. – (Б-ка журналу «Вивчаємо українську мову та літературу» ; вип. 5).

3411. Вільк В. Засвіти свічку пам'яті : (класна година) // Шк. світ. – 2012. – № 40. – С. 7–10.

3412. Клокач Л.В. Тернистими стежками : (до Дня вшанування жертв Голодомору, 6–7 кл.) // Вихов. робота в шк. – 2012. – № 10. – С. 12–13.

3413. Корень Л.О. Великий голод – вічний гріх : [сценарій заходу] // Позаклас. час. – 2015. – № 10. – С. 30–31.

3414. Лоскутова О.Г. Трагедія українського народу : (виховний захід до Дня вшанування жертв Голодомору, 3–4 кл.) // Вихов. робота в шк. – 2012. – № 10. – С. 14–15.

3415. Мудра Т.П. Запали свічку : (виховний захід до Дня вшанування жертв Голодомору, 9–10 кл.) // Вихов. робота в шк. – 2012. – № 10. – С. 16–19 : фот.

3416. Сценарій літературно-музичної композиції «На хресті Голодомору» : [сценарій нар. amator. театру читця «Пошук» Здолбунівського район. буд. культури (Рівн. обл.)] // Нар. творчість. – 2012. – № 1. – С. 24–26.

2013

3417. Курчаба О.Є. Голодомор : сценарій інформ.-пізнав. вихов. години // Збірник сценаріїв виховних заходів викладачів Луцького педагогічного коледжу. – Луцьк, 2013. – Вип. 5. – С. 50–56.

3418. Глушко В. Прости нас, пам'яте, прости! : [усн. журн. до 80-х роковин Голодомору] // Позаклас. час. – 2013. – № 19/20. – С. 1–8.

3419. Ковальова Т.І. Маловідомі факти про Голодомор : [сценарій заходу] // Освіта Буковини. – 2013. – 3 груд. – С. 7.

3420. Ліченко Г. Година пам'яті жертв голодомору та політичних репресій / Г. Ліченко, О. Мельник // Класному керівнику. Усе для роботи. – 2013. – № 9. – С. 32–36.

3421. Логінова Ю.І. «Ні труни, ні хрестів і ні тризни...» : (до Дня пам'яті жертв голодомору, 8–11 кл.) // Вихов. робота в шк. – 2013. – № 10. – С. 33–38 : фот.

3422. Мельничук О. Голодомор 1932–1933 рр. в Україні : 80 років трагедії // Історія України (Шк. світ). – 2013. – № 21. – С. 3.

3423. Рожко Ю. Виховний захід на тему «Голодомор 1932–1933 років в Україні» // Історія в сучас. шк. – 2013. – № 2. – С. 18–19.

2014

3424. Ткач Н. Сценарій виховного заходу, присвячений вшануванню жертв Голодомору «Україна пам'ятає – світ визнає» // Збірник методичних матеріалів за 2013/2014 н. р. / М-во освіти і науки України ; Департамент освіти і науки України Львів. облдержадмін. ; Держ. навч. заклад «Ставропігійське вище проф. училище м. Львова». – Львів, 2014. – С. 119–122 : фот.

3425. Кордонська А.В. Горять свічки в людських долонях жовті й білі : [година пам'яті жертв Голодомору] / А.В. Кордонська, А.П. Соляр // Вихов. робота в шк. – 2014. – № 10. – С. 26–30 : фот. ; Класному керівнику. Усе для роботи. – № 9. – С. 32–37.

2015

3426. Американське серце, віддане Україні : година іст. портрету Джеймса Мейса – українознавця, америк. вченого, історика, громад. діяча / Волин. ДОУНБ ім. Олени Пчілки. – Луцьк, 2015. – 10 с.

3427. «Вогонь скорботи в серці на віки!» : сценарій мітингу-реквієму до Дня пам'яті жертв Голодомору // З Україною в серці : зб. сценаріїв урочистих мітингів до держ. свят / уклад. Є.О. Коваль. – Київ ; Херсон, 2015. – С. 46–50.

3428. Мусієнко З.М. Розп'ята душа на хресті Всевишньої печалі : година-реквієм до роковин вшанування пам'яті жертв голодоморів в Україні // «Щоб мати Україну – треба бути українцями» : (зб. сценаріїв вихов. заходів патріот. спрямування). – Ужгород, 2015. – С. 62–68 : фот.

3429. Берташ Т.С. Мітинг-реквієм, присвячений пам'яті жертв Голодомору : [сценарій вихов. заходу] // Вихов. робота в шк. – 2015. – № 10. – С. 35–38.

3430. Бужак Л.В. Україна пам'ятає. Світ визнає : [сценарій заходу] // Все для вчителя. – 2015. – № 10. – С. 7–8.

3431. Єрохіна Н.М. Не повторися, біль душі людської! : до Дня вшанування жертв голодомору / Н.М. Єрохіна, О.М. Єрохіна // Класному керівнику. Усе для роботи. – 2015. – № 10. – С. 14–22.

3432. Замфіракі М.П. Урок-реквієм «Три голодомори в Україні» // Історія та правознавство. Позакласна робота. – 2015. – № 10. – С. 30–35.

3433. Калюжний С.І. Голодомор 1932–1933 років як величезна трагедія українського народу : урок пам'яті // Класному керівнику. Усе для роботи. – 2015. – № 10. – С. 28–34.

3434. Кодола Н.І. Не згасне свіча пам'яті : [сценарій вихов. заходу] // Класному керівнику. Усе для роботи. – 2015. – № 10. – С. 23–27.

3435. Свіженець Н. Не згасне свічка пам'яті народної. Вечір до Дня пам'яті жертв голодомору 1932–1933 рр. : [сценарій позаклас. заходу] // Позашкілля. – 2015. – № 10. – С. 60–64.

3436. Степаненко М.І. Не зарубцюється на серці рана... : [сценарій] // Вивчаємо укр. мову та літ. – 2015. – № 34/35/36. – С. 82–85.

3437. Ткаченко М.І. Пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років : [сценарій вихов. заходу] // Класному керівнику. Усе для роботи. – 2015. – № 10. – С. 36–39.

2016

3438. Методичні рекомендації з патріотичного виховання у закладах культури / Обл. орг.-метод. центр культури. – Ужгород, 2016. – 154 с. – Із змісту :

Сценарій «Вічна пам'ять замореним голодом». – С. 80–85 ; Чорна сповідь моєї Вітчизни : реквієм, присвячений пам'яті жертв Голодомору. – С. 85–89.

3439. Міллер Л.О. (Левко Стрілець) «Мільйони їх – мов колосків на ниві» : музич.-поет. композиція до 75-ої річниці Голодомору в Україні. – 2016*.

3440. Національно-патріотичне виховання в технікумах і коледжах : зб. сценаріїв. – Київ : Агроосвіта, 2016. – 322 с. – Із змісту : Виховна година, присвячена Дню пам'яті жертв голодомору 1932–1933 рр. в Україні / С. Назаренко. – С. 52–58. «Схиляюсь у молитовному поклоні, щоб наш не перевівся родовід» / О. Логотюк, Г. Логотюк. – С. 108–123. «Не повторися, біль душі людської» / О. Єрохіна. – С. 310–321.

3441. Артеменко С.Ю. Україна пам'ятає, світ визнає! : [сценарій вихов. заходу] / С.Ю. Артеменко, С.В. Григор // Вихователю ГПД. Усе для роботи. – 2016. – № 8. – С. 44–47.

3442. Гусак Л. Голодомор 1932–1933 рр. і стирання пам'яті : [сценарій] // Все для вчителя. – 2016. – № 1. – С. 23–24.

3443. Довжанин Г. Людської пам'яті мости... : [сценарій] // Позаклас. час. – 2016. – № 10. – С. 35–36.

3444. Мельник Л. «Слова гостріші за багнет...» : [сценарій] // Все для вчителя. – 2016. – № 3. – С. 25–26.

3445. Сірокваша Т. Голгофа України. Пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років : [сценарій] // Вивчаємо укр. мову та літ. Позаклас. робота. – 2016. – № 11. – С. 30–33.

3446. Тютюнник Ю.А. «Пам'яті жертв Голодомору» : (виховний захід) // Шк. бібліотекар. – 2016. – № 5. – С. 14–16.

ЖИВОПИС. СКУЛЬПТУРА

2012

3447. Elliott R.G. Bearing Philatelic Witness : Victims of Stalinism on Stamps : [зокрема про марки, випущені в пам'ять жертв Голодомору] // The Winton M. Blount Postal History Symposia : Select Papers, 2010–2011. Smithsonian Contributions to History and Technology / ed. by T.M. Lera. – Washington D.C., 2012. – № 56. – P. 59–67.

3448. Hýbl F. Východoslovanské náměty v díle světově proslulého českého secesního malíře Alfonse Muchy : [про творчість чес. худож. А. Мухи, зокрема авт. презентує плакат, присвяч. Голодомору] // Наук. вісн. Закарпат.

худож. ін-ту : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Ужгород, 12–14 трав. 2011 р. / редкол.: І. Небесник [та ін.]. – Ужгород, 2012. – Вип. 2. – С. 25–33.

3449. Marciniak T. *Ukrainskie zeszyty. Wielki głód w ewłoskim komiksie* : [про італ. комікси про Голодомор «Українські зошити» худож. І. Тувері] // Історія релігій в Україні : наук. щорічник : у 2 кн. / Львів. музей історії релігії, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України ; упоряд.: О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. – Львів, 2012. – Кн. 1, ч. 1 : Історія. – С. 794–803.

•

3450. Роман Пятковка. «Голодомор. Фантомы 30-х годов», 1989 (фото 298–301) // 5.6 : журн. о фот. – 2012. – № 7. – С. 40. – (Анонимная фотография).

2013

3451. Буланова Н. Мавка 1933-го : про новий експонат Музею історії Дніпродзержинська : [нині – м. Кам'янське] // День. – 2013. – 27–28 груд. – С. 12 : фот. ; Свобода. – 13 груд. – С. 6 : фот.

3452. Віценья Л. Бо душі наші – вічні... : [вист. робіт на тему Голодомору худож. В. Франчука (Полтава)] // Зоря Полтавщини. – 2013. – 28 листоп.

3453. Голодомор у картинах в Луцьку : [флешмоб, фоторепортаж] // Волин. новини. – 2013. – 23 листоп. – Фот.

3454. Гривінський Р. Історія, написана від руки : [С. Черняк з м. Славутича (Київська обл.), журналістка, драматург і громад. діяч, збирала і зберегла малюнки, створені очевидцями Голодомору] // День. – 2013. – 22–23 листоп. – С. 18 : фот.

3455. Мадонна-страдниця : [«Мадонна Голодомору-33», у граф. творі архітектора М. Юрків-Яроцької з Австралії Матір-Україну зображено з чорним ореолом – символом жалоби] // Чорномор. новини. – 2013. – 23 листоп. – С. 1 : фот.

3456. Мачульська О. Валерій Франчук : «Талант і душа – єдині» : [інтерв'ю з художником, у якого одна із головних тем – Голодомор] // Слово Провіти. – 2013. – 28 листоп.-4 груд. – С. 8 : фот.

3457. Мельник П. Мавка з пекла : [фонд Музею історії м. Дніпродзержинська (нині – м. Кам'янське) поповнився унік. картиною, написаною П. Бичко 14 трав. 1933 р.] // Голос України. – 2013–23 листоп. – С. 15 : фот. ; Придніпров'я. – 23 листоп. – С. 1 : фот. – Під назвою : Мавка тридцять третього. – Без авт.

3458. Мигович В. Не гасне мистецький каганець : [про живописця і графіка В. Сада, зокрема про його полотно «Геноцид», присвяч. Голодомору] // Свобода. – 2013. – 15 листоп. – С. 11 : фот.

3459. Поляки теж видали комікси про Голодомор та УРСР : [у Польщі переклали і видали італ. комікси про Голодомор «Українські зошити» худож. І. Тувері] // Гомін України. – 2013. – 26 листоп. – С. 6 : фот.

3460. Чердинцева А. «Розгойдані дзвони пам'яті» Валерія Франчука : [у Нац. музеї літ. України експонувалася вист. творів художника з циклу, присвяч. жертвам Голодомору] // Культура і життя. – 2013. – 22 листоп. – С. 4 : фот.

2014

3461. Свята печаль : [картина] / худож. В. Франчук // Наша віра. – 2014. – № 11. – С. 11.

2015

3462. Напередодні Голодомору : «Сорочинський ярмарок» Б. Косарева : [Б. Косарев – худож. театру] // Мистці українського авангарду в Харкові : монографія. – 2-е вид., допов. і перероб. / Т. Павлова ; відп. за вип. І. Павлов. – Харків, 2015. – С. 274–283 : фот.

3463. «Ангели скорботи» в архітектурному комплексі пам'ятника Голодомору 1932–1933 років у Києві : [фотографія] ; «Дівчинка з колосками» в архітектурному комплексі пам'ятника Голодомору 1932–1933 років у Києві : [фотографія ; скульптори М. Обезюк, П. Дроздовський] // Світогляд. – 2015. – № 3. – С. 56, 57.

3464. Пінчевська Б. Метафізика міських краєвидів : живопис Бориса Когана : [зокрема про картину «Лихоліття» (1988), присвяч. Голодомору] // Сучас. мистецтво. – 2015. – Вип. 11. – С. 195–192.

3465. Климчак М. На виставці показано творчість Оксани Теодорович : [зокрема про картину «Чобіт Лазара» (пастель, 2015), на якій зображено чобіт ката України Л. Кагановича] // Свобода. – 2015. – 18 груд. – С. 8, 34 : фот.

3466. Кривда М. Починав малювати квіти, а виходили лики безневинно убієнних : [інтерв'ю з нар. худож. України В. Франчуком, зокрема про картини, присвяч. Голодомору] // Голос України. – 2015. – 28 листоп. – С. 6 : фот.

3467. Овчаренко Е. «Живі, бо пам'ятаємо» : [вист. картин худож. В. Франчука у Нац. музеї історії України] // Культура і життя. – 2015. – 4–10 груд. – С. 7 : фот.

2016

3468. [«Безвихідь», картина худож. Ф. Полонського (2008)] // Газ. по-укр. – 2016. – 29 листоп. – С. 6. – (Голодомор у мистецтві).

3469. [Малюнок на тему Голодомору Є. Сакевич-Даллас, уродженки с. Кам'яна Балка, Миколаївського р-ну, Миколаївської обл.] // Газ. по-укр. – 2016. – 25 листоп. – С. 3. – (Голодомор).

3470. Сазанський А. Голодомор в картині Кричевського : [«32» худож. В. Кричевського] // Свобода. – 2016. – 1 верес.

ТЕАТР

2012

3471. Гончаров О. Доктрина Менделя : драма на одну дію : [про один день часів Голодомору – 16 квіт. 1933 р.] // Авансцена : інформ. зб. сучас. укр. драматургії. – Київ ; Львів, 2012. – С. 42.

3472. Марчук Н. Калина та песиголовці : драма на дві дії : [трагедія 1932–1933 рр. подається через призму біблійних істин, міфології та фольклору] // Авансцена : інформ. зб. сучас. укр. драматургії. – Київ ; Львів, 2012. – С. 69. – Те саме // Шк. світ. – № 38. – С. 5–19.

2013

3473. Соколинська А. «Коли говоримо про Голодомор, говоримо про загрозу тоталітаризму» : харків. театр «Арабески» показав трагедію очима свідків : [вистава «Треба жити – не можна вмирати... або Листи з Харкова»] // День. – 2013. – 14 листоп. – С. 2 : фот.

2014

3474. У Луцьку – «тіні Голодомору» : [вистава театру тіней «5 колосків»] // Волин. новини. – 2014. – 22 листоп. – Фот.

2015

3475. Поліщук Т. Жертвам Голодомору присвячуємо... : [про виставу «Зерносховище» режисера А. Приходька за п'єсою Н. Ворожбит] // День. – 2015. – 26 листоп. – С. 6 : фот.

3476. Роса-Лаврентій С. Що ховає «Зерносховище»? : [вистава режисера А. Приходька за п'єсою Н. Ворожбит] // День. – 2015. – 4 черв. – С. 10 : фот.

2016

3477. Інтерактивний театр «Почуття». Вистава «Голод душі» : [у виставі задіяно поезію «Молитва з голодомору» невідомого авт.] / авт. сценарію: І. Степанчук, І. Плітко, Ю. Ярмолка // Збірник сценаріїв інтерактивних вистав з дисципліни «Основи сценарної роботи соціального педагога» : метод. матеріали до курсу / уклад.: І. Палько, К. Марчук. – Житомир, 2016. – С. 36–38.

•
3478. Гумницька Н. Про трагедію Голодомору : у Львові музикою і театральними засобами згадували про страшні миті нашої історії // День. – 2016. – 2–3 груд. – С. 9 : фот.

3479. Прем'єра пластичної вистави «Очевидці» : [за основу вистави взято історії-монологи реальних людей, які вижили в роки Голодомору (Нац. музей «Меморіал жертв Голодомору»)] // Голос України. – 2016. – 26 листоп. – С. 5. – (Голодомор).

КІНО

2012

3480. Авдашкова Т. Голлівудський режисер працює над фільмом про Голодомор 1932–1933 років : [«Голодомор. Геноцид України», режисер Б. Лей] // День. – 2012. – 22–23 листоп. – С. 18 : фот.

3481. Грищук Х. У Польщі ентузіасти знімають фільм про Голодомор : у основу лягла історія про 33 години з життя українки : [за сценарієм М. Крайнівської «33»] // День. – 2012. – 22 лют. – С. 6 : фот.

3482. Козирева Т. Львів продовжує вшановувати пам'ять жертв Голодомору : [зокрема про фільм «Жнива розпачу» (1984), створений С. Новицьким та Ю. Луговим] // День. – 2012. – 30 листоп.-1 груд. – С. 2.

3483. Лучанам покажуть документальний фільм про Голодомор : [«Живі» С. Буковського (2008)] // Волин. новини. – 2012. – 20 листоп. – Фот.

3484. Самченко В. Спротив геноциду : [про док. стрічку «Одужання. Особистий рахунок» – третю частину трилогії «Голодомор. Технологія геноциду» (2007) режисера В. Дерюгіна] // Україна молода. – 2012. – 30 листоп. – Фот. ; Гомін України. – 2013. – 12, 15 берез.

3485. У Клубі Інтелектуального Кіно дивилися фільм про Голодомор : [док. фільм «Живі» С. Буковського (2008)] // Волин. новини. – 2012. – 22 листоп. – Фот.

3486. Madden C.A. «Genocide Revealed» explores ever painful but necessary topic : [про док. фільм режисера Ю. Лугового «Окрадена земля» (2011)] // The Ukrainian weekly. – 2012. – 18 March. – P. 9 : phot.

3487. New release : «Holodomor : Ukraine's Genocide» on DVD : [док. фільм «Голодомор: Геноцид України. Велика брехня найкраще приховується в секретності» (2008) режисера Б. Лі] // The Ukrainian weekly. – 2012. – 16 Dec. – P. 8 : phot.

3488. Timtchenko I. New documentary offers penetrating look at Holodomor : [док. фільм «Голодомор: Геноцид України. Велика брехня найкраще приховується в секретності» (2008) режисера Б. Лі] // Kyiv Post. – 2012. – 19 July. – Phot.

2013

3489. Голодомор. Забутий геноцид : док. фільм / режисер Б. Бане. – Україна, Франція, 2013. – 90 хв.

Про фільм: Vettraino J. [Film] Holodomor. Le genocide oublié (Bénédicte Banet, France 2013, 90 min.) // *Revue Project comprendre pour agir*. – 2013. – 26 Nov. – Image.

«Забутий геноцид» – французький режисер презентує фільм про Голодомор // Газ. по-укр. – 2014. – 18 листоп.

Французи про Голодомор // *Культура і життя*. – 2014. – 21–27 листоп. – С. 2 : іл.

Цимбалюк М. «Голодомор. Забутий геноцид» // *Слово Просвіти*. – 2014. – 27 листоп. – 3 груд. – С. 7 : фот. – (Свіча пам'яті).

Велимчаниця О. Не забути геноцид. Фокус французької камери // *Кіно-Театр*. – 2015. – № 1. – С. 15.

3490. Червоне намисто : [короткометражка] / режисер Т. Кондрашевська, К. Карапетян. – Україна, 2013. – 18 хв.

Про фільм: Довгаль С. *Коротко про найстрашніше : [про зйомки фільму]* // *Україна молода*. – 2012. – 23 листоп. – С. 7 : фот.

11 селян из Днепропетровщины покажут в кино : [зйомки будуть проходити у с. Рудка (Дніпропетровська обл.)] // *Сегодня*. – 2012. – 8 нояб.

Рижков В. *Український Голодомор – очима дітей : [про зйомки фільму]* // *День*. – 2012. – 5–6 жовт. – С. 2 : фот.

У Дніпропетровську знімають фільм про Голодомор // *Гомін України*. – 2012. – 23 жовт. – С. 9.

•

3491. Жнива розпачу : Голодомор в Україні 1932–1933 : [про док. стрічку «Жнива розпачу» (1984)] // *Гомін України*. – 2013. – 24 верес. – С. 6.

3492. Лубчак В. Джеймс Мейс – союзник української молоді : у Нац. музеї «Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні» відбувся кінолекторій, присвяч. видатному укр. й америк. вченому, авт. «Дня» і громад. діячеві : [зокрема присутнім показали фільм «Джеймс Мейс – серце, віддане Україні» (2012)] // *День*. – 2013. – 15–16 лют. – С. 10 : фот.

3493. Лубчак В. Фільм і дискусія : [док. фільм «Джеймс Мейс – серце, віддане Україні» (2012)] // *День*. – 2013. – 12 лют. – С. 2.

3494. Educational release of «Genocide Revealed» documentary is completed : [про док. фільм режисера Ю. Лугового «Окрадена земля» (2011)] // *The Ukrainian weekly*. – 2013. – 24 Feb. – P. 10 : phot.

2014

3495. «Поводир» : іст. драма / режисер О. Санін ; сценаристи: О. Санін, І. Роздобудько, О. Ірванець ; композитор А. Загайкевич. – Україна : студія «ProntoFilm», 2014. – 122 хв.

Про фільм: Богачевська О. Сергій Жадан зіграв харківського поета Семенка – 10 фактів про стрічку «Поводир» // Газ. по-укр. – 2014. – 12 листоп. – Фот.

Брянцева Х. «Поводир» – шедевр чи піар? // Час Київщини. – 2014. – 2 груд. – Фот.

Галата А. «Поводир» розкриває очі світові // Уряд. кур'єр. – 2014. – 29 листоп. – С. 1, 16.

Жарких Л. «Поводир» : коли камера сильніша за зброю // Вгору. – 2014. – 15 листоп. – Фот.

Самченко В. Сліпі не ті, хто незрячий // Україна молода. – 2015. – 20 лют. – Фот.

3496. Holodomor : the forgotten genocide : a film / by B. Banet. – France, 2014. – 52 min.

•
3497. Сивачук В. Відображення трагедії Голодомору в сучасному українському кінематографі // Наук. вісн. Київ. нац. ун-ту театру, кіно і телебачення ім. І.К. Карпенка-Карого. – 2014. – Вип. 15. – С. 99–105.

•
3498. Циба Г. Пошуки національної ідентичності та історичної правди в українському кіно доби Перебудови (1986–1991) : [зокрема про стрічку О. Янчука «Голод-33» (1991)] // МІСТ : Мистецтво, історія, сучасність, теорія. – 2014. – Вип. 10. – С. 224–233.

•
3499. Ситник Ю. «Барвінківська Голгофа» : [у Барвінківській район. б-ці (м. Барвінкове, Харківської обл.) відбулася презентація док. фільму] // Обрії Ізюмщини. – 2014. – 28 листоп. – С. 3.

2015

3500. Голодомор : голоси свідків : [короткометражний док. фільм] / режисер А. Охримович. – Канада, 2015. – 30 хв.

3501. Голодомор 1932–1933 рр. Постгеноцидний синдром : док. фільм / режисер П. Мироненко. – Україна, 2015. – 28 хв.

3502. Її хліб насущний : док. фільм : [спогади 95-річної Лідії, уродженки Херсона, яка зараз живе в Таллінні] / режисер В. Бігун. – Україна ; Естонія, 2015. – 11 хв.

Про фільм: Допрем'єрний показ фільму В'ячеслава Бігуна «Її хліб насущний» про Голодомор // Тячів. – 2015. – 28 листоп. – С. 3 : фот.

В'ячеслав Бігун показав у Тячеві свої нові фільми : [про показ трьох кінострічок : «Її хліб насущний», «Маруся» та «Лист Тарковському»] // Срібна Земля. – 2016. – 14 лип. – С. 5 : фот.

Маджара Н. Міжнародний кіномитець показав свої фільми в Тячіві : [про показ трьох кінострічок В. Бігуна : «Її хліб насущний», «Маруся» та «Лист Тарковському»] // Новини Закарпаття. – 2016. – 19 лип. – С. 6.

Фільм закарпатця відібрано на Міжнародний кінофестиваль : [на III Міжнар. кінофестиваль іст. кіно в Києві] // Срібна Земля. – 2016. – 7 квіт. – С. 5.

3503. Страх і надія. Український Голодомор і американська політика : док. фільм / режисер В. Кіпіані. – Україна, 2015. – 49 хв.

Про фільм: Феценко Є. Щирі співчуття і дипломатія // Україна молода. – 2015. – 27 листоп.

3504. Holodomor : Voices of Survivors / produced and directed by A. Ochrymovych. – Toronto, 2015. – 30 min.

•

3505. Войтенко В. «Голод-33» : фільм пам'яті жертв Голодомору, знятий за пожертви українців в... УРСР // День. – 2015. – 27–28 листоп. – С. 29 : фот.

3506. Гіркий врожай. У Канаді вперше зняли фільм про Голодомор в Україні : [«Гіркий врожай», режисер А. Ігнатович] // Півден. зоря. – 2015. – 27 листоп. – С. 4.

3507. Качкан А. «Гіркий врожай» – новий англомовний художній фільм про Голодомор : [режисер А. Ігнатович] // Крим. світлиця. – 2015. – 4 груд. – С. 5 : фот.

2016

3508. Таємний геноцид Сталіна : [ознайомчий фільм] / режисер А. Халупа. – Україна ; Канада, 2016. – 16 хв.

3509. Територія Голодомору : пам'ять невмируща. – 2016*.

3510. Kysla I. The Ukrainian Famine of 1932–1933 on Screen : Making Sense of Suffering // History of Genocide in Cinema : Atrocities on Screen / W. Hewitt, J. Friedman. – London, 2016. – P. 87–102.

•

3511. Балабанова В. Вот ответ дебилам, которые против декоммунизации Украины : як користувачі інтернету коментують фільми про Голодомор // Країна. – 2016. – № 45. – С. 16–18 : фот. – (Голодомор).

3512. Колодко А. Масове кіно України періоду Незалежності : [зокрема про фільм О. Янчука «Голод-33»] // Народознав. зошити. – 2016. – № 1. – С. 201–209 : фот.

3513. Grimm J. Memorial Culture in Ukraine in the Context of Media Perception of Historical Problems (based on documentaries about the Holocaust and Holodomor) : [про результати дослідження медіаефектів двох іст. док. фільмів, проведеного в рамках спільного дослід. проекту «Історія мов-

лення у транснаціональному просторі» колективом дослідників Віден. ун-ту та КНУ ім. Т. Шевченка] / J. Grimm, V. Rizun, A. Enzminger [et al.] // Current Issues of Mass Communication. – 2016. – № 20. – Р. 8–22.

•

3514. Бруско О. «Гіркі жнива» пам'яті : [про одноймен. худож. фільм канад. режисера укр. походження Д. Менделюка] // Культура і життя. – 2016. – 2 груд. – С. 13 : фот.

3515. Вівчарик О. В Канаді зняли фільм про Голодомор : [«Гіркі жнива»] // Свобода. – 2016. – 28 січ. – Фот.

3516. Голодомор на екрані – 5 фільмів про страшну трагедію : [«Голод-33» (1991) ; «Великий голод» (2005) ; «Жорна» (2008) ; «Радянська історія» (2008) ; «Окупація – Голодомор» (2012)] // Крим. світлиця. – 2016. – 25 листоп.

3517. Гордійчук І. Олесь Янчук : «Націоналіст – слово, яке несе лише позитив» : [відомий укр. режисер – про зйомки «Голоду-33»] // День. – 2016. – 25–26 листоп. – С. 19 : фот.

3518. Зняли фільм про жіночий бунт : [«Гіркі жнива», перший англомов. фільм про Голодомор, режисери Я. Ігнатович та Дж. Менделюк] // Газ. по-укр. – 2016. – 29 листоп. – С. 6. – (Голодомор у мистецтві). – Підпис : Д.А.

3519. Самченко В. «Гіркі жнива» : історик Орест Субтельний був консультантом фільму / В. Самченко, А. Семенчук // Україна молода. – 2016. – 4 листоп. – Фот.

3520. Тарасова Є. Генетична пам'ять : [про док. фільм канад. режисера укр. походження Ю. Лугового «Окрадена земля»] // Культура і життя. – 2016. – 2 груд. – С. 13 : фот.

3521. У Києві презентували перший англомовний фільм про Голодомор : [«Гіркі жнива»] // Україна молода. – 2016. – 25 листоп. – Фот.

3522. Yakutenko A. New Canadian movie sheds light on horror of Holodomor famine : [«Гіркі жнива»] // Kyiv Post. – 2016. – 18 Nov. – Phot.

РАДІО

2015

3523. Конончук Т.І. Улас Самчук у проєкті Юрія Лавріненка «Літературний світ» : екзистенційний аспект : [досліджено радіопрограми літ. критика, літературознавця й культуролога Ю. Лавріненка про творчість прозаїка У. Самчука на радіо «Свобода» із Нью-Йорка в 60-ті рр. ХХ ст. в його проєкті «Літературний світ» ; зокрема відзначено, що роман У. Самчука «Марія»

є твором про Голодомор] // Психол.-пед. основи гуманізації навч.-вихов. процесу в школі та ВНЗ. – 2015. – Вип. 1. – С. 246–254.

ТЕЛЕБАЧЕННЯ

2012

3524. Оккупация – Голодомор : [док. програма про голодомор в Україні кавказ. медіапроекту – інтернет-каналу ПИК. В основі програми – інтерв'ю з укр. істориками Ю. Шаповалом, С. Кульчицьким, В. Марочком, а також дослідником голоду Л. Лук'яненком] / [режисер Л. Ахобадзе, авт. ідеї – Ш. Малашкія]. – [Тбілісі] 2012*.

2013

3525. Бойко В.М. «До 80-их роковин Голодомору 1932–1933 рр.» – передача «Студії Інформ» Чернігівської ОТРК «Сівер-Центр». – Чернігів, 2013*.

•

3526. Пасак В. Леонід Мужук : «Переступати через правду не можна...» : [зокрема про телесеріал «Українська ніч 33-го» (1994–1998)] // Культура і життя. – 2013. – 15 листоп. – С. 7 : фот.

2014

3527. Стрілецька О. Тільки крихти своєї історії : [вшанування пам'яті жертв Голодомору в ефірі укр. телеканалів] // Україна молода. – 2014. – 25 листоп.

2016

3528. Бахтєєв Б. У фарватері чужої пропаганди : [як укр. телебачення висвітлює тему Голодомору] // Чорномор. новини. – 2016. – 22 груд. – С. 5 ; 29 груд. – С. 5.

МУЗИЧНІ ТВОРИ. КОНЦЕРТИ

2012

3529. Крамаренко О. Тема голодомору у вокально-хоровій творчості сучасних українських композиторів // Мистецтвознав. зап. – 2012. – Вип. 22. – С. 92–97.

3530. Макаренко Л.П. Тема реквієму у симфонії № 5 «Promemoria» (пам'яті жертв страшних лихоліть в Україні) Лева Колодуба : [зокрема згадуються муз. твори : «Панахида за померлими з голоду» Є. Станковича, «Дума про тридцять третій» Г. Саська, «Тридцять третій» О. Яковчука, Четверта симфонія Г. Ляшенка] // Культура і сучасність. – 2012. – № 1. – С. 170–174.

•

3531. Козирєва Т. Висока музика скорботи : у Львові відбудеться концерт-реквієм пам'яті жертв Голодомору // День. – 2012. – 22 листоп. – С. 2 : фот.

3532. Кременчуло В. Одухотворений Україною : [про композитора М. Дремлюгу, авт. Третньої симфонії «Пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років»] // Слово Просвіти. – 2012. – 27–31 груд. – С. 7 : фот.

2013

3533. Балей В. Червона земля. Голод. Опера. Лібрето Б. Бойчука. – Київ, 2013.
Про оперу: Богачевська О. Оперу про Голодомор поставили англійською : композитор Вірко Балей писав її 28 років // Газ. по-укр. – 2013. – 22 листоп. – С. 16.

Величко Л. У Києві відбулася прем'єра опери «Червона земля. Голод» // Уряд. кур'єр. – 2013. – 22 листоп. – С. 16 : фот. – Спец. вип. «Згадаємо все, пам'ятаємо всіх».

Галузевська О. 80-м роковинам трагедії присвячується : у Києві відбулася світова прем'єра опери «Червона земля. Голод» // День. – 2013. – 26 листоп. – С. 2 : фот.

Дацюк Г. Три душі з 1933-го // Україна молода. – 2013. – 5 лют. – Фот.

Карась Г.В. Тема голодомору 1932–1933 рр. в Україні в контексті музики постмодерну : на прикладі опери Вірко Баля // Культура і сучасність. – 2013. – № 2. – С. 102–107.

Конарева Л. До 80-х роковин – прем'єра // Уряд. кур'єр. – 2013. – 30 лип. – С. 13 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

Міщук О. 5 лютого – прем'єра опери «Голодомор» : [Нью-Йорк (США)] // Свобода. – 2013. – 18 січ. – С. 1–2 : фот.

Опера про голодомор у Нью-Йорку // Культура і життя. – 2013. – 8 листоп. – С. 3 : мал.

Опера про трагедію Голодомору : [Лас-Вегас (США)] // Чорномор. новини. – 2013. – 2 лют. – С. 6 : фот.

Опера розповідає про Голодомор : [Нью-Йорк (США)] // Свобода. – 2013. – 1 берез. – С. 5, 14 : фот.

Пепа В. Голос на всі континенти // Голос України. – 27 листоп. – С. 20.

Пепа В. Через океани // Слово Просвіти. – 2013. – 28 листоп.-4 груд. – С. 9 : фот.

Поливач М. В Національній опері України – «Червона земля. Голод» // Укр. слово. – 2013. – 27 листоп.-3 груд. – С. 8 : фот.

Поліщук Т. У США відбулася світова прем'єра опери про Голодомор // День. – 2013. – 30 січ. – С. 2 : фот.

Прем'єра опери про Голодомор : [Нью-Йорк (США)] // Крим. світлиця. – 2013. – 1 берез. – С. 7.

У Лас-Вегасі пройшла прем'єра опери про Голодомор // Гомін України. – 2013. – 5 лют. – С. 1.

Markiw V. Virko Baley's opera «Holodomor. Red Earth. Hunger» // The Ukrainian weekly. – 2013. – 3 March. – P. 9 : phot.

«Red Earth. Hunger», opera about Holodomor, to be performed in New York // The Ukrainian weekly. – 2013. – 27 Jan. – P. 18 : phot.

3534. Мошик М.Г. Кобзарські пісні про Голод : вокальні твори для голосу в супроводі бандури. – Суми : Унів. кн., 2013. – 27 с. : іл., нот. – (Присвячено 75-й річниці Голодомору в Україні 1932–1933 рр.).

•

3535. Кушнірук О.П. Симфонічний доробок О. Яковчука в постмодерному контексті української музичної культури : [зокрема про Четверту

симфонію-реквієм «Тридцять третій» (1990), присвяч. пам'яті жертв Голодомору, перший твір в укр. музиці на означену тему] // Вісн. Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. – 2013. – № 4. – С. 156–160.

3536. Щегельський А. Кантата-реквієм : [«Надвечірні дзвони»] // ЄвроАтлантика. – 2013–2014. – № 3/4 (2013), № 1 (2014). – С. 222–224 : фот. – 3 номери в 1 кн.

•

3537. Антоненко А. До роковин Голодомору пролунає «Реквієм» Моцарта // День. – 2013. – 8–9 листоп. – С.15 : фот.

3538. Мокрушина Г. Концерт в пам'ять жертв Голодомору : [Оттава (Канада)] // Свобода. – 2013. – 25 жовт. – С. 5. – (До 80-річчя Голодомору-геноциду в Україні).

3539. Стихла пісня солов'їна : [пісня про 1930-ті рр.] / слова та муз. Я. Тарасюка // Колос. – 2013. – 22 листоп. – С. 5.

3540. Щегельський А. За покликом серця і совісті : до 20-річчя написання кантати-реквієму «Надвечірні дзвони» та 80-ліття пам'яті жертв Голодомору // Культура і життя. – 2013. – 22 листоп. – С. 5 : фот.

2014

3541. Петренко О.Н. Тема голодомору в українському музичному мистецтві // Глаголь добро : сусп.-гуманітар. краєзнав. альм. наук.-пед. б-ки м. Миколаєва / ред. Т.І. Роскіна. – Миколаїв, 2014. – № 2. – С. 278–282.

•

3542. Semeniyuk M. Concert at Ottawa shrine commemorates the Holodomor // The Ukrainian weekly. – 2014. – 12 Jan. – P. 16, 18 : phot.

2015

3543. Антоненко А. «Хорал безсмертя» : [про концерт піаністки Є. Басалаєвої у Нац. філармонії, присвяч. пам'яті жертв Голодомору] // День. – 2015. – 18 листоп. – С. 2 : фот.

3544. Поліщук Т. Запали свічку : [до 82-х роковин Голодомору в Київ. муніцип. опер. театрі виконають «Реквієм» Моцарта] // День. – 2015. – 26 листоп. – С. 6 : фот.

2016

3545. Гумницька Н. Мовою мистецтва про трагедію Голодомору : [про Другу симфонію Г. Малера та виставу «Голос тихої безодні» Н. Неждани] // Слово Просвіти. – 2016. – 8–14 груд. – С. 13.

ПАМ'ЯТНИКИ, ПАМ'ЯТНІ СПОРУДИ. СКУЛЬПТУРНІ КОМПОЗИЦІЇ

2012

3546. Пам'ятний знак Жертвам Голодомору та політичних репресій // Моя маленька Батьківщина Здолбунівський край : фотоальбом / О. Харват = My small Motherland Zdolbuniv lands : album of photography / A. Kharvat ; текст В. Дрозук ; наук. консультанти: В. Луц, О. Тищенко ; пер. англ. М. Малюги, В. Скринського. – Рівне, 2012. – С. 37.

•

3547. Огієнко В.І. Візуальна культура пам'ятників жертвам Голодомору в Україні // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, ВГО «Укр. акад. наук». – Київ, 2012. – Вип. 65 (№ 10). – С. 114–119.

•

3548. Владу закликають добудувати Меморіал пам'яті жертв голодоморів // Гомін України. – 2012. – 27 листоп. – С. 6. – Підпис : Укрінформ.

3549. Гуцалюк О. Мёртвые сраму не имут. А живые? : [про громад. орг. «Меморіал жертвам Голодомору», завданням якої є встановлення у м. Кропивницькому пам'ятника] // Украина-Центр. – 2012. – 29 нояб. – С. 5 : фот.

3550. Де бути пам'ятнику жертвам голодомору? : [скульптор Г. Савченко та архітектор О. Постолатій (м. Кропивницький) висловили свою думку щодо місця встановлення пам'ятника жертвам Голодомору] // Кіровогр. правда. – 2012. – 23 берез. – С. 4 : фот.

3551. Кобиляцька В. Пам'ятник із жорен : скульптор із Черкащини Олексій Коваленко вшанував односельців, загиблих від Голодомору // День. – 2012. – 7 груд. – С. 22 : фот. ; Гомін України. – 2013. – 8 січ. – С. 8 : фот.

3552. Ковч Ю. Пам'ятний знак біля церкви : [с. Кисляк, Гайсинської міськ. територ. громади, Гайсинського р-ну, Вінницької обл.] // Сіл. вісті. – 2012. – 9 лют. – С. 2.

3553. Кривенко В. У креативному місті має бути пам'ятник жертвам Голодомору : [авт. висловлює думку стосовно проблеми пам'ятного знаку (м. Кропивницький)] // Кіровогр. правда. – 2012. – 7 берез. – С. 3.

3554. Матівос Ю. Куди «попливла» субвенція? : [про наміри міськ. влади спорудити у м. Кропивницькому пам'ятний знак жертвам Голодомору] // Кіровогр. правда. – 2012. – 20 січ. – С. 3 : фот.

3555. Павловський А. Стояти йому віки... : [про пам'ятний знак «Жертвам голодомору тридцятих років» (м. Корець, Рівненського р-ну, Рівненської обл.)] // Вільне слово. – 2012. – 20 листоп. – С. 3.

3556. Просяють побудувати меморіал пам'яті жертв Голодомору : [м. Кропивницький] // Вечір. газ. – 2012. – 13 квіт. – С. 4.

3557. Савченко П. Найважливіша подія року : [у с. Сабадаш, Жашківської міськ. територ. громади, Уманського р-ну, Черкаської обл., встановлено пам'ятник С.Є. Бачинському, який рятував людей від голоду] // Жашківщина. – 2012. – 10 лют. – С. 7.

3558. Скорочан Н. Голод – це страшна річ : [у с. Букатинка, Бабчинецької сіл. територ. громади, Могилів-Подільського р-ну, Вінницької обл., відбулося відкриття монумента пам'яті жертв Голодомору] // Чернівець. зоря. – 2012. – 15 черв.

3559. У Вашингтоні дали остаточну згоду на пам'ятник жертвам Голодомору в Україні // Гомін України. – 2012. – 2 жовт. – С. 1 : фот.

3560. Україна встановить у Вашингтоні пам'ятник жертвам Голодомору // Гомін України. – 2012. – 14 лют. – С. 1. – Підпис : Прес-служба Міністерства закордонних справ України.

3561. Bihun Y. Holodomor memorial in Washington another step closer to realization : [щодо реалізації проекту меморіалу жертвам Голодомору у Вашингтоні] // The Ukrainian weekly. – 2012. – 5 Aug. – P. 1, 3 : phot.

3562. Holodomor memorial design presented to D.C. commissions : [«Поле пшениці» у м. Вашингтон (США)] // The Ukrainian weekly. – 2012. – 1 Jan. – P. 1, 7.

3563. Mukhtarov D. Monument to Holodomor victims opens in Astana : [Казахстан] // Trend News Agency. – 2012. – 1 June. – Phot.

3564. Sawkiw M. Ukrainian Holodomor memorial gets final design approval : [остаточно затверджено проєкт меморіалу жертвам Голодомору у Вашингтоні] // The Ukrainian weekly. – 2012. – 7 Oct. – P. 6, 7 : phot.

3565. Self Reliance New York presents \$25,000 for Holodomor Memorial : [«Самопоміч» у Нью-Йорку пожертвувала 25 тис. доларів на меморіал у Вашингтоні] // The Ukrainian weekly. – 2012. – 23–30 Dec. – P. 1, 26 : phot.

2013

3566. Катаргіна Т. Скрижалі скорботи. Закордонні пам'ятки жертвам Голодомору 1932–1933 рр. в Україні // Краєзнавство. – 2013. – № 4. – С. 65–79.

3567. Wallo O. Holodomor Memorial in Washington, D.C. : Interview with Architect Larysa Kurylas : [інтерв'ю про майбутній меморіал Голодомору у Вашингтоні з архітекторкою Л. Курилас] // Наше життя. – 2013. – № 12. – С. 18–20.

•
3568. Безуглий В. В Онопріївці встановили пам'ятний знак жертвам голодомору : [Тальнівщина] // Нова доба. – 2013. – 10 верес. – С. 12.

3569. Брянська Н. Маємо знати, щоб пам'ятати : [встановлення хреста жертвам Голодомору в с. Рухотин (нині – Дністровського р-ну, Чернівецької обл.)] // Час. – 2013. – 19 груд. – С. 4.

3570. [Влітку у Вашингтоні розпочнеться] спорудження меморіалу пам'яті жертв Голодомору] // Крим. світлиця. – 2013. – 24 трав. – С. 7.

3571. Долучіться до доброї справи : [у м. Кропивницькому на Площі Героїв Майдану встановлено макет пам'ятника-меморіалу жертвам Голодомору та скриньку для благодійних пожертв на його спорудж.] // Нова газ. – 2013. – 23 трав. – С. 2.

3572. Імена на граніті : 288 жертв Голодомору увічнено у Дружелюбівці : [Калинівська міська територ. громада, Хмільницького р-ну, Вінницької обл.] // Прапор перемоги. – 2013. – 26 листоп. – С. 2.

3573. Кирей В. Це потрібно не мертвим, це потрібно живим : українці вшановують убієнних голодом, відкриваючи меморіал. знаки : [Черкаська обл.] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 30 листоп. – С. 19 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

3574. Лозинський А. Пристрасті навколо «благодійництва» : [про благодійн. вчинок укр. олігарха Д. Фірташа, який пожертвував 2.5 млн дол. на спорудження у Вашингтоні пам'ятника жертвам Голодомору] // Свобода. – 2013. – 1 листоп. – С. 4.

3575. Луканська Г. Зруйнована гармонія : [про проєкт одноймен. монумента, який планують встановити у Вашингтоні, скульптор О. Дяченко] // Голос України. – 2013. – 26 листоп. – С. 5 : фот.

3576. Неїжмак В. Вшанували рятівника селян : [у с. Вовчик, Лубенського р-ну, Полтавської обл., відкрили пам'ятну дошку колиш. голові колгоспу Л. Сухомлину] // Голос України. – 2013. – 27 листоп. – С. 20.

3577. Онишко Л. Прорив тиші : Конгрес українців Канади лобіюватиме створення в Канад. музеї прав людини постійної окремої експозиції, присвяч. Голодомору // Уряд. кур'єр. – 2013. – 30 берез. – С. 17 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

3578. Пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років : [пам'ятний знак з такою назвою встановлено біля кладовища у с. Дубровине, Кропивницького р-ну, Кіровоградської обл.] // Провінція. – 2013. – 22 листоп. – С. 1.

3579. Поліщук Т. «Тут же освячене місце!» : 20 років тому у Києві було встановлено «Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932–1933 років в Україні» // День. – 2013. – 12 верес. – С. 4–5 : фот.

3580. Прокопенко М. Меморіалу пам'яті жертв голодоморів в Україні – чотири роки // День. – 2013. – 3 лип. – С. 11 : фот.

3581. Тільнова І. Меморіал жертвам Голодомору як національний обов'язок : [у м. Кропивницькому розпочався збір коштів для встановлення пам'ятника жертвам Голодомору та політ. репресій] // Нова газ. – 2013. – 30 трав. – С. 1.

3582. Тучков В. Розшукуються волонтери! : [громад. орг. «Меморіал жертвам Голодомору» та ін. громад. орг. звертаються до труд. колективів, політ. партій з проханням долучитися до збору коштів на спорудж. меморіалу на Фортечних Валах (м. Кропивницький)] // Наш бізнес. – 2013. – 30 трав. – С. 1, 2 : фот.

3583. Фірташ пожертвував гроші на меморіал Голодомору : [Вашингтон] / Пресслужба Крайового ком. США для визнання Голодомору Геноцидом 1932–1933 рр. // Міст. – 2013. – 17 жовт. ; Свобода. – 11 жовт. – С. 1, 16 : фот. – Під назвою : Дмитро Фірташ пожертвував 2,5 млн дол. на спорудження меморіалу Голодомору.

3584. Це потрібно живим : [у с. Клембівка, Ямпільської міськ. територ. громади, Могилів-Подільського р-ну, Вінницької обл., встановлено пам'ятник жертвам Голодомору] // Ямпіл. вісті. – 2013. – 4 груд.

3585. Часто П. Посвячено наріжний камінь пам'ятника жертвам Голодомору : [м. Вашингтон] // Свобода. – 2013. – 13 груд. – С. 1, 5 : фот.

3586. Чернега Н. У с. Вовчинці відкрито пам'ятник жертвам Голодомору : [ректор Київ. ун-ту ім. Б. Грінченка В. Огнев'юк за власні кошти спорудив пам'ятник жертвам Голодомору (Вінницька обл.)] // Вісн. Козятинщини. – 2013. – 28 листоп. – С. 1, 3 ; RIA-Козятин. – 5 груд. – С. 2. – Під назвою : Пам'ятник жертвам Голодомору спорудив у с. Вовчинці земляк із Києва / А. Белова.

3587. Bihun Y. Groundbreaking in D.C. for Holodomor Memorial : [символ. церемонія закладки першого каменя пам'ятника жертвам Голодомору (Вашингтон)] // The Ukrainian weekly. – 2013. – 8 Dec. – P. 3 : phot.

3588. Cabinet allocates over uah 20 mln for Washington Holodomor monument : [Кабмін виділив понад 20 млн грн на спорудження у Вашингтоні пам'ятника жертвам Голодомору] // Ukraine Business Weekly. – 2013. – 24 Dec.

2014

3589. Мінська О.І. Увічнення пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 рр. Пам'ятні знаки в населених пунктах Чигиринщини // «Залізнякові читання» : матеріали П'ятої наук. краєзнав. конф. (с. Медведівка, 18 жовт. 2013 р.) / голов. ред. Н. Лавріненко ; редкол.: Н. Кукса, О. Прядко. – Черкаси, 2014. – С. 85–86.

3590. Пам'ятний знак жертвам Голодомору : [образотвор. матеріал] // Могилів-Подільський / редкол. В. Колесник [та ін.]. – Могилів-Подільський, 2014. – С. 9 : фот.

3591. Zhurzhenko T. Commemorating the Famine as Genocide : the Contested Meanings of Holodomor Memorials in Ukraine : [про Голодомор як геноцид, зокрема про оспорювані значення меморіалів Голодомору в Україні] // Memorials in Times of Transition / eds.: S. Buckley-Zistel, S. Schäfer. – Cambridge ; Antwerp ; Portland, 2014. – P. 221–242.

•
3592. Єременко В.С. До питання про уніфікацію описів пам'ятників і пам'ятних місць жертвам Голодомору в Україні // Сторінки історії. – 2014. – Вип. 38. – С. 64–72.

•
3593. Гнип Г. За шість років не встановили пам'ятника жертвам Голодомору : [м. Чернігів] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 4. – (Голодомор).

3594. Гурепко М.М. Освятили пам'ятник : [про відкриття пам'ятника у с. Дем'янівка, Нижньосірогозької селищ. територ. громади, Генічеського р-ну, Херсонської обл.] // Новий день. – 2014. – 29 трав. – С. 22.

3595. Заник В. Пам'ять про невинні жертви : [про відкриття пам'ятного знака в с. Ганнусівка, Івано-Франківського р-ну, Івано-Франківської обл.] // Вперед. – 2014. – 5 верес. – С. 14.

3596. Іванова І. На пам'ятник Голодомору у Кіровограді зібрали чверть мільйона : [половину від потрібної суми] // Кіровоград. правда. – 2014. – 15 квіт. – С. 2.

3597. Клівіцька Г. Незгасні свічки болю та скорботи... : [про встановлення пам'ятника у с. Почапінці, Жмеринського р-ну, Вінницької обл.] // Жмерин. меридіан. – 2014. – 13 груд. – С. 4 : фот.

3598. Королев Н. Пам'ятний знак жертвам голодомору в Краснограді : має бути соромно перед померлими : [порушено питання про перенесення пам'ятного знака з кладовища № 1 в інше місце (Харківська обл.)] // Вісті Красноградщини. – 2014. – 21 листоп. – С. 3 : фот.

3599. Омелянюк Т. Запалюючи свічку, помолимося про спокій та світлу пам'ять : [відкриття пам'ятника у с. Веснянка, Хмельницького р-ну, Хмельницької обл.] // Життя Староколястинівщини. – 2014. – 14 черв. – С. 1 : фот.

3600. Пам'яті жертв Голодомору : [відкрито пам'ятний знак та встановлено меморіальну дошку на будівлі православної церкви в селі (Кіровоградська обл.)] // Придніпров'я. – 2014. – 29 листоп. – С. 3 : фот.

3601. Пам'ятник жертвам Голодомору встановили в сквері імені Берегового у Єнакієвому на Донеччині : [фотографія] // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 4. – (Голодомор).

3602. Рубіжєвич В. Встановили пам'ятну плиту : [у с. Чемерпіль, Завалівської селищ. територ. громади, Голованівського р-ну, Кіровоградської обл.] // Гайворон. вісті. – 2014. – 29 листоп. – С. 3.

3603. Сарахан Т. Прибирають двічі на рік : [про пам'ятники жертвам Голодомору на Вінниччині та Полтавщині] / Т. Сарахан, С. Дзех // Газ. по-укр. – 2014. – 21 листоп. – С. 3. – (Голодомор).

3604. Сауляк В. У Конищеві відкрили пам'ятну стелу жертвам Голодомору : [Мурованокуриловецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільського р-ну, Вінницької обл.] // Наше Придніпров'я. – 2014. – 28 листоп. – С. 1–2.

3605. Чернійчук Л. Не забуває минулого в ім'я майбутнього : [про скульптора І. Гунченка, який створив пам'ятні знаки жертвам Голодомору у селах Соломирка, Томашпіль, Кривошії, Курилівка (Вінницька обл.)] // Життєві обрії. – 2014. – 13 черв. – С. 4.

3606. Dietsch D.K. Local architect designs Washington memorial to victims of genocidal famine in Ukraine : [бесіда про майбутній меморіал Голодомору у Вашингтоні з архітекторкою Л. Курилас] // The Washington Post. – 2014. – 24 July. – Phot.

2015

3607. Пам'ятник жертвам голодоморів у Шершнях : [фот. (Вінницька обл.)] // Тиврівщина : альбом / авт.-уклад.: А. Стебелев, Є. Очеретяний. – Вінниця, 2015. – С. 38.

3608. Ukraine remembers, the world acknowledges : memorial book on the occasion of the dedication and unveiling of the Holodomor Memorial : [про спорудження пам'ятника у Вашингтоні (США)] / ed. board: M. Duplak, T. Stadnychenko Cornelison, L. Slysh [et al.]. – Washington, DC : U.S. Committee for Ukrainian Holodomor-Genocide Awareness 1932–1933, 2015. – 152 p. *Про кн.:* Видано пропам'ятну книгу // Свобода. – 2015. – 23 жовт. – С. 13 : фот. – (Голодомор). – Підпис : УККА.

•
3609. Єременко В.С. Пам'ятники і пам'ятний знак жертвам Голодомору в Запоріжжі та особливості їх використання у комеморативних практиках держави // Сторінки історії. – 2015. – Вип. 39. – С. 164–169.

•
3610. ...А в Вашингтоні – Меморіал жертвам Голодомору в Україні : 7 нояб. в Вашингтоне (США) состоялась торжественная церемония открытия Мемориала жертвам Голодомора-геноцида 1932–1933 гг. в Украине // Веч. Одесса. – 2015. – 9 нояб.

3611. Боровський О. Уроки історії : [у Вашингтоні встановили Меморіал жертвам Голодомору] // Україна молода. – 2015. – 12 серп. – Фот.

3612. Відкриття Меморіалу жертвам Голодомору-Геноциду 1932–1933 років в Україні : [м. Вашингтон] // Гомін України. – 2015. – 10 листоп. – С. 1, 2 : фот.

3613. Вовк Л. Вашингтон пам'ятає про нашу трагедію : там відкрито Меморіал жертвам Голодомору в Україні 1932–1933 рр. // Уряд. кур'єр. – 2015. – 10 листоп. – С. 3.

3614. Гривінський Р. Слідами «старшого брата». Станіслав Кульчицький : «Рішення щодо знищення пам'ятників жертвам Голодомору в «ДНР» – черговий етап «перетравлювання» цієї території Росією» // День. – 2015. – 21 серп. – Фот.

3615. Жнива скорботи : 7 листоп. 2015 р. у Вашингтоні відкрито Меморіал жертвам Голодомору в Україні 1932–1933 рр. // Волин. газ. – 2015. – 13 листоп. – Фот. – Підпис : Прес-служба Президента України.

3616. Жодним лихоліттям не здолати наш народ : [у Вашингтоні відкрили Меморіал жертвам Голодомору] // Крим. світлиця. – 2015. – 20 листоп. – С. 6 : фот.

3617. Звернення Президента України з нагоди відкриття Меморіалу Голодомору : на відкритті Меморіалу жертвам Голодомору 7 листоп. у Вашингтоні на великому екрані було оприлюднене вміщене нижче звернення Президента України Петра Порошенка // Свобода. – 2015. – 13 листоп. – С. 6, 17.

3618. Знак скорботи про загублені життя : [в смт Криве Озеро, Первомайського р-ну, відкрито пам'ятник жертвам Голодомору] // Кривоозерщина. – 2015. – 28 листоп. – С. 1.

3619. Корпан М. Жертв репресій досі вшановують біля каменя : [про план спорудження в Чернівцях пам'ятника жертвам Голодомору] // Мол. буковинець. – 2015. – 7 трав. – С. 4.

3620. Мозгова Т. У Лозівці встановлено пам'ятник жертвам Голодомору : його виготовлення та облаштування пам'ятного місця профінансував фермер із с. Лозівка, Самгородоцької сіл. територ. громади, Хмільницького р-ну, Вінницької обл., В. Демидюк // Вісн. Козятинщини. – 2015. – 23 квіт. – С. 4 : фот.

3621. Наливайко В. Пшеничне поле скорботи : [відкриття Меморіалу жертв Голодомору у Вашингтоні] // Україна молода. – 2015. – 10 листоп. – Фот.

3622. Окупанти вирішили знести пам'ятники жертвам Голодомору : [у м. Сніжному, Донецької обл.] // Гомін України. – 2015. – 18 серп. – С. 1 : фот. – Підпис : «Українська правда».

3623. Пам'ятник жертвам Голодомора в Україні установлен в США // Веч. Одеса. – 2015. – 5 авг.

3624. Пам'ятник став знаком єднання : [відкриття Меморіалу жертв Голодомору у Вашингтоні] // Свобода. – 2015. – 27 листоп. – С. 6.

3625. Піддубняк В. «Поле пшениці» не перейти... : у Вашингтоні постав пам'ятник жертвам Голодомору в Україні 1932–1933 рр. // Сіл. вісті. – 2015. – 10 листоп. – Фот.

3626. «Поле пшениці» біля Капітолію // Чорномор. новини. – 2015. – 6 серп. – С. 1.

3627. «Правда про Голодомор актуальна і сьогодні» : у Вашингтоні завершують будівництво меморіалу жертвам Геноциду в Україні 1932–1933 рр. : [архітекторка Л. Курилас] // День. – 2015. – 6 серп. – С. 1, 3 : фот.

3628. Руснак Н. Пам'ятник жертвам голодомору : бути чи не бути? : [про занедбану пам'ять жертвам Голодомору – щодо пам'ятного каменя на місці спорудження майбутнього монумента] // Час. – 2015. – 3 груд. – С. 12*.

3629. Сюдюков І. У Вашингтоні під час відкриття Меморіалу пролунало ім'я Джеймса Мейса // День. – 2015. – 10 листоп. – С. 10 : фот.

3630. [У Варшаві планують встановити пам'ятник полякам, жертвам Голодомору в Україні, їх кількість становить 80 тис.] // Крим. світлиця. – 2015. – 4 груд. – С. 4.

3631. У Вашингтоні відкрили Меморіал жертвам Голодомору в Україні // Волин. новини. – 2015. – 8 листоп. – Фот. ; Півд. зоря. – 27 листоп. – С. 4.

3632. У Любліні вшанували жертв Голодомору : Луц. міськ. голова Микола Романюк узав участь у відкритті та освяченні пам'ятника жертвам Голодомору у Любліні // Волин. газ. – 2015. – 23 січ. – Фот. – Підпис : Відділ інформаційної роботи Луцької міської ради.

3633. У центрі Вашінгтону встановили пам'ятник жертвам Голодомору в Україні // Гомін України. – 2015. – 18 серп. – С. 1 : фот.

3634. Хмельковський Л. У Вашінгтоні відкрито Меморіал Голодомору // Свобода. – 2015. – 13 листоп. – С. 1, 4, 10–11 : фот.

3635. Цюпак Б. Монумент Голодомору у Вашингтоні буде нагадуванням і уроком // Укр. слово. – 2015. – 11–17 листоп. – С. 4.

3636. Bihun Y. Holodomor memorial's «Field of Wheat» is installed : [про Меморіал жертвам Голодомору (Вашингтон)] // The Ukrainian weekly. – 2015. – 7 Aug. – Phot.

3637. Hadzewycz R. Over 5,000 witness dedication of Holodomor Memorial in Washington : [відкриття Меморіалу Голодомору у Вашингтоні] // The Ukrainian weekly. – 2015. – 13 Nov. – Phot.

3638. Telling the story of the Holodomor : [про відкриття пам'ятника «Поле пшениці» у Вашингтоні] // The Ukrainian weekly. – 2015. – 14 Aug.

3639. The Holodomor Memorial in Washington // The Ukrainian weekly. – 2015. – 15 Nov.

3640. Washington's Holodomor Memorial // The Ukrainian weekly. – 2015. – 13 Dec.

2016

3641. Бондар С. Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932–1933 рр. : [у с. Курилівка, Хмільницької міськ. територ. громади, Хмільницького р-ну, Вінницької обл.] : [образотвор. матеріал] // Сповідь перед земляками : до 400-річчя с. Курилівки Хмільницького району / С. Бондар. – Вінниця, 2016. – С. 103 : фот.

3642. Коляструк О.А. Пам'ятник жертвам Голодомору 1932–1933 рр. Хмельницьке шосе // Пам'ятки історії та культури Вінницької області. Вінниця / голов. ред. Ю.А. Зінько ; авт. кол.: А.В. Войнаровський [та ін.]. – Вінниця, 2016. – С. 158.

3643. Меморіальний комплекс пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років : [скульптор О. Рідний (Харківська обл.)] // Мій Дергачівський край чудовий / редкол.: О.В. Алексеєнко, О.М. Білоус, Н.І. Мірошніченко [та ін.]. – 2016. – С. 81–82 : фот.

3644. Нагребецький А.Н. Пам'ятник заморених голодом людей у Конатківцях : [образотвор. матеріал] : [Шаргородська міська територ. громада, Жмеринського р-ну, Вінницької обл.] // Конатківці – єдине село на планеті / А.Н. Нагребецький ; керівник проекту В.О. Берещук. – Вінниця, 2016. – С. 177 : фот.

•
3645. Білова Н. В пам'ять жертв Голодомору : [відкриття пам'ятника у м. Кіцмань, Чернівецького р-ну, Чернівецької обл.] // Свобода. – 2016. – 10 листоп. – Фот.

3646. Будна Н. Встановили пам'ятний знак жертвам голодоморів : [у Чернівцях] // Мол. буковинець. – 2016. – 25–26 листоп. – С. 3.

3647. Будна Н. Чорні куби з пшеничними колосками : [у Чернівцях затверджено проект меморіалу скульптора І. Салевича] // Мол. буковинець. – 2016. – 14 лип. – С. 2.

3648. В Італії відкрили пам'ятник жертвам Голодомору в Україні : [у м. Кальярі, на о. Сардинія] // Волин. новини. – 2016. – 18 груд. – Фот.

3649. В Помоклях відкрили пам'ятний знак жертвам Голодомору : [Бориспільський р-н, Київської обл.] // Вісн. Переяславщини. – 2016. – 25 листоп. – Фот.

3650. Вінничук В. Увіковічать пам'ять про жертв Голодомору : [про затвердження проекту пам'ятника у Чернівцях] // Погляд. – 2016. – 14 лип. – С. 3 ; Чернівці. – 14 лип. – С. 2.

3651. Влада хоче перенести пам'ятник жертвам голодоморів на кладовище біля телевежі : [м. Олександрія, Кіровоградської обл.] // Город. кур'єр. – 2016. – 11 авт. – С. 5.

3652. Гадасюк С. У Сербинівцях відкрито пам'ятник жертвам Голодомору : [Вінницька обл.] // Жмерин. меридіан. – 2016. – 2 лип. – С. 3 : фот.

3653. Зінченко Н. Жалобний хрест на цвинтарі вперше встановили рухівці : [Харківська обл.] // Вісті Красноградщини. – 2016. – 25 листоп. – С. 5 : фот. – (26 листопада – День пам'яті жертв голодоморів).

3654. Колесникович О. Розпочато спорудження пам'ятного знака жертвам Голодомору : [Кіровоградська обл.] // Вечір. газ. – 2016. – 9 верес. – С. 1–2.

3655. Костенко С. Пам'ятний знак жертвам Голодомору встановлять у листопаді : [Кіровоградська обл.] // Нар. слово. – 2016. – 8 верес. – С. 2.

3656. Кривенко В. Без господарів та системи : [авт. взяв участь у дискусії щодо встановлення пам'ятника жертвам Голодомору на Кіровоградщині] // Нар. слово. – 2016. – 1 верес. – С. 6 : фот.

3657. Куманський Б. До питання про пам'ятник жертвам Голодомору : [влада знову повертається до рішення про спорудження пам'ятника у Кропивницькому, про що повідомив міськ. голова А. Райкович] // 3 перших уст. – 2016. – 14 квіт. – С. 7, 12 : мал.

3658. Лісниченко Ю. Монумент замученим має постати до листопада : [пам'ятник вирішено встановити на території колиш. земляної фортеці, м. Кропивницький] // Вечір. газ. – 2016. – 25 берез. – С. 2.

3659. Лісниченко Ю. Під виглядом об'єктивної критики – позиція однієї ображеної людини : Т-во політв'язнів і репресованих підтримує позицію міськ. влади щодо встановлення пам'ятника жертвам Голодомору : [м. Кропивницький] // Вечір. газ. – 2016. – 24 черв. – С. 5.

3660. Лісниченко Ю. Скорботи полум'я священне... : [у Кропивницькому відкрито пам'ятний знак «Жертвам голодоморів»] // Вечір. газ. – 2016. – 2 груд. – С. 1.

3661. Лук'яненко О. Меморіал створювали разом : [у Бердичеві, на Житомирщині, відкрито і освячено меморіал жертвам Голодомору (споруджено за ініціативи приват. підприємця А. Кашпірука та труд. колективів і жителів міста] // Голос України. – 2016. – 29 листоп. – С. 9 : фот.

3662. Любарський Р. Пам'ятник жертвам Голодомору : проєкт Савченка чи від Райковича : [про пам'ятники, які поки що існують у ескізах, та про комплекс Фортечні Вали, що потребує єдиного погляду на нього як на мемор. місце жителів Кропивницького] // Нар. слово. – 2016. – 16 черв. – С. 8 : фот.

3663. Мельник П. Передають правду дітям та онукам : [у Кропивницькому відкрили і освятили меморіальний знак «Жертвам Голодомору 1932–1933 рр.»] // Голос України. – 2016. – 29 листоп. – С. 9 : фот.

3664. На Сардинії відкрили пам'ятник жертвам Голодомору в Україні // Україна молода. – 2016. – 19 груд. – Фот.

3665. Нарешті буде пам'ятник : [у Кропивницькому тривають роботи зі зведення пам'ятного знака жертвам Голодомору] // 3 перших уст. – 2016. – 20 жовт. – С. 2.

3666. Нитка В. Освятили камінь : [в Ужгороді освячено камінь, де згодом встановлять монумент «Жертвам голодоморів в Україні»] // Голос України. – 2016. – 29 листоп. – С. 9.

3667. Погайчук С. У пам'ять жертв голодомору : [встановлення мемор. знака у Чернівцях] // Буковина. – 2016. – 2 груд. – С. 1.

3668. Полулях С. Дітей залишали на станціях : [на Фортечних Валах у Кропивницькому відкрили пам'ятний знак «Жертвам Голодомору 1932–1933 рр.»] // Наше місто. – 2016. – 1 груд. – С. 1.

3669. Прищ І. У Сагайдаку відкрили пам'ятний знак жертвам Сагайдацького бунту в березні 1933 року // Сіл. життя. – 2016. – 2 груд. – С. 1 : фот.

3670. Романюк Л. Владика Марк : Ці пам'ятні знаки – нагадування всім, що наше майбутнє в наших руках : [біля щойно встановленого пам'ятника «Жертвам голодоморів» сотні кропивничан вшанували пам'ять жертв Голодомору] // 3 перших уст. – 2016. – 1 груд. – С. 2 : фот.

3671. Сабадир Б. До 22 листопада знак має бути : [у Кропивницькому будують пам'ятний знак жертвам Голодомору] // Вечір. газ. – 2016. – 21 жовт. – С. 2.

3672. Святе місце – Курган скорботи : [про пам'ятник у м. Лубнах, Полтавської обл.] // Полтав. вісн. – 2016. – 24 листоп. – С. 6 : фот.

3673. Серед оливкових дерев : [у італ. м. Кальярі (о. Сардинія) відкрили пам'ятник жертвам Голодомору, авт. монумента – А. Лекка] // Чорномор. новини. – 2016. – 22 груд. – С. 5 : фот.

3674. Сірук М. Сардинія : чужого болю не буває : [про відкриття пам'ятника жертвам Голодомору у м. Кальярі] // День. – 2016. – 20 груд. – С. 10.

3675. Степанова О. Пам'ятника не будет, будет крест? : [про проект пам'ятника жертвам Голодомору на Кіровоградщині] // Україна-Центр. – 2016. – 23 июня. – С. 2 : мал.

3676. У Кропивницькому відкрили пам'ятний знак жертвам Голодомору // Нова газ. – 2016. – 1 груд. – С. 1 : фот.

3677. Фещук Н. Підсвічник з дзвіночками... : [про встановлення у Чернівцях пам'ятного знака жертвам Голодомору] // Мол. буковинець. – 2016. – 3 груд. – С. 2 ; Чернівці. – 1 груд. – С. 10.

3678. Христоріз П. Згадайте нас, бо ми ж колись жили : [пам'ятник жертвам Голодомору встановлено у с. Тимошівка, Уманського р-ну, Черкаської обл.] // Маньків. новини. – 2016. – 1 груд. – С. 1, 3.

3679. Худояров Р. Работы начались, памятник будет : [на Фортечних Валах, у місці, де раніше стояв дерев'яний хрест, буде встановлено пам'ятний знак жертвам Голодомору (м. Кропивницький)] // Україна-Центр. – 2016. – 8 сент. – С. 2 : портр. ; фот.

3680. Bihun Y. Ceremony in D.C. marks first anniversary of Holodomor Memorial's dedication : [церемонія відзначення першої річниці відкриття Меморіалу Голодомору у Вашингтоні] // The Ukrainian weekly. – 2016. – 11 Nov. – Phot.

ВИСТАВКИ

2012

3681. Скорботна пам'ять поколінь (до 75-х роковин Голодомору 1932–1933 років в Україні) [Електронний ресурс] : віртуал. кн. вист. / Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого ; уклад. Н.М. Журавель. – Харків : [б. в.], 2012. – Режим доступу : <https://cutt.ly/2DYw99R>. – Дата звернення : 29.09.2022.

•

3682....Виставка «говорить» мовою архівних документів : [Держ. архів Житомирської обл.] // Голос України. – 2012. – 23 листоп. – С. 9.

3683. Гайдар Н. Історія виховує громадянина : [про вист. цікавих матеріалів у музеї Миру до роковин Голодомору (м. Олександрія, Кіровоградської обл.) // Вільне слово. – 2012. – 5 груд. – С. 10.

3684. Желєзнякова І. Не згасне пам'ять : [у б-ках Кропивницького р-ну, Кіровоградської обл., орг. цикл кн. вист.] // Зоря. – 2012. – 24 груд. – С. 1.

3685. Крайванович С. Молодь вшанувала жертв Голодомору виставкою // Вісник+К. – 2012. – 29 листоп. – С. 3*.

3686. Лісниченко Ю. Донедавна замовчувана війна : [вист. в обл. краєзнав. музеї (м. Кропивницький)] // Вечір. газ. – 2012. – 7 груд. – С. 5.

3687. Про Голодомор 1932–1933 років мовою документів і світлин : [фотодок. вист. «Ми звинувачуємо! Голодомор 1932–1933 років – геноцид українського народу» у Волинському обл. краєзнав. музеї] // Волин. новини. – 2012. – 22 листоп. – Фот.

3688. Семенченко М. «...Я хочу дізнатись більше про цю людину» : відкрилась вист., присвяч. пам'яті Джеймса Мейса : [у Нац. музеї «Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні»] // День. – 2012. – 23 лют. – 2012. – Фот.

3689. Сиваш І. Правда в архівах : [про вист. док. про Голодомор в Держархіві Херсонської обл.] // Новий день. – 2012. – 29 листоп. – С. 2.

3690. Тисячна Н. Болючі спогади : у Києві експонується вист. щоденників і листів очевидців Голодомору // День. – 2012. – 24 жовт. – С. 2 : фот.

3691. Ткачук Т. Запалить свічку пам'яті : [працівник краєзнав. музею м. Світловодська, Олександрійського р-ну, Кіровоградської обл. – про вист. до Дня пам'яті жертв Голодомору] // Світловодськ вечір. – 2012. – 22 листоп. – С. 6 : фот.

2013

3692. Марусик Т. «Всі театри раджу покласти в труну» : [про вист. М. Сядристого «Історико-політичні витоки комуністсько-фашистського Терору і голодоморів у XX столітті – в Україні зокрема» в Музеї мікрмініатюр (Києво-Печерська лавра)] // Універсум. – 2013. – № 1/2. – С. 46 : фот. – (Пам'ять).

•

3693. В Естонії відкривається виставка про Голодомор в Україні // День. – 2013. – 19 листоп. – С. 3.

3694. Віценья Л. Розламаний хліб поминальний... : [про вист. робіт вихованців Полтав. міськ. багатопроф. ліцею № 1 ім. І.П. Котляревського, що раніше експонувалась у рамках проекту «Пам'ятай свій рід. Пам'яті жертв Голодомору в Україні»] // Зоря Полтавщини. – 2013. – 21 листоп. – Фот.

3695. Галаур С. Ніхто не хотів помирати... : у Харкові відкрилася вист. до трагічної дати // Уряд. кур'єр. – 2013. – 2 листоп. – С. 8 : фот. – (Голодомор : погляд через 80 років).

3696. 22 ноября в библиотеке № 2 им. Константина Паустовского состоится презентация книжной выставки «Прошлое стучит в наши сердца» : [м. Одеса] // Веч. Одесса. – 2013. – 22 нояб. – (Украина чтит память жертв Голодомора).

3697. Дві виставки в Українському музеї : [«Віддайте хліб щоденний... Голодомор : тоталітарне вирішення», «Твори Лідії Боднар-Балагутрак» (м. Нью-Йорк)] // Свобода. – 2013. – 25 жовт. – С. 4-5 : фот. – (До 80-річчя Голодомору-геноциду в Україні). – Підпис : Український музей.

3698. До 80-річчя Голодомору : [пересув. вист. в с. Стецівка, Чигиринської міськ. територ. громади, Черкаського р-ну, Черкаської обл.] // Культура і життя. – 2013. – 22 листоп. – С. 2.

3699. До 80-х роковин вшанування : [в Ульяновській ЦРБ для дорослих підготовлено вист. творів, присвяч. Голодомору (Кіровоградська обл.)] // Слово і час. – 2013. – 23 листоп. – С. 1 : фот.

3700. «Забуттю не підлягає ...» : [вист. «Забуттю не підлягає : три голодомори в Україні за час радянської влади» (м. Канів, Черкаського р-ну, Черкаської обл.)] // Культура і життя. – 2013. – 22 листоп. – С. 2.

3701. Золотнюк А. Тим, що забули «голодну Україну» : [на вист. «Свічка на підвіконні» в Держ. архіві Тернопільської обл. представлено док. про голодомори в Україні] // Вільне життя плюс. – 2013. – 29 листоп. – С. 3.

3702. Ключєва О. Документи зі згасаючим текстом : [у Держ. архіві Сумської обл. відкрилася док. вист. «Голодомор 1932–1933 років в Україні : скорботний біль і пам'ятка живим»] // Голос України. – 2013. – 23 листоп. – С. 14.

3703. Ковбасюк Т. З історії малої батьківщини : [вист. «Наш край в роки Голодомору 1932–1933 рр.» у Дубинівському іст. музеї (Савранська селищ. територ. громада, Подільського р-ну, Одеської обл.)] // Сіл. новини. – 2013. – 23 листоп. – С. 2 : фот.

3704. Корчук І. «Лейпциг-2013» зацікавився українським Голодомором та заробітчанством : [про однойм. кн. вист.-ярмарок у Німеччині] // Високий замок. – 2013. – 19 берез. – С. 5.

3705. Кудляч В. Чорний слід минувшини : [в ОННБ відбулася презентація кн.-іл. вист. «Запали свічку пам'яті»] // Чорномор. новини. – 2013. – 28 листоп. – С. 1, 3 : фот.

3706. Левицька Л. «Страчені голодом» нагадують про події 80-річної давнини : [вист. «Страчені голодом : невідомий геноцид українців» змогли побачити у Тернополі, Львові та Івано-Франківську] // Голос України. – 2013. – 19 листоп. – С. 5.

3707. Лук'янчук Г. Ушанування на Володарщині : [вист. «Голод 1932–1933 років. Жажіття Володарщини» (Київська обл.)] // Слово Просвіти. – 2013. – 21–27 листоп. – С. 4 : фот.

3708. Моргуленко Н. «Ми звинувачуємо!» : [в Южнен. іст.-краєзнав. музеї (Одеський р-н, Одеської обл.) відкрито вист., присвяч. Голодомору] // Новини Южного. – 2013. – 23 листоп. – С. 6 : фот.

3709. Особова О. Людяність перемагає попри все : [про док. вист. «Голодомор 1932–1933 років на Луганщині»] // Уряд. кур'єр. – 2013. – 22 листоп. – С. 16. – Спец. вип. «Згадаємо все, пам'ятаємо всіх».

3710. Перун В. Фотоакцент на трагедії : [вист. «Страчені голодом : невідомий геноцид українців»] // Вільне життя плюс. – 2013. – 20 листоп. – С. 2 : фот.*

3711. Сідун І. Всеукраїнська виставка про Голодомор 1932–1933 років у ці дні розгорнула свою експозицію на Закарпатті : [«Вбивство голодом – геноцид. До 80-х роковин Голодомору 1932–1933 років в Україні»] // Новини Закарпаття. – 2013. – 23 листоп. – С. 3.

3712. У Верховній Раді розпочала роботу виставка «Вбивство голодом – геноцид» // Голос України. – 2013. – 23 листоп. – С. 19 : фот.

3713. [У Черкаській ОУНБ ім. Т. Шевченка експонується виставка «Трагічні сторінки історії»] : [фотографія] // Голос України. – 2013. – 20 листоп. – С. 9.

3714. Хміляр Л. Свічка на підвіконні : [док. вист. у Держ. архіві Тернопільської обл.] // Свобода. – 2013. – 29 листоп. – С. 3.

3715. Чернега М. В історичному музеї : [про вист. у район. іст. музеї, що висвітлює події Голодомору (м. Благовіщенське, Голованівського р-ну, Кіровоградської обл.)] // Слово і час. – 2013. – 26 листоп. – С. 1 : фот.

3716. Як вмирали люди голодною смертю, розповіли у Луцьку : [фотодок. вист. «Ми звинувачуємо! Голодомор 1932–1933 років – геноцид українського народу»] // Волин. новини. – 2013. – 21 листоп. – Фот.

3717. Exhibits opening on October 20 commemorate 1932–1933 Famine-Genocide : [про дві вист. в Укр. музеї (м. Нью-Йорк, США)] // The Ukrainian weekly. – 2013. – 20 Oct. – P. 11, 16 : phot.

3718. Kunasz I. Ukrainian community of Tucson remembers the Holodomor : [про вист. «Голодомор очима дітей» в Ун-ті штату Аризона (м. Тусон)] // The Ukrainian weekly. – 2013. – 31 March. – P. 14 : phot.

3719. UIMA exhibition to feature «Artists Respond to Genocide» : [Укр. ін-т модерного мистецтва (УІММ) (м. Чикаго, США) організував вист. «Митці у відповідь на геноцид»] // The Ukrainian weekly. – 2013. – 22 Sept. – P. 17 : phot.

2014

3720. Голодомор, Голокост, ГУЛАГ. Три трагедії на українській землі у XX сторіччі. Тоталітарний режим проти народу та людини : кат. вист. : [відкриття вист. 11 груд. 2008 р. у Літ. музеї м. Києва / редкол.: Ж. Ковба, Ю. Смілянська ; тексти підгот.: Ж. Ковба та ін.]. – Харків : НТМТ, 2014. – 133, [2] с. : іл.

3721. Catalogue of the exhibition Holodomor, Holocaust, GULAG : the three tragedies that unfolded on Ukrainian soil in the 20th century : totalitarian regime against the people and the person / ed. board: Zh. Kovba, J. Smilianska. – Kharkiv : Institute of Judaica, 2014. – 133 p. : coll. ill.

3722. Біленька О. Документи свідчать, викривають, звинувачують : [про док. вист. «Голодомор 1932–1933 років на Полтавщині», за матеріалами бесіди з дир. обл. держ. архіву В. Гудим] // Зоря Полтавщини. – 2014. – 25 листоп. – С. 2 : фот.

3723. Галкін Ю. «Голодомор 1932–1933 років : Новоархангельський вимір» : [у Новоархангельському район. краєзнав. музеї (Кіровоградська обл.) відбулася оглядова вист.] // Колос. – 2014. – 26 листоп. – С. 1.

3724. Мартинович-Чип Г. На спомин душ свіча горить... : [вист. учасників обл. конкурсу малюнків на тему Голодомору «Пам'ятай свій рід» у музеї «Бойківщина» (м. Самбір, Львівської обл.)] // Культура і життя. – 2014. – 5 груд. – С. 13 : іл. ; Слово Просвіти. – 4–10 груд. – С. 10 : фот.

3725. Терентьева Н. Черная страница в истории Украины : [вист. «Хлібо-заготівлі та голод на Дніпропетровщині у 1929–1933 роках» (м. Дніпро)] // Вісті Придніпров'я. – 2014. – 20 листоп. – С. 2.

3726. У Кіровоградському художньому музеї нова експозиція – «Українська Голгофа» // 21-й канал. – 2014. – 24 листоп.

3727. Хто й навіщо організував Голодомор : [в Одесі відкрилася док.-наук. вист. «Вбивство голодом – геноцид. До 81-х роковин Голодомору 1932–1933 років в Україні»] // Чорномор. новини. – 2014. – 27 листоп. – С. 1.

3728. Groszko V. Chicagoans learn about the Holodomor of 1932–1933 : [про вист., присвяч. Голодомору, у Центрі Дж. Р. Томпсона (27–31 жовт. 2014 р., м. Чикаго, США)] // The Ukrainian weekly. – 2014. – 9 Nov. – Р. 15 : phot.

2015

3729. Спротив геноциду : кн.-кат. вист. / авт. кол.: В. Тилішак [та ін.] ; Укр. ін-т нац. пам'яті. – Львів ; Київ : Часопис, 2015. – 80 с. : іл.

Про вист.: Генетически встроен в ментальность и психологию украинцев : [виступ віцепрем'єр-міністра України О. Сича під час відкриття вист. в Укр. будинку (Київ)] // Веч. Одесса. – 2014. – 22 нояб. – Фот.

Конарева Л. Спротив геноциду // Уряд. кур'єр. – 2014. – 21 листоп. – С. 3.

Музиченко Я. Ті, хто пройшли через голод // Україна молода. – 2014. – 25 листоп. – Фот.

Таборит М. Не знищені – непереможні! // Слово Просвіти. – 2014. – 27 листоп.-3 груд. – С. 6 : фот.

У 1932 році українці масово повставали проти Сталіна // Гомін України. – 2014. – 25 листоп. – С. 10 : фот.

«Спротив геноциду» – у Рівному відкрили виставку до Дня пам'яті жертв голодоморів // Рівне-Ракурс. – 2015. – 3 груд. – С. 5.

Тугай Л. Спротив геноциду : Всеукр. проєкт пам'яті жертв Голодомору вперше в Івано-Франківську // Галичина. – 2015. – 1 груд. – С. 5 : фот.

У Франції відкрили виставку, присвячену Голодомору // Гомін України. – 2015. – 1 груд. – С. 6 : фот.

3730. Romanyschyn O. Holodomor : the Ukrainian genocide 1932–1933 / O. Romanyschyn, O. Steciw, A. Gregorovch ; League of Ukrainian Canadians, Ukrainian Research Institute : [альбом другої допов. версії вист. «Holodomor : the Ukrainian genocide 1932–1933»]. – Toronto : Ukrainian Echo, 2014. – 160 p. : ill. *Про кн.:* Стеців О. Документальний альбом про Голодомор // Свобода. – 2015. – 23 жовт. – С. 13 : фот. – (Голодомор).

•
3731. Бондар Т. Вшанування пам'яті жертв Голодоморів : [вист. «Трагедії Голодомору» в Усатівському НВК (Одеський р-н, Одеської обл.)] // Півд. зоря. – 2015. – 9 груд. – С. 2 : фот.

3732. В Сумах відкрили виставку унікальних документів о Голодоморе // ДС-експрес. – 2015. – 2 дек. – С. 5.

3733. Виставка про переселення росіян у вимерлі від Голодомору українські села [Електронний ресурс] : [«Асиміляційна політика в Радянській Україні : кризь призму вивчення Голодомору» у Нац. музеї «Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні»] // Art Ukraine. – 2015. – 14 трав. – Режим доступу : <https://cutt.ly/IDYgDSx>. Дата звернення : 29.09.2022.

3734. Виставка розповідає про Голодомор : [на понад 40 панелях вист. розміщено інформацію і світлини про Голодомор, публікації період. вид. на цю тему у 1932–1933 рр. (на Union Station у Вашингтоні, США)] // Свобода. – 2015. – 6 листоп. – С. 1 : фот.

3735. Галкін Ю. «Засвіти свічку пам'яті» : [про вист. у музеї, присвяч. 82-м роковинам Голодомору] // Колос. – 2015. – 10 груд. – С. 2 : фот.*

3736. [«Голодна симфонія»] – так назвала серію своїх знімків київський фотограф К. Пілявська] // Газ. по-укр. – 2015. – 27 листоп. – С. 3 : фот. – (Голодомор).

3737. «Голодомор очима дітей» покажуть у Луцьку : [просвітн. вист.] // Волин. новини. – 2015. – 27 листоп.

3738. Градоблянська Т. Неспечений хліб, непрожиті долі ... : [вист. поминальних хлібів «Неспечений хліб» у Нац. музеї «Меморіал жертв Голодомору»] // Голос України. – 2015. – 28 листоп. – С. 1, 7 : фот. – (Сьогодні – День пам'яті жертв голодоморів).

3739. Кривоніс О. «Вбивство голодом...» : [працівники Вінницького обл. краєзнав. музею відкрили вист.] // Вінниччина. – 2015. – 27 листоп. – С. 3 : фот.

3740. Лиховид І. «Люди правди» : [вист. у Нац. музеї «Меморіал жертв Голодомору»] // День. – 2015. – 27–28 листоп. – С. 2 : фот.

3741. Луків Н. Голодомор : вони відчували подих смерті : [вист. «Жнива скорботи» в Держ. архіві Тернопільської обл.] // Свобода. – 2015. – 2 груд. – С. 6 : фот.

3742. Люди правди. Щоб світ знав : [на вист. УІНП, що експонувалася в Нац. музеї «Меморіал жертв Голодомору», представлено світлини

й історії 16 чоловіків і жінок, які своїми свідченнями домоглися збереження доказів про Голодомор та інформували про них світову спільноту] // Чорномор. новини. – 2015. – 3 груд. – С. 3 : фот. ; 5 груд. – С. 4 : фот. ; 10 груд. – С. 3 : фот. ; 12 груд. – С. 3 : фот.

3743. Марченко М. Виставку поминальних хлібів відкрили в Меморіалі жертв Голодомору // Вечір. Київ. – 2015. – 2 груд. – Фот.

3744. Мицик В. Зі святим хлібом у вічну пам'ять : [вист. поминал. хлібів у Нац. музеї Голодомору в Києві] // Слово Просвіти. – 2015. – 3–9 груд. – С. 2 : фот.

3745. На чорних шляхах національної трагедії : [вист.-реквієм у Великобурлуцькій район. б-ці (Харківська обл.)] // Вісн. Великобурлуччини. – 2015. – 5 груд. – С. 5.

3746. «Неспечений хліб» : [вист. поминал. хлібів у Нац. музеї «Меморіал жертв Голодомору»] // День. – 2015. – 2 груд. – С. 7 : фот.

3747. Овчаренко Е. Правда ціною життя : [вист. «Люди правди» у Нац. музеї «Меморіал жертв Голодомору»] // Слово Просвіти. – 2015. – 3–9 груд. – С. 3 : фот.

3748. Правда М. Хронологія геноциду в експозиції : [«Голодні світанки» у Кіровоградському обл. худож. музеї] // Голос України. – 2015. – 1 груд. – С. 6 : фот.

3749. [У Черкасах у День пам'яті жертв голодоморів в обласному краєзнавчому музеї відкрилася виставка «Жнива скорботи»] : [фотографія] // Голос України. – 2015. – 1 груд. – С. 6.

3750. Шемчук В. Учні змалювали Голодомор : [вист. «Пам'ятай свій рід. Пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні» – малюнки учасників обл. конкурсу (м. Полтава)] // Свобода. – 2015. – 30 січ. – С. 14.

3751. Юркова О. Голодуючих підтримували акціями непокореності : [вист. док. у Держ. архіві Рівненської обл.] // Голос України. – 2015. – 18 листоп. – С. 12 : фот.

2016

3752. Бирук М. «Спротив геноциду» : [фотодок. вист. у Млинівському краєнав. музеї (Рівненська обл.)] // Гомін. – 2016. – 21 квіт. – С. 2.

3753. Відбулася виставка політичного плякату : [«Злочини російського імперіалізму проти людства» (м. Київ)] // Свобода. – 2016. – 8 січ. – Підпис : Центр зовнішньополітичних досліджень ОПАД.

3754. Галкін Ю. Безкровна війна : [вист. у краєзнав. музеї] // Колос. – 2016. – 1 груд. – С. 1*.

3755. Галкін Ю. Фотодокументальна виставка «Спротив геноциду» // Колос. – 2016. – 18 лют. – С. 1 : фот.

3756. Завмерли крила лелек : [вист. «Незламні» у Нац. музеї «Меморіал жертв Голодомору»] // Голос України. – 2016. – 26 листоп. – С. 1 : фот. – (День пам'яті жертв Голодомору).

3757. Кириченко Л.З. Не повторися, біль душі людської! : [вист. «Не повторися, біль душі людської» в Жемчужненській б-ці (Дніпропетровська обл.)] // Рідний край. – 2016. – 25 листоп. – С. 3 : фот.

3758. Красніченко Є. Життя, як крихта хліба... : [про відкриття та експонати док. вист. «Хроніки Голодомору» у Нац. музеї «Меморіал пам'яті жертв Голодомору» (м. Київ)] // Культура і життя. – 2016. – 11-17 берез. – С. 10.

3759. Крикотненко В. Над свічкою в скорботі мати : [в міськ. б-ці для дітей було оформлено кн. вист. «Злочин проти нації» (м. Новомиргород, Новоукраїнського р-ну, Кіровоградської обл.)] // Новомиргородщина. – 2016. – 3 груд. – С. 2.

3760. Новини з Компаніївського району : [вист. фотодок. «Спротив геноциду» в іст. музеї (Кіровоградська обл.)] // Нар. слово. – 2016. – 23 черв. – С. 4 : фот.

3761. Овчаренко Е. Духовний шлях відродження : [вист.-інсталяція «Шляхами українського духу» (Нац. музей історії України)] // Слово Просвіти. – 2016. – 1-7 груд. – С. 3 : фот.

3762. Овчаренко Е. Їх не зламав Голодомор : [про вист. «Незламні» (м. Київ)] // Слово Просвіти. – 2016. – 1-7 груд. – С. 2 : фот.

3763. Овчаренко Е. Одна людина – одна зернина : [про мистец. проєкт «163» архітектора Р. Бортника ; саме стільки зернин у середньому у п'яти колосках] // Слово Просвіти. – 2016. – 29 верес.

3764. Паршогуба І. Виставка «Спротив геноциду» : [про роботу пересув. вист. «Спротив геноциду» в Гайворонському район. Будинку культури (Кіровоградська обл.)] // Гайворон. кур'єр. – 2016. – 20 лют. – С. 4.

3765. Проців М. «163. Одна зернина – одна людина» : [під такою назвою в Нац. музеї «Меморіал жертв Голодомору» відбулася презентація мистец. проєкту архітектора Р. Бортника] // Номер один. – 2016. – 5 жовт. – С. 15 : фот.

3766. Спротив геноциду : [про фотодок. вист. (Кіровоградська обл.)] // Труд. слава. – 2016. – 23 лип. – С. 3.

3767. Тишкевич Р. Забуттю не підлягає : [вист. в Сарненському іст.-етногр. музеї (м. Сарни, Рівненської обл.)] // Сарнен. новини. – 2016. – 22 листоп. – С. 3.

3768. У Канаді біля парламенту відкрилася мобільна виставка про Голодомор : [провінція Манітоба] // Гомін України. – 2016. – 1 листоп. – С. 1 : фот.

3769. У канадському університеті відкрили виставку про Голодомор : [Ун-т Альберти (м. Едмонтон)] // Гомін України. – 2016. – 29 листоп. – С. 2 : фот.

3770. У Музеї Івана Гончара відкрили виставку до Дня пам'яті жертв голодоморів : [іст.-док. вист. «Ми звинувачуємо»] // Вечір. Київ. – 2016. – 26 листоп. – Фот.

3771. У столиці відкрилася виставка про незламних українців під час Голодомору : [«Незламні» – 15 історій про тих, кого не зламав Голодомор] // Вечір. Київ. – 2016. – 24 листоп. – Фот. ; Чорномор. новини. – 24 листоп. – С. 1 : іл. - Під назвою : Народ, який не зламали геноцидом.

3772. Урбан В. Голодний рік, голодний вік... : [в Ананьївському іст.-худож. музеї відкрилась обл. вист. док. та фотографій «Супротив геноциду» (Подільський р-н, Одеської обл.)] // Вісті Ананьївщини. – 2016. – 2 листоп. – С. 2 : фот. ; Чорномор. новини. – 19 листоп. – С. 2 : фот. – Під назвою : Я спомин свічкою зігрію... / В. Урбан.

3773. Хотіли, щоб не було українців : [вист. арх. док. і матеріалів «...Щоб не було українців» презентували в держ. архіві області (м. Кропивницький)] // Наше місто. – 2016. – 24 листоп. – С. 2.

3774. Шкабой В. «Рукотворне» лихо ХХ століття : [вист. арх. док. і матеріалів «...Щоб не було українців» в Держ. архіві Кіровоградської обл.] // Нар. слово. – 2016. – 1 груд. – С. 9 : фот.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

2012

3775. Голодомор : [бібліогр. про Голодомор на Одещині] // Одещина – регіон економічної стабільності, національної злагоди та культурного різноманіття (1932–2012) : кат. вист. / М-во культури України, Одес. обл. держадмін., Одес. нац. наук. б-ка ім. М. Горького ; [упоряд.: Т.М. Іванова, Л.І. Саєнко ; відп. ред. О.Ф. Ботушанська]. – Одеса, 2012. – С. 18–20.

3776. Голодомор. Репресії // Пологи – столиця запорізької кераміки : бібліогр. покажч. / КЗ «ЗОУНБ ім. О.М. Горького» ЗОР ; [уклад. І. Шершньова ; відп. за вип. І. Степаненко]. – Запоріжжя, 2012. – С. 51. – (Міста і села Запорізької області ; вип. 5).

3777. Голодомор 1932–1933 років на Херсонщині : (до 80-річчя з часу трагедії) // Знаменні і пам'ятні дати Херсонщини на 2013 рік : бібліогр. покажч. – Херсон, 2012. – С. 150–159.

3778. «Не було слів, не було сліз – був ГОЛОД...» : список літ. до 80-річчя Голодомору 1932–1933 рр. в Україні / уклад. В.В. Степко ; КНУКіМ, б-ка. – Київ, 2012. – 16 с.

3779. Полянський П.Б. Драматичні тридцяті : дод. матеріали до підручників історії : навч. посіб. для вчителів історії та учнів 10–11-х кл. загальноосвіт. навч. закладів / П.Б. Полянський. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2012. – 68 с.

3780. Розсекречена пам'ять : (Голодомор 1932–1933 рр. на Хмельниччині) : бібліогр. покажч. / упр. культури, туризму і курортів Хмельн. обл. держадмін. ; Хмельн. ОУНБ ім. М. Островського ; уклад. В.О. Мельник ; відп. за вип. Н.М. Синиця. – Хмельницький, 2012. – 80 с.

3781. Рева Л. Голодомори в Україні ХХ ст. : бібліогр. та довід. матеріал // Україна в етнокультурному вимірі століть : зб. наук. пр. – Київ, 2012. – С. 491–502.

3782. Сказати правду : (Голодомор 1932–1933 років на Прилуччині) : рек. список літ. / Прилуц. центр. район. б-ка. – Прилуки, 2012. – 8 с.

3783. Низенко О.І. Не повторися, біль душі людської : (урок пам'яті до Дня вшанування жертв голодомору, 8 кл.) // Вихов. робота в шк. – 2012. – № 10. – С. 20–26.

2013

3784. Гіркі сторінки історії : (Голод 1932–1933 рр.) : бібліогр. огляд / уклад. Л.П. Мельник. – Тиврів : [б. в.], 2013. – Буклет.

3785. Голодомор-геноцид 1932–1933 років як наслідок антиукраїнської політики сталінського режиму в СРСР : до 80-річчя трагедії – масового винищення укр. народу : зб. наук.-метод. матеріалів на допомогу вчителю / відп. ред. П.М. Чернега. – Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2013. – 178 с.

3786. Голодомор 1932–1933 рр. в Україні : вивчення теми «Голодомор 1932–1933 рр. в Україні» на уроках сусп.-гуманітар. циклу / [голов. ред. Б. Будний]. – Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, [2013]. – 112 с.

3787. Криворучко Л.В. Україна пам'ятає – світ визнає! 80-ті роковини Голодомору в Україні, 1932–1933 роки : бібліогр. покажч. – Запоріжжя : ЗДІА, 2013. – 12 с.

•

3788. Курчаба Є.О. Голодомор : сценарій інфом.-пізнав. вихов. години // Збірник сценаріїв виховних заходів викладачів Луцького педагогічного коледжу. – Луцьк, 2013. – Вип. 5. – С. 50–56.

•

3789. Жмур Л.О. Минуле стукає в наші серця : [рек. список літ.] / Л.О. Жмур, Ю.М. Спащенко // Шк. б-ка. – 2013. – № 19/20. – С. 56 : мал.

3790. Маспанова Л. Урок на тему «Голодомор 1932–1933 рр.» : історія України, 10 кл. // Історія в сучас. шк. – 2013. – № 1. – С. 13–16.

3791. Пригуляк Н.О. Чорна сповідь моєї України : [сценарій уроку] // Шк. б-ка. – 2013. – № 19/20. – С. 53–56 : мал.

3792. Тихолоз Л. Свіча печалі в зболеному серці... / Л. Тихолоз, С. Тихолоз // Метод. діалоги. – 2013. – № 10. – С. 7–17.

•

3793. Єдиний посібник з Голодомору : [про мультимед. посіб. для шкіл «Голодомор 1932–1933 : людський вимір трагедії», який створив учитель історії Гадяцької гімназії О. Войтенко] // Свобода. – 2013. – 18 жовт. – С. 3.

3794. Курик М.М. Голодомор 1932–1933 рр. – геноцид українського народу : [розробка заняття] // Освіта Буковини. – 2013. – 3 груд. – С. 7.

3795. Найдьонова Л. Як говорити з дітьми про трагічне? : звернення до педагогів напередодні роковин Голодомору // Освіта. – 2013. – 13–20 листоп. – С. 10.

2014

3796. Голодомор в Україні 1932–1933 рр. : бібліогр. покажч. Вип. 3 : [літ. за 2007–2011 рр.] / упоряд.: Л.М. Бур'ян, І.Е. Рікун ; редкол.: С.В. Кульчиць-

кий (наук. ред.), О.Ф. Ботушанська (відп. ред.), В. Мотика ; ред. І.С. Шелестович. – Одеса, 2014. – 686 с.

3797. Голодомор. Репресії // Чернігівці – 230 : бібліогр. покажч. / КЗ «ЗОУНБ ім. О.М. Горького» ЗОР ; [уклад. Н. Романів ; ред. І. Степаненко]. – Токмак, 2014. – С. 25. – (Міста і села Запорізької області ; вип. 6).

3798. УРСР в роки довоєнних п'ятирічок // Україна в умовах радянської тоталітарної системи : навч.-метод. посіб. / В.І. Шабельников, О.М. Бут. – Донецьк, 2014. – С. 15–20.

3799. Кононенко Ю.Г. Методичні матеріали Українського інституту національної пам'яті до 80-х роковин Голодомору пам'яті тих, хто чинив спротив геноциду : дод. до листа М-ва освіти і науки від 14.11.2014 № 1/9–593 // Історія в рідній шк. – 2014. – № 12. – С. 14–17.

3800. Музика І.М. Голодомор 1932–1933 рр. : історія України : 10 кл. // Історія та правознавство. – 2014. – № 30. – С. 19–27.

3801. Панасенко Н.Г. Чорна книга України. Уроки минулого : (правовий погляд через 80 років) : правовихов. захід для учнів 8–9 кл. // Пед. вісн. – 2014. – № 4. – С. 69–71.

2015

3802. Голодомор. Репресії // Токмак на перехресті доріг та віків : до 230-річчя від дня заснування міста : бібліогр. покажч. / КЗ «ЗОУНБ ім. О.М. Горького» ЗОР ; [уклад.: Г. Нагорна, І. Шершньова ; ред. І. Степаненко ; відп. за вип. О. Волкова]. – Запоріжжя, 2015. – С. 43–44. – (Міста і села Запорізької області ; вип. 7).

3803. Особливості та наслідки соціалістичного будівництва у 1920–1930 рр. Голодомор // Методичні рекомендації до самостійної роботи з дисципліни «Історія та культура України» : для студентів ф-ту «Суднової енергетики» (заочна форма навчання, скорочена програма). – Херсон, 2015. – С. 47–48.

3804. Пельо Н.І. «Голодомор – позиція нашого сумління» (до Дня пам'яті жертв голодомору і політичних репресій) [Електронний ресурс] : бібліогр. огляд // Наук. б-ка ТНПУ ім. В. Гнатюка. – 2015. – Режим доступу : <http://www.library.tnpu.edu.ua/index.php/exhibitions/1563-golod>. – Дата звернення : 29.09.2022.

2016

3805. Голоди (1921–1923, 1946–1947), Голодомор (1932–1933) // Схід і Південь України : час, простір, соціум : у 2 т. / НАН України, Нац. б-ка України

ім. В.І. Вернадського, Ін-т історії України ; уклад.: Т.В. Добко (керівник), О.Я. Дуднік, А.М. Колесніченко [та ін.] ; редкол.: В.А. Смолій (голова), Г.В. Боряк, Я.В. Верменич [та ін.] ; наук. ред. В.І. Попик. – Київ, 2016. – Т. 2.: Матеріали до бібліографії. – С. 133–148.

3806. «Голодомор : літ. реквієм крізь гони літ...» : бібліогр. список літ. / Б-ка ім. К. Симонова ЦБС Дніпровського р-ну. – Київ, 2016. – 32 с.

3807. Голодомор. Репресії // Гуляйполе – столиця Запорізьких степів : бібліогр. покажч. / КЗ «ЗОУНБ ім. О.М. Горького» ЗОР ; [уклад.: Г. Нагорна та ін. ; відп. за вип. О. Волкова]. – Запоріжжя, 2016. – С. 38–39. – (Міста і села Запорізької області ; вип. 8).

3808. Голодомор. Репресії // Земля славна, Оріхівська : бібліогр. покажч. / КЗ «ЗОУНБ» ЗОР ; [уклад. Г. Нагорна ; відп. за вип. О. Волкова]. – Запоріжжя, 2016. – С. 28–30. – (Міста і села Запорізької області ; вип. 9).

•
3809. Дуднік О. Бібліографічні джерела з історії Півдня і Сходу України : [зокрема про темат. покажчики про голодомори 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947 рр.] / О. Дуднік, А. Колісниченко // Наук. пр. НБУВ. – Київ, 2016. – Вип. 44. – С. 544–561.

•
3810. До Дня пам'яті жертв голодоморів : метод. рек. до вшанування загиблих від Голодомору 1932–1933 рр. // Завуч (Шк. світ). – 2016. – № 21. – С. 35–41.

3811. Люди правди : пам'ять про голодомор 1932–1933 рр. : матеріали до години спілкування // Шк. світ. – 2016. – № 20. – С. 17–23.

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

Акти вандалізму 1967

Архівні матеріали 1-4, 6-20, 22-27, 29-31, 33-36, 38, 40, 42-44, 50-58, 60-65, 67-72, 74-78, 86-88, 93, 94, 96, 97, 372, 684, 1643-1648, 1938-1940, 1975, 1993, 1994, 2020, 2024, 2067, 2146-2148, 2412, 2440-2443, 2556, 2557, 2679-2683, 2743-2748, 2974-2977, 2993-2996, 3054-3056, 3139-3143

Асоціація дослідників голодоморів в Україні 164, 271

Верховна Рада України: засідання з питань Голодомору 41, 85, 1140, 1166

Вивчення історії Голодомору в навчальних закладах

України 1214, 1233

Канади 180, 234, 636, 1129, 1201, 1233

США 459, 612, 625, 637

Визнання світом українського Голодомору-геноциду 85, 97, 100, 101, 160, 169, 256, 412, 480, 524, 545, 561, 686, 832, 927, 952, 1041, 1107, 1108, 1125, 1140, 1150, 1152, 1157, 1165, 1166, 1175, 1200, 1213, 1360

Вчені про Голодомор

України 122, 131, 132, 227, 243, 244, 255, 287, 368, 444, 474, 492, 523, 527, 531, 533-535, 557, 560, 563, 578, 596, 614, 618, 623, 628, 630, 732, 765, 770, 773, 788, 792, 989, 1095, 1102, 1199, 1428, 1769, 1980, 1986, 2001, 2008, 2035, 2046, 2448, 2449, 2464, 2473, 2474, 2564, 2579, 2625, 2686, 3028

країн світу 299, 231, 267, 276, 277, 307, 366, 367, 434, 481, 484, 524, 530, 538, 670, 702, 721, 723, 739, 750, 752, 835, 938, 951, 961, 979, 1009, 1012, 1128, 1177, 1191, 1215, 1227, 1235

Вшанування пам'яті жертв Голодомору

Україна

акція «Лист у майбутнє» 521, 522, 532, 559, 615, 1415, 1421, 2663, 2666

вечори пам'яті 1243, 1245, 1257, 1278, 1301, 1371, 1397, 1450, 1451, 1554, 1563, 1595, 1619, 1620, 1851, 1856, 1877, 1889, 1896, 1902, 1912, 1932, 1974, 2017, 2056, 2345, 2537, 2544

виставки 118, 1456, 1968, 2345, 2509, 2537, 2918, 3681-3774

демонстрації, маніфестації, мітинги 349, 1285, 1288, 1310, 1327, 1351, 1391, 1393, 1431, 1469, 1508, 1550, 1818, 1831, 1842, 1845, 1853, 1858, 1873, 1879, 1888, 1893, 1897, 1906, 1918, 1926, 1927, 1933, 1936, 1972, 2013, 2064, 2252, 2254, 2259, 2261, 2267, 2270, 2273, 2274, 2276, 2281, 2295, 2297-2299, 2310, 2318, 2351, 2352, 2356, 2360, 2363, 2365, 2373, 2374, 2378, 2379, 2387, 2436, 2488, 2490, 2491, 2496, 2503, 2514, 2519, 2521, 2534, 2727, 2877, 2888, 2905, 2914, 2930, 2961, 3135

книги пам'яті 117, 515, 1072, 1680, 2004, 2079, 2976, 2977, 3071, 3156

меморіали, пам'ятники, пам'ятні знаки, стели, меморіальні дошки 166,
 927, 1512, 3546-3680
 монети, марки 264, 1119, 3447
 музеї, зали, центри національної пам'яті 372, 468, 569, 570, 585, 609, 991,
 992, 1239, 1362, 1489, 1606, 1820, 2113, 2632, 3004, 3010, 3011, 3019,
 3035, 3036
 панахиди, молебні 1246, 1255, 1275, 1313, 1328, 1366, 1367, 1417, 1436, 1499,
 1503, 1509, 1560, 1566, 1587, 1605, 1633-1636, 2669
 уроки пам'яті 1463, 1475, 1833, 1838, 1852, 1854, 1895, 1901, 1903, 1907, 1915,
 1934, 1970, 2074, 2254, 2258, 2271, 2293, 2302, 2309, 2311, 2313-2315, 2331,
 2333, 2335, 2337, 2357, 2389, 2395, 2484, 2507-2509, 2517, 2865, 2923
 флеш-моби 1258, 1309
 Волинська область 1254, 1258, 1272, 1280, 1291, 1309, 1320, 1338, 1373, 1382,
 1388, 1401, 1414, 1416, 1427, 1431, 1460 1475, 1488, 1495, 1497, 1501, 1502,
 1531, 1534, 1545, 1548, 1558, 1559, 1589, 1627
 Закарпатська область 1243, 1249, 1250, 1259, 1262, 1285, 1288, 1296, 1299,
 1310, 1391, 1459, 1532, 1552, 1557, 1567, 1594, 1631
 Івано-Франківська область 1247, 1347, 1365, 1381, 1518, 1605, 1611
 Львівська область 1245, 1253, 1257, 1260, 1264-1267, 1274-1276, 1278, 1283,
 1294, 1295, 1301-1306, 1326, 1336, 1349, 1364, 1368, 1371, 1374, 1375, 1380,
 1392, 1393, 1397, 1399, 1402, 1407, 1408, 1417, 1418, 1447, 1450, 1455, 1467,
 1480, 1487, 1492-1494, 1524, 1533, 1542, 1550, 1551, 1554, 1555, 1561-1563,
 1582, 1610, 1619, 1621
 Рівненська область 487, 1318, 1430, 1463. 1470, 1472, 1479, 1481, 1578, 1595,
 1614, 1617
 Тернопільська область 1248, 1279, 1282, 1290, 1308, 1344, 1454, 1461, 1473,
 1476, 1478, 1483, 1504, 1517, 1546, 1620
 Чернівецька область 1244, 1339, 1440, 1458, 1508, 1515
 Австралія 1300, 1312
 Азія 1412, 1452, 1514
 Близький Схід 1418, 1451, 1583
 Європа
 Бельгія 1586
 Білорусь 1427
 Велика Британія 1376, 1602
 Естонія 1395
 Іспанія 1333
 Італія 1420
 Нідерланди 1586

Німеччина 1357, 1469, 1612

Польща 1353, 1354, 1377, 1386, 1405, 1413, 1571

Португалія 1406, 1618

Угорщина 1429, 1579

Франція 1275, 1311, 1367, 1560, 1626

Чехія 1317

Швеція 1418

Північна Америка

Канада 294, 1252, 1255, 1297, 1314, 1325, 1329, 1372, 1418, 1498, 1506, 1516, 1519, 1565, 1634, 1637

США 1242, 1256, 1275, 1284, 1327, 1328, 1331, 1335, 1357, 1366, 1410, 1424-1426, 1436, 1438, 1439, 1444, 1456, 1503, 1505, 1507, 1509, 1516, 1522, 1539, 1566, 1568, 1569, 1575, 1580, 1584, 1603, 1616, 1624, 1625, 1628, 1630, 1633, 1635, 1636, 1640

Голодомор очима українців діаспори 139, 160, 1067, 1068

Голодомор як геноцид українського народу 109, 110, 113, 119, 202, 217, 220, 221, 227, 237, 240-242, 252, 254, 262, 274, 288, 291, 296, 312, 317, 318, 349, 355, 379, 405-407, 412, 420, 453, 460, 533, 545, 572, 598, 638, 643, 651, 677, 678, 683, 686, 733, 779, 801, 832, 834, 840, 845, 854, 860, 864, 865, 868, 872, 892, 897, 932, 942, 981, 1027, 1029, 1041, 1042, 1048, 1054, 1056, 1069, 1077, 1086, 1093, 1097, 3111

Демографічні наслідки 127, 142, 325, 362, 417, 430, 644, 669, 691, 697, 754, 764, 832, 836, 847, 879, 880, 908, 912, 926, 985, 1002, 1080, 1083, 1122, 1162, 1164, 1225, 1954

Державні нагороди 828

Діаспора 1930-х рр.: реакція на голод в Україні 167, 293, 372, 382, 415, 435, 512, 519, 534, 554, 663, 937, 966, 1046, 1078, 1116, 1117

Діти – жертви голоду 587, 588, 657, 807, 809, 818, 1039, 1807, 1964, 1982, 2053, 2065, 2111, 2569, 2619, 2623, 3109

Діячі культури про Голодомор 527, 584, 595, 727, 774, 929, 1195, 1204, 2473, 2474

Доброчинці – рятівники від Голодомору 195, 224, 233, 238, 246, 278, 327, 771, 1307, 1668, 1705, 1817, 1994, 2037, 2038, 2070, 2092, 2106, 2110, 2202, 2250, 2423, 2460, 2461, 2472, 2562, 2588, 2589, 2641, 2689, 2690, 2694, 2699, 2708, 2981, 2983, 3058, 3064, 3066, 3067, 3096, 3147, 3152

Дослідження Голодомору 104, 105, 111, 115, 122, 130, 137, 140, 141, 144-147, 149-150, 153, 163, 165, 170, 176, 193, 204, 231, 232, 266, 305, 308, 323, 324, 351, 376, 385, 582, 766, 768, 856, 874, 902, 906, 913, 918, 943, 955-958, 1000, 1001, 1005, 1011, 1013, 1037, 1043, 1047, 1059-1061, 1090, 1094, 1220, 1669, 1727, 1781, 1788, 1830, 2051, 2214, 2420, 2431, 2567, 2646, 2691, 3093, 3113

Заклики, заяви, звернення, листи, послання, промови, протести, резолюції 100, 101, 907, 937, 946, 1007, 1157, 1268-1270, 1281, 1321, 1322, 1324, 1330, 1334, 1341, 1342, 1346, 1352, 1363, 1403, 1422, 1423, 1432, 1433, 1435, 1441, 1442, 1449, 1477, 1485, 1491, 1496, 1510, 1511, 1526, 1530, 1538, 1544, 1556, 1570, 1588, 1596, 1608, 1609, 1638, 1641, 1642, 1754, 1850, 1914, 2262, 2264-2266, 2282, 2284, 2286, 2317, 2322, 2326, 2353, 2355, 2380, 2381, 2486, 2495, 2502, 2533, 2540, 2551, 2553-2555, 2675, 2859, 2866, 2893-2895, 2907, 2913, 2917, 2919, 2928, 2929, 2938-2940, 2942-2944, 2949, 2953, 2958, 2959, 2969-2971, 2973

Заперечення Голодомору як геноциду 205, 206, 268, 546, 660, 852, 999, 1034, 1179, 1232, 2073

Зарубіжні державні діячі про Голодомор 1006, 1404

Зарубіжні українські організації та товариства 161, 169, 277, 357, 613, 1092, 1398, 1437

Західна Україна і Голодомор 158, 182, 215, 225, 269, 377, 493, 494, 503, 520, 567, 568, 571, 628-630, 757, 780, 793-797, 832, 928, 969, 1049, 1070, 1147, 1219

Західні країни: позиція щодо Голодомору 214, 611, 728, 820, 933, 1038, 1066, 1194

Історіографічні дослідження 112, 136, 154, 156, 168, 177, 178, 185, 196, 203, 325, 344, 345, 355, 369, 374, 379, 383, 384, 389, 398, 399, 401, 404, 413, 422, 424, 426, 427, 438, 447, 465, 644, 650, 697-699, 708, 711, 712, 716, 729, 736, 751, 837, 844, 847, 876-880, 886, 895, 911, 921, 923, 931, 1032, 1064, 1075, 1076, 1079, 1100, 1101, 1134, 2420, 2421, 2432, 2445, 2477, 2606, 2613

«Їдло» під час Голодомору 265, 272, 285, 487, 1015, 1275, 1374, 1381, 1726, 1956, 1997, 2016, 2026, 2050, 2108, 2168, 2174, 2177, 2228, 2244, 2602, 2614, 2847, 3013, 3043, 3117

Канібалізм 1188, 1209, 1675, 1753, 1768, 1810, 1998, 2054, 2067, 2072, 2085, 2249, 2578

Карти, атласи 143

Колективізація 102, 103, 111, 120, 123-126, 148, 172-175, 187, 303, 312, 322, 328, 360, 372, 381, 383, 400, 422, 431, 446, 485, 647, 674, 761, 842, 843, 845, 847, 853, 917, 1031, 1036, 1058, 1123, 1656, 1657, 1687, 1693, 1732, 1753, 1755, 1764, 1795, 1947, 1948, 1963, 1985, 2086, 2162, 2175, 2426, 2429, 2642, 2718, 2800, 2803, 3003, 3012, 3155, 3158, 3164, 3167, 3168

Комісія Конгресу США з вивчення голоду 1932-1933 рр. в Україні 655, 812, 2758, 2789, 2814

Компенсація жертвам Голодомору 251, 1184, 1361

Конкурси 499, 566, 616, 825, 2246, 3724, 3750

Конференції, симпозиуми, з'їзди, конгреси, форуми 116, 117, 312, 313, 330, 331, 340, 347, 357, 484, 488, 498, 509, 529, 536, 595, 608, 636, 640, 642, 650, 668, 669, 725, 739, 756, 763, 784, 822, 832, 867, 963, 988, 1062, 1065, 1124, 1163, 1231, 1357, 1368, 1375, 1378, 1407, 1445, 1639, 1743, 2791

«Круглі столи» 740, 1003, 1816, 1869, 2923
Кубань: Голодомор 132, 370, 420, 667, 840, 845, 1053, 1135
«Люди Правди» – ті, хто зберігав і поширював свідчення про Голодомор 358, 767, 789, 962, 964, 970, 972, 1010, 1022, 1742, 1775, 1808, 2751, 2792, 2805, 2815, 2816, 2819, 2823, 2827, 2845
Медичні аспекти голоду 194, 216, 403, 414, 451, 941, 1096
Морально-психологічні та культурні наслідки Голодомору 128, 191, 192, 197, 260, 273, 284, 335, 346, 362, 372, 391, 445, 479, 482, 547, 558, 560, 579, 635, 648, 691, 707, 709, 719, 737, 738, 754, 802, 803, 835, 841, 847, 870, 930, 934, 935, 977, 1045, 1088, 1091, 1130, 1176, 1772, 2055, 2403, 2464, 2466
Наукові установи й товариства 516, 602, 639, 943
Національні меншини і Голодомор 104, 171, 208, 211, 309, 336, 424, 673, 700, 714, 731, 851, 901, 921, 940, 1087, 2007, 3001
ООН: позиція щодо Голодомору 241, 326, 1107, 1110, 1142, 1181, 1360
Опитування щодо Голодомору 221, 237, 240, 252, 254, 268, 274, 288, 441, 477, 506, 508, 517, 518, 619, 627, 632, 692, 758, 808, 995, 1016, 1141, 1167-1169, 1210, 1223
Опір українського селянства 130, 165, 168, 257, 312, 671, 765, 792, 806, 819, 924, 967, 1014, 1031, 1081, 1085, 1120, 1174, 1946, 1993, 2025, 2027, 2032, 2204, 2407, 2422, 2609, 2618, 2646, 2648, 2711, 3090, 3110, 3123, 3155, 3161, 3165
Організатори Голодомору 219, 425, 893, 973, 1172, 1944, 3169, 3727
ОУН-УПА і Голодомор 455, 621
Офіційні документи 5, 21, 28, 32, 37, 39, 45-49, 59, 66, 73, 79-84, 89-92, 95, 98, 99, 349, 2019, 2021-2023, 2409-2411, 2413, 2414
Політика історичної пам'яті про Голодомор 138, 157, 213, 342, 361, 373, 409, 687, 688, 695, 696, 722, 724, 1050, 1067, 1105, 1106, 1131, 1513
Причини та передумови Голодомору 188, 210, 292, 349, 359, 369, 372, 439, 698, 718, 804, 837, 859, 862, 869, 881, 939, 984, 1017, 1057, 1111, 1121, 1135, 1173, 1178, 1957, 2055, 2173, 2217, 3000, 3168
Резолюції парламентів окремих держав щодо Голодомору 21, 349, 1200
Розкуркулення 8, 123, 126, 238, 383, 485, 842, 873, 890, 1031, 1123, 2020, 1687, 3106, 3171, 3266, 3267
Російська Федерація: ставлення до Голодомору 199, 275, 334, 491, 590, 591, 601, 631, 1179
Свідчення західних журналістів, дипломатів, експертів 9, 27, 62, 63, 189, 280, 282, 343, 348, 380, 462, 548, 599, 670, 679, 705, 743, 775, 826, 839, 871, 903, 904, 914, 919, 920, 922, 953, 1063, 1089, 1138, 1145
Семінари 263, 281, 541, 1038, 1234
Спогади, свідчення 139, 159, 200, 218, 225, 236, 259, 301, 306, 331, 333, 341,

372, 392, 411, 436, 454, 457, 464, 501, 504, 510, 511, 513, 537, 540, 556, 593, 597, 600, 603, 606, 622, 649, 653, 685, 694, 720, 741, 742, 760, 762, 777, 781, 811, 815-817, 821, 842, 863, 866, 891, 978, 980, 993, 994, 996, 1044, 1055, 1113, 1137, 1139, 1144, 1154, 1170, 1211, 1229, 1646, 1647, 1653, 1658-1667, 1670-1679, 1682, 1683, 1686, 1687, 1689-1692, 1694-1698, 1701-1703, 1706-1711, 1713-1721, 1723-1726, 1730, 1731, 1735-1737, 1739-1741, 1744-1753, 1755, 1757, 1761, 1764, 1767, 1768, 1770, 1771, 1773-1776, 1778-1780, 1782, 1783, 1785-1787, 1789, 1790, 1792-1794, 1798-1800, 1802-1806, 1809-1811, 1943, 1945, 1947-1953, 1955, 1956, 1961-1963, 1965, 1976, 1981-1983, 1987, 1988, 1995, 1998-2000, 2002, 2005, 2006, 2009, 2024, 2026, 2030, 2031, 2034, 2036-2044, 2047-2050, 2054, 2071, 2072, 2075, 2076, 2078, 2080-2085, 2087-2091, 2094-2098, 2100-2105, 2107-2109, 2112, 2150, 2153, 2155-2159, 2161, 2164-2172, 2174-2180, 2182-2191, 2193, 2194, 2198-2203, 2208, 2209, 2211, 2212, 2219-2223, 2227-2233, 2236-2239, 2242-2245, 2248, 2249, 2251, 2397, 2399-2402, 2404-2406, 2415-2417, 2428, 2434, 2450, 2454, 2457-2459, 2462, 2463, 2465-2468, 2470, 2471, 2476, 2565, 2568, 2573-2578, 2581, 2583-2586, 2590-2598, 2600-2603, 2607, 2608, 2610-2612, 2614-2617, 2620-2622, 2626-2629, 2634-2637, 2644, 2645, 2650-2661, 2687, 2692, 2696-2698, 2700, 2701, 2704, 2706, 2707, 2712-2714, 2717, 2722-2724, 2750, 2753, 2758-2761, 2765, 2766, 2771-2777, 2780, 2783-2785, 2787-2790, 2793, 2795-2798, 2802, 2809-2811, 2813, 2814, 2817, 2824-2826, 2834, 2835, 2837-2839, 2841-2844, 2847-2851, 2978, 2980, 2982, 2984-2988, 2990, 2996, 2998, 2999, 3002, 3006-3009, 3012, 3013, 3015, 3016, 3022-3027, 3031, 3034, 3037, 3041-3043, 3045, 3046, 3048, 3057, 3059-3063, 3065, 3068, 3070, 3072, 3073, 3076, 3080, 3082-3092, 3094, 3095, 3101-3104, 3108, 3115-3122, 3124-3128, 3145, 3150, 3153, 3154, 3163, 3164, 3170

Спроби діячів Заходу допомогти голодуючій Україні 167, 357, 1133

Становище жінок у період Голодомору 464, 742, 829, 888, 905

Статистика Голодомору 394, 486, 626, 735, 755, 772, 862, 908, 1004, 1023, 1136, 1146, 1171, 1180-1182, 1187, 1189, 1196, 1202, 1206-1208, 1212, 1222, 1664, 1685, 1700, 1722, 2082, 2405, 2419, 2420, 2608, 2610, 2720, 2754, 2757, 2769, 2814, 2836, 3021, 3029, 3099, 3100, 3107, 3160

«Торгсин» 151, 304, 334, 386, 1198, 2099, 2832, 3144

Утаювання факту Голодомору 703, 876, 1197, 1756, 1784

Церкви та релігійні організації: позиція щодо Голодомору 226, 496, 514, 553, 561, 576, 814

«Чорні дошки», антиселянські репресії 332, 339, 365, 371, 393, 418, 447, 448, 661, 662, 665, 668, 895, 915, 1031, 1034, 1084, 1728, 2181, 2433, 2624

ПОКАЖЧИК ІМЕН

- Абашіна Л.О. 372
Абрамкіна Ю. 754
Авдашкова Т. 3480
Авраменко А.М. 667
Агапова Д. 1043, 1090
Адамович С. 218
Ажнюк Б. 330
Акименко М. 643
Акимов В. 2514
Александрова М.В. 719, 1091
Алексенко В.Г. 2575
Алексеев О.В. 3643
Алієв І. 1434
Альошина О. 2892
Андрейчук Р. 828
Андрусенко С. 2190
Антіпова А. 2399
Антоненко А. 3537, 3543
Антоненко В. 3235
Антоненко П. 468
Антонович М.М. 109, 219, 291, 312, 313, 317, 405, 406, 533, 651, 686, 932, 1029
Антонович О. 122
Антонович Т. 122
Антонюк О.В. 687
Антонюк О.М. 1680, 1801, 3236
Антошевський Т. 514
Апостолова Л. 2252, 2274, 2318
Аржевітіна Л.Д. 2068
Аркуша О.Г. 114
Артеменко С.Ю. 3441
Артиш І. 1243
Архипова В. 2150
Атаманюк А.В. 883
Атаманюк М.В. 883
Афанасьєва Г.Д. 2076
Ахобадзе Л. 3524
Аяган Б.Г. 131
Бабак Д. 2454
Бабанська К. 1949
Бабанський В. 1949
Бабель І. 978
Бабенко Г.С. 1731
Бабич Т. 2833, 2922
Бабій Б. 1837
Бабій І.П. 1758
Бабій О. 1658
Бабійчук Г.В. 2421
Бабка В.Л. 688, 1513
Багацький Л. 947
Багрянний І.П. 755, 3237
Багрянний С. 948
Бадіченко Л. 2325
Бадрак Т. 3406
Бажан В. 2253
Бажан О.Г. 56, 659, 674
Баженов Л.В. 1073, 1652, 1759, 3036
Базюк М. 636, 756
Байда С. 1659
Байрачна В.Г. 2759
Бакаленко І.М. 3278
Бакалюк О.М. 2189
Баковецька О.О. 2426
Бакуменко О. 469
Балабан М. 2191, 2254
Балабанова В. 3511
Балан Н. 3007
Балацька І. 2984
Балей В. 3533
Балецька О. 3238
Баликова Н. 1514
Балицький А. 2704
Балицький В. 674, 2744
Баліцька О. 2262
Балута І. 2893, 2894
Банарь О. 1244, 1515
Бандера С.А. 562
Бане Б. 3489, 3496
Барабанцев В.О. 1791
Бараннік А. 2077

Баранов В. 3245	Березницький М.О. 2430
Баранов Е.Ю. 644	Березовський О. 1695
Баранов Ю. 1838, 1894	Берещук В.О. 1796, 3644
Барановська В. 470	Берізка Г. 3242
Баранська В. 1660	Беркгоф К. 117
Барбак О.П. 3239	Берковський В.Г. 372, 2993
Барбара Л.А. 358	Берник І. 1336
Бардак В.В. 839, 914	Бернштейн М.Д. 3278
Барка В.К. 3240	Берташ Т.С. 3429
Баркова Л. 2729	Бессмертний-Анзіміров А. 473
Барліг О. 3241	Бех А. 2998
Бартків О. 1335	Бех М. 2096
Басалаєва Є. 3543	Белій В.М. 2866
Батіщева М.І. 2834, 2835	Белов О. 2342
Бахіна О. 2974, 2975	Белова А. 3586
Бахтеев Б. 3528	Белявцева Т. 2867
Бацан В. 236	Биркун М.А. 2714
Бацан О. 236	Бирук М. 3752
Бачинська О.А. 667	Бичко П. 3457
Бачинський С.Є. 3058, 3066, 3067, 3557	Бичков П.А. 302
Бачиш О. 2745	Бігун В. 3502
Башлик Д.О. 873	Білан С.О. 7, 146-149, 181, 359, 360, 408, 645, 689
Бедзір В. 2578	Біленька О. 2668, 3722
Бедь В.В. 835, 1574	Білецький Ф. 3058
Беззубенко Н.О. 2093	Білий Л.Г. 116, 372, 652
Безмещук І.П. 1649	Білик Н.К. 1703
Безносов А.И. 104	Білик О.А. 303
Безо Б. 934, 935, 1215	Білінська Н. 1245
Безп'ятчук Ж. 807	Білкей В. 2114
Безручко А. 2610	Білова Н. 3645
Безуглий В. 3568	Біловицька Н. 474
Безуглий Ю. 1661, 1839, 1925	Біловол О. 2944
Бекешкіна І. 471, 472	Біловол Т. 2895, 2944
Белебега І. 312	Біловус Л.І. 1092
Беловольченко Г. 1769	Білогор П. 475
Бельдій А.М. 1799	Білоіван В. 1866
Бельман С. 3144	Білокінь С.І. 304, 1025
Белых Д. 2058	Білоус В. 1696
Бем М.В. 407	Білоус Д. 3243
Бендержевська С. 1782	Білоус Н.М. 962, 2751, 2805, 2816, 2827
Берега Б. 220	Білоус О.М. 3643
Берега В. 1888	Білоцький І. 3244
Березкін С. 2169, 2192, 2199, 2201, 2205	Білошапка В. 2151

Бірук О. 2071
 Блануца А.В. 392
 Блащук С.М. 392
 Блєднов С. 1980, 1986
 Блонський П.Й. 3111
 Блоха Я.Є. 2605
 Блохин Д. 1357
 Бобылева С.И. 104
 Бова А. 1697
 Богатчук С.С. 690
 Богацька А.С. 2831
 Богацька Р.В. 1655
 Богач В. 2725
 Богачевська О. 3495, 3533
 Богачук М. 478
 Богуславська А. 1246
 Богуш А. 2095
 Боднар-Балагутрак Л. 3697
 Боднарук В. 1331, 1444, 1456, 1516,
 1575, 1633
 Бойко А. 1726
 Бойко А. 2417
 Бойко В. 949, 1043, 1166
 Бойко В.М. 3525
 Бойко Г. 1698
 Бойко Г.В. 2485
 Бойко М.П. 2515
 Бойко О. 2343
 Бойко О.Д. 102, 342
 Бойко П. 1698
 Бойко Я. 2152, 2255
 Бойчук Б. 3217, 3533
 Бокань Б. 3151
 Бокань К.М. 3172
 Бокань М. 3151, 3162, 3172, 3173
 Боланд І. 3228
 Бондар В.В. 361, 409
 Бондар І.Ю. 1662
 Бондар К. 109, 317, 651, 1029
 Бондар Л.В. 2201
 Бондар М.С. 2415
 Бондар С. 3641
 Бондар С.О. 372
 Бондар Т. 3731
 Бондаренко В. 2650
 Бондаренко І. 1895
 Бондаренко Н. 2486, 2516
 Бондаренко П.Т. 3059
 Бондаренко С. 1138, 2726
 Бондарук В. 2107
 Бондарчук А.І. 18, 891, 1070, 1337
 Бондарчук Л. 1338
 Бонь В.В. 2413
 Борисенко В. 2896
 Борисенко В.К. 330, 331, 557, 856, 902,
 950, 1034, 2078, 3220
 Борисенко О. 2256
 Борисов В. 2999
 Борисюк С. 3023
 Боровик В. 2974
 Боровський О. 3611
 Бородій З. 1753
 Бородюк Н. 1139
 Бортник Р. 3763, 3765
 Борщ Ю. 2853
 Боряк Г.В. 106, 143, 332, 392, 3805
 Боряк Т.Г. 87, 117, 832, 908, 1055, 1071
 Ботушанська О.Ф. 656, 3775, 3796
 Ботушанський В. 1072
 Боярин Т. 3027
 Брайченко О. 856
 Браніцький Ю. 1813, 1840
 Брежицький М. 1154
 Бривко М.В. 1983
 Бринза О. 2344
 Бриних М. 3245
 Брицький П.П. 305, 362, 479, 691
 Бровко Н.Д. 2643
 Брода І. 1297
 Броджі Дж. 277
 Бруско О. 3514
 Брухаль Г. 1247
 Бруханда С.Ф. 3148
 Брюховецька Л. 3232
 Брянська Н. 1339, 3569
 Брянцева Х. 3495
 Бубернак С.І. 306
 Бублик Ю. 2611

Бугаєнко Ю. 2051
 Бугайова З. 2228
 Буглай Н.М. 2426
 Буглаївська А. 3008
 Бугус Н.І. 1877
 Будков Д.В. 308, 413
 Будна Н. 3646, 3647
 Будний Б. 3786
 Будько М.В. 1033
 Бужак Л.В. 3430
 Бузін М. 1866
 Буковський С. 3483, 3485
 Букреева А. 2034
 Буланенко І. 1188
 Буланова Н. 3451
 Булгакова А.В. 742, 829, 905
 Булгар Л.М. 2945
 Булда М.І. 2566, 2567
 Бульба-Боровець Т. 621
 Бумаценко А. 2583
 Бурдега Т.В. 108, 182, 410
 Бурдейна О. 1248
 Бурик Г. 3246
 Бурлакова В. 411
 Бурма В. 1517
 Бурмага В.П. 1941
 Буряк О.М. 1973
 Буряк Ю. 1025
 Бур'ян Л.М. 656, 3796
 Бут О.М. 103, 133, 1052, 3798
 Бутко Л. 2345
 Бутко С. 3169
 Буханан А.Л. 307
 Бушев М. 2893
 Бушин М.І. 133, 1052
 Быков Л.В. 2396
 Бычковская Л. 1770

 Ваврін Ф.І. 2020
 Вайсерман А.М. 216, 414, 451, 941
 Вакуленко В. 2749, 2806
 Вакуловська Т.В. 3247
 Вальчишена Т. 2209
 Варварцев М.М. 121

 Варфоломій, Патріарх 1334, 1435
 Васецька А. 2663, 2668, 2674
 Васецький Ю.П. 2573
 Василяшко В.Ф. 124, 646, 759, 830
 Василенко В. 28, 109, 183, 317, 363, 412, 651, 1029
 Василів-Базюк Л. 3248
 Васильєв (Васильєв) В.Ю. 20, 24, 29, 309, 647, 668, 3139
 Васильєв С. 1093
 Василькевич Н. 481
 Васильків В. 1447
 Василькова І. 3249
 Васюк Л. 760
 Васюник І. 610
 Ватуляк М. 562
 Ваховська Н. 3252
 Вашека І.В. 648
 Вашеньяк І.Б. 372
 Вейоніс Р. 1523
 Велимчаниця О. 3489
 Величко Л. 482, 3533
 Венгер А.Г. 104
 Веремій А. 1759
 Веремійчик О. 483
 Веренко О. 2517
 Верешш П.Т. 1056
 Верменич Я.В. 3805
 Верозуб Н. 2215
 Верстова Т. 1896
 Верстюк В.Ф. 114, 322
 Верстюк О. 2257
 Верт Н. 24, 27, 29, 752, 872, 945, 1135
 Вертипорох О. 3245
 Вертійчук А. 761
 Вертікова І. 2735, 2736
 Вертіль О. 2689, 2690, 2711
 Веселов В. 1988
 Веселова О.М. 150, 874, 906, 913, 918
 Вечорка С. 3250
 Вечорка Ф. 3250
 Веденєєв Д.В. 308, 413
 Ветров О. 3122
 Вилсон Г. 1297

Винарський М.Ф. 3116
 Винниченко В. 3178
 Винниченко І. 485
 Виноградівський О. 2456
 Виноградська Н.І. 3251
 Висоцький О.Ю. 112
 Вишийватник Т. 3223
 Вишневський М. 2427
 Вівчарик О. 3057, 3072, 3123, 3515
 Віднянський С.В. 114
 Візіров О.В. 2444
 Візнюк В.Г. 372, 2996
 Вікарук А. 1343
 Вільк В. 3411
 Вільчинська З.В. 52, 1647, 1681, 1699
 Вільчинський Ю. 151
 Вінербергер А. 903, 962, 2792
 Вінклер Й. 3252
 Вінницька А. 223, 1377, 1386
 Вінничук В. 3650
 Вірченко Т. 3184
 Вітер А. 2717
 Вітер В. 1344
 Вітковський В.М. 1682, 1687, 1791
 Віткрофт С. 979
 Вітюк О.І. 1649
 Віцена Л. 3452, 3694
 Владзімірський М. 1345
 Владимирский О. 2518, 2538, 2549
 Власенко В. 2080
 Власенко В.М. 2645, 2709, 2717
 Власенко С.І. 36, 64, 762
 Власова О. 487, 3253
 Власюк В. 1253
 Власюк Т. 1577
 Вовк Л. 1521, 3613
 Вовк Ю.І. 133, 1052
 Вовканич Т. 791
 Вовкун А. 3254
 Вовкун В.В. 3254
 Вовчик Н. 1578
 Водотика С. 1094
 Войналович Н. 2976
 Войнаровський А.В. 1731, 3642
 Войтенко В.П. 194, 216, 414, 451, 3505
 Войтенко Г. 2524
 Войтенко К. 2153, 2164, 2193
 Войтенко Н. 1843
 Войтенко О. 3793
 Войтик М. 2550
 Войтишена В.І. 1725
 Войткова В.П. 3255
 Войтович В.В. 1649
 Войцехівський В.І. 1677
 Войцун І.Г. 2743
 Волинець О. 907
 Волюковська У. 2116
 Волков М.Ю. 415, 2807, 2818
 Волкова А. 2612, 2652
 Волкова О. 3802, 3807, 3808
 Воловина О. 231, 862, 908, 912, 1136, 1234
 Воловненко В. 1980, 1986
 Володимир (Владимир), митрополит 553, 814, 1346, 1352
 Володимиров О. 2898, 2924, 2946
 Володін К. 2059
 Волосацька А.-М. 3256
 Волотовська Н. 2081, 3257
 Волошенюк І.С. 1792, 3258
 Волошенюк О. 1026
 Волошин Г. 3128
 Волошин Д.З. 2457
 Волошина Л. 2869
 Волс Т. 1235
 Вольвач П. 2602
 Воля О. 33, 2564, 2653, 3259-3263
 Ворожбит Н. 3475, 3476
 Ворожко Т. 951
 Ворон С. 2154
 Ворона Ю. 144
 Воронін В.М. 416
 Вороніна Н.П. 1898
 Воронова Н.М. 2397
 Воронцов П. 2408
 Воронцова Н. 2399, 2406
 Воропаєва В. 649
 Воропай О. 44, 1802

- Воротиленко М. (Воротыленко Н.) 105, 310
 Воскобійник О. 2654
 Вощевська М.В. 3145
 Вощенко О.І. 3186
 Вуссик Л. 1522
 В'ятрович (Вьятрович) В.М. 72, 118, 224, 311, 316, 490, 491, 523, 535, 765, 792, 831, 834, 952, 1027, 1028, 1069, 1095, 1370, 2812, 2819, 2820, 3161
 Гавришко М. 720
 Гавришко-Бабічева А.Г. 3255, 3294
 Гадасюк С. 3652
 Газалиев А.М. 132
 Гай П. 1450
 Гай-Головко О. 3194
 Гайда Л. 2163
 Гайдай О.Ю. 692
 Гайданка Є.І. 835
 Гайдар В.П. 3228
 Гайдар Н. 3683
 Гайдук О. 2472, 2520
 Галайко Б. 110
 Галата А. 3495
 Галаур С. 2769, 3695
 Галів М. 763
 Галій В. 1582
 Галкін Ю. 3723, 3735, 3754, 3755
 Галкіна І. 1900
 Галузевська О. 3533
 Галунка Л. 2258, 2277
 Галух А. 2750
 Галушка Н.Б. 2453
 Галушак І. 1141
 Гальчак С.Д. 1073, 1728, 1759, 1760
 Гальчевський Я. 2996, 3355
 Гамаш Р. 348, 721, 743, 871, 1063
 Гандзій О. 1096, 1736, 1803
 Ганжа В. 2317
 Ганжуров Ю.С. 364
 Ганзуленко В.П. 693, 1074
 Ганієва-Музика М. 3264
 Ганська О. 2539
 Гаплевська І. 2893
 Гарасимів Л. 1349
 Гаращенко М. 2148, 2214
 Гарбарчук К. 225
 Гаркавенко Д. 1142
 Гаркавець О. 2836
 Гармасій І. 492, 493
 Гармаш Г. 3265
 Гармаш М. 2613
 Гарпер С. 1268
 Гасюк В. 1815
 Гаценко С. 2278
 Гедз М.С. 3385
 Гелих Л. 2279
 Герасименко І. 2194
 Герасименко М.М. 53, 54
 Герасименко Н.С. 2045
 Герасимів О.М. 1701
 Герасимчук О. 2155, 2235, 2280
 Герасименко Н. 2926
 Герасін В. 2046, 2066
 Герець М. 18
 Гижий В. 1144
 Гийдель Е. 126
 Гінда В. 2629
 Гітлер (Гитлер) А. 823, 855, 3081
 Гладик Л. 2156, 2236
 Гладун О.М. 417, 832, 926, 1146, 1222
 Гладун Ю. 152
 Глаз С. 1418, 1451, 1583
 Глібов П. 2615
 Глодя К. 494
 Глушак В. 1584
 Глушак Т. 1648
 Глушко В. 3418
 Глушман І. 2614
 Глущенко А. 3073
 Глущенко Н.Е. 1
 Гнатів В. 1147
 Гнатченко Л. 2837
 Гнатюк В.М. 694, 722
 Гнатюк П. 1211
 Гнедашев В.Н. 2028

Гнип Г. 2615, 3593
 Гнойова Н. 2871
 Говорун Ю. 2561
 Гогохія Н.Т. 134
 Гойденко О. 1525
 Гойченко Д.Д. 238, 3266, 3267
 Голобородько В. 2216, 3268
 Голован О. 2540, 2551
 Голованчук М. 1452
 Головачева К.Р. 432
 Головін С. 2751
 Головкіна В. 1662, 1702
 Головко В. 2675
 Головко В.В. 134, 144
 Головченко В.І. 695
 Голота Л. 1043
 Голуб М. 2949
 Голубко В.Є. 55, 2556, 2744, 3026, 3246
 Голубнича О. 2854
 Гольденберг Л. 2101
 Голяник В. 2574, 2575
 Голышкина Т.М. 1
 Гон М.М. 153, 696
 Гончар А. 1793
 Гончар Б.М. 169
 Гончаренко Л. 419, 1237
 Гончаров О. 3471
 Гончаров Р.Г. 3026
 Гончарук О. 2198
 Гора А. 2259
 Горбань І. 2655
 Горбатенко А. 2488
 Горбатьок В. 3013, 3204, 3404
 Горбач Н.В. 3278
 Горбач Р. 723
 Горбачов М.С. 584, 1195
 Горбачова Д. 1901
 Горбенко Н. 3269
 Горбунова О. 1150
 Гордеева Є.І. 3270
 Гордієнко Г.І. 2250
 Гордійчук І. 3517
 Гордійчук М. 335
 Гордійчук Т.А. 1902
 Гордійчук Ю. 1663
 Гордін Р.В. 2237
 Горицвіт С. 1357
 Горілий І. 3150
 Горлей В.С. 3273, 3306
 Горловий М.П. 2094
 Горобець В. 322
 Горобець О. 2346
 Горобець С.М. 3159, 3169
 Горова О.О. 1097
 Городецький О. 498
 Городинець І. 3093
 Городницька Я.М. 2568
 Гороф'янюк І.В. 3404
 Горох М.В. (Н.В.) 334, 1198, 3144
 Горошко С.І. 77, 1030, 3129
 Горький М. 74
 Гоцалюк І. 2010, 2013
 Грабівська М.Я. 1677
 Грабовський В. 1849
 Грабовський С. 953, 954
 Градоблянська Т. 3738
 Граціозі (Граціозі) А. 27, 346, 524, 538, 862, 938, 1061, 1128
 Гречанюк У. 2141
 Гривінський Р. 499, 766, 1151, 1152, 3454, 3614
 Григор С.В. 3441
 Григор'єва К. 2847
 Григор'єва Ф. 2185
 Григоренко Б. 1527
 Григоренко В.І. 2162
 Григоренко Л.О. 1077
 Григоренко О. 1528
 Григоренко О.П. 418, 1077
 Григоренко Т.А. 334
 Григоруку Є. 927
 Григор'єв С. 2281
 Гримашевич Г.І. 3404
 Гримич М. 856
 Гриневич В. 184, 2082
 Гриневич Л. 111, 444, 788, 1031
 Гринів О. 500
 Гринчук Л. 501

Гринь М.М. 3155
Гринькова Ю.В. 372
Гриньова М.В. 2632
Грицак Я. 909, 910
Грицик І. 2375
Грицишина В. 1903
Гришко Н.Б. 3149
Грищук Х. 3481
Грінченко Г. 87
Грінчук Л. 1529
Гроза Г.П. 2220
Гройсман В. 1530, 1579
Громадська Л. 2083
Громовий В. 502
Гром'як Р. 3207
Гроссман В. 3224
Грутман О. 2775
Грушевський М. 1077, 3357
Губар О. 3178
Губерський Л.В. 1060
Гудим В. 3722
Гудько В. 2166
Гузенко Ю.І. 672
Гузнак Н. 3271
Гук Б. 1353, 1354
Гук Р. 1157
Гуковський І. 1153
Гулей І. 767
Гуменний С.Л. 875
Гуменюк І.П. 1684
Гумницька З. 1260
Гумницька Н. 3478, 3545
Гунчак Т. 503
Гунченко І. 3605
Гуральнік Т. 1870
Гурепко М.М. 3594
Гур'єв В. 2839
Гуржій О.І. 133, 1052
Гурова М.Й. 1798
Гуртовий Г. 2039
Гусак Б. 3272
Гусак Л.В. 1098, 3442
Гуцало Л. 1099, 2007
Гуцалюк О. 3549

Гуцуляк М. 504

Габор В. 365
Гаденіго С. 65, 826
Гудзь В.В. 112, 134, 154, 366-369, 697-699, 835-837, 876-880, 911, 1032, 1033, 1064, 1075, 1076, 1100, 1101, 2024, 2045

Давиденко С. 2376
Давтян Д.А. 1073
Данилевский И.Н. 833
Даниленко В. 3187
Даниленко О. 3096
Данилець О. 2579
Данильчук В. 2107
Данильчук Г. 1154
Данилюк В. 3042
Данілова Ф. 2202
Дахно І. 1155
Даценко Л.І. 372
Дацков П. 1297
Дацкова Т. 3009
Дацюк Г. 3267, 3533
Дворецька Л. 1102
Дворська Л. 1454
Девіс Р. 979
Дев'ян М. 1262
Дегтярьов С.І. 2645, 2709, 2717
Дейневич А.В. 370
Дейчук С. 37
Делій-Мягкова Є. 2444
Дембовська Ю. 1156
Демидюк В. 3620
Демків Б. 3003
Демура Л. 3097
Демченко М. 2172
Демченко Т. 913, 3093
Дем'яненко В. 1737
Дендерук С. 1703
Денисенко Г. 724
Денисенко М.Б. 127
Денисенко О. 724
Денисенко Я.С. 3065

Дениско Г. 2617
Денисюк Т. 2436
Денісенко О. 2825
Дерев'янка І. 2473
Дерев'янка В. 850
Деренько І. 2876
Дерещук Л. 1264
Дерипаска Н.К. 2219
Деркач М. 1265
Дерюгін В. 3484
Десяк І. 3273
Дёмин О.А. 132
Джирма О. 3088
Джонс (Джоунз, Джоунс) Г. 189, 280, 282, 348, 380, 462, 548, 599, 670, 679, 743, 839, 871, 914, 922, 953, 962, 1063, 1138, 1145
Джунь О.П. 2569, 2603
Джуран В. 229
Дзей Ю. 2522
Дзех С. 2618, 2670, 3603
Дзюба І.М. 321, 655
Дзюбенко М.Г. 2588
Дзюбенко-Мейс Н. 768, 791, 955, 956, 1043, 1090, 1158, 1159, 1166, 1204, 1220, 3225, 3274-3276
Дигдало Р. 507
Дилин О. 1266, 1455
Димитров Д. 2540, 2551
Димнич А.Й. 1798
Діберт В.А. 436
Діденко В.І. 1650
Діденко С. 1724
Діденко Я.Л. 372
Дідук Л. 3124
Дімаров А. 527, 2602, 3212
Дімарова Є. 2602
Дніпрова Г. 3277
Добко Т.В. 3805
Добринина Н. 1951
Добрица В. 2799
Добрицкий А. 1360
Добропас Л. 2580
Довгаль С. 1938, 3490
Довгопол Я. 957
Довжанин Г. 3443
Долгаева А. 1952
Долганов П.С. 78
Долько О. 1291
Доляк Н. 3278
Домарецька І. 1533
Домбровський О.І. 318, 881
Донських Т. 3279
Дончевська А. 3280
Донченко С.П. 1960
Дорош М.Н. 1651, 1664, 1759, 1763, 1774, 3281
Дорош С. 94
Дорошенко В. 1057
Доценко В. 700
Драганюк О. 3282
Драненко Г. 3183, 3201, 3207, 3240
Драч О. 663
Дремлюга М. 3532
Дреєва Т. 1953
Дробот Я. 3064
Дроздова Т. 2320
Дроздовський П. 3463
Дрозюк В. 3546
Дубина І. 1665
Дубина Л.Г. 372
Дубневич Я. 1301
Дубовик Е. 3283
Дудко О. 3241
Дуднік О.Я. 3805, 3809
Дудніченко (Кауліна) Є.В. 2211
Дудчак Т.О. 1458
Дулерайн Ю. 231
Думен В. 1738
Думка-Кондратьєва Ю. 2677
Думська С. 1534
Дупелич С. 770, 3028
Дупляк М. 838, 3608
Дюранті В. (У). 189, 280, 282, 670, 743, 839, 914, 953, 1151
Дяглюк О. 3132
Дяків В.М. 155, 701
Дяківський С.І. 113

Дяченко В. 2458
 Дяченко О. 3575
 Дымовский Б. 2541
 Епплбаум (Епплбом) Е. 484, 739, 1005, 1063, 1177
 Ефремова В.Н. 373
 Євдокименко І.П. 1988, 2838
 Євтушенко В. 2858
 Євтушенко М. 3102
 Євтушенко М.І. 3163, 3170
 Єгоров Л.В. 2989
 Єгоров Р. 2405
 Єдакіна В. 1666
 Єжевський І. 3284
 Єлінецький І. 3061, 3074
 Єльченко В. 1641
 Єременко В.С. 3592, 3609
 Єрмак О.П. 2606
 Єрофєєва С. 1817
 Єрохіна Н.М. 3431
 Єрохіна О.М. 3431, 3440
 Єсіпов М. 2859
 Єфимова Г. 232
 Єфіменко Г.Г. 114, 309, 371
 Жаботинський П. 2581
 Жадан С. 3495
 Жакова Т. 2441, 2446
 Жарких Л. 3495
 Жарчинська О. 510, 511
 Жахалова Н. 2209
 Железняк В. 2692, 2693
 Железняк М.Г. 321, 655
 Железняк М. 2800
 Железнякова І. 3684
 Женжера О. 419
 Живагін А. 2860, 2927, 2952
 Животовський В. 2167, 2282
 Жигайло А. 2130
 Жигилій В. 2826
 Жижара Р. 1160
 Жиленко І.Р. 839, 914
 Жиліна О. 2940
 Жилінський В.І. 2030
 Житарюк М. 726
 Жмур Л.О. 3789
 Жмурков В. 2728
 Жовна Н. 2321
 Жовтун В. 1873
 Жолдак Б. 3187
 Жолоб М.П. 882
 Жук В. 3111
 Жук Г. 3179
 Жук М. 3027
 Жук П. 3062
 Жуковський А.І. 321, 655
 Жулінський М.Г. 1370, 3200
 Жулінська Г. 2776
 Журавель Н.М. 3681
 Журавльова О. 3285
 Журалев А. 2447
 Журба М.А. 1046
 Забуга О.Г. 194
 Забужко О. 1137, 1162
 Завадська А. 1846
 Завальний А.М. 1041
 Завальнюк К. 1808
 Завальнюк О.М. 3036
 Заволока Д. 2087
 Загайкевич А. 3495
 Загатянська М. 1459
 Загора О. 2883
 Загородній І.М. 115
 Загородня Г. 2994
 Заграй В.Л. 1798
 Задорожна Н. 514
 Задорожна Ю. 514
 Задорожний В. 3096
 Зайцев Ф. 69
 Зайцев Ю. 2422
 Зайченко О. 3232
 Зайченко О.Г. 2642
 Закальська Я. 1238
 Закидальська О. 515, 642
 Закулісний О. 2011

- Залізняк Ю.Б. 108
 Замфіракі М.П. 3432
 Заник В. 3595
 Зануда А. 94
 Западенко І.В. 3035
 Заперник Т.-А. 1456
 Зарицький П.А. 1739, 1804
 Зарічанська О. 225
 Зарічна К. 1906
 Заруба В.М. 1947
 Захаров Б.Є. 840
 Захаров Д. 1599
 Захаров Є.Ю. 21, 420, 840
 Захарова А. 2072
 Захарченко В. 3203
 Захарченко О.В. 1992
 Захарчук М. 1267
 Заяць М. 357
 Зборовський А. 2619, 2985
 Звичайна О. 3286
 Звірик А.П. 3287, 3288
 Зворигіна Н. 2035
 Здоровило Т. 1163, 1164, 1590
 Зеленський С. 2929
 Зелінська Л.В. 2468
 Зелінський Р.М. 1652
 Зелінський П.Я. 2468
 Земерова Т.Ю. 107
 Землячка І. 1364
 Земнорій Н. 2349
 Зеркаль М.М. 2431-2434
 Зиль А. 2073, 2084, 2097, 2109
 Зимомря М. 3200
 Зинченко А. 962, 2808
 Зікращ Г. 2978
 Зінченко Н. 2777, 3653
 Зінченко О. 2656, 3099
 Зінченко Р. 2954
 Зінько Ю.А. 1731, 3642
 Зісельс Й. 1152, 1200
 Змерзлий С.І. 1653
 Змієвський О. 3010
 Знаменщикова В. 2706
 Зозуля О. 3011
 Зозуля Т.О. 2632
 Зозуля Ф.І. 1798
 Золотнюк А. 3701
 Зонова І. 772
 Зотов М. 1667, 1927
 Зоц І. 1984
 Зубалій А.П. 2162
 Зубко А. 2260
 Зубков С.К. 319
 Зубович Н.М. 2491
 Журнаджи Л. 855
 Зяцьєв С. 727, 773, 774, 915, 1537, 1591
 Иванцов И.Г. 728
 Иринина В. 2060
 Ищенко О. 2448
 Иван Н.К. 519
 Ивангородський К. 663
 Іваневич Л.А. 3006
 Іваненко В. 2238
 Іваненко В.В. 103, 1035, 1941
 Іваницький О. 2797
 Іванів Д. 2120
 Іваннікова Л.В. 3
 Іванов В. 1026
 Іванова І. 3596
 Іванова Н. 2157
 Іванова О.М. 319
 Іванова Р.П. 1963
 Іванова Т.М. 3775
 Іванова Т.Ю. 884
 Іванович Ю. 1848
 Іванська І. 1461
 Іванущенко Г. 614, 732, 2691
 Іванченко Д.К. 2230
 Івасів Р. 1365-1367
 Івашко О. 40, 3196
 Іващенко О. 2721
 Іващенко Т. 2974
 Івчук В.Я. 2070, 2092, 2106, 2110
 Івшина Л. 329, 670, 857
 Ігнатович А. 927, 3506, 3507, 3518
 Іжевська Є.Б. 1729

- Іллічівський М. 2904
Ілляшенко Н. 3252
Ількевич Ю. 2559
Ільницький В. 520
Ільчак В.І. 2523
Інжуватова Х. 1368, 2085, 2583, 2584
Інніцер Т. 962
Ірванець О. 3241, 3495
Ісаєв Д.В. 106
Ісаєнко М.М. 3229
Ісакова Н.П. 156, 185
Ісаченко О. 1369
Ісаюк О. 521, 522, 1775
Ісіпчук Н. 2585, 2731
Іщук Г.І. 1798
- Йовенко С. 525
Йолтухівський (Йолтуховський) М. 1704, 1742
Йотка В. 2657
- Кабаченко Л. 2168
Кабульдинов З. 132
Кавун О. 3289
Кавун Т.А. 1928
Каганович Л.М. 30, 71, 1172, 3465
Казаров С.С. 1073
Казьмина М.В. 729
Калакура Я.С. 841
Калантай Є. 2930, 2955
Калашнік С.В. 2568
Каленська А. 526
Калиновська Т. 3062
Калита Е. (Калита О.) 2481, 2492, 3290, 3291
Калініна Н. 2809
Калініченко В. 2801
Калінкіна С.А. 885
Калугіна О. 70
Калугіна С. 2287, 2350
Калюжний С.І. 3433
Камберова Р. 2645, 2717
Канчура В. 1995
Канюк Л.С. 886
- Капсамун І. 1166, 1271, 1370, 1462
Каптюх Т.В. 2987
Капустян Г.Т. 653
Каралі А. 454
Караман Т. 2524
Карапетян К. 3490
Карась А. 1592
Карась Г.В. 3533
Карасюк І. 1849
Карачко С. 963
Карбан А.А. 3188, 3202, 3205, 3214-3216, 3230
Карбан А.І. 3227
Кардин (Кардін) Б.Л. 1404, 1442
Кармазіна М. 1985
Карнарук Л. 3055, 3112
Карнаух О.Д. 1798
Карнацевич В.Л. 319
Карпенко В.А. 2029
Карпов А. 2665
Картава К.І. 2694
Кассала І. 2586
Касьянов Г.В. 196, 320, 373, 463, 1105
Касьянова О. 527
Касьянова С. 2905
Касян А. 3090
Катаргіна Т. 3566
Кацнельсон З. 2744
Кацуба В. 2956
Качан С. 1463
Качкан А. 3507
Качуровський І. 3292
Кашпірук А. 3661
Кашцев В. 2261, 2351, 2378
Кашеева А. 2288
Кашук М. 157
Квят В. 2595, 2596, 2601, 2612
Кестлер А. 775
Кидираліна Ж. 276
Киківська М.М. 2461
Килимник Ю. 3075
Кирей В. 3133, 3573
Киридон А.М. 158
Кириленко Г. 1850

Кирилець М.Ф. 2641
 Кириченко Л.З. 3757
 Киричук О. 379, 3449
 Кир'ян Н. 3297
 Кислиця І. 1795
 Кищун І. 3355
 Киянчук С. 2525, 2526
 Кікінеджі О.М. 657
 Кікцьо З. 1418
 Кіндзерська М. 1371
 Кіпіані В. 1151, 3503
 Кіров Я. 2289, 2322
 Кістол О. 3056
 Кіфенко С. 2197
 Кічук Я.В. 3226
 Клецор-Гаврилюк Б. 1372
 Клименко А. 1786
 Клименко В. 3063
 Климент, архієпископ 1313
 Климончук О. 964
 Климчак М. 3465
 Климчук А. 832
 Клівіцька Г. 3597
 Клід Б. 144, 159, 234, 509, 702, 746, 862
 Клікова Г. 965
 Кліковка Г. 2036, 2047
 Клімчук Б. 1272, 1373
 Клокач Л.В. 3412
 Клочан В. 2907
 Клочко Р. 966, 967
 Ключева І. 1273
 Ключева О. 2681, 2682, 3702
 Книш К. 1669, 1820
 Книш М.Ф. 703
 Кнурьова В. 597
 Княжук Л. 1907
 Кобець В.Д. 1705, 3293
 Кобець Л. 2842
 Кобець О. 1857
 Кобзар В. 2026
 Кобзар О.І. 336
 Кобиляцька В. 3134, 3551
 Кобченко К. 887
 Коваленко Б. 2064
 Коваленко В.А. 374
 Коваленко В.В. 340
 Коваленко І. 2620
 Коваленко К. 2779
 Коваленко Л. 525
 Коваленко О. 3139
 Коваленко О. 3551
 Ковалівська Л.І. 23, 2622
 Коваль В.М. 3294
 Коваль Є.О. 3427
 Коваль З.В. 704
 Коваль О. 1657
 Коваль С. 269
 Ковальова Т.І. 3419
 Ковальський В. 1464
 Ковальчук А. 2086, 3300
 Ковальчук В. 528, 3012
 Ковальчук Г.М. 1798
 Ковальчук М. 2266, 2286
 Ковальчук Н. 776
 Ковальчук Н.В. 1877
 Ковальчук О.О. 160
 Ковальчук С. 3000
 Ковба Ж. 3720, 3721
 Ковбасюк Г. 1810
 Ковбасюк Т. 3703
 Ковпак Г. 1851
 Ковтонюк І. 1705
 Ковтун Л. 161
 Ковтюк Т. 1666, 1776
 Ковч Ю. 3552
 Коган Б. 3464
 Кодола Н.І. 3434
 Коженювська-Бігун А. 3001
 Кожухар О. 2262
 Козак В. 1736
 Козак Д. 1539
 Козак І. 3013
 Козак Н. 3295
 Козачінська Ю. 2219
 Козир І.А. 2149
 Козир Ю. 1214
 Козирева Т. 1274, 1374, 1375, 1465,
 3197, 3482, 3531

Козицький А. 110, 119, 219, 375, 563
 Козлов С. 2428
 Козловець М.А. 1106
 Козловський І. 1593
 Козубова Ю. 2957
 Козюк Є.І. 1683, 3296
 Козюра В. 2587
 Козюра І. 2587
 Козяр І. 1721
 Козяр Н. 2263
 Кокін С.А. 24, 29
 Кокуца І. 3297
 Колесник В. 3590
 Колесник В.Ф. 120
 Колесникович О. 3654
 Колесніченко А.М. 3805
 Колеснік С. 2871
 Колісник Ю. 421
 Колісниченко А. 3809
 Колісніченко З. 3064
 Коловрат-Бутенко Ю.О. 2822, 2831
 Колодій Л.Н. 3037
 Колодко А. 3512
 Колодуб Л. 3530
 Колодяжний А.Й. 3298
 Коломацький Л.Ю. 1798
 Коломійченко Т.О. 3299
 Коломійчук М. 3043
 Коломійчук О.І. 1943
 Колос О. 1670
 Колосівський В. 2843
 Коляда Л. 968, 1852
 Колядич В. 236
 Коляндрук Т. 969
 Коляструк О.А. 3642
 Комарніцький О.Б. 883
 Комісар С.В. 2643
 Комісаренко О. 2148, 2169, 2170, 2199, 2220, 2221, 2239, 2323, 2352
 Компанієць О.В. 3110, 3208-3210
 Конарева Л. 42, 68, 71, 72, 143, 219, 237, 238, 349, 529-535, 970, 1170, 1171, 1275, 2037, 2038, 2087, 2131, 2171, 2397, 2423, 2460, 2461, 2588, 2694, 2812, 2981, 3076, 3133, 3147, 3161, 3533, 3729
 Конашевич О. 2015
 Кондратенко Н. 2324
 Кондратюк К. 422
 Кондратюк О. 730
 Кондрашевська Т. 3490
 Кондрашин В.В. 1, 668, 832
 Коник Ю. 2975, 2976
 Конквест Р. 904, 955, 957, 958, 979, 1000, 1005, 1011
 Коновал О. 423, 2607
 Коноваленко В. 3044
 Коновалик І. 2689
 Коновалова М.М. 3217
 Кононенко С. 3077
 Кононенко Ю.Г. 3799
 Кононович Л. 3300
 Конончук Т.І. (Т.И.) 3176, 3189, 3240, 3523
 Конопацька М. 1376
 Коняєва Т. 777
 Копейчиков В.В. 1041
 Копійченко Л. 2004
 Коптякова О. 2476
 Корінна І.М. 2493
 Кордонська А.В. 1743, 1777, 1908, 3425
 Корень Л.О. 3413
 Корж Ю. 2563
 Корженко С. 1172, 3198
 Коржик А.О. 3218
 Корінь Ю. 1745
 Корнев О.В. 2763
 Корнева В. 1466, 2589, 2674, 2677
 Корнієнко І. 971
 Корнієнко О. 1173, 2722
 Корнійко І.І. 1798
 Корнійчук В. 3301
 Корнійчук О.П. 669, 832
 Корніяка В. 972
 Корновенко С.В. 665, 885
 Коровник Л. 3302
 Корогод Б.Л. 2718
 Корогод Г.І. 2718

Корогодський Ю.М. 424, 731
 Королех Н. 3598
 Король В. 2709
 Король О. 3045
 Король С.М. 2709
 Король Т.А. 1742, 1808
 Коротя-Ковальська В.П. 2188
 Корпан М. 3619
 Корсун Л. 536
 Корсун О. 492
 Корчевич М. 3397
 Корчинська В. 2494
 Корчмарюк Н. 1821, 1929
 Корчук І. 3704
 Косаківський В.А. 1767, 1800
 Косарев Б. 3462
 Косарев В. 3303
 Косарева К. 239
 Косенко І. 3304
 Косенко М.Д. 1789
 Косий М. 2780
 Косик В. 654
 Косіор С.В. 22, 425, 1172, 2020
 Космина В. 376
 Костенко Л. 778
 Костенко С. 3655
 Костенюк В. 1778
 Костецька Л.О. 3278
 Костилева С.О. 327
 Кость І. 1276
 Кость С.А. 108, 377
 Костюк Б. 1277
 Костюк О. 3075
 Костюченко О. 3286
 Котелевська Л. 2877
 Котенко Ю. 2264
 Котик Д.П. 1706
 Котик О. 1671, 1878, 1909
 Котиченко А. 663
 Коток С. 3305
 Котула І. 2958
 Кохановський О.Б. 3003, 3014, 3029, 3038, 3051
 Коцарев О. 1174
 Коць М.-П.В. 164
 Коцюра С. 1716
 Кочергін І. 425
 Кошеленко В. 2959
 Кощенко О. 973
 Кравець А. 3125
 Кравець В.П. 3200
 Кравець Д.М. 1036, 1078
 Кравченко В. 537, 1175
 Кравченко Є.О. 1079
 Кравченко І. 2878
 Кравченко П.М. 20, 24
 Кравченко С.М. 2491
 Кравчук І.Т. 1676
 Кравчук Л. 974
 Кравчук Л.М. 2121
 Кравчук Н. 1377
 Кравчук О. 240
 Крайванович С. 3685
 Крайнівська М. 3481
 Крайник Г. 3306
 Крайнік К. 1879
 Кракалія Р. 1378, 2482
 Кралюк П. 975, 3232
 Крамар Р. 382, 705
 Крамаренко М. 1953
 Крамаренко О. 241, 378, 779, 976, 977, 1176, 3529
 Красніцька Г.М. 1734
 Красніченко Є. 3758
 Красноперов С. 2929
 Краснюк О. 2172
 Красовський Я. 1914
 Красоткіна Н. 3307
 Крементуло В. 3532
 Кремень В.Г. 2710
 Кривда М. 3466
 Кривенко В. 3553, 3656
 Кривоніс О. 3739
 Кривопишина К. 3203
 Криворучко В. 2158, 2178
 Криворучко Л. 2781, 2908, 2960
 Криворучко Л.В. 3787
 Кривцун Д. 1462

- Кривчик Г.Г. 1035
Криганова А. 1965, 2708
Крикотненко В. 3759
Кричевський В. 3470
Кричун Л.П. 3240
Кришень А. 2379
Крищенко О. 2879
Кротіна О.С. 1744
Круглик Л.П. 2416
Круглов М.П. 2409
Крутевич О. 2975
Круцик Р. 773, 1297
Крушеницький І. 2200
Крюкова Н. 2188
Кубах А. 3308
Куделко С.М. 328
Кудлач В.А. 2449, 2465, 2474, 2477, 3705
Кудревич Д. 2291
Кудрик Н. 538
Кудрик О. 2325
Кудрін О. 978
Кудря С. 2658
Кук М. 539
Кужель О.В. 2821
Кужельний І.Д. 3156
Кузеванов В.М. 162, 379
Кузнецова А.І. 1778
Кузнецова Н. 1778
Кузьменко І.П. 760
Кузьменко О. 380
Кузьменко С. 2326, 2353, 2380
Кузьмин М. 1467
Кузьмич М. 540
Кузьміна І. 1037
Кукса Н.В. 372, 3090, 3121, 3589
Кулакова А. 1976, 2590
Кулик І.М. 118
Кулик М.О. 186, 3206
Кулик Н. 2110
Кулик П. 816, 2088
Куліжа А. 1005
Куліш А. 3309
Куліш С.М. 1054
Кульбіда З. 1910
Кульчицький С.В. 121-123, 134, 163, 187, 209, 242-244, 297, 309, 321-325, 368, 381, 426-431, 499, 531, 534, 541, 542, 578, 601, 623, 647, 655, 656, 800, 842-844, 916, 939, 979, 1005, 1037, 1094, 1102, 1107, 1108, 1177, 1178, 1428, 2069, 3524, 3614, 3796
Кулябка А. 2709
Куманський Б. 3657
Купчинська Л.О. 164
Куреза В. 832
Курик М.М. 3794
Курилас Л. 3567, 3606, 3627
Куриленко О. 444, 732
Курилів В. 234, 1233
Курин М. 1540, 1594
Курінний О. 245
Курляндський І. 43
Куртуа С. 2819
Курчаба Є.О. 3788
Курчаба О.Є. 3417
Куснеж Р. 940, 1038
Кухар С. 1719
Кухарева Н.М. 1039
Куц Г.М. 706, 2804
Куц І. 1822
Куць О.М. 432, 433
Кучеров А. 1379
Кучерява О. 1468
Кучма Л. 2121
Кушерець В.І. 124
Кушнір Л. 246
Кушніренко І.К. 2030, 2052
Кушнірук О.П. 3535
Кущ А.З. 1713, 1735
Кущ Л. 1989
Кущ П. 1981
Лаба О. 3310
Лабунський М. 980
Лаврецький Р.В. 55, 2556, 2744, 3026, 3246
Лаврик О. 1380

Лавріненко Н. 3090, 3589
 Лавріненко Ю. 3523
 Лаврусевич Н. 3190
 Ладанай Б. 1278
 Лазарєв Г. 2956
 Лазарева Є. 2802
 Лазарович М. 382, 628, 630, 2782
 Лазнюк Н.В. 1041
 Лазор В. 2173
 Лазуренко В.М. 3121
 Лазуренко Ю.М. 383
 Лакиза А. 2621, 2634
 Ланова В. 1661
 Лапа Л. 2292
 Лаптев В. 2929
 Лаптева Н. 2909, 2961
 Ларін С. 2265, 2266
 Ласкава Ю.В. 3372
 Ласло О.О. 1051
 Лахач Т.О. 707, 888
 Лациба В. 1769
 Лебеденко Л. 3113
 Лебединская Т.Н. 3176
 Лебедь Г.М. 2989
 Лебідь В. 2975, 2976
 Левицька Л. 1279, 3706
 Левицька С. 2463
 Левицький М. 1179
 Левінська Т. 2267
 Левченко В. 2958
 Левченко З. 2268
 Левченко К. 600
 Левчук В. 2328
 Левчук В.В. 1071
 Левчук Н.М. 219, 832, 862, 908, 912,
 1136, 1180, 1206, 1222, 2683
 Левшун Н. 1880
 Лей Б. 3480
 Лекка А. 3673
 Лемак В.В. 1040
 Лемкін Р. 202, 241, 407, 683, 779
 Ленін В.І. 1696, 1967, 3262
 Леонов В.П. 3176
 Лесько О.І. 1691
 Летюк С. 2240
 Леус В. 3171
 Лехан Л.Б. 165
 Лець М. 2289, 2322
 Лецкін М. 3393
 Липкина И. 3144
 Липовецький С. 1109, 1110, 1469
 Липовий Т. 3057
 Лис В. 247, 1280
 Лиса Д. 1803
 Лисенко О. 1805, 3141
 Лисивець А. 3311
 Листопад О. 1541
 Лисяк-Рудницький І.
 Литвак С. 2810
 Литвин В.М. 22, 120, 135, 337, 1281,
 1643, 1948, 2031, 2076, 2766
 Литвин Н. 2293
 Литвин С. 3312
 Литвин Т.С. 2608
 Литвиненко З. 3313
 Литвинова О. 2054
 Литовченко Г. 3314
 Лиховид І. 543, 3740
 Лиша Р. 3267
 Лишняк К. 1982
 Лищук Г. 1911
 Лі Б. 3487, 3488
 Лівіцька О. 1427
 Лілітко Г. 2862, 2880, 2931, 2962
 Лініков В. 2035
 Ліончук О. 657
 Ліпіч Ю. 780, 1542, 3041
 Ліповська Л.Ф. 2460
 Лісна Т. 2910
 Лісниченко Ю. 2159, 2241, 3658-3660,
 3686
 Лісова В. 1806
 Літковець Т. 618
 Ліхопій П. 2714
 Ліченко Г. 3420
 Ліщинська К. 1381
 Ліщук В. 1470
 Лобач К.В. 2648

- Логанов Є. 2061
 Логашевский А. 2543
 Логвиненко Л. 2827, 2963
 Логвіна Т. 2911
 Логін А. 1354
 Логінова Ю.І. 3421
 Логотюк Г. 3440
 Логотюк О. 3440
 Лозинський А.С. 248, 249, 326, 981, 982, 1023, 1181, 1182, 3574
 Лозинський А.Ф. 55, 2556, 2744, 3026, 3246
 Лозін А. 2107
 Лозовицька Л. 1595
 Лой В. 2103
 Лосев І.В. 250
 Лоскутова О.Г. 3414
 Лошак В.В. 118
 Лубчак В. 3492, 3493
 Луб'янов І. 434
 Лугова М. 781, 1543
 Луговий Ю. 463, 3482, 3486, 3494, 3520
 Луканська Г. 2074, 3575
 Лукашова Л. 2912, 2933, 2957
 Лукашук О.В. 3015, 3030
 Луків Н. 3741
 Лук'яненко Л.Г. 845, 3524
 Лук'яненко О. 2016, 3661
 Лук'янчук Г. 544, 545, 1055, 1183, 2132, 3707
 Луман Н. 376
 Лутай М.Є. 2000, 2001, 2008
 Луц В. 3546
 Луценко Г. 1779
 Луценко О. 1471, 1957, 2576, 2622
 Луцков Л. 1761
 Луць Ю. 846
 Луцюк Л. 10, 11, 12, 15, 16, 34, 60, 465, 683, 862, 871
 Лучанінов А. 2201
 Лучик Ю. 1383
 Лучка В. 983
 Лучкович М. 937
 Лушчан Р. 1154
 Луцій С.І. 3237
 Любарська Л.М. 3315, 3402
 Любарський Р. 3662
 Любова Н.О. 1041, 1125
 Любчик М. 1749
 Любчич К. 2202
 Людний Ф. 547, 2707, 2783
 Лях С.Р. 309, 917
 Ляхова Н. 2757
 Ляшенко Г. 3530
 Ляшенко О. 2635
 Маггерідж М. 462, 962
 Магера М. 3190
 Магльований А.В. 1042
 Магрицька І. 253, 312, 548-550, 782, 984, 989, 1185, 2398, 2403
 Магочій П.-Р. 125, 126
 Маджара Н. 3502
 Мазур В.Д. 1716
 Мазур М.І. 3035
 Майдан І.Г. 160
 Майданець К. 3046
 Майстро В.В. 2822, 2831
 Майхрук Н. 3039
 Мак (Петрова) О. 3181, 3199
 Макар В. 435
 Макаревич Т. 1706, 1780
 Макаревська С. 3016
 Макаренко Л.П. 3530
 Макаренко О. 2677
 Макарюк В.В. 372, 1111
 МакВей А.Д. 10, 11, 12, 15, 16, 34, 60
 МакКой Т. 1385, 2089
 Маковець О. 3316
 Максименко Т.В. 1781
 Максудов С. 127
 Макух А. 509, 867,
 Маланюк А. 2695
 Малахов С.Н. 370
 Малашенко Т. 2294
 Малашхія Ш. 3524
 Малер Г. 3545
 Малєжик К. 2934, 2935

Малиновська О. 3317
 Маличенко О. 2355, 2381
 Малишенко В. 2269
 Малишко А. 3318
 Малко Р. 1572
 Малкович І. 610
 Малюга М. 3546
 Малюта І. 1707, 3319
 Мандзюк Д. 1110, 1113, 1114
 Маніленко П. 1654
 Маняк В. 266, 525
 Маринич Р. 3286
 Марискевич Т. 1042
 Марк, єпископ 2495, 3670
 Маркова С.В. 188, 384, 847
 Маркуш О.П. 2170
 Марочко В.І. 30, 271, 385, 658, 848,
 889, 890, 911, 918-920, 3065, 3524
 Мартинов А. 1823
 Мартинович-Чип Г. 3724
 Мартинюк А.В. 1658
 Мартинюк В. 2527
 Мартишева Л. 1913, 3320
 Мартонікова І. 1708, 1824, 1881
 Мартинюк А. 1998
 Марусик Т. 3692
 Марценюк Г.В. 1677
 Марценюк Н.М. 1084
 Марчевська (Павленко) Г.М. 3321
 Марченко В. 3078
 Марченко В.А. 3322
 Марченко М. 2133, 2591, 2592, 2623,
 2819, 3743
 Марченко Н. 1001
 Марчук К. 3477
 Марчук Н. 3472
 Марчук О. 2990
 Марюхно Г.В. 2643
 Масліков Л. 2329
 Маслюкова А. 2844
 Масненко В.В. 3209
 Маспанова Л. 3790
 Мастепанов С.Д. 370
 Матвеев А.Ю. 8, 1077
 Матвієць О.М. 2560, 2593
 Матвіїшин В.Є. 1080
 Матвіїшин Є.Г. 1080
 Матвійук А.В. 1798
 Матешук-Вацеба Л. 333
 Матівос Ю. 2146, 2147, 3554
 Матузок Л. 3323
 Матула О. 436, 1961
 Матула П. 1961
 Матусова О. 255
 Матушак К. 1761
 Матющенко Б. 474
 Маурітссон М. 256
 Махно В. 3324
 Махонін В.В. 2802
 Махорін Г.Л. 257, 1081, 1993, 1994
 Махун С. 857, 1186
 Мацегора К. 1596
 Маценко Т. 1745
 Мачай Л. 1914
 Мачульська О. 3456
 Медведєв В. 1915, 1930
 Межва Л. 785
 Мейс Дж. 4, 189, 222, 229, 258, 267,
 279, 280, 321, 329, 366, 367, 530,
 552, 605, 670, 766, 768, 786, 835,
 857, 949, 953, 954, 956, 957, 975,
 1001, 1012, 1013, 1033, 1037, 1043,
 1047, 1191, 1203, 1214, 1220, 2814,
 3257, 3426, 3492, 3493, 3629, 3688
 Мельник В. 787, 2039
 Мельник В.О. 3780
 Мельник Г. 1755
 Мельник Л. 2174, 3444
 Мельник Л.П. 3784
 Мельник М. 1709, 1710, 1746, 2496
 Мельник Н. 2242, 2356, 3219
 Мельник О. 708, 3420
 Мельник О.О. 1942
 Мельник П. 2203, 3457, 3663
 Мельник Т.І. 2357
 Мельник Я. 1282
 Мельничук І. 1644
 Мельничук О.Ю. 386, 1766, 2099, 3422

Менделюк Д. 3514, 3515, 3518, 3521, 3522
 Меріков В.І. 2410, 2411
 Меркел О. 2758
 Мигович В. 3458
 Мийсарош Я. 259
 Миколук О. 260, 985
 Миллер А.І. 190
 Миндар С.І. 2913
 Мироненко В.В. 1445
 Мироненко П. 3501
 Мирославська А. 2738, 2739
 Мирошніченко М. 1944, 1945
 Михайлевський А. 3325, 3326
 Михайленко А. 2440
 Михайлик Г. 3327
 Михайлин І. 554
 Михайличенко В.І. 2029
 Михайлов А. 3362
 Михайлов М. 95
 Михайлова О. 986
 Михайлюнок Л. 2497, 2528
 Михайлюта О. 555, 3090
 Михайлюта С. 3090
 Михалик Я. 1377
 Мицак І. 1357
 Мицик В. 261, 3079, 3744
 Мицик Ю.А. 3, 26, 57, 659
 Мичко С. 1473, 3179
 Мишакіна В. 2243
 Мігачова О. 987
 Мігус С. 1377, 1386
 Міллер Л.О. (Левко Стрілець) 3439
 Мільчев В. 2417
 Мінська О.І. 3138, 3589
 Мірошник Л. 2811
 Мірошник М. 2936
 Мірошніченко Н.І. 3643
 Місаєва Н. 2358
 Місюна О. 2175
 Міхайлова Л. 2223, 2244
 Міщенко М. 625, 2122
 Міщук О. 3533
 Мних В. 2412
 Мовчан О. 387
 Мовчан Т. 2502
 Мовчан Ю. 437
 Могилевська Н. 2784
 Мозгова Т. 3620
 Мозолєвська Р. 2048
 Моїсєєва С. 3040
 Моїсєєва Т. 1474
 Мокляк В.О. 2558, 2570-2572, 2604, 2630, 2631
 Мокрогуз О. 1026
 Мокрушина Г. 3538
 Молдавська Т.І. (Молдавская Т.И.) 334, 2417
 Молотов В.М. 1, 1172
 Молчанова Л. 2040
 Момот І.Г. 3079, 3105
 Мончук О. 989
 Моргуленко Н. 3708
 Моренко Л. 3126
 Моркляник Б. 312
 Мороз В. 388
 Мороз З. 3109
 Мороз К. 2471
 Морозова Н.І. 1684
 Морозова С. 2915
 Морозюк В.М. 3355
 Мороченець О. 2176
 Мосієнко Т. 2296
 Москул І. 2544
 Мотика В. 656, 3796
 Мотиль О. 144, 238, 299, 481, 723, 1005, 3400
 Мотозюк А. 670
 Мотрич К. 3187
 Мохнюк П. 2071
 Моцарт В.А. 3537, 3544
 Мочевус Ю. 1387, 3080
 Мочерняк І. 556
 Мошик М.Г. 3534
 Мудра Т.П. 3415
 Мудрицкая В. 3144
 Мужило Н. 2498
 Мужук Л. 3526

Музика І.М. 3800	Науменко Є.І. 3355, 3410
Музиченко Я. 263, 557-560, 788, 789, 990-992, 2464, 2686, 3729	Наумко Ф. 3328
Муравський П.І. 301	Наумова І. 389
Мураховська В. 1747	Небесник І. 3448
Мурга Р. 1370	Небесняк Є. 1602
Муринська О.В. 2499	Невидайло М. 3329-3331
Мусієнко З.М. 3428	Невмержицька С.П. 1097
Мусієнко Л. 1825	Недзельська Л. 891
Мусієнко О. 1090	Неждана Н. 3545
Муха А. 3448	Неживий О.І. 2643, 2649, 2659
Мухин Ю.І. 660	Незбжицький В. 2297, 2383
Мушинська О. 3355	Незнаний Н. 3332
	Нейжмак В. 2595, 2596, 2666, 2671, 2676, 2678, 3576
Набитович І. 832	Некрасова П. 510
Набродов Ю.І. 2825	Немиро М.М. 1044
Навроцька Н.І. 3002	Немченко С.Г. 370
Нагорна Г. 3802, 3807, 3808	Немченко У. 9
Нагорна Л. 342	Несен О. 2178
Нагорний В. 2841	Нестеренко В. 3408
Нагребецький А.Н. 1655, 1686, 1730, 1762, 1796, 3644	Нетецька З. 2828
Надоша О. 1187	Нефьодова Т. 2271
Назаревич Г.П. 2244	Нефёдов С.А. 439, 440, 748
Назаренко В. 3160	Нечай С. 564, 3081
Назаренко Н. 2696	Нечипорук В.М. 1792, 3258
Назаренко Н.І. 3278	Нечитайло А.А. 733
Назаренко С. 3440	Нешик С. 1687
Назаркевич Н. 562, 563	Низенко О.І. 3783
Назарова К.В. 136, 438, 921	Нитка В. 1285, 1391, 3666
Найдьонова Л.А. 128, 3795	Ничта В. 1392
Наймарк (Неймарк) Н.М. 153, 463, 942, 951, 1009	Нікандрова О. 2501
Накашидзе І. 3231	Нікілев О.Ф. 665, 1954
Наконечна Л. 790, 1546	Нікітенко В. 3135
Наконечний І. 1284	Нікітенко Л. 3100, 3114
Наливайко В. 1547, 3621	Нікітіна Ю. 1478
Наливайко С. 994, 1188	Ніколаєнко А. 2286
Наливайченко В. 239	Ніколаєць Ю. 390
Наніїв П. 3223, 3234	Ніколін Я. 1479
Напованець П. 2594	Новакович Р. 3333, 3334
Насалевець Є. 2177	Новиков А. 3191
Настіна В. 1389	Новицький С. 3482
Науменко А. 3166	Новосад К. 1827
	Нолл В.В. 88
	Нудьга Г. 2723

Обезюк М. 3463
 Оберемко Т.С. 2765
 Обод М. 2502
 Овечкін Є.К. 2713
 Овсієнко В. 1955
 Овчаренко Е. 2138, 3467, 3747, 3761-3763
 Овчарук Л. 1883
 Овчинников О. 57
 Огієнко В.І. 166, 391, 709, 710, 922, 1045, 1190, 3547
 Огнева Л. 565
 Огнев'юк В. 3586
 Огнівець А. 1970
 Одарич О.А. 3409
 Одарченко В. 1673
 Одинець С. 3328
 Окіпнюк В.Т. 849, 1443
 Окорокова С. 2503
 Олександров В. 1604
 Олексенко Р.І. 1033
 Оленська М. 1480
 Олефіренко О.І. 2644
 Олеш В. 1393
 Олещук І. 567
 Олійник А. 2298
 Олійник Б. 308
 Олійник В.В. 3240, 3355
 Олійник І. 3046
 Олійник О.В. 741
 Олійник С.Т. 3335
 Оліферович (Дорохова) В. 891
 Ольшанський В. 2143
 Омельченко А. 2645
 Омельченко Г. 999
 Омельчук М. 379, 3449
 Омеляненко І. 2031
 Омелянчук І. 568, 3355
 Омелянюк Т. 3599
 Онацький Є. 3355
 Онишко Л.В. 167, 223, 569, 570, 923, 3577
 Онишко Н.М. 2766
 Онищенко В.О. 2717
 Онищенко М. 2054
 Онищук Б. 997
 Онуфрів С. 191, 192
 Онуфрійчук М. 793, 794
 Опарик Є. 2616
 Орел М. 1191
 Орел С. 998, 2245
 Орлевич І. 379, 3449
 Осаволюк С. 1884
 Осадца М. 1418
 Осадчук Л. 2982
 Осадчук О.І. 1731
 Осипенко Г. 2006
 Осипов В.М. 2445
 Осипчук Н. 1192
 Особова О. 238, 2397, 2400, 2406, 3147, 3709
 Остапенко С. 2829
 Остапенко Т. 1917
 Остерська М. 1394
 Острич Я. 571
 Охріменко М.Л. 2702
 Охрімович А. 3500, 3504
 Очеретяня Л. 3136
 Очеретяний Є. 3607
 Паавле І. 9, 750
 Павко А.І. 669
 Павленко А.П. 2531
 Павленко М.Є. 2834
 Павленко Н. 2100
 Павленко С. 3150, 3174, 3175
 Павлик О. 1605
 Павличко Д.В. 129
 Павлів О. 795-797
 Павлов І. 3462
 Павлова Т. 3462
 Павловський А. 1481, 3555
 Павловський Є.А. 711-713, 1046, 1082
 Павлюк І. 1748
 Павлюх М. 573
 Пазинич В.Ф. 2719
 Пак Р. 312

Палагняк Л. 1115
 Палажченко В. 3336
 Паламарчук В. 1763
 Паламарчук Н.І. 1116
 Паламарчук Т.В. 2967
 Палієнко С. 2545
 Палій О. 1193
 Палько І. 3477
 Панасенко М. 2653
 Панасенко Н.Г. 3801
 Панасовський П. 2846
 Панасюк Л.В. 442
 Панасюк М.П. 1649
 Панов С.Ф. 2973
 Панова Л. 556
 Панченко В. 443, 857
 Панченко Л.С. 3071
 Панченко О. 2597, 2609
 Панченко О.І. 3206
 Панюхно І.П. 2765
 Папакін (Папакин) Г.В. 31, 332, 661, 662, 668
 Папуга Я. 771, 1117, 1194
 Парака Я. 1289
 Парасківа Л. 444, 577, 578
 Паращенко І.В. 2702
 Паращинець М. 1483
 Парубій А. 100, 1609
 Пархоменко Д.М. 2765
 Пархомчук Т. 1674
 Паршогуба І. 3764
 Пасак В. 3526
 Пасенко І. 1239
 Пасічник І. 3286
 Паславська Н. 1377
 Пасова Т. 265
 Пастернак Н. 2331
 Пастрома М. 2598
 Пастушенко Т.В. 88
 Пасько І.В. 3245
 Патинський Ф. 1798
 Патлатюк І. 1711, 1768, 3115
 Патриляк Б.К. 130, 168, 798, 2204, 2407
 Пахальчук В.В. 1677
 Пачев С. 836
 Пашкевич М. 1290
 Пашко І. 3337
 Пашковський Є. 3221
 Пащелопа В. 1829
 Пащенко В. 579
 Пащенко М.М. 1729, 1764
 Пащенко О.В. 511
 Певез Д. 2819
 Пелих Ю.Г. 2020
 Пельо Н.І. 3804
 Пенцак С. 1551, 1610
 Пепа В. 3533
 Пепчук А. 3127
 Первий Г.Л. 193
 Перединець, родина 2400
 Переклад Г. 1685
 Перелі-Плеханова М. 2444
 Перепелиця А.І. 372
 Перепелиця В. 2764
 Пересада О.О. 1054
 Пересуда Т. 2697
 Переяславець Б. 999
 Пермькова А. 3031
 Перун В. 3710
 Петасюк І. 25
 Петасюк О. 1118
 Петренко В.І. 1083, 1084, 1712, 1749, 1750
 Петренко Є.Д. 667
 Петренко І.М. 336
 Петренко М. 266, 2584, 2723, 3338-3343
 Петренко М. 3072
 Петренко М. 3104
 Петренко О.Н. 3541
 Петренко Т. 1751
 Петриков А. 821, 1673
 Петришин М. 1713, 1735
 Петрів О. 1611
 Петро І, цар 310, 1090
 Петров А.І. 892
 Петрова А. 2468

Петрова Н.О. 560, 2464, 2466, 2468
 Петрова Л.М. 2985
 Пенєва-Стоянова Г. 2444
 Пивовар У. 2851
 Пиріг Л. 1119
 Пиріг Р.Я.
 Пирля З. 2205
 Пироженко А. 2210
 Пирожкова А. 978
 Писанська Н. 1612
 Писаренко В.Ю. 734
 Писаренко П.В. 1051
 Писаренко Ю. 580
 Писарук А.В. 194, 216, 414, 451
 Пишний В. 315, 850
 Підгайко В.А. 3240
 Підгірна М. 1297
 Підгорна Т. 2530
 Піддубний С. 3344
 Піддубняк В.Г. 2983, 3625
 Підкур (Подкур) Р.Ю. 20, 56, 674, 857, 3139, 3141
 Підлубна Т. 2345
 Підтоптаний П. 2636
 Пілявська К. 3736
 Пінчевська Б. 3464
 Пірик Г.П. 2175
 Пісковий В. 2180, 2362
 Пісоцька Р. 267
 Піхачек М. 1918
 Піхоцька Л. 1613
 Плачинда С.П. 584, 1195
 Плисак В.А. 2746-2748
 Плітко І. 3477
 Плотникова А.Р. 728
 Плюшко Л. 3080
 Пляченко А.Г. 582, 1047
 Повх З. 1397
 Погайчук С. 3667
 Погиба Л.Г. 1443
 Погожих А. 2926
 Погомій В. 3017
 Погончик Г.О. 1688, 1689
 Погорелов В. 2533
 Погорелова Т. 2534
 Погоріла В. 2425, 2437
 Погорілець О. 3035
 Подлесна В.Ф. 3206
 Подобєд О. 392
 Подобєд П. 195
 Подольський А. 117
 Позичайло А. 1102
 Позняк-Хоменко Н. 46, 583, 584, 1195
 Пойда Д.П. 103, 1941
 Полець О. 1357
 Поливач М. 3533
 Політуха О. 2938, 2956
 Поліщук А.Я. 1805
 Поліщук В. 1813, 1840, 2181, 3101
 Поліщук В.Т. 3182
 Поліщук І.Д. 1798
 Поліщук Н. 1291
 Поліщук П.С. 2151
 Поліщук Т. 3475, 3533, 3544, 3579
 Поліщук У. 2017
 Поліщук Я. 2001, 2004, 2008
 Поломаний І. 1399
 Полонський Ф. 3468
 Полулях С. 3668
 Польова М. 1229
 Полянський П.Б. 3779
 Пономар В.В. 3034
 Пономарьова Н. 2332
 Пономарьова С. 169
 Попель А.М. 113
 Попик В.І. 3805
 Поплавський С.М. 1690
 Попов О. 2069
 Попова І.С. 3206
 Попович Ж. 269
 Поповкіна А. 2206
 Порошенко П.О. 1197, 1457, 1477, 1484-1486, 1489, 1491, 1526, 1553, 1570, 1596, 1606, 1607, 1615, 1639, 3617
 Портнов А. 196
 Порубай Н.Ю. 2643
 Посипанка Й. 1552

Посмітний М. 2472
Посохов С.І. 2801
Постишев П.П. 1172
Постолатій О. 3550
Постригань І. 2272
Потапенко Б. 1297
Потапенко П. 2050
Потапенко Я.О. 170, 197
Потапчук Н. 1198
Поташній Ю. 270
Потіха О. 663
Правда М. 3748
Працьовитий В. 3240
Привалко Т.В. 669
Придибайло О.М. 171, 714
Приз В.В. 2301
Примаченко Я. 1058
Пристах Я. 586
Пристах Н. 2068
Присяжнюк Ю. 893
Прутуляк Г.О. 2171
Прутуляк Н.О. 3791
Приходько А. 3475, 3476
Приходько В. 2969
Приходько К. 3345
Приходько О. 2777
Причиненко В. 2026
Причиненко К. 2049
Пришиба П. 3157
Прищ І. 3669
Пріць У. 1554
Прокіп Н.З. 312, 393
Прокопенко М. 1001, 1002, 3580
Прокопенко О. 587
Прокопенко Я. 2624
Прокопчук В.С. 3005
Прокопчук М. 1295
Промінська М.М. 1660
Проненко В. 2637
Присяжнюк І. 2333
Присяжнюк М. 2104
Проценко П.Г. 3266
Проців М. 3765
Проць Л. 3346

Проць О. 1555
Процьок О. 271, 272, 1199
Прудникова Е.А. 852
Прус О.В. 372
Прядко О. 3090, 3589
Пташко Л. 2363
Пугач О. 2111
Пустовіт Т. 2557, 2638, 2639
Путін В.В. 739, 820, 2407
Пушенко В.О. 3149
Пушкар І. 588
Пушкарук Н. 1200
Пшінка М. 3261
Пятковка Р. 3450

Рабчун М. 1855
Радецька О.Й. 1116
Радецький І. 2002
Радзівська В. 924
Радишевський Р.П. 3200
Радченко О. 2815, 2819, 2823, 2845
Радченко (Портнянко) М.Л. 1948
Райкович А. 3657, 3662
Райнін І. 2939
Рак Н.А. 3022
Рамач Я. 664
Ратушний М. 589, 1556
Рафальський О.О. 841
Рева І. 335, 445, 925
Рева Л. 3781
Рева М.А. 2556
Реверук В.Я. 2579, 2625, 2646
Редченко В. 2385
Резвін Є.С. 2038
Рекрут В. 446, 1693
Репешко М. 1761
Репина Т. 2733
Решетова С. 3347
Рибак М. 3348
Рибальченко В. 1971
Рибаченко В. 3349
Рибчак О. 2302
Рижков В. 335, 1946, 3490
Рильський В.А. 2020

- Римар О. 1714, 1809
 Римська Л. 3137
 Рипко Г. 1856
 Рись Л. 2617
 Ричко Н. 1715
 Рідний О. 3643
 Різників (Різниченко) О.С. 394, 3350-3352
 Різниченко А. 1956
 Рікун І.Е. 656, 3796
 Рог В. 2679
 Роговська Т. 3066, 3082
 Рогозіна К. 2698
 Родзянова Л. 2483
 Рождественська А. 2883
 Рожка О. 1456
 Рожко Ю. 3423
 Рожков М.В. 395
 Роздобудько І. 3495
 Розовик О.Д. 894
 Розумний П. 1955
 Рокицька О.Д. 2070
 Романенко Л.В. 3278
 Романенко О. 2708, 2731
 Романець Н.Р. 172-175, 198, 336, 447, 448, 665, 895, 1085, 1958
 Романів Н. 3797
 Романіченко Д. 2062
 Романчук В. 1456, 1616
 Романюк А.І. 926
 Романюк Л. 799, 3670
 Романюк М. 1544, 3632
 Романюк М. 3353
 Романюк Н. 1982
 Роса-Лаврентій С. 3476
 Роскіна Т.І. 715, 3541
 Рубан В. 56
 Рубець М. 1003
 Рубіжєвич В. 3602
 Рубльов О.С. 2
 Рубльова Н.С. 2
 Руда М. 3234
 Рудас І.Г. 3061
 Руденко А. 1201
 Рудик Г. 1617
 Рудик М. 3354
 Рудник О.Г. 1675, 1676, 1716, 1732
 Рудницька А. 1573
 Рудницька (Рудницкая) М. 358, 767, 962, 1775
 Рудницький О.П. 862, 912, 1146, 1222
 Рудь А.В. 3037
 Рудь В. 200, 2626
 Рудь М. 2981
 Рула Г.С. 3149
 Русин М. 1402, 1487
 Руснак І.Є. 1731
 Руснак Н. 3628
 Русначенко А. 853
 Рябець М. 1557
 Рябокінь О. 1752, 1857
 Рябокони А. 2303, 2334, 2364, 2387
 Рябуха М. 2401
 Рябцев М.П. 1957, 1959
 Рябченко П. 3093
 Рябченко Я. 3141, 3165
 Рябчук Л. 592, 3018
 Ряшко В.І. 896
 Ряшко О.В. 896
 Рященко С.Д. 449
 Рыбченков Г. 2386
 Сабадир Б. 3671
 Сабурова Д.Б. 666
 Савенкова О.В. 3355
 Савенок Л. 1094
 Савка С. 593
 Савранський Г. 2552
 Савранчук Т. 2470
 Савченко А. 1858, 1935
 Савченко Г. 3550, 3662
 Савченко І. 2884
 Савченко Л. 2238, 2885
 Савченко Н.М. 328
 Савченко О. 3086
 Савченко О.Ю. 2414
 Савченко П. 3557
 Савчук К. 897

- Савчук О. 2166
Савчук Т.Г. 396
Сад В. 3458
Садовська А.О. 372
Садовський В. 1956
Садоха П. 1618
Саєнко В. 2688
Саєнко Л.І. 3775
Сазанський А. 1498, 2599, 2673, 3470
Сазонова Л. 2957
Сай О.А. 2070
Сакевич-Даллас Є. 3469
Салевич І. 3647
Салій Х. 1711, 1768
Самійленко Л. 1202
Самойленко О.Г. 3146
Самокиш І. 276, 277, 1005
Самолук Ф.Г. 1798
Самошевська К. 1859, 1936
Самсонюк Т. 278
Самченко В. 1203, 1204, 3484, 3495, 3519
Самчук У.О. 3183, 3355, 3523
Санич Г. 2699
Санін О. 3495
Сапок С. 2247
Сапсай Я. 74
Саражин А. 3094
Сарапин В.В. 336
Сарахан Т. 1717, 1810, 3300, 3603
Сарнавський С.П. 2647
Сас В. 2365
Сасько Г. 3530
Сауляк В. 1860, 1861, 3604
Сафонова Н.В. 2443
Сацький П. 898, 1205
Сватковська У. 2576
Свентах А. 3225
Свереда Т. 594
Сверстюк Є. 595, 610, 1298
Свідерська О.М. 1077
Свіженець Н. 3435
Світленко С.І. 1943
Святненко В.Г. 1996
Святослав, Верховний архієпископ
Києво-Галицький 226, 1403, 1422, 1423
Северин М. 3047
Сегеда Ю. 1753, 1887
Селезньов А.М. 156
Семеніст І.В. 169
Семенко М.В. 3495
Семенова С. 2366
Семенченко М. 596, 800, 3688
Семенчук А. 3519
Семенюк Л. 891
Семенюк М. 1418, 3542
Семеняк В. 3084
Семистяг В. 2402
Семків Р. 3355
Сенейко М. 1301, 1619
Сеник Л. 312, 832, 3185, 3200
Сербин Р. 201, 202, 206, 1101, 1227
Сергеева М. 597
Сергієнко І. 2716
Сергійчук В.І. (Сергийчук В.И.) 131, 132, 219, 227, 527, 598, 667, 801, 854, 1004, 1048, 1086, 1121-1123, 1171, 1196, 1206-1208
Сердешна М.П. 2423
Сердуніч Л.А. 1077, 3356, 3357
Серьогіна О.В. 3237
Сергеева Н. 2335
Серов М. 1987
Сивачук В. 3497
Сиваш І. 2979, 3689
Сивков С.М. 728
Сидор А. 1354, 1377, 1405
Сидоренко З. 1862, 1937
Сидоренко Р.Ю. 2985
Сидорук А. 279, 280
Сидорук Ф. 599
Сизоненко Ф. 3103
Сикорський А. 2740
Силук А. 891
Симоненко А. 2886
Синиця Н.М. 3780
Синільник І. 3130

Сисін Ю. 3393
 Ситник Т. 1620
 Ситник Ю. 3499
 Ситнік Є. 540
 Сич О. 3729
 Сичко Л. 3358
 Сіб'якіна Т.М. 372, 3121
 Сівач В. 2995
 Сідорська Л. 3048
 Сідун І. 3711
 Сінепольські-Бичкови, родина 2982
 Сінкевич І. 2975, 2976
 Сіра О. 2547
 Сірокваша Т. 3445
 Сірук М. 1005, 1006, 3674
 Січкарь Ю. 2388
 Скирда І.М. 107, 649
 Скічко Ю. 3240
 Склярова Л. 2813, 2847, 2887
 Склярук А. 3085
 Склярук П.К. 3085
 Скорик М. 2486, 3359
 Скорик П. 3360
 Скоробагатько С. 1490
 Скоропад М. 1749
 Скороход О. 281
 Скорочан Н. 3558
 Скоряк А.Г. 176, 2032
 Скочиляс Р. 1302
 Скринський В. 3546
 Скрипаль М.М. 2719
 Скрипник В. 1679, 1718, 1784, 1830
 Скрипник Г. 330, 331, 1034
 Скрипчинська Н.О. 177
 Скуба В. 282
 Скульська О. 1888
 Скуратівський В. 3232
 Славинський М. 33, 1332, 3361
 Славич Є.В. 735
 Славінська І. 2183
 Слиш В. 2917, 2940, 2970
 Слободиський М.І. 1799
 Слободян Л.О. (Слободян Л.А.) 203, 204, 397, 398, 450, 736
 Слободянюк Т. 3019, 3020
 Слотюк П.В. 1656
 Служинська З. 832
 Служинська О. 832
 Слюсаренко А.Г. 120
 Смит Т.Р. 3362
 Смицький А. 2758, 2789, 2814, 2848
 Смілка Р. 1303, 1408
 Смільська О. 600
 Смілянська Ю. 3720, 3721
 Смірнов М.А. 1797
 Смірнова Г. 3002
 Смола О. 1007
 Смоленський С.М. 328
 Смолій В.А. 22, 106, 123, 135, 309, 320, 322, 337, 842, 844, 1643, 1948, 2031, 2069, 2076, 2766, 3805
 Снайдер Т. 202, 823, 855, 961
 Снежная З. 2506
 Снігур А. 1042
 Снігур О.С. 3037
 Собчук М. 1998
 Совик Л. 235, 3321
 Сокіл В. 3177, 3192, 3193, 3211, 3220
 Сокіл Л. 1889
 Соколинська А. 3473
 Соколинська О. 1987
 Соколова А. 3226
 Соколова О. 2627
 Соколюк І. 2336, 2367
 Сокульський Т. 1049
 Сокур В. 93
 Сокур О. 2112
 Сокур Ю.В. 340
 Солдатенко В.Ф. 178, 399, 523, 542
 Солдатенко Ю.О. 2831
 Соловей Г. 1785
 Соловчук Р. 1304
 Соловьев К.А. 1050
 Сологуб Г. 2918
 Солодзько П. 601
 Соломіцький О.Л. 3363

Солоненко М. 1559
 Солончук М. 3116
 Соляр А.П. 3425
 Сомова Є. 1209
 Соньо С.П. 1051
 Сополіга М. 1034
 Сопронюк О. 452
 Сопруки, родина 2999
 Сорока В. 1008
 Сорока Г. 1305, 1621
 Сорока С. 2941
 Сорокін В. 2859, 2917, 2970
 Сорокін П. 284
 Сороневич М. 12
 Сосненко Т. 2759
 Сосницький Л. 2042, 2057, 2065
 Сосса Р.І. 143
 Сосюра В. 2814
 Сохацький І. 795
 Сошин Л. 2003
 Сошнікова І. 2988
 Спащенко Ю.М. 3789
 Стадільна Я. 927
 Сталін Й.В. (Сталин И.В.) 22, 30, 43,
 71, 145, 153, 334, 462, 463, 466, 578,
 727, 739, 823, 827, 855, 862, 863,
 866, 924, 944, 951, 1009, 1037, 1095,
 1172, 1199, 1212, 1275, 2020, 2087,
 2240, 2407, 2556, 2738, 3081, 3155,
 3178, 3508, 3729
 Станкевич М. 1798
 Станкович Є. 3530
 Станових А. 3021
 Старк В. 153
 Старунов М. 2404
 Стасик М.В. 3355
 Стасюк О.В. 219, 802, 803, 856, 1034,
 1124, 3364-3366
 Стебелев А.В. 1692, 3607
 Стеблина І.О. 1942
 Стеблина О. 2337, 2389
 Стегній В. 283, 2830, 2850
 Стейнбек Дж. 3355
 Стельмах Б. 3367
 Стельмах М. 3186, 3189
 Степаненко В.І. 3261
 Степаненко І. 3776, 3797, 3802
 Степаненко М. 2577, 3343
 Степаненко М.І. 3436
 Степаненко О. 2185, 2210, 2211
 Степанова О. 2184, 3675
 Степанчук І. 3477
 Степко В.В. 3778
 Степовий В. 2018
 Степовичка Л. 3368
 Степыкина А.В. 1053
 Стефанців Г.В. 2535
 Стеценко Є. 3126
 Стецик К. 1306
 Стеців О. 3730
 Стець І. 2163
 Стець М. 1211
 Стодоля Н. 3070
 Стопчанська Л.А. 2463
 Сторож О. 1492, 1561
 Сторожук В.П. 3369
 Сторчак Т. 2484
 Стоянов Ю. 2390
 Стражеско М. 1096
 Стригун Л. 3067, 3068
 Стригун Ю. 3086, 3105, 3106, 3117
 Стрілецька О. 1409, 3527
 Стрілько В. 2105
 Стронський М. 1114
 Субтельний О. 3519
 Сугоняко О. 804, 3267
 Сумарук О. 3370
 Супереон М.І. 1677
 Супрун О. 1863
 Суслик Л.Р. *див.* Рись Л.
 Сухенко В. 2135
 Суховерський А.М. 3158
 Сухомлин Л.І. 2589, 3576
 Сухоніс Ф. 3400
 Сушко К.І. 2986
 Сушко О. 3240
 Сюдюков І. (Сюдюков И.) 13, 284,
 325, 329, 603, 670, 805, 857, 1011,
 1012, 1055, 1721, 2815, 2816, 3629

Сядристий М. 3692
 Сыдыков Е.Б. 650
 Таборит М. 2125, 3729
 Таирова Т.Г. 833
 Талан В. 3087
 Талан С. 3371, 3372
 Тамтура А.В. 1657, 1722
 Танцюра В.І. 1054
 Танчик Л. 2090
 Танюк Л. 727, 774
 Таравська Я. 836
 Таран М. 2075
 Тараненко А.Ф. 334
 Тараненко О. 1214
 Тараненко П.М. 2042, 2044
 Таранець С.В. 1733
 Таранюк Н.Ф. 1740
 Тарапон О. 899
 Тарасенко І.Ю. 3, 57
 Тарасенко Л. 1972
 Тарасенко О. 1562
 Тарасов О. 2717
 Тарасова Є. 3520
 Тарасюк Я. 3539
 Татарова В.О. 2513
 Татарченко В. 2368
 Татарчук Л. 2249
 Тацій В.Я. 1040
 Твердовський С. 2391
 Телепенько Г. 1717
 Темертей Р. 2798
 Темірова Н.Р. 1799
 Темченко Х. 2614
 Тендітна Н.М. 3221
 Теодорович О. 3465
 Теребус О. 1214
 Терентьева Н. 3725
 Терех А.М. 3410
 Терещенко М. 2225
 Терещенко С. 2942
 Терещук Г. 604
 Терлецька І.В. 339
 Терлецький В. 2734
 Тесленко В.М. 2824
 Тиліщак В.С. 72, 238, 327, 806, 1199,
 2812, 3161, 3729
 Тиманюк М.С. 1670
 Тимочко І. 3373
 Тимошенко Ю. 1228
 Тимошик М. 3142, 3143, 3167, 3168
 Тимошук Н.М. 3212
 Тимцьо В. 3374
 Тимченко О.В. 2620
 Тиндик Б. 1494, 1563
 Тисячна Н. 329, 3690
 Тисячнюк З. 2507
 Титаренко Л. 3069, 3088
 Титаренко О.Г. 2184
 Тихолоз Л. 3792
 Тихолоз С. 3792
 Тихомиров Д.І. 106
 Тихомиров Д.О. 1041
 Тихонович Л. 259
 Тихонович Н. 2226, 3375
 Тичина П. 3376, 3377
 Тишкевич Р. 3767
 Тищенко О. 3546
 Тільнов В. 2250
 Тільнова І. 2305, 3581
 Тимофеева Т. 2919, 2971
 Тітова О. 2338
 Тішин О.В. 900
 Тішкова М. 1564
 Ткач М. 3157
 Ткач Н. 3424
 Ткач О. 2306
 Ткач Х. 3157
 Ткаченко А. 2307
 Ткаченко Б. 2680, 2686, 2689, 2703
 Ткаченко В. 605
 Ткаченко І. 1787
 Ткаченко К. 858
 Ткаченко М.І. 3437
 Ткаченко О. 1498, 2227, 2228
 Ткаченко О.Г. 839
 Ткачук А. 1446
 Ткачук І. 1919

Ткачук М. 3200	Тувєрі І. 3449, 3459
Ткачук М.С. 2167	Тугай Л. 3729
Ткачук Н. 3378	Тумаков В. 2251
Ткачук О.І. 1798	Турбаба Г. 2907, 2969
Ткачук П.І. 1765, 3379	Туркіна Ю. 3240
Ткачук Т. 3691	Турченко Ф.Г. 2046
Токар Н. 2908, 2972	Турчин-Дувірак Д. 609, 1215
Токарчук В. 1850	Турчинов О. 1496
Токарь П. 132	Тутов П.М. 1978
Толочко О. 320	Тутова Н.О. 1978
Томак М. 1412	Тучков В. 3582
Томашоска Д. 1456	Тьорущкін Л. 601
Топала В. 2145	Тютюнник Є. 238, 2397, 3147, 3151-3153
Топоровський І. 3380	Тютюнник Л. 2660
Топчий А. 606	Тютюнник С.Є. 2821
Торба В. 1013, 1166	Тютюнник Ю.А. 3446
Торба Л. 3119	Тяглий М. 117
Торнберрі М. 1006	Тягнибок О. 1014
Тофтул М. 2229	Тяжкороб І.О. 2024
Точковий В. 3381	
Травінський В.С. 3036	Удовик Н. 2392
Травневий Є. 1969	Удовиченко В.М. 53
Трапезнікова Д. 1214	Удовиченко О. 2230
Трегуб Г. 453	Удовиченко О.О. 715
Трегуб К. 2308	Удодік Г. 2091
Трембіцька Т. 3006	Уленшпігель Тіль 429
Трембіцький А.М. 372, 3004, 3034, 3036	Улянич В.І. 671
Третьяк Г. 607	Урбан В. 3772
Третьак К. 1678	Урбанський А. (Урбанский А.) 2553-2555
Третьак М. 2369	Урста С.В. 835
Третьак О. 2533	Урядова Т. 1629
Третьякова О.А. 901	Усатюк В. 1834
Тригуб І.А. 3355	Устимчук Р. 1218, 1501, 1502
Тригуб П. 2803	Уткіна В. 2891
Тризна Д.К. 2866	
Тризна І. 2926	Файзулін Я. 455-457, 809, 928, 2629, 2823
Тримбач С. 1166	Файнерман С. 514
Тринкаль О. 2990	Федака С. 810
Трофименко Т. 3180	Федик Я. 3022
Трохименко О. 1240	Федоренко В. 2640
Троценко О.В. 2791	Федоренко Є. 1241
Трубай В. 3187, 3382	
Трушина Г. 1708	

Федорина А. 2701
 Федоришин В. 1763
 Федорчук Ю. 2450, 2509
 Федюк Т. 1892
 Фельдман О.Б. 737, 738
 Ференцевич К. 1456
 Фесенко Н.Ф. 3383
 Фесюк С. 1806
 Фещенко Є. 3503
 Фещук Н. 3677
 Фіалко Н.І. 3091
 Фігурний Ю. 902
 Фізер С. 1567
 Філарет, патріарх 1422, 1423
 Філатов В. 1865
 Філіппенко Р.І. 328
 Філоненко К.К. 2706
 Філяніна Л.А. 1125
 Фірташ Д. 3574, 3583
 Флоря А.Р. 672
 Форкалюк О. 1788
 Фостій І.П. 617, 817
 Франко М. 1750
 Франциск, Папа Римський 561, 576
 Франчук В. 3452, 3456, 3460, 3461, 3466, 3467
 Фрей Л.В. 383
 Фролов М.О. 2051, 3278
 Фурман Б. 3032
 Фурса М.М. 3164
 Футей А. 1635
 Футей Б. 296, 453, 832

 Халаїм Н.І. 2821
 Халупа А. 3508
 Хандучка С.П. 3092
 Харват О. 3546
 Харківська Н.І. 1126
 Харченко В. 2880
 Харченко Т. 1961
 Харчик В.Г. 2107
 Хатаевич М.М. 1172
 Хвильовий М. 220, 461, 929, 2812, 2820

 Хворостяная Р. 3371
 Хвостова О. 3372
 Хейлик І. 1950
 Хиллиг Г. 458
 Химка І. 201, 202, 205, 206, 463, 2079
 Хитра Г. 811
 Хільченко В. 2200, 2203
 Хлевнюк О.В. 2231
 Хмара Л.Б. 106
 Хмельковський Л. 812, 1424-1426, 1503, 3634
 Хмельницька Л.В. 400
 Хміляр Л. 3714
 Хмурковська С. 459
 Ходал І. 1042
 Ходюк Н.К. 1804
 Холоднюк В. 2232
 Хоменко Б. 1789
 Хоменчук О. 1219, 3023
 Хомницький П. 1638
 Хом'як О. 1220
 Хом'як Т.В. 3278
 Хорошевський А.Ю. 319
 Храплива-Щур Л. 1314, 3199, 3384
 Христоріз П. 3678
 Хрущов М.С. 1096
 Худояров Р. 3679

 Цаль І.Д. 3385
 Царинник М. 929
 Цвіліховський В. 1015
 Цвілюк С. 813
 Цебрій О. 2641
 Цевек Ю.Е. 1056
 Циба Г. 3498
 Цибульський П.М. 341
 Цимбал В. 1923
 Цимбаліста В. 815, 1016
 Цимбалюк М. 620, 3049, 3050, 3489
 Ціпак А. 622
 Ціпко С. 293, 346, 509, 937
 Ціпцюра В.І. 2761
 Цуркіна А. 2451
 Цюпак Б. 3635

Цюпин Б. 207
 Цюриць С. 1221, 1427
 Чабанюк О. 2340
 Чайка Г. 1072
 Чайка І. 816
 Чайка Т.О. 1051
 Чайковський А. 308
 Чалий А. 2311
 Часто Л. 1568
 Часто П. 363, 375, 378, 380, 3585
 Чебан О. 1723
 Чепенко Л. 2926
 Чепой А. 881
 Чепурний В. 3169
 Червінський В.І. 1030
 Чердинцева А. 3460
 Черевко А. 14, 111, 623, 1428
 Чередниченко (Чередніченко) Л.Ф. 2371, 2762
 Черкаська Л. 3406, 3409
 Чернега М. 2212, 3715
 Чернега Н. 3586
 Чернега П.М. 624, 3785
 Черненко М. 854
 Черниш А.Й. 1755
 Черниш Т. 2341
 Чернійчук Л. 3605
 Чернов С. 2943
 Чернявська К.В. 401, 673, 716
 Чернявська О.П. 1963
 Черняк В. 1646
 Черняк С. 596, 3454
 Четверик Л.П. 3233
 Чечель І. 1236
 Чечель Л. 1429
 Чигирин І.І. 852
 Чижик К.В. 3278
 Чирко Б.В. 851, 1087
 Чичула А. 625
 Чіпка А. 3386
 Чоботар С. 2161, 2233
 Чолій Е. 1511
 Чоп'як В.В. 1042
 Чорний В. 3070
 Чорнобай Г. 2174
 Чорноіваненко О. 2353
 Чорномор В.М. 3387
 Чернопиский М. 832
 Чуба І. 1749
 Чубайс І. 255
 Чубар В.Я. 1172
 Чубенко В.П. 1979, 3388
 Чугаєнко Ю.О. 669
 Чугуй О. 3191
 Чуднов О. 2213
 Чумаченко В. 2511
 Чупілка С. 3118
 Чуприна С. 2312
 Шабельник Л. 1893
 Шабельніков В.І. 103, 208, 3798
 Шак В. 2027, 2043
 Шама О. 461
 Шамрай А. 2005
 Шаповал Ю.І. 209, 287, 342, 343, 674, 3524
 Шаповалова Т. 2372, 2394
 Шаров В.А. 2973
 Шароварський О. 3024, 3041
 Шарпатий В.Г. 179, 402
 Шаульський М. 2921
 Швед І.Н. (Швед И.Н.) 1770
 Швець В.К. 1017, 3146
 Швець Н.С. 3194
 Швець П. 646, 830, 1685, 1694
 Швигар М. 1456
 Швидка Л. 3128
 Шевченко Г. 2810
 Шевченко Є. 2600
 Шевченко Л.Л. 3076
 Шевченко Н. 2395
 Шевченко С. 662, 2213
 Шевченко С.Г. 2813
 Шевченко Т. 1737
 Шевчик В.І. 3107
 Шевчук І. 1223
 Шевчук Л. 2313

- Шевчук Н. 817
Шевчук О.В. 740
Шевчук С. 306
Шевчук-Князева І. 1724
Шейко А. 2998
Шековскі Дж. 614
Шелест Н. 1377
Шелестович І.С. 656, 3796
Шемчук В. 3750
Шенкевич А. 2435
Шенцев Д. 2928, 2953
Шепель Ф. 26, 57, 1018
Шептицький А. 907, 962, 964
Шеремета С.Д. 1798
Шерстюк Л.І. 1963
Шершель Л. 626, 818
Шершньова І. 3776, 3802
Шибанова Г.Д. 2633
Шилин Д. 2064
Шиллер О. 62
Шило С.О. 3278
Шинкарьова Н. 2314
Шитюк М.М. 5, 136, 344, 345, 673, 2418-2420, 2426
Шишацький А.В. 1977
Шиян В. 180
Шиянюк І. 1756
Шкабой В. 3774
Шквира А. 1924
Школьник О. 2817
Шкуратенко О.В. 340
Шлапак Я. 1020
Шмиголь С. 3121
Шноре Е. 9, 356, 434
Шовкошитний В.Ф. 3389
Шостак Н. 2797
Шот М. 628-630, 1504
Шпагин С.А. 334
Шпак В. 289, 1225, 3224
Шпенглер О. 151
Шпирко О. 3390
Шпиталь М. 2100
Шпірко Д.Я. 839
Шпонька Л. 3119
Шпудейко Г. 3391
Штейнле О.Ф. 2033
Штепа О.О. 1088
Штокало-Пархомчук Я. 1999
Штоквиш О. 819
Шубин А.В. 833
Шугальова І.М. 117, 2053
Шуйський І.В. 2832
Шульга А. 1962
Шульган О. 1725
Шульгин О. 415
Шулякевич Б. 2798
Шуткевич О. 1790, 1808, 1835, 1925
Шутко М. 1631
Шушарін Д. 631, 820
Шхалахов О.А. 2452, 2536
Щебивок О. 1663
Щегельський А. 3536, 3540
Щегленко В. 1021, 1226, 2471
Щедра Л. 2085
Щепа А. 1316
Щербак Ю. 1200
Щербатюк В.М. 340, 717, 718
Щербатюк О. 3108
Щербатюк Т. 1726
Щербина М. 3109
Щипківський Г.П. 3392, 3393
Щупак І. 614
Щур М. 144, 1227, 1317
Щур Ю.І. 2025
Щуришена С. 1757
Юдинцева А. 132
Юзбашева Н.Л. 172
Юревич А. 1750
Юрій М.Ф. 841
Юрків-Яроцька М. 3455
Юркова О. 1037, 1318, 1430, 3286, 3751
Юркова Т. 2724
Юрченко В. 930, 1766
Юрченко І.Д. 1766
Юрченко Л. 1718, 3198
Юхта Т. 2731

- Ющенко В. 502, 1050, 1319, 1513, 2121
 Ющук І. 338
- Яворська В.В. 403
 Якименко В.С. 1154
 Якименко М. 1320, 1431
 Якимчук Л. 3025
 Яковенко І. 2189
 Яковенко К. 2730
 Яковенко О. 2315
 Яковенко Я. 858
 Яковенко-Скакун В. 3095
 Яковлев Д.В. 1039
 Яковлева Т.Г. *див.* Таирова Т.Г.
 Яковленко К. 1990, 1991
 Яковлев С. 2851
 Яковчук О. 3530, 3535
 Якубова Л.Д. 114, 309, 675, 842, 1058
 Якубів А. 753, 1062, 1333
 Якупіна О. 2227
 Ямковий І. 1794
 Ямщикова Л. 2992
 Янголенко В. 2316
 Янішевська Л.В. 2512, 2537
 Янович Б. 1229
 Яновський С. 2984
 Янукович В. 47, 502, 562, 633, 999, 1050, 1270, 1321-1323, 1341, 1350, 1419, 1432, 1433, 2121
 Янчева Н.К. 2037
 Янчук О. 3498, 3512, 3517
 Янчук П.І. 1739
 Яременко В.М. 327, 2819
 Яременко Л. 1727
 Яременко О. 2317
 Яремко Ю. 3394
 Яремчук В. 3395
 Ярмоленко Н. 3182, 3195, 3213, 3396
 Ярмолка Ю. 3477
 Ярмусь С.О. 3397
 Ярова М. 2980
 Яровенко Г. 1229
 Яровий О. 1456
 Ярославська Т. 3398
- Ярославський Ю.М. 2997
 Ярошенко Г. 2601
 Ясенецький В. 2690
 Ясенчук О. 3165
 Ясиневич Я. 924
 Ястребов О. 634
 Ястремська Т. 1994
 Ятченко В.Ф. 635, 741, 1059, 1060
 Яцело В.І. 2199
 Яценюк А. 946, 1007
 Яців Р. 3197
 Яцків В. 2548
 Ящишен А. 3033
 Ящук П. 770, 3028
- Adamets S. 142
 Andreychuk R. *див.* Андрейчук Р.
 Andriewsky O. 931
 Anosova Y. 317
 Antonovitch (Antonovych) M. *див.* Антонович М.М.
 Antonyshyn A. 1064
 Applebaum A. *див.* Епплбаум (Епплбом) Е.
 Auerbach K. 868
 Avruj C. 864
- Babij L. 144, 1230
 Baidaus E. 61
 Balan J. 933
 Baley V. *див.* Балей В.
 Banet V. *див.* Бане Б.
 Bartholomew, Ecumenical Patriarch *див.* Варфоломій, Патріарх
 Bartus A. 347
 Bashkin A.V. 1132
 Baziuk M. *див.* Базюк М.
 Bednarek J. 6
 Bellezza S.A. 34
 Bezo B. *див.* Безо Б.
 Bianco L. 936, 1127
 Bigg C. 807
 Bihun Y. 1569, 3561, 3587, 3636, 3680
 Bizeul Y. 354

- Black J.L. 1133
 Blanco L. 27
 Bloomberg M.R. 1324
 Bodnaruk V. *див.* Боднарук В.
 Bokobza A. 27
 Broda Y.S. 292
 Bruski J.J. 347, 705
 Buckley-Zistel S. 3591
 Bulgakova A.V. *див.* Булгакова А.В.

 Cameron S. 144
 Cardin B.L. *див.* Кардин (Кардін) Б.Л.
 Carmichael C. 872
 Chelak R. 637
 Cheng Y. 210
 Cherenkov M.N. 870
 Cherfas T. 462
 Chernichkin K. 2139
 Chomnysky P. *див.* Хомницький П.
 Cieszynka B. 349
 Cinnella E. 859
 Cipko S. *див.* Ціпко С.
 Coates T.-N. 823
 Cohn R. 140
 Collins L.C. 144
 Comerford V. 137
 Coulter P. 676
 Curran D. 862

 D'Oliveira Martins G. 349
 Dastakian A. 638
 Dibrova V. 143
 Dietrich K. 860
 Dietsch D.K. 3606
 Dmytrychyn I. 27, 1065
 Dolot M. 677
 Dönmez D. 861
 Dranenko G. *див.* Драненко Г.
 Driliņš A. 352
 Dubas M. 294, 357, 1436
 Duplak M. *див.* Дупляк М.
 Duranty W. *див.* Дюранті В. (V).
 Dzwonkowski R. 211

 Elliott R.G. 3447
 Enzminger A. 3513

 Falcomer L. 1634
 Fedor J. 353
 Fedorak L. 295
 Fertacz S. 677
 Filonova D. 678
 Finnin R. 10
 Fleury B. 3183, 3201, 3240
 Franco J.E. 349
 Frankenfeld T. 824
 Friedman J. 3510
 Fusco I. 1128
 Futey A. *див.* Футей А.
 Futey B.A. *див.* Футей Б.

 Gaczkowski M. 846
 Gamache R. *див.* Гамаш Р.
 Gelb M. 346
 Gibbard A. 679
 Goble P. 1232
 Golczewski F. 144
 Gomme P. 863
 Graziosi A. *див.* Граціози (Граціози) А.
 Gregorovich A. 3730
 Grimm J. 3513
 Groszko V.W. 1505, 3728
 Gudz V.V. *див.* Гудзь В.В.
 Gutowska-Nowak B. 677
 Guzun V. 680

 Hadzewycz R. 357, 1636, 3637
 Hajda L.A. 346
 Hewitt W. 3510
 Himka J.-P. *див.* Химка І.
 Hrovatin Š. 351
 Hryn H. 346
 Hybl F. 3448

 Irvin-Erickson D. 683
 Ivanickis V. 352

 Janssen L. 137

- Jones G. *див.* Джонс (Джоунз, Джоунс) Г.
Juberias C.F. 1062
- Kappeler A. 744
Kardash K. 825
Kennedy P. 676
Kenworthy S. 60
Khalangot M.D. 941
Kharvat A. *див.* Харват О.
Kindler R. 212, 745
King F. 144
Kis O. 464
Klid B. *див.* Клід Б.
Klymenko L. 1130
Koleda C. 866
Koultchytsky (Kul'chyts'kyi) S. *див.* Кульчицький С.В.
Kovba Zh. *див.* Ковба Ж.
Kovtun O. 747
Koziupa M. 1507
Kravchenko V. 681
Kudela-Świątek W. 682, 1131
Kunasz I. 3718
Kuntz J. 826
Kuropas M.B. 15
Kurylas L. *див.* Курилас Л.
Kusen D. 3089
Kuśnierz R. *див.* Куснеж Р.
Kysla I. 3510
- Lambert P. 681
Lehming M. 827
Lemkin R. *див.* Лемкін Р.
Lera T.M. 3447
Leshchyshyn A. 1233
Levchuk N. *див.* Левчук Н.М.
Lim J.-H. 681
Lopez Huerta A. 1062
Lozynskiy A.S. *див.* Лозинський А.С.
Lozynskiy-Kyj L. 3181
Luchkovich M. *див.* Лучкович М.
Luciuk L.Y. *див.* Луцюк Л.
Lumey L.H. 941
- Madden C.A. 3486
Maggi S. 934, 935
Maguire R.C. 872
Makuch A. *див.* Макух А.
Maleschok Powers E. 3399
Marciniak T. 3449
Markiw V. 3533
Marples D.R. 61
Martin B. 213
Mass W. 466
Matos Ribeiro L. De 349
Mazurkevich U. 1438
McCormick-Johnson A.D. 1066
Melentyeva M. 61
Melnyczuk L. 139
Melnik M. 298
Mesle F. 142
Monerris C.G. 1062
Moore R. 214, 868
Moreno Barona M. 1062
Motyl A.J. *див.* Мотиль О.
Mucha A. *див.* Муха А.
Muggeridge M. *див.* Маггерідж М.
Mukhtarov D. 3563
Muravskiy P. *див.* Муравський П.І.
Mytnik I. 3184
- Naimark N.M. *див.* Наймарк (Неймарк) Н.М.
Nazarenko N.N. 1132
Neduzhko Y.V. 1067, 1068
Nefedov S. *див.* Нефёдов С.А.
Negrel D. 27
Newby A.G. 862
Nichita-Toma F. 1440, 1508
Niergarth K. 1133
Noack C. 137, 870
- Ochrymovych A. *див.* Охрімович А.
Ohayon I. 144
Olszański T.A. 749
- Paavle I. *див.* Паавле І.

- Parubiy A. *див.* Парубій А.
 Paulsen M. 353
 Pisaruk A.V. *див.* Писарук А.В.
 Plokhii (Plokyh) S. 143, 1136
 Poroshenko P. *див.* Порошенко П.О.
 Prabowo M.R. 869
 Prokopyshyn A.C. 349
 Proshak V.V. 870
 Pyrozhkov S. 142

 Quagliarotti D.A.L. 1128

 Rabchenuk P.T. 1640
 Reisenauer T.P. 684
 Rizun V. 3513
 Romanyschyn O. 3730
 Rudling P.A. 354
 Rudnytskyi O. *див.* Рудницький О.П.
 Russell J. 140
 Rutten E. 353

 Sawicky N.D. 355
 Sawkiw M. 3564
 Schäfer S. 3591
 Semeniuk M. *див.* Семенюк М.
 Shevchenko D. 3154
 Shkandrij M. 215
 Šimkevičius S. 138
 Simon G. 467
 Slysh L. 3608
 Smilianska J. *див.* Смілянська Ю.
 Smoliński A. 404, 1089
 Šnore E. *див.* Шноре Е.
 Snyder T. *див.* Снайдер Т.
 Spodarets G. 141
 Stadnychenko Cornelison T. 3608
 Stalin J. *див.* Сталін Й.В.
 Starovoyt I. 870, 3222
 Stebelsky I. 641
 Steciw O. *див.* Стеців О.
 Stryjek T. 751
 Sysyn F.E. 867, 943, 1061

 Tauger M.B. 346

 Tchystiak D. 3401
 Thom F. 944
 Timtchenko I. 3488
 Tumis S. 1134
 Turkewych C. 299

 Umarova A. 807

 Vaiserman A.M. *див.* Вайсерман А.М.
 Vallin J. 142
 Van Der Laarse R. 870
 Vasylenko V. *див.* Василенко В.
 Vettraino J. 3489
 Viatrovych V. *див.* В'ятрович
 (Вьятрович) В.М.
 Villarroya A.A. 1062
 Vogl J. 903
 Voitenko V.P. *див.* Войтенко В.П.
 Vsetecka J.K. 685

 Walker B. 681
 Wallo O. 3567
 Wals T. *див.* Волс Т.
 Walter J. 3183, 3201, 3240
 Wemheuer F. 145
 Werth N. *див.* Верт Н.
 Wienerberger A. *див.* Вінербергер А.
 Wilson A. 867
 Wolowyna O. *див.* Воловина О.
 Wozniak J. 217

 Yakubovich I. 1064
 Yakubuv A. *див.* Якубув А.
 Yakutenko A. 3522
 Yekelshyk S. 137

 Zabužko O. *див.* Забужко О.
 Zajac M. *див.* Заяць М.
 Zakydalsky O. *див.* Закидальська О.
 Zawada Z. 301, 2006, 3400
 Zedong M. 145
 Zhurzhenko T. 3591
 Zvereva V. 353

ПОКАЖЧИК ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ¹

Букви при найменуваннях позначають області України:

АРК – Автономна Республіка Крим

Вл – Волинська

Вн – Вінницька

Днп – Дніпропетровська

Днц – Донецька

Жт – Житомирська

Зк – Закарпатська

Зп – Запорізька

ІФ – Івано-Франківська

Кв – Київська

Крв – Кіровоградська

Лв – Львівська

Лг – Луганська

Мк – Миколаївська

Од – Одеська

Пл – Полтавська

Рв – Рівненська

См – Сумська

Тр – Тернопільська

Хм – Хмельницька

Хрк – Харківська

Хрс – Херсонська

Чрв – Чернівецька

Чрг – Чернігівська

Чрк – Черкаська

Австралія, держава 139, 161, 1300, 3455

Автономна Республіка Крим 700, 959, 1359, 1400

Адампіль, с., Старосинявська селищ. територ. громада, Хмельницький р-н, Хм 2999

Аджамка, с., Кропивницький р-н, Крв 2238

Азербайджан, держава 1434

Амстердам, м., Нідерланди 1235

Ананьїв, м., Подільський р-н, Од 2451, 2452, 3772

Ананьївщина, Од 2450, 2536

Андріївка, смт, Бердянський р-н, Зп 2038

Антонівка, с., Чорноострівська селищ. територ. громада, Хмельницький р-н, Хм 3047

Апостолове, м., Криворізький р-н, Днп 1968

Аргентина, держава 293

Астана, м., Казахстан 541, 650, 3563

Бабайківка, с., Царичанська селищ. територ. громада, Дніпровський р-н, Днп 1949

Бабіне, с., Верхньорогачицька селищ. територ. громада, Каховський р-н, Хрс 2986

Баглаї, с., Наркевицька селищ. територ. громада, Хмельницький р-н, Хм 3008

Балаклійщина, Хрк 2753, 2794

Балахівка, смт, Петрівська селищ. територ. громада, Олександрійський р-н, Крв 2307

Бар, м., Жмеринський р-н, Вн 1846, 1890, 1900, 1913, 1915, 1919, 1930, 1933

¹ Показчик складено за сучасним адміністративно-територіальним устроєм України

- Барвінкове, м., Ізюмський р-н, Хрк 3499
- Бармашове (нині – Білозірка), с., Первомайська селищ. територ. громада, Миколаївський р-н, Мк 2422
- Барський край, Вн 1644
- Барський р-н (нині – Барська міська територ. громада, Жмеринський р-н), Вн 1704, 1715
- Бартошиці, м., Польща 1377
- Бат-Ям, м., Ізраїль 1451, 1583
- Батурин, м., Ніжинський р-н, Чрг 3151, 3162, 3172, 3173
- Бахмач, с., Бахмацька міська територ. громада, Ніжинський р-н, Чрг 3140, 3149
- Бахмутський край, Днц 1978
- Баштанщина, Мк 2424
- Бердичів, м., Жт 3661
- Бердянськ, м., Зп 2029, 2055
- Бердянщина, Зп 2029
- Бережани, м., Тернопільський р-н, Тр 600
- Березівка, м., Од 2488, 2512, 2515, 2520, 2537
- Березівка, с., Джулинська сіл. територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1654
- Березівка, с., Смолінська селищ. територ. громада, Новоукраїнський р-н, Крв 2250
- Березівка, с., Шевченківська селищ. територ. громада, Куп'янський р-н, Хрк 2764
- Березна, с., Володарська селищ. територ. громада, Білоцерківський р-н, Кв 2107
- Березняки, с., Хорольська міська територ. громада, Лубенський р-н, Пл 2573
- Берлін, м., Німеччина 564, 1612, 3081
- Бершадщина, Вн 1688, 1689
- Бершадь, м., Гайсинський р-н, Вн 1833, 1838, 1894
- Бессарабия *див.* Бессарабія
- Бессарабія, Од 2447
- Білий Бір, м., Польща 1386
- Біликівці, с., Жмеринська міська територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 1879
- Білки, с., Дашівська селищ. територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1764
- Білозерка, смт, Херсонський р-н, Хрс 2984
- Білозір'я, с., Черкаський р-н, Чрк 3133
- Білокуракинський р-н (нині – Білокуракинська селищ. територ. громада, Сватівський р-н), Лг 2396
- Білопільський р-н (нині – Білопільська міська територ. громада, Сумський р-н), См 2720
- Білоцерківський р-н (нині – Білоцерківська міська територ. громада, Білоцерківський р-н), Кв 2075
- Більмак, смт, Пологівський р-н, Зп 2059
- Більмацька селищ. територ. громада, Пологівський р-н, Зп 2026
- Біляївка, м., Одеський р-н, Од 2501
- Біляївка, с., Новоолександрівська сіл. територ. громада, Бериславський р-н, Хрс 2989

- Біляївщина, Од 2462
- Близняки, смт, Лозівський р-н, Хрк 2899
- Близняківщина, Хрк 2807, 2818, 2846
- Бобринеччина, Крв 2183, 2243, 2360
- Бобровицька міська територ. громада, Ніжинський р-н, Чрг 3155
- Богданівка, с., Тульчинська міська територ. громада, Тульчинський р-н, Вн 1690, 1772
- Богодухів, м., Хрк 2949
- Богодухівська міська територ. громада, Богодухівський р-н, Хрк 2872
- Богодухівщина, Хрк 2768, 2852, 2866, 2973
- Богородчани, смт, Івано-Франківський р-н, ІФ 1605
- Болград, м., Од 2476, 2487
- Болградський р-н (нині – Болградська міська територ. громада, Болградський р-н), Од 2540, 2551
- Борислав, м., Дрогобицький р-н, Льв 1304
- Бориспільщина, Кв 2083, 2084, 2086, 2095, 2097, 2098, 2102, 2105, 2109, 2114, 2123
- Борівка, с., Чернівецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільський р-н, Вн 1682, 1719
- Борівський р-н (нині – Борівська селищ. територ. громада, Ізюмський р-н), Хрк 2785
- Боровенька, с., Лебединська міська територ. громада, Сумський р-н, См 2706
- Борсуки, с., Балтська міська територ. громада, Подільський р-н, Од 2460
- Босівка, с., Виноградська сіл. територ. громада, Звенигородський р-н, Чрк 3127
- Бостон, м., Массачусетс, США 1640
- Браїлів, смт, Жмеринська міська територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 1797
- Бранцівка, с., Краснопільська селищ. територ. громада, Сумський р-н, См 2713
- Бреч, с., Корюківська міська територ. громада, Корюківський р-н, Чрг 3166
- Британська Колумбія, провінція, Канада 509
- Брідок (нині – Зрайки), с., Володарська селищ. територ. громада, Білоцерківський р-н, Кв 2085
- Бродецьке, смт, Глуховецька селищ. територ. громада, Хмільницький р-н, Вн 1921
- Броди, м., Золочівський р-н, Льв 1295
- Брусівка, с., Устинівська селищ. територ. громада, Кропивницький р-н, Крв 2295, 2385
- Брюссель, м., Бельгія 1586
- Будапешт, м., Угорщина 1429, 1579
- Буенос-Айрес, м., Аргентина 864
- Букатинка, с., Бабчинецька сіл. територ. громада, Могилів-Подільський р-н, Вн 3558
- Буринська міська територ. громада, Конотопський р-н, См 2722
- Буськ, м., Золочівський р-н, Льв 1349, 1551, 1610
- Бучач, м., Чортківський р-н, Тр 1454
- Валенсія, м., Іспанія 1062

- Валки, м., Богодухівський р-н, Хрк 2745, 2858, 2870, 2914
- Валківський р-н (нині – Валківська міська територ. громада, Богодухівський р-н), Хрк 2769
- Валківщина, Хрк 2775, 2800
- Валява, с., Городищенська міська територ. громада, Черкаський р-н, Чрк 3118
- Варварівка, с., Гурівська сіл. територ. громада, Кропивницький р-н, Крв 2194
- Варковичі, с., Дубенський р-н, Рв 2107
- Варшава, м., Польща 1377, 1413, 1571, 3630
- Васильків, с., Шполянська міська територ. громада, Звенигородський р-н, Чрк 3119
- Ватерлоо, м., Канада 1329
- Ватикан, Італія 10-12, 15, 16, 34, 60, 256
- Ватутіне, м., Звенигородський р-н, Чрк 3107
- Ватутіне, с., Нововодолазька селищ. територ. громада, Харківський р-н, Хрк 2774
- Вахнівка, с. Турбівська селищ. територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1669, 1820
- Вашингтон, м., США 243, 800, 927, 1404, 1410, 1511, 1511, 1512, 1569, 1580, 1624, 3559-3562, 3564, 3565, 3567, 3570, 3574, 3575, 3583, 3585, 3587, 3588, 3606, 3608, 3610-3613, 3615-3617, 3621, 3623-3627, 3629, 3631, 3633-3640, 3680, 3734
- Велика Березянка, с., Таращанська міська територ. громада, Білоцерківський р-н, Кв 2088
- Велика Британія, держава 725, 927, 1066, 1109, 1138, 1157
- Велика Осниця, с., Колківська селищ. територ. громада, Луцький р-н, Вл 225
- Велика Селецька (нині – Великоселецьке), с., Оржицька селищ. територ. громада, Лубенський р-н, Пл 2577
- Великий Бурлук, смт, Куп'янський р-н, Хрк 2813, 2957, 3745
- Великий Тростянець, с., Щербанівська сіл. територ. громада, Полтавський р-н, Пл 2632
- Великий Хутір, с., Золотоніський р-н, Чрк 3064
- Великі Будища, с., Миргородський р-н, Пл 2568, 2576
- Великі Крушлинці, с., Вінницька міська територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1667, 1672, 1674, 1679
- Великі Лісівці, с., Попільнянська селищ. територ. громада, Житомирський р-н, Жт
- Великобагачанщина, Пл (у складі Пл з 1937 р.) 2743
- Великобілозерський р-н (нині – Великобілозерська сіл. територ. громада, Василівський р-н), Зп 2020
- Великобурлуцька селищ. територ. громада, Куп'янський р-н, Хрк 2859, 2887, 2912, 2917, 2933, 2940, 2942, 2970
- Великопетиська селищ. територ. громада, Каховський р-н, Хрс 2987

- Вербівка, с., Вільшанська селищ. територ. громада, Звенигородський р-н, Чрк 3103
- Вергуни, с., Хорольська міська територ. громада, Лубенський р-н, Пл 2642
- Вергуни, с., Червонослобідська сіл. територ. громада, Черкаський р-н, Чрк 3125
- Вернигородок, с., Глуховецька селищ. територ. громада, Хмільницький р-н, Вн 1921
- Вершаці, с., Чигиринська міська територ. громада, Черкаський р-н, Чрк 372
- Веснянка, с., Старокостянтинівська міська територ. громада, Хмельницький р-н, Хм 3599
- Винники, с., Старовірівська сіл. територ. громада, Красноградський р-н, Хрк 2795
- Виноградів, м., Берегівський р-н, Зк 1259
- Виноградне, с., Мурованокуриловецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільський р-н, Вн 1709
- Виноградне, с., Новокальчевська сіл. територ. громада, Березівський р-н, Од 2526
- Високі Байраки, с., Великосєверинівська сіл. територ. громада, Кропивницький р-н, Крв 2228
- Високопільська селищ. територ. громада, Бериславський р-н, Хрс 2978
- Вишнопіль, с., Тальнівська міська територ. громада, Звенигородський р-н, Чрк 3117
- Вівсяники, с., Самгородоцька сіл. територ. громада, Хмільницький р-н, Вн 1684, 1921
- Відень, м., Австрія 3513
- Вільне, с., Губиниська селищ. територ. громада, Новомосковський р-н, Днп 1963
- Вільнянський р-н (нині – Вільнянська міська територ. громада, Запорізький р-н), Зп 2051
- Вільхуватка, с., Куп'янський р-н, Хрк 2799
- Вільшана, смт, Звенигородський р-н, Чрк 3137
- Вільшанка, смт, Голованівський р-н, Крв 2171, 2185, 2211, 2281, 2373
- Вільшанський р-н (нині – Вільшанська селищ. територ. громада, Голованівський р-н), Крв 2153, 2355, 2381
- Вільшанщина, Крв 2191, 2254, 2289, 2322
- Вінницька обл. 301, 1643, 1671, 1680, 1705, 1723, 1727, 1792, 1813, 1814, 1825, 1840, 1893, 1938, 3642
- Вінниця, м., Вн 1790, 1806, 1808, 1817, 1818, 1822, 1824, 1827, 1830, 1835, 1839, 1848, 1863-1865, 1868, 1877, 1881, 1886-1888, 1897, 1925-1927, 3739
- Вінниччина, Вн 1649, 1697, 1731, 1734, 1747, 1749, 1750, 1760, 1769, 1784, 1806, 1815, 1870, 1882, 1916, 3603
- Віньковецька селищ. територ. громада, Хмельницький р-н, Хм 2998
- Вітове, с., Чигиринська міська територ. громада, Черкаський р-н, Чрк 3092, 3121

- Власівка, с., Кегичівська селищ. територ. громада, Красноградський р-н, Хрк 2793
- Вовчик, с., Лубенська міська територ. громада, Лубенський р-н, Пл 2589, 3576
- Вовчинець, с., Махнівська сіл. територ. громада, Хмельницький р-н, Вн 3586
- Водолажчина, Хрк 2809, 2828
- Войтове, с., Згурівська селищ. територ. громада, Броварський р-н, Кв 2081
- Волинська обл. 1272, 1373
- Волинь, регіон 18, 225, 618, 891, 1219, 1254, 1401, 1414, 1770, 2039
- Волиця, с., Теофіпольська селищ. територ. громада, Хмельницький р-н, Хм 3016
- Володарщина, Кв 2132, 3707
- Володимир-Волинський (нині – Володимир), м., Вл 597, 1229
- Волохів Яр, с., Балаклійська міська територ. громада, Ізюмський р-н, Хрк 2780, 2892
- Волочиська міська територ. громада, Хмельницький р-н, Хм 3039
- Восточная Україна *див.* Східна Україна
- Гадяцька міська територ. громада, Миргородський р-н, Пл 2657
- Гадяцький р-н (нині – Гадяцька міська територ. громада, Миргородський р-н), Пл 2570
- Гадяч, м., Миргородський р-н, Пл 3793
- Гайворон, м., Голованівський р-н, Крв 2182, 2280, 2297, 2328, 2329, 2331, 2336, 2383, 2388, 3764
- Гайворон, с., Дмитрівська селищ. територ. громада, Ніжинський р-н, Чрг 3170
- Гайворонський р-н (нині – Гайворонська міська територ. громада, Голованівський р-н), Крв 2187, 2231, 2235, 2236, 2249
- Гайворонщина, Крв 2155, 2156, 2182, 2269, 2316, 2346, 2349
- Гайсин, м., Вн 1873
- Гайсинська міська територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1786, 1787, 1849
- Гайсинський р-н (нині – Гайсинська міська територ. громада, Гайсинський р-н), Вн 1768
- Гайсинщина, Вн 1752, 1857, 1876
- Галайбине, с., Височанська сіл. територ. громада, Ніжинський р-н, Чрг 3152
- Галичина, регіон 182, 269, 571, 969
- Ганнівка, с., Гурівська сіл. територ. громада, Кропивницький р-н, Крв 2258, 2277, 2347
- Ганно-Требинівка, с., Устинівська селищ. територ. громада, Кропивницький р-н, Крв 2202, 2256
- Ганнусівка, с., Єзупільська селищ. територ. громада, Івано-Франківський р-н, ІФ 3595
- Глибочок, с., Тростянецька селищ. територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1794
- Глинськ, с., Калинівська міська територ. громада, Хмельницький р-н, Вн 1810
- Глобинщина, Пл 2556, 2593, 2604, 2608

- Глухів, м., Шосткинський р-н, См 2724
- Глухівці, смт, Хмільницький р-н, Вн 1920
- Голованівськ, смт, Голованівський р-н, Крв 2273
- Голованівщина, Крв 2176, 2195, 2232, 2234, 2248, 2285, 2327, 2354
- Головківка, с., Медведівська сіл. територ. громада, Черкаський р-н, Чрк 3088
- Голопристанська міська територ. громада, Скадовський р-н, Хрс 2980
- Голосків, с., Гуменецька сіл. територ. громада, Кам'янець-Подільський р-н, Хм 3007
- Голубине, с., Полянська сіл. територ. громада, Мукачівський р-н, Зк 1262
- Голубівка, с., Ладанська селищ. територ. громада, Прилуцький р-н, Чрг 3158
- Гольма, с., Балтська міська територ. громада, Подільський р-н, Од 2458
- Гопчиця, с., Погребищенська міська територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1910
- Горішня Слобідка, с., Монастирська міська територ. громада, Чортківський р-н, Тр 1147
- Горобіївка, с., Сквирська міська територ. громада, Білоцерківський р-н, Кв 2067
- Городище, м., Черкаський р-н, Чрк 3135
- Городище, с., Батуринська міська територ. громада, Ніжинський р-н, Чрг 3150
- Городищина, Чрк 3132
- Городок, м., Львівський р-н, Лв 1267, 1303, 1408
- Городоччина, Хм 372
- Городське, с., Старосілецька сіл. територ. громада, Житомирський р-н, Жт 1997
- Горошине, с., Оболонська сіл. територ. громада, Кременчуцький р-н, Пл 2637
- Градениці, с., Біляївська міська територ. громада, Одеський р-н, Од 2522
- Гребінка, м., Лубенський р-н, Пл 2598
- Григорівка, с., Великоандрусівська сіл. територ. громада, Олександрійський р-н, Крв 2374
- Грузьке, с. Тростянецька міська територ. громада, Охтирський р-н, См 2690
- Губівка, с., Компаніївська селищ. територ. громада, Кропивницький р-н, Крв 2159
- Губник, с., Гайсинська міська територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1771
- Гуляйполе, м., Пологівський р-н, Зп 3807
- Гуляївка, с., Березівська міська територ. громада, Березівський р-н, Од 2531
- Гунча, с., Гайсинська міська територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1711
- Гур'ів Козачок, с., Золочівська селищ. територ. громада, Богодухівський р-н, Хрк 2839

- Гуштинка, с., Скала-Подільська селищ. територ. громада, Чортківський р-н, Тр 1620
 Гушчинці, с., Іванівська сіл. територ. громада, Хмельницький р-н, Вн 1812
 Гданськ, м., Польща 1377
 Глотів, м., Польща 1377
 Данина, с., Лосинівська селищ. територ. громада, Ніжинський р-н, Чрг 3142, 3167
 Даньківка, с., Іллінецька міська територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1716
 Дашів, смт, Гайсинський р-н, Вн 1764
 Дашківці, с., Якушинецька сіл. територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1799
 Дворічанщина, Хрк 2752, 2789, 2814, 2907, 2969
 Дворічна, смт, Куп'янський р-н, Хрк 2948
 Демидівка, с., Гніванська міська територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1856
 Демидівка, с., Рубанівська сіл. територ. громада, Каховський р-н, Хрс 2981
 Дем'янівка, с., Нижньосірогозька селищ. територ. громада, Генічеський р-н, Хрс 3594
 Деражнянина, Хм 3003, 3014, 3029, 3038
 Дергачівський р-н (нині – Дергачівська міська територ. громада, Харківський р-н), Хрк 2893, 2938
 Дергачівщина, Хрк 2829, 2868, 3643
 Детройт, м., Мічиган, США 481
 Джерсі-сіті, м., Нью-Джерсі, США 1335
 Дзеркалька, с., Хмельівська сіл. територ. громада, Роменський р-н, См 2694
 Дзигівка, с., Ямпільська міська територ. громада, Могилів-Подільський р-н, Вн 1720
 Диканська селищ. територ. громада, Полтавський р-н, Пл 2640
 Дмитрівка, с., Кропивницький р-н, Крв 2272
 Днепропетровщина *див.* Дніпропетровщина
 Дніпродзержинськ (нині – Кам'янське), м., Днп 1952, 1967, 3451, 3457
 Дніпропетровськ (нині – Дніпро), м., Днп 1939, 1944, 3490, 3725
 Дніпропетровська обл. 1945, 1946, 1959, 1961, 2020
 Дніпропетровщина, Днп 1938, 1941, 1947, 1950, 1951, 1954, 1957, 1958, 1960, 1964-1966, 1971, 3219, 3490
 Дніпряни, смт, Новокаховська міська територ. громада, Каховський р-н, Хрс 2990
 Добровеличківка, смт, Новоукраїнський р-н, Крв 2177, 2317, 2379
 Доброводи, с., Дмитрушківська сіл. територ. громада, Уманський р-н, Чрк 3060
 Добряни, с., Стрийська міська територ. громада, Стрийський р-н, Льв 1582
 Добрянкa, смт, Чернігівський р-н, Чрг 3144

- Довгалівка, с., Великобагачанська селищ. територ. громада, Миргородський р-н, Пл 2641
- Долинівка, с., Гайворонська міська територ. громада, Голованівський р-н, Крв 2175
- Долинська, м., Кропивницький р-н, Крв 2244, 2261, 2271, 2288, 2337, 2351, 2369, 2378, 2389
- Долинська міська територ. громада, Кропивницький р-н, Крв 2219, 2223, 2230
- Долинська сіл. рада, Гуляйпільський (нині – Запорізький) р-н, Зп 2030
- Донбас, регіон 94, 390, 661, 675, 735, 787, 830, 843, 848, 987, 1099, 1980, 1986
- Донецьк, м., Днц 1976, 1980, 1985, 1989, 1990-1992
- Донецька обл. 1938, 1975, 1977, 1981, 3614
- Донеччина, Днц 842, 1980, 1984, 1988
- Дорожінка, с., Вільшанська селищ. територ. громада, Голованівський р-н, Крв 2164, 2193
- Драбівщина, Чрк 3090
- Друга Річ Посполита *див.* Польща
- Дружелюбівка, с., Калинівська міська територ. громада, Хмільницький р-н, Вн 3572
- Дружківка, м., Краматорський р-н, Днц 1987
- Дубаневичі, с., Городоцька міська територ. громада, Львівський р-н, Лв 1283
- Дубинове, с., Савранська селищ. територ. громада, Подільський р-н, Од 3703
- Дубровине, с., Гурівська сіл. територ. громада, Кропивницький р-н, Крв 3578
- Дударків, с., Пристолична сіл. територ. громада, Бориспільський р-н, Кв 2070, 2092, 2106, 2110
- Дунаєвеччина, Хм 362, 3005, 3006
- Едмонтон, м., Альберта, Канада 234, 3769
- Естонія, держава 750, 1395, 3693
- Єнакієве, м., Горлівський р-н, Днц 1979, 1982, 3601
- Жашків, м., Уманський р-н, Чрк 3054
- Жашківщина, Чрк 3129
- Жежелів, с., Глуховецька селищ. територ. громада, Хмільницький р-н, Вн 1703
- Жемчужне, с., Юр'ївська селищ. територ. громада, Павлоградський р-н, Днп 3757
- Жигайлівка, с., Боромлянська сіл. територ. громада, Охтирський р-н, См 2717
- Жигалівка, с., Іванівська сіл. територ. громада, Хмільницький р-н, Вн 1753
- Жидачів, м., Стрийський р-н, Лв 1336
- Житомир, м., Жт 621, 2006, 2010-2015, 2017, 3682
- Житомирська обл. 1993, 2004
- Житомирщина, Жт 1996, 1999-2001, 2003, 2007-2009, 2016, 2018

- Жмеринка, м., Вн 1680, 1738
- Жмеринська міська територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 1797
- Жмеринський р-н (нині – Жмеринська міська територ. громада, Жмеринський р-н), Вн 1801
- Жовква, м., Львівський р-н, Льв 1260, 1294
- Жовте, с., П'ятихатська міська територ. громада, Кам'янський р-н, Днп 1970
- Жорнище, с., Іллінецька міська територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1698
- Жуківці, с., Жмеринська міська територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 1931
- Жуківці, с., Українська міська територ. громада, Обухівський р-н, Кв 2090
- Журавлі, с., Валківська міська територ. громада, Богодухівський р-н, Хрк 2817
- Журбинці, с., Самгородоцька сіл. територ. громада, Хмільницький р-н, Вн 1739, 1804
- Завадинці, с., Городоцька міська територ. громада, Хмельницький р-н, Хм 3024, 3041
- Закарпатська обл. 1243
- Закарпаття, регіон 493, 1299, 1459, 3711
- Заліщики, м., Чортківський р-н, Тр 1461
- Запоріжжя, м., Зп 1498, 2020, 2031, 2042, 2044, 2053, 2056, 2057, 2063-2066, 3085, 3609
- Запорізька обл. 2019-2023, 2025, 2033-2035, 2043, 2045, 2046, 2048-2050, 2060, 2061
- Зарябинка, с., Богодухівська міська територ. громада, Богодухівський р-н, Хрк 2784
- Захарівка, с., Великоандрусівська селищ. територ. громада, Олександрійський р-н, Крв 2268, 2338
- Західна Україна, регіон 158, 377, 567, 630, 1070
- Зачепилівщина, Хрк 2821
- Збараж, м., Тернопільський р-н, Тр 2600
- Збаржівка, с., Погребищенська міська територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1892
- Зброжківка, с., Раухівська селищ. територ. громада, Березівський р-н, Од 2524
- Звенигородка, м., Чрк 3111, 3116
- Звенигородська міська територ. громада, Звенигородський р-н, Чрк 3107
- Звеничів, с., Ріпкинська селищ. територ. громада, Чернігівський р-н, Чрг 3156
- Здолбунів, м., Рівненський р-н, Рв 760, 3416
- Здолбунівський край, Рв 3546
- Здолбунівщина, Рв 1479
- Зелена Діброва, с., Вільшанська селищ. територ. громада, Звенигородський р-н, Чрк 3069
- Златоустове, с., Березівська міська територ. громада, Березівський р-н, Од 2535
- Зміїв, м., Чугуївський р-н, Хрк 2854, 2867

- Зміївська міська територ. громада, Чугуївський р-н, Хрк 2865
- Зміївський край, Хрк 2831, 2922
- Зміївський р-н (нині – Зміївська міська територ. громада, Чугуївський р-н), Хрк 2822, 2833, 2913, 2919, 2923, 2959, 2971
- Знам'янка, м., Кропивницький р-н, Крв 2298
- Знам'янка, с., Нововодолазька селищ. територ. громада, Харківський р-н, Хрк 2796, 2826
- Золотоношка, с., Драбівська селищ. територ. громада, Золотоніський р-н, Чрк 3128
- Золочів, м., Льв 1533
- Івангород, с., Христинівська міська територ. громада, Уманський р-н, Чрк 3070
- Іванівка, с., Кропивницький р-н, Крв 2279
- Іванівка, с., Лука-Мелешківська сіл. територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1741
- Іванівка, смт, Березівський р-н, Од 2463
- Іванівці, с., Барська міська територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 1665
- Івано-Франківськ, м., ІФ 218, 272, 1347, 1365, 1381, 1518, 3706, 3729
- Івано-Франківська обл. 48, 795, 797, 1247, 1611
- Ізраїль, держава 100, 1152, 1165, 1175, 1200
- Ізюмщина, Хрк 2754, 2771
- Іллінецька міська територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1721, 1847
- Іллінецький р-н (нині – Іллінецька міська територ. громада, Вінницький р-н), Вн 1675, 1905
- Іллінещина, Вн 1670, 1676, 1740, 1764, 1807
- Іллінойс, штат, США 1505
- Іллінці, м., Вінницький р-н, Вн 1826, 1875
- Індія, держава 1412
- Ірландія, держава 137, 862, 870, 988
- Іскрене, с., Шполянська міська територ. громада, Звенигородський р-н, Чрк 3126
- Іспанія, держава 1333
- Італія, держава 65, 725, 826, 1420
- Кабичівка, с., Марківська селищ. територ. громада, Старобільський р-н, Лг 2399
- Кагарлицький р-н (нині – Кагарлицька міська територ. громада, Обухівський р-н), Кв 2068
- Казанківщина, Мк 2425, 2437
- Казахстан, держава 131, 132, 227, 541, 650, 725, 1061, 1135
- Калинівка, м., Хмільницький р-н, Вн 1829, 1891
- Калинівська міська територ. громада, Хмільницький р-н, Вн 1904
- Калинівський р-н (нині – Калинівська міська територ. громада, Хмільницький р-н), Вн 1645, 1668, 1783, 1884
- Кальярі, м., о. Сардинія, Італія 3648, 3664, 3673, 3674
- Кам'яна Балка, с., Веснянська сіл. територ. громада, Миколаївський р-н, Мк 3469

- Кам'яне, с., Лебединська міська територ. громада, Сумський р-н, См 2719
- Кам'янка, с., Ізюмська міська територ. громада, Ізюмський р-н, Хрк 2765
- Кам'янка-Бузька, м., Львівський р-н, Лв 1399
- Кам'яногірка, с., Станіславчицька сіл. територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 1656, 1872
- Кам'янський р-н (нині – Кам'янська міська територ. громада, Кам'янський р-н), Днп 1943
- Кам'янсько-Дніпровський р-н (нині – Кам'янсько-Дніпровська міська територ. громада, Василівський р-н), Зп 2041
- Кам'янщина, Чрк 3122
- Канава, с., Тиврівська селищ. територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1692
- Канада, держава 42, 144, 152, 159, 160, 169, 234, 516, 585, 602, 609, 725, 822, 997, 1066, 1116, 1133, 1201, 1227, 1233, 1268, 1297, 1360, 1516, 1519, 1637, 3231, 3506, 3514, 3515, 3577, 3768
- Канів, м., Черкаський р-н, Чрк 3700
- Капустинці, с., Яготинська міська територ. громада, Бориспільський р-н, Кв 3381
- Кармалюкове, с., Жмеринська міська територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 1680, 3236
- Катаржино (нині – Знам'янка), с., Знам'янська сіл. територ. громада, Березівський р-н, Од 2444
- Катеринівка, с., Лозівська міська територ. громада, Лозівський р-н, Хрк 2860, 2927
- Катеринівка, с., Чорноострівська селищ. територ. громада, Хмельницький р-н, Хм 3047
- Кегичівський р-н (нині – Кегичівська селищ. територ. громада, Красноградський р-н), Хрк 2755, 2760, 2786
- Кекине, с., Миколаївська сіл. територ. громада, Сумський р-н, См 2692, 2693
- Кембридж, м., Массачусетс, США 943
- Кентшин, м., Польща 1377, 1405
- Київ, м., Кв 21, 28, 50, 61, 63, 97, 143, 213, 251, 262, 301, 386, 463, 527, 595, 621, 632, 773, 824, 991, 992, 1006, 1010, 1022, 1124, 1163, 1217, 1239, 1246, 1275, 1287, 1315, 1323, 1341, 1342, 1350, 1362, 1419, 1432-1434, 1471, 1477, 1482, 1484-1486, 1489, 1491, 1521, 1523, 1526, 1547, 1570, 1573, 1587, 1615, 2069, 2072, 2074, 2076, 2078-2080, 2087, 2101, 2111, 2113, 2115-2122, 2124-2131, 2133, 2134, 2136-2139, 2141-2145, 3463, 3479, 3492, 3502, 3513, 3521, 3533, 3544, 3548, 3579, 3580, 3586, 3688, 3690, 3692, 3712, 3720, 3721, 3729, 3733, 3738, 3740, 3742-3744, 3746, 3747, 3753, 3756, 3758, 3761, 3762, 3765, 3770, 3771
- Київська обл. 809, 1938, 2073, 2099
- Київщина, Кв 143, 2071, 2091, 2100, 2103, 2112
- Киселі, с., Олексіївська сіл. територ. громада, Лозівський р-н, Хрк 2967

- Кисляк, с., Гайсинська міська територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 3552
- Китай, держава 145, 936, 1061, 1127
- Кіндійка (нині – мікрорайон м. Херсона), смт, Херсонський р-н, Хрс 2974
- Кірове (нині – Подільське), с., Немирівська міська територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1789
- Кіровоград (нині – Кропивницький), м., Крв 2147, 2207, 2257, 2259, 2267, 2275, 2291, 2299, 2300, 2319, 2339, 2342, 2368, 2386, 3549, 3550, 3553, 3554, 3556, 3571, 3581, 3582, 3596, 3657-3660, 3662, 3663, 3665, 3668, 3670, 3671, 3676, 3679, 3686, 3726, 3748, 3773, 3774
- Кіровоградська обл. 2146, 2152, 2160, 2168, 2170, 2181, 2190, 2196, 2204, 2209, 2210, 2213, 2215, 2217, 2218, 2220, 2222, 2225, 2226, 2240, 2241, 2246, 2247, 2274, 2282, 2292, 2314, 2326, 2334, 2348, 2353, 2356, 2358, 2370, 2380, 2382, 2393, 2976, 3600, 3654, 3655, 3766
- Кіровоградський р-н (нині – Кропивницький р-н), Крв 2227
- Кіровоградщина, Крв 26, 2149, 2157, 2163, 2166, 2173, 2174, 2188, 2197, 2206, 2221, 2237, 2239, 2245, 2253, 2265, 2266, 2284, 2286, 2305, 2375, 3656, 3675
- Кіцмань, м., Чернівецький р-н, Чрв 3645
- Клембівка, с., Ямпільська міська територ. громада, Могилів-Подільський р-н, Вн 3584
- Клівленд, м., Огайо, США 1616
- Клітищі (нині – Порик), с., Хмільницька міська територ. громада, Хмільницький р-н, Вн 1802
- Кліфтон, м., Нью-Джерсі, США 1426
- Кобеляцький р-н (нині – Кобеляцька міська територ. громада, Полтавський р-н), Пл 2574
- Ковалиха, с., Ротмістрівська сіл. територ. громада, Черкаський р-н, Чрк 3073
- Ковалівка, с., Немирівська міська територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1755
- Ковель, м., Вл 2071
- Ковельщина, Вл 993
- Кодима, м., Подільський р-н, Од 2494
- Кодимський р-н (нині – Кодимська міська територ. громада, Подільський р-н), Од 2453
- Кодимщина, Од 2542
- Кожухів, с., Хмільницька міська територ. громада, Хмільницький р-н, Вн 1798
- Козацьке, с., Бобровицька міська територ. громада, Ніжинський р-н, Чрг 3155
- Козельщинський р-н (нині – Козельщинська селищ. територ. громада, Кременчуцький р-н), Пл 2630
- Козлівщинська сіл. рада (нині – Великорублівська сіл. територ. громада, Полтавський р-н), Пл 2647
- Козлове, с., Коноплянська сіл. територ. громада, Березівський р-н, Од 2493

- Козятин, м., Хмільницький р-н, Вн 1699, 1724, 1819
- Козятинський р-н (нині – Козятинська міська територ. громада, Хмільницький р-н), Вн 1647
- Козятинщина, Вн 1681
- Колодязне, с., Дворічанська селищ. територ. громада, Куп'янський р-н, Хрк 2758
- Коломак, смт, Богодухівський р-н, Хрк 2803
- Колумбус, м., Огайо, США 1456
- Комишувате, с., Рівнянська сіл. територ. громада, Новоукраїнський р-н, Крв 2214
- Компаніївка, смт, Кропивницький р-н, Крв 2200, 2203, 3760
- Компаніївський р-н (нині – Компаніївська селищ. територ. громада, Кропивницький р-н), Крв 2227
- Конатківці, с., Шаргородська міська територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 1796, 3644
- Конишів, с., Мурованокуриловецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільський р-н, Вн 3604
- Коннектікут, штат, США 298
- Коновалик, с., Чупахівська селищ. територ. громада, Охтирський р-н, См 2689
- Коноплянівка, с., Білокуракинська селищ. територ. громада, Сватівський р-н, Лг 2396
- Конотоп, м., См 2740
- Конотопщина, См 2714, 2715
- Копанки, с., Смолінська селищ. територ. громада, Новоукраїнський р-н, Крв 2309
- Копили, с., Терешківська сіл. територ. громада, Полтавський р-н, Пл 2595, 2596, 2601, 2612
- Копичинці, м., Чортківський р-н, Тр 1344
- Корець, м., Рівненський р-н, Рв 1481, 3555
- Корніївка, с., Чкаловська територ. громада, Мелітопольський р-н, Зп 2039
- Коробчине, с., Новомиргородська міська територ. громада, Новоукраїнський р-н, Крв 2229
- Коростишів, м., Житомирський р-н, Жт 1998
- Корюківська міська територ. громада, Корюківський р-н, Чрг 3166
- Косенівка, с., Дмитрушківська сіл. територ. громада, Уманський р-н, Чрк 3091
- Костянтинівка, м., Краматорський р-н, Днц 1987
- Котельва, смт, Полтавський р-н, Пл 2616
- Кошаро-Олександрівка, с., Благовіщенська міська територ. громада, Голованівський р-н, Крв 2341
- Країни Європи 35, 277, 456, 786, 788, 823, 855, 862, 1164
- Краків, м., Польща 1377
- Красні Окни (нині – Окни), смт, Подільський р-н, Од 2490, 2496, 2519, 2521, 2544
- Красноград, м., Хрк 2888, 2905, 2909, 2930, 2954, 2955, 2961, 3598
- Краснокутськ, смт, Богодухівський р-н, Хрк 2877, 2885

- Краснокутщина, Хрк 2844
- Краснопільська селищ. територ. громада, Сумський р-н, См 2712
- Красносілля, с., Гощанська сіл. територ. громада, Рівненський р-н, Рв 1617
- Криве Озеро, смт, Первомайський р-н, Мк 2439, 3618
- Криві Коліна, с., Тальнівська міська територ. громада, Звенигородський р-н, Чрк 3080
- Кривоозерський р-н (нині – Кривоозерська селищ. територ. громада, Первомайський р-н), Мк 2416
- Криворіжжя, Днп 1942, 1953
- Кривошії, с., Хмільницька міська територ. громада, Хмільницький р-н, Вн 3605
- Кривуші, с., Піщанська сіл. територ. громада, Кременчуцький р-н, Пл 2578
- Крижопіль, смт, Тульчинський р-н, Вн 1831, 1845
- Крижопільський р-н (нині – Крижопільська селищ. територ. громада, Тульчинський р-н), Вн 1659, 1874, 1899
- Кримка, с., Кам'яномостівська сіл. територ. громада, Первомайський р-н, Мк 2430
- Криштопівка, с., Дашівська селищ. територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1741
- Кропивне, с., Талалаївська сіл. територ. громада, Ніжинський р-н, Чрг 3163
- Кропивницька міська територ. громада, Кропивницький р-н, Крв 2184
- Кропивницький р-н, Крв 2371, 3684
- Крута Балка, с., Валківська міська територ. громада, Богодухівський р-н, Хрк 2759
- Кубань, регіон 132, 370, 420, 667, 840, 845, 1053, 1135
- Куренівка, с., Чечельницька селищ. територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1733
- Курилівка, с., Хмільницька міська територ. громада, Хмільницький р-н, Вн 3605, 3641
- Ладижин, м., Гайсинський р-н, Вн 1706, 1775, 1836, 1853, 1859, 1878, 1909, 1936
- Лас-Вегас, м., Невада, США 3533
- Латвія, держава 434, 1523
- Лебедин, м., Сумський р-н, См 2683, 2686
- Лебедин, с., Шполянська міська територ. громада, Звенигородський р-н, Чрк 3061, 3074
- Лебединщина, См 2680, 2703, 2705, 2725
- Леб'яже, с., Чкаловська селищ. територ. громада., Чугуївський р-н, Хрк 2751, 2805, 2816, 2827
- Легедзине, с., Тальнівська міська територ. громада, Звенигородський р-н, Чрк 3104
- Лейпциг, м., Німеччина 3704
- Летичівська селищ. територ. громада, Хмельницький р-н, Хм 3034
- Липняжка, с., Добровеличківська селищ. територ. громада, Новоукраїнський р-н, Крв 2179
- Лисичанськ, м., Северодонецький р-н, Лг 2400

- Листопадове, с., Новомиргородська міська територ. громада, Новоукраїнський р-н. Крв 2263, 2301, 2321
- Лисянщина, Чрк 3108, 3120
- Личанка (нині – мікрорайон м. Миргорода), с., Миргородський р-н, Пл 2569
- Лікарське, с., Миколаївська сіл. територ. громада, Сумський р-н, См 2718
- Лісабон, м., Португалія 1406, 1618
- Лісове, с., Вертіївська сіл. територ. громада, Ніжинський р-н, Чрг 3164
- Літинка, с., Літинська селищ. територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1663
- Літинщина, Вн 1778
- Лозівка, с., Самгородоцька сіл. територ. громада, Хмільницький р-н, Вн 3620
- Лозівська міська територ. громада, Лозівський р-н, Хрк 2931, 2932
- Лозівщина, Хрк 2862, 2863, 2929, 2952, 2962, 2964
- Лозова, м., Хрк 2880, 2929, 2937, 2966
- Лондон, м., Велика Британія 44, 1376
- Лондон, м., Канада 1314
- Лос-Анджелес, м., Каліфорнія, США 1456, 1522
- Лосинівський р-н (нині – Лосинівська селищ. територ. громада, Ніжинський р-н), Чрг 3168
- Лохвицький р-н (нині – Лохвицька міська територ. громада, Миргородський р-н), Пл 2558
- Лохвиця, м., Миргородський р-н, Пл 2584
- Лубенщина, Пл 2628, 2636
- Лубни, м., Пл 1498, 3672
- Луганськ, м., Лг 2406
- Луганська обл. 2397, 2398, 2402
- Луганщина, Лг 842, 2403, 3709
- Лука, с., Лохвицька міська територ. громада, Миргородський р-н, Пл 2633
- Лука, с., Немирівська міська територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1790
- Лукашівка, с., Близнюківська селищ. територ. громада, Лозівський р-н, Хрк 2776
- Луцьк, м., Вл 18, 495, 510, 511, 546, 1184, 1258, 1280, 1291, 1309, 1320, 1338, 1361, 1382, 1388, 1415, 1416, 1427, 1431, 1460, 1488, 1495, 1497, 1501, 1502, 1531, 1534, 1544, 1545, 1548, 1558, 1559, 1589, 3453, 3474, 3483, 3632, 3687, 3716, 3737, 3788
- Лучки, с., Кобеляцька міська територ. громада, Полтавський р-н, Пл 2575
- Львів, м., Льв 251, 285, 410, 455, 488, 604, 771, 780, 1265, 1274, 1275, 1326, 1368, 1374, 1375, 1407, 1417, 1418, 1542, 1550, 2687, 3478, 3482, 3531, 3706
- Львівська обл. 1524
- Львівщина, Льв 562
- Любарщина, Жт 1995
- Любашівка, смт, Подільський р-н, Од 2457, 2497, 2528, 2530
- Любашівщина, Од 2450, 2502
- Любитове, с., Кролевецька міська територ. громада, Конотопський р-н, См 2710

- Люблін, м., Польща 3632
- Любомирівка, с., Криничанська селищ. територ. громада, Кам'янський р-н, Днп 1948
- Лютенька, с., Миргородський р-н, Пл 2629
- Магала, с., Чернівецький р-н, Чрв 1440
- Мазурівка, с., Чернівецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільський р-н, Вн 1658
- Майдан, с., Вінницький р-н, Вн 1661
- Макартетине, с., Новописковська селищ. територ. громада, Старобільський р-н, Лг 2407
- Макіївка, с., Ротмістрівська сіл. територ. громада, Черкаський р-н, Чрк 3068, 3098, 3100
- Мала Виска, м., Новоукраїнський р-н, Крв 2290, 2294
- Малі Канівці, с., Чорнобаївська селищ. територ. громада, Золотоніський р-н, Чрк 3095
- Малі Крушлинці, с., Вінницька міська територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1718
- Мар'їнська міська територ. громада, Покровський р-н, Днц 1980
- Маркуші, с., Уланівська сіл. територ. громада, Хмільницький р-н, Вн 1763
- Мартове, с., Печенізька селищ. територ. громада, Чугуївський р-н, Хрк 2878
- Мар'янівка, с., Мартинівська сіл. територ. громада, Полтавський р-н, Пл 2655
- Масівці, с., Хмельницька міська територ. громада, Хмельницький р-н, Хм 3049
- Массачусетс, штат, США 612
- Матусів, с., Звенигородський р-н, Чрк 3065
- Махаринці, с., Козятинська міська територ. громада, Хмільницький р-н, Вн 1921
- Мацківці, с., Лубенська міська територ. громада, Лубенський р-н, Пл 2621
- Мачухи, с., Полтавський р-н, Пл 2634
- Меджибіж, смт, Хмельницький р-н, Хм 3004, 3010, 3011, 3019, 3035, 3036
- Межівський р-н (нині – Межівська селищ. територ. громада, Синельниківський р-н), Днп 1940, 1969
- Мелихівка, с., Старовірівська сіл. територ. громада, Красноградський р-н, Хрк 2772
- Мелітополь, м., Зп 2058
- Мелітопольщина, Зп 2024
- Мельники, с., Медведівська сіл. територ. громада, Черкаський р-н, Чрк 372
- Мельниківці, с., Райгородська сіл. територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1766
- Мечиславка, с., Благовіщенська міська територ. громада, Голланівський р-н, Крв 2189
- Миколаїв, м., Мк 2420, 2428, 2435
- Миколаїв, м., Стрийський р-н, Льв 1392, 1447

- Миколаїв, с., Давидівська сіл. територ. громада, Львівський р-н, Льв 1306
- Миколаївка, смт, Березівський р-н, Од 2468, 2545
- Миколаївська міська територ. громада, Стрийський р-н, Льв 1245
- Миколаївська обл. 2409-2411, 2413, 2414, 2438
- Миколаївський р-н (нині – Миколаївська селищ. територ. громада, Березівський р-н), Од 2453, 2467, 2509, 2548
- Миколаївщина, Мк 2412, 2418-2421, 2426, 2431-2434
- Миргород, м., Пл 2591, 2599, 2623, 2654
- Миргородщина, Пл 2603, 2652, 2673
- Мислова, с., Підволочиська селищ. територ. громада, Тернопільський р-н, Тр 629
- Михайло-Олександрівка, с., Березівська міська територ. громада, Березівський р-н, Од 2485
- Михайлопіль, с., Коноплянська сіл. територ. громада, Березівський р-н, Од 2459
- Міннеаполіс, м., Міннесота, США 1357
- Млинів, смт, Дубенський р-н, Рв 3752
- Млинівка (офіц. – Плоске), с., Вендичанська селищ. територ. громада, Могилів-Подільський р-н, Вн 1687
- Могилів-Подільський, м., Вн 1073, 1743, 1777, 1908, 3590
- Могилів-Подільщина, Вн 1652
- Мокра Калигірка, с., Звенигородський р-н, Чрк 3124
- Мокра Корма, с., Іванківська селищ. територ. громада, Вишгородський р-н, Кв 2096
- Моломолинці, с., Лісовогринівецька сіл. територ. громада, Хмельницький р-н, Хм 3050
- Монастирищенська міська територ. громада, Уманський р-н, Чрк 3081
- Монреаль, м., Канада 1372
- Морозівка, с., Мурованокуриловецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільський р-н, Вн 1729
- Москва, м., РФ 62, 213, 423, 446, 512, 564, 577, 649, 662, 824, 946, 1007, 1156, 1197, 1599, 3081, 3357
- Мостиська, м., Яворівський р-н, Льв 1305, 1494, 1563, 1621
- Мосьпанове, с., Малинівська селищ. територ. громада, Чугуївський р-н, Хрк 2851
- Мошурів, с., Тальнівська міська територ. громада, Звенигородський р-н, Чрк 3084
- Мрин, с., Ніжинський р-н, Чрг 3148
- Мукачево, м., Зк 259
- Мурзинці, с., Звенигородська міська територ. громада, Звенигородський р-н, Чрк 3079, 3105
- Муровані Курилівці, смт, Могилів-Подільський р-н, Вн 1861
- Мурованокуриловецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільський р-н, Вн 1860
- Мюнхен, м., Німеччина 1357, 1469

- Нагірне, с., Великоандрусівська сіл. територ. громада, Олександрійський р-н, Крв 2330, 2377
- Народицька селищ. територ. громада, Коростенський р-н, Жт 1994
- Недригайлівська селищ. територ. громада, Роменський р-н, См 2698
- Немирів, м., Вінницький р-н, Вн 1713, 1717, 1735, 1917
- Немирівщина, Вн 1691, 1737
- Нехвороща, с., Полтавський р-н, Пл 2626
- Николаев *див.* Миколаїв, м., Мк
- Нігин, с., Гуменецька сіл. територ. громада, Кам'янець-Подільський р-н, Хм 3002
- Німеччина, держава 62, 63, 940, 1742, 1808
- Нова Вижва, с., Старовижівська селищ. територ. громада, Ковельський р-н, Вл 891
- Нова Водолага, смт, Харківський р-н, Хрк 2788
- Нова Каховка, м., Хрс 2985
- Нова Прага, смт, Олександрійський р-н, Крв 2333, 2345
- Новгородка, смт, Кропивницький р-н, Крв 2311
- Новий Розділ, м., Стрийський р-н, Льв 1253, 1364, 1480
- Новоархангельськ, смт, Голованівський р-н, Крв 2252, 2318, 3723
- Новоархангельський р-н (нині – Новоархангельська селищ. територ. громада, Голованівський р-н), Крв 2167, 2262, 2363
- Нововодолазька селищ. територ. громада, Харківський р-н, Хрк 2903
- Новогеоргіївка, с., Ананіївська міська територ. громада, Подільський р-н, Од 2471
- Новогупалівка, с., Вільнянська міська територ. громада, Запорізький р-н, Зп 2047
- Новокрасне, с., Арбузинська селищ. територ. громада, Первомайський р-н, Мк 2429
- Новомиргород, м., Новоукраїнський р-н, Крв 2324, 2343, 2362, 2390, 2395, 3759
- Новомиргородський р-н (нині – Новомиргородська міська територ. громада, Новоукраїнський р-н), Крв 2233
- Новомиргородщина, Крв 2161, 2180, 2376
- Новопсковська селищ. територ. громада, Старобільський р-н, Лг
- Новгородчиці, с., Острозька міська територ. громада, Рівненський р-н, Рв 1595
- Новосанжарщина, Пл 2581, 2627, 2651
- Новоселівка, с., Близнюківська селищ. територ. громада, Лозівський р-н, Хрк 2766
- Новосілка, с., Підгаєцька міська територ. громада, Тернопільський р-н, Тр 341
- Новоукраїнка, м., Крв 2148, 2169, 2192, 2199, 2201, 2205, 2323, 2352, 2366
- Новоукраїнський р-н, Крв 2276

- Новоушиччина, Хм 3017
- Норт-Порт, м., Флорида, США 1444, 1456, 1568, 1575, 1633
- Носачів, с., Ротмістрівська сіл. територ. громада, Черкаський р-н, Чрк 3057
- Носівський р-н (нині – Носівська міська територ. громада, Ніжинський р-н), Чрг 3168
- Носківці, с., Станіславчицька сіл. територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 1757
- Нью-Джерсі, штат, США 1507
- Нью-Йорк, м., США 357, 372, 484, 536, 616, 637, 683, 1110, 1242, 1256, 1275, 1324, 1327, 1425, 1436, 1456, 1503, 1509, 1539, 1566, 1584, 1603, 1625, 1630, 1635, 1636, 1638, 1641, 1642, 3523, 3533, 3565, 3697, 3717
- Нюрнберг, м. Німеччина 845
- Ободівка, с., Гайсинський р-н, Вн 1756
- Обухів, м., Кв 2104
- Одеса, м., Од 1357, 2448, 2449, 2455, 2464, 2465, 2469, 2473-2475, 2477, 2478, 2480, 2482, 2483, 2486, 2489, 2500, 2504, 2506, 2510, 2513, 2516, 2518, 2529, 2532, 2538, 2541, 2543, 2546, 2547, 2549, 2552, 3696, 3705, 3727
- Одеська обл. 1938, 2442, 2443, 2446, 2456, 2465, 2495, 2505, 2555
- Одещина, Од 2440, 2441, 2443, 2445, 2454, 2466, 3775
- Оклахома, штат, США 1001
- Олбані, м., Нью-Йорк, США 1439
- Олександрівка, с., Долинська міська територ. громада, Кропивницький р-н, Крв 2186
- Олександрівка, с., Любашівська селищ. територ. громада, Подільський р-н, Од 2470
- Олександрівка, с., Северинівська сіл. територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 1906
- Олександрівка, смт, Кропивницький р-н, Крв 2308, 2313
- Олександрія, м., Крв 2165, 2216, 2278, 2283, 2315, 2359, 2384, 3651, 3683
- Олексіївка, с., Краснокутська селищ. територ. громада, Богодухівський р-н, Хрк 2810, 2811
- Ольховатка *див.* Вільхуватка
- Ольштин, м., Польща 1386, 1405
- Онопріївка, с., Тальнівська міська територ. громада, Звенигородський р-н, Чрк 3568
- Онуфріївка, смт, Олександрійський р-н, Крв 2154, 2270
- Онуфріївський р-н (нині – Онуфріївська селищ. територ. громада, Олександрійський р-н), Крв 2208
- Онуфріївщина, Крв 2304
- Оратів, смт, Вінницький р-н, Вн 1843
- Оратівка, с., Оратівська селищ. територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1708
- Оратівська селищ. територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1736
- Оратівський р-н (нині – Оратівська селищ. територ. громада, Вінницький р-н), Вн 1850, 1862, 1871, 1937
- Оржицький р-н (нині – Оржицька селищ. територ. громада, Лубенський р-н), Пл 2631

Оріхівський р-н (нині – Оріхівська міська територ. громада, Пологівський р-н), Зп 2020, 2027, 2032, 3808

Осинівка, с., Ширяївська селищ. територ. громада, Березівський р-н, Од 2527

Остап'є, с., Решетилівська міська територ. громада, Полтавський р-н, Пл 2594

Острів, с., Демидівська селищ. територ. громада, Дубенський р-н, Рв 1463

Острог, м., Рівненський р-н, Рв 556, 1470, 1472

Оттава, м., Канада 828, 1215, 1325, 1418, 1498, 1506, 1565, 3538, 3542

Охтирська міська територ. громада, Охтирський р-н, См 2684

Охтирщина, См 2716

Павлівка, с., Калинівська міська територ. громада, Хмельницький р-н, Вн 1660

Павлоградська міська територ. громада, Павлоградський р-н, Днп 1973

Павлоградський р-н (нині – Павлоградська міська територ. громада, Павлоградський р-н), Днп 1962

Павлодар, м., Казахстан 1452

Паланка, с., Уманський р-н, Чрк 3071

Пантюхине, с., Новопокровська селищ. територ. громада, Старобільський р-н, Лг 2405

Панчеве, с., Новомиргородська міська територ. громада, Новоукраїнський р-н, Крв 2344, 2392

Парасковія, с., Старовірівська сіл. територ. громада, Красноградський р-н, Хрк 2787

Париж, м., Франція 458, 1065, 1275, 1311, 1560, 1626, 3277

Парма, м., Огайо, США 1284, 1328, 1456

Пасічна, с., Ярмолинецька селищ. територ. громада, Хмельницький р-н, Хм 3045

Первомайщина, Мк 2415, 2427

Перекоринці, с., Мурованокуриловецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільський р-н, Вн 1710, 1746

Перемишль, м., Польща 1353

Перемишляни, м., Львівський р-н, Лв 1402, 1487

Переорки, с., Стрижавська селищ. територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1898

Перепільчинці, с., Шаргородська міська територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 1655

Перервинці, с., Драбівська селищ. територ. громада, Золотоніський р-н, Чрк 3087

Переселення, с., Кагарлицька міська територ. громада, Обухівський р-н, Кв 2068

Переспа, с., Рожищенська міська територ. громада, Луцький р-н, Вл 3027

Переяслав, м., Бориспільський р-н, Кв 2140

Переяславщина, Кв 1039, 2108

- Петрашівка, смт, Соболівська сіл. територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1883
- Петрівка, с., Приморська міська територ. громада, Бердянський р-н, Зп 2037
- Петрівка, с., Циркунівська сіл. територ. громада, Харківський р-н, Хрк 2824
- Петрівська сільрада, Гуляйпільський р-н, Зп 2052
- Петрівський р-н (нині – Петрівська селищ. територ. громада, Олександрійський р-н), Крв 2364
- Петрове, смт, Олександрійський р-н, Крв 2255, 2296, 2303, 2387
- Петрово-Солониha, с., Веснянська сіл. територ. громада, Миколаївський р-н, Мк 2423
- Петроострів, с., Новомиргородська міська територ. громада, Новоукраїнський р-н, Крв 2293, 2332
- Петропавлівська, станиця, Краснодарський край, РФ 1053
- Печеніги, смт, Чугуївський р-н, Хрк 2891, 2908
- Печенізький р-н (нині – Печенізка селищ. територ. громада, Чугуївський р-н), Хрк 2756
- Печера, с., Шпиківська селищ. територ. громада, Тульчинський р-н, Вн 1754, 1912
- Пирого, с., Глобинська міська територ. громада, Кременчуцький р-н, Пл 2560
- Пирятинський р-н (нині – Пирятинська міська територ. громада, Лубенський р-н), Пл 2571
- Пирятинщина, Пл 2622
- Писарівка, с., Вінницька міська територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1805
- Писарівка с., Золочівська селищ. територ. громада, Богодухівський р-н, Хрк 2842
- Південна Україна, регіон 159, 900
- Південно-Східна Волинь, регіон 8, 526
- Південь України, регіон 104, 334, 693, 700, 708, 731, 901, 1071, 1074, 3805, 3809
- Північна Кароліна, штат, США 1234
- Північний Кавказ, регіон 1, 22, 27, 245, 454
- Підставки, с., Синівська сіл. територ. громада, Роменський р-н, См 2696
- Піски с., Буринська міська територ. громада, Конотопський р-н, См 2727, 2729, 2730, 2738
- Піщане, с., Золотоніський р-н, Чрк 3115
- Піщаний Бріd, с., Новоукраїнський р-н, Крв 2242
- Піщанка, смт, Тульчинський р-н, Вн 1851, 1889, 1911, 1918
- Піщанський р-н (нині – Піщанська селищ. територ. громада, Тульчинський р-н), Вн 1666, 1776
- Плоске, с., Балтська міська територ. громада, Подільський р-н, Од 2461
- Плоске, с., Великобурлуцька селищ. територ. громада, Куп'янський р-н, Хрк 2957
- Плоске, с., Вендичанська селищ. територ. громада, Могилів-Подільський р-н, Вн 1687

- Плугатар, с., Біловодська селищ. територ. громада, Старобільський р-н, Лг 2404
- Побережне, с., Вороновицька селищ. територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1726
- Поволжя, регіон 748
- Погребище, м., Вінницький р-н, Вн 1837, 1885, 1907, 1924
- Погребищенський р-н (нині – Погребищенська міська територ. громада, Вінницький р-н), Вн 1694, 1773, 1832, 1855
- Поділля, регіон 8, 20, 56, 372, 446, 526, 592, 646, 830, 1073, 1077, 1083, 1656, 1692, 1693, 1712, 1758, 3018, 3036, 3190
- Поличинці, с., Махнівська сіл. територ. громада, Хмельницький р-н, Вн 1770
- Полісся, регіон 891
- Політанки, с., Шаргородська міська територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 1762
- Пологи, м., Зп 3776
- Полонська міська територ. громада, Шепетівський р-н, Хм 3025
- Полонщина, Хм 3048
- Полтава, м., Пл 2557, 2648, 2663, 2666, 2667, 2669-2671, 3452, 3694, 3750
- Полтавська обл. 2586, 2614, 2645, 2672, 2675, 2676, 2976
- Полтавська, станиця, Краснодарський край, РФ 132
- Полтавщина, Пл 2559, 2561-2564, 2579, 2580, 2582, 2583, 2597, 2600, 2606, 2607, 2609, 2611, 2613, 2617, 2619, 2624, 2625, 2638, 2639, 2646, 2656, 2661, 2662, 2664, 2668, 2674, 2677, 2678, 3188, 3603, 3722
- Польща, держава 2, 6, 17, 382, 1354, 3459, 3481
- Помічна, м., Новоукраїнський р-н, Крв 2357
- Помоклі, с., Ташанська сіл. територ. громада, Бориспільський р-н, Кв 3649
- Понінка, смт, Шепетівський р-н, Хм 3026
- Понорниця, смт, Новгород-Сіверський р-н, Чрг 3147
- Попівка (нині – Смирнове), с., Смирновська сіл. територ. громада, Пологівський р-н, Зп 2040
- Попівка, с., Тернівська сіл. територ. громада, Черкаський р-н, Чрк 3072
- Порик, с., Хмельницька міська територ. громада, Хмельницький р-н, Вн 1745
- Потоки, с., Жмеринський р-н, Вн 1828
- Почапинці, с., Жмеринська міська територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 3597
- Правобережна Україна 883
- Прага, м., Чехія 1317
- Привільне, с., Баштанський р-н, Мк 2417
- Придніпровське, с., Іркліївська сіл. територ. громада, Золотоніський р-н, Чрк 3094
- Придніпров'я, регіон 1943, 1958
- Придністров'я, регіон 1758
- Придунав'є *див.* Придунав'я

- Придунав'я, регіон 2553, 2554
- Приколотне, смт, Вільхуватська сіл. територ. громада, Куп'янський р-н, Хрк 2918
- Прилуччина, Чрг 3782
- Принстон, м., Нью-Джерсі, США 763, 1357
- Присліп, с., Міжгірська селищ. територ. громада, Хустський р-н, Зк 1594
- Пронозівка, с., Градизька селищ. територ. громада, Кременчуцький р-н, Пл 2620
- Просяне, с., Нововодолазька селищ. територ. громада, Харківський р-н, Хрк 2920
- Пустовійтове, с., Глобинська міська територ. громада, Кременчуцький р-н, Пл 2559
- Пустомити, м., Львівський р-н, Лв 1302
- Путивльська міська територ. громада, Конотопський р-н, См 2697
- П'ятихатки, м., Кам'янський р-н, Днп 1972
- П'ятничани (нині – мікрорайон м. Вінниці), с., Вінницький р-н, Вн 1791
- Радивонівка, с., Великобагачанська селищ. територ. громада, Миргородський р-н, Пл 2588
- Радісне, смт, Знам'янська сіл. територ. громада, Березівський р-н, Од 2508
- Райгород, с., Гайсинський р-н, Вн 1691
- Рахни-Лісові, с., Шпиківська селищ. територ. громада, Тульчинський р-н, Вн 1730
- Решетилівський р-н (нині – Решетилівська міська територ. громада, Полтавський р-н), Пл 2587, 2605, 2650
- Рим, м., Італія 12
- Рів, с., Жмеринська міська територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 1901
- Рівне, м., Рв 67, 76, 86, 487, 494, 769, 821, 1154, 1578, 3729, 3751
- Рівне, с., Мурованокуриловецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільський р-н, Вн 1701
- Рівненщина, Рв 568, 622, 1318, 1430, 1614, 1673
- Роза, с., Бердянська міська територ. громада, Бердянський р-н, Зп 2054
- Роздол, с., Березівська міська територ. громада, Березівський р-н, Од 2491
- Розквіт, с., Березівський р-н, Од 2472
- Розкошівка, с., Теплицька селищ. територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1662
- Розумівка, с., Олександрівська селищ. територ. громада, Кропивницький р-н, Крв 2151, 2260
- Рокитнянський р-н (нині – Рокитнянська селищ. територ. громада, Білоцерківський р-н), Кв 2093
- Романівка, с., Закупненська селищ. територ. громада, Кам'янець-Подільський р-н, Хм 2997
- Роменщина, См 2721, 2723

- Росія (РФ), держава 275, 458, 524, 590, 591, 660, 723, 725, 748, 813, 1179, 1242, 2455, 3614
- Рочдейл, м., Велика Британія 1602
- Руданське, с., Шаргородська міська територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 1795
- Рудка, с., Китайгородська сіл. територ. громада, Дніпровський р-н, Днп 3490
- Румунія, держава 1508
- Рухотин, с., Клішківська сіл. територ. громада, Дністровський р-н, Чрв 3569
- Ряське, с., Михайлівська сіл. територ. громада, Полтавський р-н, Пл 2618, 2660
- Сабадаш, с., Жашківська міська територ. громада, Уманський р-н, Чрк 3058, 3066, 3067, 3557
- Савинці, с., Рокитнянська селищ. територ. громада, Білоцерківський р-н, Кв 2093
- Саврань, смт, Подільський р-н, Од 2484
- Савт-Бавнд-Брук, м., Нью-Джерсі, США 1424
- Сагайдак, с., Шишацька селищ. територ. громада, Миргородський р-н, Пл 3669
- Салогубівка, с., Роменська міська територ. громада, Роменський р-н, См 2711
- Сальне, с., Лосинівська селищ. територ. громада, Ніжинський р-н, Чрг 3154
- Самбір, м., Льв 1278, 1301, 1397, 1492, 1554, 1561, 1619, 3724
- Санкт-Петербург, м., РФ 446
- Сарни, м., Рв 236, 278, 540, 3767
- Саскатун, м., Канада 88
- Сахновщина, смт, Красноградський р-н, Хрк 2871, 2946
- Сахновщинський край, Хрк 2749, 2958
- Свалява, м., Мукачівський р-н, Зк 1567
- Сватки, с., Краснолуцька сіл. територ. громада, Миргородський р-н, Пл 2585
- Свинарка, с., Бабанська селищ. територ. громада, Уманський р-н, Чрк 3085
- Свиридівка, с., Лохвицька міська територ. громада, Миргородський р-н, Пл 2565
- Світловодськ, м., Олександрійський р-н, Крв 2264, 2320, 2372, 2394, 3691
- Світловодський р-н (нині – Світловодська міська територ. громада, Олександрійський р-н), Крв 2150, 2172
- Світловодщина, Крв 2224, 2251, 2287, 2340, 2350, 2361, 2391
- Святилівка, с., Градизька селищ. територ. громада, Кременчуцький р-н, Пл 2615
- Северный Кавказ *див.* Північний Кавказ
- Секретарка, с., Кривоозерська селищ. територ. громада, Первомайський р-н, Мк 2416, 2436
- Селище, с., Літинська селищ. територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1793

- Семенівка, с., Великобагачанська селищ. територ. громада, Миргородський р-н, Пл 2665
- Семенівський р-н (нині – Семенівська селищ. територ. громада, Кременчуцький р-н), Пл 2556, 2572
- Сербинівці, с., Северинівська сіл. територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 3652
- Сереховичі, с., Ковельський р-н, Вл 891
- Сестринівка, с., Козятинська міська територ. громада, Хмельницький р-н, Вн 1921
- Северодонецьк, м., Лг 2408
- Сибір, регіон 771, 3171
- Сигнаївка, с., Шполянська міська територ. громада, Звенигородський р-н, Чрк 3078
- Сичівка, с., Христинівська міська територ. громада, Уманський р-н, Чрк 3075
- Сіверщина, Чрг 3165
- Сідней, м., Австралія 1312
- Сімферополь, м., АРК 1273, 1313, 1351, 1390, 1499
- Скибинці, с., Тростянецька селищ. територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1794
- Славутич, м., Вишгородський р-н, Кв 3454
- Слаутчина, Хм 372, 2993, 3000, 3031, 3040
- Слобідка-Олексинецька, с., Городоцька міська територ. громада, Хмельницький р-н, Хм 3037
- Слобода-Межирівська, с., Северинівська сіл. територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 1714, 1725, 1809
- Слобода Ялтушківська, с., Барська міська територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 1742
- Словаччина, держава 1034
- Словенія, держава 351
- Слупськ, м., Польща 1377
- Сміла, м., Черкаський р-н, Чрк 3123
- Смільчинці, с., Лисянська селищ. територ. громада, Звенигородський р-н, Чрк 3097
- Сніжне м., Днц 1980, 1983, 3622
- Сокаль, м., Червоноградський р-н, Лв 1266, 1455, 1555
- Сокиринці, с., Лука-Мелешківська сіл. територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1928
- Соломирка (нині – Порик), с., Хмельницька міська територ. громада, Хмельницький р-н, Вн 3605
- Соломна, с., Волочиська міська територ. громада, Хмельницький р-н, Хм 3022
- Сосни, с., Літинська селищ. територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1728
- Соснівка, м., Червоноградська міська територ. громада, Червоноградський р-н, Лв 1393
- Соснівка, с., Попівська сіл. територ. громада, Конотопський р-н, См 2704
- Сосонівка, с., Нововодолазька селищ. територ. громада, Харківський р-н, Хрк 2790
- Сосонка, с., Стрижавська селищ. територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1648, 1731, 1790, 1923

- Софіївка, с., Мошнівська сіл. територ. громада, Черкаський р-н, Чрк 3059
- Ставрове, с., Окнянська селищ. територ. громада, Подільський р-н, Од 2517
- Сталінград (нині – Волгоград), м., РФ 458
- Станилівка, с., Погребищенська міська територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1685
- Стара Виживка, смт, Ковельський р-н, Вл 1627
- Старий Мізунь, с., Вигодська селищ. територ. громада, Калуський р-н, ІФ 796
- Старий Остропіль, с., Хмельницький р-н, Хм 3046
- Старий Самбір, м., Самбірський р-н, Льв 1276, 1380, 1467
- Старі Бросківці, с., Кам'янська сіл. територ. громада, Чернівецький р-н, Чрв 1508
- Старовижівщина, Вл 891
- Старокостянтинівщина, Хм 3021
- Старосамбірщина, Льв 1371
- Стемфорд, м., Коннектікут, США 1638
- Степанівка, с., Березівська міська територ. громада, Березівський р-н, Од 2499
- Степанівка, с., Вороновицька селищ. територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1803
- Степанівка, с., Теплицька селищ. територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1702
- Стецівка, с., Чигиринська міська територ. громада, Черкаський р-н, Чрк 372, 3121, 3698
- Стовпи, с., Дубрівська сіл. територ. громада, Новоград-Волинський р-н, Жт 2002
- Стокгольм, м., Швеція 1418
- Сторожниця, с., Холмківська сіл. територ. громада, Ужгородський р-н, Зк 1552
- Стражгород, с., Теплицька селищ. територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1696
- Стрижавка, смт, Вінницький р-н, Вн 1650, 1902, 1932
- Стрий, м., Льв 1257
- Стрийщина, Льв 1493
- Суботів, с., Чигиринська міська територ. громада, Черкаський р-н, Чрк 3090
- Суворовське, с., Тульчинська міська територ. громада, Тульчинський р-н, Вн 1781
- Судан, держава 988
- Сулимівка, с., Яготинська міська територ. громада, Бориспільський р-н, Кв 2082
- Суми, м., См 2708, 2737, 2741, 3732
- Сумська міська територ. громада, Сумський р-н, См 2688, 2702
- Сумська обл. 2679, 2681, 2682, 2695, 2726, 2728, 2732, 2733, 3702
- Сумщина, См 2687, 2691, 2699-2701, 2707, 2709, 2731, 2735, 2736, 2739, 2742
- Східна Україна 88, 268, 567, 900, 984, 3805, 3809
- США, держава 97, 453, 456, 459, 554, 611, 723, 725, 812, 822, 948, 1006, 1092, 1360, 1366, 1441, 1442, 1510, 1511, 1516, 1538, 1628, 3400

Таллінн, м., Естонія 3502

Тальне, м., Звенигородський р-н, Чрк 3086

Тальнівщина, Чрк 3106

Тартак, с., Чечельницька селищ. територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1880

Татарбунари, м., Білгород-Дністровський р-н, Од 2503, 2514, 2539

Ташлик, с., Ротмістрівська сіл. територ. громада, Черкаський р-н, Чрк 3130

Телелинці, с., Станіславчицька сіл. територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 1844

Тель-Авів, м., Ізраїль 1418

Теплодар, м., Одеський р-н, Од 2550

Теребовлянська міська територ. громада, Тернопільський р-н, Тр 3407

Терешівці, с., Лісовогринівецька сіл. територ. громада, Хмельницький р-н, Хм 3013

Терешки, с., Полтавський р-н, Пл 2658

Тернавка, с., Сахновецька сіл. територ. громада, Шепетівський р-н, Хм 3012

Тернівка, с., Черкаський р-н, Чрк 3076

Тернова, с., Новопокровська селищ. територ. громада, Чугуївський р-н, Хрк 2802

Тернопіль, м., Тр 269, 593, 790, 1279, 1282, 1308, 1473, 1476, 1478, 1504, 1517, 1546, 3179, 3701, 3706, 3714, 3741

Тернопільська обл. 811, 1248, 1483

Тиврів, смт, Вінницький р-н, Вн 1823, 1834

Тиврівщина, Вн 1657, 1692, 1700, 1722, 1866, 1914, 3607

Тимошівка, с., Іванківська сіл. територ. громада, Уманський р-н, Чрк 3678

Товсте, смт, Чортківський р-н, Тр 1290

Токарівка, с., Северинівська сіл. територ. громада, Жмеринський р-н, Вн 1821, 1929

Токіо, м., Японія 1514

Токмак, м., Пологівський р-н, Зп 2062, 3802

Томашпіль, смт, Тульчинський р-н, Вн 3605

Томашпільський край, Вн 1758

Томашпільщина, Вн 1758

Торонто, м., Канада 35, 299, 608, 636, 640, 642, 739, 756, 784, 825, 867, 961, 988, 1129, 1215, 1231, 1234, 1252, 1255, 1634

Торунь, с., Міжгірська селищ. територ. громада, Хустський р-н, Зк 1557, 1594

Торчин, смт, Луцький р-н, Вл 1475

Требухів, с., Броварський р-н, Кв 2077

Тростянець, смт, Гайсинський р-н, Вн 1816, 1858, 1869, 1935

Тростянецька міська територ. громада, Охтирський р-н, См 2685

Тростянецька селищ. територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1780, 1785

Тростянецький р-н (нині – Тростянецька селищ. територ. громада, Гайсинський р-н), Вн 1782, 1794

- Тростянецьчина, Вн 1748, 1811
- Трускавець, м., Дрогобицький р-н, Льв 1450
- Тульчин, м., Вн 1922
- Тульчинський р-н (нині – Тульчинська міська територ. громада, Тульчинський р-н), Вн 1779, 1788
- Туреччина, держава 988
- Турійськ, смт, Ковельський р-н, Вл 1211
- Турія, с., Новомиргородська міська територ. громада, Новоукраїнський р-н, Крв 2162
- Турка, м., Самбірський р-н, Льв 1562
- Тусон, м., Аризона, США 3718
- Тягун, с., Іллінецька міська територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1732
- Тячів, м., Зк 3502
- Уди, с., Золочівська селищ. територ. громада, Богодухівський р-н, Хрк 2761
- Ужгород, м., Зк 1249, 1250, 1285, 1288, 1296, 1310, 1391, 1532, 1631, 3666
- Уладівка, с., Іванівська сіл. територ. громада, Хмельницький р-н, Вн 1765
- Уланів, с., Хмельницький р-н, Вн 1651, 1842
- Улинівка, с., Козельщинська селищ. територ. громада, Кременчуцький р-н, Пл 2653
- Ульянівка (нині – Благовіщенське), м., Голованівський р-н, Крв 2302, 3699, 3715
- Уманщина, Чрк 3054
- Умань, м., Чрк 3056
- Усатове, с., Одеський р-н, Од 3731
- Устивиця, с., Гоголівська селищ. територ. громада, Миргородський р-н, Пл 2644
- Устинівка, смт, Кропивницький р-н, Крв 2306, 2325, 2365
- Устинівщина, Крв 2312
- Утрехт, м., Нідерланди 1586
- Фастівщина, Кв 2135
- Федіївка, с., Решетилівська міська територ. громада, Полтавський р-н, Пл 2592
- Филинці, с., Любарська селищ. територ. громада, Житомирський р-н, Жт 2005
- Філадельфія, м., Пенсільванія, США 1438, 1456
- Фінляндія, держава 862
- Флорида, штат, США 1331
- Франція, держава 434, 1367, 3729
- Харків, м., Хрк 27, 65, 74, 621, 826, 903, 929, 2747, 2750, 2770, 2791, 2792, 2808, 2830, 2832, 2850, 2883, 2886, 2906, 2935, 2963, 3462, 3473, 3695
- Харківська обл. 809, 1938, 2744, 2748, 2762, 2767, 2777-2779, 2781, 2782, 2797, 2806, 2812, 2834, 2835, 2837, 2838, 2840, 2843, 2847-2849, 2855-2857, 2861, 2869, 2873-2875, 2879, 2882, 2884, 2889, 2890, 2894-2898, 2900-2902, 2904, 2911, 2916, 2924-2926, 2928, 2939, 2943-2945, 2947, 2950, 2951, 2953, 2956, 2960, 2968, 2972, 3653
- Харківщина, Хрк 143, 706, 2746, 2757, 2763, 2783, 2798, 2801, 2804, 2819,

- 2820, 2823, 2836, 2845, 2853, 2864, 2881, 2910, 2934, 2936, 2941
- Хашувате, с., Гайворонська міська територ. громада, Голованівський р-н, Крв 2367
- Херсон, м., Хрс 2992, 3502
- Херсонська обл. 2975-2977, 2979, 2988, 3689
- Херсонщина, Хрс 2976, 2977, 2982, 2983, 2991, 3777
- Хильківка, с., Хорольська міська територ. громада, Лубенський р-н, Пл 2556
- Хитці, с., Лубенська міська територ. громада, Лубенський р-н, Пл 2643, 2649, 2659
- Хлистунівка, Городищенська міська територ. громада, Черкаський р-н, Чрк 3109, 3136
- Хмельницька обл. 2106, 2994, 2995, 3028, 3030, 3033, 3044, 3051-3053
- Хмельниччина, Хм 2106, 3020, 3023, 3027, 3042, 3043, 3190, 3204, 3780
- Хмільник, м., Вн 1852, 1903
- Хмільницький р-н (нині – Хмільницька міська територ. громада, Хмільницький р-н, Вн) 1683, 1763, 1774
- Хмільниччина, Вн 1664, 1751, 1759, 1761
- Ходорів, м., Стрийський р-н, Льв 1264
- Худяки, с., Леськівська сіл. територ. громада, Черкаський р-н, Чрк 3102
- Центральна Україна 88
- Цибулівка, с., Ободівська сіл. територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1707
- Чабанівка, с., Северодонецька міська територ. громада, Северодонецький р-н, Лг 2401
- Чаплінка, с., Петриківська селищ. територ. громада, Дніпровський р-н, Днп 1955
- Чаплі (нині – мікрорайон м. Дніпра), с., Днп 1956
- Чевель, с., Старовижівська селищ. територ. громада, Ковельський р-н, Вл 1982
- Чемеровеччина, Хм 2997
- Чемерпіль, с., Заваллівська селищ. територ. громада, Голованівський р-н, Крв 3602
- Черкаси, м., Чрк 3083, 3099, 3131, 3134, 3396, 3713, 3749
- Черкащина *див.* Черкащина
- Черкаська Лозова, с., Малодадилівська селищ. територ. громада, Харківський р-н, Хрк 2965
- Черкаська обл. 372, 3055, 3077, 3113, 3573
- Черкащина, Чрк 334, 3062, 3082, 3089, 3093, 3101, 3110, 3112, 3114, 3551
- Чернещина, с., Краснокутська селищ. територ. громада, Богодухівський р-н, Хрк 2773
- Чернівецька обл. 504, 1072, 1458
- Чернівецький р-н (нині – Чернівецька селищ. територ. громада, Могилів-Подільський р-н), Вн 1646, 1677, 1841
- Чернівці, м., Чрв 963, 1244, 1339, 1508, 1515, 3619, 3646, 3647, 3650, 3667, 3677
- Чернівці, смт, Могилів-Подільський р-н, Вн 1744, 1867

- Чернігів, м., Чрг 334, 3153, 3174, 3175, 3593
- Чернігівка, смт, Бердянський р-н, Зп 3797
- Чернігівський р-н (нині – Чернігівська селищ. територ. громада, Бердянський р-н), Зп 2036
- Чернігівщина, Чрг 3139, 3141, 3143, 3145, 3146, 3157, 3159-3161, 3165, 3168, 3169, 3171
- Чеснівка, с., Уланівська сіл. територ. громада, Хмельницький р-н, Вн 1683
- Чечелівка, с., Гайсинська міська територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1678
- Чечельник, смт, Гайсинський р-н, Вн 1767, 1800
- Чигирин, с., Раухівська селищ. територ. громада, Березівський р-н, Од 2525
- Чигиринщина, Чрк 372, 3121, 3138, 3589
- Чикаго, м., Іллінойс, США 614, 625, 1456, 3719, 3728
- Чкаловське, смт, Чугуївський р-н, Хрк 2921
- Чорноморськ, м., Одеський р-н, Од 2479, 2481, 2492
- Чорнухинська селищ. територ. громада, Лубенський р-н, Пл 2566, 2635
- Чорнухинський р-н (нині – Чорнухинська селищ. територ. громада, Лубенський р-н), Пл 2567
- Чугуївщина, Хрк 2815, 2876, 2915
- Шамраївка (нині – Шамраєве), с., Благовіщенська міська територ. громада, Голованівський р-н, Крв 2198, 2212
- Шаргород, м., Жмеринський р-н, Вн 1673
- Шаровечка, с., Хмельницька міська територ. громада, Хмельницький р-н, Хм 3001
- Шахтарська міська територ. громада, Горлівський р-н, Днц 1980
- Шевченкове, с., Раухівська селищ. територ. громада, Березівський р-н, Од 2523
- Шелудьківка, с., Слобожанська селищ. територ. громада, Чугуївський р-н, Хрк 2841
- Шепетівська міська територ. громада, Шепетівський р-н, Хм 3015
- Шершні, с., Сутисківська селищ. територ. громада, Вінницький р-н, Вн 3607
- Шипувате, с., Великобурлуцька селищ. територ. громада, Куп'янський р-н, Хрк 2957
- Широка Гребля, с., Хмельницький р-н, Вн 1896
- Ширяєве, смт, Березівський р-н, Од 2498, 2507, 2534
- Ширяївський р-н (нині – Ширяївська селищ. територ. громада, Березівський р-н), Од 2533
- Ширяївщина, Од 2511
- Шишаки, смт, Миргородський р-н, Пл 2590
- Шостка, м., См 2734
- Шпиків, смт, Тульчинський р-н, Вн 1788
- Шполянщина, Чрк 3063
- Шрубків, с., Меджибізька селищ. територ. громада, Хмельницький р-н, Хм 2996

- Шура, с., Брацлавська селищ. територ. громада, Тульчинський р-н, Вн 1653
- Щербанівка, с., Українська міська територ. громада, Обухівський р-н, Кв 2094
- Щецин, м., Польща 838
- Щітки, с., Вінницька міська територ. громада, Вінницький р-н, Вн 1895
- Юг України *див.* Південь України
- Югославія, держава 664
- Южне, м., Одеський р-н, Од 3708
- Юр'івка, с., Великобурулуцька селищ. територ. громада, Куп'янський р-н, Хрк 2825
- Юр'івський р-н (нині – Юр'івська селищ. територ. громада, Павлоградський р-н), Днп 1974
- Ягільниця, с., Нагірянська сіл. територ. громада, Чортківський р-н, Тр 306
- Яготин, м., Бориспільський р-н, Кв 2089
- Якимівка, смт, Мелітопольський р-н, Зп 2028
- Яланець, с., Бершадська міська територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1695
- Ямпіль, м., Могилів-Подільський р-н, Вн 1854, 1934
- Яреськи, с., Шишацька селищ. територ. громада, Миргородський р-н, Пл 2602, 2610
- Ярмолинеччина, Хм 3009, 3032
- Яроватка, с., Паланська сіл. територ. громада, Уманський р-н, Чрк 3096
- Ярове, с., Шпиківська селищ. територ. громада, Тульчинський р-н, Вн 1686
- Яроші, с., Глобинська міська територ. громада, Кременчуцький р-н, Пл 2560
- Ясинуватка, с., Олександрівська селищ. територ. громада, Кропивницький р-н, Крв 2335
- Яструбинці, с., Дашівська селищ. територ. громада, Гайсинський р-н, Вн 1741
- Ятрань, с., Підвисоцька сіл. територ. громада, Голованівський р-н, Крв 2158, 2178, 2310
- Argentina *див.* Аргентина
- Astana *див.* Астана
- Boston *див.* Бостон
- Canada *див.* Канада
- China *див.* Китай
- Connecticut *див.* Коннектікут
- Great Britain *див.* Велика Британія
- Illinois *див.* Іллінойс
- Ireland *див.* Ірландія
- Lviv *див.* Львів
- New York City *див.* Нью-Йорк
- Ottawa *див.* Оттава
- Slovenija *див.* Словенія
- Sydney *див.* Сідней
- Toronto *див.* Торонто
- Tucson *див.* Тусон
- Vatican *див.* Ватикан
- Washington *див.* Вашингтон
- Waterloo *див.* Ватерлоо

ПОКАЖЧИК ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ

Наукові збірники, вісники, журнали, альманахи, бюлетені

Авансцена	Київ, м.
Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії	Рівне, м.
Актуальні проблеми державного управління	Одеса, м.
Актуальні проблеми міжнародних відносин	Київ, м.
Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень	Вінниця, м.
Альманах «Българска украинистика»	Софія, м. (Болгарія)
Альманах УНС на ... рік	Парсіпані, м. (Нью-Джерсі, США)
Артанія	Київ, м.
Архіви України	Київ, м.
Бахмутський шлях	Луганськ, м.
Березіль	Харків, м.
Бібліотечна планета	Київ, м.
Бористен	Дніпропетровськ (нині – Дніпро), м.
Вестник Кемеровского государственного университета	Кемерово, м. (Росія)
Вивчаємо українську мову та літературу	Харків, м.
Вихователю ГПД. Усе для роботи	Харків, м.
Виховна робота в школі	Харків, м.
Вишиванка	Київ, м.; Херсон, м.
Військо України	Київ, м.
Вінницький край	Вінниця, м.
Вісник аграрної історії	Київ, м.
Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України	Київ, м.
Вісник Дніпропетровського національного університету імені О. Гончара	Дніпропетровськ (нині – Дніпро), м.
Вісник Донецького національного університету	Донецьк, м.
Вісник Запорізького національного університету	Запоріжжя, м.
Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка	Кам'янець-Подільський, м. (Хм)

Вісник Львівського університету	Львів, м.
Вісник Маріупольського державного університету	Маріуполь, м. (Днц)
Вісник Національного авіаційного університету	Київ, м.
Вісник Національного університету «Львівська політехніка»	Львів, м.
Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв	Київ, м.
Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені В. Стуса	Донецьк, м.
Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна	Харків, м.
Вісник Черкаського університету імені Б. Хмельницького	Черкаси, м.
Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»	Чернівці, м.
Вісник Чернігівського національного педагогічного університету	Чернігів, м.
Віче	Київ, м.
Волинський музейний вісник	Луцьк, м.
Волинські історичні записки	Житомир, м.
Вопросы германской истории	Дніпропетровськ (нині – Дніпро), м.
Все для вчителя	Київ, м.
Гетьман	Київ, м.
Гілея	Київ, м.
Глаголь добро	Миколаїв, м.
Грані	Дніпропетровськ (нині – Дніпро), м.
Грані історії	Слов'янськ, м. (Днц)
Гуманітарний журнал	Дніпропетровськ (нині – Дніпро), м.
Гуманітарні дисципліни у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів	Львів, м.
Гуржіївські історичні читання	Черкаси, м.
Демографические аспекты социально-экономического развития	Москва, м. (Росія)
Демографія та соціальна економіка	Київ, м.
Джерелознавчі та історичні студії	Миколаїв, м.
Дзвін	Львів, м.
Дивослово	Київ, м.

Дрогобицький краєзнавчий збірник
 Дунаєвеччина очима дослідників,
 учасників і свідків історичних подій
 Емінак
 Етнічна історія народів Європи
 Ефективність державного управління
 ЄвроАтлантика
 Європейські історичні студії
 Європейські перспективи
 Журнал НАМН України
 Журналістика
 З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ
 Завуч (Шкільний світ)
 Записки історичного факультету
 Західньоканадський збірник

Збірник наукових праць
 [Хмельницького інституту МАУП]
 Збірник наукових праць
 національного педагогічного
 університету імені М.П. Драгоманова
 Збірник наукових праць студентів,
 аспірантів і молодих
 вчених «Молода наука – ...»
 Збірник праць науково-дослідницького
 інституту пресознавства
 Збірник студентських наукових праць
 Збірник сценаріїв виховних
 заходів викладачів Луцького
 педагогічного коледжу
 Змиевское краеведение
 Зона
 Историческая психология
 и социология истории
 Інтелігенція і влада
 Інтермарум: історія, політика, культура
 Інформаційний збірник для директора
 школи та завідуючого дитячим садочком
 Інформаційні технології в освіті,
 науці та виробництві
 Історико-політичні проблеми
 сучасного світу
 Історична пам'ять
 Історичний архів

Дрогобич, м. (Лв)
 Кам'янець-Подільський,
 м. (Хм)
 Київ, м.; Миколаїв, м.
 Київ, м.
 Львів, м.
 Київ, м.
 Київ, м.
 Київ, м.
 Київ, м.
 Київ, м.
 Київ, м.
 Одеса, м.
 Едмонтон, м. (Канада);
 Острог, м. (Рв)
 Хмельницький, м.

Київ, м.

Запоріжжя, м.

Львів, м.
 Рівне, м.

Луцьк, м.
 Зміїв, м. (Хрк)
 Одеса, м.

Москва, м. (Росія)
 Одеса, м.
 Житомир, м.

Київ, м.

Одеса, м.

Чернівці, м.
 Полтава, м.
 Миколаїв, м.

Історичний архів. Наукові студії	Миколаїв, м.
Історичні і політологічні дослідження	Донецьк, м.
Історіографічні дослідження в Україні	Київ, м.
Історія в рідній школі	Київ, м.
Історія в сучасній школі	Київ, м.
Історія релігій в Україні	Львів, м.
Історія та правознавство	Харків, м.
Історія та правознавство.	
Позакласна робота	Харків, м.
Історія України (Шкільний світ)	Київ, м.
Казна України	Київ, м.
Київ	Київ, м.
Київські історичні студії	Київ, м.
Кіно-Театр	Київ, м.
Класному керівнику. Усе для роботи	Харків, м.
Краєзнавство	Київ, м.
Країна	Київ, м.
Край	Полтава, м.
Кращі конкурсні уроки української мови та літератури	Харків, м.
Кращі позакласні заходи з української мови та літератури	
Критика	Харків, м.
Культура і сучасність	Київ, м.
Культура України	Київ, м.
Література. Фольклор. Проблеми поетики	Харків, м.
Література та культура Полісся	Київ, м.
Літератури світу: поетика, ментальність і духовність	Київ, м.
Літературознавство. Фольклористика.	Ніжин, м. (Чрг)
Культурологія	
Літературознавчі студії	Кривий Ріг, м. (Днп)
Мандрівець	
Матеріали до української етнології	Черкаси, м.
Методичні діалоги	Київ, м.
Мистецтвознавчі записки	Тернопіль, м.
Між Бугом і Дніпром	Київ, м.
	Київ, м.
Міжнародний науковий форум:	Кіровоград
соціологія, психологія,	(нині – Кропивницький), м.
педагогіка, менеджмент	
МІСТ: Мистецтво, історія,	
сучасність, теорія	Київ, м.
Мовознавчий вісник	Черкаси, м.

Молодой ученый	Херсон, м.
Музейний вісник	Запоріжжя, м.
Мультиверсум	Київ, м.
Над Бугом і Нарвою	Більськ, м. (Польща)
Народна творчість та етнологія	Київ, м.
Народознавчі зошити	Вінниця, м.
Наукове пізнання: методологія та технологія	Одеса, м.
Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого	Київ, м.
Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського	Миколаїв, м.
Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки	Луцьк, м.
Науковий вісник Ужгородського університету	Ужгород, м.
Науковий вісник Чернівецького університету	Чернівці, м.
Науковий збірник «Велика Волинь»	Бердичів, м. (Жт)
Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова	Київ, м.
Науковий часопис Східноpodільського лінгвокраєзнавчого центру	Умань, м. (Чрк)
Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського	Вінниця, м.
Наукові записки Вінницького національного аграрного університету	Вінниця, м.
Наукові записки з української історії	Переяслав-Хмельницький (нині – Переяслав), м. (Кв)
Наукові записки ІПіЕНД імені І.Ф. Кураса	Київ, м.
Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені В. Винниченка	Кіровоград (нині – Кропивницький), м.
Наукові записки Львівського університету бізнесу та права	Львів, м.
Наукові записки НаУКМА [Національний університет «Києво-Могилянська академія»]	Київ, м.

Наукові записки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова	Київ, м.
Наукові записки Національного університету «Острозька академія»	Острог, м. (Рв)
Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка	Тернопіль, м.
Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету	Запоріжжя, м.
Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка	Кам'янець-Подільський, м. (Хм)
Наукові праці Чорноморського національного університету імені П. Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»	Миколаїв, м.
Національна та історична пам'ять	Київ, м.
Наше життя	Нью-Йорк, м. (США)
Незалежність України	Київ, м.
Новейшая история России	Санкт-Петербург, м. (РФ)
Оберіг	Вінниця, м.
Обличчя часу	Вінниця, м.
Общественные науки и современность	Москва, м. (РФ)
Офіційний вісник Президента України	Київ, м.
Офіційний вісник України	Київ, м.
Пам'яті жертв голодоморів в Україні	Київ, м.
Панорама політологічних студій	Рівне, м.
Парадигма пізнання: гуманітарні питання	Київ, м.
Педагогіка толерантності	Київ, м.
Педагогічний вісник	Черкаси, м.
Перевесло	Луцьк, м.
Перспективи	Одеса, м.
Питання історії України	Чернівці, м.
Питання нової та новітньої історії	Київ, м.
Позакласний час	Київ, м.
Позашкілля	Київ, м.
Постметодика	Полтава, м.
Придніпров'я: історико-краєзнавчі дослідження	Дніпропетровськ (нині – Дніпро), м.
Проблеми історії України: факти, судження, пошуки	Київ, м.

Проблемы старения и долголетия	Київ, м.
Прошлый век	Москва, м. (РФ)
Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ	Рівне, м.
Публічне урядування	Київ, м.
5.6: журнал о фотографии	Київ, м.
Рідна мова	Варшава, м. (Польща)
Рідний край	Полтава, м.
Русалка Дністровая	Вінниця, м.
Русский архив	Краснодар, м. (РФ)
Самостійна Україна	Чикаго, м. (США)
Сві-й-танок	Київ, м.
Світогляд	Київ, м.
Символическая политика	Москва, м. (РФ)
Сіверянський літопис	Чернігів, м.
Славяноведение	Москва, м. (РФ)
Слов'янський вісник	Рівне, м.
Софія	Київ, м.
Соціальний захист	Київ, м.
Спадщина	Звенигородка, м. (Чрк)
Степ	Херсон, м.
Сторінки історії	Київ, м.
Стратегічні пріоритети	Київ, м.
Студентський науковий вісник	Кіровоград (нині – Кропивницький), м.
Сучасне мистецтво	Київ, м.
Схід	Донецьк, м.
Таїни художнього тексту	Дніпропетровськ (нині – Дніпро), м.
Україна – Європа – Світ	Тернопіль, м.
Україна в етнокультурному вимірі століть	Київ, м.
Україна у світовій історії	Київ, м.
Українознавство	Київ, м.
Українознавчий альманах	Київ, м.
Українська культура	Київ, м.
Українська література в загальноосвітній школі	Київ, м.
Українська мова та література	Київ, м.
Українська національна ідея	Львів, м.
Українська полоністика	Житомир, м.
Український альманах	Варшава, м. (Польща)
Український археографічний щорічник	Київ, м.
Український інформаційний простір	Київ, м.

Український історичний журнал
 Український селянин
 Український тиждень
 Уманська старовина
 Університетська кафедра
 Універсум
 Філологічний дискурс
 Чарівна криниченька
 Чорноморський літопис
 Чумацький шлях
 Шкільна бібліотека
 Шкільний бібліотекар
 Школа
 Юридичний науковий
 електронний журнал
 Agricultural History
 Akadeemia
 Altar Mayor
 Annals of Psychiatry and Mental Health
 Aspasia
 Australian Journal of Politics and History
 Cahiers du monde Russe
 Canadian Ethnic Studies
 Canadian Slavonic Papers
 Canadian Studies in Population
 Civitas. Studia z filozofii polityki
 Constellations
 Contemporanea
 Dokumentationsarchiv des österreichischen
 Widerstandes (Hrsg.)
 East/West: Journal of Ukrainian Studies
 Economics & Sociology
 Europe-Asia Studies
 European History Quarterly
 European Review of History
 Fundación Nacional Francisco Franco
 Genocide Studies and Prevention

 Genocide Studies International
 Global Environment
 Greek Orthodox Theological Review
 Historical and Cultural Studies
 Historie – Otázky – Problémy
 Historische Zeitschrift

Київ, м.
 Черкаси, м.
 Київ, м.
 Умань, м. (Чрк)
 Київ, м.
 Львів, м.
 Хмельницький, м.
 Вінниця, м.
 Миколаїв, м.
 Київ, м.
 Харків, м.
 Харків, м.
 Київ, м.

 Запоріжжя, м.
 Кеннесо, м. (США)
 Тарту, м. (Естонія)
 Мадрид, м. (Іспанія)
 Міddlтаун, м. (США)
 Нью-Йорк, м. (США)
 Брісбен, м. (Австралія)
 Париж, м. (Франція)
 Калгарі, м. (Канада)
 Монреаль, м. (Канада)
 Едмонтон, м. (Канада)
 Варшава, м. (Польща)
 Нью-Йорк, м. (США)
 Болонья, м. (Італія)

 Відень, м. (Австрія)
 Едмонтон, м. (Канада)
 Щецин, м. (Польща)
 Лондон, м. (Велика Британія)
 Таузанд-Оакс, м. (США)
 Велика Британія
 Мадрид, м. (Іспанія)
 Брісбен, м. (Австралія);
 Галвестон, м. (США)
 Торонто, м. (Канада)
 Велика Британія
 Бруклайн, м. (США)
 Львів, м.
 Прага, м. (Чехія)
 Берлін, м. (Німеччина)

Humanitarian vision
 International Journal
 Journal of Gerontology & Geriatric Research
 Journal of Eurasian Studies
 Journal of Soviet and Post-Soviet
 Politics and Society
 Journal of Ukrainian Studies
 Jahrbücher für Geschichte Osteuropas
 Journalism History
 Krasnoyarsk Science
 Kritika: Explorations in Russian
 and Eurasian History
 Kyiv-Mohyla Law & Politics Journal
 Lancet Diabetes & Endocrinology
 Mangi El
 Mowia wieki
 Nationalities Papers

New American
 New York Review of Books
 Osteuropa
 Population and Development Review
 Przegląd Zachodni
 Relations Internationales
 Research Papers of the International
 Association
 of Ukrainian Studies
 Revista Angolana de Sociologia
 Revista de Estudios sobre Genocidio
 Revue des études slaves
 Russian Review
 Scriptorium nostrum
 Slavic Review

Slavonic and East European Review
 Social Science & Medicine
 Studia Methodologica
 Studia Ucrainica Varsoviensia
 Teka Komisji Historycznej
 Tygodnik Powszechny: katolickie pismo
 społeczno-kulturalne
 UCC Saskatchewan Visnyk
 Ukraine-Analysen
 Vingtième Siècle. Revue d'histoire

Львів, м.
 Торонто, м. (Канада)
 Лондон, м. (Велика Британія)
 Сеул, м. (Республіка Корея)

Нью-Йорк, м. (США)
 Едмонтон, м. (Канада)
 Регенсбург, м. (Німеччина)
 Кейп-Джирардо, м. (США)
 Красноярськ, м. (РФ)

Вашингтон, м. (США)
 Київ, м.
 Амстердам, м. (Нідерланди)
 Астана, м. (Казахстан)
 Варшава, м. (Польща)
 Кембридж, м.
 (Велика Британія)
 Еплтон, м. (США)
 Нью-Йорк, м. (США)
 Берлін, м. (Німеччина)
 Нью-Йорк, м. (США)
 Познань, м. (Польща)
 Париж, м. (Франція)

Київ, м.
 Луанда, м. (Ангола)
 Буенос-Айрес, м. (Аргентина)
 Париж, м. (Франція)
 США
 Херсон, м.
 Кембридж, м.
 (Велика Британія)
 Лондон, м. (Велика Британія)
 Лондон, м. (Велика Британія)
 Тернопіль, м.
 Варшава, м. (Польща)
 Люблін, м. (Польща)

Краків, м. (Польща)
 Саскатун, м. (Канада)
 Бремен, м. (Німеччина)
 Париж, м. (Франція)

Wieki Stare i Nowe
Wrocławski Rocznik Historii Mówionej
Znak

Катовиці, м. (Польща)
Вроцлав, м. (Польща)
Краків, м. (Польща)

Газети

Аверс-прес
Апостолівські новини
Аудиторія
Базар медіа в Україні
Барчани
Бережанське віче
Бершадський край
Білопільщина
Бойківщина
Броди вечірні
Буковина
Буковинське віче
Ваші інтереси
Вгору
Вестник Чугуєвщини
Вечерний Николаев
Вечерня Одесса
Вечірні Черкаси
Вечірній Київ
Вечірня газета

Вечірня Полтава
Високе поле
Високий замок
Відомості

Відомості Верховної Ради
Відродження
Вільне життя плюс
Вільне слово
Вільне слово
Вінницька газета
Вінниччина
Вісник Великобурлуччини
Вісник Голованівщини
Вісник Городищини
Вісник Деражнянщини
Вісник Козятинщини

Луцьк, м. (Вл)
Апостолове, м. (Днп)
Львів, м.
Гадяч, м. (Пл)
Барчани, с. (Хрк)
Бережани, м. (Тр)
Бершадь, м. (Вн)
Білопіль, м. (См)
Турка, м. (Лв)
Броди, м. (Лв)
Чернівці, м.
Чернівці, м.
Житомир, м.
Херсон, м.
Чугуїв, м. (Хрк)
Миколаїв, м.
Одеса, м.
Черкаси, м.
Київ, м.
Кіровоград
(нині – Кропивницький), м.
Полтава, м.
Високопіль, смт (Хрс)
Львів, м.
Дніпродзержинськ
(нині – Кам'янське), м. (Днп)
Київ, м.
Чернівці, м.
Тернопіль, м.
Олександрія, м. (Крв)
Рівне, м.
Вінниця, м.
Вінниця, м.
Великий Бурлук, смт (Хрк)
Голованівськ, смт (Крв)
Городище, м. (Чрк)
Деражня, м. (Хм)
Козятин, м. (Вн)

Вісник Переяславщини

Вісник+К

Вісник Розділля

Вісті

Вісті Водолажчини

Вісті Дергачівщини

Вісті Зміївщини

Вісті Калущини

Вісті Ковельщини

Вісті Кодимщини

Вісті Красноградщини

Вісті Придніпров'я

Вісті Рівненщини

Вісті Роменщини

Вісті Свалявщини

Вісті Світловодщини

Вісті Тепличчини

Вісті Ужгородщини

Віче Костопільщини

Водолазький кур'єр

Волинська газета

Волинські новини

Волинь-нова

Воля

Воля народу

Вперед

Вперед

Вперед

Вперед

Время регионів Харьковщины

Газета для вас

Газета по-українськи

Гайворонівський кур'єр

Гайсинський вісник

Галицький вісник плюс

Галицький кореспондент

Галичина

Голопристанський вісник

Голос Баштанщини

Голос відродження

Голос з-над Бугу

Голос Казанківщини

Переяслав-Хмельницький
(нині – Переяслав), м. (Кв)

Луцьк, м

Новий Розділ, м. (Лв)

Бориспіль, м. (Кв)

Нова Водолага, м. (Хрк)

Дергачі, м. (Хрк)

Зміїв, м. (Хрк)

Калуш, м. (ІФ)

Ковель, м. (Вл)

Кодима, м. (Од)

Красноград, м. (Хрк)

Дніпропетровськ

(нині – Дніпро), м.

Рівне, м.

Ромни, м. (См)

Свалява, м. (Зк)

Світловодськ, м. (Крв)

Теплик, смт (Вн)

Ужгород, м. (Зк)

Костопіль, м. (Рв)

Нова Водолага, смт (Хрк)

Луцьк, м. (Вл)

Луцьк, м. (Вл)

Луцьк, м. (Вл)

Київ, м

Буськ, м. (Лв)

Івано-Франківськ, м.

Олександрія, м. (Крв)

Суми, м

Ярмолинці, смт (Хм)

Харків, м.

Городок, м. (Лв)

Київ, м.

Гайворон, м. (Крв)

Гайсин, м. (Вн)

Борщів, м. (Тр)

Івано-Франківськ, м.

Івано-Франківськ, м.

Гола Пристань, м. (Хрс)

Баштанка, м. (Мк)

Броди, м. (Лв)

Сокаль, м. (Лв)

Казанка, смт (Мк)

Голос Лозівщини
Голос народу
Голос Прикарпаття
Голос Самбірщини
Голос України
Гомін України
Городской курьер
Горохівський вісник
Громада
Данкор
20 хвилин
21-й канал

Дворічанський край
Демократична Україна
День
Деснянська правда
Джерела Трускавця
Дзвони Підгір'я
Дзеркало тижня = Зеркало недели
Діалог
Днепр вечерний

Днепровская правда

Долинські новини
Дружба
ДС-експрес
Думська площа
Є! Сімейна газета
Європа-центр
Жайвір
Жашківщина
Житомирщина
Життєві обрії
Життя і слово
Життя і слово
Життя і слово
Життя Лебединщини
Життя Старокостянтинівщини
Жмеринська газета
Жмеринський меридіан
З перших уст

Лозова, м. (Хрк)
Пустомити, смт (Лв)
Старий Самбір, м. (Лв)
Самбір, м. (Лв)
Київ, м.
Торонто, м. (Онтаріо, Канада)
Олександрія, м. (Крв)
Горохів, м. (Вл)
Миколаїв, м.
Суми, м.
Вінниця, м.
Кіровоград
(нині – Кропивницький), м.
Дворічна, смт (Хрк)
Київ, м.
Київ, м.
Чернігів, м.
Трускавець, м. (Лв)
Калуш, м. (ІФ)
Київ, м.
Луцьк, м.
Дніпропетровськ
(нині – Дніпро), м.
Дніпропетровськ
(нині – Дніпро), м.
Долинська, м. (Крв)
Болград, м. (Од)
Суми, м.
Одеса, м.
Хмельницький, м.
Ужгород, м. (Зк)
Жайвір, смт (Хрс)
Жашків, м. (Чрк)
Житомир, м.
Хмільник, м. (Вн)
Кам'янка-Бузька, м. (Лв)
Карлівка, м. (Пл)
Острог, м. (Рвн)
Лебедин, м. (См)
Старокостянтинів, м. (Хм)
Жмеринка, м. (Вн)
Жмеринка, м. (Вн)
Кіровоград
(нині – Кропивницький), м.

Замкова гора
Запорізька правда
Запорозька Січ
Злагода
Знамя труда
Зорі над Синюхою
Зоря

Зоря Надгориння
Зоря Полтавщини
Зоря Придніпров'я
Индустриальное Запорожье
Інфо Жмеринка
Істина нова
Історія України
Катеринопільський вісник
Каховська зоря
Київський університет
Кіровоградська правда

Козацький край
Коло
Колос
Колос
Колос
Колос
Колос
Колос
Комсомольская правда в Украине
Кореспондент
Красная звезда
Красноокнянський вісник

Кременчуцька газета
Кривоозерщина
Кримська світлиця
Круглий двір
Культура і життя
Ладизинська газета
Летичівська газета
Липовецькі вісті
Літературна Україна
Літинський вісник
Лубенщина

Біла Церква, м. (Кв)
Запоріжжя, м.
Запоріжжя, м.
П'ятихатки, м. (Днп)
Первомайський, смт (Хрк)
Вільшанка, смт (Крв)
Кіровоград
(нині – Кропивницький), м.
Ізяслав, м. (Хм)
Полтава, м.
Глобине, м. (Пл)
Запоріжжя, м.
Жмеринка, м. (Вн)
Охтирка, м. (См)
Київ, м.
Катеринопіль, смт (Чрк)
Каховка, м. (Хрс)
Київ, м.
Кіровоград
(нині – Кропивницький), м.
Черкаси, м.
Полтава, м.
Заліщики, м. (Тр)
Кобеляки, м. (Пл)
Новоархангельськ, м. (Крв)
Погребіще, м. (Вн)
Сахновщина, м. (Хрк)
Стара Синява, смт (Хм)
Київ, м.
Київ, м.
Чугуїв, м. (Хрк)
Красні Окни (нині – Окни),
смт (Од)
Кременчук, м. (Пл)
Криве Озеро, м. (Мк)
Сімферополь, м. (АРК)
Тростянець, м. (См)
Київ, м.
Ладизин, м. (Вн)
Летичів, смт (Хм)
Липовець, м. (Вн)
Луганськ, м.
Літин, смт (Вн)
Лубни, м. (Пл)

Луцький замок
Льонокомбінат
Маловисківські вісті
Маньківські новини
Маяк
Медична академія
Медичний університет
Меркурій
Мечта

МИГ
Миколаївський вісник
Міжгір'я
Міст

Місто
Місто вечірне

Місто Ярославни
Могилів-Подільський

Молодий буковинець
Наддністрянська правда
Надросся

Народна армія
Народна думка
Народна трибуна
Народне слово

Нафтовик Борислава
Наш бізнес

Наш край
Наша віра
Наша українська справа
Наше время
Наше місто

Наше Придністров'я

Луцьк, м.
Рівне, м.
Мала Виска, м. (Крв)
Маньківка, смт (Чрк)
Тиврів, смт (Вн)
Тернопіль, м.
Харків, м.
Житомир, м.
Дніпропетровськ
(нині – Дніпро), м.
Запоріжжя, м.
Миколаївка, смт (Од)
Міжгір'я, смт (Зк)
Україна; США; Канада;
Іспанія; Португалія
Вінниця, м.
Володимир-Волинський
(нині – Володимир), м. (Вл)
Путівль, м. (См)
Могилів-Подільський,
м. (Вн)
Чернівці, м.
Овідіополь, смт (Од)
Корсунь-Шевченківський,
м. (Чрк)
Київ, м.
Городок, м. (Лв)
Котельва, смт (Пл)
Кіровоград
(нині – Кропивницький),
м. (Крв)
Борислав, м. (Лв)
Кіровоград
(нині – Кропивницький),
м. (Крв)
Мостиська, м. (Лв)
Київ, м.
Золочів, м. (Лв)
Кілія, м. (Од)
Кіровоград
(нині – Кропивницький),
м. (Крв)
Муровані Курилівці,
смт (Вн)

Наше слово
Ніжинський вісник
Нова газета

Нова година
Нова доба
Нова доба
Нова зоря
Нова Каховка
Нова тернопільська газета
Нове життя
Нове життя
Нове життя
Нове місто
Новий погляд
Новий час
Новий шлях
Новий шлях
Новини Вінниччини
Новини дня

Новини Закарпаття
Новини Самбора
Новини Шумщини
Новини Южного
Новомиргородщина
Новости деловые
Новоукраїнські новини
Номер один
Обрії Ізюмщини
Обрії Оратівщини
Одесские известия
Одесский вестник
Освіта Буковини
Освіта Вінниччини
Освіта України
Панорама
Пенсійний кур'єр
Перемишлянський край
Перемога
Печенізький край
Пирятинські вісті
Південна зоря

Варшава, м. (Польща)
Ніжин, м. (Чрг)
Кіровоград
(нині – Кропивницький),
м. (Крв)
Решетилівка, смт (Пл)
Бучач, м. (Трн)
Черкаси, м.
Івано-Франківськ, м.
Нова Каховка, м. (Хрс)
Тернопіль, м.
Іршава, м. (Зк)
Любешів, смт (Вл)
Здолбунів, м. (Рв)
Ладижин, м. (Вн)
Любомль, м. (Вл)
Жидачів, м. (Лв)
Торонто, м. (Онтаріо, Канада)
Полонне, м. (Хм)
Вінниця, м.
Кам'янка-Дніпровська,
м. (Зп)
Ужгород, м. (Зк)
Самбір, м. (Лв)
Шумськ, м. (Тр)
Южне, м. (Од)
Новомиргород, м. (Крв)
Нова Каховка, м. (Хрс)
Новоукраїнка, м. (Крв)
Тернопіль, м.
Ізюм, м. (Хрк)
Оратів, смт (Вн)
Одеса, м.
Одеса, м.
Чернівці, м.
Вінниця, м.
Київ, м.
Суми, м.
Київ, м.
Перемишляни, м. (Лв)
Краснопілля, смт (См)
Печеніги, смт (Хрк)
Пирятин, (Пл)
Біляївка, м. (Од)

Піщанські вісті
Погляд
Події та коментарі
Подільська зоря
Подільська порадиця
Подільський край
Подільські вісті
Подільський
Полісся
Полтавський вісник
Понад Тікичем
Популярные ведомости
Порадиця
Порто-Франко
Права людини
Правда
Прапор перемоги
Прибузька зоря
Прибузький вісник
Прибузькі новини
Придніпров'я
Прикордонник України
Природа і суспільство
Провінція
Промінь
Промінь
Промінь Просвіти
Проскурів
Пульс
Пульс Ставропігії
Путівльські відомості
Рабочая газета
Радянський патріот
Ратнівщина
Решетилівський вісник
Ринок Бориспіль
Рівне-Ракурс
Рівненська газета
Рівненська правда
Рівненський кооператор
Рідне поле
Рідний край

Піщанка, м. (Вн)
Ужгород, м. (Зк)
Полтава, м.
Вінниця, м.
Вінниця, м.
Бар, м. (Вн)
Хмельницький, м.
Кам'янець-Подільський, м.
(Хм)
Зарічне, смт (Рв)
Полтава, м.
Лисянка, смт (Чрк)
Дніпропетровськ
(нині – Дніпро), м.
Київ, м.
Одеса, м.
Харків, м.
Москва, м. (РФ)
Калинівка, м. (Вн)
Хмельницький, м.
Первомайськ, м. (Мк)
Немирів, м. (Вн)
Онуфріївка, смт (Крв)
Київ, м.
Київ, м.
Долинська, м. (Крв)
Краснокутськ, смт (Хрк)
Машівка, смт (Пл)
Кривий Ріг, м.
Хмельницький, м.
Славута, м. (Хм)
Львів, м.
Путівль, м. (См)
Київ, м.
Великий Бурлук, смт (Хрк)
Ратне, смт (Вл)
Решетилівка, м. (Пл)
Бориспіль, м. (Кв)
Рівне, м.
Рівне, м.
Рівне, м.
Рівне, м.
Стрий, м. (Лв)
Велика Багачка, смт (Пл)

Рідний край
Рідний край
Роксолана-макси
Сарненські новини
Світлиця
Світловодськ вечірній
Свіча
Свобода

Свобода
Свобода слова
Своє слово. Наш край
Сьогодні
Село полтавське
Сільське життя
Сільське життя
Сільські вісті
Сільські горизонти
Сільські новини
Сім днів
Сім'я і дім
Слава праці
Слобідський край
Слово Волині
Слово і час
Слово народу
Слово Просвіти
Смілянські обрії
Срібна Земля
Старий Замок Паланок
Степовий маяк
Степові зорі
Студентський меридіан
Сумщина
Таврія
Татарбунарський вестник
ТВ Панорама
Твій регіон

Термінал
Тернопіль вечірній
Трибуна
Трибуна праці
Трибуна трудящих

Верхній Рогачик, смт (Хрс)
Павлоград, м. (Днп)
Охтирка, м. (См)
Сарни, м. (Рв)
Нові Санжари, смт (Пл)
Світловодськ, м. (Крв)
Долина, м. (ІФ)
Джерсі-Сіті, м.
(Нью-Джерсі, США)
Тернопіль, м.
Чернівці, м.
Львів, м.
Київ, м.
Полтава, м.
Добровеличківка, смт (Крв)
Шишаки, смт (Пл)
Київ, м.
Конотоп, м. (См)
Вінниківці, смт (Хм)
Рівне, м.
Луцьк, м.
Луцьк, м.
Харків, м.
Луцьк, м.
Благовіщенське, м. (Крв)
Богородчани, смт (ІФ)
Київ, м.
Сміла, м. (Чрк)
Ужгород, м. (Зк)
Мукачеве, м. (Зк)
Березівка, м. (Од)
Іванівка, смт (Од)
Львів, м.
Суми, м.
Токмак, м. (Зп)
Татарбунари, м. (Од)
Суми, м.
Дніпропетровськ
(нині – Дніпро), м.
Бориспіль, м. (Кв)
Тернопіль, м.
Ужгород, м. (Зк)
Гайсин, м. (Вн)
Харків, м.

33-й канал	Вінниця, м.
13 округ	Хмільник, м. (Вн)
Тростянецькі вісті	Тростянець, м. (См)
Трудівник Устинівщини	Устинівка, смт (Крв)
Трудова слава	Диканька, с. (Пл)
Трудова слава	Кам'янка, м. (Чрк)
Тульчинський край	Тульчин, м. (Вн)
Тячів	Тячів, м. (Зк)
Ужгород	Ужгород, м. (Зк)
Україна-Центр	Кіровоград
	(нині – Кропивницький), м.
Україна козацька	Київ, м.
Україна молода	Київ, м.
Українська літературна газета	Київ, м.
Українське слово	Київ, м.
Український Південь	Миколаїв, м.
Уманська зоря	Умань, м. (Чрк)
Університетське слово	Бердянськ, м. (Зп)
Університетський вісник	Чернівці, м.
Урядовий кур'єр	Київ, м.
Факты	Київ, м.
Факты и комментарии	Київ, м.
Харьковские известия	Харків, м.
Хлібороб	Любашівка, смт (Од)
Ходорівщина	Ходорів, м. (Лв)
Хрещатик	Київ, м.
Час	Чернівці, м.
Час і події	Чикаго, м.
	(Іллінойс, США)
Час Київщини	Київ, м.
Червоний гірник	Кривий Ріг, м. (Днп)
Черкаський край	Черкаси, м.
Черкащина регіональна	Черкаси, м.
Чернівецька зоря	Чернівці, смт (Вн)
Черноморський маяк	Іллічівськ (нині –
	Чорноморськ), м.
	(Од)
Честь хлібороба	Бобринець, смт (Крв)
Чорна гора	Виноградів, м. (Зк)
Чорноморські новини	Одеса, м.
Шаргородщина	Шаргород, м. (Вн)
Шевченків край	Звенигородка, м. (Чрк)
Шепетівка	Шепетівка, м. (Хм)
Шепетівський вісник	Шепетівка, м. (Хм)

Шлях перемоги

Шполянські вісті
Юридичний вісник України
Ямпільські вісті
Ярмарок
Courrier International
Der Tagesspiegel
Hamburger Abendblatt
Kyiv Post
Le Temps
Marianne
National post
NRC Handelsblad
Revue Project comprendre pour agir
RIA
RIA Козятин
The Ukrainian weekly

The Washington Post
Trend Daily News
Trend News Agency
Ukraine Business Weekly*
Ukrainian Echo
Ukrainian News Agency
Zorile Bucovinei

Київ, м.; Лондон, м.
(Велика Британія);
Мюнхен, м. (Німеччина);
Нью-Йорк, м. (США);
Торонто, м. (Канада)
Шпола, м. (Чрк)
Київ, м.
Ямпіль, м. (Вн)
Суми, м.
Париж, м. (Франція)
Берлін, м. (Німеччина)
Гамбург, м. (Німеччина)
Київ, м.
Лозанна, м. (Швейцарія)
Париж, м. (Франція)
Торонто, м. (Канада)
Амстердам, м. (Нідерланди)
Париж, м. (Франція)
Вінниця, м.
Козятин, м. (Вн)
Джерсі-Сіті, м.
(Нью-Джерсі, США)
Вашингтон, м. (США)
Баку, м. (Азербайджан)
Баку, м. (Азербайджан)

Торонто, м. (Канада)
Київ, м.
Чернівці, м.

ПОКАЖЧИК АБРЕВІАТУР

«ДНР» – «Донецька народна республіка»
АСРР – Автономна Соціалістична Радянська Республіка
АТО – Антитерористична операція на сході України
БДПУ – Бердянський державний педагогічний університет
ВГО – Всеукраїнська громадська організація
ВКП(б) – Всесоюзна Комуністична партія (більшовиків)
ВНЗ – вищий навчальний заклад
ВП – Вісник Переяславщини
ВР – Верховна Рада
ВУЦВК – Всеукраїнський центральний виконавчий комітет
ВУЧК – Всеукраинская чрезвычайная комиссия по борьбе с контрреволюцией и саботажем
ВЦВК – Всеросійський центральний виконавчий комітет
ГО – громадська організація
ГПД – група подовженого дня
ГПУ – Главное политическое управление
ГУЛАГ – Главное управление лагерей
ДАЗО – Державний архів Запорізької області
ДНУ – Донецький національний університет
ДПУ – Державне політичне управління
ЗМІ – засоби масової інформації
ЗОР – Запорізька обласна рада
ЗОУНБ – Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека
ЗОШ – загальноосвітня школа
ІМФЕ – Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т. Рильського
ІПіЕНД – Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І.Ф. Кураса
КГБ – Комитет государственной безопасности
КДБ – Комітет державної безпеки
КДПУ – Кіровоградський державний педагогічний університет імені В. Винниченка
КІУС – Канадський інститут українських студій
КНУ – Київський національний університет імені Тараса Шевченка
КНУКіМ – Київський національний університет культури і мистецтва
КП – Київський патріархат
КП(б)У – Комуністична партія (більшовиків) України
КПРС – Комуністична партія Радянського Союзу
КПУ – Комуністична партія України
КУК – Конгрес українців Канади
МАУ – Міжнародна асоціація українців

МАУП – Міжрегіональна академія управління персоналом
МНУ – Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського
МОН – Міністерство освіти і науки України
МТМ – машинно-тракторна майстерня
МТС – машинно-тракторна станція
НА СБ України – Національна академія служби безпеки України
НАМН України – Національна академія медичних наук України
НАН – Національна академія наук України
НАНУ – Національна академія наук України
НАУ – Національний авіаційний університет
НаУКМА – Національний університет «Киево-Могилянська академія»
НВК – навчально-виховний комплекс
НЕП – нова економічна політика
НКВД – Народний комиссариат внутренних дел
НКВС – Народний комісаріат внутрішніх справ
НПУ – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
НСКУ – Національна спілка краєзнавців України
НТШ – Наукове товариство імені Шевченка
ЛДУ БЖД – Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
ЛНУ – Львівський національний університет імені Івана Франка
ОБСЄ – Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ОГПУ (ОГПУ) – Особое главное политическое управление
ОДА – обласна державна адміністрація
ОДПУ – Об'єднане державне політичне управління
ОННБ – Одеська національна наукова бібліотека
ООН – Організація Об'єднаних Націй
ОРИДУ НАДУ – Одеський регіональний інститут державного управління
 Національної академії державного управління при Президентові України
ОУН – Організація українських націоналістів
ОУН (б) – Організація українських націоналістів (бандерівський рух)
ОУНБ – обласна універсальна наукова бібліотека
ПАРЄ – Парламентська асамблея Ради Європи
РБК – районний будинок культури
РІСУ – Релігійно-інформаційна служба України (інтернет-портал про релігію)
РКК – районна контрольна комісія
РКП(б) – Російська комуністична партія (більшовиків)
РНК РСФРР – Рада народних комісарів Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки
РНК СРСР – Рада народних комісарів Союзу Радянських Соціалістичних Республік
РНК УСРР – Рада народних комісарів Української Соціалістичної Радянської Республіки
РПК – районний партійний комітет

РСФРР – Російська Соціалістична Федеративна Радянська Республіка
СБУ – Служба безпеки України
СБФ – сільська бібліотека-філія
СКУ – Світовий конгрес українців
СКВУ – Світовий конгрес вільних українців
СПбГУ – Санкт-Петербургский государственный университет
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
СССР – Союз Советских Социалистических Республик
США – Сполучені Штати Америки
ТНПУ – Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка.
УВО – Українська військова організація
УГКЦ – Українська греко-католицька церква
УІНП – Український інститут національної пам'яті
УККА – Український Конгресовий Комітет Америки
УМ – Україна молода
УНДО – Українське національно-демократичне об'єднання
УНІАН – Українське національне інформаційне агентство новин
УНН – Українські національні новини
УНР – Українська Народна Республіка
УПА – Українська повстанська армія
УПЦ – Українська православна церква
УПЦ КП – Українська православна церква Київського Патріархату
УПЦ МП – Українська православна церква Московського Патріархату
УСБУ – Управління Служби безпеки України
УСРР – Українська Соціалістична Радянська Республіка
УССР – Украинская Социалистическая Советская Республика
ФЗО – фабрично-заводское обучение
ХНТУСГ – Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка
ХОУНБ – Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека імені М. Островського
ЦБС – Центральна бібліотечна система
ЦДАЗУ – Центральний державний архів зарубіжної україніки
ЦДВР – Центр досліджень визвольного руху
ЦК – Центральний комітет
ЦКК – Центральна контрольна комісія
ЦМБ – Центральна міська бібліотека
ЦРБ – Центральна районна бібліотека
ЦРУ – Центральне розвідувальне управління
ЦЧО – Центральнo-Чорноземна область
ЮНЕСКО – Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури
CADES EPHR – CADES International Conference on Education, Pedagogy and Humanities Research

CIUS – Canadian Institute of Ukrainian Studies
CP(b)U – Communist Party of Ukraine
CPSU – Communist Party of the Soviet Union
GULAG – Glávnoje upravléniije lagerěj («chief administration of the camps»)
HREC – Holodomor Research and Education Consortium
MTS – machine tractor station
NEP – New Economic Policy
OGPU – Joint State Political Directorate
RSFSR – Russian Soviet Federative Socialist Republic
UCC – Ukrainian Canadian Congress
UCCA – Ukrainian Congress Committee of America
UNWLA – Ukrainian National Women's League of America
USSR – Union of Soviet Socialist Republics

ЗМІСТ

ВІД УПОРЯДНИКА	5
FROM THE COMPILER	7
<i>Ірина БІРЮКОВА</i> ЛИШ ТАМ, ДЕ ПАМ'ЯТЬ НЕ МОВЧИТЬ ПРО ЛИХОЛІТТЯ, ЗВЕДЕМО МИ ЩАСЛИВЕ МАЙБУТТЯ	9
<i>Iryna BIRIUKOVA</i> ONLY WHERE MEMORY IS NOT SILENT ABOUT MISFORTUNE WE WILL CREATE OUR HAPPY FUTURE	13
<i>Станіслав КУЛЬЧИЦЬКИЙ</i> ТРАГЕДІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ НА ТЛІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ КРЕМЛЯ	17
<i>Stanislav KULCHYTSKY</i> TRAGEDY OF THE UKRAINIAN PEOPLE AGAINST THE BACKGROUND OF SOCIO-ECONOMIC TRANSFORMATIONS OF KREMLIN	57
ПУБЛІКАЦІЇ ОФІЦІЙНИХ ДОКУМЕНТІВ ТА АРХІВНИХ МАТЕРІАЛІВ	97
ГОЛОДОМОР 1932–1933 рр.	109
ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ГОЛОДОМОРУ	222
ЛІТЕРАТУРА ПРО ГОЛОДОМОР В ОКРЕМИХ ОБЛАСТЯХ	254
Вінницька область	254
Дніпропетровська область	282
Донецька область	286
Житомирська область	288
Запорізька область	291
Київська область	296
Кіровоградська область	303
Луганська область	323
Миколаївська область	325
Одеська область	328
Полтавська область	339

Сумська область	350
Харківська область	356
Херсонська область	375
Хмельницька область	378
Черкаська область	383
Чернігівська область	392
НАРОДНА ТРАГЕДІЯ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА МИСТЕЦТВІ	397
ЛІТЕРАТУРНІ ТВОРИ	403
Літературні та літературно-музичні сценарії, композиції	419
Живопис. Скульптура	422
Театр	425
Кіно	426
Радіо	430
Телебачення	431
Музичні твори. Концерти	431
Пам'ятники, пам'ятні споруди.	
Скульптурні композиції	434
ВИСТАВКИ	446
БІБЛІОГРАФІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ	455
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	459
ПОКАЖЧИК ІМЕН	465
ПОКАЖЧИК ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ	503
ПОКАЖЧИК ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ	535
ПОКАЖЧИК АБРЕВІАТУР	554

Науково-довідкове видання

**ГОЛОДОМОР В УКРАЇНІ
1932-1933 рр.**

Бібліографічний покажчик

Упорядник
Анна Володимирівна Іванченко

Науковий редактор
Станіслав Владиславович Кульчицький

Відповідальний редактор
Ірина Олександрівна Бірюкова

Комп'ютерний набір
А.В. Іванченко

Верстка, макет
І.М. Свістунова

В оформленні форзаця і нахзаця використано світлини картин Валерія Франчука, народного художника України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, із циклу «Розгойдані дзвони пам'яті».

Форзац – «Сад любові» (2000), «Цвіт яблуньки» (1996-2002), «Не стало людей, тільки душі» (1993-2003), «Поминальні свічки» (1993-2009), «Добра душа Чорного лісу» (2010).

Нахзац – триптих «Гарячий попіл»: «Згасла свіча», «Докір», «Скорботна весна» (2005), «Мамина пісня» (1996-2001), «Ой, Доле, наша» (2007).

Видання до оприлюднення підготував
редакційний відділ
Одеської національної наукової бібліотеки
65023 Одеса-23, вул. Пастера, 13

Підписано до оприлюднення 27.12.2022 р.
Обсяг 31,0 обл.-вид. арк.

